

Camal Şahverdiyev
Açıq qaynaqlı müasir həllər

Müəllif: Camal Şahverdiyev

Oxucuya müraciət:

Bu sahə üzrə Azərbaycan dilində kitab ilk dəfə nəşr olunduğundan istifadə edilən termin və sözlər məlumatın daha anlaşıla bilən olması üçün tətbiq edilmişdir. Kitabın daxilində səhv aşkar etsəniz, xahiş edirik, sərt şəkildə tənqid etməyəsiniz. Yalnız söz və ya sintaksis səhvini gördüyüiniz halda, bookcorrector@gmail.com mail ünvanına yazmağınız xahiş olunur. Bununla növbəti kitabların daha mükəmməl edilməsinə yardımçı olarsınız.

Bütün müəllif hüquqları qorunur. Kitabın daxilində eks olunan məlumatların yayılmışması, çapı, surətinin çıxarılması və ya digər bir şəkildə istifadə olunması yalnız müəllifdən razılıq alındıqdan sonra mümkündür. Məlumat qeyd olunan məqamlar nəzərə alınmadan istifadə edilərsə, müvafiq qanunvericilik üzrə tədbirlər tətbiq olunacaq.

ISBN: 978-9952-8290-2-0

Kitabdan istifadə qaydaları

Aşağıdakı açıqlamalar kitabıñ mütaliessində oxucuya yardımçı olacaq:
Əsas başlıq - **Bold və böyük hərfələr**

Əsas başlıq 1-ci dərəcəli alt başlıq - **Arxa fon qara, şrift ağ**

Əsas başlıq 2-ci dərəcəli alt başlıq - Altdan xətt

Əmrlər bold qeyd olunub. Əgər hansısa faylin içərisində olan sintaksisdən danışılırsa, öncədən faylin adı və tərkibinə əlavə ediləcək sətirlər bildirilir.

Qeydlər altdan xətt və bold edilmişdir - **Qeyd:**

- istənilən UNIX/Linux əməliyyat sistemində faylların içində şərh üçün istifadə edilir.

Simvoldan sonraki sözlər oxunmur.

/* şərh */ - DNS BiND-da və PHP programlaşdırma dilində yazılmış kodlarda göstərilən simvolların daxilində olan istənilən yazı şərhdır.

// - DNS BiND-da və PHP programlaşdırma dilində yazılmış kodlarda göstərilən simvollardan

sonra olan ixtiyari yazı şərhdır.

; - DNS BiND-da sətirin sonu deməkdir.

Oxucu tərəfindən kitabıñ başa düşülməsi üçün tələb edilən biliklər:

1. UNIX/Linux əməliyyat sistemlərində biliklərə sahib olmalı

2. CCNA şəbəkə səviyyəsinə sahib olmalıdır

3. Windows MCITP səviyyəsinə sahib olmalıdır

7 Proyektlərin idarə edilməsi sistemləri

- 8 Ubuntu 14.04 Redmine 3.0.1 yüklənməsi və quraşdırılması
- 21 Ubuntu 14.04 x64 xWiki yuklənməsi və quraşdırılması
- 26 xWiki Domain Controller ilə integrasiya edilməsi

27 Bulud sistemləri

- 28 FreeBSD 10.2 x64 server üzərində OwnCloud yüklenməsi və qurulması
- 40 OwnCloud-un Domain Controller ilə integrasiya edilməsi
- 44 FreeBSD 10.1 x64 Pydio Cloud qurulması

57 Daxili resursların planlaşdırılması sistemləri (ERP)

- 58 Dolibarr ERP CRM qurulması yüklenməsi və qurulması
- 64 Ubuntu 14.04 üzərində OpenERP oDoo-nun qurulması

73 Wireless şəbəkəsində olan tələblərin qarşılanması

- 74 FreeBSD 10.1 üzərində Freeradiusun portlardan yüklenməsi və LDAP-la integrasiyası
- 78 FreeBSD 10.1-də FreeRadiusun NTLM-MSCHAP vasitəsi ilə AD ilə integrasiyası
- 84 CentOS üzərində DaloRadius qurulması
- 88 FreeBSD FreeRADİUS EAP-TLS
- 104 FreeBSD 10.1 x64 WiFi Hotspot

118 Daxili və dünya DNS serveri

- 119 DNS məntiqi
- 134 FreeBSD DNS-in Windows Active Directory ilə integrasiya edilməsi

136 Internet Resurslarının paylaşdırılması

- 137 Squid MSLDAP integrasiyası
- 138 Squid Cluster-in Domain Controller-də external group-larla integrasiya edilməsi
- 153 Squid-in debug və troubleshoot edilməsi
- 162 Squid başlıqlara görə süzgəc
- 163 Windows yenilənməsi

164 Daxili resursların şifrələnmiş kanalla idarə edilməsi

- 165 FreeBSD OpenVPN
- 171 FreeBSD serverdə OpenVPN Active Directory ilə integrasiyası
- 176 Ubuntu serverdə OpenVPN Active Directory ilə integrasiyası
- 182 Ubuntu serverdə OpenVPN FreeRADIUS AD integrasiyası

191 Elektron poçt infrastrukturunun qurulması

- 192 FreeBSD Postfix Postfixadmin integrasiya edilməsi
- 254 FreeBSD Postfix Dovecot ilə AD integrasiyası

301 Linux üçün disk və şəbəkə dayanıqlığı

- 302 Linux BOND
- 305 Linux FCoE
- 315 Multipath disklerin işlək vəziyyətdə genişləndirilməsi

317 Korporativ şəbəkədə yazışma sistemi

- 318 OpenFire XMPP serverin qurulması
- 333 OpenFIRE ilə Active Directory integrasiyası

341 Bütün həllər üçün WEB serverlər

- 342 CentOS OCİ8 PHP5-FPM nGinx
- 346 nGinx yüksək dayanıqlı reverse proxy
- 352 Apache Tomcat8 yüklənməsi və quraşdırılması
- 357 Apache ANT yüklənməsi və quraşdırılması
- 359 Apache Maven yüklənməsi və quraşdırılması
- 360 CentOS PDO_OCI integrasiyası
- 363 Oracle JDK8-in yüklənməsi və quraşdırılması
- 365 Ubuntu 14.04 x64 tomcat7 Java8 yüklənməsi və quraşdırılması
- 366 Ubuntu Tomcat serverdə http və https portlarının dəyişdirilməsi

369 Proqramçıların effektiv iş mühitləri

- 370 Mercurial Active Directory ilə integrasiyası
- 374 GitLAB Active Directory integrasiyası

389 Internet üzərindən canlı iclaslar

- 390 OpenMeetings qurulması və istifadəsi
- 410 BigBlueButton qurulması və istifadə edilməsi

417 İP üzərindən səsin ötürülməsi

- 418 Asterisk VoIP serverin qurulması və sınaqdan keçirilməsi
- 421 FreeSWITCH VoIP serverin qurulması və sınaqdan keçirilməsi

429 Şəbəkə və resursların təhlükəsizliyi

- 430 FreeBSD Tacacs yüklənməsi və quraşdırılması
- 436 Linux-da Tacacs-in Domain Controller ilə integrasiya edilməsi

- 443 SSH Domain controller İnteqrasiyası
- 447 Snort İDS
- 459 OpenSSL RSA imzalanması və yoxlanılması qaydası
- 460 OpenSSL şifrlənmə və deşifrləmə
- 461 OpenSSL RSA açarlar və sertifikatlar
- 466 OpenSSL imzalama və şifrləmə
- 469 OpenSSL OCSP Responder

473 Təhlükəsizlik kamerasının qeydiyyatı

- 474 NGINX və FFMPEG vasitəsilə kamerasının canlı izlənilməsi və köhnə yazılarına baxılması

495 Sistem və şəbəkə resurslarının monitoringi

- 496 FreeBSD Cacti yüklenməsi və qurulması
- 510 Ubuntu üzərində Nagios server və client qurulması
- 522 FreeBSD server üzərində NRPE agentin yüklenməsi

BÖLÜM 1

Proyektlərin idarə edilməsi sistemləri

- Ubuntu 14.04 Redmine 3.0.1 yüklənməsi və quraşdırılması
- Ubuntu 14.04 x64 xWiki yuklənməsi və quraşdırılması
- xWiki Domain Controller ilə integrasiya edilməsi

Hər hansıa bir proyektin bir neçə şöbə və ya bir neçə şirkətlə birgə kollektiv şəklində aparılmasında müəyyən problemlər ortaya çıxa bilər. Bunlardan bir neçəsinə misal olaraq deyə bilerik. Məsələn sifarişçi yerinə yetirilən işin düzgün olmamasını, sifarişi qəbul edən tərəf isə əksinə görürlən işin doğru olmasını bildirir və mübahisə yaranır. Bu problemlərin həlli üçün avtomatlaşdırılmış iş axını olmalıdır ki, hər iki tərəf özünə aid olan işin yazılı sübutuna sahib olsun. Başlığımız belə sistemlərin qurulmasını açıqlayır.

Ubuntu 14.04 Redmine 3.0.1 yüklənməsi və quraşdırılması

Redmine - proyektlərin və tapşırıqların idarə edilməsi(eynilə də səhvlərin izlənilməsi) üçün açıq qaynaqlı WEB program təminatıdır. WEB mühiti Ruby on Rails-ə əsaslır və Ruby-də yazılmışdır. Rəsmi saytı <http://www.redmine.org/>

Aşağıdakı bacarıqlara sahibdir:

- Proyekt və alt proyektlərin yaradılması
- Rollara əsaslanan dinamik hüquqlar sistemi
- Səhvlərin izlənilməsi sistemi
- Gantt diaqramları və təqvim
- Proyektin xəbərləri, sənədləri və fayllarının idarə edilməsinə imkan
- RSS axınlar və elektron məktubun köməkliyi ilə dəyişikliklər haqqında xəbərdarlıq
- Hər proyekt üçün wiki
- Hər proyekt üçün forum
- Müvəqqəti xərclərin hesabatı
- İnsidentlər, müvəqqəti xərclər, proyektlər və istifadəçilər üçün idarə edilən təsadüfi sütunlar
- Versiyanın idarə edilməsi(SVN, CVS, Git, Mercurial, Bazaar və Darcs) sistemləri ilə asan integrasiya
- Əldə edilmiş məktubların əsasında səhvlər haqqında yazıların yaradılması
- Çoxsaylı LDAP qeydiyyat metodu
- Yeni istifadəçilərin sərbəst qeydiyyatı imkanı
- Çoxdilli interfeys(həmçinin rus)
- Verilənlər bazası MySQL, Microsoft SQL Server [1], PostgreSQL, SQLite, Oracle-ın dəstəyi.

Qurulmasına başlayaq

Sistem yüklədikdə **sudo** istifadəçisi yaradılır və nəzərimizdə tuturuq ki, həmin istifadəçi adı **sysuser** və təyin etdiyimiz şifrəsini bilirik. Mütləq şəkildə bütün yüklənmə və quraşdırılmaları sudo istifadəçisi adından etməliyik. Nəzərdə tutulur ki, siz Redmine-i daxili şəbəkənizdə qurursunuz və bu səbəbdən də PhpMyAdmin rahatçılıq üçün yüklənir(Əgər Public-də istifadə edəcəksinizsə, qətiyyən PhpMyAdmin yükləməyin).

Sistemi yenileyirik:

```
sysuser@redmine:~$ sudo apt-get update && sudo apt-get upgrade -y
```

LAMP üçün tələb olunan paketləri və asılılığında olan bütün paketləri yükləyirik(Yalnız sizin halda PhpMyAdmin tələb edilməyə də bilər):

```
sysuser@redmine:~$ sudo apt-get install apache2 php5 libapache2-mod-php5
mysql-server php5-mysql phpmyadmin libapache2-mod-perl2 libcurl4-openssl-dev
libssl-dev apache2-prefork-dev libapr1-dev libaprutil1-dev libmysqlclient-dev
```

```
libmagickcore-dev libmagickwand-dev curl git-core patch build-essential bison
zlib1g-dev libssl-dev libxml2-dev libxml2-dev sqlite3 libssqlite3-dev
autotools-dev libxslt1-dev libyaml-0-2 autoconf automake libreadline6-dev
libyaml-dev libtool imagemagick apache2-utils
```

Yüklənmə zamanı bizdən MySQL üçün root şifrəsinin təyin edilməsi istəniləcək (Şəkildə göstərildiyi kimi):

```
| Configuring mysql-server-5.5 |
While not mandatory, it is highly recommended that you set a
password for the MySQL administrative "root" user.

If this field is left blank, the password will not be
changed.

New password for the MySQL "root" user:
*****<Ok>
```

şifrəni təkrar daxil edirik:

```
| Configuring mysql-server-5.5 |

Repeat password for the MySQL "root" user:
*****<Ok>
```

PhpMyAdmin qurulması üçün WEB server apache seçirik:

```
| Configuring phpmyadmin |
Please choose the web server that should be automatically
configured to run phpMyAdmin.

Web server to reconfigure automatically:
[*] apache2
[ ] lighttpd
<Ok>
```

PhpMyAdmin-in bazasını dbconfig-common ilə quraşdırırıq:

Configuring phpmyadmin

The phpmyadmin package must have a database installed and configured before it can be used. This can be optionally handled with dbconfig-common.

If you are an advanced database administrator and know that you want to perform this configuration manually, or if your database has already been installed and configured, you should refuse this option. Details on what needs to be done should most likely be provided in /usr/share/doc/phpmyadmin.

Otherwise, you should probably choose this option.

Configure database for phpmyadmin with dbconfig-common?

<Yes>	<No>
<hr/>	

root istifadəçi üçün şifrəni daxil edirik ki, phpmyadmin adlı baza yaradıb lazımi cədvəl və sxemləri qurulsun.

Subversion yüklenməsi və quraşdırılması

```
sysuser@redmine:~$ sudo apt-get install subversion libapache2-svn
```

SVN üçün qovluq yaradırıq, həmin qovluq üçün web serverimizə yetki veririk və dav_svn modulunu aktivləşdiririk:

```
sysuser@redmine:~$ sudo mkdir -p /var/lib/svn
sysuser@redmine:~$ sudo chown -R www-data:www-data /var/lib/svn
sysuser@redmine:~$ sudo a2enmod dav_svn
```

Faylı açırıq:

```
sysuser@redmine:~$ sudo nano /etc/apache2/mods-enabled/dav_svn.conf
```

Və aşağıdakı sətirlərin qarşısından şərhi silirik:

```
<Location /svn>
  DAV svn
  SVNParentPath /var/lib/svn
  AuthType Basic
  AuthName "My repository"
  AuthUserFile /etc/apache2/dav_svn.passwd
  AuthzSVNAccessFile /etc/apache2/dav_svn.authz
  <LimitExcept GET PROPFIND OPTIONS REPORT>
  Require valid-user
  </LimitExcept>
</Location>
```

SVN qeydiyyat modulunu aktivləşdiririk:

```
sysuser@redmine:~$ sudo a2enmod authz_svn
```

redmine istifadəçisini əlavə edirik ki, bu repository-dən oxuya bilsin:
sysuser@redmine:~\$ sudo htpasswd -c /etc/apache2/dav_svn.passwd redmine
 New password: **şifre**
 Re-type new password: **şifre_tekrar**
 Adding password for user **redmine**

Apache servisini yenidən işə salırıq:
sysuser@redmine:~\$ sudo service apache2 restart
 * Restarting web server apache2 [OK]

Repository yaradırıq:
sysuser@redmine:~\$ sudo svnadmin create --fs-type fsfs /var/lib/svn/my_repository
sysuser@redmine:~\$ sudo chown -R www-data:www-data /var/lib/svn

Repository yetkisinin quraşdırılması üçün faylı açın:
sysuser@redmine:~\$ sudo nano /etc/apache2/dav_svn.authz

redmine-in repository-ə yetki alması üçün quraşdırma faylında əlavə edirik(faylı yadda saxlayaraq çıxırıq):
[my_repository:/]
redmine = r

Ruby və Ruby on Rails-i yükleyirik
sysuser@redmine:~\$ sudo apt-get install ruby1.9.3 ruby1.9.1-dev ri1.9.1 libruby1.9.1 libssl-dev zlib1g-dev

```
sysuser@redmine:~$ sudo update-alternatives --install /usr/bin/ruby ruby
/usr/bin/ruby1.9.1 400 \
> --slave   /usr/share/man/man1/ruby.1.gz ruby.1.gz \
> /usr/share/man/man1/ruby1.9.1.1.gz \
> --slave   /usr/bin/ri ri /usr/bin/ri1.9.1 \
> --slave   /usr/bin/irb irb /usr/bin/irb1.9.1 \
> --slave   /usr/bin/rdoc rdoc /usr/bin/rdoc1.9.1
```

Redmine-in yüklenməsi

Hal-hazırda yüklediyimiz versiya 3.0.1-dir amma siz öz istədiyiniz versiyaya dəyişə bilərsiniz.

```
sysuser@redmine:~$ cd /usr/share
sysuser@redmine:/usr/share$ sudo wget
http://www.redmine.org/releases/redmine-3.0.1.tar.gz
```

```
sysuser@redmine:/usr/share$ sudo tar xvfz redmine-3.0.1.tar.gz
sysuser@redmine:/usr/share$ sudo rm redmine-3.0.1.tar.gz
sysuser@redmine:/usr/share$ sudo mv redmine-3.0.1/ redmine
sysuser@redmine:/usr/share$ sudo chown -R root:root /usr/share/redmine
sysuser@redmine:/usr/share$ sudo chown www-data
/usr/share/redmine/config/environment.rb
```

```
sysuser@redmine:/usr/share$ sudo ln -s /usr/share/redmine/public
/var/www/html/redmine
```

MySQL

RedMine qoşulub məlumatlarını yaza bilməsi üçün MySQL verilənlər bazası, istifadəçi adı və şifrə yaradırıq.

MySQL console-a daxil oluruq:

```
sysuser@redmine:/usr/share$ mysql -uroot -p'mysqlpass'
```

MySQL console-unda aşağıdakı əmrləri yerine yetiririk:

```
mysql> CREATE DATABASE redmine character SET utf8;
```

```
Query OK, 1 row affected (0.00 sec)
```

```
mysql> CREATE user 'redmine'@'localhost' IDENTIFIED BY 'redminedbpass';
Query OK, 0 rows affected (0.00 sec)
```

```
mysql> GRANT ALL privileges ON redmine.* TO 'redmine'@'localhost';
Query OK, 0 rows affected (0.00 sec)
```

```
mysql> FLUSH PRIVILEGES;
```

```
Query OK, 0 rows affected (0.00 sec)
```

```
mysql> \q
```

Redmine-in bazaya qoşulmasını konfiqurasiya edək:

```
sysuser@redmine:/usr/share$ sudo cp redmine/config/database.yml.example
redmine/config/database.yml
```

Verilənlər bazası quraşdırma faylini açırıq:

```
sysuser@redmine:/usr/share$ sudo nano redmine/config/database.yml
```

İstifadəçi adı, şifrə və verilənlər bazasının şifrəsini yaratdığımıza uyğun olaraq aşağıdakı şəkildəki kimi dəyişirik:

production:

```
adapter: mysql2
database: redmine
host: localhost
username: redmine
password: "redminedbpass"
encoding: utf8
```

Qururuq:

```
sysuser@redmine:/usr/share$ cd /usr/share/redmine/
sysuser@redmine:/usr/share/redmine$ sudo gem install bundler
sysuser@redmine:/usr/share/redmine$ sudo bundle install --without development
test postgresql sqlite
```

```
sysuser@redmine:/usr/share/redmine$ sudo rake generate_secret_token
sysuser@redmine:/usr/share/redmine$ sudo RAILS_ENV=production rake db:migrate
sysuser@redmine:/usr/share/redmine$ sudo RAILS_ENV=production rake
redmine:load_default_data
Select language: ar, az, bg, bs, ca, cs, da, de, el, en, en-GB, es, et, eu,
fa, fi, fr, gl, he, hr, hu, id, it, ja, ko, lt, lv, mk, mn, nl, no, pl, pt,
pt-BR, ro, ru, sk, sl, sq, sr, sr-YU, sv, th, tr, uk, vi, zh, zh-TW [en]ENTER

sysuser@redmine:/usr/share/redmine$ sudo mkdir public/plugin_assets
sysuser@redmine:/usr/share/redmine$ sudo chown -R www-data:www-data files log
tmp public/plugin_assets
sysuser@redmine:/usr/share/redmine$ sudo chmod -R 755 files log tmp
public/plugin_assets
```

Phusion Passenger yüklenilməsi

Phusion Passenger Ruby-nin dəstəklədiyi WEB serverdir. Dizayn edilmişdir ki, apache və nginx web serverlə birlikdə işləyə bilsin.

Phusion Passenger üçün Repository əlavə edirik:

```
sysuser@redmine:/usr/share/redmine$ sudo apt-key adv --keyserver
keyserver.ubuntu.com --recv-keys 561F9B9CAC40B2F7
sysuser@redmine:/usr/share/redmine$ sudo apt-get install apt-transport-https
ca-certificates
```

Yeni repository qquraşdırma faylını açırıq:

```
sysuser@redmine:/usr/share/redmine$ sudo nano
/etc/apt/sources.list.d/passenger.list
```

Aşağıdakı sətiri fayla əlavə edib yadda saxlayaraq çıxırıq:

```
deb https://oss-binaries.phusionpassenger.com/apt/passenger trusty main
```

Fayla uyğun olan yetkiləri təyin edirik:

```
sysuser@redmine:/usr/share/redmine$ sudo chown root:
/etc/apt/sources.list.d/passenger.list
sysuser@redmine:/usr/share/redmine$ sudo chmod 600
/etc/apt/sources.list.d/passenger.list
```

Yükləyirik

```
sysuser@redmine:/usr/share/redmine$ sudo apt-get update
sysuser@redmine:/usr/share/redmine$ sudo apt-get install libapache2-mod-
passenger
```

Qurulması:

passenger konfiqruasiya faylını açırıq:

```
sysuser@redmine:/usr/share/redmine$ sudo nano /etc/apache2/mods-
available/passenger.conf
```

PassengerDefaultUser www-data sətirini passenger quraşdırma faylına aşağıdakı şəkildə əlavə edirik:

```
<IfModule mod_passenger.c>
  PassengerRoot /usr/lib/ruby/vendor_ruby/phusion_passenger/locations.ini
  PassengerDefaultRuby /usr/bin/passenger_free_ruby
  PassengerDefaultUser www-data
</IfModule>
```

apache2 quraşdırma faylini açırıq:

```
sysuser@redmine:~$ sudo nano /etc/apache2/sites-available/000-default.conf
```

faylı aşağıdakı şəklə gətiririk (Faylda edilən dəyişikliklər yaşıl, əlavələr isə qırmızı rəngdə qeyd edilmişdir):

```
<VirtualHost *:80>
  ServerAdmin server.admin@email.com
  DocumentRoot /var/www/html/redmine
  ErrorLog ${APACHE_LOG_DIR}/error.log
  CustomLog ${APACHE_LOG_DIR}/access.log combined
</VirtualHost>
<Directory /var/www/html/redmine>
  RailsBaseURI /redmine
  PassengerResolveSymlinksInDocumentRoot on
</Directory>
```

Modulu aktivləşdiririk və apache servisi yenidən işə salırıq ki, dəyişikliklər işə düşə bilsin:

```
sysuser@redmine:~$ sudo a2enmod passenger
Module passenger already enabled
sysuser@redmine:~$ sudo service apache2 restart
 * Restarting web server apache2           [ OK ]
```

Redmine-i işə salırıq

Artıq redmine-in web səhifəsinə [http://server IP/](http://server_IP/) yazmaqla daxil ola bilərsiniz.

 A screenshot of a web browser showing a login form for Redmine. The form has two input fields: 'Login' containing 'admin' and 'Password' containing '.....'. Below the fields are links for 'Lost password' and 'Login >' (with the 'g' being underlined).

Login: **admin**

Pass: **admin**

eMail quraşdırıq

SMTP və şifrələnmə üçün fayl yaradırıq

Quraşdırma faylini açırıq:

```
sysuser@redmine:~$ sudo nano /usr/share/redmine/config/configuration.yml
```

Aşağıdakı sətirləri yaratdığımız redmine email quraşdırma faylına əlavə edirik:

```

production:
  email_delivery:
    delivery_method: :smtp
    smtp_settings:
      enable_starttls_auto: true
      address: "smtp.gmail.com"
      port: '587'
      domain: "smtp.gmail.com"
      authentication: :plain
      user_name: "redmine@gmail.com"
      password: "remineemailpass"

```

Siz email-in işlənməsini WEB interfeysdə yoxlaya bilərsiniz. Haqqında ətraflı aşağıda danışacayıq.

Subversion repository-sinə baxışın avtomatik yenilənməsi

Web interfeys üzərindən proyektin arxiv quraşdırılmalarında aktivləşdirilməsinə və api açarın generasiya edilməsinə gərək var.

Göstərilən crontab redmine-i hal-hazırkı subversion-a hər 15 dəqiqədən bir yenileyir. Aşağıdakı əmrlə istifadəçinin cron faylinə daxil oluruq:
 sysuser@redmine:~\$ sudo crontab -e

cron sətirini fayla əlavə edirik:

```
*/15 * * * * curl "http://server_IP/sys/fetch_changesets?key=APIKEY" >
/dev/null
```

Redmine WEB interfeysin ilkin quraşdırırmaları

Web səhifəmizə admin istifadəçi adı və admin şifrəsi ilə daxil olduqdan sonra, ilk işimiz şifrənin dəyişdirilməsidir. Bunun üçün **Administration** -> **Users** -> **admin** seçirik və aşağıdakı şəkildəki kimi şifrəni iki dəfə təkrar daxil etdikden sonra, **Save** düyməsinə sıxırıq (Həmçinin admin istifadəcisi üçün vaxt enliyi, email və dil kimi imkanları da seçə bilərsiniz):

Authentication

Password *	Must be at least 8 characters long.
Confirmation *	
Generate password	☐	
Must change password at	☐ next logon	
☒ Send account information to the user		
<input type="button" value="Save"/>		

Email-in göndərilməsini sınadın keçirmək üçün bəzi səliqə işləri görmək lazımdır. Bunun üçün WEB səhifədə **Administration** -> **Settings** -> **General** Tab altında öz WEB ünvanınızı daxil edib **Save** düyməsinə sıxmalısınız.

Host name and path <http://redmine.opensource.az>

Sonra WEB interfeysdə **Administration -> Settings -> Email notifications** unvanına daxil oluruq və **Send a test email** düyməsinə sıxmaqla hansı istifadəçi adı ilə sistemə daxil olmuşduqsa o istifadəçinin quraşdırılmalarında olan email ünvanına aşağıdakı mətnlər məktub yollanacaq:

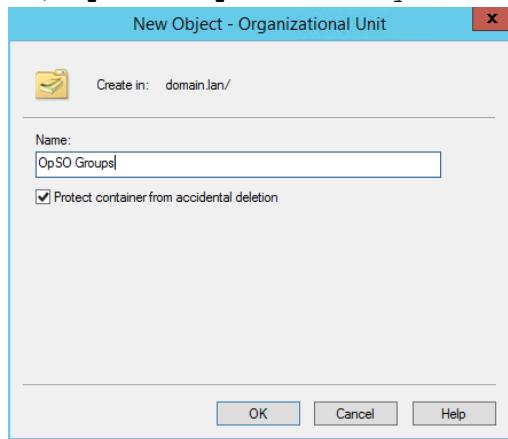
This is a test email sent by Redmine.
Redmine URL: <http://redmine.opensource.az/>

Redmine Active Directory Integration

Deyək ki, sizin şirkətinizin daxilində artıq mövcud DC quraşdırılmışdır və şirkətin tələbi ondan ibarətdir ki, istənilən portala giriş eyni istifadəçi hesabları mənbəsindən götürülməlidir(Single Sign On). Bu halda siz RedMine-i Active Directory ilə integrasiya etməlisiniz. Həmçinin tələb ondan ibarətdir ki, Redmine-a yalnız seçilmiş DC qrupda olan istifadəçilər daxil ola bilərlər. Gəlin işimizə başlayaq. Sınaqlarımızda Windows 2012 server R2 Standart x64 istifadə edilmişdir.

DC FQDN: **domain.lan**

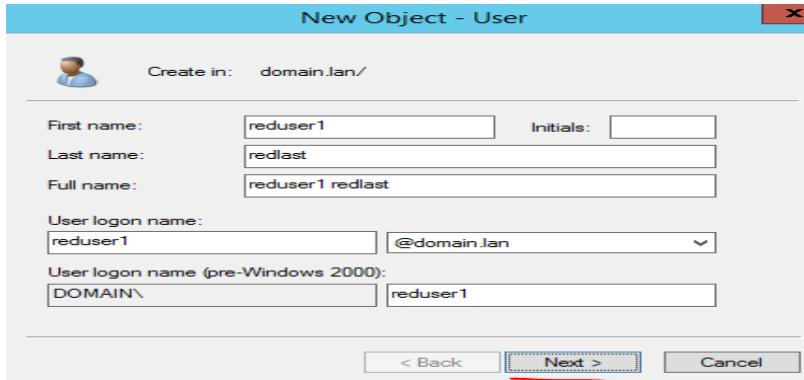
Öncə bir OU yaradırıq ki, müəssisəmizə aid olan qruplar həmin qrupda cəmlənsin. Sonra həmin OU-nin içində bir qrup yaradaq ki, yalnız bu qrup üzvlüyündə olan istifadəçilər redmine-a daxil ola bilsinlər. Windows serverdə **Server Manager -> Active Directory Users and Computers -> DC FQDN üstündə sağ düyməni sıxırıq (yəni domain.lan) -> New -> Organizational Unit** və aşağıdakı şəkildəki kimi, **OpSO Groups** adlı OU yaradırıq.

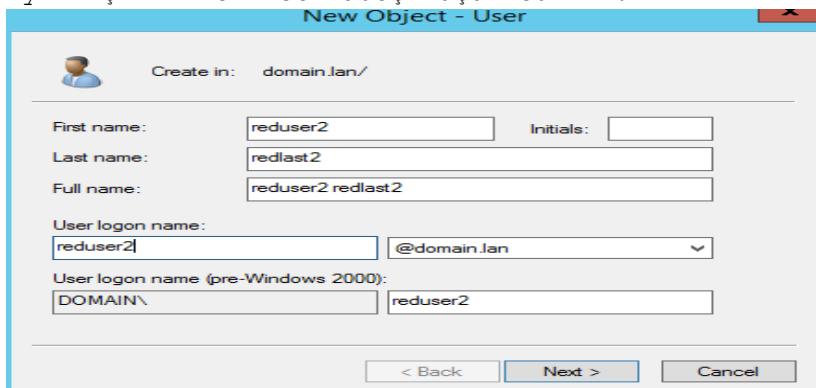
Sonra bu **OpSO Groups** OU üstündə sağ düyməni sıxırıq **New -> Group** və şəkildəki kimi, qrupun adını **RedmineUsers** yazıb, **OK** düyməsini sıxırıq.

Sonra sınaqlarımızı keçirə bilməmiz üçün iki ədəd istifadəçi yaradırıq və bir istifadəçini həmin qrupun üzvü edirik, digərini isə yox.

Server Manager -> **Active Directory Users and Computers** -> DC FQDN üstündə sağ düyməni sıxırıq(yeni **domain.lan**) -> **New** -> **User** və şəkildəki kimi istifadəçiyə müəyyən ad və şifrə təyin edib **Next** düyməsini sıxırıq. Şifrəni daxil edirik və şifrənin vaxtının heç bir zaman bitməməsini seçiv **ok** düyməsini sıxırıq.

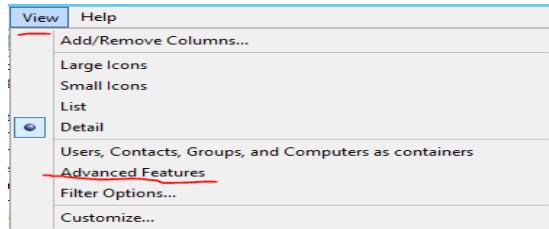
Eyni işi ikinci istifadəçi üçün edirik:

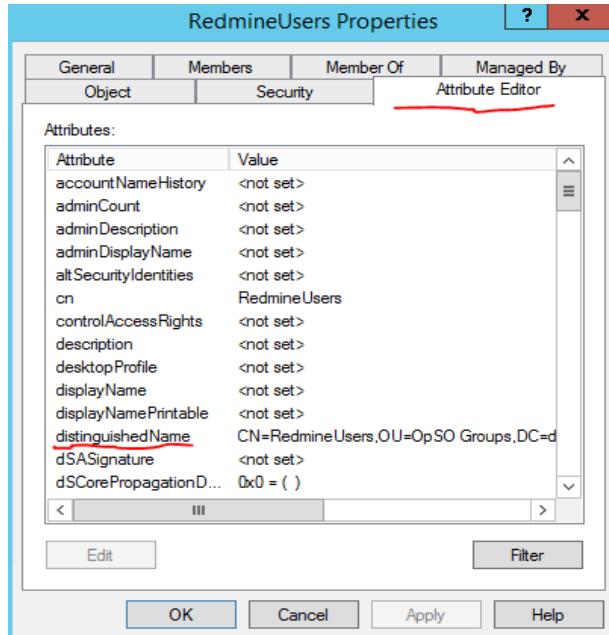
Sonra yaratdığımız **RedmineUser** qrupun üstündə sağ düyməni sıxırıq və **Properties** -> **Members** bölümünə daxil olurug -> **Add** düyməsini sıxırıq və şəkildə göründüyü kimi, **reduser1** daxil edib, **Check Names** düyməsi ilə axtardıqdan sonra **Ok** -> **OK** düyməsini sıxırıq.

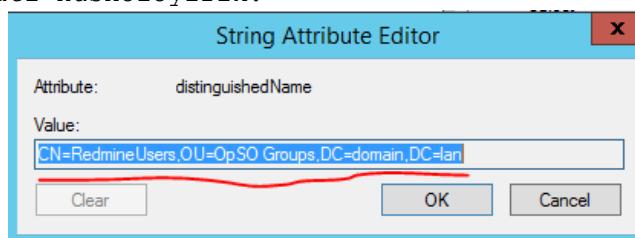
Redmine-in LDAP-la integrasiyasında qrup sözgəci üçün bize qrupun Distinguished Name-i tələb olunacaq. Bunun üçün **Server Manager** -> **Active Directory Users and Computers** -> **View** -> **Advanced Features** bölümünə daxil olmaq lazımdır (şəkildəki kimi).

Sonra yaratdığımız **RedmineUser** qrupun üstündə sağ düyməni sıxıb **Properties** -> **Attribute Editor** bölümünə daxil olub, **distinguished Name** sətirini tapmaq lazımdır (Şəkildəki kimi).

distinguished Name sətirin üstündə iki defə sıxırıq və şəkildəki məzmunə uyğun məlumatı nüsxələyirik:

Nüsxələdiyimiz məlumat aşağıdakindan ibarətdir (Bu məlumat bizə qrupun süzgəcində tələb olunacaq):

CN=RedmineUsers,OU=OpSO Groups,DC=domain,DC=lan

Qeyd: Unutmayın Redmine DC-ni resolve etməsi üçün DC DNS-ni öz /etc/resolv.conf faylında yazmalıdır. Öz sınaglarında DC IP **10.50.3.158** idi və resolv.conf faylında **nameserver 10.50.3.158** idi.

Artıq gedirik redmine web səhifəsinin qurulmasına. <http://server IP/> ünvanına daxil oluruzq. **Administration** -> **LDAP authentication** -> **New authentication mode** düyməsini sıxırıq və açılan pəncərədə xanaları şəkildəkinə uyğun olaraq doldurub, **Create** düyməsini sıxırıq (**LDAP Filter** xanasına fikir versəniz görəcəksiniz ki, bayaq nüsxələdiyimiz DN-i yazmışıq).

Authentication modes » OpSODomain

Name *	OpSODomain	
Host *	domain.lan	
Port *	389	☐ LDAPS
Account	domain\Administrator	
Password	*****	
Base DN *	DC=DOMAIN, DC=LAN	
LDAP filter	(memberOf=CN=RedmineUsers,OU=OpSO Groups,DC=domain,DC=lan)	
Timeout (in seconds)	10	
On-the-fly user creation	☒	

Attributes

Login attribute *	sAMAccountName
Firstname attribute	givenName
Lastname attribute	sN
Email attribute	mail

Save

Uğurla yaradıldığı halda aşağıdakı şəkil çap edilir. Sınaq üçün **Test** düyməsini sıxb yoxlaya bilərsiniz.

✓ Successful creation.

Authentication modes					 New authentication mode
Name	Type	Host	Users		
OpSODomain (1-1/1)	LDAP	domain.lan	0	 Test	 Delete

Uğurlu sinaq aşağıdakı cavabı verməlidir:

✓ Successful connection.

RedMine serverdə LDAP alətlərindən istifadə müəyyən sinaqları edə bilərsiniz. Bu paket vasitəsilə serverimizin LDAP-a uğurlu qoşulmasını və qrupun axtarışını sinaqdan keçirə bilərik.

```
root@redmine:~# apt-get install ldap-utils
```

Əgər DC-də **redmineusers** kriteriyasına əsaslanaraq axtarış etmək istəsək aşağıdakı əmrəndən istifadə edirik:

```
root@redmine:~# ldapsearch -x -b "dc=domain,dc=lan" -H ldap://domain.lan/ -D "DOMAIN\Administrator" -w A123456789a redmineusers
```

Nəticədə aşağıdakı sətirlər sizin ekrana çap edilməlidir:
RedmineUsers, OpSO Groups, domain.lan
dn: CN=RedmineUsers,OU=OpSO Groups,DC=domain,DC=lan

Artıq yalnız DC-də təyin etdiyimiz qrupda olan istifadəçilər redmine-a daxil olub istifadə edə biləcəklər.

Ubuntu 14.04 x64 xWiki yüklənməsi və quraşdırılması

xWiki - Javada yazılmış açıq qaynaqlı genişlənə bilən dizayna sahib bir wiki program platformasıdır. Wiki programı olaraq, strukturlaşmış datanın saxlanılması və server tərəfdə olan scriptlərin wiki interfeysində işə salınması imkana sahibdir. Script dilləri wiki macros-ları istifadə edilərək, Velocity, Groovy, Python, Ruby və PHP daxil olmaqla birbaşa wiki səhifələrinin içində yazılıa bilər.

Aşağıdakı imkanlara sahibdir:

- Wiki programlarının ququrlmasın imkan yaradan strukturlaşmış mətn və daxili script yazma.
- İstifadəçi hüquqlarının idarə edilməsi
- PDF export
- Tam-mətn axtarışı
- Versiya kontrolu
- Ofis sənədlərinin OpenOffice üzərindən wiki sintaksisinə import edilməsi
- Wiki-yə yetki almaq üçün çəşidli protokollar(WebDAV, REST, XmlRpc, GWT)
- Tərkib, sayt dizaynı, Export və Import
- Pluginlər, API
- Bütün imkanları rəsmi saytından <http://www.xwiki.org/> əldə edilə bilər

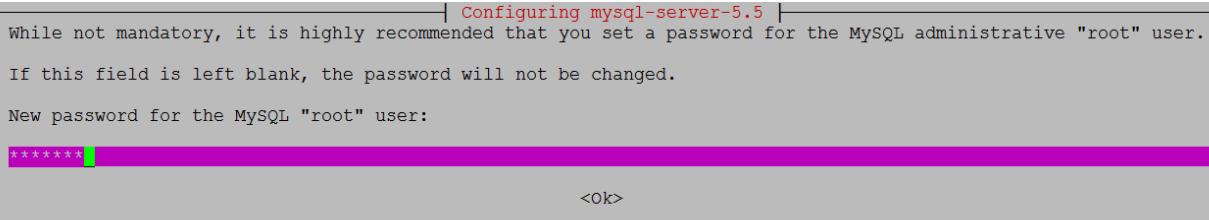
Qurulmasına başlayaq

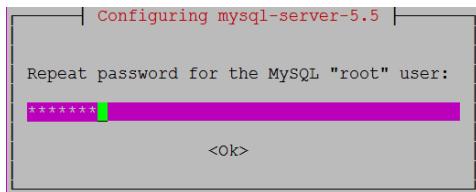
Öncədən qeyd edim ki, siz **Ubuntu-Tomcat7-http-https.docx** sənədi ilə tomcat7-ni yükleyib quraşdırılısınız və yalnız bundan sonra xWiki yüklənməsinə baxmalısınız. Çünkü xWiki **Tomcat7**, **MySQL** və **JDBC-MySQL-Connector** ilə işləyir. Həmçinin xWiki tomcat-in susmaya görə quraşdırmasında olduğu RAM həcmindən çox həcm istifadə etdiyinə görə aşağıdakı quraşdırmanı mütləq etməlisiniz:
vi /etc/default/tomcat7 # Faylda JAVA_OPTS dəyişəninə qeyd qoyub aşağıdakı dəyişəni əlavə edirik
JAVA_OPTS="-Xmx1024m -Xms1024m"

```
/etc/init.d/tomcat7 restart      # Servisi yenidən başladırıq ki,  
                                  # dəyişiklik işə düşsün
```

Yuxarıda göstərilən sənədi tam olaraq oxuyub lazım olanları quraşdırıldıqdan sonra isə, MySQL-i serverimizə yükləyirik (root şifrəmizi iki dəfə daxil edirik):

```
apt-get install mysql-server-5.5
```


Sonra **mysql-connector-java-5.1.31-bin.jar** və **xwiki-enterprise-web-6.1.war** fayllarını serverimize yükleyirik. **xwiki-enterprise-web-6.1.war** faylinı **/var/lib/tomcat7/webapps** qovluğuna **xwiki.war** adı ilə köçürürük.

```
cp /home/jamal/xwiki-enterprise-web-6.1.war
/var/lib/tomcat7/webapps/xwiki.war
```

Ardınca isə **mysql-connector-java-5.1.31-bin.jar** faylini **/var/lib/tomcat7/webapps/xwiki/WEB-INF/lib** ünvanına köçürürük.

```
cp /home/jamal/mysql-connector-java-5.1.31-bin.jar
/var/lib/tomcat7/webapps/xwiki/WEB-INF/lib
```

CLI-dan xWiki üçün MySQL baza, login və şifre yaradırıq:

```
mysql -u root -pfreebsd -e "create database xwiki default character set utf8
collate utf8_bin"
mysql -u root -pfreebsd -e "grant all privileges on xwiki.* to
xwiki@localhost identified by 'freebsd'"
```

Əmin olun ki, **/etc/hosts** faylinda **127.0.0.1 localhost** sətiri mövcuddur.

Sonra **/var/lib/tomcat7/webapps/xwiki/WEB-INF/hibernate.cfg.xml** faylında yaratdığımız MySQL istifadəçi, şifrəsini və bazasını quraşdırırıq. HSQLDB-ni şərh edirik. MySQL üçün isə şərhi silib lazımi baza, istifadəçi adı və şifrəni daxil edirik. Tomcat üçün şərh <!-- ilə başlayır --> ilə bitir.

```
<property name="connection.url">jdbc:mysql://localhost/xwiki</property>
<property name="connection.username">xwiki</property>
<property name="connection.password">freebsd</property>
<property name="connection.driver_class">com.mysql.jdbc.Driver</property>
<property
name="dialect">org.hibernate.dialect.MySQL5InnoDBDialect</property>
<property name="dbcp.ps.maxActive">20</property>
<mapping resource="xwiki.hbm.xml"/>
<mapping resource="feeds.hbm.xml"/>
<mapping resource="activitystream.hbm.xml"/>
<mapping resource="instance.hbm.xml"/>
```

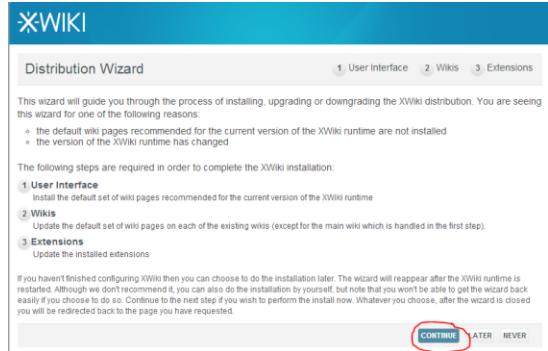
Admin istifadəçi və şifrəni təyin etmək üçün isə **/var/lib/tomcat7/webapps/xwiki/WEB-INF/xwiki.cfg** faylinda aşağıdakı sətirdə olduğu kimi şərhi silib, **superadmin** istifadəçisinə şifrə yazırıq (Şifrəmiz **freebsd** olacaq):

```
xwiki.superadminpassword=freebsd
```

```
/etc/init.d/tomcat7 restart # Sonda tomcat7-ni restart edirik
```

<https://server-ip-address/xwiki/>

xWiki interfeysimizə daxil olurug.
Aşağıdakı şəkil çap ediləcək

Distribution Wizard

User Interface Wikis Extensions

This wizard will guide you through the process of installing, upgrading or downgrading the XWiki distribution. You are seeing this wizard for one of the following reasons:

- the default wiki pages recommended for the current version of the XWiki runtime are not installed
- the version of the XWiki runtime has changed

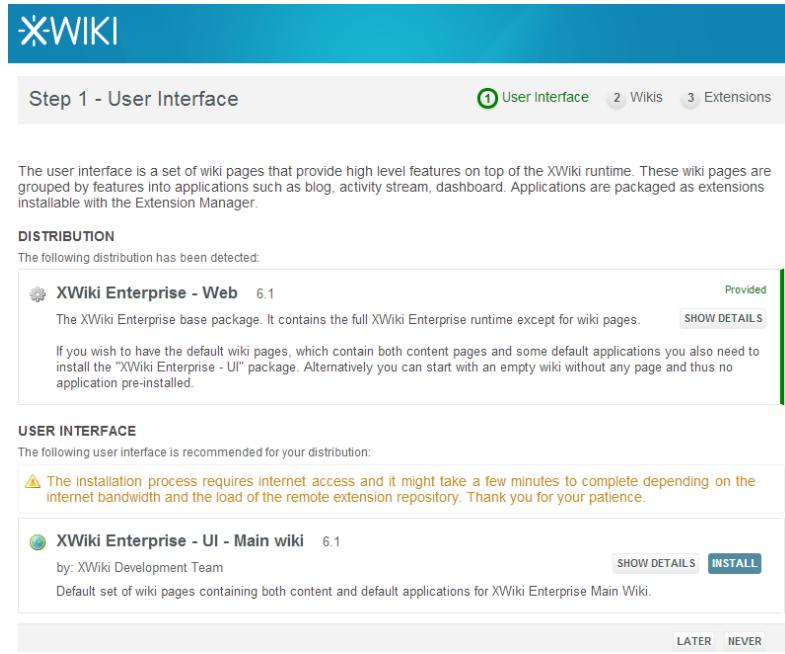
The following steps are required in order to complete the XWiki installation:

- 1 User Interface**
Install the default set of wiki pages recommended for the current version of the XWiki runtime
- 2 Wikis**
Update the default set of wiki pages on each of the existing wikis (except for the main wiki which is handled in the first step)
- 3 Extensions**
Update the installed extensions

If you haven't finished configuring XWiki then you can choose to do the installation later. The wizard will reappear after the XWiki runtime is restarted. Although we don't recommend it, you can also do the installation by yourself, but note that you won't be able to get the wizard back easily if you choose to do so. Continue to the next step if you wish to perform the install now. Whatever you choose, after the wizard is closed you will be redirected back to the page you have requested.

CONTINUE LATER NEVER

CONTINUE seçirik.

XWiki

Step 1 - User Interface

User Interface Wikis Extensions

The user interface is a set of wiki pages that provide high level features on top of the XWiki runtime. These wiki pages are grouped by features into applications such as blog, activity stream, dashboard. Applications are packaged as extensions installable with the Extension Manager.

DISTRIBUTION

The following distribution has been detected:

 XWiki Enterprise - Web 6.1	Provided
The XWiki Enterprise base package. It contains the full XWiki Enterprise runtime except for wiki pages. SHOW DETAILS	
If you wish to have the default wiki pages, which contain both content pages and some default applications you also need to install the "XWiki Enterprise - UI" package. Alternatively you can start with an empty wiki without any page and thus no application pre-installed.	

USER INTERFACE

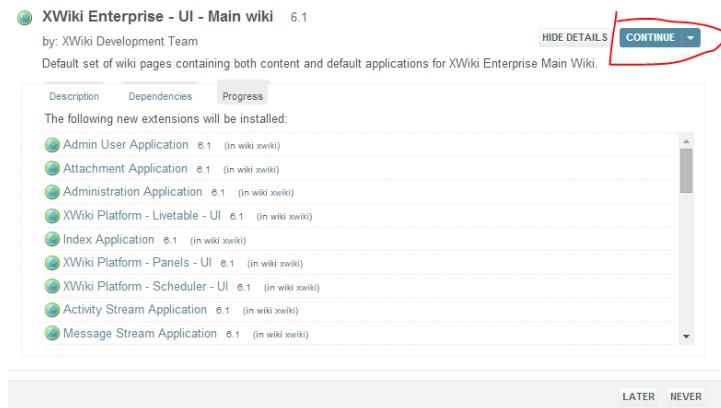
The following user interface is recommended for your distribution:

 XWiki Enterprise - UI - Main wiki 6.1	by: XWiki Development Team	SHOW DETAILS INSTALL
Default set of wiki pages containing both content and default applications for XWiki Enterprise Main Wiki.		

LATER NEVER

INSTALL seçirik.

Şəkildə göründüyü kimi yüklənmə bitir və **CONTINUE** seçirik:

 XWiki Enterprise - UI - Main wiki 6.1

by: XWiki Development Team

Default set of wiki pages containing both content and default applications for XWiki Enterprise Main Wiki.

Description Dependencies Progress

The following new extensions will be installed:

- Admin User Application 6.1 (in wiki xwiki)
- Attachment Application 6.1 (in wiki xwiki)
- Administration Application 6.1 (in wiki xwiki)
- XWiki Platform - Livetable - UI 6.1 (in wiki xwiki)
- Index Application 6.1 (in wiki xwiki)
- XWiki Platform - Panels - UI 6.1 (in wiki xwiki)
- XWiki Platform - Scheduler - UI 6.1 (in wiki xwiki)
- Activity Stream Application 6.1 (in wiki xwiki)
- Message Stream Application 6.1 (in wiki xwiki)

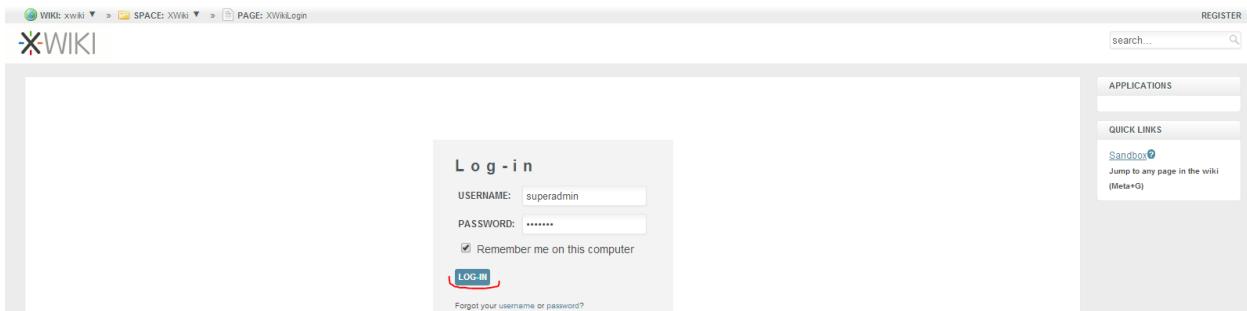
LATER NEVER

Sonda yüklənmə bitdikden sonra sessiya bizi atacaq və yeniden login olmağı təklif edəcək. Şəkildəki kimi **Yes** sıxırıq:

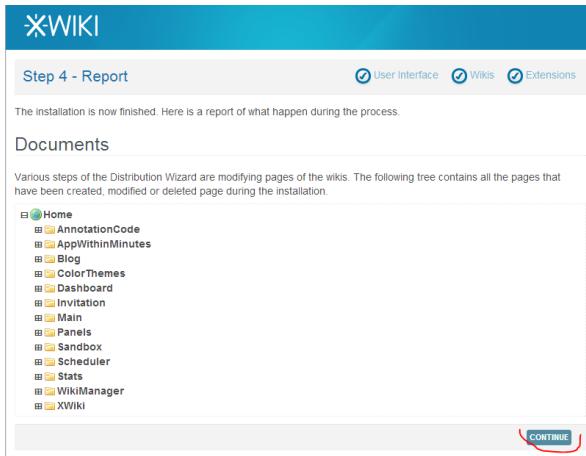
Unauthorized request. Your session has expired or you lost rights while installing or uninstalling an extension. You need to re-login in order to continue. Do you wish to proceed?

YES **NO**

Aşağıdakı kimi səhifə çap olunacaq. **superadmin** istifadəçi adı və şifrəni daxil edirik.

Sonda bir dənə yenidən şəkil çap edilecək, orda da **CONTINUE** sıxırıq və aşağıdakı şəkil çap edilir:

Yenidən **CONTINUE** sıxırıq və yüklənmə bitir. Uğurlu nəticədə aşağıdakı şəkil çap edilməlidir:

[ADD](#) [HOME](#) [SPACE: Main](#) [PAGE: WebHome](#) [SUPERADMIN](#) [LOG-OUT](#)

search...

[EDIT](#) [EXPORT](#) [MORE ACTIONS](#) [ANNOTATIONS](#)

Wiki Home

Last modified by Administrator on 2014/07/27 22:42

[Comments \(0\)](#) · [Attachments \(0\)](#) · [History](#) · [Information](#)

Welcome to your wiki

It's an easy-to-edit website that will help you work better together. This Wiki is made of [pages](#) sorted by [spaces](#). You're currently in the [Main](#) space, looking at its home page ([WebHome](#)).

Learn how to use XWiki with the [Getting Started Guide](#).

You can then use the [Sandbox](#) space to try out your wiki's features.

Spaces

- [Blog](#)
- [Main](#)
- [Sandbox](#)
- [XWiki](#)
- [Create a new space](#)

Tags

No document has been tagged yet

Tags: [[+\]](#)

[SHARE](#)

Send Message

Visible to [Everyone](#)

Activity Stream

There are no activities in the stream

Created by Administrator on 2014/07/27 22:42

APPLICATIONS

- [Blog](#)
- [Dashboard](#)
- [Panels](#)
- [Scheduler](#)
- [Statistics](#)
- [User Index](#)
- [More applications](#)

QUICK LINKS

- [Sandbox](#)
- (Edit this panel)
- [Jump to any page in the wiki \(Meta+G\)](#)

xWiki Domain Controller ilə integrasiya edilməsi

xWiki serverimizi DC ilə integrasiya eləmək üçün biz aşağıdakı quraşdırılmaları etməliyik.

DC haqqında öncədən lazımi məlumatları verək:

DC Name: **DOMAIN.LAN**
 xWiki GROUP Name: **xWikiMembers**
 DC Auth User: **Administrator**
 DC Auth Pass: **A123456789a**

DC-mizdə lazımi istifadəçiləri xWikiMembers qrupuna əlavə edirik ki, daxil ola bilsinlər.

```
/var/lib/tomcat7/webapps/xwiki/WEB-INF/xwiki.cfg # Faylda aşağıdakı sətirləri
                                                    uyğun olaraq quraşdırırıq
xwiki.authentication.authclass=com.xpn.xwiki.user.impl.LDAP.XWikiLDAPAuthServ
iceImpl
xwiki.authentication.ldap=1
xwiki.authentication.ldap.server=domain.lan
xwiki.authentication.ldap.port=389
xwiki.authentication.ldap.bind_DN=domain\{\0}
xwiki.authentication.ldap.bind_pass={1}
xwiki.authentication.ldap.base_DN=DC=domain,DC=lan
xwiki.authentication.ldap.user_group=CN=xWikiMembers,
OU=OpSO Groups,DC=domain,DC=lan
xwiki.authentication.ldap.UID_attr=sAMAccountName
xwiki.authentication.ldap.fields_mapping=name=sAMAccountName,last_name=sn,fir
st_name=givenName,fullname=displayName,email=mail,ldap_dn=dn
xwiki.authentication.ldap.update_user=1
xwiki.authentication.ldap.trylocal=0

/var/lib/tomcat7/webapps/xwiki/WEB-INF/xwiki.properties      # Faylda
                                                    aşağıdakı
                                                    sətirləri uyğun
                                                    olaraq
                                                    quraşdırırıq (Qovl
                                                    uqlar yoxdurşa
                                                    yaradırıq və
                                                    tomcat7 user, qrup
                                                    üzvü edirik)
environmentpermanentDirectory=/var/cache/tomcat7/Catalina/localhost/xwiki/
solr.embedded.home=/var/cache/tomcat7/Catalina/localhost/xwiki/solr

/etc/init.d/tomcat7 restart      # Sonda tomcat7-ni restart edirik
```

BÖLÜM 2

Bulud sistemləri

- FreeBSD 10.2 x64 server üzərində OwnCloud yüklənməsi və qurulması
- OwnCloud-un Domain Controller ilə integrasiya edilməsi
- FreeBSD 10.1 x64 Pydio Cloud qurulması

Şirkətin daxili tələbləri genişləndikcə, informasiya önəmliliyi və təhlükəsizliyi tələbləri böyüməyə başlayır. Eynilə istifadəçilərin arasında informasiya paylaşımı komfortu tələbi də yaranır. Misal üçün paylaşım Domain Controllerdə olan istifadəçi və qruplar arasında seçimə görə, xüsusi keşlə generasiya edilmiş URL-ə(Bu URL-lə şifrə təyin edilməsi imkanı var) görə, paylaşılmış ünvana paylaşım vaxtının bitməsi tarixinin təyin edilməsinə görə və vaxtin bitməsi zamanı məktubla xəbərdarlığın edilməsinə görə bacarıqlara sahibdir. Bu tip tələbləri qarşılıyan tanıdığımız DropBox və GoogleDrive mövzuddur. Başlığımızın mövzuları eyni tələbləri qarşılıyan açıq qaynaqlı program təminatları haqqındadır.

FreeBSD 10.2 x64 server üzərində OwnCloud yüklənməsi və qurulması

ownCloud – məlumatların sinxronlaşdırılması, faylların paylaşılması və sənədlərin uzaq serverdə saxlanılması üçün açıq qaynaqlı web program təminatıdır.

ownCloud PHP və JavaScript programlaşdırma dillərində yazılmışdır. OwnCloud serveri SQLite, MariaDB, MySQL, Oracle və PostgreSQL məlumat bazalarıyla integrasiya edilib işlədilə bilər.

KDE yaradıcılarından biri, Karlıçek Frank məlumatların saxlanması üçün ticari xidmətlərinə pulsuz alternativ kimi 2010-cu ilin yanvarında ownCloud-un hazırlanmasına başladı. Ticari fayl mübadiləsi xidmətlərindən fərqli olaraq, ownCloud-u əlavə xərclər tələb etmədən, şəxsi serverə yükləmək olar.

Məlumatların sinxronlaşdırmasında Windows, Mac OS, Linux və həmçinin iOS, Android mobil əməliyyat sistemləri üçün müştəri programlarına sahibdir. Eynilə saxlanılmış məlumatlar OwnCloud web-interfeysinin köməyi ilə istifadə edilə bilər.

ownCloud artıq Debian GNU Linux anbarına əlavə edilmiş və Gnome iş stoluna integrasiya edilmişdir.

İmkanları:

- Faylların adı qovluqlar strukturunda ya da WebDAV istifadə edilərək saxlanması.
- Şifrlənmə
- İstənilən Windows (Windows XP, Vista, 7 və 8), Mac OS X (10.6 və ya daha yeni) ya da Linux desktoplar arasında sinxronizasiya
- Təqvim (Həmçinin CalDAV)
- Məsələlərin planlaşdırıcısı
- Ünvan kitabçası (Həmçinin CardDAV)
- Axınlı multimedia (Ampache istifadə edilir)
- İstifadəçi və qrupların idarə edilməsi (OpenID ya da LDAP istifadə edərək)
- Kontentin qruplar, istifadəçilər ya da dünya URL vasitəsilə paylaşdırılması
- Sintaksis göstəricisi və qatlanmayla onlayn mətn redaktoru
- Əlfəcirlər
- URL-in qısaldılması mexanizmi
- Şəkil qalereyası
- PDF sənədlərə baxış (PDF.js istifadə edilir)
- ODF fayllara baxış (.odt, .odp, .ods)
- Jurnallanması modulu

İndi isə biz FreeBSD OS-da bu program təminatını yükleyib quraşdıracaqıq. Clientlər isə şifrələnmiş kanal üzərindən öz məlumatlarını serverə yükleyəcəklər.

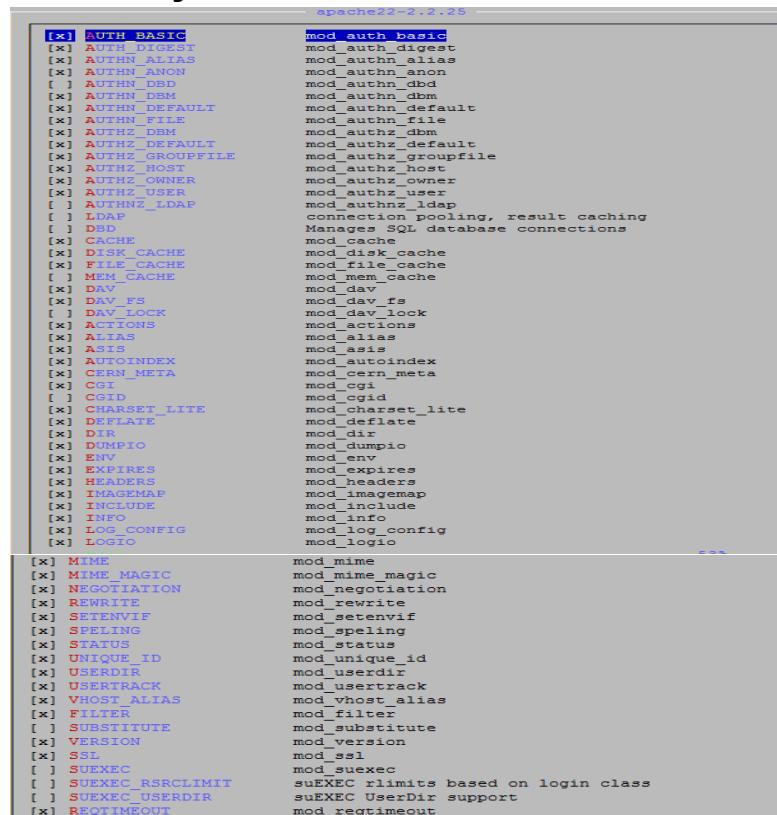
192.168.11.200 - Serverimizin IP ünvani
owncloud.az - Serverimizin HostName-i

Qeyd: Mütləq **/etc/hosts** faylinə nəzərinizdə tutduğunuz adı uyğun IP ilə əlavə edin. Əks halda errorlar çap ediləcək.

```
cat /etc/hosts          # Hosts faylimiz
127.0.0.1              localhost localhost.my.domain
192.168.11.200         owncloud.az owncloud
```

Öncə Web Serveri və PHP-ni yükleyək.

```
cd `whereis apache22 | awk '{ print $2 }'` # Apache-in portuna daxil oluruq.
make config                                # Lazımı modulları seçirik.
```

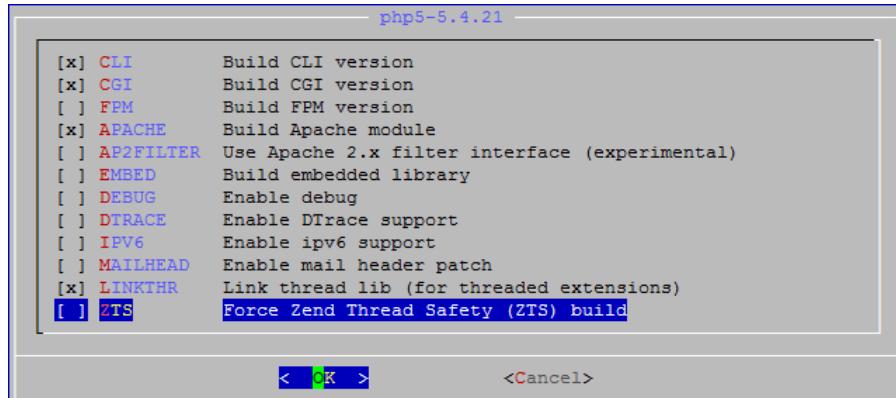

The screenshot shows the Apache 2.2.25 configuration menu. It lists numerous modules, each with a brief description. Some modules are marked with an 'x' (disabled) or a '+' (enabled). The modules include:

- AUTH BASIC**: mod_auth_basic
- AUTH DIGEST**: mod_auth_digest
- AUTHN ALIAS**: mod_authn_alias
- AUTHN_ANON**: mod_authn_anon
- AUTHN_DB**: mod_authn_db
- AUTHN_DBM**: mod_authn_dbm
- AUTHN_DEFAULT**: mod_authn_default
- AUTHN_FILE**: mod_authn_file
- AUTHN_DBM**: mod_authn_dbm
- AUTHZ_DEFAULT**: mod_authz_default
- AUTHZ_GSSAPI**: mod_authz_gssapi
- AUTHZ_OSPF**: mod_authz_ospf
- AUTHZ_OWNER**: mod_authz_owner
- AUTHZ_USER**: mod_authz_user
- AUTHN_LDAP**: mod_authnz_ldap
- LDAP**: connection pooling, result caching
- DBD**: manages SQL database connections
- CACHE**: mod_cache
- DISK_CACHE**: mod_disk_cache
- FILE_CACHE**: mod_file_cache
- MEM_CACHE**: mod_mem_cache
- DAV**: mod_dav
- DAV_FS**: mod_dav_fs
- DAV_LOCK**: mod_dav_lock
- OPTIONS**: mod_options
- ALIAS**: mod_alias
- ASIS**: mod_asis
- AUTOINDEX**: mod_autoindex
- CERN_META**: mod_cern_meta
- CGI**: mod_cgi
- CGID**: mod_cgid
- CHARSET_LITE**: mod_charset_lite
- DEFLATE**: mod_deflate
- DIR**: mod_dir
- DUMPIO**: mod_dumpio
- ENV**: mod_env
- EXPIRES**: mod_expires
- HEADERS**: mod_headers
- IMAGENAP**: mod_imagenap
- INCLUDE**: mod_include
- INFO**: mod_info
- LOG_CONFIG**: mod_log_config
- LOGIO**: mod_logio
- MIME**: mod_mime
- MIME_MAGIC**: mod_mime_magic
- NEGOTIATION**: mod_negotiation
- REWRITE**: mod_rewrite
- SETENVIF**: mod_setenvif
- SPELLING**: mod_spelling
- STATUS**: mod_status
- UNIQUE_ID**: mod_unique_id
- USERDIR**: mod_userdir
- USERTRACK**: mod_usertrack
- VHOST_ALIAS**: mod_vhost_alias
- FILTER**: mod_filter
- SUBSTITUTE**: mod_substitute
- VERSION**: mod_version
- SSL**: mod_ssl
- SUEXEC**: mod_suexec
- SUEXEC_RSRCLIMIT**: suEXEC rlimits based on login class
- SUEXEC_USERDIR**: suEXEC UserDir support
- REQTIMEOUT**: mod_reqtimeout

```
make install                # Yükləyirik.
```

```
cd `whereis php5 | awk '{ print $2 }'` # PHP5 portuna daxil oluruq.
make config                      # Lazımı modulları seçirik.
```



```
make install # Yükleyirik
```

Ümumiyyətlə OwnCloud üçün tələb edilən bütün php genişlənmələri tamaq üçün önce ona aid olan Makefile-in içini mütləq oxumaq lazımdır. Tünd qara simvollar tələb edilən modullardır.

```
root@owncloud:/usr/local/etc # cat /usr/ports/www/owncloud/Makefile
# $FreeBSD: www/owncloud/Makefile 336609 2013-12-16 05:57:04Z kevlo $
```

```
PORNAME=      owncloud
PORTVERSION=  6.0.0a
CATEGORIES=   www
MASTER_SITES= http://download.owncloud.org/community/

MAINTAINER=   kevlo@FreeBSD.org
COMMENT=      Personal cloud which runs on your own server

LICENSE=      GPLv3

BUILD_DEPENDS= mp3info:${PORTSDIR}/audio/mp3info
RUN_DEPENDS:= ${BUILD_DEPENDS}

USE_BZIP2=    yes
USE_PHP=     ctype curl dom fileinfo filter gd hash iconv json ldap \
             mbstring openssl pdo session simplexml xml xmlreader \
             xsl wddx zip zlib
WANT_PHP_WEB= yes

WRKSRC=       ${WRKDIR}/${PORNAME}
NO_BUILD=    yes
SUB_FILES=   pkg-message

OPTIONS_MULTI= DB
OPTIONS_MULTI_DB=      MYSQL PGSQL SQLITE
OPTIONS_DEFAULT=        SQLITE
MYSQL_USE=      MYSQL=client PHP=mysql,pdo_mysql
PGSQL_USE=      PGSQL=yes PHP=pdo_pgsql,pgsql
SQLITE_USE=     PHP=pdo_sqlite,sqlite3
```

do-install:

```
@${MKDIR} -m 0755 ${STAGEDIR}${WWWDIR}
@cd ${WRKSRV} && ${COPYTREE_SHARE} . ${STAGEDIR}${WWWDIR}
```

.include <bsd.port.mk>

PHP üçün Lazımı genişlənmələri yükleyək.

```
cd `whereis php5-extensions | awk '{ print $2 }'`      # Portuna daxil oluruq.
make config                                              # Lazımı modulları seçirik.
```



```
make -DBATCH install                                         # Yükləyirik
```

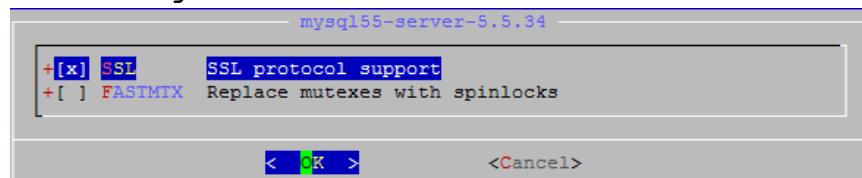
OwnCloud-u yükleyək.

```
cd `whereis owncloud | awk '{ print $2 }'`      # OwnCloud-un ünvanına daxil oluruq
make install                                           # Yükləyirik.
```

Servislərimizi Startup-a əlavə edək və işə salaq.

```
echo 'apache22_enable="YES"' >> /etc/rc.conf
echo 'apache22ssl_enable="YES"' >> /etc/rc.conf
```

```
cd `whereis mysql55-server | awk '{ print $2 }'`      # MySQL-i yükleyək
make config                                              # Lazımı modulları seçək
```



```
make install                                # Yükləyirik

echo 'mysql_enable="YES"' >> /etc/rc.conf      # Startup-a əlavə edək

/usr/local/etc/rc.d/mysql-server start      # MySQL-i işə salırıq.
/usr/local/etc/rc.d/apache22 start          # Apache22-ni işə salırıq.
```

Aşağıdakı sətirləri WEB Serverimizin configinə əlavə edək ki, həm PHP işləsin həmdə VirtualHost-ları aktiv edək.

```
echo 'AddType application/x-httpd-php .php' >> /usr/local/etc/apache22/httpd.conf
echo 'AddType application/x-httpd-php-source .phps' >> /usr/local/etc/apache22/httpd.conf

echo 'Include /usr/local/domen/*' >> /usr/local/etc/apache22/httpd.conf
```

Həmçinin '**/usr/local/etc/apache22/httpd.conf**' faylından **DirectoryIndex** sətirinin qarşısına **index.php** əlavə edirik ki, PHP scriptlər ilk index edənlərdən olsun.

```
mkdir -p /usr/local/domen/                  # VirtualHost-lar üçün qovluq yaradaq.
```

OwnCloud üçün VirtualHost faylı yaradaq və aşağıdakılari içine əlavə edək
cat /usr/local/domen/owncloud.az

```
<VirtualHost *:80>
    RewriteEngine on
    RewriteCond %{SERVER_PORT} !^443$
    RewriteRule ^/(.*) https:// %{HTTP_HOST}/$1 [NC,R,L]
</VirtualHost>
<VirtualHost *:443>
    SSLEngine on
    SSLCertificateFile /usr/local/etc/apache22/ssl/owncloud.pem
    SSLCertificateKeyFile /usr/local/etc/apache22/ssl/owncloud.key
    DocumentRoot /usr/local/www/owncloud/
<Directory "/usr/local/www/owncloud">
    AllowOverride All
    order allow,deny
    Allow from all
</Directory>
</VirtualHost>
```

```
mkdir /usr/local/etc/apache22/ssl/      # Sertifikatımız üçün qovluq yaradaq.
cd /usr/local/etc/apache22/ssl/        # Üvnana daxil oluruq ki, sertifikati
                                      # orda yaradaq.
```

Sertifikatı aşağıdakı verilənlərlə generasiya edirik.

```
openssl req -new -x509 -days 365 -nodes -out
/usr/local/etc/apache22/ssl/owncloud.pem -keyout
/usr/local/etc/apache22/ssl/owncloud.key
```

Generating a 1024 bit RSA private key

.....+++++

```
.....+++++
writing new private key to '/usr/local/etc/apache22/ssl/owncloud.key'
-----
You are about to be asked to enter information that will be incorporated
into your certificate request.
What you are about to enter is what is called a Distinguished Name or a DN.
There are quite a few fields but you can leave some blank
For some fields there will be a default value,
If you enter '.', the field will be left blank.
-----
Country Name (2 letter code) [AU] :AZ
State or Province Name (full name) [Some-State] :Baku
Locality Name (eg, city) [] :Xatai
Organization Name (eg, company) [Internet Widgits Pty Ltd] :OpSO
Organizational Unit Name (eg, section) [] :IT
Common Name (e.g. server FQDN or YOUR name) [] :owncloud.az
Email Address [] :admin.admin@owncloud.az
```

Lazimi unvanlara lazimi yetkiləri verək.

```
chown -R www:www /usr/local/etc/apache22/ssl/
chown -R www:www /usr/local/www/owncloud/
chmod -R 600 /usr/local/etc/apache22/ssl/
chown -R www:www /usr/local/domen/
```

/usr/local/etc/apache22/httpd.conf faylında da 443-cü port üçün Listen əlavə edib restart edin ki, https işləsin.

Listen 80
Listen 443

Qeyd: Əgər siz apache24-dən istifadə edirsinizsə,
/usr/local/etc/apache24/httpd.conf faylında aşağıdakı sətirlərin qarşısından şərhi silməyi unutmayın:

```
LoadModule rewrite_module libexec/apache24/mod_rewrite.so
LoadModule ssl_module libexec/apache24/mod_ssl.so
LoadModule dav_module libexec/apache24/mod_dav.so
LoadModule vhost_alias_module libexec/apache24/mod_vhost_alias.so
```

Qeyd: Həmçinin apache24-də **/usr/local/dome/bvimcloud.domain.az** vhost config faylı aşağıdakı kimi olacaq:

```
<VirtualHost *:80>
    RewriteEngine on
    RewriteCond %{SERVER_PORT} !^443$
    RewriteRule ^/(.*) https:// %{HTTP_HOST}/$1 [NC,R,L]
</VirtualHost>
<VirtualHost *:443>
    SSLEngine on
    SSLCertificateFile /usr/local/etc/apache24/ssl/bvimcloud.pem
    SSLCertificateKeyFile /usr/local/etc/apache24/ssl/bvimcloud.key
    DocumentRoot /usr/local/www/owncloud/
<Directory "/usr/local/www/owncloud">
```

```
AllowOverride All
Require all granted
</Directory>
</VirtualHost>
```

```
cp /usr/local/etc/php.ini-production /usr/local/etc/php.ini # php quraşdırma
faylini düzəldək
```

/usr/local/etc/php.ini faylin içində aşağıdakı sətiri uyğun olaraq edək:
date.timezone = 'Asia/Baku'

OwnCloud üçün MySQL-de baza istifadəçi adı və şifrə yaradaq.

```
mysqladmin -u root -h localhost password 'freebsd' # MySQL-in root
istifadəçisi üçün şifrə
təyin edək.
```

```
mysql -uroot -p'freebsd'          # MySQL-e daxil olaq ve baza yaradaq.
mysql> CREATE DATABASE owncloud;   # Bazani yaradırıq.
```

owncloud istifadəcisinə yaradırıq və owncloud bazasına localhost-dan yetki veririk.

```
mysql> GRANT ALL PRIVILEGES ON owncloud.* TO 'owncloud'@'localhost'
IDENTIFIED BY "freebsd";
```

Yetkiləri FLUSH edək ki, aktivləssin

```
mysql> FLUSH PRIVILEGES;
```

Sonra OWNCLOUD-un istifadəçiləri üçün Global qovluq yaradırıq və web server üçün yetki veririk.

```
mkdir /home/owncloud_data
chown -R www:www /home/owncloud_data
```

Sonra Windows maşınımızda test üçün **c:\windows\system32\drivers\etc\hosts** faylinə Aşağıdakı sətiri əlavə edirik.

```
192.168.11.200 owncloud.az
```

Windows maşınımızın Browerinde <http://owncloud.az> daxil edirik və görürük ki, https linkinə forward edilirik. Şəkildə gorunduğu kimi, admin user və parol, həmçinin MySQL bazası üçün verilənlərini daxil edib **Finish setup** düyməsinə sıxırıq.

Mənim halimda 7.2.1 release idi və aşağıdakı fayl tələb edilirdi:

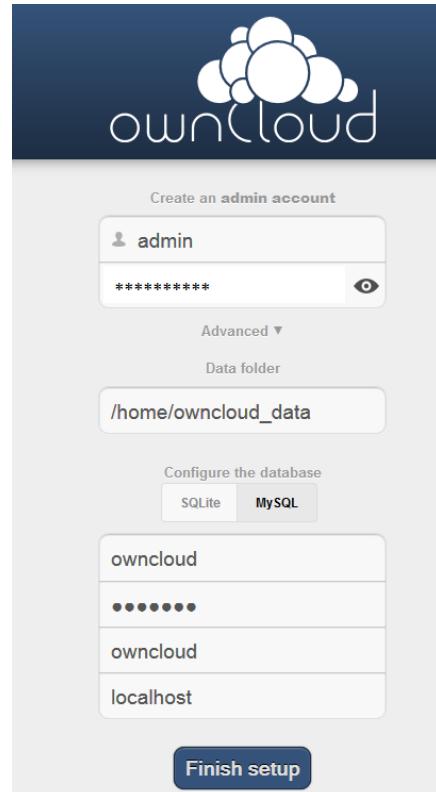
```
touch /home/owncloud_data/.ocdata
```

Həmçinin OwnCloud üçün nəzərdə tutduğumuz data qovluğu üçün **www** istifadəçisi və qrupuna yetki veririk:

```
chown -R www:www /home/owncloud_data/
```

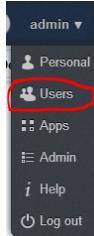
Eynilə **php5-bcmath** modulu tələb edilirdi:

```
cd /usr/ports/math/php5-bcmath          # Port ünvanına daxil oluruq
make install                            # Yükləyirik
```

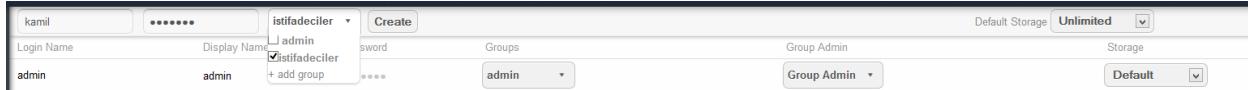

Sonra isə aşağıdakı şəkil çıxdısa demək hərşey əladır.

Artıq istifadəçiləri yaradaq və sinxronizasiya üçün yer verək. Sağ tərəfdə **admin -> Users** düyməsinə sıxırlıq.

Sonra **Groups -> add group** düyməsini sıxırıq və istifadəçilər adlı qrup yaradırıq. Həmin səhifədə **kamil** adlı istifadəçisi və **parol** daxil edib **istifadəçilər** qrupunu seçirik və **Create** düyməsinə sıxırıq.

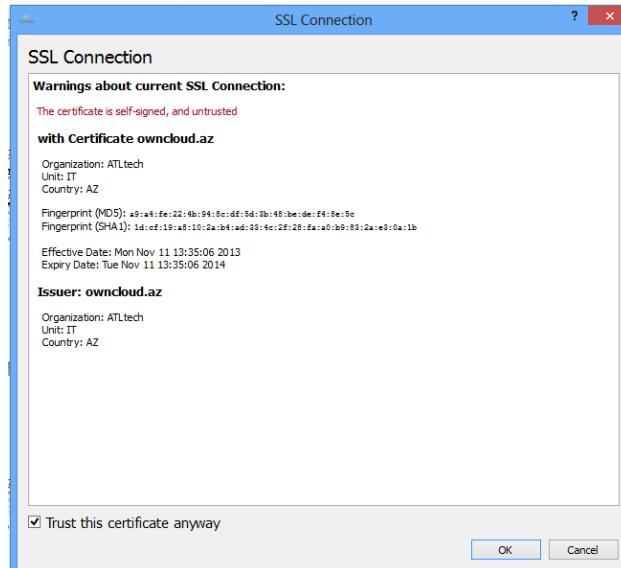

Sonra **kamil** adlı istifadəçiyə 1GB yer istifadə etmək imkani veririk.

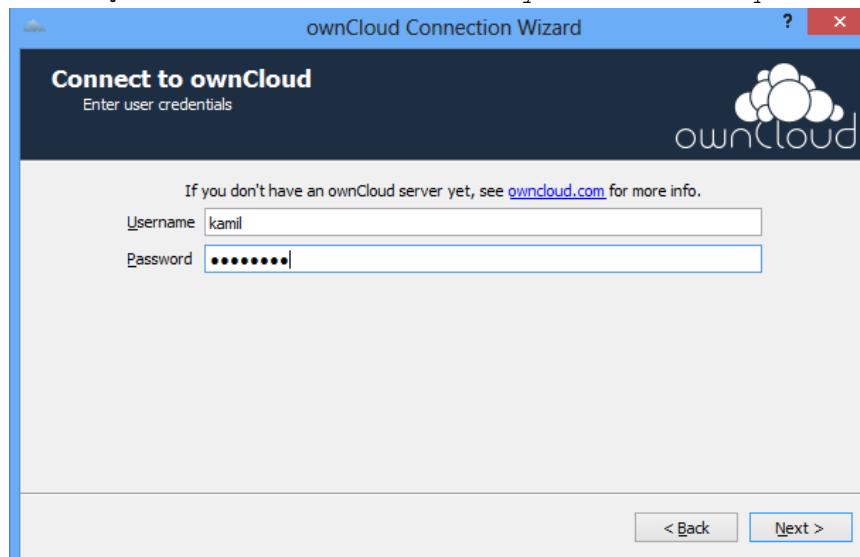

Sonra isə Windows maşınımızda Client programını yükleyək və sinaqdan keçirək. Yüklənmə proseduru çox asandır. Sadəcə **Full install** seçirik və **Next** düyməsinə sıxırıq. Sonda 'Run owncloud' seçib **Finish** edirik. Açılan səhifədə serverimizin adını və ya IP ünvanını daxil edirik(Bizim halda <https://owncloud.az>) .

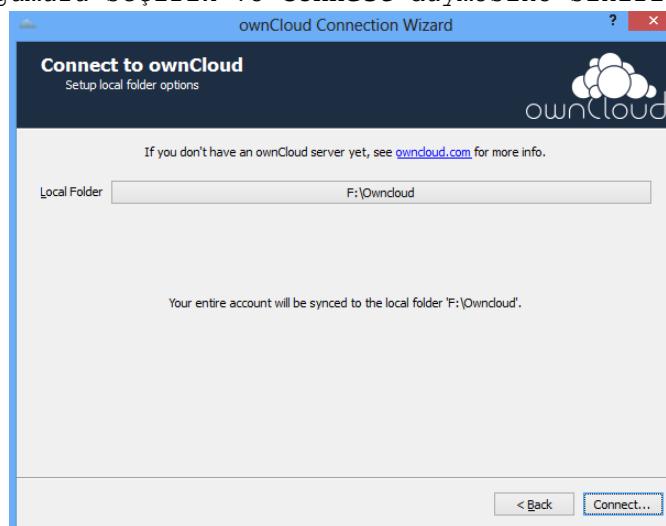
Çıxan səhifədə '**Trust Certificate anyway**' seçib **OK** düyməsinə sıxırıq. Şəkildəki kimi.

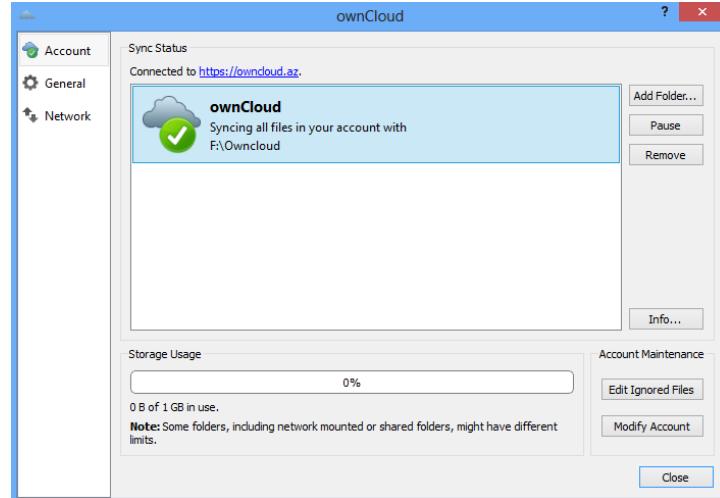
İstifadəçi adı və **sifrəni** daxil edib **Next** düyməsinə sıxırıq.

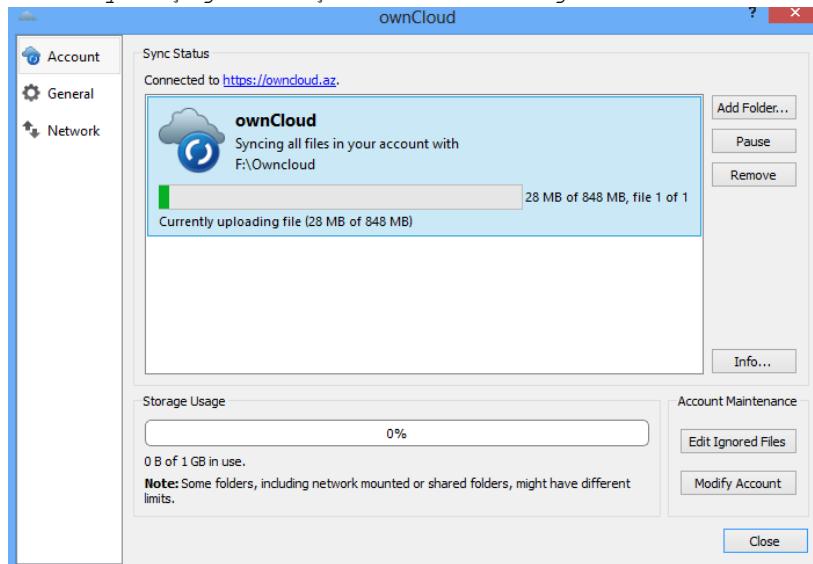
Uyğun qovluğumuzu seçirik və **Connect** düyməsinə sıxırıq. Şəkildəki kimi.

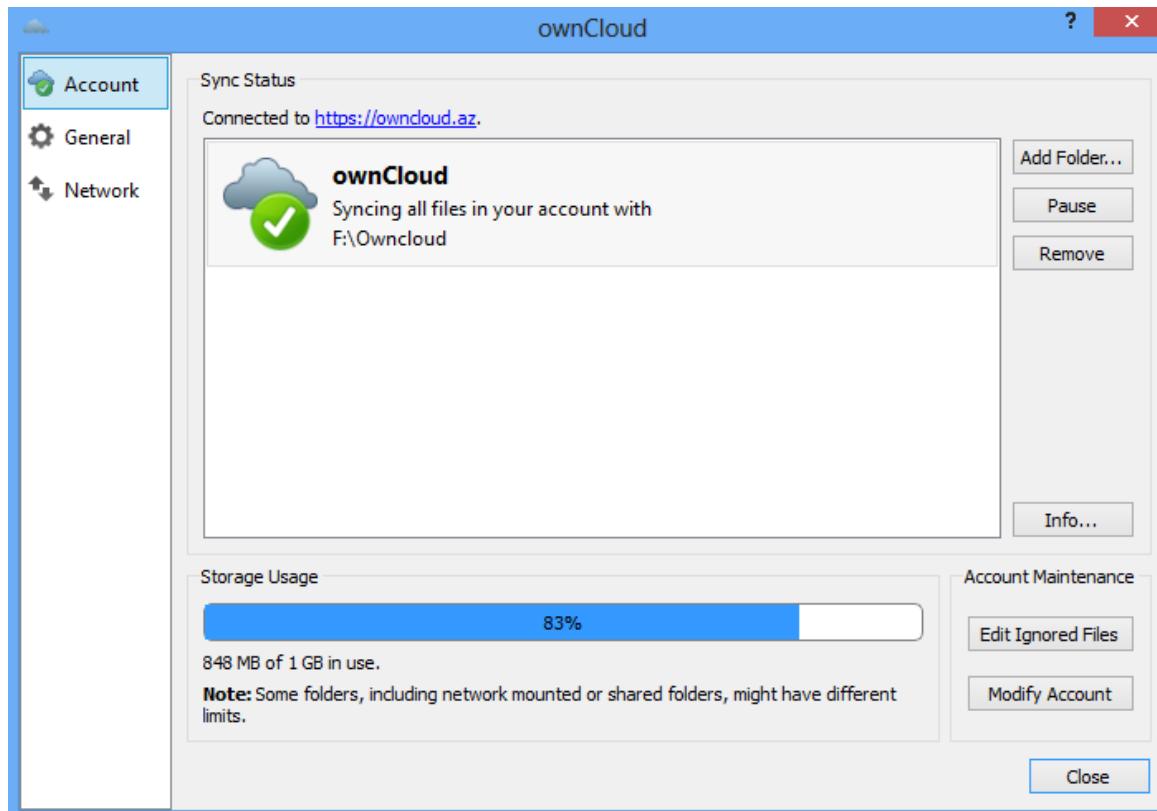
Sonda aşağıdakı şəkildəki kimi nəticə əldə etmiş olacaq. Artıq kamil adlı istifadəçi öz kompunda, **F:\Owncloud** adlı folderə nə informasiya atsa o avtomatik olaraq <https://192.168.11.200> serverine sinxronizasiya ediləcək.

Sinxronizasiya aşağıdakı şəkildeki kimi gedəcək.

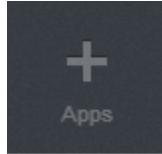
Nəhayət sonda müəyyən sinxronizasiya bitdikdən sonra aşağıdakı şəkil çap ediləcək. Bununla da OwnCloud serverimiz test edilmiş olacaq.

WebDav qoşub Browser Clientlərdən istifadə eləmək istəsəniz bu linkdən http://doc.owncloud.org/server/5.0/user_manual/files/files.html yararlana bilərsiniz.

OwnCloud-un Domain Controller ilə integrasiya edilməsi

OwnCloud-u FreeBSD maşına yüklədikdən sonra, WEB ilə lazımi linkə daxil olursunuz və sol tərəf aşağıda **Apps** düyməsinə sıxırsınız (Şəkildəki kimi):

Sonra isə LDAP üçün lazım olan App-i enable eləmək lazımdır. Mənim halimdə artıq Enable etdiyimə görə şəkildə disable düyməsi aktiv formada görünəcək.

Add your App ...

- Activity
- Calendar
- Contacts
- Deleted files
- Documents
- First Run Wizard
- Full Text Search
- LDAP user and group backend** 0.4.1 Internal App
- Authenticate users and groups by LDAP respectively Active Directory. This app is not compatible with the WebDAV user backend.
- Documentation: [Admin Documentation](#)
- AGPL-licensed by Dominik Schmidt and Arthur Schiwon
- Disable

LDAP user and group backend

PDF Viewer

Pictures

Share Files

Text Editor

Updater

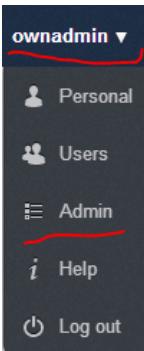
Versions

Video Viewer

Bookmarks

Encryption

Sonra isə sistemi yüklediyimzdə yaratdığınız **ownadmin** userin **Admin** interfeysinə daxil oluruq (Şəkildəki kimi).

Bizim Domain Controllerimiz üçün verilənlər aşağıdakılardır:

DC: **DOMAIN.LAN** (Port Ldap: 389)

Domain Admin: **DCADM**

Domain Admin Pass: **freebsd**

Cloud istifadəçilər üçün qrup: **OwnCloudMembers**

Öncə **Server** başlığında Şəkildə göstərildiyi kimi məlumatları yerləşdiririk və **Continue** düyməsinə sıxırıq(Şəkildəki kimi).

domain.lan 389

CN=DCADM,CN=Users,DC=DOMAIN,DC=lan

Şifre

DC=DOMAIN,DC=lan

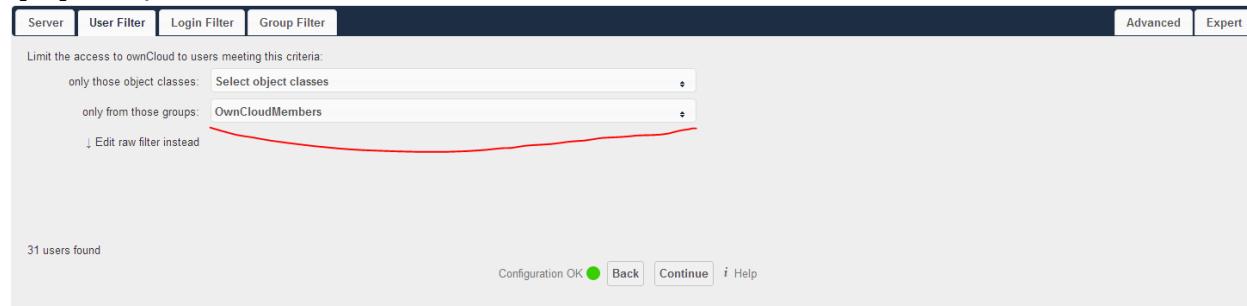

domain.lan 389

CN=DCADM,CN=Users,DC=DOMAIN,DC=lan|

DC=domain,DC=lan

Sonra **User Filter** TAB-ına daxil oluruq və heç bir class seçmədən sadəcə bizə lazım olan istifadəçilərin yerləşdiyi qrupu seçirik. Yeni **OwnCloudMembers** qrupunu(Şəkildəki kimi):

Server User Filter Login Filter Group Filter Advanced Expert

Limit the access to ownCloud to users meeting this criteria:

only those object classes: Select object classes

only from those groups: OwnCloudMembers

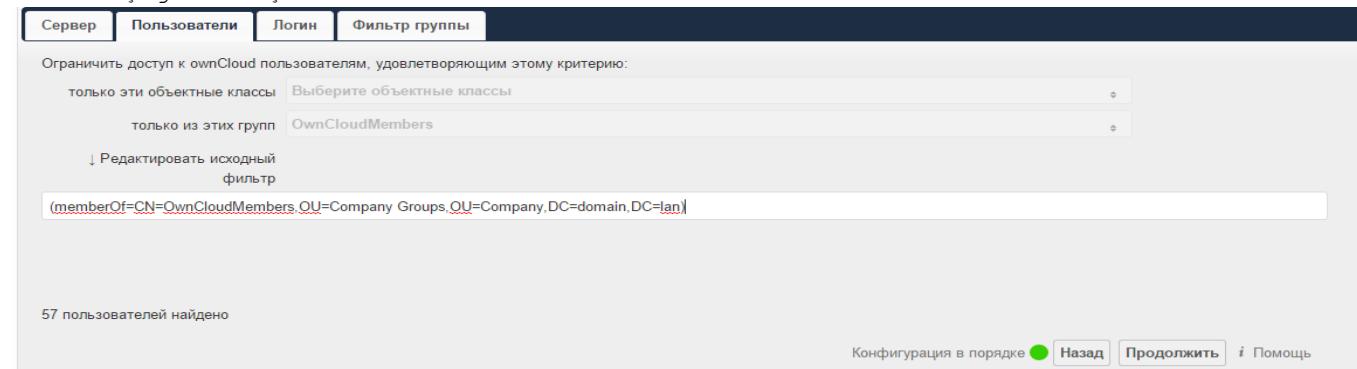
↓ Edit raw filter instead

31 users found Configuration OK Back Continue i Help

yada ki, **Edit raw filter instead** düyməsini sıxıb, lazımı LDAP filteri özünüz yaza bilərsiniz.

Misal üçün (**memberOf=CN=OwnCloudMembers,OU=Company**

Groups,OU=Company,DC=domain,DC=lan) sintaksi ilə **domain.lan** DC-də **Company Groups, Company** OU-da olan və yalnız **OwnCloudMembers** qrupunun bütün üzvlərinin Cloud-dan istifadəsinə izin veririk. Misal üçün Domain.LAN DC-sində aşağıdakı şəkildəki kimi edirik:

Сервер Пользователи Логин Фильтр группы

Ограничить доступ к ownCloud пользователям, удовлетворяющим этому критерию:

только эти объектные классы Выберите объектные классы

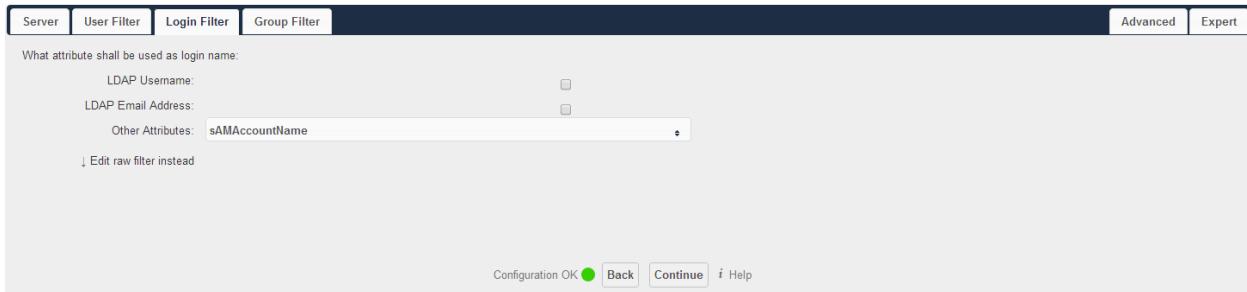
только из этих групп OwnCloudMembers

↓ Редактировать исходный фильтр

(memberOf=CN=OwnCloudMembers,OU=Company Groups,OU=Company,DC=domain,DC=lan)

57 пользователей найдено Конфигурация в порядке Назад Продолжить i Помощь

Login Filter bölümündə **LDAP Username**-i seçmirik və **Other Attributes**-de **sAMAccountName** seçirik(Şəkildəki kimi):

What attribute shall be used as login name:

LDAP Username:

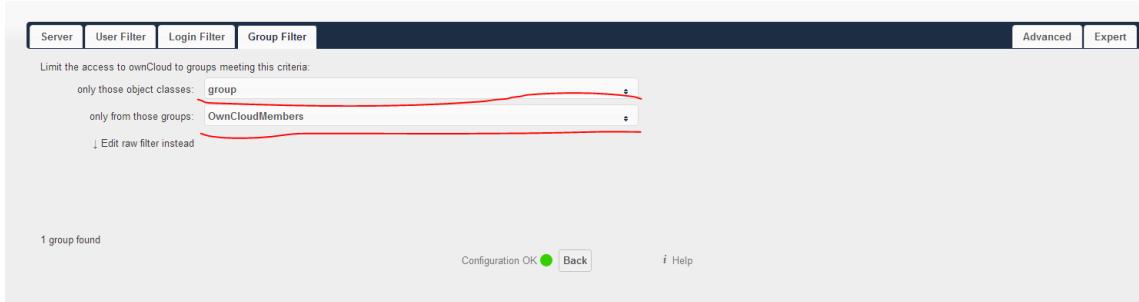
LDAP Email Address:

Other Attributes: **sAMAccountName**

[Edit raw filter instead](#)

Configuration OK Back Continue Help

Group Filter-de **Object Class** olaraq **group** seçirik və **only from those groups**-da **OwnCloudMembers** qrupunu seçirik(Şəkildəki kimi):

Limit the access to ownCloud to groups meeting this criteria:

only those object classes: **group**

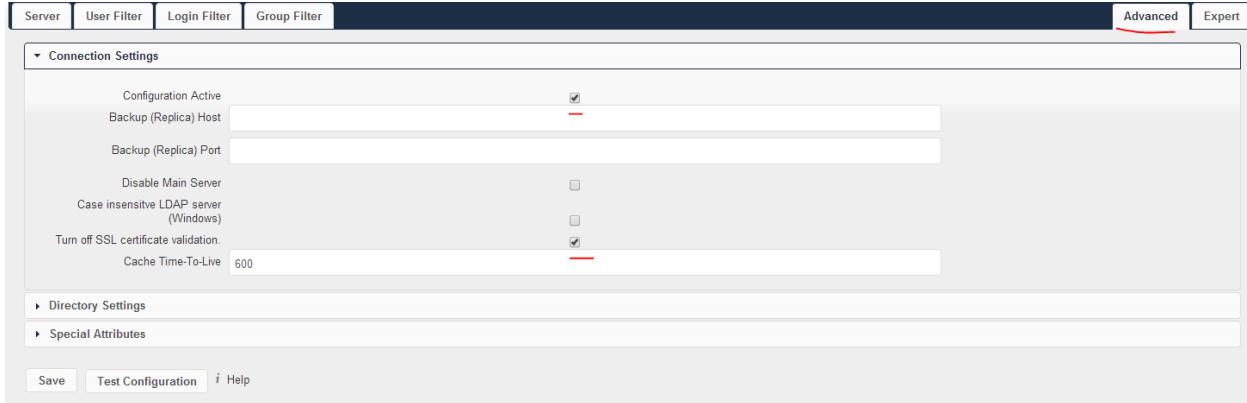
only from those groups: **OwnCloudMembers**

[Edit raw filter instead](#)

1 group found

Configuration OK Back Help

Advanced-e daxil olurraq və **Connections Settings**-de **Configuration Active** və **Turn off SSL certificate validation** seçirik

Connection Settings

Configuration Active

Backup (Replica) Host

Backup (Replica) Port

Disable Main Server

Case insensitive LDAP server (Windows)

Turn off SSL certificate validation.

Cache Time-To-Live 600

Directory Settings

Special Attributes

Save Test Configuration Help

Advanced bölümündə **Directory Settings**-de şəkilde göstərilən verilənlər seçilir və mütləq **Group-Member association: uniqueMember** seçilir:

Сервер Пользователи Логин Фильтр группы

Настройки подключения

Настройки каталога

Поле отображаемого имени пользователя	displayname
База пользовательского дерева	DC=domain,DC=lan
Атрибуты поиска пользователей	Опционально; один атрибут в строке
Поле отображаемого имени группы	cn
База группового дерева	DC=domain DC=lan
Атрибуты поиска для группы	Опционально; один атрибут в строке
Ассоциация Группа-Участник	uniqueMember ▾
Вложенные группы	☐
Постраничный chunksize	5000

Специальные атрибуты

Сохранить **Проверить конфигурацию** **Помощь**

Advanced-de Special Attributes-də heç bir şey əlavə edilmir və boş qalır.
Exterpt-e də daxil olmadan **Save və **Test Configuration** düyməsi sıxılır.**

FreeBSD 10.1 x64 Pydio Cloud qurulması

Pydio (əvvəl Ajaxplorer) - ayrılmış serverdə məlumatların sinxronizasiya edilməsi üçün, açıq qaynaqlı program təminatıdır. Proyekt 2009-cu ildə Charles du Jeu tərəfindən yaradılmışdır. Php dilində yazılmışdır. İdarəetmə üçün MySQL verilənlər bazası istifadə edilir. İstənilən tip desktop (Windows, MAC və Linux) və mobil əməliyyat sistemləri (Android, iOS) üçün müştəri program təminatına malikdir. Məlumatlar eynilə WEB interfeys vasitəsilə də idarə edilə bilər.

İmkanları:

- Faylların qovluq ağac strukturunda saxlanması (WebDAV vasitəsilə)
- Məlumatların SSL/TLS vasitəsilə şifrələnməsi
- Desktop programından sinxronizasiya
- İstifadəçi rollarının idarəedilməsi (LDAP istifadəçi bazası ilə integrasiya)
- Digər istifadəçilərlə qovluq və faylların paylaşılması
- Sintaksis göstəricisi ilə mətn redaktoru
- Şəkil fayllarının redaktoru
- Audio və video faylların işə salınması
- Kənar anbarlarla integrasiya. Amazon S3, FTP ya da MySQL verilənlər bazası.
- Mobil platformalar üçün program təminatı

Məqsədimiz FreeBSD10.1 üzərində Cloud serverin qurulmasıdır. Nəzərdə tutulur ki, artıq FreeBSD serverimizdə portlarla paketlər yenilənib, Apache PHP MySQL yüklənmiş və qurulmuşdur. Ancaq `/usr/port/lang/php56-extensions` ünvanından php genişlənmələri yükledikdə, mütləq `bcmath`, `bz2`, `calendar`, `Core`, `ctype`, `curl`, `date`, `dom`, `ereg`, `exif`, `fileinfo`, `filter`, `gd`, `gettext`, `hash`, `iconv`, `imap`, `json`, `ldap`, `libxml`, `mbstring`, `mcrypt`, `mhash`, `mysql`, `mysqli`, `mysqlnd`, `openssl`, `pcre`, `PDO`, `Phar`, `posix`, `pspell`, `Reflection`, `session`, `SimpleXML`, `snmp`, `SPL`, `standard`, `tokenizer`, `xml`, `xmlreader`, `xmlrpc`, `xmlwriter`, `xsl`, `Zend OPCache`, `zip`, `zlib` modullarını seçmək lazımdır.

Pydio-nun PHP üçün tələb elədiyi dəyişiklikləri edirik. Bunlar upload dəyişənləri və `session.save_path` ilə sessiyaların saxlanması ünvanıdır:
`root@pydio:~ # cd /usr/local/etc/`
`root@pydio:/usr/local/etc # cp php.ini-production php.ini`

`/usr/local/etc/php.ini` faylında aşağıdakı dəyişənləri uyğun olaraq edirik:
`upload_max_filesize = 1024M`
`post_max_size = 1024M`
`output_buffering = Off`
`session.save_path = "/tmp"`

Serverimizin adı `pydio.opensource.az` olacaq. Buna görə də serverimizi VirtualHost-la ad prinsipinə uyğun olaraq qurmaq lazımdır.

Apache serverimizə yeni quraşdırma fayllarının işləyəcəyi qovluğu təyin edirik.

```

root@pydio:~ # echo "Include /usr/local/domen/*" >>
/usr/local/etc/apache24/httpd.conf

root@pydio:~ # mkdir /usr/local/domen

/usr/local/domen/pydio.opensource.az faylı yaradırıq və tərkibinə aşağıdakı
sətirləri əlavə edirik ki, virtual hostumuz işləsin. Faylda olan SSL
sertifikatı ardıcıl yaradacaqıq çünkü, pydio ilk yüklənməsində bu sertifikatı
tələb edir:

<VirtualHost *:80>
    RewriteEngine on
    RewriteCond %{SERVER_PORT} !^443$
    RewriteRule ^/(.*) https:// %{HTTP_HOST}/$1 [NC,R,L]
    ServerAdmin webmaster@email.com
    ServerName pydio.opensource.az
</VirtualHost>
<VirtualHost *:443>
    SSLEngine on
    SSLCertificateFile /usr/local/etc/apache24/ssl/pydio.pem
    SSLCertificateKeyFile /usr/local/etc/apache24/ssl/pydio.key
    DocumentRoot /usr/local/www/pydio/
    CustomLog "/var/log/pydio_access.log" common
    ErrorLog /var/log/pydio_error.log
    <Directory "/usr/local/www/pydio">
        AllowOverride all
        Require all granted
    </Directory>
</VirtualHost>

```

Qeyd: Unutmayın `/usr/local/etc/apache24/httpd.conf` faylında mütləq
`rewrite_module` və `ssl_module` sətirlərinin qarşısından şərhləri silmək
və `Listen 443` sətirini yazmaq lazımdır ki, port qulaq assın.

Jurnal fayllarını yaradaq:

```
root@pydio:~ # touch /var/log/pydio_access.log /var/log/pydio_error.log
```

SSL qovluğu yaradıb içini daxil oluruq və ardınca `pydio` https-lə işləyə
bilməsi üçün sertifikat yaradırıq:

```

root@pydio:~ # mkdir /usr/local/etc/apache24/ssl/
root@pydio:~ # cd /usr/local/etc/apache24/ssl/
root@pydio~ # openssl req -new -x509 -days 365 -nodes -out pydio.pem -keyout
pydio.key
Country Name (2 letter code) [AU]:AZ
State or Province Name (full name) [Some-State]:Baku
Locality Name (eg, city) []:Narimanov
Organization Name (eg, company) [Internet Widgits Pty Ltd]:OpSO
Organizational Unit Name (eg, section) []:IT
Common Name (e.g. server FQDN or YOUR name) []:pydio.opensource.az
Email Address []:admin@opensource.az

```

MySQL verilənlər bazası yaradırıq və istifadəçiyə hüquq təyin edirik:

```
root@pydio:~ # mysql -uroot -p
```

```
mysql> create database pydiodb;
Query OK, 1 row affected (0.02 sec)

mysql> GRANT ALL ON pydiodb.* TO pydiouser@localhost IDENTIFIED BY 'freebsd';
Query OK, 0 rows affected (0.00 sec)

mysql> flush privileges;
Query OK, 0 rows affected (0.00 sec)

mysql> \q
Bye
```

Pydio-nun son versiya mənbə kodlarını Internetdən endirib açırıq:

```
root@pydio:~ # pkg install wget
root@pydio:~ # wget
http://sourceforge.net/projects/ajaxplorer/files/pydio/stable-
channel/6.0.8/pydio-core-6.0.8.zip
root@pydio:~ # unzip pydio-core-6.0.8.zip
```

Pydio üçün **PUBLIC_HTML** qovluğu yaradaq və data qovluğuna lazımı yetkiləri təyin edək:

```
root@pydio:~ # mv pydio-core-6.0.8 /usr/local/www/pydio
root@pydio:~ # chown -R www:www /usr/local/www/pydio/
root@pydio:~ # chmod -R 777 /usr/local/www/pydio/data/
```

Öncədən **/usr/local/www/pydio/conf/bootstrap_conf.php** faylında aşağıdakına uyğun olaraq **define** sətirlərinin qarşısına **setlocal** ilə **UTF-8** kodirovkasını dəyişirik:

```
setlocale(LC_ALL, "en_US.UTF-8");
//define("AJXP_LOCALE", "en_EN.UTF-8");
//define("AJXP_LOCALE", "");
```

Web serverimizi yenidən işə salırıq ki, dəyişikliklər işə düşsün:

```
root@pydio:~ # /usr/local/etc/rc.d/apache24 restart
```

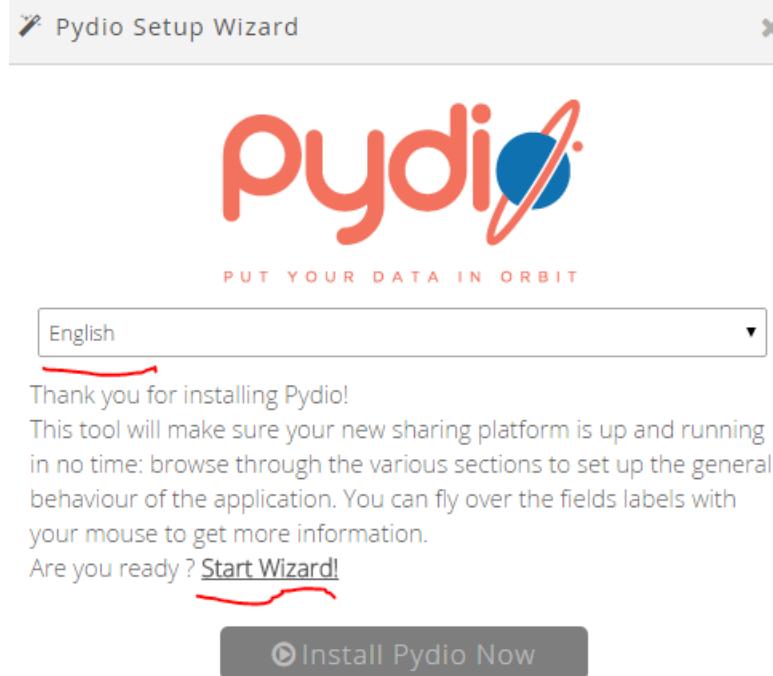
Artıq istənilən desktop maşında hansısa browser açırıq və <http://pydio.opensource.az/> səhifəsinə daxil oluruq.

Qeyd: Əgər sizdə DNS yoxdursa və web səhifəyə adla daxil olmaq istəyirsizsə istənilən Windows maşında **C:\Windows\System32\drivers\etc\hosts** faylinə və istənilən UNIX/Linux maşında **/etc/hosts** faylinə aşağıdakı sintaksislə sətiri əlavə etməniz yeter:

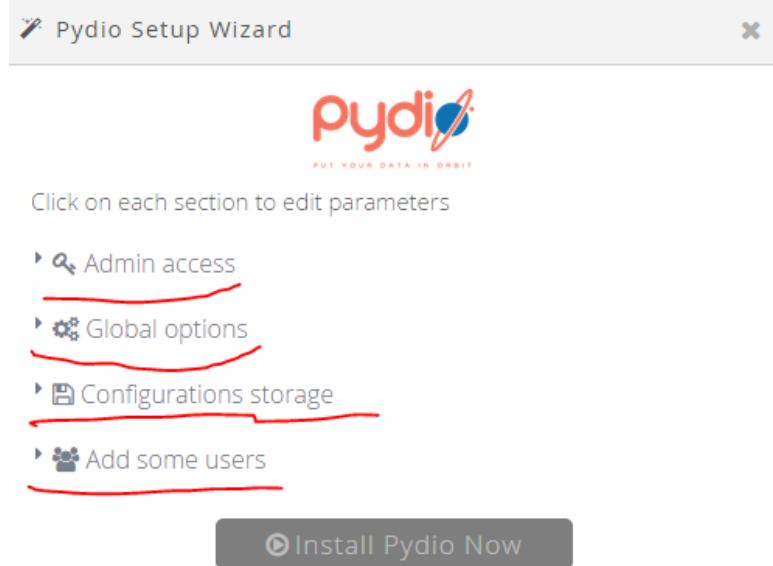
XX.XX.XX.XX	pydio.opensource.az	pydio
--------------------	----------------------------	--------------

WEB səhifə qırmızı açılacaq cünki sertifikatınız Self Signed(Özünüz özünüüzü imzalamışsınız. Normaldır)-dir. Web səhifənizdə **Pydio** yoxlanışlarının nəticəsini yaşılı rəngli **OK** sətirləri ilə görəcəksiniz. Mövcud versiya üçün heç bir səhv çap edilməyəcək ancaq, gələcək versiyalarda səhvler səhifədə görünəcək və onları həll etməlisiniz. Əks halda yükləməni davam etmək mümkün olmayacaq.

Aşağıdakı kimi, **English** seçirik və **Start Wizard** düyməsinə sıxırıq:

Növbəti səhifədə hər bir seksiyani ardıcılıqla quraşdırırıq:

Pydio WEB inzibatçı üçün istifadəçi adı və şifrə təyin edirik(Şifrə çətin olmalıdır. Əks halda növbəti səhifəyə izin verməyəcək):

 Pydio Setup Wizard X

PUT YOUR DATA IN ORBIT

Click on each section to edit parameters

▼ Admin access

Please set up a login and password for the administrator user. This step is necessary to let you login the first time. You can create more administrators later by going to the 'Settings' workspace.

ADMIN LOGIN*

ADMIN DISPLAY NAME*

ADMIN PASSWORD*

CONFIRM*
 Strong

Qlobal quraşdirmaları edirik:

▼ Global options

Set up some application parameters. If you enable Emails, please use the Test button to check if your php is correctly configured.

DETECTED ENCODING*

DETECTED SERVER PATH*

APPLICATION TITLE

WELCOME MESSAGE

DEFAULT LANGUAGE*

ENABLE EMAILS*

Verilənlər bazası üçün quraşdırmaları edirik. Öncə yaratdığımız MySQL istifadəçi, baza və şifrəsini daxil edib, **Try connecting to the database** düyməsinə sıxırıq ki, qoşulmayı yoxlayaq:

Configurations storage

How the application configuration data will be stored (users, plugins, etc. not how your actual documents are managed). 'No DB' mode can be suited for a quick test of the system, but it's not suited for production and you should always prefer a db-based setup (sqlite does not require any additional service).

STORAGE TYPE

ENABLE NOTIFICATIONS
 Yes No

DATABASE*

HOST*

DATABASE*

USER*

PASSWORD*

USE MYSQLI*
 Yes No

TEST SQL CONNECTION

Uğurlu nəticə aşağıdakı kimi yaşıl rəngdə olmalıdır:

 Connexion established!

Sınaq üçün **bookcorrector** adlı yeni bir istifadəçi verilənləri daxil edirik və **Install Pydio Now** düyməsini sıxırıq ki, yükləməmiz davam etsin:

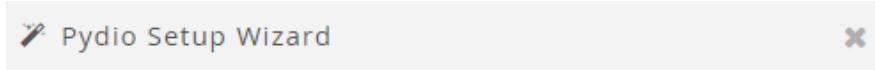
 Add some users

Create users for your organization right now. You can do this later by going to the Settings workspace.

LOGIN	<input type="text" value="bookcorrector"/>
USER EMAIL	<input type="text" value="bookcorrector@gmailcom"/>
DISPLAY NAME	<input type="text" value="Book Corrector"/>
PASSWORD	<input type="password" value="....."/>
CONFIRM	<input type="password" value="..... "/>
[+]	

 [Install Pydio Now](#)

Aşağıdakı şəkildəki kimi bir neçə saniyə vaxt keçəcək:

Please wait while Pydio is being configured! It will be up and running in a couple of seconds...

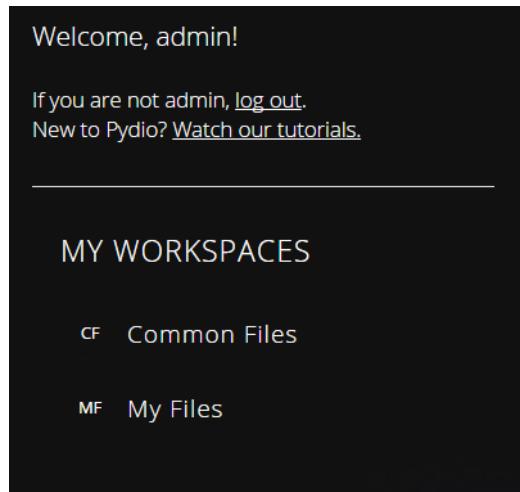
...done!

The page will now reload automatically. You can log in with the admin user "admin" you have just defined.

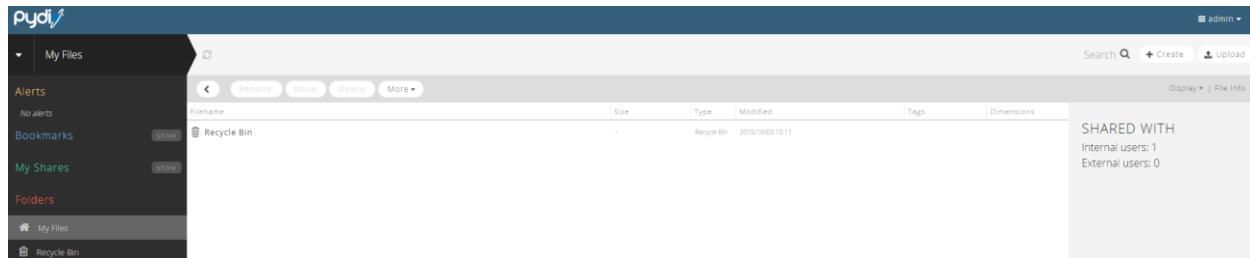
Son nəticəə aşağıdakı şəkildəki kimi olacaq. İstifadəçi adı **admin** və şifrəni yazıb, səhifəyə daxil oluruq:

Daxil olduqdan sonra **My Files** düyməsini sıxıb özümüzə aid olan admin fayllarına baxa bilərik:

The image shows the Pydio dashboard. It starts with a welcome message "Welcome, admin!". Below it are links for "log out" and "Watch our tutorials". A horizontal line separates this from the "MY WORKSPACES" section. Under "MY WORKSPACES", there are two items: "Common Files" (indicated by a "cf" icon) and "My Files" (indicated by an "mf" icon).

Açılan səhifə aşağıdakı kimi olacaq:

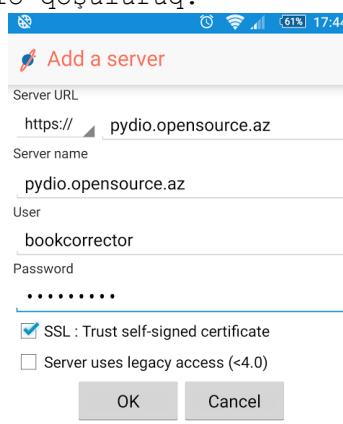

Pydio bütün platformalar üçün pulsuz client programları təklif edir. Bu programları Android və iOS üçün öz reposlarından və Windows, Linux/UNIX, MAC üçün isə <https://pyd.io/apps/pydio-sync/> linkindən əldə edə bilərsiniz.

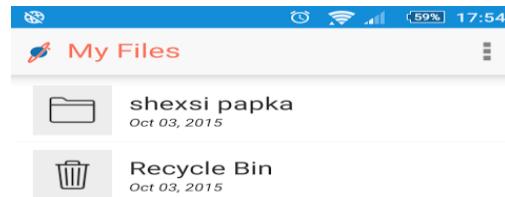
Adroid üçün reposlardan Pydio adlı programı yükləməlisiniz (Şəkildəki kimi):

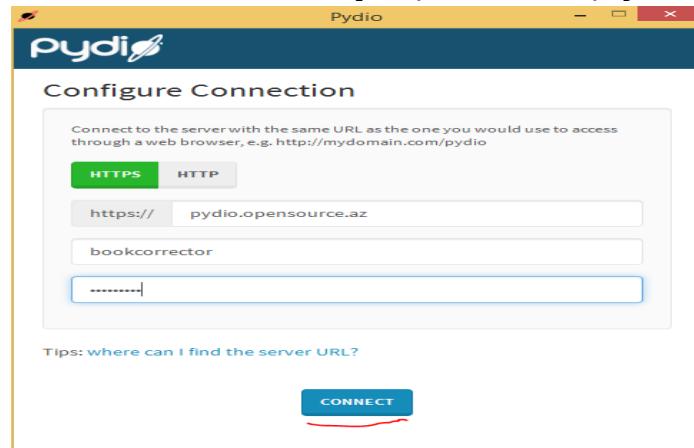
Yüklədikdən sonra yaratdığımız istifadəçi adı ilə pydio cloud-umuza https protokolu ilə qoşuluruq:

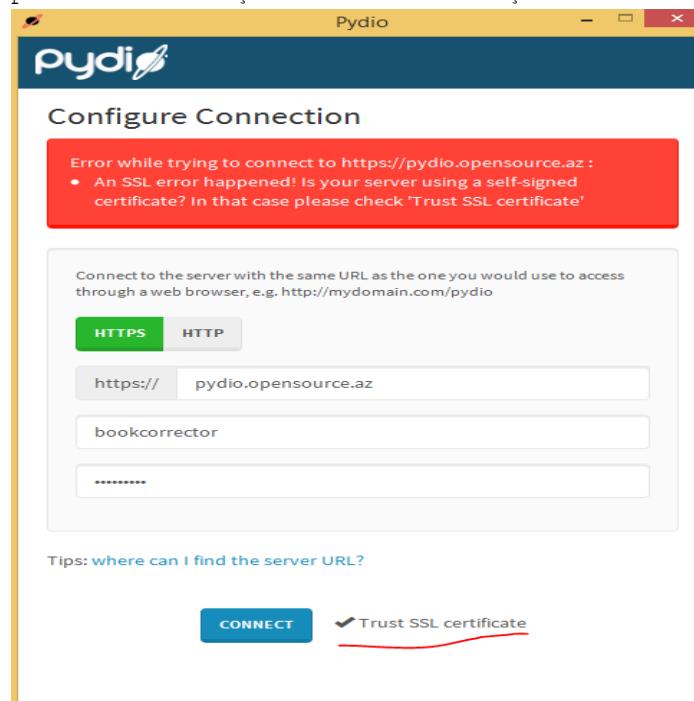
Uğurlu nəticə aşağıdakı kimi olacaq:

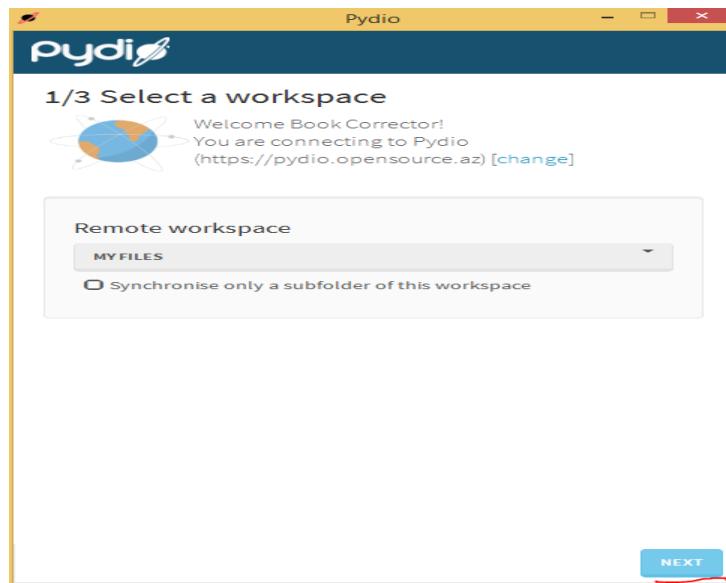
Windows üçün isə platformaya uyğun olan PydioSync versiyasını yüklemek lazımdır. Yüklədikdən sonra, ilk quraşdırımlar aşağıdakı kimi olacaq:

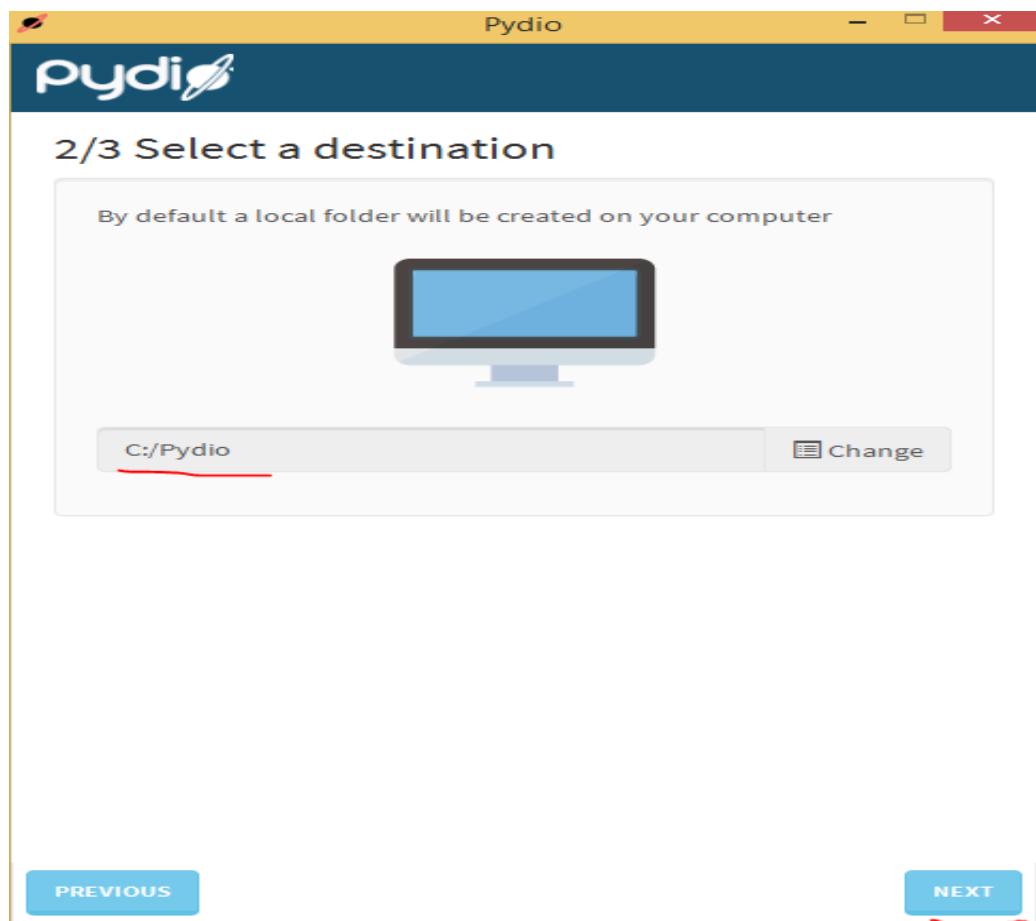
SSL səhvi çap ediləcək və şəkildəki kimi seçirik:

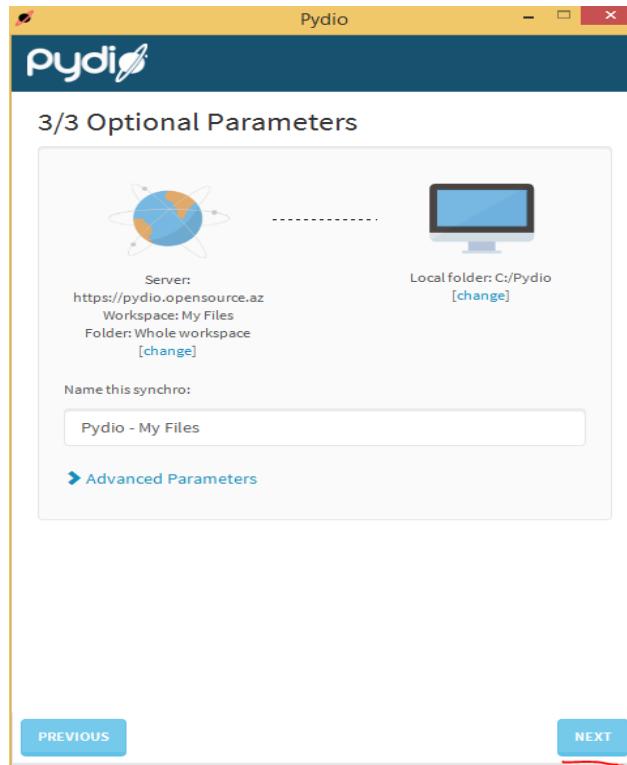
Sonra uzaq serverdə iş yerini təyin edib, **Next** düyməsini sıxırıq:

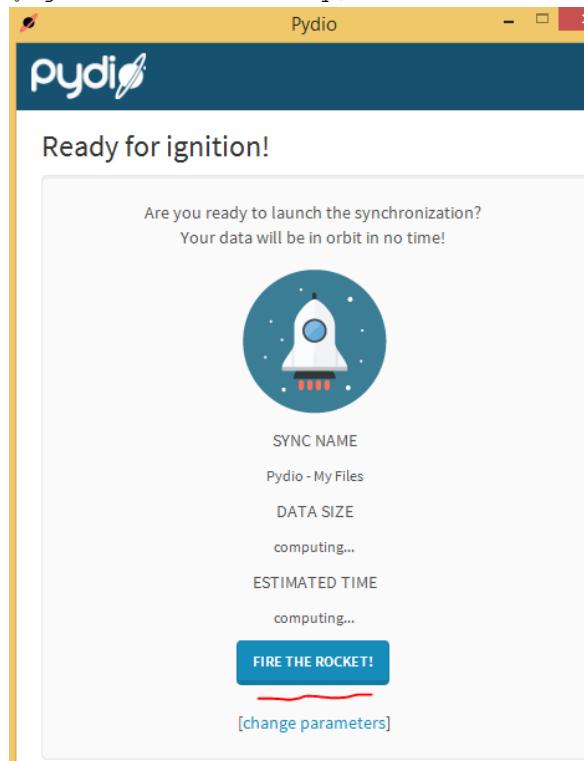
Öz desktopumuzda sinxronizasiya ediləcək qovluğu təyin edib, **Next** düyməsinə sixiriq:

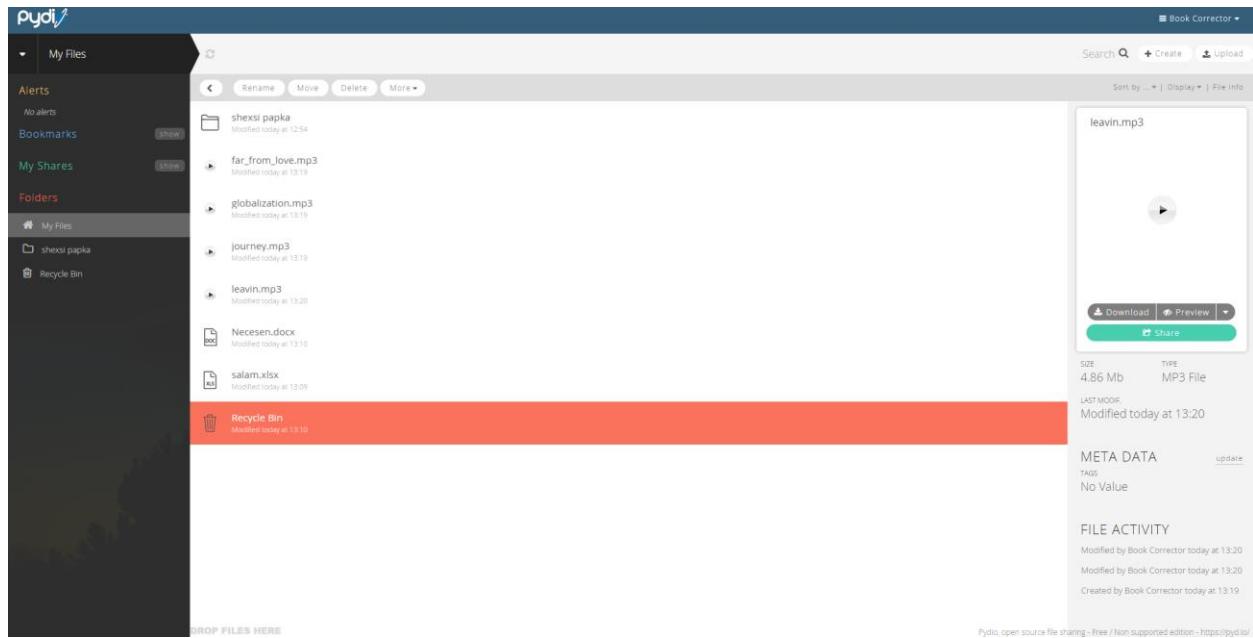
Növbəti səhifəni olduğu kimi qəbul edib **Next** düyməsinə sixiriq:

Son nəticəə aşağıdakı kimi olacaq (**FIRE THE ROCKET!** düyməsinə sıxırıq) :

Həm Android və həm də Windows-da qovluqlara hansısa faylları yerləşdirdikdən sonra WEB serverimizdə gördükümüz nəticəə aşağıdakı kimi olacaq:

The screenshot shows the Pydio interface. On the left, there's a sidebar with 'My Files', 'Alerts' (No alerts), 'Bookmarks' (show), 'My Shares' (show), and 'Folders' (My Files, shexsi papka, Recycle Bin). A red bar at the bottom says 'DROP FILES HERE'. The main area shows a file list with 'shexsi papka' containing several files: 'far_from_love.mp3', 'globalization.mp3', 'journey.mp3', 'leavin.mp3', 'Necesen.docx', and 'salam.xlsx'. The 'leavin.mp3' file is selected, showing its details: Size 4.86 Mb, Type MP3 File, Last Modified Modified today at 13:20. Below this are sections for 'META DATA' (Tags No Value) and 'FILE ACTIVITY' (Modified by Book Corrector today at 13:20, Modified by Book Corrector today at 13:20, Created by Book Corrector today at 13:19).

BÖLÜM 3

Daxili resursların planlaşdırılması sistemləri (ERP)

- Dolibarr ERP CRM qurulması yüklənməsi və qurulması
- Ubuntu 14.04 üzərində OpenERP oDoo-nun qurulması

Müəyyən sayda daxili işçi tərkibinə sahib olan şirkətin bir neçə şöbəsi olur. Şirkət ən azı təchizat, insan resursları, anbar, mühəsibatlıq və IT şöbələrindən ibarət olarsa bu şöbələr arasında rəsmi sənədlərin axını istər-istəməz yaranacaq. Bu halda kağızla işləmək axının qeyri düzgün işləməsi və narahatçılığa gətirib çıxaracaq. Başlığımız bu axının avtomatlaşdırılmasını açıqlayır.

Dolibarr ERP CRM qurulması yüklənməsi və qurulması

Dolibarr ERP CRM – tərkibində resursların planlamasını (ERP) və müştərilərlə qarşılıqlı əlaqənin idarəetməsinə sahib olan, kiçik və orta biznes üçün pulsuz modullu program təminatıdır. Funksiyalar tələbdən asılı olaraq işə salına və ya dayandırıla bilər.

Dolibarr verilənlərinin saxlanması üçün MySQL, PostgreSQL ve SQLite3 istifadə edilə bilər. Bu bölümə biz Dolibarr program təminatının FreeBSD OS üzərində PostgreSQL verilənlər bazasının istifadəsi ilə qurulmasını açıqlayırıq.

Nəzərdə tutulur ki, artıq şəbəkə qurulmuş və portlar yenilənmişdir. Hər hal üçün paketləri yenileyirik:

```
root@dolibarr:~ # pkg update -f
```

Server **dolibarr.opensource.az** adı ilə işleyəcək.

Istifadəçimizin ev qovluğuna dolibarr-i endiririk:

```
root@dolibarr:~ # pkg install wget
root@dolibarr:~ # cd ~
root@dolibarr:~ # wget --no-check-certificate
https://github.com/Dolibarr/dolibarr/archive/develop.zip
```

Arxivi açırıq:

```
root@dolibarr:~ # unzip develop.zip
```

Arxiv **dolibarr-develop** adlı qovluğa açılır.

Ardınca Apache2.4-u portlardan yükleyirik:

```
root@dolibarr:~ # cd /usr/ports/www/apache24
root@dolibarr:/usr/ports/www/apache24 # make -DBATCH all install clean
```

Sonra PostgreSQL9.4 verilənlər bazasını portlardan yükleyirik:

```
root@dolibarr:~ # cd /usr/ports/databases/postgresql94-server
root@dolibarr:/usr/ports/databases/postgresql94-server # make all install
clean
```

Yüklədikdən sonra bazanın inisializasiyasını edirik. Öncə PostgreSQL-i startup-a əlavə edirik ki, inisializasiya edə bilək. Inisializasiyadan sonra işə salırıq:

```
root@dolibarr:~ # echo 'postgresql_enable="YES"' >> /etc/rc.conf
root@dolibarr:~ # /usr/local/etc/rc.d/postgresql initdb
root@dolibarr:~ # /usr/local/etc/rc.d/postgresql start
```

Bundan sonra PHP5.6-ni portlardan yükleyirik (IPv6-dan başqa qalan hər şey susmaya görə qalır):

```
root@dolibarr:~ # cd /usr/ports/lang/php56
root@dolibarr:/usr/ports/lang/php56 # make -DBATCH all install clean
```

PHP5.6-nın genişlənmələrini portlardan yükleyirik:

```
root@dolibarr:~ # cd /usr/ports/lang/php56-extensions
root@dolibarr:/usr/ports/lang/php56-extensions # make config
```

Açılan dialog pəncərəsində bu modulları seçirik: **BCMATH BZ2 CALENDAR CTYPE**

CURL DOM FILTER GD HASH ICONV JSON MBSTRING MCRYPT PGSQL

```
root@dolibarr:/usr/ports/lang/php56-extensions # make -DBATCH all install
```

Həmçinin portlardan apache-in modulunu yükleyirik(IPv6-dan başqa hər şey susmaya gore qalır):

```
root@dolibarr:~ # cd /usr/ports/www/mod_php56
root@dolibarr:/usr/ports/www/mod_php56 # make all install clean
```

Yükləmələrimizdən sonra quraşdırmağa başlayaq. Php üçün ini faylini nusxeleyek və teleb edilən huquqları verək.

```
root@dolibarr:~ # cd /usr/local/etc/
root@dolibarr:/usr/local/etc # cp php.ini-production php.ini
root@dolibarr:/usr/local/etc # chmod u+w php.ini
```

Ardınca php genişlənmələrin apache-imizdə tanına bilməsi üçün **/usr/local/etc/apache24/Includes** qovluğunda fayl yaradaq.

```
root@dolibarr:~ # cd /usr/local/etc/apache24/Includes
root@dolibarr:/usr/local/etc/apache24/Includes # touch php-application.conf
```

Yaratdıqımız **/usr/local/etc/apache24/Includes/php-application.conf** faylinin tərkibinə aşağıdakı sətirləri əlavə edək:

```
AddType application/x-httpd-php .php
AddType application/x-httpd-php-source .phpsXsource
```

/etc/hosts faylinə aşağıdakı sətirləri əlavə edirik ki, apache işə düşdükdə heç bir səhv çap eləməsin:

```
127.0.0.1           localhost localhost.my.domain
XX.XX.XX.XX          dolibarr.opensource.az dolibarr
```

VirtualHost-ların işləməsi üçün apache-in **httpd.conf** faylinə **Include** əlavə edirik:

```
root@dolibarr:~ # echo "Include /usr/local/domen/*" >>
/usr/local/etc/apache24/httpd.conf
```

VirtualHost qovluqu yaradırıq:

```
root@dolibarr:~ # mkdir /usr/local/domen/
```

/usr/local/domen/dolibarr.opensource.az faylinin tərkibinə aşağıdakı sətirləri əlavə edirik:

```
<VirtualHost *>
    ServerAdmin webmaster@email.com
    ServerName dolibarr.opensource.az
    CustomLog "/var/log/dolibarr_access.log" common
    ErrorLog /var/log/dolibarr_error.log
    DocumentRoot /usr/local/www/dolibarr/htdocs
<Directory "/usr/local/www/dolibarr/htdocs">
    AllowOverride All
    Require all granted
```

```
</Directory>
</VirtualHost>
```

`/usr/local/etc/apache24/httpd.conf` faylinda **DirectoryIndex** sətirinin qarşısına **index.php** əlavə edirik:

```
DirectoryIndex index.php index.html
```

Dolibarr-i endirdiyimiz qovluğu `/usr/local/www` ünvanına **dolibarr** adı ilə köçürüük:

```
root@dolibarr:~ # mv /root/dolibarr-develop /usr/local/www/dolibarr
```

Indi `/usr/local/www/dolibarr/documents` adı ilə qovluq yaradaq. Apache üçün yazılma və huquqları təyin edək:

```
root@dolibarr:~ # mkdir /usr/local/www/dolibarr/documents
root@dolibarr:~ # chown -R www:www /usr/local/www/dolibarr/documents
root@dolibarr:~ # chmod 777 /usr/local/www/dolibarr/documents
```

Eyniylə növbəti qovluqları yaradib hər kəs tərəfindən yazılı bilən edirik:

```
root@dolibarr:~ # mkdir /usr/local/www/dolibarr/documents/doctemplates
root@dolibarr:~ # mkdir /usr/local/www/dolibarr/documents/propale
root@dolibarr:~ # mkdir /usr/local/www/dolibarr/documents/ficheinter
root@dolibarr:~ # mkdir /usr/local/www/dolibarr/documents/facture
root@dolibarr:~ # chmod 777 /usr/local/www/dolibarr/documents/doctemplates
root@dolibarr:~ # chmod 777 /usr/local/www/dolibarr/documents/propale
root@dolibarr:~ # chmod 777 /usr/local/www/dolibarr/documents/ficheinter
root@dolibarr:~ # chmod 777 /usr/local/www/dolibarr/documents/facture
```

Həmçinin apache-in qovluğuna yetki veririk:

```
root@dolibarr:~ # chown -R www:www /usr/local/www/dolibarr/htdocs
```

Tələb edilən faylları nüsxələyirik:

```
root@dolibarr:~ # cp -R /usr/local/www/dolibarr/htdocs/install/doctemplates/*
/usr/local/www/dolibarr/documents/doctemplates/
```

Sonra apache servisi StartUP-a əlavə edib, işe salırıq:

```
root@dolibarr:~ # echo 'apache24_enable="YES"' >> /etc/rc.conf
root@dolibarr:~ # /usr/local/etc/rc.d/apache24 start
```

Sonra `/usr/local/pgsql/data/pg_hba.conf` faylinda olan **host all all 127.0.0.1/32 trust** sətirini dəyişib aşağıdakı şəklə gətiririk:

```
host      all            all          127.0.0.1/32          md5
```

Həmçinin `/usr/local/pgsql/data/postgresql.conf` faylinda aşağıdakı sətrin qarşısından şərhi silmək lazımdır:

```
listen_addresses = 'localhost'
```

PostgreSQL-i yenidən işə salırıq ki, dəyişiklikləri götürsün:

```
root@dolibarr:~ # /usr/local/etc/rc.d/postgresql restart
```

PostgreSQL istifadəçisi üçün şifrə təyin edirik:

```
root@dolibarr:~ # passwd postgres
```

Changing local password for postgres

New Password: **şifre**
 Retype New Password: **şifre_tekrar**

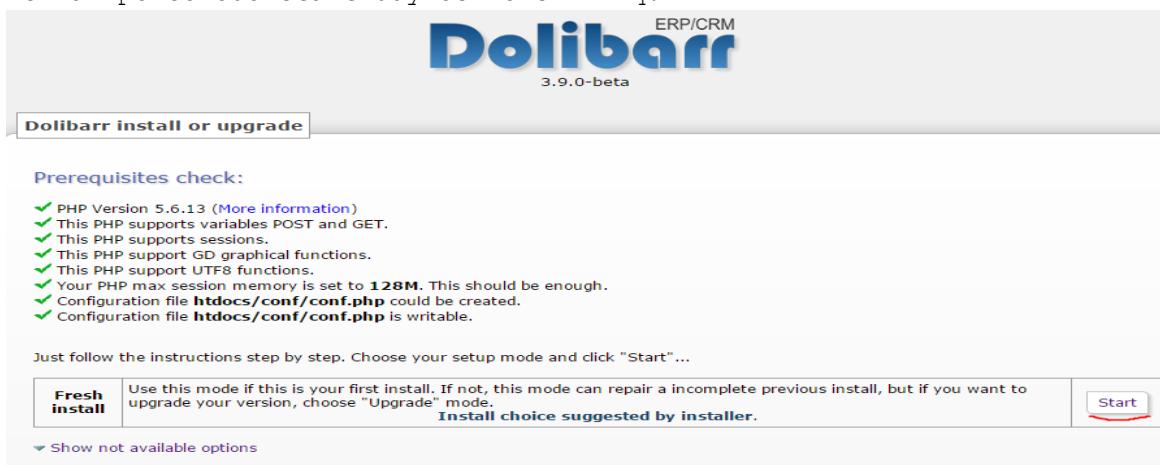
PostgreSQL istifadəçi adından daxil olub, **dolibarr** adlı istifadəçi və verilənlər bazası yaradırıq:

```
root@dolibarr:~ # passwd postgres
Changing local password for postgres
New Password:
Retype New Password:
root@dolibarr:~ # su postgres
$ createuser -sdrP dolibarr
Enter password for new role: db_şifre
Enter it again: db_şifre_tekrar
$ createdb dolibarr --owner=dolibarr
$ exit
```

Artıq server hazırdır. İstənilən desktop maşının browserində <http://dolibarr.opensource.az/install/> linkini daxil edirik və şəkildəki sehifeni acırıq (**Next step** düymesini sıxırıq):

Acılan pəncərədə **Start** düyməsinə sıxırıq:

Açılan pəncərədə verilənlər bazası üçün istifadəçi adı şifre və verilənlər bazasının adını daxil edirik və **Next step** düymesini sıxırıq:

Web server

Directory where web pages are stored	/usr/local/www/dolibarr/htdocs	Without the slash "/" at the end Examples: • /var/www/dolibarr/htdocs • C:/wwwroot/dolibarr/htdocs
Directory to store uploaded and generated documents	/usr/local/www/dolibarr/documents	Without the slash "/" at the end It is recommended to use a directory outside of your directory of your web pages. Examples: • /var/lib/dolibarr/documents • C:/My Documents/dolibarr/
URL Root	http://dolibarr.opensource.az	Examples: • http://localhost/ • http://www.myserver.com:8180/dolibarr

Dolibarr Database

Database name	dolibarr	Database name
Driver type	pgsql (PostgreSQL >= 8.4.0)	Database type
Server	localhost	Name or ip address for database server, usually 'localhost' when database server is hosted on same server than web server
Port		Database server port. Keep empty if unknown.
Database prefix table	llx_	Database prefix table
Create database	☒	Check box if database does not exist and must be created. In this case, you must fill the login/password for superuser account at the bottom of this page.
Login	dolibarr	Login for Dolibarr database owner.
Password	*****	Password for Dolibarr database owner.
Create owner	☐	Check box if database owner does not exist. In this case, you must choose its login and password and also fill the login/password for the superuser account at the bottom of this page. If this box is unchecked, owner database and its passwords must exists.

Database server - Superuser access

Login		Login of the user allowed to create new databases or new users, mandatory if your database or its owner does not already exists.
Password		Leave empty if user has no password (avoid this)

Next step >

Üğurlu qoşulma aşağıdakı kimi olacaq (**Next step** düyməsinə sıxırıq)

Dolibarr
ERP/CRM
3.9.0-beta

Dolibarr install or upgrade - Configuration file

Configuration file

Save values ..//conf/conf.php
Reload all information from configuration file.
Server connection (User dolibarr) : localhost
Database connection (User dolibarr) : dolibarr

Next step >

Yenə də **Next step** düyməsinə sıxırıq:

Dolibarr
ERP/CRM
3.9.0-beta

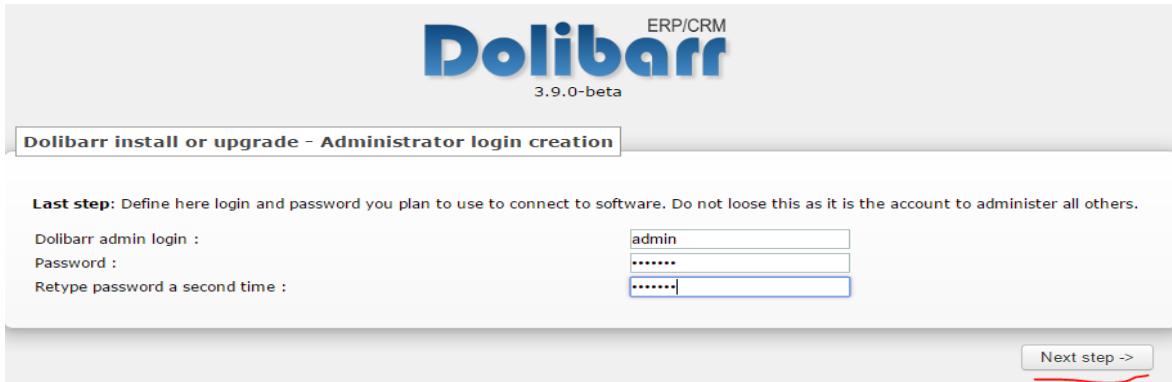
Dolibarr install or upgrade - Database objects creation

Database

Server connection : localhost
Database version
Database name
Tables and Primary keys creation
Create foreign keys and indexes for table llx_accounting_account
Request 212 : ALTER TABLE llx_accounting_account ADD CONSTRAINT fk_accounting_account_fk_pcg_version FOREIGN KEY (fk_pcg_version)
REFERENCES llx_accounting_system (pcg_version) DEFERRABLE
INITIALLY IMMEDIATE;
Functions creation
Reference data loading

Next step >

Dolibarr admin paneli üçün istifadəçi adı və şifrə təyin edib, **Next step** step düyməsini sıxırıq:

Dolibarr ERP/CRM
3.9.0-beta

Dolibarr install or upgrade - Administrator login creation

Last step: Define here login and password you plan to use to connect to software. Do not loose this as it is the account to administer all others.

Dolibarr admin login :

Password :

Retype password a second time :

[Next step ->](#)

Nəticə aşağıda şəkildəki kimi olacaq. **Go to Dolibarr(setup area)** düyməsinə sıxırıq:

Dolibarr ERP/CRM
3.9.0-beta

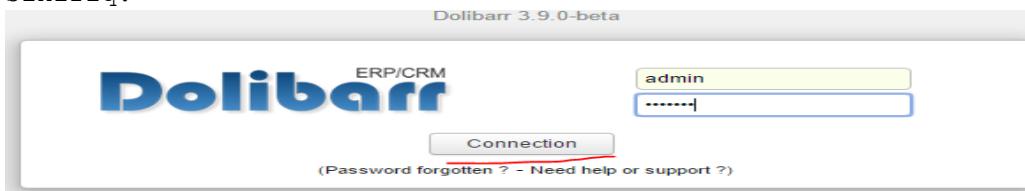
Dolibarr install or upgrade - End of setup

Dolibarr administrator login '**admin**' created successfully.
This installation is complete.
Warning, for security reasons, once the install or upgrade is complete, to avoid using install tools again, you should add a file called **install.lock** into Dolibarr document directory, in order to avoid malicious use of it.

You need to configure Dolibarr to suit your needs (appearance, features, ...). To do this, please follow the link below:

[Go to Dolibarr \(setup area\)](#)

Istifadəçi adı və şifrəsini təyin edib, şəkildəki kimi **Connection** düyməsinə sıxırıq:

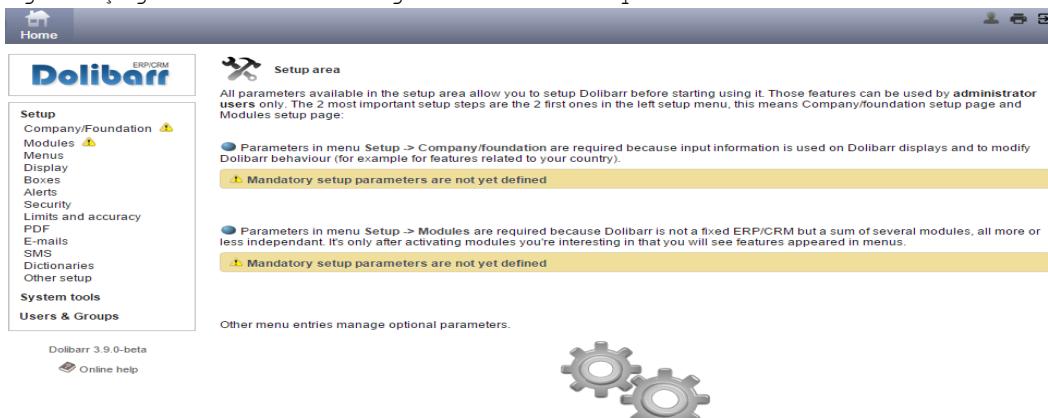
Dolibarr 3.9.0-beta

Dolibarr ERP/CRM

[Connection](#)

(Password forgotten ? - Need help or support ?)

Əgər aşağıdakı səhifəni görürüsə artıq hazırlıdır:

Dolibarr ERP/CRM

Setup area

All parameters available in the setup area allow you to setup Dolibarr before starting using it. Those features can be used by administrator users only. The 2 most important setup steps are the 2 first ones in the left setup menu, this means Company/foundation setup page and Modules setup page.

Parameters in menu Setup -> Company/foundation are required because input information is used on Dolibarr displays and to modify Dolibar behaviour (for example for features related to your country).

Mandatory setup parameters are not yet defined

Parameters in menu Setup -> Modules are required because Dolibarr is not a fixed ERP/CRM but a sum of several modules, all more or less independant. It's only after activating modules you're interesting in that you will see features appeared in menus.

Mandatory setup parameters are not yet defined

Other menu entries manage optional parameters.

Ubuntu 14.04 üzərində OpenERP oDoo-nun qurulması

Odoo(Həmişəki TinyERP, OpenERP) – Belçika şirkəti OpenERP tərəfindən yaradılmış açıq kodlu ERP ve CRM sistemdir. xml-rpc protocol üsulu ilə işləyən Python program dilində yazılmış client-server tipli program təminatıdır. Server tərəf üçün PostgreSQL verilənlər bazası istifadə edilir.

Sistemdə Realizasiya edilmiş modullardan - mühasibatlıq, CRM, səxsiyyətin idarəedilməsi, istehsal, satış, alış, anbarın idarəedilməsi, proyektlərin idarəedilməsi, nəqliyyatın idarəedilməsi, prezentasiyaların idarəedilməsi, POS və social şəbəkələrlə integrasiya edilə bilən modulu var.

Bu məqalədə biz Odoo sevrerin Ubuntu 14.04 server əməliyyat sistemi üzərində yüklenməsinə baxacaqıq.

Bütün işləri görməzdən önce nəzərdə tutulur ki, serverdə artıq şəbəkə qurulmuşdur və internet mövcuddur.

İlk işimiz odoo istifadəcisi sistemə elavə edirik(Bütün işlər sudo istifadəçisi vasitəsilə görülür):

```
sysuser@redmine:~$ sudo adduser --system --home=/opt/odoo --group odoo
sysuser@redmine:~$ sudo su - odoo -s /bin/bash
odoo@redmine:~$ exit
```

PostgreSQL verilənlər bazasını yükleyirik:

```
sysuser@redmine:~$ sudo apt-get install postgresql
```

PostgreSQL quraşdırmasında dəyişiklik edirik:

```
sysuser@redmine:~$ sudo nano /etc/postgresql/9.3/main/postgresql.conf
```

Bu `#listen_addresses = 'localhost'` sətiri tapırıq və qarşısından şərhi silirik:

```
listen_addresses = 'localhost'
```

Indi konsol-a postgres istifadəçi adı ilə daxil olurug və orda **openerp** adlı istifadəçi yaradırıq(Eynilə **odoo** adlı DB yaradıb üzvünü **openerp** təyin edirik):

```
sysuser@redmine:~$ sudo su - postgres
postgres@redmine:~$ createuser -sdrP openerp
Enter password for new role: şifre
Enter it again: şifre_tekrar
postgres@redmine:~$ createdb odoo --owner=openerp
postgres@redmine:~$ exit
```

Artıq Python-a tələb edilən komponentlər və GIT-i yükleyirik:

```
sysuser@redmine:~$ sudo apt-get install python-cups python-dateutil python-decorator python-docutils python-feedparser python-gdata python-geoip python-gevent python-imaging python-jinja2 python-ldap python-libxml2 python-lxml python-mako python-mock python-openid python-passlib python-psutil python-psycopg2 python-pybabel python-pychart python-pydot python-pyparsing python-pypdf python-reportlab python-requests python-simplejson python-tz python-
```

```
unicodecsv python-unittest2 python-vatnumber python-vobject python-werkzeug
python-xlwt python-yaml wkhtmltopdf
```

```
sysuser@redmine:~$ sudo apt-get install git
```

Artıq **odoo** istifadəçi adı ilə daxil olub, Odoo-nu yükleyəcəyik:

```
sysuser@redmine:~$ sudo su - odoo -s /bin/bash
odoo@redmine:~$ git clone https://www.github.com/odoo/odoo --depth 1 --branch
8.0 --single-branch
odoo@redmine:~$ exit
```

Quraşdırma faylı yaradaq və ona odoo istifadəçi hüququnu vərək:

```
sysuser@redmine:~$ sudo touch /etc/odoo-server.conf
sysuser@redmine:~$ sudo chown odoo: /etc/odoo-server.conf
sysuser@redmine:~$ sudo chmod 640 /etc/odoo-server.conf
```

Faylı açırıq:

```
sysuser@redmine:~$ sudo nano /etc/odoo-server.conf
```

Verilənlərin tərkibinə aşağıdakı sətirləri əlavə edirik:

[options]

```
; Bu şifrə verilənlər bazası üzərində əməliyyatlar aparmaqa icazə verir:
; admin_passwd = admin
db_host = localhost
db_port = 5432
db_user = openerp
db_password = rumburak
addons_path = /opt/odoo/odoo/addons
logfile = /var/log/odoo/odoo-server.log
```

Bundan sonra **odoo** istifadəçi adı ilə daxil oluruq:

```
sysuser@redmine:~$ sudo su - odoo -s /bin/bash
```

WEB serverin işləməsini yoxlayırıq:

```
odoo@redmine:~$ /opt/odoo/odoo/openerp-server
2015-09-30 02:54:38,347 9784 INFO ? openerp: OpenERP version 8.0
2015-09-30 02:54:38,347 9784 INFO ? openerp: addons paths:
['/opt/odoo/.local/share/Odoo/addons/8.0', u'/opt/odoo/odoo/openerp/addons',
u'/opt/odoo/odoo/addons']
2015-09-30 02:54:38,347 9784 INFO ? openerp: database hostname: localhost
2015-09-30 02:54:38,347 9784 INFO ? openerp: database port: 5432
2015-09-30 02:54:38,347 9784 INFO ? openerp: database user: odoo
2015-09-30 02:54:38,699 9784 INFO ? openerp.service.server: HTTP service
(werkzeug) running on 0.0.0.0:8069
```

Əgər console-da uzun müddət dayanarsa **Ctrl+C** əmri ilə durdura bilərsiniz.

Konsol-dan çıxırıq:

```
odoo@redmine:~$ exit
```

Artıq **/etc/init.d/odoo-server** işə salma skriptini yaradaq:
 sysuser@redmine:~\$ **sudo touch /etc/init.d/odoo-server**

Faylı açırıq:
 sysuser@redmine:~\$ **sudo nano /etc/init.d/odoo-server**

Tərkibinə aşağıdakı sətrləri əlavə edirik:
#!/bin/sh

```
### BEGIN INIT INFO
# Provides: odoo-server
# Required-Start: $remote_fs $syslog
# Required-Stop: $remote_fs $syslog
# Should-Start: $network
# Should-Stop: $network
# Default-Start: 2 3 4 5
# Default-Stop: 0 1 6
# Short-Description: Complete Business Application software
# Description: Odoo is a complete suite of business tools.
### END INIT INFO

PATH=/bin:/sbin:/usr/bin
DAEMON=/opt/odoo/odoo/openerp-server
NAME=odoo-server
DESC=odoo-server

# Specify the user name (Default: odoo).
USER=odoo

# Specify an alternate config file (Default: /etc/odoo-server.conf).
CONFIGFILE="/etc/odoo-server.conf"

# pidfile
PIDFILE=/var/run/$NAME.pid

# Additional options that are passed to the Daemon.
DAEMON_OPTS="-c $CONFIGFILE"

[ -x $DAEMON ] || exit 0
[ -f $CONFIGFILE ] || exit 0

checkpid() {
    [ -f $PIDFILE ] || return 1
    pid=`cat $PIDFILE`
    [ -d /proc/$pid ] && return 0
    return 1
}

case "${1}" in
    start)
        echo -n "Starting ${DESC}: "
        start-stop-daemon --start --quiet --pidfile ${PIDFILE} \
            --chuid ${USER} --background --make-pidfile \
            --exec ${DAEMON} -- ${DAEMON_OPTS}
```

```

echo "${NAME}."
;;

stop)
  echo -n "Stopping ${DESC}: "
  start-stop-daemon --stop --quiet --pidfile ${PIDFILE} \
    --oknodo

  echo "${NAME}."
;;

restart|force-reload)
  echo -n "Restarting ${DESC}: "
  start-stop-daemon --stop --quiet --pidfile ${PIDFILE} \
    --oknodo

  sleep 1

  start-stop-daemon --start --quiet --pidfile ${PIDFILE} \
    --chuid ${USER} --background --make-pidfile \
    --exec ${DAEMON} -- ${DAEMON_OPTS}

  echo "${NAME}."
;;

*)
  N=/etc/init.d/${NAME}
  echo "Usage: ${NAME} {start|stop|restart|force-reload}" >&2
  exit 1
;;
esac

exit 0

```

root istifadəçisi üçün fayla hüquq veririk və faylı yerinə yetirilən edirik:

```

sysuser@redmine:~$ sudo chown root: /etc/init.d/odoo-server
sysuser@redmine:~$ sudo chmod 755 /etc/init.d/odoo-server

```

Sonra jurnalalar üçün qovluq yaradırıq:

```

sysuser@redmine:~$ sudo mkdir /var/log/odoo
sysuser@redmine:~$ sudo chown odoo:root /var/log/odoo

```

Serverimizi yenidən yükleyirik:

```

sysuser@redmine:~$ sudo shutdown -r now

```

Sistem qalxdıqdan sonra odoo-server servisini əlimizlə işə salırıq:

```

sysuser@redmine:~$ sudo service odoo-server start
Starting odoo-server: odoo-server.

```

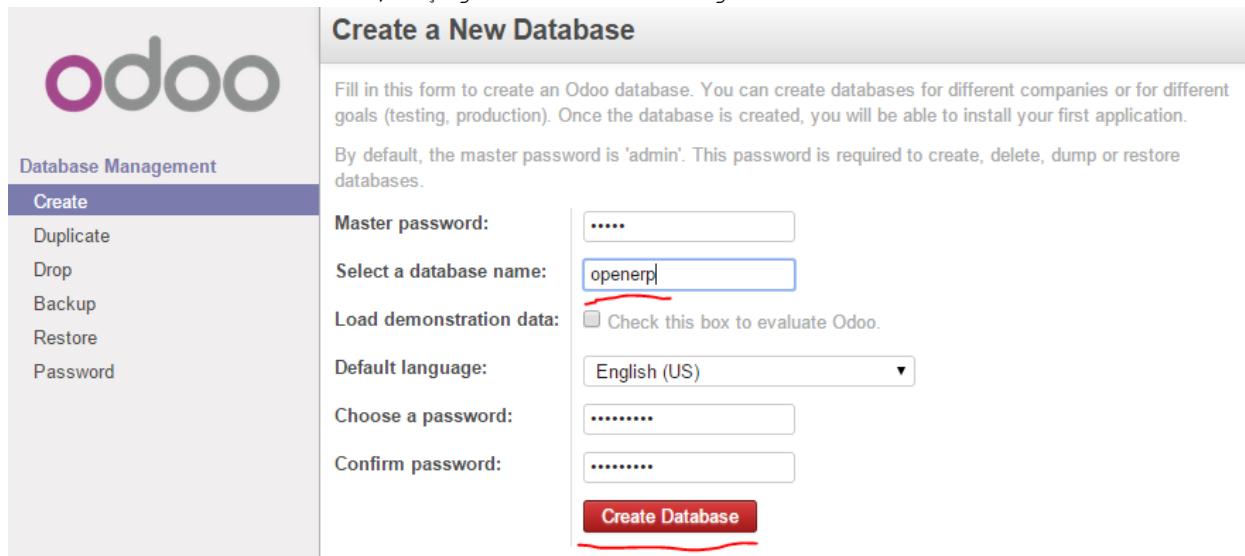
Servisi StartUP-a əlavə etmək üçün aşağıdakı əmri işə salmaq lazımdır (artıq sistemi reboot etsəniz odoo servisi avtomatik işə düşəcək) :

```
sysuser@redmine:~$ sudo update-rc.d odoo-server defaults
```

```
Adding system startup for /etc/init.d/odoo-server ...
```

```
/etc/rc0.d/K20odoo-server -> ../init.d/odoo-server
/etc/rc1.d/K20odoo-server -> ../init.d/odoo-server
/etc/rc6.d/K20odoo-server -> ../init.d/odoo-server
/etc/rc2.d/S20odoo-server -> ../init.d/odoo-server
/etc/rc3.d/S20odoo-server -> ../init.d/odoo-server
/etc/rc4.d/S20odoo-server -> ../init.d/odoo-server
/etc/rc5.d/S20odoo-server -> ../init.d/odoo-server
```

Yükləməni bitirdik və artıq istənilən Desktop maşından <http://server IP:8069> ünvanına müraciət etsək, aşağıdakı səhifəni görə bilərik:

The screenshot shows the Odoo Database Management interface. On the left, there's a sidebar with options: Database Management, Create (selected), Duplicate, Drop, Backup, Restore, and Password. The main area is titled "Create a New Database". It contains fields for Master password (with value "....."), Select a database name (with value "openerp" highlighted by a red underline), Load demonstration data (checkbox unchecked), Default language (English (US)), Choose a password (with value "....."), Confirm password (with value "....."), and a "Create Database" button.

Bu səhifədə çıxan formu aşağıda açıqlayırıq.

Master Password – Susmaya görə daxil olma səhifəsində olan E-Mail istifadəçi hesabının adı **admin** və şifrəsi **admin** olur. Burda həmin istifadəçinin **admin** şifrəsi yazılır.

Select a database name – Odoo özü üçün biraz önce yaratdığımız PostgreSQL istifadəçi adını **/etc/odoo-server.conf** faylından oxuyub, tamam fərqli adlı bir baza yaradacaq bu sütündə həmin bazanın adı yazılır (**openerp** adlı baza yaradılmasını deyirik). Yaradılan verilənlər bazası üçün **create**, **delete**, **dump** ya da **restore** etmək hüququ olmalıdır.

Default language – WEB səhifənin susmaya görə olan dilini seçirik (**English (US)**).

Choose a password – **admin** istifadəçi hesabı üçün yeni şifrə

Confirm password – **admin** istifadəçi hesabı üçün yeni şifrə təkrar

Nəticədə aşağıdakı səhifəni əldə etmiş olacaqıq:

Nida simvolu time zone-un səhv olmasını deyir və onu düzəltmək üçün həmin düyməyə sixmaq lazımdır. Daxil olub dəyişiklikləri edirik və **Save** düyməsinə sixirriq.

Change My Preferences

Administrator

Change password

Language: English | Timezone: Asia/Baku

Email Preferences

Email: bookcorrector@gmail.com

Signature:

--
Administrator

Save or Cancel

Sonra sağ tərəfdə olan **Administrator** -> **Preferences** -> **Change Password** və şəkildəki kimi köhnə şifrə və iki dəfə yeni şifrəni daxil edirik:

Change Password

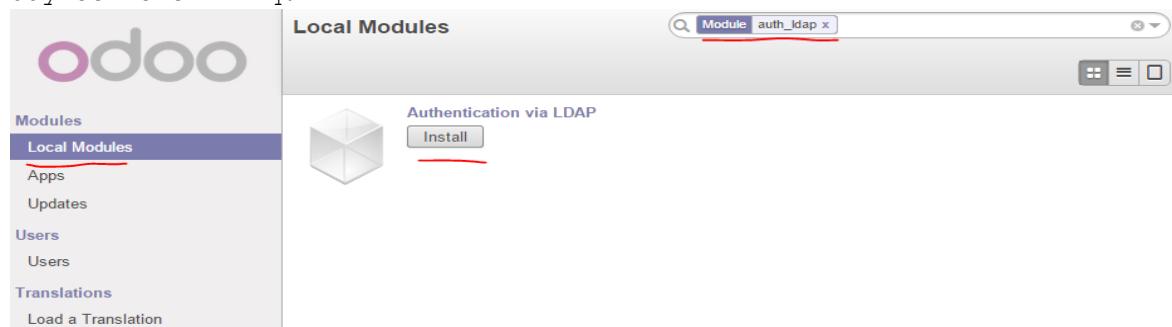
Old Password:
 New Password:
 Confirm New Password:

Change Password or Cancel

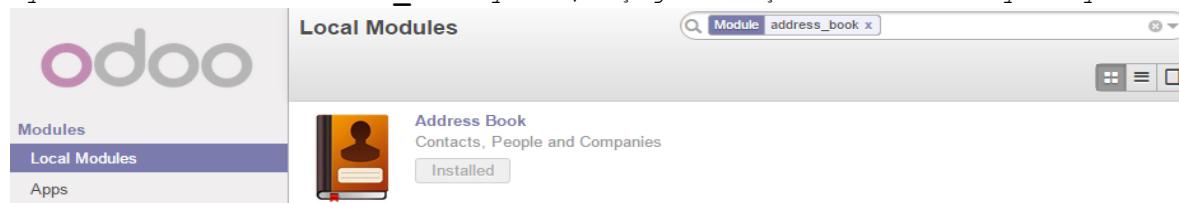
oDoo ERP sisteminizin müəsisenizin Active Directory-si ilə integrasiya etmək istəsəniz, önce **python-ldap** paketini resposlardan yüklemək və sonra oDoo web interfeysdən **user_ldap** modulunu yüklemək lazımdır:

```
sysuser@redmine:~$ sudo apt-get install python-ldap
```

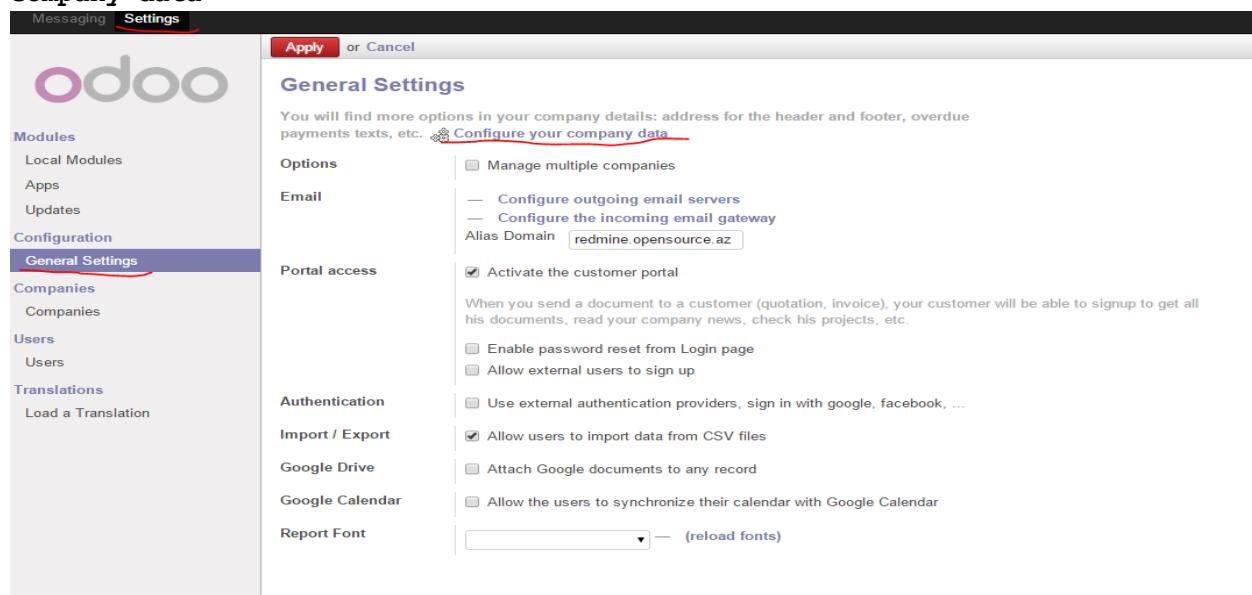
Sonra gedirik **Modules** -> **Local Modules** və əgər **Search** olan xanada **Apps** varsa onu silib, **auth_ldap** axtarırıq. Açılan pəncərədə şəkildəki kimi, **Install** düyməsinə sıxırıq:

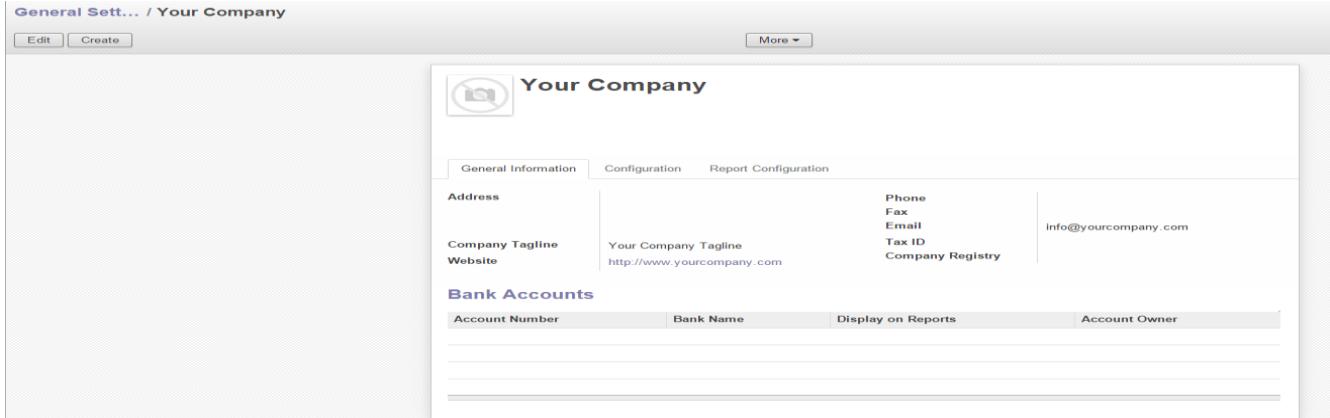
Eynilə Search-də **address_book** yazıb, aşağıdakı şəkildəki kimi yükleyirik:

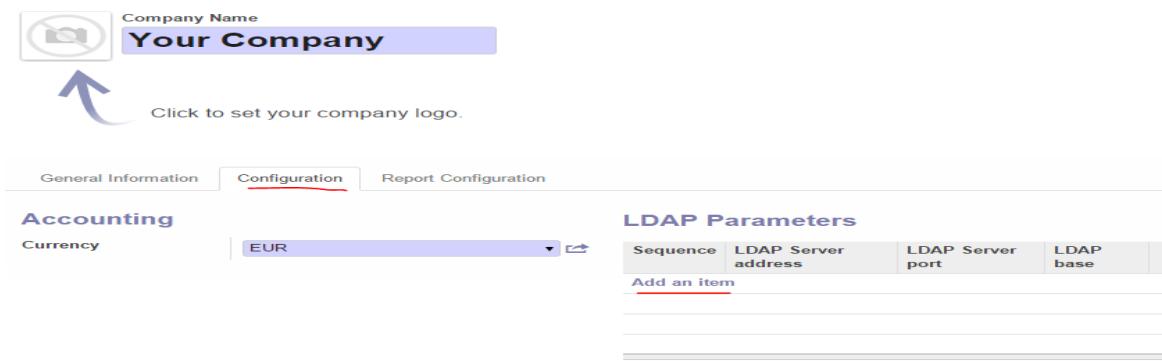
Sonra panelin yuxarısında **Settings** -> **General Settings** -> **Configure your company data**

Açılan pəncərədə **Edit** düyməsinə sıxırıq:

Sonra **Configuration**-a daxil olurug və **LDAP Parameters** altında **Add a item** düyməsinə sixirq:

Sonra aşağıdakı parametrləri şəkildəki kimi öz DC-mizə uyğun olaraq yazırıq:
 LDAP Server address: **domain.lan**

LDAP Server port: **3268**

LDAP binddn: **domain\Administrator**

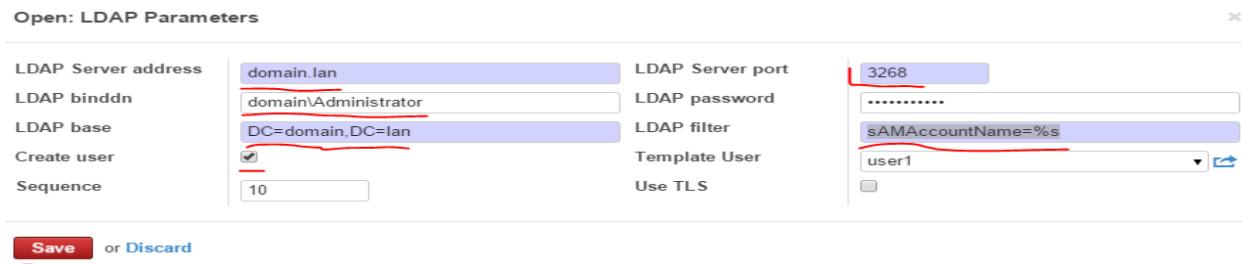
LDAP password: **DC_nin_admin_Sifresi**

LDAP base: **DC=domain,DC=lan**

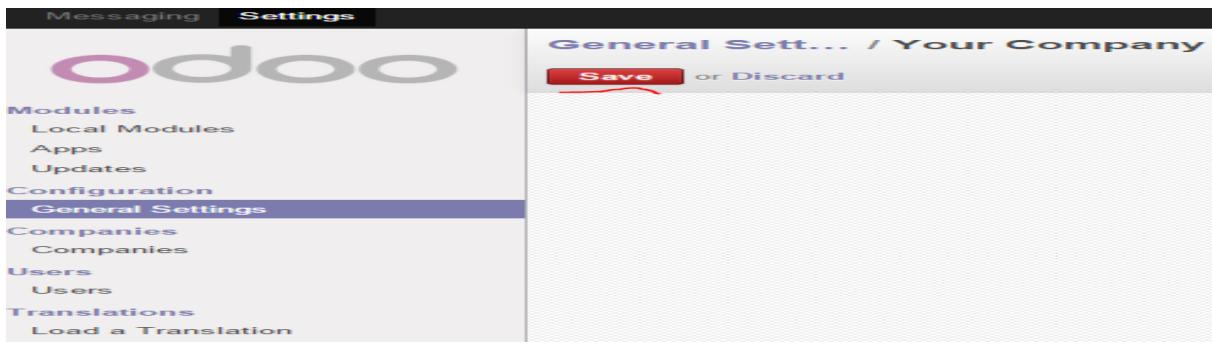
LDAP filter: **sAMAccountName=%s**

Create user: **Yes**

Template User: **Oz yaratdiqiniz hansisa şablonu secin**

Sonra ümumi səhifədə də **Save** düyməsinə sixirq ki, dəyişiklik yadda qalsın:

oDoo serverdə LDAP alətlərindən istifadə müəyyən sınaqları edə bilərsiniz. Bu paket vasitəsilə serverimizin LDAP-a uğurlu qoşulmasını və qrupun axtarışını sınaqdan keçirə bilərik.

```
root@redmine:~# apt-get install ldap-utils
```

Aşağıdakı əmrlə DC-nizdə olan bütün domain strukturunu darta bilərsiniz:

```
root@redmine:~# ldapsearch -x -b "dc=domain,dc=lan" -H ldap://domain.lan/ -D "DOMAIN\Administrator" -w A123456789a
```

Artıq <http://server IP Address:8069/> unvanına daxil olduğdan sonra aşağıdakı səhifəyə DC istifadəçi adı və şifrə ilə daxil ola bilərsiniz. Misal üçün bizim halda **odo01** adlı istifadəçi artıq DC-mizdə yaradılmışdır:

Email

Password

BÖLÜM 4

Wireless şəbəkəsində olan tələblərin qarşılanması

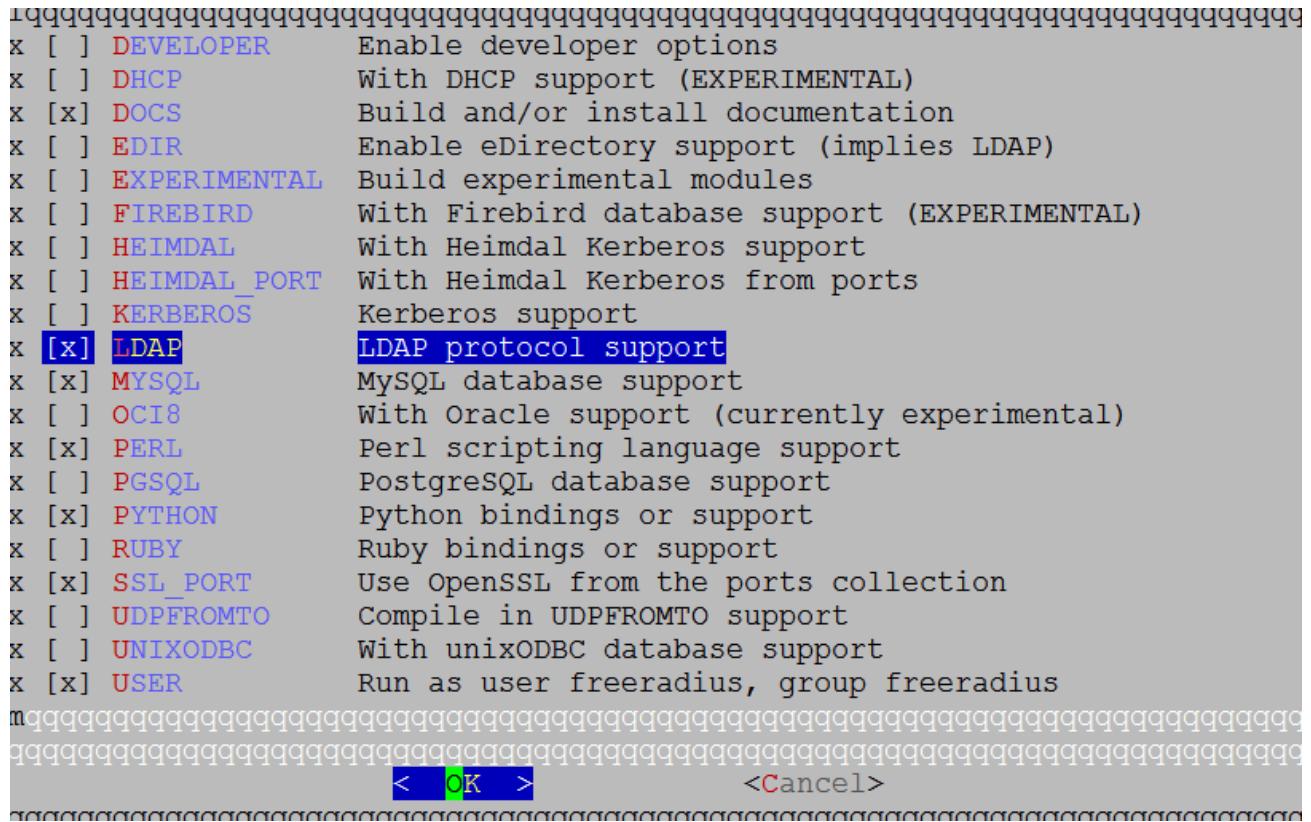
- FreeBSD 10.1 üzərində Freeradiusun portlardan yüklənməsi və LDAP-la integrasiyası
- FreeBSD 10.1-də FreeRadiusun NTLM-MSCHAP vasitəsi ilə AD ilə integrasiyası
- CentOS üzərində DaloRadius qurulması
- FreeBSD FreeRADIUS EAP-TLS
- FreeBSD 10.1 x64 WiFi Hotspot

Müasir zamanda hər şirkətin Wireless şəbəkəsi mövcud olur. Lakin wireless şəbəkəsinin təhlükəsizliyi adı ethernet-dən daha təhlükəli olur. Həmçinin istifadəçi qeydiyyatda şirkətin eyni bazasına baxılması tələbi yaranır ki, hər kəs öz Domain Controller istifadəçi adı və şifrəsindən istifadə eləsin. Ya da digər tələb ola bilər ki, qonaqlar üçün müvəqqəti bir istifadəçi adı və şifrə olmalıdır. Bu başlıqda istifadəçilərin wireless şəbəkəsinə sertifikatla, active reictory istifadəçi adı və şifrə ilə, qonaqlar üçün ayrılmış istifadəçi adları ilə qoşulma üsullarının qurulması açıqlanır.

FreeBSD 10.1 üzərində Freeradiusun portlardan yüklənməsi və LDAP-la integrasiyası

Məqsədimiz FreeRADIUS-a LDAP-dan istifadəçi bazasını ötürməkdir.

```
# cd /usr/ports/net/freeradius2      => Port ünvanına daxil oluruq
# make config                      => LDAP protokolunu seçib OK düyməsini
sixırıq
```


The screenshot shows a terminal window displaying the FreeBSD ports configuration menu for the 'freeradius2' package. The 'LDAP' option is highlighted with a blue selection bar. The menu lists various build options with their descriptions. The 'LDAP' option is described as 'LDAP protocol support'. At the bottom of the menu, there are two buttons: a blue 'OK' button and a red 'Cancel' button.

```
# make install clean -DBATCH          => Freeradius2-ni portlardan
yükleyirik
# rehash                            => bu əmri daxil edib binar
fayllarının bazasını yenileyirik
```

/etc/rc.conf startup faylinə aşağıdakı sətiri ələvə edirik ki, daemonumuz yenidən yüklənmədən sonra avtomatik işə düşsün:

```
radiusd_enable="YES"
```

```
/usr/local/etc/rc.d/radiusd start - Daemonu işə salırıq
```

Freeradius-u əməliyyat sisteminə yüklədikdən sonra LDAP-la integrasiya edək

```
# cd /usr/local/etc/raddb/           => Freeradiusun quraşdırma
                                         fayllarının yerləşdiyi qovluğa daxil
                                         oluruq
# ee /usr/local/etc/raddb/modules/ldap => LDAP modulunu quraşdırırıq
```

“ldap {” bölməsinin altında aşağıdakı kimi LDAP serverimizə uyğun dəyişiklikləri edirik.

```

ldap {
    # LDAP serverinin İP ünvanı ya da adı
    server = "kofe.az"

    # "identity" qarşısına Ldap serverindən istifadəçilərini oxumaq üçün
    izin
    # verilmiş hər hansı bir istifadəçinin LDAP serverdəki ünvanını
    yazırıq
    identity = "CN=Administrator,CN=Users,DC=kofe,DC=az"

    # Həmin istifadəçinin şifrəsini qeyd edirik
    password = Zxcasdqwe123

    # basedn bölməsində isə Domainimizin LDAP serverindəki ünvanını
    yazırıq
    basedn = "DC=kofe,DC=az"

    # Aşağıdakılari da burada olduğu kimi eynilə qeyd edin
    filter = "(sAMAccountName=%{Stripped-User-Name}:-%{User-Name})"
    base_filter = "(objectclass=radiusprofile)"
    chase_referrals = yes
    rebind = yes
    ldap_connections_number = 5
    max_uses = 0
    port = 389
    timeout = 4
    timelimit = 3
    net_timeout = 1
    tls {
        start_tls = no
    }

    keepalive {
        idle = 60
        probes = 3
        interval = 3
    }
}

# ee /usr/local/etc/raddb/sites-available/default      => quraşdırma faylinə
                                                       daxil oluruq

```

Faylda aşağıda göstərilən bölmələrdə göstərilən sətrlərin qarşısındakı şərhləri silirik.

```

authorize {
    ...
    #
    ldap
    #
    #
    ...

```

```

}

authenticate {
  ...
  Auth-Type LDAP {
    ldap
  }
  ...
}

```

```
# ee /usr/local/etc/raddb/clients.conf
```

=> Radiusa qoşulmaq üçün klientlərə izni buradan veririk
 FreeRadius susmaya görə localhost-u klient kimi özünə qoşulmağa izin verir.
 Bunu **clients.conf** faylinin içində görə bilərsiniz.

```
client localhost {
  ipaddr = 127.0.0.1
  secret      = testing123
  require_message_authenticator = no
  nastype     = other      # localhost isn't usually a NAS...
}
```

Buna görə də elə FreeRadius quraşdırduğumuz maşından Radiusun Ldap-la integrasiyasını test edə bilərik.

Bir konsolda

```
# service radiusd stop => FreeRadius serveri əgər işlək vəziyyətdədirse dayandırırıq.
# radiusd -fx => əmrini yığıb gözləyirik. Bu əmr FreeRadius-u debug etmək üçün bize kömək edir. Əmri daxil etdiğdən sonra əgər heç bir səhv çıxartmadan aşağıdakı kimi nəticə göstərirse demək ki, quraşdırma faylların sintaksisində heç bir problem yoxdur.
```

```
.....
Listening on authentication address * port 1812
Listening on accounting address * port 1813
Listening on command file /var/run/radiusd/radiusd.sock
Listening on authentication address 127.0.0.1 port 18120 as server inner-tunnel
Listening on proxy address * port 1814
Ready to process requests.
```

FreeRadiusun Ldap-la düzgün integrasiyasını işə ikinci konsolda "**radtest istifadeciadi "şifre" freeradius-server-ip 10 pre-shared-secret-key**" Yəni bizim vəziyyətimizdə aşağıdakı kimi əmri daxil edirik.

```
# radtest camal "Zxcasdqwe123" 127.0.0.1 10 testing123
```

Neticədə əgər aşağıdakı kimi **Access-Accept** gördüksə bu o deməkdir ki, hər şey işləyir.

```
Sending Access-Request of id 137 to 127.0.0.1 port 1812
User-Name = "camal"
User-Password = "Zxcasdqwe123"
NAS-IP-Address = 127.0.53.53
```

```
NAS-Port = 10
Message-Authenticator = 0x00000000000000000000000000000000
rad_recv: Access-Accept packet from host 127.0.0.1 port 1812, id=137,
length=20
```

radiusd -fx əmrini yazdığımız konsolda isə nəticə aşağıdakı kimi olmalıdır.

```
.....
Found Auth-Type = LDAP
# Executing group from file /usr/local/etc/raddb/sites-enabled/default
+group LDAP {
[ldap] login attempt by "camal" with password "Zxcasdqwe123"
[ldap] user DN: CN=camal shahverdiyev,OU=test,DC=kofe,DC=az
  [ldap] (re)connect to kofe.az:389, authentication 1
  [ldap] bind as CN=camal shahverdiyev,OU=test,DC=kofe,DC=az/Zxcasdqwe123 to
kofe.az:389
  [ldap] waiting for bind result ...
  [ldap] Bind was successful
[ldap] user camal authenticated successfully
++[ldap] = ok
+} # group LDAP = ok
# Executing section post-auth from file /usr/local/etc/raddb/sites-
enabled/default
+group post-auth {
++[exec] = noop
+} # group post-auth = noop
Sending Access-Accept of id 243 to 127.0.0.1 port 41919
Finişəd request 3.
Going to the next request
Waking up in 4.9 seconds.
Cleaning up request 3 ID 243 with timestamp +753
Ready to process requests.
```

Hər şeyin işlədiyinə əmin olduqdan sonra FreeRADİUS-u əməliyyat sisteminin yenidən yüklənməsindən sonra işə düşməsi üçün **/etc/rc.conf** faylinə aşağıdakı sətirləri əlavə edirik.

```
# echo 'radiusd_enable="YES"' >> /etc/rc.conf
# /usr/local/etc/rc.d/radiusd start      => FreeRadiusu işə salırıq
```

Freebsd 10.1-də FreeRadiusun NTLM-MSCHAP vasitəsi ilə AD ilə integrasiyası

Windows 2008 R2-də AD və DNS servis qaldırmalıyıq. Bu sənəddə biz test olaraq qaldırduğumız serverin və Freeradius FreeBSD məşininin məlumatları aşağıdakı kimiidir.

AD (Active Directory) və DNS: **VELO.LAN**

AD hostname: **DC.VELO.LAN**

AD İp address: **10.0.0.10**

Freeradius İP address **10.0.0.1**

Freeradius hostname: **FREERADIUS.VELO.LAN**

```
# hostname FREERADIUS.VELO.LAN      => Hostname-i domain adına uyğun olaraq
təyin
```

```
# ee /etc/rc.conf                  edirik
                                => Startup faylina hostname adını əlavə
                                edirik
```

```
hostname="FREERADIUS.VELO.LAN"
```

```
# ntpdate 10.0.0.10              => Vaxtı AD serverinə uyğun yeniləyirik
# ee /etc/resolv.conf             => DNS serverimizin məlumatlarını
resolv.conf
```

faylina əlavə edirik

```
search VEL0.LAN
```

```
nameserver 10.0.0.10
```

```
# ee /etc/hosts                  => hosts faylina öz məşinimizin hostname
və
```

interfeys İP-i aşağıdakı kimi əlavə edirik

```
10.0.0.1          FREERADIUS.VELO.LAN FREERADIUS
```

```
# ee /etc/sysctl.conf           => bu fayla aşağıdakı sətrləri əlavə
edirik
```

```
kern.maxfiles=25600
kern.maxfilesperproc=16384
net.inet.tcp.sendspace=65536
net.inet.tcp.recvspace=65536
```

```
# pkg update                   => Repozitorlari yeniləyirik
# pkg install samba41         => Samba 4.1 paketini quraşdırırıq
# rehash                      => Binar fayllar bazasını yeniləyirik
```

```
# ee /etc/krb5.conf            => krb5.conf faylı yaradıb aşağıdakı
sətrləri əlavə
```

edirik

```
[libdefaults]
    default_realm = VEL0.LAN
    dns_lookup_realm = true
```

```
dns_lookup_kdc = true
ticket_lifetime = 24h
renew_lifetime = 7d
forwardable = yes
```

```
# ee /etc/nsswitch.conf          => nsswitch.conf faylinda sarı fondakı
sətrləri                                yeniləyirik
```

```
group: files winbind
group_compat: nis
hosts: files dns
networks: files
passwd: files winbind
passwd_compat: nis
shells: files
services: compat
services_compat: nis
protocols: files
rpc: files
```

```
# ee /usr/local/etc/smb4.conf      => smb4.conf faylı yaradıb aşağıdakı
sətrləri əlavə                         edirik (sarı fondakı adlara diqqət
                                         yetiririk)
```

```
[global]
workgroup = VEL0
server string = Samba Server Version %v
security = ads
realm = VEL0.LAN
domain master = no
local master = no
preferred master = no
socket options = TCP_NODELAY IPTOS_LOWDELAY SO_RCVBUF=131072
use sendfile = true

idmap config * : backend = tdb
idmap config * : range = 100000-299999
idmap config VEL0 : backend = rid
idmap config VEL0 : range = 10000-99999
winbind separator = +
winbind enum users = yes
winbind enum groups = yes
winbind use default domain = yes
winbind nested groups = yes
winbind refresh tickets = yes
template homedir = /home/%D/%U
template shell = /bin/false
```

```
# net ads join -U administrator    => Samba-nı VEL0.LAN domaininə qoşuruq
Enter administrator's password: *****   => Çıxan sətrdə domainimizin
                                         Administrator
```

şifrəsini daxil edirik. Aşağıdakı sətr kimi bir şey çıxarsa hər şey qaydasındadır.

```
Using short domain name -- VELO
Joined 'FREERADIUS' to dns domain 'VELO.LAN'
```

```
# net ads testjoin => Qoşulmanı bir də test edirik. Bize "Join is OK" yazısını qaytarmalıdır
```

```
# ee /etc/rc.conf => Aşağıdakı sətrləri startup faylinə əlavə edirik
```

```
samba_server_enable="YES"
winbindd_enable="YES"
smbd_enable="YES"
nmbd_enable="YES"
```

```
# service samba_server start => Samba servisini işə salırıq
```

```
# kinit administrator => Kerberos vasitəsi ilə Domainə giriş
```

```
administrator@VELO.LAN's Password:*****<br/>şifrəsini
```

```
# klist => Bileti aldığımızı yoxlayırıq.
```

Aşağıdakı kimi hesabat çıxmalıdır.

```
Credentials cache: FILE:/tmp/krb5cc_0
Principal: administrator@VELO.LAN
```

Issued	Expires	Principal
May 5 10:33:43 2015	May 5 20:33:43 2015	krbtgt/VELO.LAN@VELO.LAN

Sonra Winbind-i test edirik

```
# wbinfo -u => Bu əmr sizə Domain-də olan istifadəçi adlarını çıxartmalıdır
```

```
# wbinfo -g => Bu əmr sizə Domain-də olan qrup adlarını çıxartmalıdır
```

```
# wbinfo -a istifadeciadi%şifre => Domaində olan hər hansı bir istifadəçi adını və
```

şifrəsini bu şəkildə daxil edib test etsək aşağıdakı kimi nəticə verməlidir.

```
plaintext password authentication succeeded
challenge/response password authentication succeeded
```

```
# service samba_server restart => Samba servisini yenidən işə salırıq
```

Domainimizə qoşulma uğurla həyata keçdikdən sonra Freeradius-un NTLM (NT Lan Manager) modulu vasitəsi ilə Domainlə integrasiyasına keçək.

Qeyd: NTLM modulu LDAP modulundan fərqli olaraq PAP qeydiyyat üsulundan başqa MSCHAP, EAP kimi digər şifrələmə metodikasını dəstəkləyir. Yəni qeydiyyat daha təhlükəsiz şəkildə həyata keçirilir.

```
# pkg install freeradius          => freeradius: 2.2.7 paketini
quraşdırırıq
# rehash                         => Binar fayllar bazasını yeniləyirik
# ntlm_auth --request-nt-key --username=administrator      => NTLM
qeydiyyatını test
                                         edirik
Password:*****                      => Çıxan sətrə domain admin şifrəsini daxil
edirik. Bize
                                         "NT_STATUS_OK: Success (0x0)" hesabatını
qaytarırsa NTLM
                                         qeydiyyatı işləyir
# cd /usr/local/etc/raddb/         => Freeradiusun quraşdırma fayllarının
yerləşdiyi
                                         qovluğa daxil oluruq
```

MSCHAP modulunun quraşdırma faylini açırıq və sarı fonda qeyd olunmuş sətri tapıb qarşısında olan şərhi ("#" -ni) silirik və **/path/to/ntlm_auth** yerinə **ntlm_auth** binar faylinin tam ünvanını yazırıq. **ntlm_auth** binar faylinin tam ünvanını tapmaq üçün isə "**# whereis ntlm_auth**" yazaraq çıxan nəticədə görə bilərik.

```
# whereis ntlm_auth           => ntlm_auth binar faylinin tam ünvanını tapmaq
üçün bu
                                         əmrədən istifadə edirik və nəticədə tam ünvanı
görürük.
```

```
ntlm_auth: /usr/local/bin/ntlm_auth
```

```
# ee modules/mschap           => mschap modulunun quraşdırma faylinə daxil
oluruq,
                                         şərhi silirik və yalnız /path/to/ntlm auth olan
                                         yeri sarı fonda gördüğünüz kimi düzgün ünvana
                                         dəyişirik
                                         və digər yerləri olduğu kimi saxlayırıq.
```

```
ntlm_auth = "/usr/local/bin/ntlm_auth" --request-nt-key --
username=%{Stripped-User-Name}:-%{User-Name}:None} --
challenge=%{mschap:Challenge}:-00} --nt-response=%{mschap:NT-Response}:-00}"
```

Sonra test etmək üçün bize 2 konsol pəncərəsi lazım olacaq.

1-ci konsol pəncərəsində

radiusd -fx => FreeRadiusun debug əmrini daxil edirik. Aşağıdakı sətrlər kimi sətrlər çıxır və gözləyirik

```
Sending Access-Accept of id 198 to 127.0.0.1 port 56224
    MS-CHAP-MPPE-Keys =
0x0000000000000000f1eef4a31ec3792beebab6d25e82b72a00000000000000000000
        MS-MPPE-Encryption-Policy = 0x00000001
        MS-MPPE-Encryption-Types = 0x00000006
Finished request 0.
Going to the next request
Waking up in 4.9 seconds.
Cleaning up request 0 ID 198 with timestamp +4
Ready to process requests.
```

2-ci konsol pəncərəsində isə
radtest istifadeciadi "şifrə" freeradius-server-ip 10 pre-shared-secret-key
Yəni bizim vəziyyətimizdə aşağıdakı kimi əmri daxil edirik.
radtest -t mschap camal "C123456789c" localhost 0 testing123
Nəticədə əgər aşağıdakı kimi **Access-Accept** gördüksə bu o deməkdir ki, hər şey işləyir.

1-ci konsol pencərəsində işə nəticə aşağıdakı kimi olmalıdır.

```
....  
....  
....  
Found Auth-Type = MSCHAP  
# Executing group from file /usr/local/etc/raddb/sites-enabled/default  
+group MS-CHAP {  
[mschap] Client is using MS-CHAPv1 with NT-Password  
[mschap] expand: %{Stripped-User-Name} ->  
[mschap] ... expanding second conditional  
[mschap] expand: %{User-Name} -> camal  
[mschap] expand: %{{User-Name}:-None} -> camal  
[mschap] expand: --username=%{{Stripped-User-Name}:-%{User-Name}:-None} -> --username=camal
```

```
[mschap] mschap1: 58
[mschap] expand: %{mschap:Challenge} -> 5872c80af597f400
[mschap] expand: --challenge=%{mschap:Challenge}:00} -> --
challenge=5872c80af597f400
[mschap] expand: %{mschap:NT-Response} ->
bd785869e3086f6f8af55af3ac177b59e925e2a8bafe1f9f
[mschap] expand: --nt-response=%{mschap:NT-Response}:00} -> --nt-
response=bd785869e3086f6f8af55af3ac177b59e925e2a8bafe1f9f
Exec output: NT_KEY: F1EEF4A31EC3792BEEBAB6D25E82B72A
Exec plaintext: NT_KEY: F1EEF4A31EC3792BEEBAB6D25E82B72A
[mschap] Exec: program returned: 0
[mschap] adding MS-CHAPv1 MPPE keys
++ [mschap] = ok
+} # group MS-CHAP = ok
# Executing section post-auth from file /usr/local/etc/raddb/sites-
enabled/default
+group post-auth {
++[exec] = noop
+} # group post-auth = noop
Sending Access-Accept of id 133 to 127.0.0.1 port 38369
MS-CHAP-MPPE-Keys =
0x00000000000000000000f1eeef4a31ec3792beebab6d25e82b72a0000000000000000
MS-MPPE-Encryption-Policy = 0x00000001
MS-MPPE-Encryption-Types = 0x00000006
Finished request 3.
Going to the next request
Waking up in 4.9 seconds.
Cleaning up request 3 ID 133 with timestamp +295
Ready to process requests.
```

Hər şeyin işlədiyini gördükdən sonra Freeradiusu startup faylinə əlavə edirik və sonra da işə salırıq

```
# echo 'radiusd_enable="YES"' >> /etc/rc.conf
# service radiusd start
```

CentOS üzərində DaloRadius qurulması

daloRADIUS - Əsasən İSP yükləmələrini qarşılıyan və HotSpot idarəetməsi üçün nəzərdə tutulan qabaqcıl RADİUS web idarəetmə programıdır. İstifadəçilərin idarəedilməsi, qrafik hesabatların hazırlanması, hesablar, billing motoru və coğrafi təyinat üçün GoogleMaps-lə integrasiya imkanına sahibdir.

Öncə sistemin reposlarını və yüklənmiş paketlərlə kernel yeniləyirik:

```
yum update  
yum upgrade
```

Sonra FreeRADIUS, MySQL və PHP serveri və mysql-ə qoşulma üçün digər paketləri yükleyək:

```
yum install freeradius freeradius-mysql freeradius-utils mysql-server mysql  
php-mysql php
```

```
chkconfig mysqld on # MySQL serveri startup servislərə əlavə edirik  
/etc/init.d/mysqld start # MySQL serveri işə salırıq

/usr/bin/mysql_secure_installation # root şifrəsi təyin edirik, anonim  
# qoşulmayı söndürürük, test bazanı silirik  
# və uzaqdan root istifadəçi ilə qoşulmağa  
# qadağa təyin edirik.

mysql -uroot -pfreebsd # MySQL-ə root istifadəci ilə daxil  
# oluruq
```

RADIUS bazası, istifadəcisi, şifrəsi yaradıb uzaqdan qoşulmağa izin veririk.

```
CREATE DATABASE radius;  
GRANT ALL PRIVILEGES ON radius.* TO radius@localhost IDENTIFIED BY "freebsd";  
FLUSH PRIVILEGES;  
exit
```

RADIUS bazası üçün FreeRADIUS sxemini qururuq

```
mysql -uradius -pfreebsd radius < /etc/raddb/sql/mysql/schema.sql

service iptables stop # IPTABLES-i söndürürük(şəxsi istəyinizə baxır)
chkconfig --level 0123456 iptables off
chkconfig --level 0123456 ip6tables off
```

Və şəxsi praktikamda dalaradius-un php ilə bağlı çoxlu yüklemələrini gördükdən sonra php-yə aid bütün paketləri yüklədim. Ancaq siz bunu süzgəcdən keçirib yalnız öz tələbinizə uyğun olanı seçə bilərsiniz:

```
yum install `yum search php- |grep php- | grep -v === | awk '{ print $1 }'`  
pear install DB          # Mütləq bu paketi yükləyirik ki, Dalaradius DB-yə  
                           qoşula bilsin
```

/etc/raddb/sql.conf faylini aşağıdakı kimi quraşdırırıq:

```
sql {  
    database = "mysql"  
    driver = "rlm_sql_${database}"  
    server = "localhost"  
    port = 3306  
    login = "radius"  
    password = "freebsd"  
    radius_db = "radius"  
    acct_table1 = "radacct"  
    acct_table2 = "radacct"  
    postauth_table = "radpostauth"  
    authcheck_table = "radcheck"  
    authreply_table = "radreply"  
    groupcheck_table = "radgroupcheck"  
    groupreply_table = "radgroupreply"  
    usergroup_table = "radusergroup"  
    deletestalesessions = yes  
    sqltrace = no  
    sqltracefile = ${logdir}/sqltrace.sql  
    num_sql_socks = 5  
    connect_failure_retry_delay = 60  
    lifetime = 0  
    max_queries = 0  
    nas_table = "nas"  
    $INCLUDE sql/${database}/dialup.conf  
}  
$INCLUDE sql.conf
```

/etc/raddb/radiusd.conf faylinin içinde aşağıdakı sətiri tapıb qarşısından şərhi silirik:

```
$INCLUDE sql.conf
```

/etc/raddb/sites-available/default faylinin içinde isə '**authorize {}**', '**accounting {}**' və '**session {}**' bölməlerinin içinde **sql** sətirini tapıb qarşısından şərhi silin.

Həmçinin uyğun olaraq /etc/raddb/sites-available/inner-tunnel faylinda da '**authorize {}**' və '**session {}**' bölməlerinin içinde **sql** sətirini tapıb qarşısından şərhi silin.

Sonra /etc/raddb/clients.conf faylinin içine istədiyiniz client-i əlavə edin. Mən test üçün localhost-u əlavə etdim. Aşağıdakı kimi:

```
client localhost {  
    ipaddr = 127.0.0.1  
    secret = freebsd  
    require_message_authenticator = no
```

```

    shortname = localhost
    nastype = other
}

service radiusd start          # RADIUS serveri işə salırıq
chkconfig radiusd on           # RADIUS servisini starupa əlavə edirik

radius -fx # RADIUS serveri debug etmək üçün bu rejimdə işə sala bilərsiniz

```

Sonra FreeRADIUS-un WEB management alətini quraşdırırıq, yəni Daloradius-u:

```

cd /tmp/          # TEMP qovluğuna daxil oluruq və daloradius paketini
                  endiririk
wget
http://sourceforge.net/projects/daloradius/files/latest/download?source=files
mv download\?source\=files daloradius-0.9-9.tar.gz
tar zxvf daloradius-0.9-9.tar.gz

```

Daloradius bazasının strukturunu MySQL-ə import edirik:

```

mysql -uradius -pfreebsd radius < /tmp/daloradius-0.9-9/contrib/db/fr2-mysql-
daloradius-and-freeradius.sql

```

/tmp/daloradius-0.9-9/library/daloradius.conf.php faylında aşağıdakı sətirləri uyğun olaraq config edirik:

```

$configValues['DALORADIUS_VERSION'] = '0.9-9';
$configValues['FREERADIUS_VERSION'] = '2';
$configValues['CONFIG_DB_ENGINE'] = 'mysql';
$configValues['CONFIG_DB_HOST'] = 'localhost';
$configValues['CONFIG_DB_PORT'] = '3306';
$configValues['CONFIG_DB_USER'] = 'radius';
$configValues['CONFIG_DB_PASS'] = 'freebsd';
$configValues['CONFIG_DB_NAME'] = 'radius';

```

Sonda quraşdırduğumız qovluğu artıq WEB serverimizin işlək public_html qovluğuna köçürürük:

```
mv /tmp/daloradius-0.9-9 /var/www/html/daloradius
```

Öncədən aşağıdakı qovluq və faylları yaradırıq ki, daloradius şikayət etməsin. Mənim halimda gileylənirdi və ona görədə istədiyi hər şeyi etdim ki, işləsin:

```

mkdir /var/www/html/themes
mkdir /var/www/html/themes/blue
mkdir /var/www/html/themes/blue/css
touch /var/www/html/themes/blue/css/auto-complete.css
chown -R apache:apache /var/www/html/
touch /tmp/daloradius.log

```

/etc/php.ini faylında ölkə ərazimizi aşağıdakı kimi təyin edirik:

```
date.timezone = 'Asia/Baku'
```

```
service apache2 restart      # Apache-ni restart edirik ki,
                             quraşdılmalarımız işə düşsün
```

Çixan səhvləri təyin etmək üçün **/var/log/httpd/error.log** faylında WEB serverin verdiyi səhvlərə baxırıq.

Sonda <http://10.50.3.202/daloradius/> linkinə aşağıdakı istifadəçi adı və şifrə ilə daxil oluruq(şəkildəki kimi):

login: **Administrator**

password: **radius**

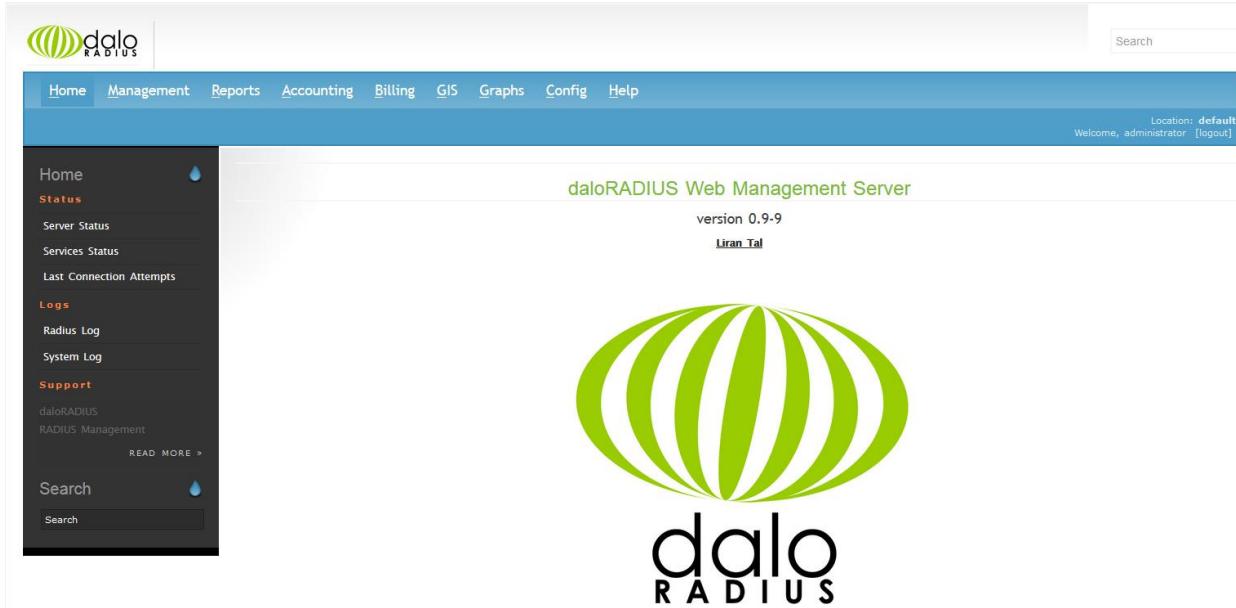

The screenshot shows the dalo RADIUS login interface. It features a dark-themed form with a light header bar containing the dalo RADIUS logo. The form fields include:

- Username:** administrator
- Password:** (redacted)
- Location:** Default
- Login:** button

daloRADIUS Copyright © 2007 by Liran Tal of [Enginx](#)
Template design by [Six Shooter Media](#).

Əgər uğurla daxil olsanız aşağıdakı şəkil çap edilməlidir:

The screenshot shows the dalo RADIUS web management server home page. The top navigation bar includes links for Home, Management, Reports, Accounting, Billing, GIS, Graphs, Config, and Help. The top right corner shows the user is logged in as "administrator" at "default" location. The main content area features the dalo RADIUS logo and version information:

daloRADIUS Web Management Server
version 0.9-9
Liran Tal

The left sidebar contains navigation links under three categories:

- Status:** Server Status, Services Status, Last Connection Attempts
- Logs:** Radius Log, System Log
- Support:** daloRADIUS, RADIUS Management

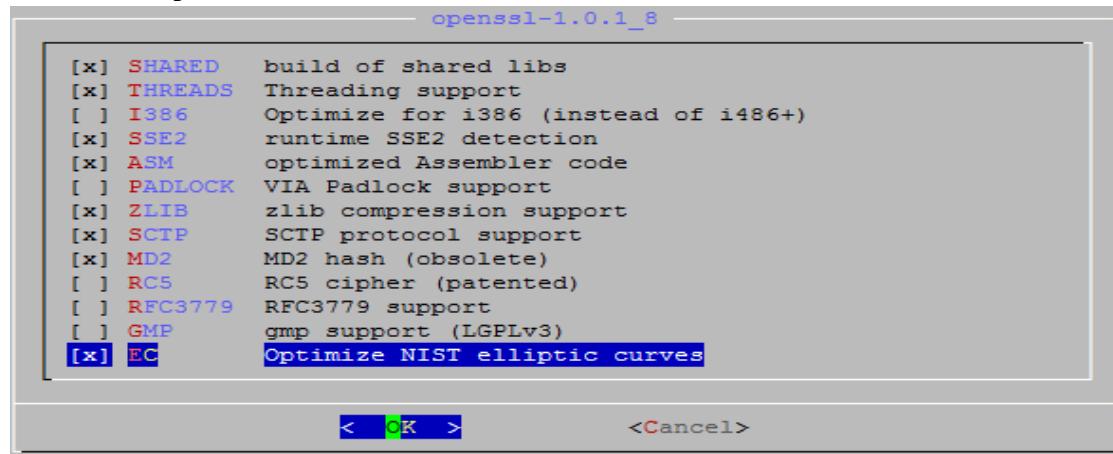
At the bottom of the sidebar, there is a "READ MORE >" link and a search bar.

FreeBSD FreeRADIUS EAP-TLS

Bu başlıqda biz FreeRADIUS vasitəsilə WiFi qoşulmasını Sertifikatla edəcəyik. Yeni istifadəçi FreeRADIUS Server tərəfindən generasiya edilmiş CA sertifikatını və həmin CA ilə imzalanmış açarı öz Desktop-unda yüklədikdən sonra WiFi-ya qoşula biləcək. Bütün işlər FreeBSD 9.2 x64 və FreeRADIUS 2.2.2 üzərində görülmüşdür.

Yada mobil telefonlar sadəcə istifadəçi adı və şifrə ilə qoşulacaq.

```
cd /usr/ports/security/openssl
make config
```


The screenshot shows the OpenSSL configuration menu with the title "openssl-1.0.1_8". It lists several build options with checkboxes:

- [x] SHARED build of shared libs
- [x] THREADS Threading support
- [] I386 Optimize for i386 (instead of i486+)
- [x] SSE2 runtime SSE2 detection
- [x] ASM optimized Assembler code
- [] PADLOCK VIA Padlock support
- [x] ZLIB zlib compression support
- [x] SCTP SCTP protocol support
- [x] MD2 MD2 hash (obsolete)
- [] RC5 RC5 cipher (patented)
- [] RFC3779 RFC3779 support
- [] GMP gmp support (LGPLv3)
- [x] EC Optimize NIST elliptic curves**

At the bottom of the window are two buttons: "< K >" and "<Cancel>".

```
make install
```

```
root@backupbsd:~ # tar -zxf CA_scripts.tgz          # TGZ paketi açırıq.
root@backupbsd:~ # chmod -R +x scripts/              # Sertifikatları yaratmaq
                                         üçün yetki veririk
root@radius:~ # cd scripts/   # Scriptin ünvanına daxil oluruq. İşə salırıq.
root@owncloud:~/scripts # ./CA_root.sh ROOTPASSWORD
Generating a 1024 bit RSA private key
.....+++++
...+++++
writing new private key to 'pem/newreq.pem'
-----
You are about to be asked to enter information that will be incorporated
into your certificate request.
What you are about to enter is what is called a Distinguished Name or a DN.
There are quite a few fields but you can leave some blank
For some fields there will be a default value,
If you enter '.', the field will be left blank.
-----
```

Country Name (2 letter code) [AU] :**AZ**
 State or Province Name (full name) [Some-State] :**BAKU**
 Locality Name (eg, city) [] :**Narimanov**
 Organization Name (eg, company) [Internet Widgits Pty Ltd] :**DOMAIN**
 Organizational Unit Name (eg, section) [] :**IT**
 Common Name (e.g. server FQDN or YOUR name) [] :**RADIUS Root Certificate**
 Email Address [] :**jamal.shahverdiyev@domain.az**
 MAC verified OK

Server sertifikatlarını yaratırıq.

```
root@backupbsd:~/scritps # echo "01" > ./demoCA/serial
root@backupbsd:~/scritps # touch ./demoCA/index.txt
root@owncloud:~/scritps # ./CA_server.sh server.name.local SERVERPASSWORD
ROOTPASSWORD
Generating a 1024 bit RSA private key
.....+++++
.....+++++
writing new private key to 'pem/newreq.pem'
-----
You are about to be asked to enter information that will be incorporated
into your certificate request.
What you are about to enter is what is called a Distinguished Name or a DN.
There are quite a few fields but you can leave some blank
For some fields there will be a default value,
If you enter '.', the field will be left blank.
-----
Country Name (2 letter code) [AU] :AZ
State or Province Name (full name) [Some-State] :BAKU
Locality Name (eg, city) [] :Narimanov
Organization Name (eg, company) [Internet Widgits Pty Ltd] :DOMAIN
Organizational Unit Name (eg, section) [] :IT
Common Name (e.g. server FQDN or YOUR name) [] :server.name.local
Email Address [] :user@gmail.com

Please enter the following 'extra' attributes
to be sent with your certificate request
A challenge password [] :SERVERPASSWORD
An optional company name []:
Using configuration from /etc/ssl/openssl.cnf
Check that the request matches the signature
Signature ok
Certificate Details:
  Serial Number: 1 (0x1)
  Validity
    Not Before: Dec  9 05:25:17 2013 GMT
    Not After : Dec  7 05:25:17 2023 GMT
  Subject:
    countryName          = AZ
    stateOrProvinceName = BAKU
```

```

localityName          = Narimanov
organizationName      = DOMAIN
organizationalUnitName = IT
commonName            = server.name.local
emailAddress          = user@gmail.com

X509v3 extensions:
  X509v3 Extended Key Usage:
    TLS Web Server Authentication
Certificate is to be certified until Dec 7 05:25:17 2023 GMT (3650 days)
Sign the certificate? [y/n]:y

```

```

1 out of 1 certificate requests certified, commit? [y/n]y
Write out database with 1 new entries
Data Base Updated
MAC verified OK

```

Klientin sertifikatını yaradırıq.

```

root@owncloud:~/scritps # ./CA_client.sh client.name.local CLIENTPASSWORD
ROOTPASSWORD
Generating a 1024 bit RSA private key
.....+++++
.....+++++
writing new private key to 'pem/newreq.pem'
-----
You are about to be asked to enter information that will be incorporated
into your certificate request.
What you are about to enter is what is called a Distinguished Name or a DN.
There are quite a few fields but you can leave some blank
For some fields there will be a default value,
If you enter '.', the field will be left blank.
-----
Country Name (2 letter code) [AU]:AZ
State or Province Name (full name) [Some-State]:BAKU
Locality Name (eg, city) []:Narimanov
Organization Name (eg, company) [Internet Widgits Pty Ltd]:DOMAINinfo
Organizational Unit Name (eg, section) []:IT
Common Name (e.g. server FQDN or YOUR name) []:client.name.local
Email Address []:admin@gmail.com

Please enter the following 'extra' attributes
to be sent with your certificate request
A challenge password []:CLIENTPASSWORD
An optional company name []:
Using configuration from /etc/ssl/openssl.cnf
Check that the request matches the signature
Signature ok
Certificate Details:
  Serial Number: 2 (0x2)
  Validity

```

```

Not Before: Dec  9 05:36:15 2013 GMT
Not After : Dec  7 05:36:15 2020  GMT
Subject:
  countryName          = AZ
  stateOrProvinceName = BAKU
  localityName        = Narimanov
  organizationName    = DOMAINinfo
  organizationalUnitName = IT
  commonName           = client.name.local
  emailAddress         = admin@gmail.com

X509v3 extensions:
  X509v3 Extended Key Usage:
    TLS Web Client Authentication
Certificate is to be certified until Dec  7 05:36:15 2020 GMT (2555 days)
Sign the certificate? [y/n]:y

1 out of 1 certificate requests certified, commit? [y/n]y
Write out database with 1 new entries
Data Base Updated
MAC verified OK

```

Diffie-Hellman açarı yaradırıq.

```
root@backupbsd:~/scripts # openssl dhparam -out dh1024.pem 1024
```

Təsüdufi uzunluqda 1024 bayt yazırıq.

```
root@backupbsd:~/scripts # dd if=/dev/urandom of=random count=2
2+0 records in
2+0 records out
1024 bytes transferred in 0.000061 secs (16843009 bytes/sec)
```

FreeRADIUS 2.2 versiyasını yükleyək.

```
cd `whereis freeradius2 | awk '{ print $2 }'`      # FreeRADIUS2 portuna daxil oluruq.
make config                                         # Lazimi modullari seçirik.
+-----[C]-+
| [ ] FIREBIRD   With Firebird database support (EXPERIMENTAL)
| [ ] HEIMDAL     With Heimdal Kerberos support
| [ ] HEIMDAL_PORT With Heimdal Kerberos from ports
| [ ] KERBEROS    Kerberos support
| [ ] LDAP        LDAP support
| [x] MYSQL       MySQL database support
| [ ] OC18        With Oracle support (currently experimental)
| [x] PERL        Perl scripting language support
| [ ] PGSQL       PostgreSQL database support
| [x] PYTHON      Python bindings or support
| [ ] RUBY        Ruby bindings or support
| [x] SSL PORT    Use OpenSSL from the ports collection
| [ ] UDPPRUMTO   Compile in UDPPRUMTO support
| [x] UNIXODBC   With unixODBC database support
| [x] USER        Run as user freeradius, group freeradius
+-----+
  < OK >      <Cancel>  100%
```

make install # Yükləyirik.

Növbəti açarları '/usr/local/etc/raddb/certs' ünvanına nüsxələyək.

```
root@radius:/usr/ports/net/freeradius2 # cd /root/scritps/ # sertifikatların qovluğuna daxil olaq
root@owncloud:~/scritps # cp ./pem/root.pem /usr/local/etc/raddb/certs/
root@owncloud:~/scritps # cp ./pem/server.name.local.pem /usr/local/etc/raddb/certs/
root@owncloud:~/scritps # cp ./dh1024.pem /usr/local/etc/raddb/certs/
root@owncloud:~/scritps # cp ./random /usr/local/etc/raddb/certs/
'/usr/local/etc/raddb/clients.conf' faylina aşağıdakı sətirləri əlavə edirik.
client accesssp {
    secret          = qwerty           # WiFi ile RADIUS arasında
olan Pre-Shared key
    ipaddr          = 10.50.12.200      # WiFi AP-nin IP adresi
    shortname       = Test Access point
}
```

Həmçinin '/usr/local/etc/raddb/radiusd.conf' faylinda aşağıdakı sətirlərin şərhsiz olmasına yoxlayın.

```
modules {
.....
$INCLUDE ${confdir}/modules/
.....
$INCLUDE eap.conf
}
```

'/usr/local/etc/raddb/eap.conf' faylinda **eap** { bölümündə aşağıdakı sətirləri quraşdırırıq.

```
default_eap_type = tls # EAP-TLS protokolu istifadə edirik.
.....
tls {
    certdir = ${confdir}/certs
    cadir = ${confdir}/certs

    private_key_password = SERVERPASSWORD
    private_key_file = ${certdir}/server.name.local.pem
    certificate_file = ${certdir}/server.name.local.pem
    CA_file = ${cadir}/root.pem

    dh_file = ${certdir}/dh1024.pem
    random_file = ${certdir}/random
}
```

Ancaq şəxslər ola bilər ki, onların iPAD və Android olan telefonları ola bilər və onlara sertifikatları yükləyə bilmərik. Bunun üçün isə EAP-PEAP quraşdırmalıyıq. **/usr/local/etc/raddb/modules/mschap** faylında aşağıdakı dəyişikliyi edəcəyik.

```
mschap {
    use_mppe = yes           # mppe alqoritmini istifadə et
    require_encryption = yes # şifrələnmə istifadə et
    require_strong = yes     # Həmişə 128 bitlik açar tələb edir
```

```
with_ntdomain_hack = yes      # Windows bize istifadəçinin adını
# DOMAIN\username, formasında yollayır, ancaq cavab olaraq yalnız
# istifadəçi ilə qayıdır. Bu HACK həmin problemi həll edir.
```

Aşağıdakı sətirləri isə `/usr/local/etc/raddb/modules/realm` faylına əlavə edirik.

```
realm ntdomain {
    format = prefix
    delimiter = "\\"
    ignore_default = no
    ignore_null = no
}
```

`/usr/local/etc/raddb/sites-available/default` faylında aşağıdakı sətirləri dəyişdiririk.

```
authorize {
.....
#      suffix
      ntdomain
.....
}
```

`/usr/local/etc/raddb/proxy.conf` faylına aşağıdakı sətirləri əlavə edirik.

```
realm DEFAULT {
    type          = radius
    authhost     = LOCAL
    accthost     = LOCAL
}
```

Sonra `eap.conf` faylını açırıq və `eap {` başlığına peap artırdıqdan sonra bizim **TLS**-imizə həmçinin **PEAP** əlavə edirik. `/usr/local/etc/raddb/eap.conf` faylında aşağıdakı dəyişiklikləri edirik.

```
default_eap_type = tls peap
.....
peap {
    default_eap_type = mschapv2
}
```

İndi isə FreeRADIUS üzərində istifadəçi bazasını yaratmaq lazımdır. FreeRADIUS istifadəçi bazası olaraq MySQL, LDAP, PgSQL və hətta sistemin `passwd` faylından istifadə edə bilər. Biz sadəcə adı fayldan götürəcəyik.

`/usr/local/etc/raddb/modules/files` faylında aşağıdakı dəyişiklikləri edəcəyik.

```
files {
    usersfile = ${confdir}/users
    compat = no
}
```

`/usr/local/etc/raddb/users` faylına isə aşağıdakı istifadəçiləri əlavə edirik.
`user1 Cleartext-Password := "user1pass"`

```
user2 Cleartext-Password := "user2pass"
user3 Cleartext-Password := "user3pass"
user4 Cleartext-Password := "user4pass"
```

FreeRADIUS-u işə salaq və test edək.

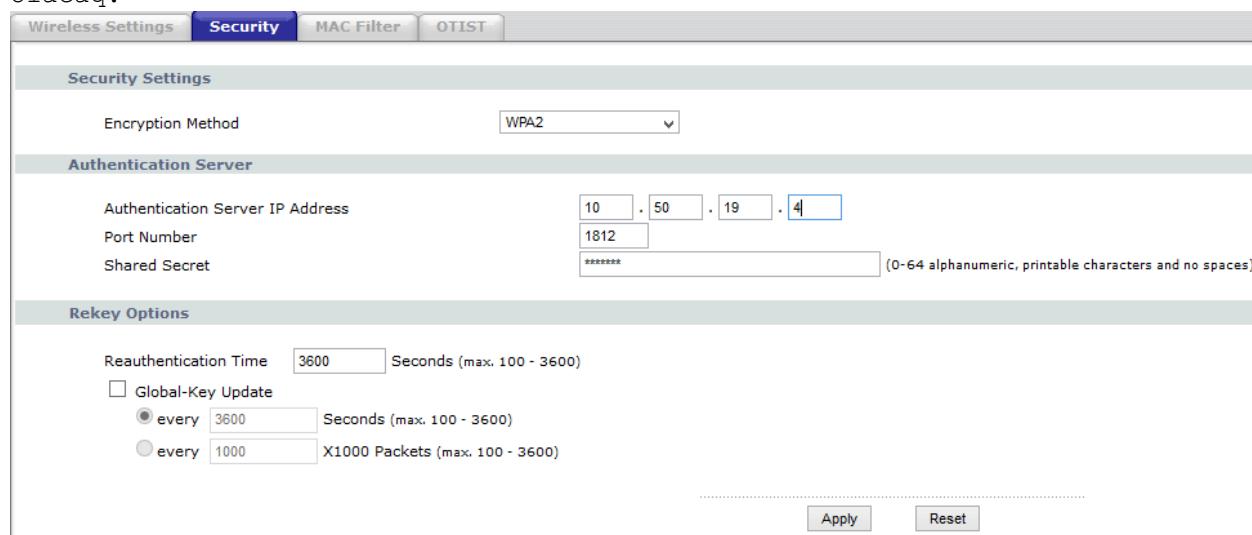
```
echo 'radiusd_enable="YES"' >> /etc/rc.conf      # FreeRADIUS-u Startup-a
elavə edirik.
```

```
chown freeradius:freeradius /usr/local/etc/raddb/certs/*      #
Sertifikatlarının Ownerini təyin edirik
Artıq ADSL modemə gələn müraciətləri
FreeBSD RADIUS serverimizə
yönləndiririk.
```

```
radiusd -fx      # RADIUS-u debug rejimdə işə salırıq.
```

AP-nin quraşdırılması və qoşulması

Access Point - quraşdırıldıqda, sadəcə NAT rejimdə özü DHCP vasitəsilə IP paylayacaq. Qalanı işə istifadəçi adı, şifrə üçün ünvanı RADIUS-a yönləndirməkdir. Məsələn ZyXel üçün qurqaşdırma aşağıdakı şəkildəki kimi olacaq.

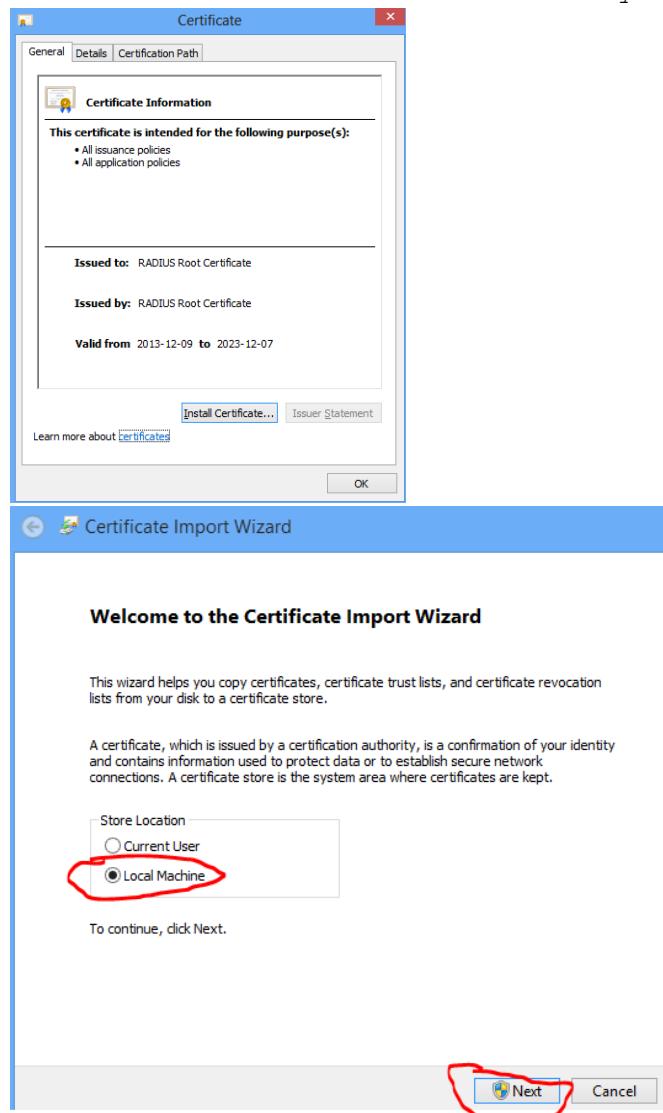
Clientin quraşdırılması və qoşulması.

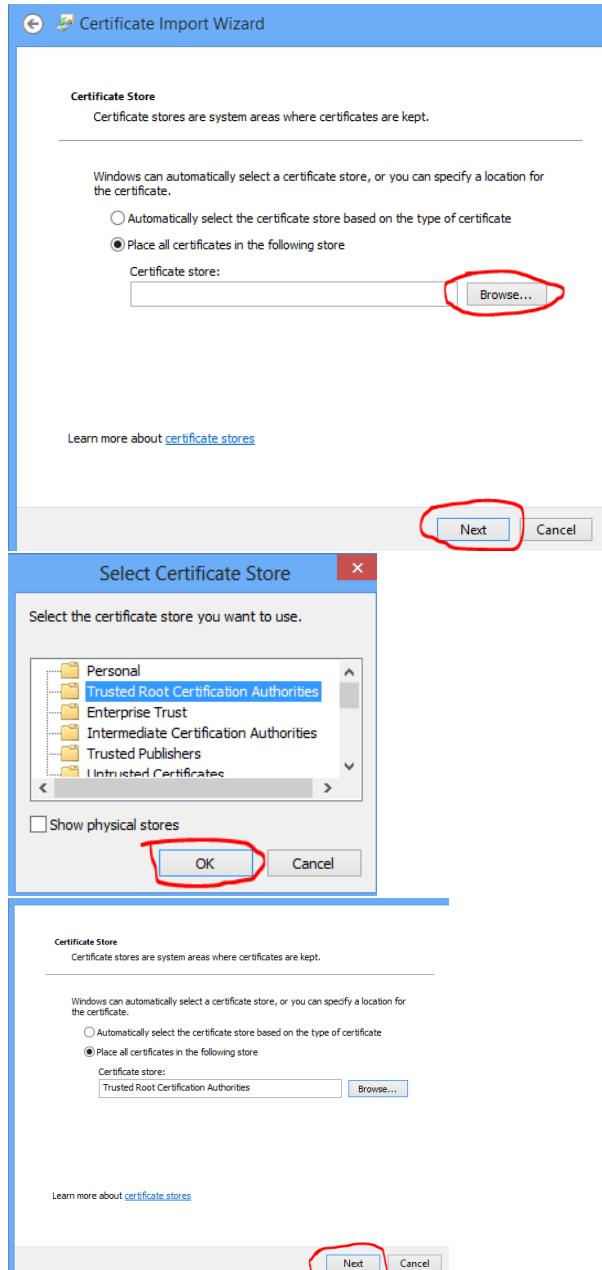
Hər bir clientin quraşdırılması və qoşulması üçün biz ayrıca sertifikat generasiya etməliyik. Bunlardan birini önce generasiya etmişdik. Client sertifikatlarını '/root/scripts/p12' qovluğundan və root sertifikatı işə '/root/scripts/der' qovluğundan '/mnt' qovluğuna **nüsxələyirik**. Və **WinSCP** vasitəsi ilə ordan götürürük. Sonra işə həmin sertifikatı WiFi vermək istədiyimiz istifadəçinin Desktop-unə yükləyirik. Sözsüz ki, öncə root sertifikatı və sonra işə **P12** genişlənməsində olan istifadəçi sertifikatını yüklemək lazımdır.

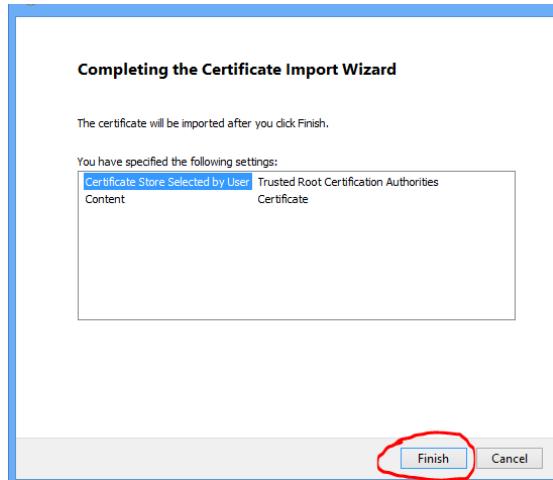
```
root@owncloud:~ # cp /root/scripts/der/root.der /mnt/
root@owncloud:~ # cp /root/scripts/p12/client.name.local.p12 /mnt/
```

Windows7-də və Windows8-də sertifikatın yüklənməsi və quraşdırılması.

Deyək ki, Windows8 машını üçün COMMON NAME-də olan adla camal.client.local adlı client sertifikatını RADIUS Root Ceritifacate vasitəsilə **CLIENTPASSWORD** şifrəsi ilə imzalamışıq. Ona görə öncə dediyimiz kimi, həmin **root** açarı və **camal.client.local.p12** açarını həmin **windows8** машına upload edirik. Windows8 машında mütləq öncə root sertifikatı '**Trusted root certificates**' bölməsinə yükləyirik. Aşağıdakı ardıcılıqla göstərilir. **root** sertifikatın üstündə iki dəfə sixılır və **Install certificate** düyməsinə sixilir.

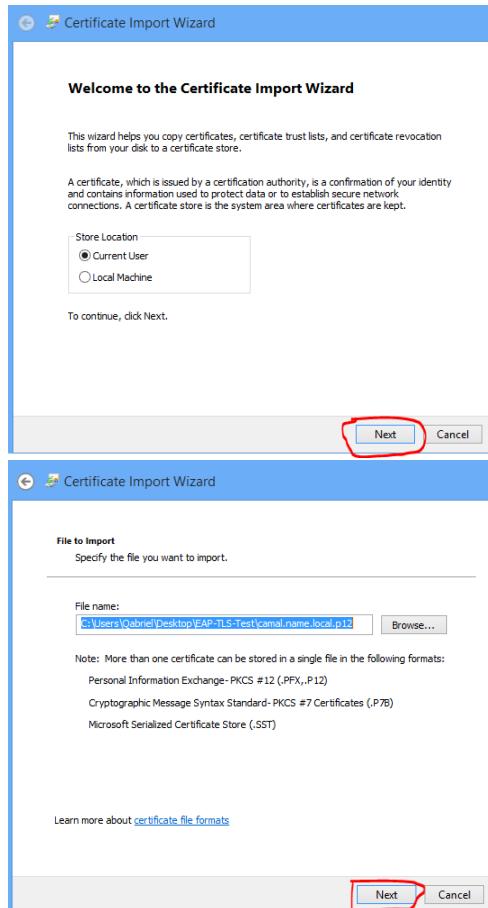

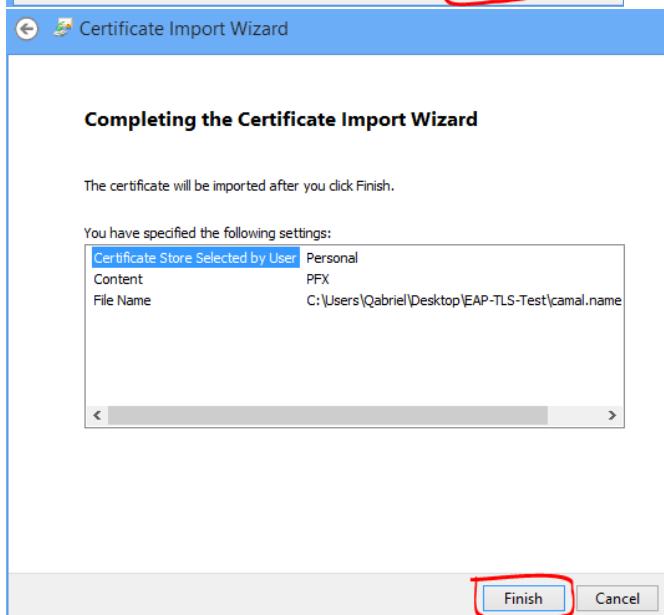
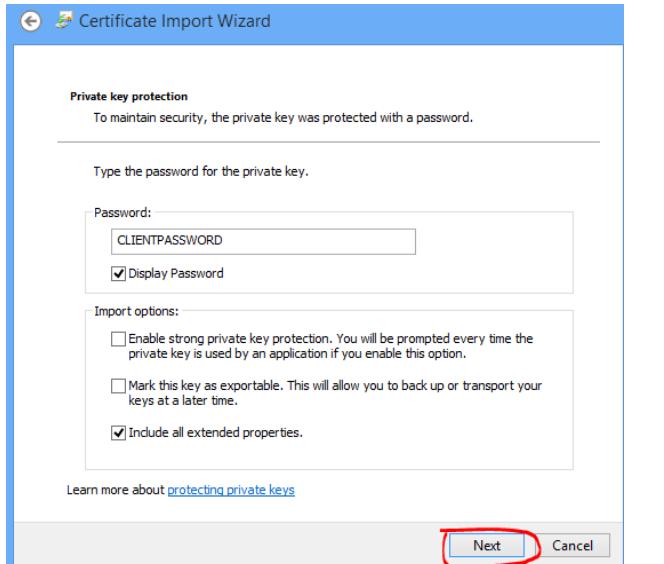

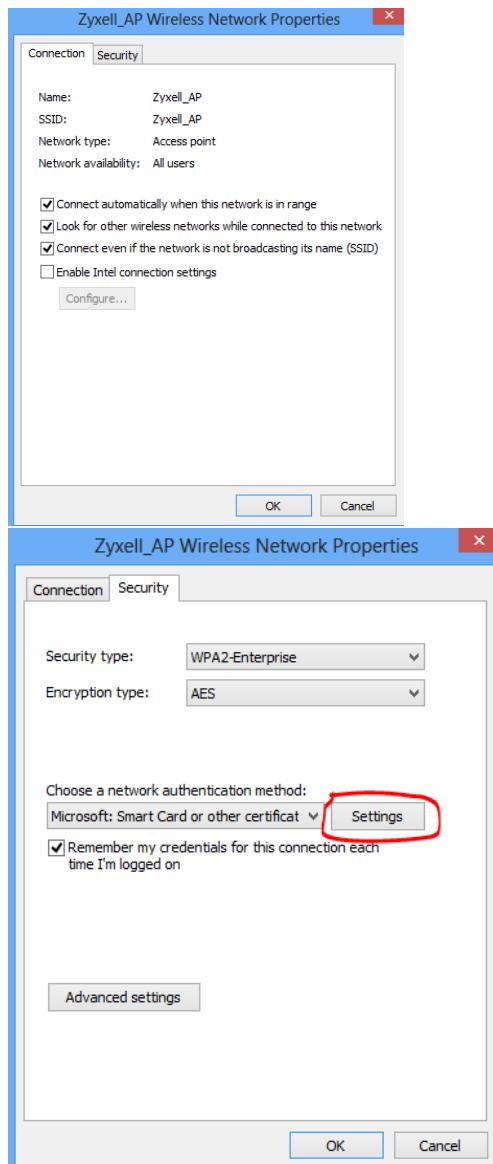
Finish -> **OK** -> **OK**

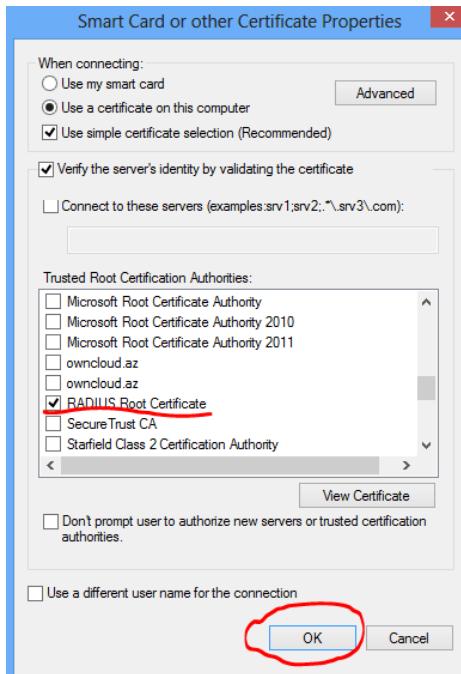
İndi isə Client **client.name.local.p12** sertifikatını yükleyək.

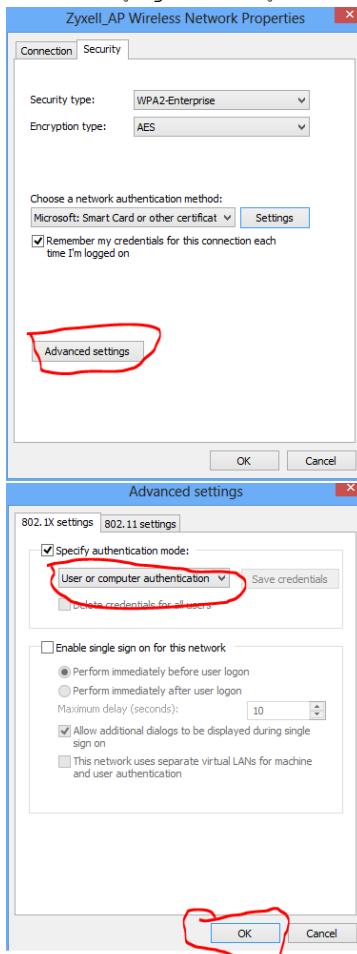

FINISH -> OK

Önce seçdiyimiz Access Point-in Properties-ni aşağıda formada quraşdırırıq.

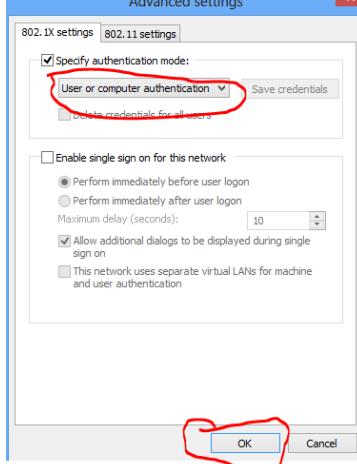

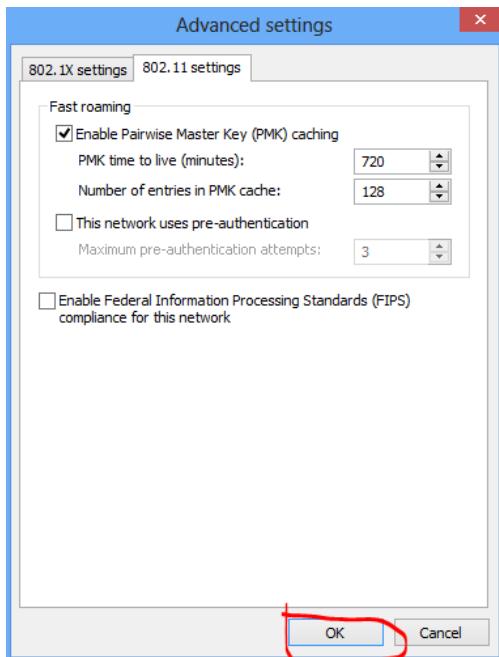

Sonra aşağıdaki şəkildən **Advanced Settings** bölməsinə keçirik.

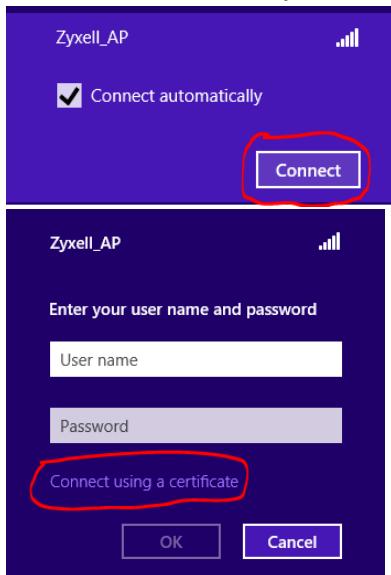
Advanced settings

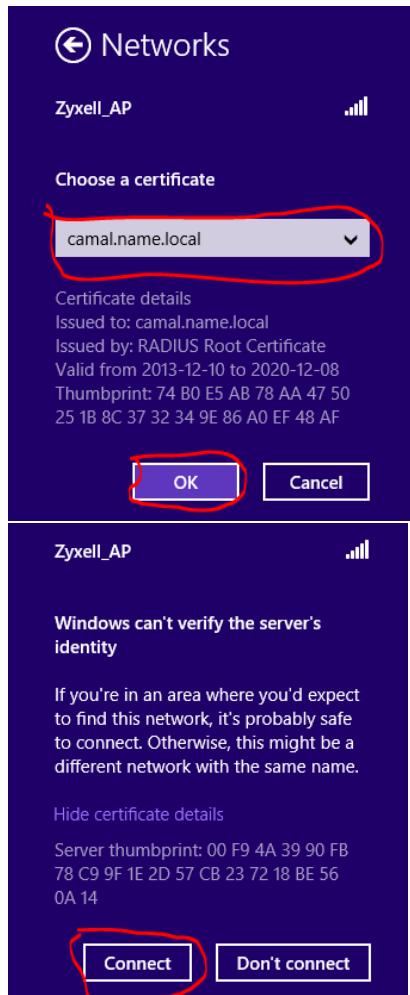

Sonda **OK** -> **OK**

Sonra Windows8 maşından qoşulaq Access Point-imizə.

Client sertifikatının revoke edilməsi

Sizdə işdə elə bir meqamlar ola bilər ki, kimsə işdən çıxar və ehtiyac olacaq ki, həmin işçinin sertifikatlarını sıfırlayasınız. Bu ona görədir ki, həmin istifadəçi artıq sizin WiFi şəbəkəsinə ümumiyyətlə daxil ola bilməsin(İşdən azad edilmənin adı prosedurudur)

Öncə açdığınız arxivin içinde **CA_revoke.sh** adlı script mövcuddur hansı ki, bu işdə bize kömək edəcək.

Misal üçün **client.name.local** adlı istifadəçinin sertifikatını revoke edirik.

```
root@owncloud:~ # echo "01" >> /root/scritps/demoCA/crlnumber
```

```
root@owncloud:~/scritps # ./CA_revoke.sh client.name.local ROOTPASSWORD
```

```
rm: revoke/root-revoked.pem: No such file or directory      # Fikir verməyin
```

indi yaradılacaq.

```
rm: revoke/revoke.crl: No such file or directory      # Fikir verməyin
```

indi yaradılacaq.

```
Using configuration from /etc/ssl/openssl.cnf
```

```
Revoking Certificate 02.
```

```
Data Base Updated
```

```
Using configuration from /etc/ssl/openssl.cnf
pem/client.name.local.pem:
/C=AZ/ST=BAKU/L=Narimanov/O=DOMAINinfo/OU=IT/CN=client.name.local/emailAddress=admin@gmail.com
error 23 at 0 depth lookup:certificate revoked
```

/root/scritps/revoke/ qovluğunda **root-revoked.pem** adlı fayl yaranacaq. Bu açarı /usr/local/etc/raddb/certs qovluğuna nüsxələyirik.

```
root@owncloud:~/scritps # cp /root/scritps/revoke/root-revoked.pem
/usr/local/etc/raddb/certs/
```

/usr/local/etc/raddb/eap.conf faylında isə aşağıdakı formada dəyişiklik edirik.

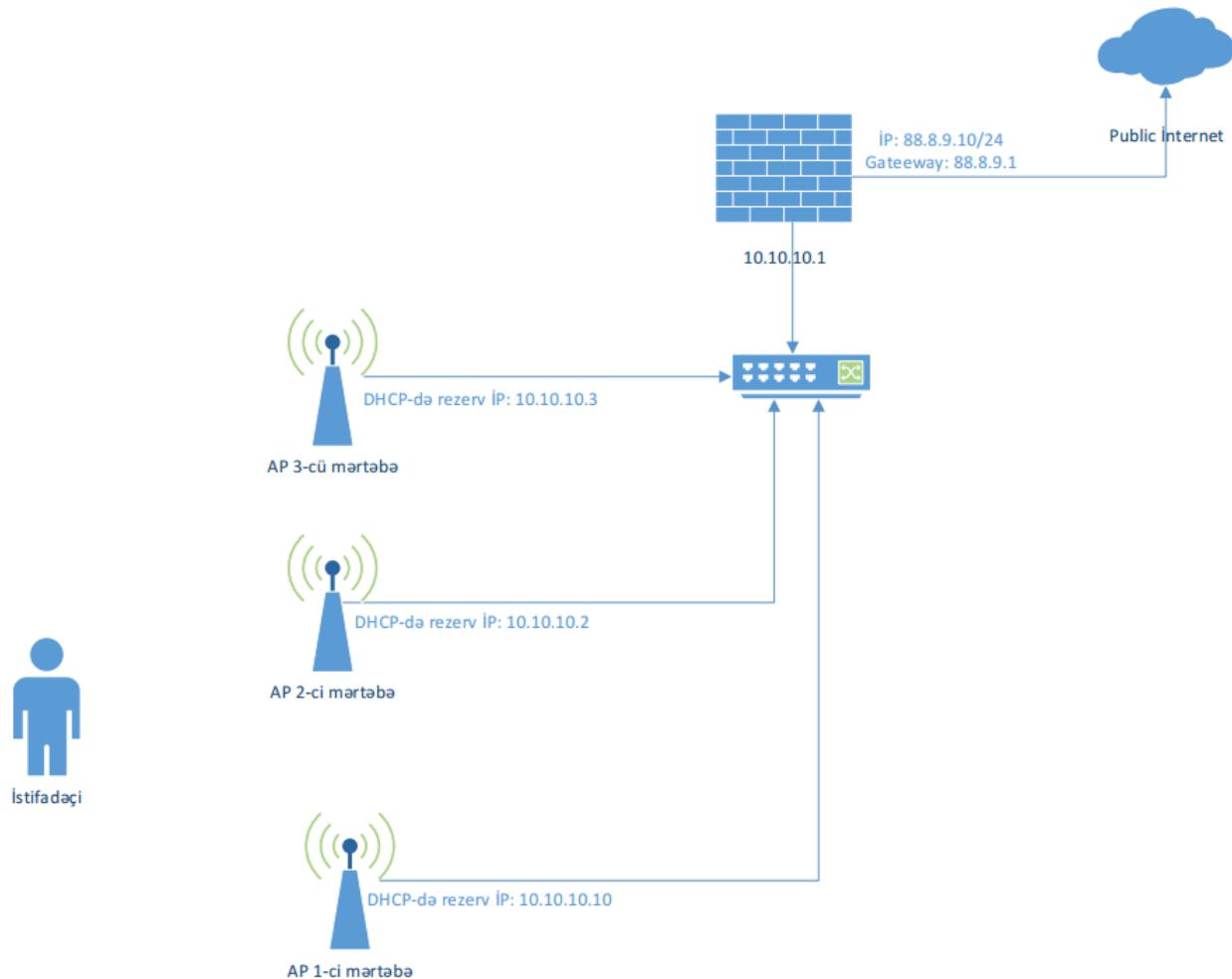
```
tls {
.....
#      CA_file = ${cadir}/root.pem # dəyişirik aşağıdakına
      CA_file = ${cadir}/root-revoked.pem
.....
### əlavə edirik.
      check_crl = yes
}
```

```
root@owncloud:~/scritps # /usr/local/etc/rc.d/radiusd restart # Sonda
                           FreeRADIUS-u restart edirik
```

FreeBSD 10.1 x64 WiFi Hotspot

Məqsədimiz FreeBSD server üzərində aeroport-larda və otellərdə olduğu kimi, Captive Portalın qurulmasıdır. Loru dildə desək qonaq wifi-a istifadəçi adı və şifrə daxil etmədən qoşulur amma, internet resurslarından istifadə etməyə çalışdıqda onun veb browserinə istifadəçi adı və şifrənin daxil edilməsi çıxacaq. Əgər daxil edilən istifadəçi adı və şifrəsi doğru olarsa, qonaq internetdən istifadə edə biləcək.

Şəbəkə quruluşu aşağıdakı kimi olacaq:

Nəzərdə tutulur ki, siz artıq FAMP qurmusunuz və artıq Apache PHP stabil işləyir. Apache web serverimiz öncədən sistemdə yaratmış olduğumuz **jamal** istifadəçi adı və qrupu adından işləyir (Yəni **httpd.conf** faylında bu direktivlər mövcuddur: **User jamal** və **Group jamal**). Bütün AP-lərdə IP ünvanlar şəkildəki kimi, qurulmuş və DHCP server ilə ROUTER, FreeBSD Serverimizin daxili şəbəkə kartının IP ünvanı göstərilmişdir. Apache-da VirtualHost yaradılmışdır və **wifi.domain.az** domain adında işləyir. **wifi.domain.az** VirtualHost-un PUBLIC_HTML qovluğu **/usr/local/www/wifi/** ünvanıdır və qovluğun uzvluk, qrup yetkisi **jamal** təyin edilib. Eynilə **/usr/local/etc/apache24/httpd.conf** quraşdırma faylında **Listen 80** və **Listen 443** təyin edilmişdir. **/usr/local/domen/wifi.domain.az** virtualhost faylinin tərkibi isə aşağıdakı kimidir:

```
<VirtualHost *:80>
    RewriteEngine on
    ReWriteCond %{SERVER_PORT} !^443$
    RewriteRule ^/(.*) https:// %{HTTP_HOST}/$1 [NC,R,L]
</VirtualHost>
<VirtualHost *:443>
    SSLEngine on
    SSLCertificateFile /usr/local/etc/apache24/ssl/wifi.pem
    SSLCertificateKeyFile /usr/local/etc/apache24/ssl/wifi.key
    DocumentRoot /usr/local/www/wifi/
<Directory "/usr/local/www/wifi">
    AllowOverride All
    Require all granted
</Directory>
</VirtualHost>
```

php üçün **pear** yüklemək və MySQL-də lazım olan verilənlər bazası ilə istifadəçini yaratmaq gərəkdir.

Pear yükleyirik və PHP üçün quraşdırırıq:

```
# cd `whereis pear | awk '{ print $2 }'` - Port ünvanına daxil oluruq
# make -DBATCH install - Yükləyirik
```

php.ini faylini nüsxələyirik və göstərilən dəyişənləri məzmununda uyğun olaraq dəyişirik:

```
# cp /usr/local/etc/php.ini-production /usr/local/etc/php.ini
```

/usr/local/etc/php.ini faylinda aşağıdakı dəyişiklikləri edirik:

```
date.timezone = 'Asia/Baku'
include_path = '..:/usr/local/share/pear'
```

MySQL verilənlər bazasını yaradaq, həmin bazaya istifadəçi təyin edək və wifi istifadəçilər üçün cədvəli yaradaq:

```
mysql> CREATE database wifi;
mysql> grant all privileges on wifi.* to wifidbuser@localhost identified by
'wifidbpassword';
mysql> use wifi;
mysql> CREATE TABLE `users` (
    `id` int(10) unsigned NOT NULL auto_increment,
    `username` varchar(50) default NULL,
    `password` varchar(50) default NULL,
    `created` timestamp NOT NULL default CURRENT_TIMESTAMP on update
CURRENT_TIMESTAMP,
    `time_begin` timestamp NOT NULL default '0000-00-00 00:00:00',
    `time_end` timestamp NOT NULL default '0000-00-00 00:00:00',
    `status` tinyint(4) NOT NULL default '0',
    `rule_num` smallint(5) unsigned NOT NULL,
PRIMARY KEY  (`id`),
KEY `rule_num` (`rule_num`)
```

```
) ENGINE=MyISAM AUTO_INCREMENT=6 DEFAULT CHARSET=cp1251 AUTO_INCREMENT=6 ;

/etc/rc.conf quraşdırma faylimız aşağıdakı kimi olacaq:
hostname="wifinat.domain.az"
ifconfig_em0="inet 88.8.9.10 netmask 255.255.255.0"
ifconfig_em1="inet 10.10.10.1 netmask 255.255.255.0"
defaultrouter="88.8.9.1"
sshd_enable="YES"
dumpdev="NO"

##### Local Disabled Services #####
sendmail_enable="NO"
sendmail_submit_enable="NO"
sendmail_outbound_enable="NO"
sendmail_msp_queue_enable="NO"
sendmail_rebuild_aliases="NO"
syslogd_enable="YES"
syslogd_program="/usr/sbin/syslogd"
syslogd_flags="-ss"

##### Local worked services #####
tcp_drop_synfin="YES"
icmp_drop_redirects="YES"
dhcpd_enable="YES"
dhcpd_ifaces="em1"
dhcpd_conf="/usr/local/etc/dhcpd.conf"
gateway_enable="YES"
natd_enable="YES"
natd_interface="em0"
firewall_enable="YES"
firewall_type="UNKNOWN"
firewall_script="/etc/ipfw.conf"

##### Third Party Services #####
apache24_enable="YES"
mysql_enable="YES"

/etc/ipfw.conf faylinə firewall quraşdirmalarımızın reboot-dan sonra işləməsi üçün, aşağıdakı sətirləri fayla əlavə edirik(Görünən qaydalarda NAT edilir, istənilən istifadəçinin 80 və 443-cü portlara etdiyi müraciətləri daxili WEB serverimizə yönləndirilir ki, qeydiyyatdan keçsinlər və uğurlu halda 400-dən başlayaraq qayda əlavə ediləcək):
ipfw add 00200 divert 8668 ip from any to any via em0
ipfw add 10800 allow ip from any to 85.132.57.58
ipfw add 10900 allow ip from 85.132.57.58 to any
ipfw add 11000 allow ip from any to 85.132.57.59
ipfw add 12000 allow ip from 85.132.57.59 to any
ipfw add 60000 fwd 10.10.10.1,80 tcp from any to any dst-port 80 via em1
ipfw add 60001 fwd 10.10.10.1,443 tcp from any to any dst-port 443 via em1
ipfw add 65000 allow ip from any to any
ipfw add 65535 deny ip from any to any
```

Sistemimizin kernel minimallaşdırılmış ve aşağıdaki opsiyalar əlavə edilib kompilyasiya edilmişdir:

```
options          IPDIVERT
options          IPFIREWALL
options          IPFIREWALL_VERBOSE
options          IPFIREWALL_VERBOSE_LIMIT=3
options          DUMMYNET
options          IPFIREWALL_FORWARD
options          IPFIREWALL_NAT
options          LIBALIAS
```

Portlardan DHCP-ni yükleyirik:

/usr/local/etc/dhcpd.conf quraşdırma faylinin tərkibini aşağıdakı şəklə qətiririk:

```
option domain-name "wifiofis.domain.az";
option domain-name-servers ns1.domain.az, ns2.domain.az;
default-lease-time 3600;
max-lease-time 86400;
ddns-update-style none;
authoritative;
subnet 10.10.10.0 netmask 255.255.255.0 {
    range 10.10.10.26 10.10.10.254;
    option routers 10.10.10.1;
}
# Access Pointləri şəkildəki IP ünvanlara görə rezerv edirik
host Wifi-1f.1 {
    hardware ethernet 04:18:76:8c:9a:a3;
    fixed-address 10.10.10.10;
}
host Wifi-1f.2 {
    hardware ethernet 04:18:66:43:11:11;
    fixed-address 10.10.10.2;
}
host Wifi-1f.3 {
    hardware ethernet 04:18:36:68:a9:9b;
    fixed-address 10.10.10.3;
}
```

DHCP üçün jurnal faylı yaradırıq və Syslog-dan süzgəcdən keçiririk(DHCP arenda jurnallarına **/var/db/dhcpd/dhcpd.leases** faylında baxa bilərsiniz):

```
# touch /var/log/dhcp.log
/etc/syslog.conf faylinin sonuna aşağıdakı sətirləri əlavə edirik:
!dhcpd
*.*                                         /var/log/dhcp.log
```

DHCP-ni işə salırıq və qulaq asmasını yoxlayırıq:

```
# /usr/local/etc/rc.d/isc-dhcpd start
# sockstat -l|grep dhcp
dhcpd      dhcpd      4695    7  udp4      *:67          *:*
dhcpd      dhcpd      4695    20 udp4     *:8997         *:*
```

Portlardan sudo-nu yükleyirik:

```
# cd `whereis sudo | awk '{ print $2 }'` - Port ünvanına daxil oluruq
# make config                                - Tələb edilən modulları seçirik
[ ] AUDIT           Enable BSM audit support
[ ] DISABLE_AUTH   Do not require authentication by default
[ ] DISABLE_ROOT_SUDO Do not allow root to run sudo
[x] DOCS            Build and/or install documentation
[ ] INSULTS         Enable insults on failures
[ ] LDAP             LDAP protocol support
[x] NLS              Native Language Support
[ ] NOARGS_SHELL   Run a shell if no arguments are given
[ ] OPIE             Enable one-time passwords (no PAM support)
[ ] SSSD             Enable SSSD backend support.
< [K] >           <Cancel>
# make -DBATCH install                         - Yükleyirik
```

/usr/local/etc/sudoers faylinə aşağıdakı sətiri əlavə edirik(Bu web serverimizin firewall-a yetki alması üçün tələb edilir):

```
jamal ALL=(ALL) NOPASSWD: SETENV: ALL
```

/usr/local/www/wifi/config.php quraşdırma faylinin tərkibi aşağıdakı kimi olacaq(istifadəçilərin qeydiyyatı və dayandırılması, İPFW qaydaların əlavə edilməsi/silinməsi vasitəsi ilə yerinə yetirilir):

```
# cat /usr/local/www/wifi/config.php
<?php

define('DEBUG', true);

define('conf_DB_HOST', 'localhost');           //Bazanın IP-si
define('conf_DB_USER', 'wifidbuser');          //Bazanın istifadəçi adı
define('conf_DB_PASS', 'wifidbpassword');       //Bazanın şifresi
define('conf_DB_NAME', 'wifi');                 //Bazanın adı
define('RULE_NUM_MIN', 400);
define('RULE_NUM_MAX', 600);

define('CLIENTS_IP_BEGIN', '10.10.10.26'); // Müştərilərin hansı IP unvandan başlayacağı
define('CLIENTS_IP_COUNT', '200');
```

```

define('CLIENTS_TIME', '3600'); // Mushterinin Internet istifade ede bileceyi
zaman (1 saat)

define('RULE_ADD_IP', 'sudo ipfw add %s allow ip from any to %s');
define('RULE_ADD_IP2', 'sudo ipfw add %s allow ip from %s to any');
define('RULE_DEL_IP', 'sudo ipfw del %s');
define('RULE_DEL_IP2', 'sudo ipfw del %s');

/*
STATUS:
0 - Qoshulmanin melumati, duzdurse qoshulmusuz, eks halda qayda elave
edilmedi!
1 - Artiq qoshulmusunuz
2 - Istifadeci adi artiq istifade edilmishdir
3 - Istifadeci dondurulmushdur
*/
$db_link = mysql_connect(conf_DB_HOST, conf_DB_USER, conf_DB_PASS);

if (!$db_link) return cms_errors('Verilenler bazasina qoshulmaq mumkun
olmadi!');

if (!mysql_select_db(conf_DB_NAME, $db_link)) return cms_errors('Verilenler
bazasina qoshulmaq mumkun olmadi!!!!');

function cms_errors($text)
{
    if (DEBUG) echo $text;
    return false;
}

function dumpVarX(&$Var, $Var_s = null)
{
    echo "<div align='left' class='debug'>";
    dumpVar($Var, 0, $Var_s);
    echo "</div>";
    return true;
}

function dumpVar(&$Var, $Level = 0, $Var_s = null)
{
    if ($Level > 4)
    {
        echo "<b>...</b> LEVEL > 4<br>\n";
        return;
    }
    $is_ob_ar = false;
    $Type = gettype($Var);
    if (is_array($Var)) {$is_ob_ar = true; $Type =
"Array[".count($Var)."]";}
    if (is_object($Var)) $is_ob_ar = true;
    if ($Level == 0)

```

```

{
    if ($Var_s) echo "\n<br>\n<b><span
style=\"color:#ff0000\">".$Var_s." = {</span></b>}";
        if ($is_ob_ar && count($Var)) echo "<pre>\n";
        else echo "\n<tt>";
        $Level_zero = 0;
}
if ($is_ob_ar)
{
    echo "<span style=\"color:#05a209\">$Type</span>\n";
    for (Reset($Var), $Level++; list($k, $v)=each($Var);)
    {
        if (is_array($v) && $k==="GLOBALS") continue;
        for ($i=0; $i<$Level*3; $i++) echo " ";
        echo "<b>".HtmlSpecialChars($k). "</b> => ";
        dumpVar($v, $Level);
    }
}
else
{
    if (is_string($Var) && strlen($Var)>400)
        echo '('. $Type.') <span style="color:#35BBFA">strlen
= '.strlen($Var). '</span>'. "\n";
        else echo '('. $Type.') " <span
style="color:#0000FF">', HtmlSpecialChars($Var), '</span>'' . "\n";
    }
    if (isset($Level_zero))
    {
        if ($is_ob_ar && count($Var)) echo "</pre>";
        else echo "</tt>";
        if ($Var_s) echo "<b><span
style=\"color:#ff0000\">{$Var_s}</span></b><br>\n";
    }
    return true;
}

?>
```

İstifadəçilərin qeydiyyatı skripti yəni `/usr/local/www/wifi/add.php` faylı aşağıdakı kimi olacaq:

```
# cat /usr/local/www/wifi/add.php
<?php

require_once('config.php');

$user = get_user($_GET['login'], $_GET['pass']);

if ($user)
{
    switch ($user['status'])
    {
        case 0:
```

```

        if (add_rule($user)) echo '<h2>Siz
qoshulmusunuz!</h2>';
                else echo 'Yalnish qayda elave edilmedi!';
                break;
        case 1: echo '<h2>Siz artiq qoshulmusunuz</h2>; break;
        case 2: echo '<h2>Username artiq istifade edilmishdir</h2>;
break;
        case 2: echo '<h2>Istifadeci adi dondurulmushdur</h2>;
break;
        default: echo 'Error'; break;
    }
} else echo '<h2>istifadeci/shifre yalnishdir!</h2>';

// Qeydiyyat

function get_user($login, $pass)
{
    $user = null;
    if (!$login || !$pass) return null;
    $login = addslashes($login);
    $sql = 'SELECT * FROM users WHERE username="'. $login .'" AND
password="'. $pass .'" LIMIT 1';
    $res = mysql_query($sql);
    if ($res) $user = mysql_fetch_assoc($res);
    return $user;
}

// Qaydanin elave edilmesi

function add_rule($user)
{
    $user_ip = $_SERVER['REMOTE_ADDR'];
    $current_date = time();

    if (!checkip($user_ip)) return false;
    $temp = 0;
    $sql = 'SELECT rule_num FROM users WHERE status=1 ORDER BY rule_num';

    $res = mysql_query($sql);
    if ($res)
    {
        $t = mysql_fetch_array($res);
        if (!$t) $rule_num = RULE_NUM_MIN;
        else {
            while ($temp = mysql_fetch_array($res))
            {
                if (($t[0]+1) < $temp[0]) break;
                $t = $temp;
            }
            if ($t[0] < RULE_NUM_MAX) $rule_num = $t[0]+1; else
return false;
        }
    } else return false;
}

```

```

$command = sprintf(RULE_ADD_IP, $rule_num, $user_ip);
exec($command);

$command2 = sprintf(RULE_ADD_IP2, $rule_num+100, $user_ip);
exec($command2);

$sql = 'UPDATE users SET status=1, time_begin=NOW(),
rule_num='.$rule_num.' WHERE id='.$user['id'];
mysql_query($sql);

return true;
}

function checkip($ip)
{
    if (!$ip) return false;
    $user_ip = explode('.', $ip);
    $check_ip = explode('.', CLIENTS_IP_BEGIN);
    if (($check_ip[0] != $user_ip[0]) && $check_ip[0] != "*") return
false;
    if (($check_ip[1] != $user_ip[1]) && $check_ip[1] != "*") return
false;
    if (($check_ip[2] != $user_ip[2]) && $check_ip[2] != "*") return
false;
    if (!((($check_ip[3] <= $user_ip[3] && ($check_ip[3] +
CLIENTS_IP_COUNT) >= $user_ip[3])) && $check_ip[3] != "*")) return false;
    return true;
}
?>

```

Vaxtin bitmesine görə istifadəçinin bağlantı skripti (Yəni /usr/local/www/wifi/cron.php faylı):

```

# cat /usr/local/www/wifi/cron.php
<?php

require_once('config.php');

check_users();

function check_users()
{
    $sql = 'SELECT * FROM users WHERE status=1 AND time_begin > 0 AND
(TIME_TO_SEC(TIMEDIFF(NOW(), time_begin)) > '.CLIENTS_TIME.')';
    $res = mysql_query($sql);
    if ($res)
    {
        while ($user = mysql_fetch_assoc($res))
        {
            $command = sprintf(RULE_DEL_IP, $user['rule_num']);
            exec($command);
            $command2 = sprintf(RULE_DEL_IP2,
$user['rule_num']+100);

```

```

        exec($command2);
        $sql = 'UPDATE users SET status=2, time_end=NOW()
WHERE id='.$user['id'];
        mysql_query($sql);
    }
}
return true;
}

?>

```

Qeyd: Fayllarda olan hərflərin tam Azərbaycan dilində görsənməsini istəsəniz, internetdə "azerbaijan html unicode characters" başlığı ilə axtarış edib, simvolların kodlrainı tapa bilərsiniz. Məsələn:
http://usefulwebtool.com/en/characters_azerbaijani.php

İstifadəçi adı və şifrənin daxil edilməsi üçün forma(Yəni **index.html** faylı):

```

# cat /usr/local/www/wifi/index.html
<!DOCTYPE html PUBLIC "-//W3C//DTD XHTML 1.0 Strict//EN"
 "http://www.w3.org/TR/xhtml1/DTD/xhtml1-strict.dtd">
<html xmlns="http://www.w3.org/1999/xhtml" xml:lang="en" lang="en">
<head>
    <meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=UTF-8" />
    <title>Inzibachiliq</title>
    <link rel="stylesheet" type="text/css" href="admin.css" />

    <!--[if lt IE 7]><link rel="stylesheet" type="text/css" href="style-
ie.css" /><![endif]-->
</head>

<body>

<div class="login">

<div class="form">
<form method="get" action="add.php">
    <p><label>Login:</label><input class="text" name="login" type="text"
size="17"/></p>
    <p><label>Parol:</label><input class="text" name="pass"
type="password" size="16"/></p>
    <p><input class="submit" type="submit" value="Her shey doqrudur!" />
</form>
</div>
<div class="rules">
    <h1>Wi-Fi istifadesi qaydasi</h1>
    <ol>
        <li>Qonaqlar ucun WiFi odenishsizdir!</li>
        <li>Reseption-a yaxinlashin</li>
        <li>Istifadəci adı ve şifre alıb</li>
        <li>WiFi-dan yararlanın</li>
    </ol>
</div>

```

```
</div>
</body>
</html>
```

Admin paneli `/usr/local/www/wifi/admin` qovluğunda olacaq. Təhlükəsizlik üçün həmin qovluğu `htpasswd` ilə qorumanız lazımdır.

`/usr/local/www/wifi/admin/admin.php` faylinin tərkibi aşağıdakı kimi olacaq:

```
<!DOCTYPE html PUBLIC "-//W3C//DTD XHTML 1.0 Strict//EN"
 "http://www.w3.org/TR/xhtml1/DTD/xhtml1-strict.dtd">
<html>
    <head>
        <title>Inzibatçı.paneli</title>
        <link type="text/css" rel="stylesheet" href="style.css">
    </head>
<body>
<form method="post" action="admin.php">
    Istifadecilerin sayı: <input type="text" value="" name="num" size=2>
    eded.<br><br>
    <input type="submit" value="Generasiya et">
</form><hr>

<?php
    require_once('/usr/local/www/wifi/config.php');
    $n = (int) $_POST['num'];
    if ($n > 10) { echo 'Yaradıla bilecek istifadeci sayı həddi
ashilmışdır!<br><br>'; $n=0; }
    function generate_password($number=10)
    {
        $arr = array('1','2','3','4','5','6',
                    '7','8','9','0');
        // Şifre generasiya edirik
        $pass = "";
        for($i = 0; $i < $number; $i++)
        {
            // Massivin tesadufi indeksini hesablayırıq
            $index = rand(0, count($arr) - 1);
            $pass .= $arr[$index];
        }
        return $pass;
    }

    for ($i=0; $i<$n; $i++)
    {
        $login = generate_password(4);
        $pass = generate_password(6);
        $sql = 'INSERT INTO users (username, password, status,
rule_num) VALUES ("apt' . $login . '", "' . $pass . '", 0, 0)';
        $res = mysql_query($sql);
    }
    if ($res) echo 'Sayda istifadeci <b>' . $n . '</b> ed. elave
edilmişdir.<br><br>';
}
```

```

$sql = 'SELECT * FROM users';
$res = mysql_query($sql);
echo '<table
width=\'30%\''><td><b>Ad</b></td><td><b>Shifre</b></td><td><b>Status</b></td><
td><b>Qayda</b></td>';
while ($data = mysql_fetch_assoc($res))
{
    echo '<tr>';
    echo '<td>' . $data['username'] . '</td>';
    echo '<td>' . $data['password'] . '</td>';
    if ($data['status'] == 0) { echo '<td class=\'blue\'>Aktiv
deyil</td>' ; }
    if ($data['status'] == 1) { echo '<td
class=\'green\'>Istifade edilir</td>' ;
        echo '<td>' . $data['rule_num'] . '</td>' ;}
    if ($data['status'] == 2) { echo '<td class=\'red\'>Istifade
edilmishdir</td>' ; }
    if ($data['status'] == 3) { echo
'<td><b>Durdurulmusdur</b></td>' ; }
    echo '</tr>';
}
echo '</table>';
?>

</body>
</html>

```

/usr/local/www/wifi/admin/style.css faylini tərkibi aşağıdakı kimi olacaq:

```

.reds {color:#f30;}
.blue {color:#0000cc;}
.green {color:#0f0;}

```

/usr/local/www/wifi qovluğunda .htaccess adlı bir fayl yaradırıq və məzmununa aşağıdakı sətirləri əlavə edirik.

```

AuthUserFile /usr/local/www/wifi/.htpasswd
AuthName "Soft Admin"
AuthType Basic
Require valid-user

```

/usr/local/www/wifi ünvanında istifadəçi adı ilə şifrəni yaradırıq.

```

htpasswd -bc .htpasswd admin freebsd      - .htpasswd faylinə admin
                                                istifadəçi adını freebsd şifrəsi
                                                ile yaz
                                                -b - command line-dan istifadəçi
                                                adı ve şifrəni gotur.
                                                -c - göstərilən faylı yarat və ona
                                                daxil et(eger varsa silib yeniden
                                                yazacaq)

```

CRON skriptimizin istifadəçi limitlərinin yoxlanılması üçün 1 dəqiqədən bir işə salmaq məqsədilə **/etc/crontab** faylına əlavə edib, daemon-u yenindən işə salırıq:

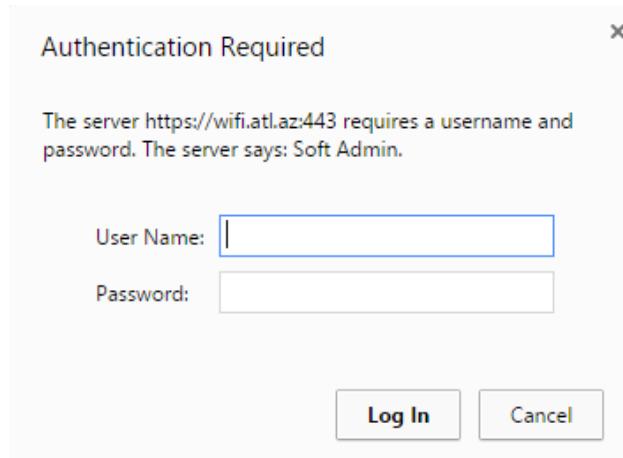
```
# echo "*/1 * * * * root /usr/local/bin/php
/usr/local/www/wifi/cron.php" >> /etc/crontab

# /etc/rc.d/cron restart

/usr/local/www/wifi/admin.css faylinin tərkibi aşağıdakı kimi olacaq(Bu fayl arxa fonda olan şəkilləri təyin edir. Şəkillər isə /usr/local/www/wifi/img/qovluğundan oxunur. Şəkillər /usr/local/www/wifi/img/gp.gif və /usr/local/www/wifi/img/logo.png fayllarıdır. Siz bu şəkilləri istədiyinizə dəyişə bilərsiniz):
.login {width:800px; height:540px; position:absolute; left:50%; top:50%; margin:-250px 0 0 -400px; border:dashed 1px #ddd; background:url(img/logo.png) 30px 30px no-repeat #fff;}
.login .form {margin:120px 0 0 450px;}
.login .form p {position:relative; margin:0 0 30px 0;}
.login .form label {font:normal 18px arial; position:absolute; margin:3px 0 0 0; color:#aaa;}
.login .form input {margin:0 0 0 100px; padding:2px; font:normal 18px arial;}
.login .form input.text {border-right:solid 1px #ccc; border-bottom:solid 1px #ccc; border-left:solid 1px #888; border-top:solid 1px #888;}
.login .rules {padding:10px 20px; margin:50px 30px; background:url(img/gp.gif) 420px 20px no-repeat #ececfc;}
h1 {margin:10px 0; font:normal 20px tahoma; color:#c00;}
ol {margin:20px 0 0 30px; padding:0;}
ol li {margin:0 0 10px 15px; font: normal 16px arial; }
```

Bütün qovluqda olan yetkilər yeniləyirik ki, yeni fayllara da mənimsədilsin:
chown -R jamal:jamal /usr/local/www/wifi/

Səhifəyə ilk Daxil olduğumuzda istifadəçi adı və şifrə istəniləcək(yaratdığımız **admin** istifadəçi adı və şifrəsini daxil edib **Enter** sıxırıq):

Sonda istifadəçi üçün ilk görünən səhifə belə olacaq:

Login:

Parol:

Wi-Fi istifadesi qaydasi

1. Qonaqlar ucun WiFi odenishsizdir!
2. Reseption-a yaxinlashin
3. Istifadeci adi ve shifre alib
4. WiFi-dan yararlanin

**OPEN
SOURCE
CLUB**

İnzibatçı interfeysi isə aşağıdakı şəkildəki kimi olacaq:

← → ⌛ https://wifi.atl.az/admin/admin.php			
Istifadecilerin sayı: <input type="text"/> eded.			
<input type="button" value="Generasiya et"/>			
Ad	Shifre	Status	Qayda
apt3469	343959	Aktiv deyil	
apt8234	883542	Aktiv deyil	
apt8472	742932	Istifade edilmishdir	
apt5561	484678	Istifade edilmishdir	
apt5407	785028	Istifade edilmishdir	
apt3313	895150	Aktiv deyil	
apt2628	749331	Istifade edilmishdir	
apt3038	541838	Aktiv deyil	
apt6606	885390	Aktiv deyil	
apt2054	818641	Aktiv deyil	
apt6608	441424	Aktiv deyil	
apt2891	369797	Aktiv deyil	
apt7061	432186	Aktiv deyil	
apt1421	165107	Aktiv deyil	
apt4143	269037	Aktiv deyil	

BÖLÜM 5

Daxili və dünya DNS serveri

- **DNS məntiqi**
- **FreeBSD DNS-in Windows Active Directory ilə integrasiya edilməsi**

Başlığımız DNS-in dünyada işləmə prinsipini, xırda nəzəriyyələrini və ümumiyyətlə DNS serverlərin bir-birləri ilə neçə əlaqəyə girmələrini açıqlayır. Eynilə bu başlıqda FreeBSD serverin DNS BIND-i ilə Windows Active Directory arasında əlaqə yaradılacaq.

DNS məntiqi

DNS bazasının individual yazılar olur hansı ki, **RR(Resource Records)** adındadır. DNS bazasının individual hissələrinə isə **zone**-lar deyilir. Misal üçün əgər biz 64.233.167.147 IP ünvanını www.google.com saytını açmaq istəsək, aşağıdakı şəkildə olan ardıcılıq gedəcək.

Şəkildə göstərildiyi kimi, www.google.com saytına girmək istədiyimiz andaca, DNS server sizə onun IP ünvanına yönləndirəcək. Bu adı halda, əgər DNS server işləmədiyi halda, adın əvəzinə IP ünvanının istifadə edilməsinə oxşayır. Bunu aşağıdakı kimi istifadə edə bilərik:

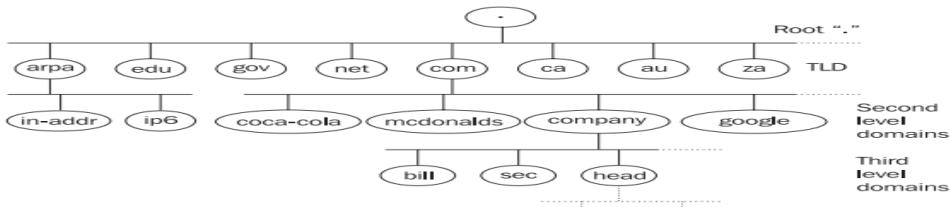
<http://64.233.167.147>

Yada email yollamaq lazımdır.

[izmail@\[64.233.167.147\]](mailto:izmail@[64.233.167.147])

Domain quruluşu **root**, ikinci dərəcəli və sonrakı alt domainlər quruluşunda gedir. Misal üçün bizim **company.com** adlı ikinci dərəcəli domain-miz var. Həmin domainin billing ilə məşğul olan **bill.company.com** adlı alt domain-i və **sec.company.com** adlı təhlükəsizlik departamenti var.

Ad quruluşu ardıcılılığı aşağıdakı şəkildəki kimi gedəcək:

DNS sistemdə olan ad quruluşu 3 strukturda gedir

Aşağıdakı listdə bəzi **gTLDs (Generic Top-Level Domain)** səviyyənin domainlərini açıqlayıraq:

- **.org** domain-i kommersiya xarakteri olmayan ictimaiyyət-ə aiddir.
- **.aero** domain-i yalnız dünya aeroportları üçün rezerv edilmişdir.
- **.biz** domain-i biznes xarakterli işlər üçün rezerv edilmişdir.
- **.coop** domain-i kooperativ birləşmələr üçün nəzərdə tutulmuşdur.
- **.int** domain-i isə ölkələr arasında olan razılaşmalar üçün istifadə edilir.
- **.museum** domain-i isə dünya muzeyləri üçün rezerv edilmişdir.
- **.name** domain-i individual xarakterlə rezerv edilmişdir.
- **.pro** domain-i isə məhdudlaşdırılmışdır və yalnız professional xarakterli məqsədlərdə istifadə edilə bilər.

Name Syntax

Domain adı nöqtələrlə ayrılaraq bir neçə hissə bölünə bilər. Sadə DNS standartlarına riayət edərək bu ardıcılığı istədiyiniz qədər davam etdirə bilərsiniz (**abc.head.company.com** bir misaldır). Aşağıdakı misal kimi:

```
string.string.string .....string.
```

Bütün ad **255** simvoldan çox ola bilməz. Bir subdomain **63** simvoldan çox ola bilməz. Ad hərflərdən, rəqəmlərdən və defis-dən ibarət ola bilər. Defis domain-in əvvəlində və ya axırında ola bilməz. Həmçinin adlarda istfadə edilə biləcək digər spesifik simvollarda mövcuddur ancaq, siz bu simvolları istifadə eləməsəniz daha yaxşı olar çünkü, bu simvollar bir çox programlar tərəfindən istifadə edilməyə bilər. Büyük və kiçik simvollar istifadə edilə bilər ancaq, bunu istifadə eləmək çox narahat olacaq. DNS bazasının əsasları ilə düşünsək, misal üçün **newyork.com** adı bazada **NewYork.com** və ya **NEWYORK.COM** kimi saxlama bilər.

Beləliklə ad IP ünvana translasiya edildikdə, istifadəçi üçün adın böyük və ya kiçik simvollarla daxil edilməsinin fərqi olmur. Ancaq ad bazada böyük və kiçik simvollarla saxlama bilər. Beləliklə əgər biz **DNS** bazasında **NewYork.com** kimi saxlamışıqsə, onda müraciət edilən zaman verilənlər bazası bu adı "**NewYork.com**." kimi qaytaracaq. Sondaki '.' nöqtə simvolu adın hissəsini göstərir.

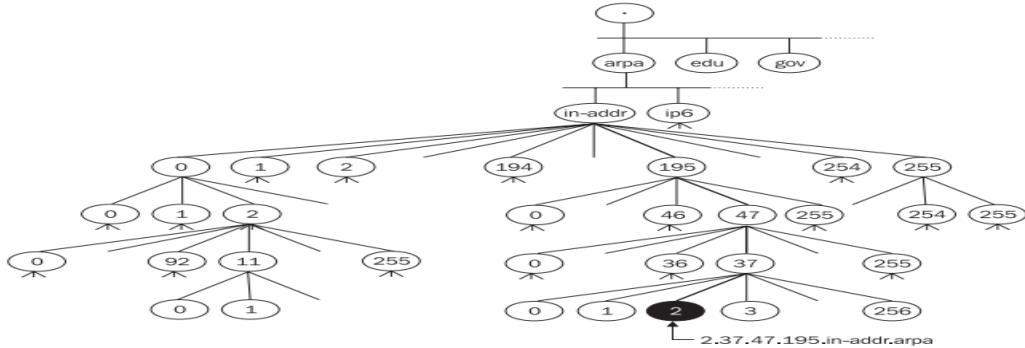
Bəzi hallar ola bilər ki, biz domain-in sağ hissəsini istifadə etmədən istifadə edə bilərik. Bu adətən programçıların programlarında istifadə edilir. Domain adlarının verilənlərində bu vəziyyət xeyli çətindir:

- Demək olar ki, eksər hallarda son nöqtəni yazmamaq olar.
- Adətən domain-in sağ tərəfini o halda yazmamaq olur ki, domain-in ortada olan hissəsinin sonu IETF standartında olan ad ilə bitir. Yəni misal üçün, sizdə **DNS** adı **computer.ru.company.com**-dursa siz bu adın əvəzinə **computer.ru** yaza bilərsiniz çünkü, hər iki adı son nəticə etibarilə eyni IP ünvana yönləndirmiş olacaqsınız.

Reverse domain-lər

Bəzi program təminatları olur ki, DNS adını IP ünvana əsaslanaraq tapmaq istəyirlər. Bu halda isə biz IP ünvanı ada çevirməliyik. Buna reverse dns yazısı deyilir. IP ünvanın ada şevrilməsinə isə **reverse translation** deyilir.

Domain adlarında olduğu kimi, IP ünvanlarında ağac tipli strukturu olur. IP ünvanlara əsaslanaraq yaradılmış domainlər reverse domainlər adlanır. Pseudo domainlər **in-addr.arpa IPv4** üçün və **IP6.arpa** isə **IPv6** üçündür. Bu domainlərin tarixi açıqlanması var hansı ki, **inverse addresses in the Arpanet** mənasını kəsb edir. in-addr.arpa domain-nin altında təyin etdiyinin IP ünvanın rəqəmi olur. Misal üçün **in-addr.arpa** domain-i üçün **0**-dan **255** aralığınadək subdomainlər. Məsələn əgər bizim **195.47.37.0/24** şəbəkəsi var və bu şəbəkənin subdomain-i **195.in-addr.arpa** olacaq. Və **47.195.in-addr.arpa** onun subdomain-dir(Beləliklə sonadək belə gedəcək). Diqqət yetirin ki, burda yazılın SUBDOMAIN-lər, IP ünvan kimi geriyə doğru yazılır. **195.47.37.2** IP ünvanı üçün quruluş aşağıdakı kimi olacaq.

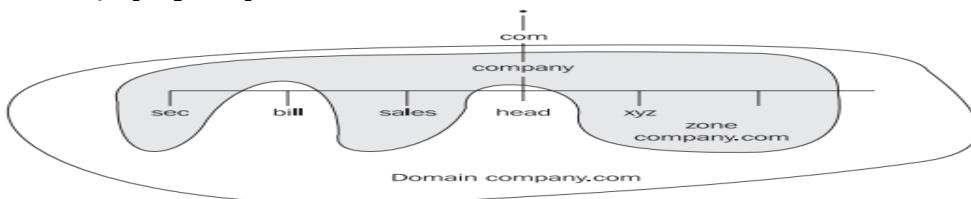
Bütün bu quruluş yalnız IP class **A,B** və ya **C**-də üçün işləyəcək. Bəs sizdə yalnız **C** class-ın özü olsa nə edəcəksiniz? Siz özünüz üçün reverse DNS qaldırıa biliçəksinizmi? Bəli qaldıracaqsınız. Baxmayaraq ki, IP ünvan **4** bayt-dan ibarətdir və classic **PTR** subdomain adı **3** ardıcıl rəqəmdən ibarətdir(**4**-cü rəqəmin özü IP ünvanın əlaməti olacaq). Buna görə də **C class**-ı üçün subdomainlər **4** elementlə yazılır. Misal üçün **195.149.150.16/28** şəbəkəsi üçün biz **16.150.149.194.in-addr.arpa** adını istifadə edəcəyik. Bəs əgər IP ünvan **5** bayt-dan ibarət olsa necə olacaq? Düzdür bu DNS qurulduğu andan etibarən səhv fikirləşdirilmişdir. Ancaq sonra bu səhv praktik olaraq qəbul edildi və RFC standartına əlavə edildi. Biz bunu 7-ci başlıqda daha detallı açıqlayacaq. Siz IPv6-nın reverse yazılışı haqqında 3-cü bölmədə baxacaqsınız.

Domain 0.0.127.in-addr.arpa

127.0.0.1 IP ünvanının maraqlı komplektasiyası vardır. **127** şəbəkəsi hər bir kompüter üçün **LoopBack** adapter kimi **rezerv** edilmişdir. Ancaq bütün digər IP ünvanlar internetdə birmənalı olurlar. Hər bir Name Server tanınmış domainlər üçün avtoritar olmurlar ancaq, **0.0.127.in-addr.arpa** domain-i üçün avtoritardır(primary name server). Unutmayın hətta adı cache-lənmə serveri bu domain üçün avtoritar olur. Windows 2000 özünü elə aparırdı ki, onda elə deyil ancaq, bu hətta bu onun üçün belə çətin deyil.

Zone

Gəlin **company.com** domain-nin istifadəcisinə açıqlayayaq. Misal üçün deyək ki, domain müəyyən qrup kompüterlər üçün ərazidir. Məhz bu qrupda olan kompüter adlarının sonu **company.com** ilə bitir. Ancaq **company.com** domain-i çoxlu əraziyə malikdir və özündə 10 ədəd subdomain təşkil edir(**bill.company.com**, **sec.company.com** və **sales.company.com** və.s.). Biz bu domain-i özümüzə Name server qaldıraraq, heç kəsdən asılı olmadan administrasiya edə bilərik. Bu domain-in altında istənilən sayıda alt domain yarada bilərik. Aşağıdakı şəkildə biz **company.com** domain altında yaratdığımız alt domainlərin siyahısını açıqlayırıq:

Spesifik Zone-lar

Adi klassik zonalar adi domain və ya subdomainlərdən ibarət olur. Həmçinin DNS realizasiyasında Spesifik Zone-lardan da istifadə edilir. Bunlar aşağıdakılardır:

- **Zone stub:** Bu sadece asılı zonadır hansı ki, özündə hansı domain və ya subdomain-in administrasiya edilə bilməsi üçün name server haqqında informasiyani təşkil edir (onda zona üçün **NS** yazıları olur).

Ona gore də **Zone Stub**-da bütün zone məlumatları olmur.

- **Zone cache/hint:** Bu zona-da root name serverlər haqqında məlumat olur (Name server start edilən kimi avtorizasiya edilməyən verilənlər yaddaşın içində oxunur). Ancaq BIND8 və yeni versiyalarda bu zone üçün ad göstəricisi mövcuddur. Köhnə versiyalarda isə name cache zone istifadə edilirdi. Unutmayın **authoritar root name serverler-i noqte '.' simvolu ilə qeyd edilmişdir.**

Reserve edilmiş Domain və Pseudo Domain-lər

Sonra qərara alındı ki, domainlərin digər əraziləri də həmçinin TLD kimi istifadə edilə bilər və bəzi TLD-lər RFC2606-da rezerv edildi.

- Test üçün nəzərdə tutulmuş domainlər
- Sənəd və misalların yaradılması üçün example domain.
- Error statuslarını çağırmaq üçün invalid domain.
- software qayıtları üçün **localhost** domain-i.

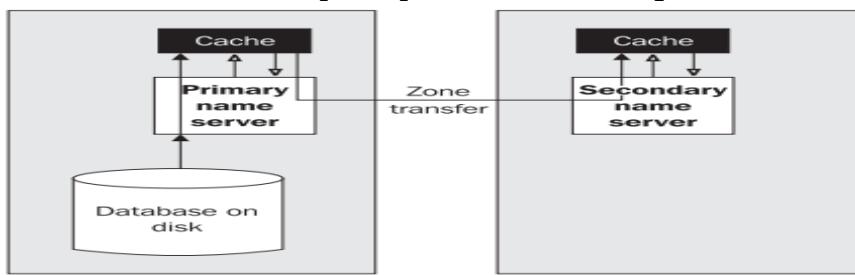
Internetə qoşulmayan hostlarda həmçinin Domain adlarına sahib ola bilərlər. Hətta onlar TCP/IP protokolundan istifadə etməyə bilərlər. Bu halda onlara pseudo domain-lər deyilir. Bunlar böyük əhəmiyyət kəsb edirlər, əsasəndə maillər üçün. Bunun sayəsində Mail vasitəsilə digər şəbəkələrə məlumat ötürmək olur və Internetlə pseudo domain sayəsində edilir (Məsələn **DECnet** yada **MS Exchange**). Kompaniya öz daxili şəbəkəsində önce TCP/IP, sonra isə DECNet protokolu istifadə edə bilər. Misal üçün (Daniel@computer.company.com) istifadəçi Internet vasitəsilə TCP/IP vasitəsilə ünvanlanır. Bəs DECnet protokolu işləyən kompüter olan istifadəçilərdə necə edəcəksiniz? Bunun üçün biz yalancı dnet adlı ünvan əlavə edirik. Istifadəçi Daniel isə daniel@computer.dnet.company.com adını tapmaq üçün DNS-də təyin edilən mail serverin dnet.company.com domain-ə müraciət edəcək. O isə öz növbəsində DECnet protokolu olan Gateway-e yönləndiriləcək (company.com domain özü). Məhz burdada TCP/IP (SMTP) DECNet-e convert edilir.

Müraciətlər (Translyasiyalar)

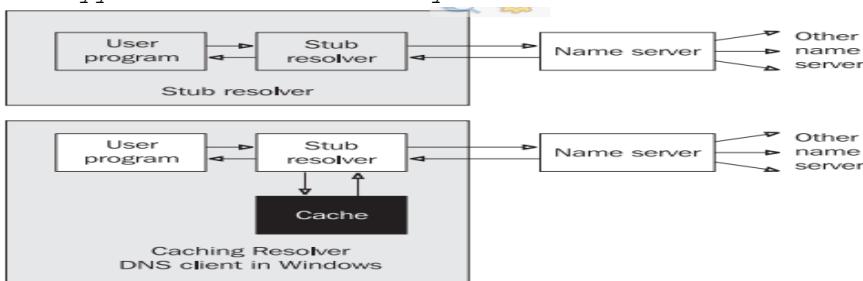
Əksər vacib müraciətlər hostname-i IP ünvana translyasiya edir. Bu məlumatı həmçinin DNS vasitəsilə əldə eləmək olur. Müraciətlər resolver tərəfindən vasitəçilik edir. Resolver isə DNS clientdir və name serveri-i soruşur. DNS bazası bütün dünyada yayılmışlığı üçün, yaxın name server-in son cavabı gözləməyə ehtiyacı olmur və o kömək üçün digər serverlərə də həmçinin müraciət yollaya bilər. Name server isə resolver-ə cavab verir və sonra

aldiğı cavabı və ya cavabın olmaması haqqında məlumatı ona qaytarır. Bütün mesajlar müraciət və cavablardan ibarət olur.

Name server işə başlayan kimi, zone haqqında məlumatı öz cache yaddaşında axtarır. Primary name server isə datanı daxili diskdən oxuyur, secondary isə edilən müraciət cavabını primary-dən alır və onu öz cache yaddaşına saxlamaqla qənaət edir. Primary və Secondary name serverlərdə saxlanılan informasiyaya avtorirativ data deyilir. Həmçinin name server müəyyən məlumatları öz cache-indən oxuyur hansı ki, bu datalar onun local zonaları haqqında olan məlumatlar deyil və öz daxili diskində saxlanılmır ancaq, izin verir ki, bu verilənlər root name serverlərlə əlaqə saxlaya bilsinlər. Bu dataya qeyri rəsmi verilənlər deyilir. BIND 8,9 versiyasının terminalogiyasında biz onlar haqqında **primary** və **secondary** kimi yox, **master** və **slave** kimi danışırıq. Aşağıdakı şəkildə göstərildiyi qaydada, **Secondary** server **zone transfer data** müraciəti gələn kimi, **Primary** server bu datanı öz daxili diskindən cache-nə yükləyir ki, **Secondary** serverə ötürə bilsin.

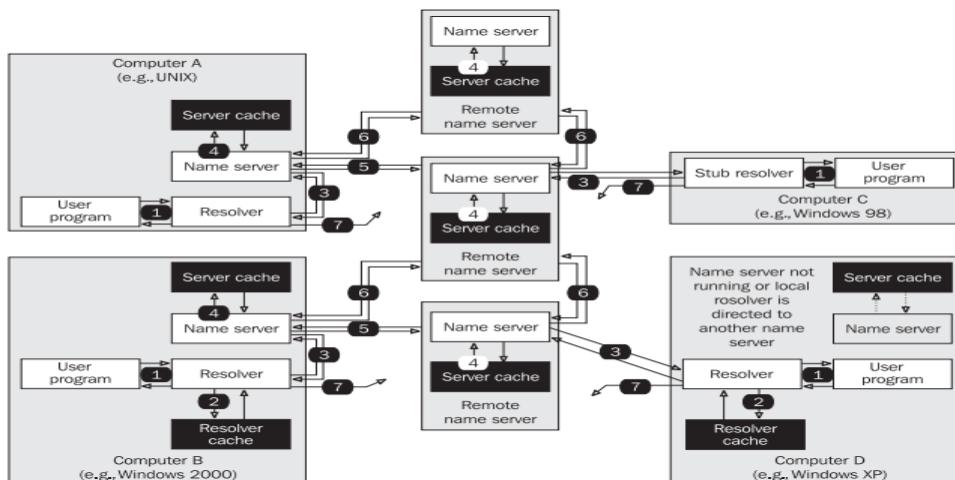

Name serverlər öz cache-lərində pozitiv olan datanı saxlayırlar(bəzi hallarda neqativ olur) ki, onlara gələn real müraciətlərə tez cavab versinlər. Bizim name serverin misalında göstərildiyi kimi bu data digər name serverlərdən alınmışdı və avtoritar deyil. Həmçinin DNS clientlər özləridə öz cache-lərində müəyyən məlumatları saxlayırlar.

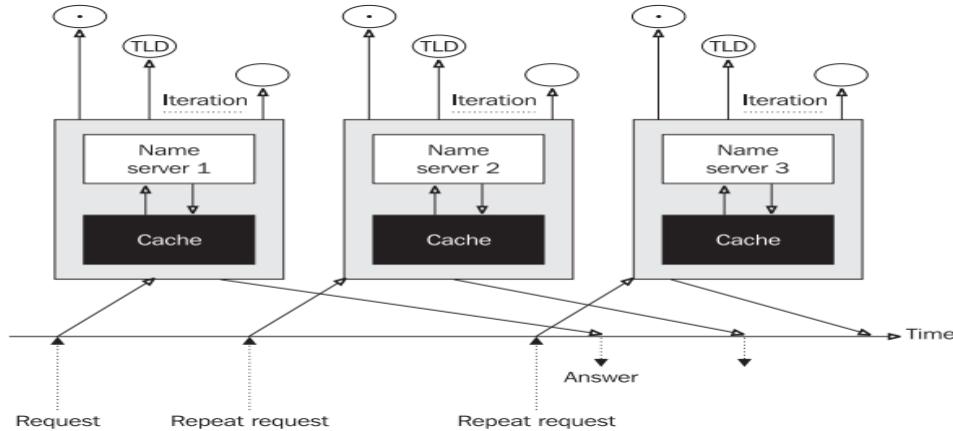
Translyasiya tələbatları istifadəçinin programı tərəfindən tələb edilir. İstifadəçinin programı translyasiya üçün əməliyyat sisteminin komponentindən, yəni resolverindən məlumat alır. Resolver isə translyasiya üçün müraciəti name serverə transfer edir. Kiçik sistemlərdə əksər hallarda ancaq, son resolver olur. Bu hallarda DNS protokolu tərəfindən gələn bütün tələbatları, resolver başqa bir name server işləyən kompyüterin üzərinə yönəldirir. **Cache yaddaşı olmayan resolverə stub resolver** deyilir. Windows maşında buna DNS client deyilir. (Son stub resolverin necə DNS client olmamasında özünüüzü caşdırımayın). Bəzi kompüterlər ancaq resolverlerlə işləyirlər(stub yada cachelenmə), digərləri isə həm resolver həmdə name server kimi işləyirlər. Indiki dövrə çoxlu birləşmə metodları mövcuddur ancaq, prinsip eyni olaraq qalır:

1. İstifadəçi əmri yerinə yetirir sonra isə hostname-i IP ünvana translyasiya eləmək lazım olur.
2. Əgər resolver cache-in üzvüdürse o nəticəni birbaşa almağa çalışacaq.
3. Əgər cavab resloverin cache-inde(yada stub-da) tapılmadısa, resloverlər müraciəti name servere yönləndirəcək.
4. Name server cavab üçün öz cache yaddasına baxacaq.
5. Əgər name server müraciəti öz cache yaddasında tapa bilmədisə, o kömək üçün digər name serverlərə müraciət edəcək.
6. Name server lazımı nəticə əldə edənədək kifayət qədər çox name serverlərlə əlaqə quracaq. İş baş verəcək müddətdə name server özündə həmçinin avtoritar name server ilə əlaqə qurmağa çalışacaq. Avtoritar name server son filter edilmiş cavabını verəcək(əgər edilən müraciətdə qeyri düzgün ad olarsa mənfi cavab qayıdacaq)
7. Əgər öncə yazdığımız əməliyyatda, müraciət cavabı tez müddət ərzində qaytarmazsa, müraciət təkrarlanacaq. Əgər reslover quraşdırmasında 1-dən çox name server göstərilibse o növbəti müraciəti növbəti name serverə yönləndirəcək. Name serverlərin direktoriyası dövr şəklində işə düşür. **Cycle** name serverin konkret müraciəti ilə başlayır hansı ki, öncə göstərilmişdir.

DNS müraciət/cavabların transport üçün həm **TCP** həmdə **UDP** protokollarından istifadə edir. O hər iki protocol üçün **53-cü port-u** istifadə edir(port **53/UDP** və **53/TCP**). Müraciətlərin çoxu translyasiya vaxtı UDP porotokolunu istifadə edir(Bütün adların IP ünvana və geriyə çevrilməsində). **UDP protokolu** ilə **ötürülən** verilənlərin uzunluğu **512Bayt** ilə **məhdudlaşdırılmışdır**(truncation flagı istifadə edilə bilər hansı ki, qayıdan cavabın **512Bayt**-dan artıq olmayıcağıni təyin edir və qayıdan cavabın **TCP** ilə olacağı təyin edilir). UDP paketlər 512Bayt ilə limitlənirlər ona görə ki, fragmentasiya böyük həcmli IP diagrameklər üçün nəzərdə tutulur. DNS öz növbəsində UDP fragmentasiyanı məntiqli saymır. **Primary** və **Secondary serverlər** arasında baş verən **transpartirovka** isə **TCP** protokolu vasitəsilə həyata keçirilir. Ümumi müraciətlər(hansı ki, adın IP ünvana və geriyə) **UDP protocol datagramları** vasitəsilə həyata keçirilir. Translyasiyalar client(resolver) tərəfindən name serverlərə translyasiya edilir. Əgər name server nə cavab verəcəyini bilməsə o kömək üçün digər name serverlərə müraciət edəcək. Name serverlər bu müraciətin cavabını öz aralarında qərara alırlar hansı ki, adı halda root

name serverlərdən başlayırlar. Aşağıdakı şəkildə translasiya üçün cavab tələbat var:

Internetdə bir qayda var hansı ki, verilənlərin olan bazası ən azı iki(asılı olmayan name serverlər) serverdən ibarət olmalıdır ki, biri çökdükdə digəri işləyə bilsin. Ümumiyyətlə biz ümidiłnə bilmərik ki, bütün name serverlərə qoşulmaq həmişə mümkün olacaq. Əgər məlumat ötürülməsində TCP protokolu istifadə edilirsə, o halda name serverin qoşulmaq istədiyi serverin özü cavab verməyərsə TCP-nin öz cavablarına əlavə gecikmələr səbəb olacaq. Bu problemin mədəni hell forması UDP protocolundadır. Müraciət datagramı translasiya üçün ilk serverə göndərilir. Əgər edilən müraciət qısa vaxt intervalı ilə qayıtmazsa, onda datagram digər serverə göndərilecək həmcinin, yenədə cavab qayıtmazsa digər bir serverə yönləndirilecək(sonadək belə davam edəcək). Əgər bütün mövcud olan serverlərin heç birindən cavab gəlmərsə, dövr ən əvvələ qayıdacaq və cavab yenidən qayıtmazsa, onda timeout baş verəcək.

Round Robin

Bu texnika serverlər arasında yükün bölüşdürülməsi üçün istifadə edilir. Bu halda bizim DNS serverlərimiz üçün bir neçə PUBLIC IP ünvan tələb ediləcək. Misal üçün vacib olan WEB server ola bilər hansı ki, onun dayanıqlıq üçün bir neçə server tələb edilir. Deyək ki, biz WEB server-i 3 maşında işə salmışıq(Məsələn www.company.com). Birincisinin IP ünvanı 195.1.1.1, ikincisinin IP ünvanı 195.1.1.2 və üçüncüsünün IP ünvanı 195.1.1.3-dur. DNS Serverimizdə www.company.com üçün 3 yazı olacaq və onların hər birində ayrı IP ünvan olacaq. Round Robin texnikasında cavab aşağıdakı kimi olacaq:

1. İlk istifadəçi üçün, ilk müraciətdə WEB server üçün qayıdan cavab 195.1.1.1, 195.1.1.2 və 195.1.1.3 cavabını qaytaracaq
2. İkinci istifadəçi üçün olan növbəti müraciətdə WEB servere aid olan cavab 195.1.1.2, 195.1.1.3 və 195.1.1.1 qayıdacaq
3. Üçüncü istifadəçi üçün olan növbəti müraciətdə WEB Server-ə aid olan cavab 195.1.1.3, 195.1.1.1 və 195.1.1.2 qayıdacaq
4. Bu procedur ilk müraciətdən başlayaraq sonadək eyni formada davam edəcək.

Resolverlər

Resolver sistemin bir hissəsidir hansı ki, IP ünvan transilyasiyası ilə əlaqəlidir. Resolver clientdir ancaq, o konkret program kimi təyin edilmir. O sadəcə olaraq müəyyən bir kitabxana yığmasından ibarətdir hansı ki, **telnet**, **FTP**, **browser**lər və bəzi programların tətbiqində istifadə edilir. Misal üçün əgər telnet programına kompüterin adını IP ünvana çevirmək lazım olsa, o lazımı kitabxanaya müraciət edəcək. Client isə(bizim halda telnet programıdır) kitabxana funksyalarını(**gethostbyname**) çağırır hansı ki, müraciəti formulyasiya edir və onları name serverə oturur. Vaxt məhdudiyyətlərinə də həmçinin baxmaq lazımdır. Həmçinin ola bilər ki, resolver öz ilk müraciətinin cavabını ala bilmədi ancaq, o ikinci müraciətin cavabını ala bildi(server ilk müraciətin cavabını gözlədiyi halda ola bilər ki, o ikinci müraciətin cavabını başqa bir name serverdən aldı). Bu ona görə olur ki, ilk name server müraciətə daha gec cavab verir). İstifadəçi nöqtəyi nəzərdən buna baxdıqda elə gəlir ki, ilk müraciətə cavab qayıtmadı və ikinci müraciətdə buna cavab qayıtdı. Həmçinin UDP protokolun istifadəsi eyni nəticə verə bilər. Gəlin diqqətli olaq ona görə ki, elə hallar ola bilər ki, UDP protokolu istifadə edilir və şəbəkə yüklü olduğuna görə cavab yolda itmişdir.

UNIX OS tipli serverlərdə resolver-in quraşdırılması

Adətən **UNIX OS** tipli maşınlarda resolver faylı '**/etc/resolv.conf**' faylında olur və iki sətiri təşkil edir. Bu sətirlər aşağıdakılardır(ikinci sətir bir neçə dəfə təkrarlanır bilər):

```
domain LOCAL_Domain-in_adi
nameserver Name_serverinizin_IP_adresi
```

Əgər istifadəçi yazdığı domain-in sonunda nöqtə yazmasada belə, resolver özü həmin domain-in sonuna nöqtə simvolunu əlavə edir və sonra cavabın qayıtması üçün müraciəti name serverə yollayır. Əgər translyasiya yerinə yetirilmədisə(cavab negative olarsa), resolver cavabı suffix olmadan qaytarmağa çalışacaq. Bəzi resolverlər özündə axtarış əmrini aktiv edirlər. Bu əmr sayəsində bir neçə local domain təyin eləmək olar. Name serverlərin IP ünvanları, resolver tərəfindən nameserver əmri ilə təyin edirlər. Məsləhətdir ki, bir neçə nameserver əmri istifadə edəsiniz çünki, name serverlərdən hansısa biri düşəndə digərinə keçid edə biləsiniz.

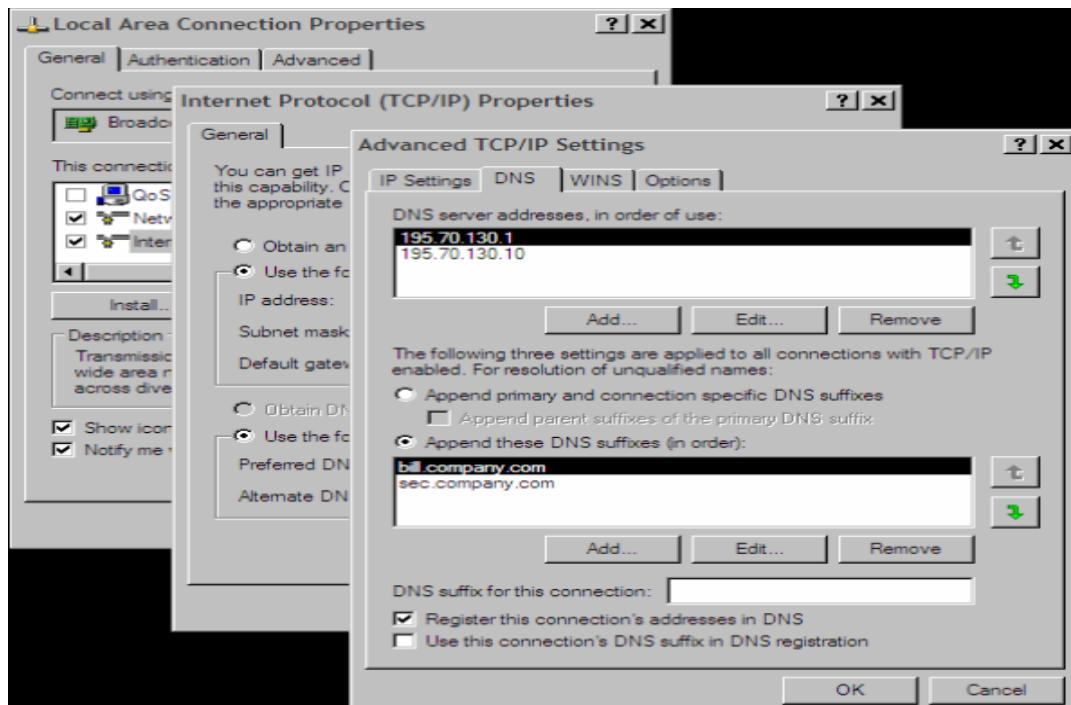
Qeyd: Unutmayın ki, resolver faylinda nameserver əmrinin qarşısında həmişə IP ünvan təyin edilməlidir. Domain adı yazmaq qəti şəkildə olmaz.

Əgər siz NameServer və **resolver** maşını elə serverin özünü təyin eləmək istəsəniz, onda **resolv.conf** faylında sadəcə **127.0.0.1** nameserver-ni təyin etməniz yetər. Resolverin içində **nameserver**-in sayını limitləmək istəsək isə kernelin parametрini dəyişmək lazımdır. Bu fayl adətən '**/usr/include/resolv.h**' ünvanında olur. Ancaq mümkündür ki, istənilən yeni compu DNS-siz istifadə edəsiniz. Ancaq bu halda lazımi resolv siyahısını **Linux** maşınlarında '**/etc/hosts**' faylında, **Windows** maşınlarında isə '**%System_Root%/System32/Drivers/etc/hosts**' faylında yazmalısınız. Ancaq bu faylda olan təyinatlarla ehtiyatlı olun çünki, siz səhv olaraq real domain adlarını burda qeyd edə bilərsiniz. Həmçinin bütün maşınlar **DNS**-ə müraciət etməzdən önce ilk olaraq **/etc/hosts** faylinə müraciət edirlər.

Windows maşında resolver-in quraşdırılması

Windows maşında siz resolver tərkibini çap etmək üçün **ipconfig /displayDNS** əmrini daxil etməniz yetər. Silmək üçün isə **ipconfig /flushDNS** əmrini daxil etməniz yetər. Ancaq bu əmr dən sonra **%System Root%/System32/Drivers/etc/hosts** faylında olan tərkibin çıxışında heç bir dəyişiklik olmayıcaq. **Windows** maşında cache parametrlərini

HKEY_LOCAL_MACHINE/SYSTEM/CurrentControlSet/Services/Dnscache/Parameters registrində dəyişə bilərsiniz. Misal üçün **NegativeCacheTime** key parametri ilə biz negative cavabların cache-də nə qədər müddət qalacağını təyin edə bilərik.

Windows-un köhnə versiyalarında resolver-in quraşdırılması **UNIX** maşınlardakı kimi idi. Yalnız fərq onda idi ki, config text quraşdırma faylında deyildi. Ancaq yeni versiyalarında dahada yeni imkanlar artırıldı. Misal üçün LAN Manager System(NETBIOS-a əsaslanır). Windows **TCP/IP** protocolunu istifadə elədikdə, resolver adı IP ünvana translyasiya eləməyə çalışacaq. **LAN Manager** isə Windows-un özünün ad sistemi kimi qurulub. Və bu **%SystemRoot%/System32/Drivers/etc/lmhosts** faylından təyin edilir. Sonra isə **Windows DNS** prinsipinə əsaslanan **WINS(Windows Internet Name Service)** adlı bir database yaratdır.

1. **LAN Manager cache**-i local kompüter-də saxlayır(**nbtstat -c** əmri cache-i list edir). Bu **NETBIOS** protokolun cache-dir. **LMHOSTS** faylında olan **#PRE** sətirləri parameter olaraq kompüter açılanda **cache**-ə yüklənir. Əgər **LMHOSTS** faylında hansısa dəyişiklik edilərsə biz **nbtstat -R** əmri ilə **cache**-i reload edə bilərik.
2. WINS serverler broadcast vəya LAN ilə multicast-la işləyirlər.
3. lmhosts faylı ilə.
4. Resolver cache-lə.
5. DNS serverlərdə

Həmçinin bəzi programlar ola bilər (Misal üçün **ping** programı) hansı ki, Internet-də axtarışa kömək edə bilər.

1. Resolver cache-də (əgər hosts faylinin tərkibi içində oxunarsa)
2. DNS serverlərdə
3. WINS Serverlərdə
4. NETBIOS protocol ilə broadcast yada multicast paketi.
5. lmhosts faylı ilə.

Əgər siz **ping** programı vasitəsilə ada müraciət etdikdə və adın təsadüfən səhv yazdığınıñ halda Ethereal (program haqqında daha da ətraflı <http://www.ethereal.com> saytından əldə edə bilərsiniz) programı vasitəsilə NetBIOS-un broadcast edilməsini görə bilərsiniz.

Gəlin indi XP maşının DNS resolver-ni quraşdırıaq.

Orda iki imkan mövcuddur:

1. DNS quraşdırmasını təyin elədikdən sonra translyasiya aşağıdakı hallarda baş verir:
 - Əgər tələb edilən ad nöqtə ilə bitərsə onda, resolver adı suffix təyin etmədən translyasiya eləməyə çalışacaq.
 - Əgər adda nöqtə simvolu olmazsa, o daxil edilən adın sonuna özü nöqtə əlavə edərək resolve etməyə və ya öz Windows domain (hansı ki, Properties-də Computer name-ə görə təyin edilir) -nde axtarmaqa çalışacaq.
 - O çalışacaq ki, daxil edilən adı translyasiya etsin hansı ki, özü nöqtə əlavə edib və adda qoşulma üçün DNS suffix zənciri mövcuddur.
2. DNS suffixlərin əlavə edilməsində translyasiya aşağıdakı qaydada yerinə yetirilir:
 - Əgər tələb edilən adda nöqtə varsa, resolver suffix əlavə etmədən translyasiya eləməyə çalışacaq.
 - O əksər hallarda siyahısına uyğun olan suffixləri əlavə etməyə çalışacaq.

Əgər siz ad daxil etdikdə səhv edərsəniz və mövcud olmayan ad daxil etsəniz, misal üçün **xxx**, o halda siz ikinci opsiyani seçmiş olacaqsınız. Onda resolver ilk olaraq **xxx.bill.company.com** adını çevirməyə etməyə və sonra isə **xxx.sec.company.com** adını çevirməyə eləməyə çalışacaq. Hər iki halda o müraciəti **195.70.130.1 IP** ünvanına yönləndirməyə çalışacaq və əgər siz təyin edilmiş vaxt ərzində cavabı almamışsınızsa, o müraciəti **195.70.130.10 IP** ünvanına təkrar edəcək və timeout baş verməyənədək dövr gedəcək.

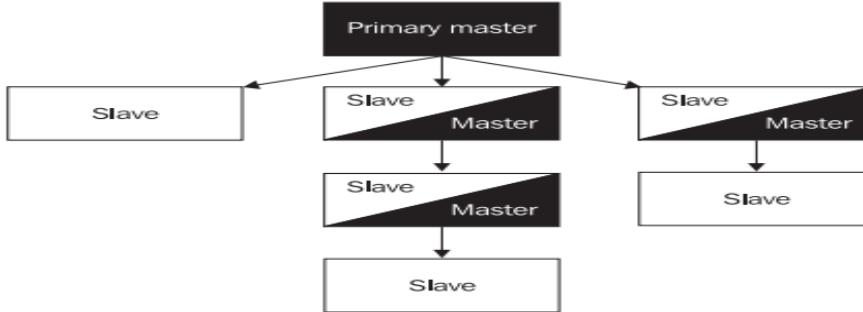
Name Server

Name server özündə kompüter adlarının IP ünvanlarına çevriləməsinin informasiyasını saxlayır (həmçinin IP-nin ada çevriləməsində). Name severlər müəyyən aralıq kompüterlərin hissəsinin adlarını özündə saxlayır. Bu hissəyə zona-lar deyilir (minimum vəziyyətdə o 0.0.127.in-addr.arpa). Domain və ya onun hissələri zone yaradır. Name Server NS tipli yazı ilə təyin edilir. Name server program teminatıdır hansı ki, resolverdən gələn müraciəti başqa bir Name server-ə translyasiya edir. **UNIX** maşınlarda **name server**-in adı **named**

adlanır. Həmçinin **BIND (Berkeley Internet Name Domain)** name server kimi istifadə edilir. Name serverlərin bir neçə tipi var və aşağıdakı kimi olur:

- **Primary name server/primary master** zone-a üçün əsas data mərkəzidir. Bu zone-a üçün avtoritativ serverdir. Bu server zone-a haqqında verilənləri öz daxili diskindən əldə edir. Bu tip serverlərin adları BIND-in versiyasından asılı olur. Ona görə ki, primary server adı BIND4.x-da idi, ancaq BIND8-dən sonrakı versiyalarında Primary Master adını almışdır. Administrator bu server üçün verilənləri əllə yaradır. Primary server SOA yazısında təyin edilən domain üçün avtoritar name server kimi təyin edilməlidir. Hər bir zone üçün ancaq bir belə server mövcud olur.
- **Master name server** zone-a üçün avtoritar serverdir. Master server NS yazılarında olan domain üçün həmişə avtoritar server olur. Master server zone-da təyin edilən asılı(**slave/secondary server**) serverlər üçün dataanın mənbəsidir. Bu tip serverlər BIND8 və ya yuxarı versiyalarda işləyir.
- **Secondary name server/slave name server** isə müəyyən vaxt intervalı ilə verilənləri əsas **primary name** serverdən alır. Onların üzərində hansısa dəyişiklik etmək ağılsızlıq olacaq ona görə ki, primary serverdə olan növbəti dəyişiklikdən sonra onlar bura nüsxələnəcək və burda etdiyiniz dəyişiklik silinib yenidən yazılıcaq. Belə name server həmçinin təyin edilən zone-lar üçün avtoritar sayılır. Bu tip name server BIND4-də başqa cür adlanırdır ancaq, BIND8-dən yuxarı həm Secondary həmdə Slave name server deyilir.
- **Caching-only name server** name server istənilən zone üçün nə Primary nədə Secondary sayılır(avtoritar deyil). Buna baxmayaraq o adı Name Serverin bütün xarakteristikalarını özündə cəmləşdirir. Bütün verilənləri öz cache-ində saxlayır. Bu verilənlərə qeyri rəsmi deyilir. Hər bir server cache-lənmə serveridir ancaq, biz anlayırıq ki, o hansısa bir zone üçün nə Master nədə ki, Slave-dir. (Sözsüz ki, ancaq 0.0.127.inaddr.arpa üçün primary name serverdir ancaq bu sayılmır)
- **Root name server** - root domain üçün avtoritardır(nögħtə üçün). Hər bir root name server Primary-dir hansı ki, özünü digər bütün serverlərdən fərqləndirir.
- **Slave name server** - (**BIND4** versiyasının terminidir) Özünə gələn müraciətləri digər serverlərə ötürür ancaq, özü heç bir müraciətə cavab vermır.
- **Stealth name server** - **secret** serverdir. Bu tip Name server heç bir yerdə elan edilmir. Ancaq özlərində quraşdırmalarında statik IP təyin etmiş tərəflər bilir. Avtoritardır. O zone haqqında məlumatı həmin zonanın ötürülməsinə kömək edərək əldə edir. Bu tip serverlər Name serverin local nüsxəsinin saxlanılması kimi istifadə edilə bilər.

Master/Slave server sxemi aşağıdakı şəkildə göstərilən kimi olacaq:

Eyni Name server həm Master həmdə Slave ola bilər. Məsələn bir zone üçün master və digər zone üçün isə Slave.

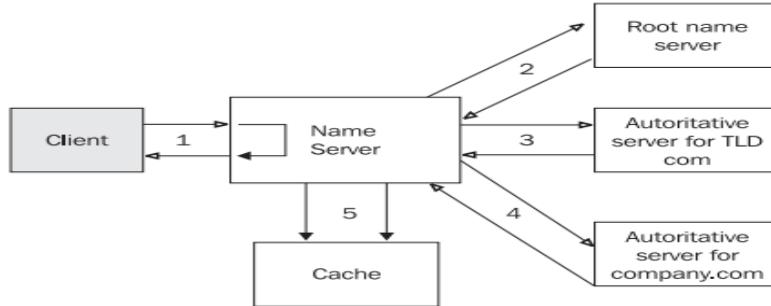
Client tərəfindən baxıldığda nə **master(primary)** nədəki **slave(secondary)** server arasında heç bir fərq yoxdur. Hər bir önməli məlumatları özlərində saxlayaraq avtoritar olurlar. Client üçün heç maraqlı olmalı deyil ki, hansı server Master-dir və ya hansı Slave. Digər tərəfdən fikirləssək isə, cahcelənmə serverləri avtoritar deyil və əgər o translyasiya eləmək gücünə malik olmazsa, o tələb edilən zone üçün avotoritar serverə müraciət edəcək.

Bu o deməkdir ki, əgər hostmaster öz Master serverində hansısa verilənlərdə dəyişiklik etdiyə (Öz bazasına hansısa bir ad əlavə etdi), onda bütün digər slave serverlərdə olan bazalar avtomatik şəkildə dəyişdiriləcək. Bu onların **SOA(resource record)** yazılarında olan vaxt intervalında təyin edilmiş müddətə əsasən sinxronlaşdırılır (Yəni dəyişiklik hostmaster tərəfindən olan kimi, Secondary serverə getmir). Xəta yalnız o halda ola bilər ki, istifadəçi master serverdə edilən dəyişiklik slave gedib çatmadan önce, slave serverə müraciət edə bilər. Cavab düzgün olmayıcaq çünkü, o zaman hələ slave serverin bazasında olan məlumat köhnə olacaq.

Daha pis o halda olacaq ki, əsas server normal işləyir ancaq, təyin edilmiş zone haqqında heç bir məlumat Secondary serverdə yoxdur ona görə ki, zone ötürülməsi uğursuz olmuşdur. Clientlər öz müraciətlərinə cavablari Master və ya Slave serverdən təsadufi alırlar. Əgər client cavabı Master serverdən alacaqsə, bu düzgün olacaq. Əgər client cavabı Slave serverdə alacaqsə bu səhv cavabdır. Ancaq istifadəçi bilmir ki, bunlardan hansı doğru və hansı səhv cavabdır. Onda istifadəçi deyir: "**Birinci dəfə mən müraciətimə cavab aldım amma, ikinci dəfə yox**"

Avtoritar datalar primary master serverin disklərindən qəbul edilir. Qeyri rəsmi informasiya isə şəbəkədə olan digər Name serverlərdə qəbul edilir. Ancaq bir istisna mövcuddur. Name server root name serverləri tanımlıdır ki, dəqiq cavab verə bilsin. Ancaq adı halda bu onlar üçün avtoritar olmur ona görə ki, öncəki kimi hər bir name server, root name serverlər haqqında məlumatlı deyillər. Bu cache serverlər BIND4 və BIND8-də Cace/Hint serverlərdə olur.

abc.company.com domain adına **IP** ünvanının alınması prosesinə siz aşağıdakı şəkildə ətraflı formada baxa bilərsiniz:

Ardıcıl olaraq addımları açıqlayacaq:

1. Resolver, name serverə gedən tələbləri formulalaşdırır və birmənali cavab gözləyir. Əgər Name server cavab vermə imkanına malikdirse, o gözləmədən cavabı yollayacaq. O cavabi öz cache memory-sində axtarır. Avtoritar verilənlər diskin özündən götürülür və həmçinin öncəki ötürürmələrdə olan qeyri rəsmi verilənlər. Əgər server cavabi öz cache-ində tapa bilmirsə, o digər serverlərlə əlaqəyə girəcək. Bu həmişə root Name Server ilə başlayır. Əgər Name Server cavabi özündə tapa bilmirsə, o birbaşa root name server ilə əlaqəyə girəcək. Məhz buna görə də hər bir name server, root name serverin IP ünvanlarını bilməlidir. Əgər root name serverə çatmaq mümkün deyilsə(misal üçün əlaqə yalnız localdadırısa), onda bir neçə uğursuz cəhddən sonra bütün proses məhv olacaq.
2. **root name server** isə öz növbəsində, ona gələn müraciətin cavabını yetki verilmiş **NS** (avtoritar nameserver üçün təyin edilən IP ünvan, **.com zone**-si üçün) yazılarının üzərində **.com TLD**-sində tapır.
3. Bizim name server isə avtoritar server **.com**-a müraciət edir və ondan **company.com** haqqında məlumat əldə edir və görür ki, onun haqqında NS resource record-a burda yetki verilib. Məhz bu server bütün alt domainləri təyin edə bilər.
4. Bizim Name server təyin edir ki, company.com domain-i avtoritardır və bizim müraciətə cavab verir.
5. Serverin vaxtaşırı aldığı informasiya, həmçinin cache-də saxlanılır. Bu tip növbəti müraciət gələrsə, cavab cache-dən qaytarılacaq. Ancaq bu növbəti cavabdır və avtoritar kimi qeydə alınmır.

Name server hətta kecid(abc.company.com-la translyasiya edilən) etdiyi son 5 nöqtənin yolunu belə öz chace-ində saxlayır. Bu yəqin ki, növbəti müraciətlərin gəlişində vaxta qənaət edib onu öz chace-indən oxumaq üçün edilir(həmçinin root name serverlərə də kömək edir). Ancaq size cache-də olmayan və TLD-də olan domain adının translyasiyası tələb edilsə, root name serverlərlə əlaqə qurulacaq. Bundan da bizi bəlli olur ki, root name serverlər hər bir halda mütləq şəkildə həmişə PUBLIC şəbəkədə görünməlidir və görünmədiyi halda çox ciddi problemlərə gətirib çıxaracaq.

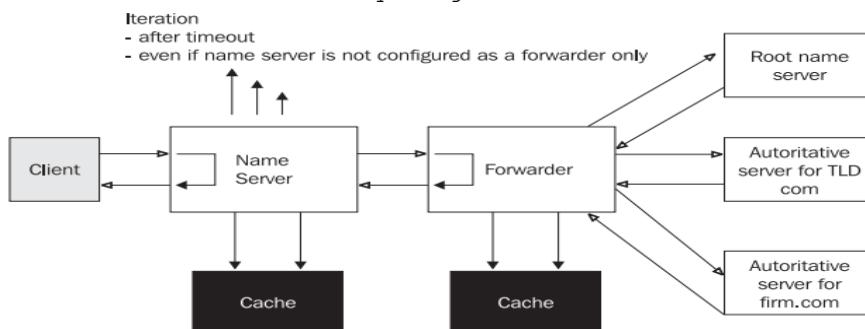
Name serverin tam olan rekursiv cavaba ehtiyacı yoxdur(root Name serverlər və TLD name serverlər). Vacib name serverlərin hətta özünə gələn müraciətlərin rekursiv cavablandırılmasına belə ehtiyac yoxdur. Mütləq vacibdir ki, ona gələn bu tip müraciətlər məhdudlaşdırılsın və yetki kəsilsin. Resolverləri birbaşa bu tip serverlərə yönləndirmək mümkün deyil.

nslookup programı administrator üçün çox vacib utilitlərdən biridir. Həmçinin utilitin istifadəsində də belə öncədən siz recursiya və iterasiyani söndürməlisiniz ki, heç kəsə artıq müraciət etməyəsiniz. Aşağıdakı qaydada:

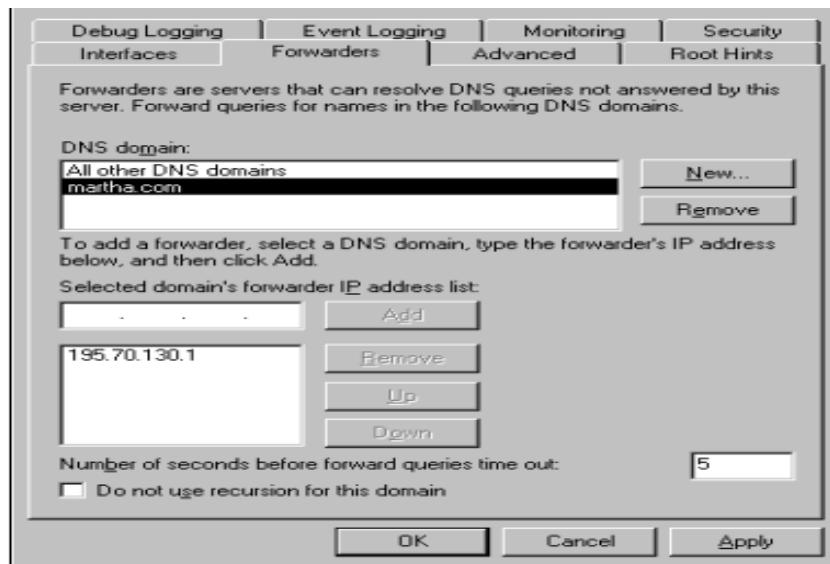
```
# nslookup
set norecurse
set nosearch
```

Forwarder Serverləri

Başqa tip serverdə vardır hansı ki, forwarder server adlanır. Bu serverin xarakteristikası istənilən zone-a üçün Primary və ya Secondary server ilə əlaqə qurmaq deyil, ancaq təyin edir ki, hansı DNS müraciətində translyasiya gəlib. Indiki vaxtadək biz danışırıq ki, resolver ona gələn müraciəti name serverə yollayır(client rekursiv müraciət yollayır və cavabı gözləyir) və son cavab gələnədək gözləyir. Əgər name server cavab verə bilmirsə, o recursive olmayan müraciətlərə rekursiv cavab yollamağa başlayır. İlk olaraq o root name server ilə əlaqə qurur. root name server resolverə deyir ki, hansı name server bu müraciətə cavab verməlidir. Sonra o məsləhət görülən name serverlə əlaqə yaradır. Bu name server isə internetə çoxlu paketlər yollayır. Əgər sizin şirkətinizdə şəbəkə sürəti azdırısa onda, forwarder name server məntiqini istifadə etməniz kifayətdir. Çünkü forwarder sadəcə paketləri başqa serverə yollayır və cavab gözləyir. Aşağıda local name server ilə forwarder name server arasında olan əlaqəni göstəririk:

Local Name server müraciətləri forwarder name servere yollayır. Bu o halda olur ki, local name server gələn müraciətləri rekursiv kimi qeyd edir. Forwarder name server isə öz növbəsində müraciəti local name serverdən alır və bunları qeyri rekursiv müraciətləri kimi Internet üzərindən çıxarır. Bu yalnız bizim name serverə son nəticəni qaytarır. Local name server isə, forwarder name server-dən gələn cavabi son nəticə olaraq gözləyir. Əgər local Name serverdə həmçinin təyin edilən vaxt aralığında cavab verə bilmədisə o root name server ilə əlaqə yaradacaq. Əgər local name serverə root name serverlər ilə əlaqə qurmağa izin verilmirsə və yalnız gözləməyə izin verilirsə, onda quraşdırımda onun yalnız forwarder server olduğunu göstərməliyik. BIND4.x serverlərində buna Slave server deyildirdi. Forwarder-only(slave) daxili şəbəkədə istifadə edilir(FireWall arxasında) hardakı, root name serverlərlə əlaqə saxlamaq mümkün deyil. Forwarder server isə hər iki variantda cache vəziyyətində işləyir və həmçinin zone-lar üçün həm primary həmdə secondary ola bilər. Həmçinin mümkündür ki, Windows 2003 serverin üzərində forwarder server kimi quraşdırmaq olar. Aşağıdakı şəkildə göstərilən kimi:

Sadəcə **Administrative tool**-dan **DNS**-ə daxil olun. DNS serverin üzərində sağ düyməni sıxıb **Properties**-ə daxil olun. Sonra da **Forwarders** düyməsinə sıxın. **New** düyməsinə sıxın və size forwarder tərəfindən resolve ediləcək domain adını daxil edin. Siz həmçinin serverlərin forwarder serverdən gələn cavabının gözlənilmə vaxtını belə saniyələrlə təyin edə bilərsiniz. Biz həmçinin slave serverə keçidi Do not use recursion for this domain düyməsini istifadə edərək edə bilərsiniz.

FreeBSD DNS-in Windows Active Directory ilə integrasiya edilməsi
 Məqsədimiz Windows Active Directory serverdə olan DNS serverin əvəzinə UNİX DNS serverin istifadə edilməsidir. Hal-hazırda UNİX DNS BIND-i Windows Domain Controller ilə integrasiya edəcəyik.

Windows 2008 Server

DC Name - example.com
 IP address - 192.168.10.10

Unix DNS Bind9

IP - 192.168.10.100

```
ee /etc/namedb/named.conf          # Aşağıdakı kontenti Faylin daxilinə
                                    # əlavə edirik. Dynamic DNS quraşdırırıq.

zone "example.com" {
    type master;
    check-names ignore;
    allow-query {any;};
    allow-update {192.168.10.10;};
    file "/etc/namedb/dynamic/example.com.zone";
};

zone "10.168.192.in-addr.arpa" {
    type master;
    check-names ignore;
    allow-query {any;};
    allow-update {192.168.10.10;};
    file "/etc/namedb/dynamic/0-168-192.zone";
};

// Mütləq Aşağıdakı sətiri şərh edirik, əks halda example.com işləməyəcək.
//zone "example.com" { type master; file "/etc/namedb/master/empty.db"; };

ee /etc/namedb/dynamic/example.com.zone          # Faylin daxilinə
                                                # Aşağıdakı mətni əlavə
                                                # edirik

$TTL 86400      ; 1 day
@     IN      SOA ns1.example.com. dnsadmin.example.com. (
                    22          ; serial
                    604800      ; refresh (1 week)
                    86400       ; retry (1 day)
                    2419200    ; expire (4 weeks)
                    86400       ; minimum (1 day)
)
@     IN      NS      ns1.example.com.
ns1    IN      A       192.168.10.100

ee /etc/namedb/dynamic/0-168-192.zone          # Faylin daxilinə Aşağıdakı
                                                # mətni əlavə edirik.
```

```

$TTL 86400      ; 1 day
@    IN    SOA ns1.example.com. dnsadmin.example.com. (
                4          ; serial
                604800    ; refresh (1 week)
                86400     ; retry (1 day)
                2419200   ; expire (4 weeks)
                86400     ; minimum (1 day)
)
@    IN    NS     ns1.example.com.

touch /var/log/named.log      # DNS üçün jurnal fayl yaradırıq
ee /etc/syslog.conf          # Faylin sonuna Aşağıdakı mətni əlavə edirik.
!named
*.*                           /var/log/named.log

/etc/rc.d/named restart      # Servisi restart edirik

```

Sonra gedirik Windows 2008 serverə. Unutmayın Windows maşında DC qaldırmazdan öncə, mütləq şəbəkə kartında Primary DNS UNIX IP(**192.168.10.100**) ünvanını yazın. **Start -> run -> dcpromo** daxil edirik. (Yüklənmə müddətində Mütləq **DNS**-dən **quşu götürün**)

```

Use advanced mode installation(seçirik) -> Next -> Next -> Create a new
domain in a new forest
-> example.com (FQDN of the forest root domain-ə yazılıq) -> Next ->
EXAMPLE(Domain NetBIOS name yazılıq) -> Next
-> Windows Server 2008 R2(Forest functional level) -> Next -> DNS Server(DNS
server-dən seçimi silirik) -> Next
-> Next -> DC üçün backup pass yazılıq -> Next -> Next
DC ad FQDN olaraq example.com istifadə edirik.

```

```

tail -f /var/log/named.log      # DNS işə düşən müddətdə Online olaraq Loglara
                                baxırıq.
'example.com/IN': adding an RR at '_kerberos._tcp.Default-First-Site-
Name._sites.example.com' SRV
'example.com/IN': adding an RR at '_gc._tcp.example.com' SRV

```

BÖLÜM 6

İnternet Resurslarının paylaşdırılması

- Squid MSLDAP integrasiyası
- Squid Cluster-in Domain Controller-də external group-larla integrasiya edilməsi.
- Squid-in debug və troubleshoot edilməsi
- Squid başlıqlara görə süzgəc
- Windows yenilənməsi

İstənilən şirkətin daxilində internet resurslarının rəhbərlik tərəfindən təyin edilmiş müəyyən bir siyaseti olur. Bu siyaset fərqli şöbələrə, fərqli quruluşda tətbiq edilir. Həmçinin nəzərə almaq lazımdır ki, resursların hər bir şəxs üçün qeydiyyatı aparılmalıdır. Lazım olarsa, rəhbərlik üçün qrafik hesabatın hazırlanması bacarığı da olmalıdır. Bu başlığımız bütün bu funksionallığı açıqlayır.

Squid MSLDAP integrasiyası

Squid3.4 versiya üzərində MSLDAP integrasiyası konfiqi aşağıdakı kimi olacaq:

DC: **domain.lan**

Daxil ola biləcək qruplar **DCADM** OU-sunun içində yerləşir. Məhz buna görə də search filterini OU ucun yazmışam.

DC Admin login: **dcadm**

DC pass: **Dcp123@\$\$**

```
/usr/local/etc/squid/squid.conf faylimizda authentifikasiya bölümü aşağıdakı
kimi olacaq:
# TAG: auth_param
auth_param basic program /usr/local/libexec/squid/basic_ldap_auth -R -b
"dc=bvim,dc=gov,dc=lan" -D "CN=DCADM,CN=Users,DC=domain,DC=lan" -w
"Dcp123@$$" -f sAMAccountName=%s -h bvim.gov.lan
auth_param basic children 5
auth_param basic realm Please insert your Windows credentials to navigate
auth_param basic credentialsttl 1 hour
auth_param basic casesensitive off

external_acl_type ldap_group %LOGIN
/usr/local/libexec/squid/ext_ldap_group_acl -R -b "dc=domain,dc=lan" -D
"CN=DCADM,CN=Users,DC=domain,DC=lan" -w "Dcp123@$$" -f
"(&(objectclass=person)(sAMAccountName=%v)(memberof=cn=%a,OU=Domain
Groups,OU=Domain,DC=domain,DC=lan))" -h domain.lan
```

External qruplar üçün ACL-lərimiz aşağıdakı kimi olacaq:

```
#### Added by Jamal
acl inet_unlimited external ldap_group Proxy_Unlimited
acl inet_limited external ldap_group Proxy_Limited
acl inet_limwyout external ldap_group Proxy_Limited_w_Youtube
acl inet_limwsoc external ldap_group Proxy_Limited_w_Social
acl inet_limwyousoc external ldap_group Proxy_Limited_w_Youtube_Social
acl inet_limwmail external ldap_group Proxy_Limited_w_Mail
acl inet_limwyoumail external ldap_group Proxy_Limited_w_Youtube_Mail
acl inet_lim112 external ldap_group Proxy_Limited_112
```

Qeyd: Unutmayın MSLDAP tərəfdə hər hansıa bir istifadəçinin qrupunu dəyişərsinizsə, ondan sonra mütləq FreeBSD-də **squid -k reconfigure** əmrini daxil etmək lazımdır ki, LDAP-da yenidən axtarış getsin.

Həmçinin unutmayın ki, hətta DC-də olan belə maşınlar internetə giriş üçün öz istifadəçi adlarını və şifrələrini daxil etməlidirlər.

Ümumumiyyətlə squid.conf faylinda istifadə etdiyim bütün siyasetə squid qovluğunda baxa bilərsiniz.

Squid Cluster-in Domain Controller-də external group-larla integrasiya edilməsi.

Məqsədimiz: Domain-də olan istifadəçilərin internetə girişinin kontrolunu Squid proxy server üzərindən Domain qruplarına görə edilməsidir. Ancaq internetə giriş Domain-də olan konkret seçilmiş qrup istifadəçilərinin müxtəlif yetkiləri ilə olacaq. Yeni bir qrup istifadəçilər müəyyən saytalara baxa və müəyyən şeyləri download edə bilər. Digərləri isə ancaq müəyyən internet səhifələri aça və download edə bilər.

Hər iki maşına aid olan resurslar:

```
OS: FreeBSD 9.2 x64
DC: domain.lan
Squid version: 2.7 (Stable)
DC Groups: inet_full, inet_minimal, inet_mudriyyet
Users: full, minimal, mudriyyet, kenarda
```

Görünən istifadəçilər uyğun olan qrupların üzvləridir, yəni **full** adlı istifadəçi **inet_full** qrupun, **minimal** adlı istifadəçi **inet_minimal** qrupun, **mudriyyet** adlı istifadəçi **inet_minimal** qrupun üzvüdür və hər biri fərqli yetkiyə malikdir. Ancaq **kenarda** adlı istifadəçi heç bir qrupun üzvü deyil və **Domain Users** qrupunun üzvüdür.

Qeyd: Əgər bu maşınları VmWare-də virtual olaraq istifadə edirsinizsə, sizin CARP ilə bağlı probleminiz çıxacaq. Bunun üçün isə "**FreeBSD_ESXi_CARP**" adlı sənədə müraciət edin və ordakı qaydada quraşdırın ki, hər şey işləsin.

Hər iki maşında **/etc/sysctl.conf** faylinə aşağıdakı sətirləri əlavə edirik:

```
security.bsd.see_other_uids=0
kern.corefile="/root/%N.core"
net.inet.tcp.blackhole=2
net.inet.udp.blackhole=1
net.inet.carp.preempt=1
net.inet.carp.allow=1
net.inet.carp.log=1
net.inet.carp.drop_echoed=1
net.inet.tcp.sendspace=65536
net.inet.tcp.recvspace=65536
```

Hər iki maşının kernel-ni aşağıdakı opsiyalarla kompilyasiya edirik:

```
cd /sys/amd64/conf      # Kernel üçün lazımi ünvana daxil oluruq
                          GENERIC adlı faylin sonuna aşağıdakı sətirləri əlavə
                          edirik:
device      carp      # Əgər iki ədəd Squid server qursaz ki, Cluster
                      edəsiniz onda bu modul lazım olacaq.

# IPFW Firewall
options          IPFIREWALL
options          IPFIREWALL_VERBOSE
```

```

options          IPFIREWALL_VERBOSE_LIMIT=10
options          IPFIREWALL_FORWARD
options          IPDIVERT
options          DUMMYNET
options          IPSTEALTH
options          HZ=1000

## Squid Diskd modulunu CACHE kimi istifadə edəndə aşağıdakı opsiyalar
kerneldə olmalıdır ki, o işləsin.

options          SYSVMSG
options          MSGMNB=8192      # max # of bytes in a queue
options          MSGMNI=40       # number of message queue identifiers
options          MSGSEG=512       # number of message segments per queue
options          MSGSSZ=64        # size of a message segment
options          MSGTQL=2048      # max messages in system

cd /usr/src          # Kompilyasiya üçün ünvana daxil oluruq
make buildkernel    # Kernel-i kompilyasiya edirik
make installkernel  # Kernel-i yükleyirik

```

Hər iki maşında **/etc/rc.conf** faylına aşağıdakı sətirləri əlavə edirik(Hər iki maşında **IP** və **default gateway** artıq quraşdırılmışdır)

```

hostname="squidthird.domain.lan"
ifkonfig_em0=" inet 10.70.3.150 netmask 255.255.255.0"
defaultrouter="10.70.3.1"
sshd_enable="YES"

##### Disabled Services #####
# SendMail
sendmail_enable="NO"
sendmail_submit_enable="NO"
sendmail_outbound_enable="NO"
sendmail_msp_queue_enable="NO"
sendmail_rebuild_aliases="NO"
# SysLog
syslogd_enable="YES"
syslogd_program="/usr/sbin/syslogd"
syslogd_flags="-ss"
ipv6_enable="NO"

##### Local Services #####
tcp_drop_synfin="YES"
icmp_drop_redirects="YES"
gateway_enable="YES"
sshd_enable="YES"
firewall_enable="YES"
firewall_type="UNKNOWN"
firewall_script="/etc/ipfw.conf"

```

```

# CARP Cluster IP üçün
cloned_interfaces="carp0"
ifkonfiq_carp0="up 10.70.3.222/24 vhid 1 pass VeryStr0ngp@$$w0rd"

##### Third party Services #####
atop_enable="YES"                                     # Monitoring üçün
atop_keepdays="30"
atop_interval="5"
mysql_enable="YES"                                    # Hər hal üçün
apache22_enable="YES"                                # Jurnallar üçün
apache22ssl_enable="YES"                             # Jurnallar üçün
samba_enable="YES"                                    # DC-ə qoşulmaq üçün
winbindd_enable="YES"                               # DC-ə qoşulmaq üçün
kerberos5_server_enable="YES"                         # DC istifadəçi və qrupların UID və
                                                       # GID vermək üçün

kadmind5_server_enable="YES"
squid_enable="YES"
nrpe2_enable="YES"                                    # NAGIOS monitoring stansiyası üçün
cdpd_enable="YES"                                    # CDP ilə Cisco-nun görməsi üçün

```

Hər iki maşında **/etc/ipfw.conf** faylı aşağıdakı kimi olacaq:

```

ipfw add 11000 deny ip from any to any ipoptions rr
ipfw add 11100 deny ip from any to any ipoptions ts
ipfw add 11200 deny ip from any to any ipoptions lsrr
ipfw add 11300 deny ip from any to any ipoptions ssrr
ipfw add 11400 deny tcp from any to any tcpflags syn,fin
ipfw add 11500 deny tcp from any to any tcpflags syn,rst
ipfw add 11600 reject tcp from any to any tcpflags syn,fin,ack,psh,rst,urg
ipfw add 65000 allow ip from any to any

```

İndi isə Hər iki maşına lazımi paketləri yükleyək:

```

cd /usr/ports/sysutils/atop          # port ünvanına daxil oluruq
make install                          # Yükləyirik

```

/etc/crontab faylinə aşağıdakı sətiri əlavə edirik:

```

# ATOP
0      0      *      *      *      root    /usr/local/etc/rc.d/atop
rotate >/dev/null

```

```

cd /usr/ports/net-mgmt/nrpe          # NRPE-nin portuna daxil oluruq
make config                           # lazımi modulları aşağıdakı kimi
                                         # seçirik.

nrpe-2.15_3
x [ ] ARGS Enable command argument processing
x+[x] SSL Enable SSL support (disables plain-text server)
make
<OK> <Cancel>

make install                          # Yükləyirik

```

nagios pluginlərdən isə aşağıdakı modulları seçirik

```
cd `whereis cdpd | awk '{ print $2 }'`  
make install
```

```
# CDP portuna daxil olurug  
# Yükləyirik
```

```
cd `whereis apache22 | awk '{ print $2 }'
```

make config

```
# Apache22-nin portuna daxil  
oluruq  
# Susmaya görə olan modullar  
seçirik(SSL olsun)
```

```
echo "DEFAULT VERSIONS+=apache=2.2" >> /etc/make.conf # sistemə elan edirik  
make install # vükləvixlik
```

```
cd /usr/ports/lang/php53  
make config
```

```
# PHP-ni yükleyirik  
# Lazımi modülları seçirik
```

`make install`

Yükleyvirik

Aşağıdaki satırları `/usr/local/etc/apache22/httpd.conf` faylin sonuna əlavə edirik və faylda `DirectoryIndex` bölümünün qarşısına `index.php` əlavə edirik
`DirectoryIndex index.html index.php # Bu formada`
`AddType application/x-httpd-php .php`
`AddType application/x-httpd-php-source .phps`

```
cat /etc/hosts  
127.0.0.1  
10.70.3.150
```

```
# faylı aşağıdakı formaya getiririk  
localhost localhost.my.domain  
squidthird.domain.lan squidthird
```

Konfiglərimiz üçün ünvani təyin edirik eynilə
/usr/local/etc/apache22/httpd.conf faylında **Listen 443** sətiri artırmağı unutmayın.
echo "Include /usr/local/domain/*" >> /usr/local/etc/apache22/httpd.conf

www.include.us1.local, domain: www.us1.local, www.us1.com, apache122, keepalive.com

```
mkdir /usr/local/domen/ # Vhost-lar üçün qovluq yaradırıq.
```

Jurnallarımız üçün Vhost yaradırıq(sertifikatlarla):

```
cat /usr/local/domen/squidcluster.domain.lan
```

```
<VirtualHost *:80>
```

```
RewriteEngine on
```

```
ReWriteCond %{SERVER_PORT} !^443$
```

```
RewriteRule ^/(.*) https:// %{HTTP_HOST} /$1 [NC,R,L]
```

</VirtualHost>

```
<VirtualHost *:443>
    SSLEngine on
    SSLCertificateFile /usr/local/etc/apache22/ssl/squid.pem
    SSLCertificateKeyFile /usr/local/etc/apache22/ssl/squid.key
    DocumentRoot /usr/local/www/lightsquid/
<Directory "/usr/local/www/lightsquid">
    AddHandler cgi-script .cgi
    AllowOverride None
    order allow,deny
    Allow from all
    Options FollowSymLinks ExecCGI
    DirectoryIndex index.cgi
    AuthName "Lightsquid Admin Panel"
    AuthType Basic
    AuthUserFile /etc/htpasswd
    require valid-user
</Directory>
</VirtualHost>

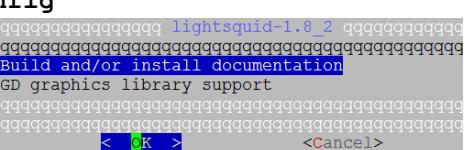
mkdir /usr/local/etc/apache22/ssl/ # Sertifikatlar üçün qovluq yaradırıq

cd /usr/local/etc/apache22/ssl/      # Ünvana daxil olurug ki, sertifikati
                                     ordan yaradaq.

# Sertifikatı generasiya edirik
openssl req -new -x509 -days 365 -nodes -out squid.pem -keyout squid.key
Generating a 1024 bit RSA private key
.....+++++
.....+++++
writing new private key to 'squid.key'
-----
You are about to be asked to enter information that will be incorporated
into your certificate request.
What you are about to enter is what is called a Distinguised Name or a DN.
There are quite a few fields but you can leave some blank
For some fields there will be a default value,
If you enter '.', the field will be left blank.
-----
Country Name (2 letter code) [AU]:AZ
State or Province Name (full name) [Some-State]:BAKU
Locality Name (eg, city) []:Yasamal
Organization Name (eg, company) [Internet Widgits Pty Ltd]:FHN
Organizational Unit Name (eg, section) []:Statistika
Common Name (e.g. server FQDN or YOUR name) []:squidcluster.domain.lan
Email Address []:anar.aghayev@fhn.gov.az

Lazimi ünvanlara lazimi yetkiləri verək.
chown -R www:www /usr/local/etc/apache22/ssl/
chmod -R 600 /usr/local/etc/apache22/ssl/
chown -R www:www /usr/local/domen/
```

```

mkdir /usr/local/www/lightsquid/
cd /usr/ports/www/lightsquid/
make config

make install

chown -R www:www /usr/local/www/
# Squid jurnalların generasiya edilməsi üçün istifadə ediləcek ünvan

# Port ünvanına daxil oluruq
# Lazımi modulları seçirik

# Yükleyirik

# Lightsquid qovluğunu da www istifadəçi və qrupun üzvü edirik

/usr/local/etc/lightsquid/lightsquid.cfg faylında global konfiqləri aşağıdakılara gətiririk(log ünvanını squidin konfiq faylinə uyğun olaraq dəyişin)
$cfgpath = "/usr/local/etc/lightsquid";
$tplpath = "/usr/local/www/lightsquid/tpl";
$langpath = "/usr/local/share/lightsquid/lang";
$reportpath = "/usr/local/www/lightsquid/report";
$logpath = "/var/squid/logs";
$ip2namepath = "/usr/local/libexec/lightsquid";
$debug = 0;
$debug2 = 0;
$squidlogtype = 0;
$ip2name="squidauth";
$timereport = 1;
$lang ="ru-koi8";
$templatebasename = "base";
$showgroupurl = 0;
$userealmname = 0;

/usr/local/www/lightsquid/report # Lightsquid üçün report qovluq yaradırıq
/usr/local/www/lightsquid/check-setup.pl # Scripti işə salaraq LightsQUID-in konfiq faylinin işləməsini test edirik.

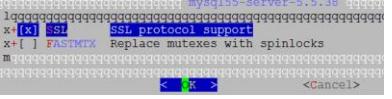
ee /etc/crontab # İndi işə istifadəçilərin hesabatını açıqlayaq.
                  Məsləhətdir ki, hesabatı Hər yarım saatdan bir edəsiniz və biz onu CRON-a əlavə eləmişik.
*/30 * * * * root /usr/local/www/lightsquid/lightparser.pl

root@squidthird:/ # htpasswd -c /etc/htpasswd admin # Admin şifrəsini yaradırıq

New password:
Re-type new password:
Adding password for user admin

/usr/local/etc/rc.d/apache22 restart # Sonda WEB serveri restart edirik

```

```
cd /usr/ports/databases/mysql55-server/
make config                                # MySQL bazanı Yükleyirik
                                              # Lazımi modulları seçirik

make install                                 # Yükleyirik

cd /usr/ports/net/samba36
make config                                # SAMBA36 port ünvanına daxil
                                              # olurraq
                                              # Lazımi modulları seçirik

make install                                 # Yükleyirik

cat /usr/local/etc/smb.conf                  # Serverin quraşdırma faylı
                                              # aşağıdakı kimi olacaq

[global]
  workgroup      = DOMAIN
  server string  = Squidprimary Samba
  security       = ADS
  realm          = DOMAIN.LAN
  password server = domain.lan
  netbios name   = squidprimary
  load printers  = no
  domain master  = no
  local master   = no
  preferred master = no
  interfaces     = em0
  bind interfaces only = yes
  idmap backend  = tdb
  idmap uid      = 10000-20000
  idmap gid      = 10000-20000
  idmap konfiq DOMAIN:backend = rid
  idmap konfiq DOMAIN:range = 10000-99999
  winbind separator = +
  winbind enum users = yes
  winbind enum groups = yes
  winbind use default domain = yes
  winbind nested groups = yes
  winbind refresh tickets = yes
  template homedir = /home/%D/%U
  template shell = /bin/sh
  client use spnego = yes
```

```

client ntlmv2 auth = yes
encrypt passwords = yes
restrict anonymous = 2
log level          = 10
log file           = /var/log/samba/%m.%U.log
max log size       = 50000

mkdir /var/log/samba/                      # Jurnallar üçün qovluq yaradırıq
mkdir /usr/local/etc/samba                 # SAMBA konfiqlər üçün qovluq yaradırıq
mkdir /var/db/samba                         # Samba bazası üçün qovluq yaradırıq

cat /usr/src/crypto/heimdal krb5.conf      # Kerberos quraşdırma faylini
                                              # aşağıdakı kimi edirik

[libdefaults]
    default_realm = DOMAIN.LAN
    clockskew = 300
    v4_instance_resolve = false
    v4_name_convert = {
        host = {
            rcmd = host
            ftp = ftp
        }
        plain = {
            something = something-else
        }
    }

[realms]
    DOMAIN.LAN = {
        kdc = DOMAIN.LAN
        admin_server = DOMAIN.LAN
        kpasswd_server = DOMAIN.LAN
    }

[domain_realm]
    .domain.lan = DOMAIN.LAN

reboot                                     # reboot edirik

ntpdate domain.lan                         # DC-mizdən vaxtı alırıq
kinit -p jamaladm                         # Admin account ilə DC-yə login oluruq
jamaladm@DOMAIN.LAN's Password:

klist                                      # DC-dən aldığımız ticket-ə baxırıq
Credentials cache: FILE:/tmp/krb5cc_0
Principal: jamaladm@DOMAIN.LAN@DOMAIN.LAN

Issued          Expires          Principal
Jul 19 18:31:50 Jul 20 04:31:50  krbtgt/DOMAIN.LAN@DOMAIN.LAN

```

```

cat /etc/nsswitch.conf          # Faylı aşağıdakı şəklə getiririk
group: files winbind
group_compat: nis
hosts: files dns
networks: files
passwd: files winbind
passwd_compat: nis
shells: files
services: compat
services_compat: nis
protocols: files
rpc: files

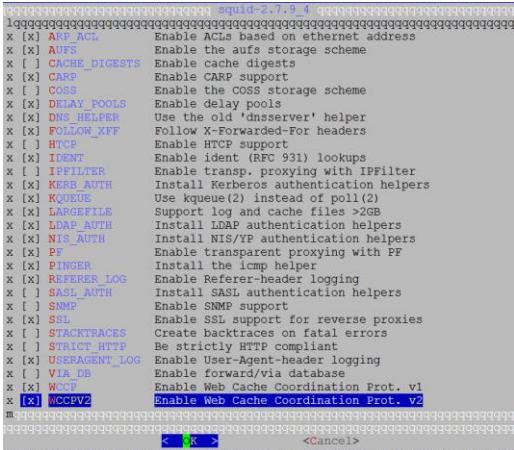
net join -U jamaladm          # Artıq admin account ilə DC-ə üzv olduq
Enter jamaladm's password:
Using short domain name -- DOMAIN
Joined 'SQUIDTHIRD' to dns domain 'domain.lan'

net ads testjoin               # Qoşulmanı test edirik
Join is OK

/usr/local/etc/rc.d/samba restart # Samba-nı restart edirik ki, WinBind işə
                                   # düşsün

wbinfo -u                      # Domain istifadəçilərini list edirik
wbinfo -g                      # Domain qruplarını list edirik

getent passwd                   # DC userlərin UID-nə baxırıq
getent group                    # DC userlərin GID-nə baxırıq

cd /usr/ports/www/squid        # Squid27 port ünvanına daxil oluruzq
make config                     # Lazımı modulları seçirik

make install                   # Yükləyirik
chmod -R 750 /var/db/samba/winbindd_privileged/ # Squid üçün SAMBA
                                                # qovluğuna yetki veririk

```

```
chown -R root:squid /var/db/samba/winbindd_privileged/          # Samba qovluğuna
                                                               squid qrupunu
                                                               mənimsədirik
```

/usr/local/etc/squid/squid.conf faylinda əsas konfiqlərimizi açıqlayaq(log, cache konfiqlərini istədiyiniz qovluğa təyin ede bilərsiniz, Hər hal üçün **squid.conf** faylı ayrıca hazır olacaq).

```
# TAG: auth_param
auth_param ntlm program /usr/local/bin/ntlm_auth --helper-protocol=squid-2.5-
ntlmssp --domain=DOMAIN.LAN
auth_param ntlm children 250
auth_param ntlm keep_alive on

auth_param basic program /usr/local/bin/ntlm_auth --helper-protocol=squid-
2.5-basic --domain=DOMAIN.LAN
auth_param basic children 250
auth_param basic realm Squid proxy-caching web server
auth_param basic credentialsttl 2 hours
auth_param basic casesensitive off

external_acl_type nt_group ttl=60 negative_ttl=60 grace=90 children=10 %LOGIN
/usr/local/libexec/squid/wbinfo_group.pl
# TAG: acl bölümündə MIME type-lar üçün ACL təyin edirik
acl deny_mime rep_mime_type -i ^application/octet-stream
acl deny_mime rep_mime_type -i ^application/x-shockwave-flash$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^application/octet-stream$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^application/x-tar$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^application/zip$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^application/x-gtar$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^application/x-tar$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^audio/mpeg$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^audio/x-aiff$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^audio/x-wav$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^audio/mp3$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^video/mpeg$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^video/quicktime$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^video/x-msvideo$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^video/x-sgi-movie$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^video/vnd.mpegurl$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^audio/x-realaudio$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^audio/x-pn-realaudio$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^application/x-rar-compressed

#### Added by Jamal
acl inet_full external nt_group inet_full
acl inet_minimal external nt_group inet_minimal
#### Birinci ACL DC istifadəçilərinin seçilmiş qrupunu təyin edir ####
#### İkinci isə bu istifadəçiləri həftənin bütün günləri bütün vaxtlarda
təyin edir ####
acl inet_mudriyyet external nt_group inet_mudriyyet
acl inet_mudriyyet_time time MTWHFAS 00:00-23:59
```

```

##### Birinci ACL DC istifadəçilərini təyin edir
#acl inet_mudriyyet proxy_auth
"/usr/local/etc/squid/db/inet_mudriyyet.dcusers"

#####
# faylda olan root domain-nə giriş qadağandır #####
acl deny_rootdomain dstdom_regex "/usr/local/etc/squid/db/deny_rootdomain"
#####
# faylda olan terminlər qadağandır #####
acl terminler url_regex -i "/usr/local/etc/squid/db/terminler"
#####
# faylda olan genişlənmələrdə download etmək qadağandır #####
acl down_deny url_regex "/usr/local/etc/squid/db/down_deny"

# TAG: http_access - Bu bölümde isə http_access deny all-dan önce
# aşağıdakılari əlavə edirik
http_access allow localnet inet_mudriyyet !terminler !down_deny
http_access allow all inet_mudriyyet !terminler !down_deny
http_access allow localnet inet_minimal !deny_rootdomain !terminler
!down_deny
http_access allow all inet_minimal !deny_rootdomain !terminler !down_deny
http_access allow localnet inet_full
http_access allow all inet_full
http_access deny all

# TAG: http_reply_access - Eynilə reply üçün
http_reply_access allow localnet inet_mudriyyet !terminler !down_deny
http_reply_access allow all inet_mudriyyet !terminler !down_deny
http_reply_access allow localnet inet_minimal !deny_rootdomain !terminler
!down_deny
http_reply_access allow all inet_minimal !deny_rootdomain !terminler
!down_deny
http_reply_access allow localnet inet_full
http_reply_access allow all inet_full
http_reply_access deny all

/usr/local/etc/squid/squid.conf faylı aşağıdakı kimi olacaq:
cat /usr/local/etc/squid.conf | grep -v '^$' | grep -v "#"
auth_param ntlm program /usr/local/bin/ntlm_auth --helper-protocol=squid-2.5-
ntlmssp --domain=DOMAIN.LAN
auth_param ntlm children 250
auth_param ntlm keep_alive on
auth_param basic program /usr/local/bin/ntlm_auth --helper-protocol=squid-
2.5-basic --domain=DOMAIN.LAN
auth_param basic children 250
auth_param basic realm Squid proxy-caching web server
auth_param basic credentialsttl 2 hours
auth_param basic casesensitive off
external_acl_type nt_group ttl=60 negative_ttl=60 grace=90 children=10 %LOGIN
/usr/local/libexec/squid/wbinfo_group.pl
acl all src all
acl manager proto cache_object

```

```

acl localhost src 127.0.0.1/32
acl to_localhost dst 127.0.0.0/8 0.0.0.0/32
acl SSL_ports port 443
acl CONNECT method CONNECT
acl deny_mime rep_mime_type -i ^application/octet-stream
acl deny_mime rep_mime_type -i ^application/x-shockwave-flash$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^application/octet-stream$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^application/x-tar$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^application/zip$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^application/x-gtar$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^application/x-tar$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^audio/mpeg$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^audio/x-aiff$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^audio/x-wav$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^audio/mp3$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^video/mpeg$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^video/quicktime$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^video/x-msvideo$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^video/x-sgi-movie$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^video/vnd.mpegurl$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^audio/x-realaudio$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^audio/x-pn-realaudio$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^application/x-rar-compressed
acl inet_full external nt_group inet_full
acl inet_minimal external nt_group inet_minimal
acl inet_mudriyyet external nt_group inet_mudriyyet
acl inet_mudriyyet_time time MTWHFAS 00:00-23:59
acl deny_rootdomain dstdom_regex "/usr/local/etc/squid/db/deny_rootdomain"
acl terminler url_regex -i "/usr/local/etc/squid/db/terminler"
acl down_deny url_regex "/usr/local/etc/squid/db/down_deny"
http_access allow manager localhost
http_access deny manager
http_access deny !Safe_ports
http_access deny CONNECT !SSL_ports
http_access allow localnet inet_mudriyyet !terminler !down_deny
http_access allow all inet_mudriyyet !terminler !down_deny
http_access allow localnet inet_minimal !deny_rootdomain !terminler
!down_deny
http_access allow all inet_minimal !deny_rootdomain !terminler !down_deny
http_access allow localnet inet_full
http_access allow all inet_full
http_access deny all
http_reply_access allow localnet inet_mudriyyet !terminler !down_deny
http_reply_access allow all inet_mudriyyet !terminler !down_deny
http_reply_access allow localnet inet_minimal !deny_rootdomain !terminler
!down_deny
http_reply_access allow all inet_minimal !deny_rootdomain !terminler
!down_deny
http_reply_access allow localnet inet_full
http_reply_access allow all inet_full
http_reply_access deny all
icp_access allow localnet
icp_access deny all

```

```

http_port 3128
hierarchy_stoplist cgi-bin ?
cache_mem 256 MB
cache_dir diskd /var/squid/cache 5000 16 512 Q1=72 Q2=64
access_log /var/squid/logs/access.log squid
cache_log /var/squid/logs/cache.log
cache_store_log /var/squid/logs/store.log
mime_table /usr/local/etc/squid/mime.conf
netdb_filename /var/squid/logs/netdb.state
diskd_program /usr/local/libexec/squid/diskd-daemon
unlinkd_program /usr/local/libexec/squid/unlinkd
refresh_pattern ^ftp: 1440 20% 10080
refresh_pattern ^gopher: 1440 0% 1440
refresh_pattern -i (/cgi-bin/|\.?) 0 0% 0
refresh_pattern . 0 20% 4320
acl shoutcast rep_header X-HTTP09-First-Line ^ICY.[0-9]
upgrade_http0.9 deny shoutcast
acl apache rep_header Server ^Apache
broken_vary_encoding allow apache
cache_effective_user squid
cache_effective_group squid
delay_pools 3
delay_class 1 2
delay_access 1 allow inet_mudriyyet
delay_access 1 deny all
delay_parameters 1 1048576/1048576 1048576/1048576
error_directory /usr/local/etc/squid/errors/Azerbaijani
cache_dns_program /usr/local/libexec/squid/dnsserver
dns_children 100
hosts_file /etc/hosts
forwarded_for off
coredump_dir /var/squid/cache

```

Yetki təyin etmek üçün lazımlı olan qovluq və lazımı faylları yaradıb içini dolduraq.

```

mkdir /usr/local/etc/squid/db
root@squidthird:/var/log/samba # cat /usr/local/etc/squid/db/deny_rootdomain
\.am$  

\.ru$  

\.org$  

root@squidthird:/var/log/samba # cat /usr/local/etc/squid/db/terminler
sex  

porn  

pron  

durty  

gay  

root@squidthird:/var/log/samba # cat /usr/local/etc/squid/db/down_deny
.[Tt][Oo][Rr][Rr][Ee][Nn][Tt]$  

.[Aa][Vv][Ii]$  

.[Jj][Pp][Ee][Gg]$  

.[Zz][Ii][Pp]$  

.[Mm][Pp]3$  


```

. [Ee] [Xx] [Ee] \$

```
chown -R squid:squid /usr/local/etc/squid/          # Squid qovluğununu squid user  
                                                    və qrup üzvü edirik  
  
chown -R squid:squid /var/squid/                  # Cache və logları squid user  
                                                    və qrup üzvü edirik  
  
squid -z                                         # Cache generasiya edirik  
  
/usr/local/etc/rc.d/squid start                 # Squid-i işə salırıq
```

Bütün istifadəçilərlə test edirik və uğurlu nəticə əldə edənədək logları analiz edirik.

Squid-in debug və troubleshoot edilməsi

Squid NTLM Group ACL-lər yazılında əksər hallarda aşağıdakı səhvələr baş verir:

1. Squid DC-yə qoşula bilmir.
2. Squid istifadəçini qrupdan ala bilmir
3. Squid DC ayırıcısını əlavə edə bilmir.

Misal üçün aşağıdakı jurnalı göstərə bilərik:

```
failed to call wbcSidToGid: WBC_ERR_WINBIND_NOT_AVAILABLE
Could not convert sid S-1-5-21-3786744645-3232078785-4224732712-4109 to gid
failed to call wbcGetGroups: WBC_ERR_WINBIND_NOT_AVAILABLE
Could not get groups for user fizuli.ahmedov
could not obtain winbind interface details: WBC_ERR_WINBIND_NOT_AVAILABLE
could not obtain winbind separator!
failed to call wbcLookupName: WBC_ERR_WINBIND_NOT_AVAILABLE
Could not lookup name Internet_Medium_Access
```

```
tail -f /var/log/samba/log.wb-DomainName # Həmçinin Samba-da olan jurnalları
araşdırıraq
```

Hal-hazırda işləyən **/usr/local/etc/smb.conf** faylinin məzmunu aşağıdakı kimidir:

```
[global]
workgroup = DOMAIN
realm = DOMAIN.LAN
security = ADS
encrypt passwords = true
dns proxy = no
socket options = TCP_NODELAY
domain master = no
local master = no
preferred master = no
os level = 0
domain logons = no

# Mütləq bu sətiri təyin edin əks halda heç nə işləməyəcək çünki digər
trust_domainlər arasında
# Timeout baş verir və siz problemin harda olduğunu anlaya bilmirsiz.
allow trusted domains = no
load printers = no
show add printer wizard = no
printcap name = /dev/null
disable spoolss = yes
idmap config * : range = 10000 - 40000
idmap config * : backend = tdb
winbind enum groups = yes
winbind enum users = yes
winbind use default domain = yes
template shell = /bin/bash
winbind refresh tickets = yes
```

```

log level = 3
log file = /var/log/samba/%m.%U.log
max log size = 50000

wbinfo -n internet_full_access      # Bu qrupun sid-ni axtarırıq və nəticə
                                     # aşağıdakı kimi olacaq
S-1-5-21-3786744645-3232078785-4224732712-4108 SID_DOM_GROUP (2)

wbinfo -Y S-1-5-21-3786744645-3232078785-4224732712-4108 # Həmçinin SID-i
                                                               # GID-e convert edəndə
                                                               # 10002 aşağıdakı nəticə
                                                               # olmalıdır

Əgər bu cavab Could not convert sid to gid çıxarsa, demək winbind DC-dən
cavab ala bilmir.

wbinfo -G 10002                      # GID-dən SID-ə qayıdaq
S-1-5-21-3786744645-3232078785-4224732712-4108

wbinfo -s S-1-5-21-3786744645-3232078785-4224732712-4110      #SID-i qrupname-ə
                                                               #qaytaraq
DOMAIN+internet_low_access 2

wbinfo -S S-1-5-21-3786744645-3232078785-4224732712-2200      # User SID-i UNIX
                                                               # ID-ə convert
                                                               # edirik
11949

getent passwd | grep 11949      # UID ilə bazamızda axtarış edirik
parviz.mammadov:*:11949:10006:Parviz
Mammadov:/home/DOMAIN/parviz.mammadov:/sbin/nologin

wbinfo -U 11949                  # UNIX ID-ni Windows SID-ə yenidən convert edirik
S-1-5-21-3786744645-3232078785-4224732712-2200

testparm                         # Once Samba-nı test edək.
Load smb config files from /usr/local/etc/smb.conf
Loaded services file OK.
Server role: ROLE_DOMAIN_MEMBER
Press enter to see a dump of your service definitions

/etc/rc.conf-umuzda bu məvzu üçün aşağıdakı sətirlər mövcuddur:
samba_enable="YES"
winbindd_enable="YES"
kerberos5_server_enable="YES"
squid_enable="YES"

```

Hal-hazırda işləyən **/etc krb5.conf** quraşdırma faylımız aşağıdakı kimidir
(Qeyd: Nəzərə alın ki, siz default_realm-da təyin etdiyiniz DC adı böyük

hərflərlə yazıldığına görə də, siz kinit-lə login olanda DC adını böyük hərflə yazmalısınız):

```
[libdefaults]
    default_realm = DOMAIN.LAN
    kdc_timesync = 1
    ccache_type = 4
    forwardable = true
    proxiable = true
    v4_instance_resolve = false
    v4_name_convert = {
        host = {
            rcmd = host
            ftp = ftp
        }
        plain = {
            something = something-else
        }
    }
    fcc-mit-ticketflags = true

[realms]
    DOMAIN.LAN = {
        kdc = dc01
        kdc = dc02
        admin_server = dc01
        default_domain = DOMAIN.LAN
    }

[domain_realm]
    .domain.lan = DOMAIN.LAN
    domain.lan = DOMAIN.LAN

[login]
    krb4_convert = false
    krb4_get_tickets = false
```

Lazımı yetkiləri verək ki, **squid wbinfo_group.pl** scripti öz istifadəçi adı və şifrəsi ilə çağırıa bilsin:

```
chown -R squid:squid /var/squid/
chown -R squid:squid /usr/local/libexec/squid/
chown -R squid:squid /usr/local/etc/squid/
```

Bu ona görədir ki, squid öz konfiqində squid istifadəçi və qrup adından işləməsini aşağıdakı kimi deyib:

```
cache_effective_user squid
cache_effective_group squid
```

```
/usr/local/etc/rc.d/squid stop          # Squid-i dayandırırıq
/usr/local/etc/rc.d/samba stop          # Sambani dayandırırıq (Həmçinin
                                         winbind dayanır)
```

Squid-in WinBind-ə qoşula bilməsi üçün lazımı yetkiləri veririk:

```

chown -R root:squid /var/db/samba/winbindd_privileged/
chmod -R 750 /var/db/samba/winbindd_privileged/

ntpdate domain.lan          # DC-mizdən ən son və düzgün tarixi alırıq

net cache flush             # Samba şəbəkə cache-ni təmizləyirik

kdestroy                  # Aldığımız açarı silirik

kinit -p jamaladm         # DC-dən yeni açar alırıq
Credentials cache: FILE:/tmp/krb5cc_0
Principal: SQUIDPRIMARY$@DOMAIN.LAN

Issued           Expires            Principal
Oct 31 16:00:00 Nov  1 02:00:00 krbtgt/DOMAIN.LAN@DOMAIN.LAN

kinit --renewable jamaladm@DOMAIN.LAN      # Yuxarıda qeyd etdiyim kimi,
                                                DC böyük hərflərlə yazılır
                                                çünki, /etc/krb5.conf
                                                quraşdırma faylında
                                                default_realm-da DC böyük
                                                hərflərlə qeyd edilmişdir.

kinit -renewable          # açarın şifrəsiz yenilənə bilməsinə yetki veririk

kinit -renew               # Bu əmrlə yeniləyirik
kinit -R                  # Yada bu əmrlə yeniləyirik

rm -rf /var/db/samba/*.tdb    # ID xəritələnməsi faylini silirik

net ads join -U jamaladm@domain.lan      # DC-mizə yenidən login oluruq

# Aşağıdakı əmri birbaşa şifrə daxil edilmədən script-də istifadə etmek olar
net ads join -W domain.lan -I 10.70.3.2 -U Jamaladm%DC@c0untp#$

net groupmap list          # Qrup-ların xəritələnməsinə baxırıq
Administrators (S-1-5-32-544) -> internet_low_access
Users (S-1-5-32-545) -> BUILTIN\users

net ads lookup              # Domain controller quruluşuna baxaq
Information for Domain Controller: 10.70.3.3

Response Type: LOGON_SAM_LOGON_RESPONSE_EX
GUID: 271fef32-c64e-4d10-a8ae-cd8aedf8993b
Flags:
  Is a PDC:                                no
  Is a GC of the forest:                     yes
  Is an LDAP server:                        yes
  Supports DS:                             yes
  Is running a KDC:                          yes
  Is running time services:                 yes

```

```

Is the closest DC: yes
Is writable: yes
Has a hardware clock: no
Is a non-domain NC serviced by LDAP server: no
Is NT6 DC that has some secrets: no
Is NT6 DC that has all secrets: yes

Forest: domain.lan
Domain: domain.lan
Domain Controller: dc02.domain.lan
Pre-Win2k Domain: DOMAIN
Pre-Win2k Hostname: DC02
Server Site Name : Main
Client Site Name : Main
NT Version: 5
LMNT Token: ffff
LM20 Token: ffff
  
```

```

net ads info # DC haqqında məlumat alırıq
LDAP server: 10.70.3.3
LDAP server name: dc02.domain.lan
Realm: DOMAIN.LAN
Bind Path: dc=DOMAIN,dc=LAN
LDAP port: 389
Server time: Sat, 08 Nov 2014 19:18:52 AZT
KDC server: 10.70.3.3
Server time offset: 3
  
```

```
net sam createbuiltingroup administrators
```

Bu əmrlə BuiltIn qrupları yarada bilərsiniz. Ancaq size lazım deyil çünki groupmap-də bütün qruplar görsənir.

```
/usr/local/etc/rc.d/samba start
/usr/local/etc/rc.d/samba restart
```

Sambani işə salırıq
WinBind serisi yoxlamaq üçün sambani yenidən işə salırıq

Squid-in işə salmazdan və **/var/squid/logs/cache.log**-u analiz etməzdən önce aşağıdakı yoxlanışları bir daha edirik:

```
klist # açarımiza yenidən baxırıq
Credentials cache: FILE:/tmp/krb5cc_0
Principal: jamaladm@DOMAIN.LAN
```

Issued	Expires	Principal
Oct 31 18:17:55	Nov 1 04:17:55	krbtgt/DOMAIN.LAN@DOMAIN.LAN
Oct 31 18:19:40	Nov 1 04:17:55	ldap/dc02.domain.lan@DOMAIN.LAN
Oct 31 18:19:49	Nov 1 04:17:55	ldap/dc01.domain.lan@DOMAIN.LAN

```
wbinfo -u                                # DC-i istifadəçilərə baxırıq
javad.javadov
khumar.kazimova
aydin.jafarov
rofat.guliyev
dilara.ahmadova
anvar.bagiyev
zenfira.huseynova
jamil.zeynalov
nijat.shukurov
simuzar.huseynova

wbinfo -t                                # RPC çağırışı yoxlayırıq
checking the trust secret for domain DOMAIN via RPC calls succeeded

wbinfo -p                                # WinBind-i ping edirik
Ping to winbindd succeeded

wbinfo -P                                # NetLogon DC qoşulmasını yoxlayırıq
checking the NETLOGON dc connection succeeded

wbinfo -g                                # DC-i qruplarına baxırıq
cspersistentchatadministrator
cshelpdesk
csviewonlyadministrator
csserveradministrator
csarchivingadministrator
cslocationadministrator

getent passwd                            # DC istifadəçilərini UNIX formatında alırıq
rubaba.baghirova:*:10021:10000:Rubaba
Baghirova:/home/DOMAIN/rubaba.baghirova:/bin/sh
ramiz.asilbayli:*:10022:10000:Ramiz
Asilbayli:/home/DOMAIN/ramiz.asilbayli:/bin/sh
mansura.zeynalova:*:10023:10000:Mansura
Zeynalova:/home/DOMAIN/mansura.zeynalova:/bin/sh
gazanfar.bagirov:*:10024:10000:Gazanfar
Bagirov:/home/DOMAIN/gazanfar.bagirov:/bin/sh
ayda.ibrahimkhalilov:*:10025:10000:Ayda
Ibrahimkhali洛va:/home/DOMAIN/ayda.ibrahimkhalilov:/bin/sh
ariz.verdiyev:*:10026:10000:Ariz Verdiyev:/home/DOMAIN/ariz.verdiyev:/bin/sh
lachin.babayev:*:10027:10000:Lachin
Babayev:/home/DOMAIN/lachin.babayev:/bin/sh

getent group                            # DC qruplarını UNIX formatda alırıq
enterprise admins:x:10006:dcadm
enterprise read-only domain controllers:x:10014
rtccomponentuniversalservices:x:10044:lync01$
```

```
id full # full adlı istifadəçi üçün UNIX ID-ni  
belə alırıq  
uid=11476(full) gid=10006(domain users) groups=10006(domain  
users),10030/inet_full,10007/internet_full_access,10029/tacacsadmin,10028(  
openvpnma)
```

DC-de olan qrupların SID-ə convert edilməsinə baxaq:

```
wbinfo -n Internet_Full_Access  
S-1-5-21-3786744645-3232078785-4224732712-4108 SID_DOM_GROUP (2)
```

```
wbinfo -n Internet_Low_Access
```

```
S-1-5-21-3786744645-3232078785-4224732712-4110 SID_DOM_GROUP (2)
```

```
wbinfo -n Internet_Medium_Access
```

```
S-1-5-21-3786744645-3232078785-4224732712-4109 SID_DOM_GROUP (2)
```

Hemçinin SID-dən GID-ə convert edilməsinə baxaq:

```
wbinfo -Y S-1-5-21-3786744645-3232078785-4224732712-4108  
10075
```

```
wbinfo -Y S-1-5-21-3786744645-3232078785-4224732712-4110  
10077
```

```
wbinfo -Y S-1-5-21-3786744645-3232078785-4224732712-4109  
10076
```

Hemçinin **/usr/local/etc/squid/squid.conf** quraşdırma faylında müraciət header-in həcmini aşağıdakı kimi biraz artırırıq:

```
request_header_max_size 35 KB
```

```
/usr/local/etc/rc.d/squid start # Sonda Squid Daemon-u işə salırıq
```

```
tail -f /var/squid/logs/cache.log # Online-da jurnalları aşşdırırıq ki,  
bir daha belə səhv olmasın
```

Debug Rejimde full istifadəcisi ilə **Internet_Full_Access** qrupunda qeydiyyatdan keçməyə çalışaq.

```
echo "full Internet_Full_Access" | /usr/local/libexec/squid/wbinfo_group.pl -d
```

Debugging mode ON.

Got full Internet_Full_Access from squid

User: -full-

Group: -Internet_Full_Access-

SID: -S-1-5-21-3786744645-3232078785-4224732712-4108-

GID: -10003-

Sending OK to squid

OK

Əgər istifadəciden sonra DC adını yazsaq səhv çap edilir:

```
echo "full@domain.lan Internet_Full_Access" |  
/usr/local/libexec/squid/wbinfo_group.pl -d  
Debugging mode ON.  
Got full@domain.lan Internet_Full_Access from squid  
User: -full@domain.lan-  
Group: -Internet_Full_Access-  
SID: -S-1-5-21-3786744645-3232078785-4224732712-4108-  
GID: -10003-  
failed to call wbcGetGroups: WBC_ERR_DOMAIN_NOT_FOUND  
Could not get groups for user full@domain.lan  
Sending ERR to squid  
ERR
```

```
perl /usr/local/libexec/squid/wbinfo_group.pl      # full user ilə  
                                                internet_full_access qrupunu  
                                                test edək  
full internet_full_access
```

NTLM ilə yoxlayırıq:

```
/usr/local/bin/ntlm_auth --username=full  
password:  
NT_STATUS_OK: Success (0x0)
```

```
wbinfo -a full%A123456789a          # Yenə də full istifadəçisi və  
                                         A123456789a şifrəsi ilə qoşulduq (uğurlu  
                                         nəticə)  
plaintext password authentication succeeded  
challenge/response password authentication succeeded
```

```
wbinfo -a full@domain.lan%A123456789a    # Eyni ilə ancaq DC ilə  
plaintext password authentication failed  
Could not authenticate user full@domain.lan%A123456789a with plaintext  
password  
challenge/response password authentication failed  
error code was NT_STATUS_NO_SUCH_USER (0xc0000064)  
error message was: No such user  
Could not authenticate user full@domain.lan with challenge/response
```

```
wbinfo --allocate-uid                      # ID yerləşməsini test edə bilərik
```

Həmçinin Samba-nın jurnal faylında olan domain-imizə aid olan WinBind jurnalını analiz edirik. Ancaq jurnalları həmişə result-a görə araşdırmaq lazımdır. Aşağıdakı kimi:

```
tail -f /var/log/samba/log.wb-DOMAIN  
type : *
```

```

type : SID_NAME_USER (1)
domain : *
domain : *
domain : 'DOMAIN'
name : *
name : *
name : 'elnur.alizade'
result : NT_STATUS_OK
  
```

Həmçinin əgər siz DC-də olan istifadəçilərdən hansısa birinin yərini dəyişsəniz, yəni yetkisini artırmaq vəya azaltmaq istəsəniz bu vaxt alacaq. Bu ona görədir ki, istifadəçi Sambada olan **winbind cache time** müddətinə baxacaq:

```

cat /usr/local/etc/smb.conf | grep cache      # Məndə olan vaxt 15 dəq ya
                                                 da 900 saniyədir
winbind cache time = 900
  
```

Bu problemi həll etmek üçün isə istifadəçini CLI-dan əlimizlə qeydiyyatdan keçiririk:

```

wbinfo --authenticate=full%A123456789a      # full istifadəçisinin
                                                 A123456789a şifrə ilə
                                                 tez login edirik ki,
                                                 tez qrupu dəyişsin.
  
```

Biraz external ACL **nt_group** strukturunu açıqlayaq:

```

external_acl_type nt_group ttl=120 negative_ttl=120 grace=90 children=500
%LOGIN /usr/local/libexec/squid/wbinfo_group.pl
  
```

ttl=n (**Time-To-Live** yaşama vaxtı) Kənar ACL-in emali nəticələrinin saniyələrlə olan saxlanma müddətidir (Susmaya görə **3600** saniyədir yəni **1 saat**).

negative_ttl=n TTL Kənar ACL-in neqativ nəticələrinin saxlanılması üçün saniyələrlə olan müddətdir (Susmaya görə TTL-in mənası ilə eyni olur yəni **3600** saniye)

grace=n TTL-in faizlərlə gözləmə müddətidir hansı ki, cache verilənlərinin yenilənməsi, yəni cavabın gözlənməsinə ehtiyacı olmadan inisializasiya edilməlidir (Susmaya görə **0-dir** gözləmə period yoxdur).

Bütün bu yazdıqlarından sonra siz serveri reboot və ya **samba daemon**-u restart etsəniz belə, hər halda **getent passwd** və **getent group** əmrinin nəticəsini uğurla almalısınız.

Squid başlıqlara görə süzgəc

Əgər siz Squid-də genişlənmələrə görə nəyisə download etmək üçün bağlaşanız bu heç də o demek deyil ki, onları yənə də download etmək olmaz. Çünkü, adı halda istifadəçilər download-da `http_request` edir. Hal-hazırda əksər saytlar download üçün ünvanı müraciətdən sonra verir yeni `http_reply`-da bu halda sizə genişlənmələr kömək edə bilməyəcəklər. Size yalnız fayl tiplərinin başlıqlarını kömək edə bilər. Yəni MIME-Types. Ümumiyyətlə Squid-in ev qovluğunda yəni, '`/usr/local/etc/squid/`'-də artıq `mime.conf` adlı fayl mövcud olur və onun içində bütün başlıqlar aydın şəkildə yazılmışdır.

Biz sadəcə '`/usr/local/etc/squid/squid.conf`' faylında bizim mime cədvəlimizin hansı fayldan oxuduğunu elan edəcəyik və özümüzə uyğun olan MIME ACL-ni yaradaciyıq.

```
# Bu '_sams_52732c3181187' Müəyyən bir ACL-dir və
/usr/local/etc/squid/52732c3181187.sams faylında authentifikasiyadan keçən
istifadəçilərin listini saxlayır.
```

```
acl _sams_52732c3181187 proxy_auth "/usr/local/etc/squid/52732c3181187.sams"
acl _sams_52732c3181187_time time MTWHFAS 00:00-23:59
# deny_time ACL isə artıq lazımlı olan MIME-type-ları təyin edir.
acl deny_mime rep_mime_type -i ^application/octet-stream
acl deny_mime rep_mime_type -i ^application/x-shockwave-flash$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^application/octet-stream$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^application/x-tar$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^application/zip$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^application/x-gtar$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^application/x-tar$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^audio/mpeg$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^audio/x-aiff$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^audio/x-wav$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^audio/mp3$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^video/mpeg$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^video/quicktime$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^video/x-msvideo$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^video/x-sgi-movie$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^video/vnd.mpegurl$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^audio/x-realaudio$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^audio/x-pn-realaudio$
acl deny_mime rep_mime_type -i ^application/x-rar-compressed

# Artıq aşağıdakı qaydada yazılıq ki, bu ACL-də _sams_52732c3181187 olan
istifadəçilərə
# deny_mime MIME type-ları qadağandır.
# TAG: http_reply_access
http_reply_access deny deny_mime _sams_52732c3181187

# TAG: mime_table
mime_table /usr/local/etc/squid/mime.conf # Mime cədvəlini elan edirik
```

Windows yenilənməsi

Domain-də olan istifadəçilər Squid üzərindən Windows və Windows Antivirus Essentials Update etdikdə çoxlu problemlər çıxır. Bunları aradan qaldırmaq üçün aşağıdakılari etməyiniz yetərlidir.

```
acl windowsupdate dstdomain windowsupdate.microsoft.com
acl windowsupdate dstdomain .update.microsoft.com
acl windowsupdate dstdomain download.windowsupdate.com
acl windowsupdate dstdomain redir.metaservices.microsoft.com
acl windowsupdate dstdomain images.metaservices.microsoft.com
acl windowsupdate dstdomain c.microsoft.com
acl windowsupdate dstdomain www.download.windowsupdate.com
acl windowsupdate dstdomain wustat.windows.com
acl windowsupdate dstdomain crl.microsoft.com
acl windowsupdate dstdomain sls.microsoft.com
acl windowsupdate dstdomain productactivation.one.microsoft.com
acl windowsupdate dstdomain ntservicepack.microsoft.com
acl windowsupdate dstdomain office15client.microsoft.com
acl windowsupdate dstdomain login.microsoftonline.com
acl CONNECT method CONNECT
acl wuCONNECT dstdomain www.update.microsoft.com
acl wuCONNECT dstdomain sls.microsoft.com
```

və əsas istifadəçi ACL-lərindən sonra aşağıdakı ACL-lər yazmağınız yetərlidir.

```
# hansı ki, deyirik CONNECT metodу ilə wuCONNECT ACL-ində olan LINK-lərə,
bütün localnet ACL-də olan IP
# adreslərlə qoşulmaya izin veririk
http_access allow CONNECT wuCONNECT localnet
http_access allow windowsupdate localnet
```

```
##### RFC-nin təsdiqlədiyi LOCAL IP ünvanların aralığı hansı ki, localnet
ACL-indədir
acl localnet src 10.0.0.0/8      # RFC1918 possible internal network
acl localnet src 172.16.0.0/12    # RFC1918 possible internal network
acl localnet src 192.168.0.0/16   # RFC1918 possible internal network
```

BÖLÜM 7

Daxili resursların şifrələnmiş kanalla idarə edilməsi

- FreeBSD OpenVPN
- FreeBSD serverdə OpenVPN Active Directory ilə integrasiyası
- Ubuntu serverdə OpenVPN Active Directory ilə integrasiyası
- Ubuntu serverdə OpenVPN FreeRADIUS AD integrasiyası

Hər bir şirkətin müəyyən zamandan sonra daxili informasiya resurslarına girişi üçün tələb yaranı bilər. Cənki, hər hansı bir istifadəçinin çox təcili işi çıxa bilər və eyni anda da işə gəlmək imkanı olmaya bilər. Həmçinin qeyri iş vaxtlarında və ya şənbə, bazar günlərində hansısa işin təcili görülməsi tələbi yaranı bilər. Bu hallarda şirkətə qoşulmaq tələbi yaranacaq. Başlığımızda OpenVPN vasitəsilə istifadəçilərin uzaqdan qoşulması üçün VPN Server quraşdırırıq. VPN serverimizi həm Active Directory, həm də FreeRADIUS-la integrasiya edəcəyik. FreeRADIUS server isə öz növbəsində Active Directory ilə integrasiya edilmişdir.

FreeBSD OpenVPN

İstənilən şirkətin daxilində olan informasiya resurslarına xidmət tələb edilir. Bu xidməti isə şirkətin IT və Programlaşdırma şöbələri edir. İş prosesində həm programlaşdırma və həm də IT işçilərindən tələb edilə bilər ki, qeyri iş vaxtları və şənbə, bazar günləri hansısa iş yerinə yetirilməlidir. Artıq hər kəs öz evindən işə hansısa vasitə ilə qoşulmaq məcburiyyətində qalır cünki, eks halda işə gəlməli olacaqlar. Bu halda bizim köməyimizə açıq qaynaqlı OpenVPN çacatcaq. Bu program təminatı təhlükəsizlik baxımından da mükəmməldir və istənilən client əməliyyat sistemi üçün proqrama sahibdir. Başlığımızda FreeBSD server üzərində OpenVPN qurulması açıqlanacaq.

İlk işimiz serverimizi Router rejimində işə salmaqdır cünki, OpenVPN-in virtual şəbəkəsi yönləndirilmə tələb edir.

Sistemin yenidən yüklənməsindən sonra işləməsi üçün aşağıdakı əmri yerinə yetiririk:

```
# echo 'gateway_enable="YES"' >> /etc/rc.conf
```

Hal-hazırkı senasda yerinə yetirmək üçün aşağıdakı əmri yerinə yetiririk:

```
# sysctl -w net.inet.ip.forwarding=1
```

OpenVPN-i portlardan yükləyək.

```
cd /usr/ports/security/openvpn          # Port ünvanına daxil oluruq.
make config                                # Lazımı modulları seçirik.
```



```
make install                                # Yükləyirik
```

Qeyd: FreeBSD serverimizdə kernel-in **tap** və **tun** tipli alətlərin dəstəklənməsi üçün **/sys/amd64/conf/GENERIC** faylında "**Pseudo devices**" bölümündə "**device tap**" və "**device tun**" fərqli sətirlərdə əlavə edib kerneli yenidən kompilyasiya eləmək lazımdır. OpenVPN-in versiyası 2.3.32-dir.

Sözsüz ki, gələcək üçün OpenVPN-in OpenSSL sertifikatlarını daha rahat idarə etmək üçün ssl-admin portunu da yükləmək lazımdır.

Port ünvanına daxil oluruq:

```
root@siteA:~ # cd /usr/ports/security/ssl-admin/
root@siteA:/usr/ports/security/ssl-admin # make install      # Yukleyirik
```

PKİ infrastruktur üçün easy-rsa-ni portlardan yükləyirik:

```
# cd /usr/ports/security/easy-rsa
# make -DBATCH install
```

Easy-RSA tələb elədiyi üçün BASH yükləyirik:

```
# pkg install bash
```

Public və Private açarların qurulması

Client/Server VPN yaratmadan önce biz PUBLIC açar (**PKI**) infrastrukturunu yaratmalıyıq. PKI özünə Certificate Authority, Private açarları və certificates (Public açarları) həm client və həm də server üçün daxil edir. Həmçinin biz Diffie-Hellman parametrli açar generasiya etməliyik ki, gizliliyi ideal forward edə bilək.

PKI yaratmaq üçün biz OpenVPN tərəfindən yaradılmış **easy-rsa** scriptlərindən istifadə etməliyik.

İşə başlayaq

PKI tam inandığımız bir serverdə olmalıdır. O həmçinin elə OpenVPN serverin özündə də ola bilər ancaq, təhlükəsizlik tələblərinə görə o tamam ayrı bir server üzərində olmalıdır. Əsas tələblərindən biri odur ki, **CA(Certificate Authority)** açarı tamam başqa yerdə saxlayaqla, misal üçün external storage hansı ki, yalnız tələb ediləndə istifadə edilsin. Digər əsas tələb odur ki, CA private açarı tamam şəbəkədən ayrılmış bir serverdə saxlamaq lazımdır.

Bu resepti FreeBSD9.2 x64 maşında istifadə etmişəm. Linux və Windows maşında da eyni əmrlərlə istifadə edə bilərsiniz. Ancaq easy-rsa scriptlərin işlənməsi üçün BASH tələb edilir ona görə də maşınıniza öncədən baş-ı yükləməyi unutmayın. (easy-rsa portlarda **/usr/ports/security/easy-rsa** ünvanında yerləşir)

Necə edək

1. PKI üçün qovluqları yaradın və easy-rsa scriptlərini həmin qovluğa nüsxələyin:

```
root@siteA:~ # mkdir -m 700 -p /usr/local/etc/openvpn/scripts/keys
```

```
root@siteA:~ # cd /usr/local/etc/openvpn/scripts
root@siteA:~ # cp -R /usr/local/share/easy-rsa/*.
```

2. Bu əmrlərin root istifadəçi adından işə salınmasına gərək yoxdur.
3. Sonra biz **vars** faylini yaradaq. Faylı yaradın və aşağıdakılari içəinə əlavə edin.

```
export EASY_RSA=/usr/local/etc/openvpn/scripts
export OPENSSL="openssl"
export KEY_CONFIG=`$EASY_RSA/whichopensslcnf $EASY_RSA`
export KEY_DIR="$EASY_RSA/keys"
export PKCS11_MODULE_PATH="dummy"
export PKCS11_PIN="dummy"
export KEY_SIZE=2048
export CA_EXPIRE=3285
export KEY_EXPIRE=1000
export KEY_COUNTRY="NL"
export KEY_PROVINCE=
export KEY_CITY=
```

```
export KEY_ORG="Scripts"
export KEY_EMAIL="openvpn-ca@scripts.example.com"
```

Qeyd: **PKCS11_MODULE_PATH** ve **PKCS11_PIN** verilənləri o halda tələb edilir

ki, siz SmardCard istifadə etmirsiniz. Susmaya görə olan **KEY_SIZE** 2048 bitdir və bu uzunluq növbəti 2-3 il üçün təhlükəsizdir. Həmçinin geniş uzunluqlu **4096**-bitlik açar mümkündür ancaq şifrlənmə böyük olduğuna görə performance aşağı düşəcək. Biz 4096 bitlik CA private açar yaradacaq ona görə ki, burda performace heç nəyə gərək deyil. Həmçinin dəyişənlər var ki, sizin təşkilata(**KEY_ORG**, **KEY_EMAIL**) xasdır. Bu quraşdirmaların açıqlanmasını birazdan daha detallı şəkildə danışacaqıq.

4. 4096 bitlik modul istifadə edərək **vars** faylı yerinə yetirək, CA private açar **ca** sertifikat genereasiya edək. CA sertifikat üçün çətin şifrə seçin. Bundan sonra hər dəfə script işə düşdükdən sonra həmin şifrə daxil edin:

```
root@siteA:~ # cd /usr/local/etc/openvpn/scripts/
```

```
root@siteA:~ # bash                      # BASH-a keçirik.
[root@siteA ]# source ./vars
[root@siteA ]# ./clean-all
[root@siteA]# KEY_SIZE=4096 ./build-ca --pass
[root@siteA /usr/local/etc/openvpn/cookbook]# KEY_SIZE=4096 ./build-ca --pass
Generating a 4096 bit RSA private key
.....+
.....+
writing new private key to 'ca.key'
Enter PEM pass phrase:
Verifying - Enter PEM pass phrase:
-----
You are about to be asked to enter information that will be incorporated
into your certificate request.
What you are about to enter is what is called a Distinguished Name or a DN.
There are quite a few fields but you can leave some blank
For some fields there will be a default value,
If you enter '.', the field will be left blank.
-----
Country Name (2 letter code) [NL]:
State or Province Name (full name) []:
Locality Name (eg, city) []:
Organization Name (eg, company) [Cookbook]:
Organizational Unit Name (eg, section) []:
Common Name (eg, your name or your server's hostname) [Cookbook CA]:
Name []:
Email Address [openvpn-ca@atl.az]:
```

5. Sonra biz server sertifikatını generasiya edəcəyik. Script daxil edilməsini istəyəndə şifrəni daxil edib enter-i sıxın. Script **ca.key** şifrəsini istəyəndə isə CA sertifikatı üçün şifrəni daxil edin. Sonda isə script soruşacaq **[y,n]** siz **y** edin.

```
[root@siteA /usr/local/etc/openvpn/scripts]# ./build-key-server openvpnserver
Generating a 2048 bit RSA private key
.....+++
```

```
.....++
writing new private key to 'openvpnserver.key'
-----
You are about to be asked to enter information that will be incorporated
into your certificate request.
What you are about to enter is what is called a Distinguished Name or a DN.
There are quite a few fields but you can leave some blank
For some fields there will be a default value,
If you enter '.', the field will be left blank.
-----
Country Name (2 letter code) [NL]:
State or Province Name (full name) []:
Locality Name (eg, city) []:
Organization Name (eg, company) [Scripts]:
Organizational Unit Name (eg, section) []:
Common Name (eg, your name or your server's hostname) [openvpnserver]:
Name []:
Email Address [openvpn-ca@domain.az]:

Please enter the following 'extra' attributes
to be sent with your certificate request
A challenge password []:
An optional company name []:
Using configuration from /usr/local/etc/openvpn/scripts/openssl-0.9.8.cnf
Enter pass phrase for /usr/local/etc/openvpn/scripts/keys/ca.key:
Check that the request matches the signature
Signature ok
The Subject's Distinguished Name is as follows
countryName :PRINTABLE:'NL'
organizationName :PRINTABLE:'Scripts'
commonName :PRINTABLE:'openvpnserver'
emailAddress :IA5STRING:'openvpn-ca@domain.az'
Certificate is to be certified until Oct 9 19:15:14 2016 GMT (1000 days)
Sign the certificate? [y/n]:y
```

```
1 out of 1 certificate requests certified, commit? [y/n]y
Write out database with 1 new entries
Data Base Updated
```

6. Client üçün ilk sertifikat **build-key** ilə yaradılır. Bu client sertifikatının yaradılması üçün çox sürətli metodikadır ancaq, bu halda clientin private key faylinə şifrə təyin etmək olmur.

```
[root@siteA /usr/local/etc/openvpn/scripts]# ./build-key openvpnclient1
```

```

Generating a 2048 bit RSA private key
.....+++
.....+++
writing new private key to 'openvpnclient1.key'
-----
You are about to be asked to enter information that will be incorporated
into your certificate request.
What you are about to enter is what is called a Distinguished Name or a DN.
There are quite a few fields but you can leave some blank
For some fields there will be a default value,
If you enter '.', the field will be left blank.
-----
Country Name (2 letter code) [NL]:
State or Province Name (full name) []:
Locality Name (eg, city) []:
Organization Name (eg, company) [Cookbook]:
Organizational Unit Name (eg, section) []:
Common Name (eg, your name or your server's hostname) [openvpnclient1]:
Name []:
Email Address [openvpn-ca@atl.az]:

Please enter the following 'extra' attributes
to be sent with your certificate request
A challenge password []:
An optional company name []:
Using configuration from /usr/local/etc/openvpn/cookbook/openssl-0.9.8.cnf
Enter pass phrase for /usr/local/etc/openvpn/cookbook/keys/ca.key:
Check that the request matches the signature
Signature ok
The Subject's Distinguished Name is as follows
countryName :PRINTABLE:'NL'
organizationName :PRINTABLE:'Cookbook'
commonName :PRINTABLE:'openvpnclient1'
emailAddress :IA5STRING:'openvpn-ca@atl.az'
Certificate is to be certified until Oct 12 04:07:55 2016 GMT (1000 days)
Sign the certificate? [y/n]:y

1 out of 1 certificate requests certified, commit? [y/n]y
Write out database with 1 new entries
Data Base Updated

```

7. İkinci client sertifikatı şifre ile generasiya edilmişdir. Çetin şifre seçin(Yalnız CA sertifikat-da seçdiyiniz şifredən fərqli olmalıdır!). Aydınlıq üçün çıkış qısa göstərilmişdir:

```

[root@siteA ]# ./build-key-pass openvpnclient2
Using configuration from /usr/local/etc/openvpn/scripts/openssl-0.9.8.cnf
Enter pass phrase for /usr/local/etc/openvpn/scripts/keys/ca.key:
Check that the request matches the signature
Signature ok
The Subject's Distinguished Name is as follows
countryName :PRINTABLE:'NL'
organizationName :PRINTABLE:'Scripts'
commonName :PRINTABLE:'openvpnclient2'
emailAddress :IA5STRING:'openvpn-ca@domain.az'
Certificate is to be certified until Oct 10 05:08:03 2016 GMT (1000
days)
Sign the certificate? [y/n]:y

1 out of 1 certificate requests certified, commit? [y/n]y
Write out database with 1 new entries
Data Base Updated

```

8. Sonra işə server üçün Diffie-Hellman parametrlili fayl qurun:
 [root@siteA /usr/local/etc/openvpn/scripts]# ./build-dh

9. Ardınca **tls-auth** key faylı:

```
[root@siteA /usr/local/etc/openvpn/scripts]# openvpn --genkey --secret
keys/ta.key
```

Bütün bu gördüğümüz işlərdən sonra **/usr/local/etc/openvpn/scripts/keys** qovluğunda aşağıdakı fayllar yaranacaq:

ca.crt - Əsas CA sertifikat, bu fayl həm client və həm də serverə lazımdır
dh2048.pem - Diffie Hellman açarı, bu fayl yalnız serverə lazımdır

Qeyd: Əgər bu açar yaranmazsa, sadəcə **/usr/local/etc/openvpn/keys** ünvanında **./build-dh** əmrini daxil etməniz yetər ki, **dh2048.pem** açarı yaransın.

openvpnserver.crt - Serverin sertifikatı, yalnız server üçündür

openvpnserver.key - Serverin açarı, yalnız server üçündür (gizli fayl)

openvpnclient1.crt - Clientin sertifikatı, yalnız client üçündür

openvpnclient1.key - Clientin açarı, yalnız client üçündür (gizli fayl)

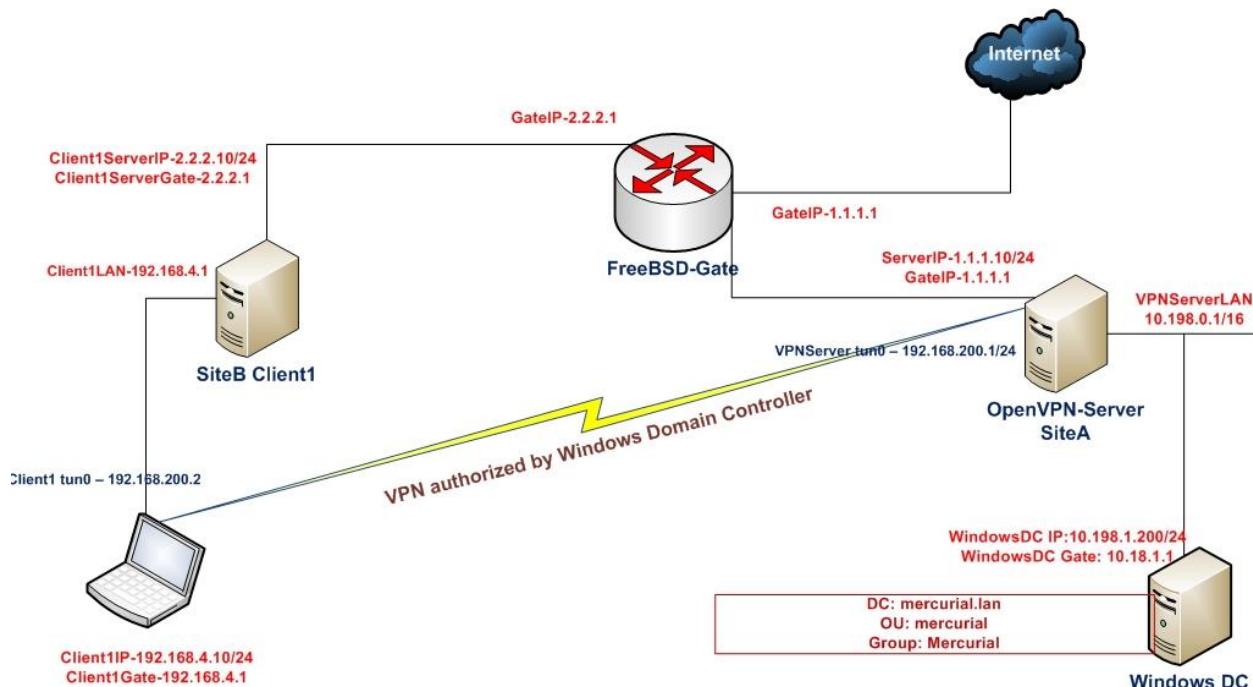
ta.key - TLS-açar, həm client və həm də serverə lazımdır

Uyğun olaraq serverdə **ca.crt**, **dh2048.pem**, **openvpnserver.crt**,
openvpnserver.key, **ta.key** faylları və ilk client-də isə **ca.crt**, **dh2048.pem**,
openvpnclient1.crt, **openvpnclient1.key**, **ta.key** faylları olmalıdır.

FreeBSD serverdə OpenVPN Active Directory ilə integrasiyası

Bu başlıqda biz OpenVPN-i Windows Domain Controller ilə integrasiya edəcəyik. Ancaq hər bir halda client və server arasında olan yol generasiya elədiyimiz CA açarıyla yoxlanacaq və openvpnserver açarı ilə şifrələnəcək.

Aşağıdakı şəbəkə quruluşundan istifadə edəcəyik:

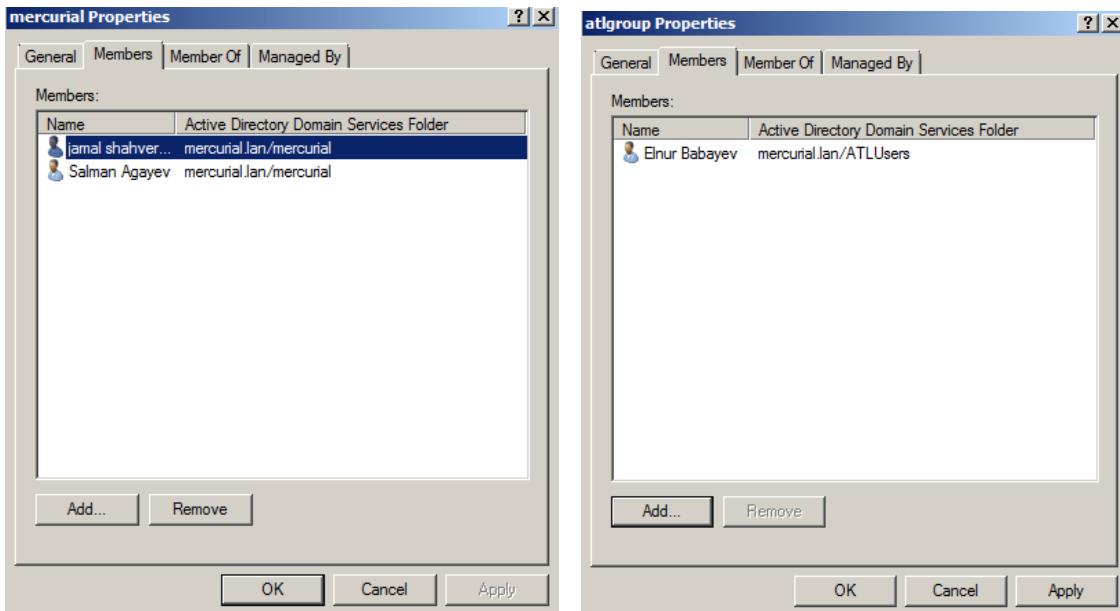

Bu misalımızda 2-ci başlıqda generasiya elədiyimiz CA və server sertifikatlarını həm server və həmdə client üçün istifadə edəcəyik. Server maşını FreeBSD9.2 x64 OpenVPN2.3-də olacaq. Client maşını isə Windows7 x64 OpenVPN2.3-də olacaq. Həmçinin OpenVPN serverimizin local şəbəkəsinə qoşulmuş Windows 2008 server Domain Controller olacaq.

Domain Controller aşağıdakı verilənlərdən ibarətdir:

```
DC: mercurial.lan
OU: mercurial
Group: mercurial
Test user: jamal
```

Domain controller maşında **mercurial** adlı qrupun içinde **jamal** adlı istifadəçi mövcuddur ki, testlərimizi edə bilək. Həmçinin adı **Users** qrupunun içinde **elnur** adlı istifadəçi mövcuddur ki, giriş edə bilməyən istifadəçi kimi onuna test edək.

1. Önce server maşinimize lazımi paketleri yükleyək:

2. Auth-LDAP paketi serverə yükləndikdən sonra o **/usr/local/lib/openvpn-auth-ldap.so** ünvanına öz pluginini əlavə edir. Biz məhz bu pluginı AD-yə qoşulmaq üçün istifadə edəcəyik. **/usr/local/etc/openvpn/ad-auth.conf** adlı server konfig faylını yaradaq və içinə aşağıdakı sətirləri əlavə edək:

```
plugin /usr/local/lib/openvpn-auth-ldap.so
"/usr/local/etc/openvpn/openvpn-auth-ldap.conf"
proto udp
port 1194
dev tun
server 192.168.200.0 255.255.255.0

ca /usr/local/etc/openvpn/ca.crt
cert /usr/local/etc/openvpn/openvpnserver.crt
```

```

key /usr/local/etc/openvpn/openvpnserver.key
client-cert-not-required
dh /usr/local/etc/openvpn/dh2048.pem
tls-auth /usr/local/etc/openvpn/ta.key 0

persist-key
persist-tun
keepalive 10 60

push "route 10.198.0.0 255.255.0.0"
topology subnet

user nobody
group nobody

daemon
log-append /var/log/openvpn.log
verb 5
  
```

Domain Controller-ə qoşulmaq üçün **/usr/local/etc/openvpn/openvpn-auth-ldap.conf** konfig faylinin məzmunu aşağıdakı kimi olacaq:

```

<LDAP>
  URL          ldap://10.198.1.200
  BindDN       Administrator@mercurial.lan
  Password     B123456789b
  Timeout      15
</LDAP>
<Authorization>
  BaseDN       "DC=mercurial,DC=lan"
  SearchFilter
"(&(sAMAccountName=%u)(memberOf=CN=mercurial,OU=mercurial,DC=mercurial,DC=lan))"
</Authorization>
  
```

Həmçinin unutmayın ki, OpenVPN server-də **/usr/local/etc/openvpn/openvpn-auth-ldap.conf** faylin içində olan Domain adının resolve edilməsi üçün **/etc/resolve.conf** faylinə aşağıdakı sətir əlavə edilmişdir.

```
nameserver 10.198.1.200
```

3. OpenVPN serveri işə salaq:

```
root@siteA:/usr/local/etc/openvpn # openvpn --config ad-auth.conf
```

4. Indi isə Windows7 maşında client konfigurasiyasını yaradaq. **C:\Program Files\OpenVPN\config** ünvanında **ad-udp-client.ovpn** adlı fayl yaradaq və içində aşağıdakı məzmunu əlavə edək:

```
client
```

```
auth-user-pass
```

```

proto udp

remote openvpnserver.example.com

port 1194

dev tun

nobind

ca "c:/program files/openvpn/config/ca.crt"

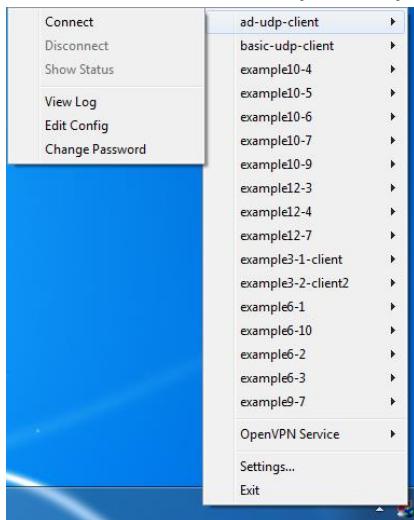
tls-auth "c:/program files/openvpn/config/ta.key" 1

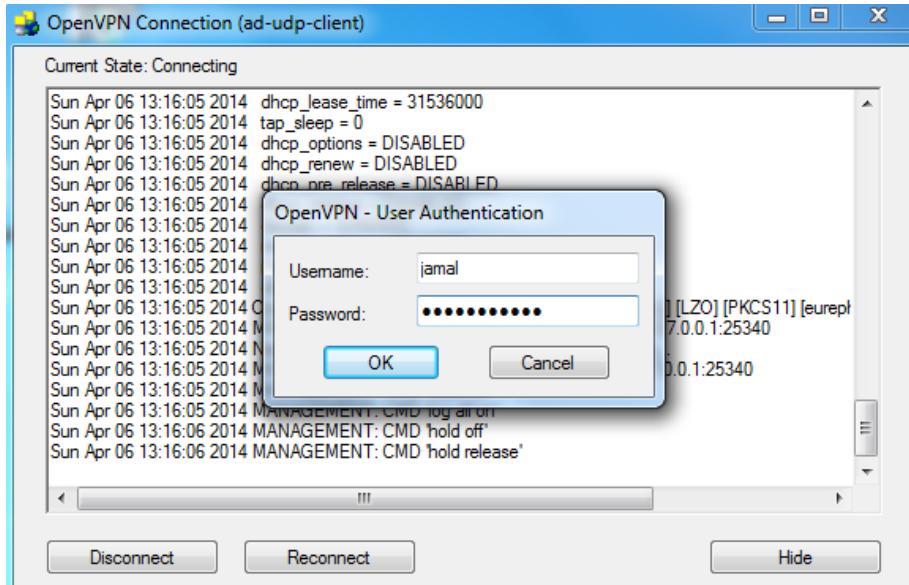
ns-cert-type server

verb 5

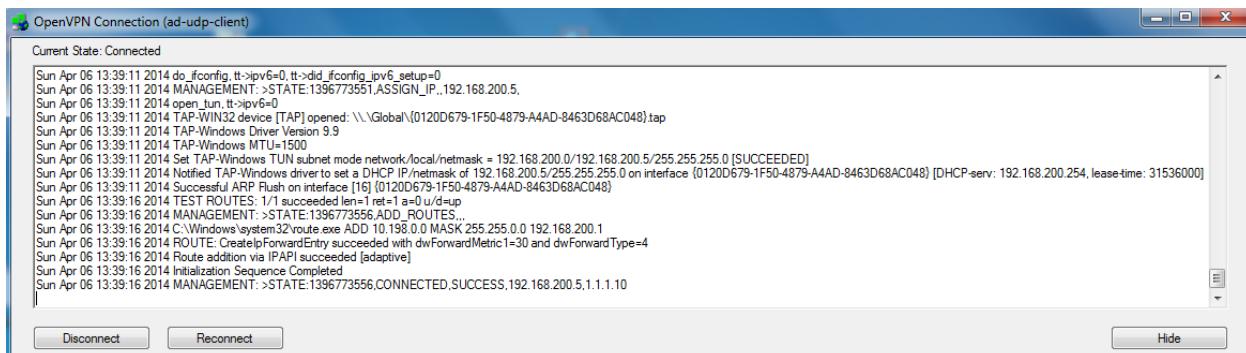
```

5. Windows7 Client машını işə salaq:

Client makinenin statusunda aşağıdaki şəkil çap edilməlidir:

6. Server makinedə **/var/log/openvpn.log** log faylinə baxıb aşağıdakı sətirləri görməliyik:

```
Sun Apr  6 13:17:43 2014 us=626543 2.2.2.10:53829 PLUGIN_CALL: POST
/usr/local/lib/openvpn-auth-ldap.so/PLUGIN_AUTH_USER_PASS_VERIFY status=0
```

```
Sun Apr  6 13:17:43 2014 us=626715 2.2.2.10:53829 TLS: Username/Password
authentication succeeded for username 'jamal'
```

```
Sun Apr  6 13:17:43 2014 us=627135 2.2.2.10:53829 Data Channel Encrypt:
Cipher 'BF-CBC' initialized with 128 bit key
```

```
Sun Apr  6 13:17:43 2014 us=627163 2.2.2.10:53829 Data Channel Encrypt: Using
160 bit message hash 'SHA1' for HMAC authentication
```

```
Sun Apr  6 13:17:43 2014 us=627235 2.2.2.10:53829 Data Channel Decrypt:
Cipher 'BF-CBC' initialized with 128 bit key
```

```
Sun Apr  6 13:17:43 2014 us=627282 2.2.2.10:53829 Data Channel Decrypt: Using
160 bit message hash 'SHA1' for HMAC authentication
```

Qeyd: Nəzərə alın ki, OpenVPN server ilk dəfə işə düşəndə, yolun şifrələnməsindən sonra yalnız ilk client ilk dəfə qoşulanda, qoşulmaya bilər. Ancaq bundan sonra bütün qoşulmalarda həm birinci client və həm də digər clientlər problemsiz qoşulma edəcək.

Əgər OpenVPN serveri startup-a əlavə eləmək istəsəniz, sadəcə aşağıdakı sətirləri **/etc/rc.conf** faylinə əlavə etməniz yetər:

```
openvpn_enable="YES"
openvpn_if="tun"
openvpn_configfile="/usr/local/etc/openvpn/ad-auth.conf "
openvpn_dir="/usr/local/etc/openvpn"
```

Ubuntu serverdə OpenVPN Active Directory ilə integrasiyası

Ubuntu 14.04 server üzərində OpenVPN yükləyib quraşdırıq ki, VPN-ə qoşulduğda istifadə edilən istifadəçi bazasını Domain controller-dən götürək.

Istifadə edilən OS-lar:

```
Windows 2012 Server R2 - DC
Windows 8.1 x64 - Client maşını
Ubuntu 14.04 x64 - OpenVPN
```

Öncə istifadə etdiyimiz Domain Controller-in verilənlərini açıqlayaq

Domain Controller: **domain.lan**

DC RO User: **DCADM**

DC RO PASS: **DcP@\$\$f0rd**

DC VPN Group: **OpenVPNFAUsers** - Tam yetkisi olan VPN istifadəçiləri (Bütün şəbəkəyə routing olacaq)

Windows 8.1 client quraşdırma faylı aşağıdakı kimi olacaq (faylimizin adı **domain-ad-auth.ovpn**). Faylin genişlənməsi mütləq **.ovpn** olmalıdır:

client

```

auth-user-pass
auth-nocache
reneg-sec 86400
proto tcp
remote ovpndc.domain.az
port 1194
dev tun
nobind

key-direction 1

ns-cert-type server

# OpenVPN serverdə yaradılan ca.crt
<ca>
-----BEGIN CERTIFICATE-----
MIIGxDCCBKygAwIBAgIJALsV/eQc/V5+MA0GCSqGSIb3DQEBBQUAMIGcMQswCQYD
VQQGEwJBWjENMAsGA1UECBMEQkFLVTEUMBIGA1UEBxMLWWVuav1hc2FtYWwxFDAS
BgNVBAoTC0FUTE1uZm9UZWNoMQswCQYDVQQLEwJJVDEXMBUGA1UEAxMOQVRMSW5m
b1R1Y2ggQ0ExLDAqBgkqhkiG9w0BCQEWHPphWFsLnNoYWh2ZXJkaX11dkBhdGx0
ZWN0LmF6MB4XDTE0MDYwODE3NDUzOFoXDTIzMDYwNjE3NDUzOFowgZwxCzAJBgNV
BAYTakFamQ0wCwYDVQQIEwRCQutvMRQwEgYDVQQHEwtZZW5pWWFzYW1hbDEUMBIG
A1UEChMLQVRMSW5mb1R1Y2gxCzAJBgNVBAsTAk1UMRcwFQYDVQQDEw5BVExBmZv
VGVjaCBDQTEsMC0GCSqGSIb3DQEJARYdamFtYWwuc2hhaHZ1cmRpewV2QGF0bHR1
Y2guYXowggLiMA0GCSqGSIb3DQEBAQUAA4ICDwAwggIKAoICAQC0kYn6jZf/R1eA
Xs1YH/g36sIQJcxJBmcBXh/atZTy7W8r1XsCw05+RU7OaXrFQUEbed0lnjYiKfri
CutMpT5c7iY6fgfMMoPaIqk8q17qydk8HvqQoac3kjo9wMD7XW1DYiLFk1FxQjEW
BIqI2z6vh9/9ka54s6WRNgzT+7+EZqSuwCfC6Dm/0qxp4AvEjapwjaURJ6yEuQYe
Odh5ydTsIcueNnBzkuFZRx505iNcaBQZ2fUVpQvueTCCsHkPt1BGU3TqWIYTUVz1
O4wPQoOyXC9YUvWaYWSLTDMNDvCvGFYfc5C3++ni+jtfWpO8LLDZgiwC7ScYj+Boo
SZ9dkEpIYdb03KBnn+LC03STVukpwTr+vyKjPITceuElHXdWvXi7wgtopwQhQ+3j
sDCvB+Wg2Bt5zBPC43WTelANOGZFQN1f1kyBNX1Bm1tM0k13k75skkj9TXHjrM44
+aVdxlPjkQ86e6/A04wCUOBnf4a0OQ8r6PWCfpkqatDn6hCh6ChAYYuqAR5W3eRs
p2D31AWGEH1B1f/+397E66f3ByHvPGQ5n1AQ3wI7q+tLH+qPsoFUKcyfEbctuYvG
D0+9jPhvxAAQwc4hBhn+TXRXPkaaaI89iiiaJoiF1//R8kqs8t3yppxjEy0hs2nrx
tboZ191c02fj8e2HvhbMs9v+j6oVTQIDAQABo4IBBTCCAQEwHQYDVR0OBByEF1ci
KzboRxhacra8qkU+xvRM4df7MIHRBgnVHSMEgckwgcaAFIciKzboRxhacra8qkU+
xvRM4df7oYGipIGfMIGcMQswCQYDVQQGEwJBWjENMAsGA1UECBMEQkFLVTEUMBIG
A1UEBxMLWWVuav1hc2FtYWwxFDASBgNVBAoTC0FUTE1uZm9UZWNoMQswCQYDVQQL
EwJJVDEXMBUGA1UEAxMOQVRMSW5mb1R1Y2ggQ0ExLDAqBgkqhkiG9w0BCQEWHPph
bWFsLnNoYWh2ZXJkaX11dkBhdGx0ZWN0LmF6ggkAuxX95Bz9Xn4wDAYDVR0TBauw
AwEB/zANBgkqhkiG9w0BAQUFAAOCAgEAT+K70oaUFxDEFSEfmBTrppvbGqoVsaE1
5NjMh206D5KWtERhKbP7id20sd6YgqlPQWW3I3thVQ0L686rbhZ/cR6Vzj41cFI
EqCt4uqZrkoMcvPq82POnvrzKCauxv5kmZJhWQTB3WXMo0A4KnQqW6/HVzSmbQgC
QR6CqNTt1Z21a1RIQrR1CmqRankKC4yQBKbzDwBlXLhvjITdyhJ1HXZxBcdXurMX
Uh7AsHOTxbHy4nbyB+Zz1nO37wza6FBBeuniqj/I5eKDcN1lyGELjDsEvrSUcbRRg
IenV9/D9LP4y2KghMkiuDn7vhY3IifCjxQg3JWIa5BdQ/1U1Accsx1i0/nyQtZF7
5Nad1woSOjEe2H6bwxh1ngcItQyiC34HghNKUF16eYL1MEzGkP7UNLwQN32b3IiA
q9+HTP6TQoci43AoaA3NfaUjuKC3zHykesNS8QqOH7MVB4L38/piAGD/K8CsizH+
QhkICaJJ7hx/Cfp3VUIKr9yxtAnC5QNbXr9QVCC+mwi/sH91aThPlm1Xd2tKdoZa
My/K6o5fZnZSpzOeFa9j6bRgF2tpbG3jxiWT00F9xUv5EtXZdfies5BRHa1FYGK4
yvVIA/ZJSB/6CT8mnMjGJcn85CcRggOrOc71QNmgFKw/YopPYyAKzjgi1EKtNm3

```

```

pmPKIhXPdvc=
-----END CERTIFICATE-----
</ca>

# OpenVPN serverdə yaradılan TA açarı
<tls-auth>
-----BEGIN OpenVPN Static key V1-----
7148f7b12478b04aee1445e18bb96509
b7f8d3c62d20ffb59241a13b714e951d
6e14ef9254097803e76b75e051866287
2cb6db296bbb2a7322b4d641d235b6e3
6426f086ecb6d0650ed61285a5e2a78b
f0f7b2352193c12cbff21ccc82054d00
a00a13d304d7d1365e955eeb30aece8f
15ca06b1c2f504de1ce03f9e955d17f6
a70db5635fd3d3fce914dc090a3f3d59
71db3e9955adf3797c50c50bbe0cbc4b
1aa8d3f363de18474eaeb0b7116edaba
00325fa6fd15da57ad10f9e81cf8d7f2
f1c16d95af55071365cef8513c906af
e830c0c83f01eea30add98f734fd6011
f5c89c1822d516e0a0c3452c869a5940
929a37e3e064f307b17b8fbe8acb73c3
-----END OpenVPN Static key V1-----
</tls-auth>

# Jurnalları detallı görmək istəsək aşağıdakı sətirdən şərhi silirik
#verb 3

```

Qeyd: İşimizin topologiyasını, Domain Controller-də qrup yaradılması və ora istifadəçinin əlavə edilməsini, OpenVPN client programının istifadəsi qaydasını siz **OpenVPN-nin Active Directory ilə integrasiya edilməsi** başlığından oxuya bilərsiniz.

Ubuntu maşınımız yükləndikdən sonra onu yeniləyirik və lazımı paketləri yükleyirik:

```

apt-get update                                # Reposları yeniləyirik
apt-get dist-upgrade                          # Kernel və mövcud paketləri yeniləyirik

# OpenVPN, OpenSSL, LDAP, və hər hal üçün RADIUS üçün integrasiya paketləri
yukləyirik
apt-get install openvpn easy-rsa openvpn-auth-ldap openvpn-auth-radius
openvpn-auth-radius-dbg
apt-get install freeradius freeradius-common freeradius-dbg freeradius-utils
freeradius-ldap

# LDAP utilitlərini yükleyirik
apt-get install ldap-utils

```

```

cd /etc/openvpn          # OpenVPN quraşdırma qovluğuna daxil olub, aşağıdakı
                         kimi konfig faylını yaradırıq
cat openvpn.conf         # Konfig faylimiz aşağıdakı kimi olacaq
plugin /usr/lib/openvpn/openvpn-auth-ldap.so "/etc/openvpn/openvpn-auth-
ldap.conf"
proto tcp
port 1194
dev tun
server 192.168.200.0 255.255.255.0

# Açıclarının generasiya edilməsi qaydasını FreeBSD OpenVPN başlığından oxuya
bilərsiniz.
ca /etc/openvpn/keys/keys/ca.crt
cert /etc/openvpn/keys/keys/openvpnserver.crt
client-cert-not-required
key /etc/openvpn/keys/keys/openvpnserver.key
dh /etc/openvpn/keys/keys/dh2048.pem
tls-auth /etc/openvpn/keys/keys/ta.key 0

reneg-sec 86400
persist-key
persist-tun
keepalive 10 60

# Client-lərimizin hər birinə ayrı quraşdırma yazmaq istəsək aşağıdakı
sətirlərdən şərhi silirik.
#client-to-client
#client-config-dir /usr/local/etc/openvpn/ccd
push "route 10.50.2.0 255.255.255.0"
push "route 10.50.3.0 255.255.255.0"
push "route 10.50.12.0 255.255.255.0"
push "route 10.50.14.0 255.255.255.0"
push "route 10.50.17.0 255.255.255.0"
push "route 10.50.19.0 255.255.255.0"
push "route 192.168.10.0 255.255.255.0"
push "dhcp-option DNS 10.50.3.2"
push "dhcp-option DNS 10.50.3.3"
topology subnet

user root
group root

log-append /var/log/openvpn.log

```

Active Directory-ə qoşulmaq üçün LDAP quraşdırma faylimiz isə aşağıdakı kimi olacaq:

cat /etc/openvpn/openvpn-auth-ldap.conf	# LDAP qoşulmamız üçün quraşdırma faylimiz aşağıdakı kimidir
<LDAP>	
URL	ldap://domain.lan
BindDN	"CN=DCADM,CN=Users,DC=domain,DC=lan"

```

  Password          "DcP@$$f0rd"
  Timeout          15
  TLSEnable        no
  FollowReferrals no
</LDAP>

<Authorization>
  BaseDN          "DC=domain,DC=lan"
  SearchFilter    " (&(sAMAccountName=%u) ) "
  RequireGroup    true
  <Group>
    BaseDN          "DC=domain,DC=lan"
    SearchFilter    "(cn=OpenVpnFAUsers)"
    MemberAttribute "member"
  </Group>
</Authorization>

```

Ubuntu maşinimizda şəbəkə və routing quraşdırması aşağıdakı kimi olacaq:

```

cat /etc/network/interfaces               # Şəbəkə konfig faylı
auto lo
iface lo inet loopback

auto eth0
iface eth0 inet static
  address 99.97.96.131
  netmask 255.255.255.240
  network 99.97.96.128
  broadcast 99.97.96.143
  gateway 99.97.96.129
  # dns-* options are implemented by the resolvconf package, if
installed
  dns-nameservers 10.90.3.2 10.90.3.3
  dns-search domain.az

auto eth1
iface eth1 inet static
  address 10.90.3.40
  netmask 255.255.255.0
  network 10.90.3.0
  broadcast 10.90.3.255
# Lazimi route-larımız
  up route add -net 10.90.2.0/24 gw 10.90.3.1
  up route add -net 10.90.12.0/24 gw 10.90.3.1
  up route add -net 10.90.14.0/24 gw 10.90.3.1
  up route add -net 10.90.17.0/24 gw 10.90.3.1
  up route add -net 10.90.19.0/24 gw 10.90.3.1
  up route add -net 192.168.10.0/24 gw 10.90.3.1

```

Qeyd: Unutmayın ki, yazdığınız routing eynilə şəbəkənizdə olan Router-in

üzərindən geriyə qayıtmalıdır. Yəni sizin virtual VPN şəbəkənizin hamı tərəfindən görünməsi üçün router-nizdə aşağıdakina uyğun olan bir routing mütləq əlavə etməlisiniz(Yəni virtual 192.168.200.0/24 şəbəkəsini görmək üçün 10.90.3.40 IP-sindən keçmək lazımdır):
ip route 192.168.200.0 255.255.255.0 10.90.3.40

Həmçinin Ubuntu maşınınizi Routing rejimə salmalısınız. Bunu aşağıdakı kimi edəcəyik:

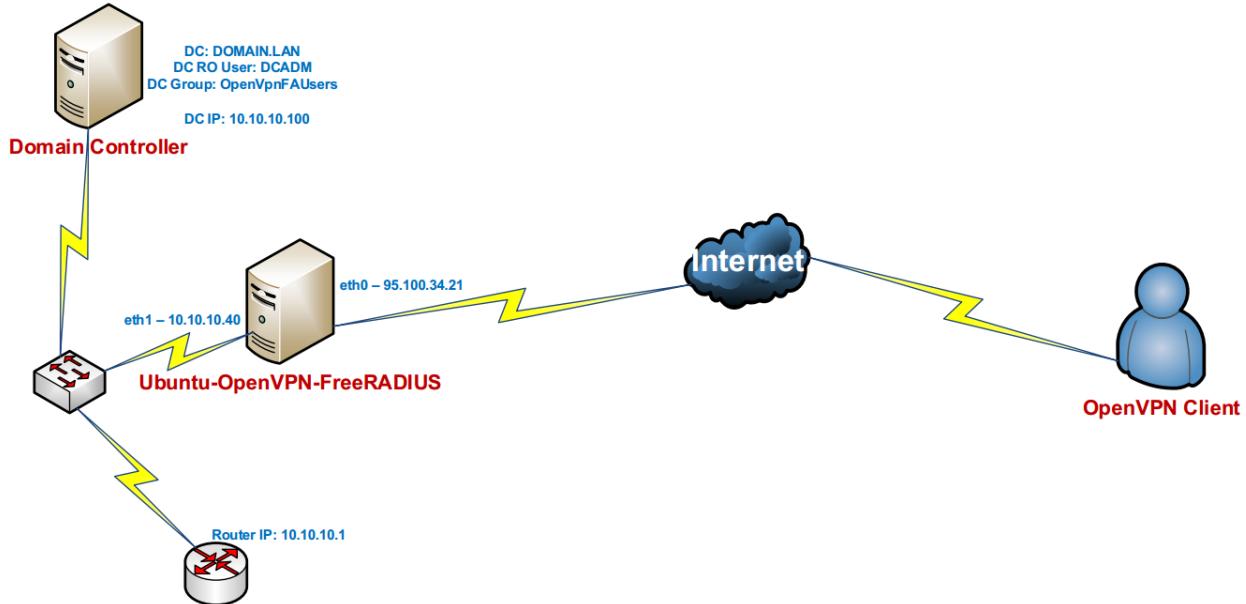
```
sudo sysctl -w net.ipv4.ip_forward=1 # CLI-dan işə salırıq
```

reboot-dan sonra işləməsi üçün **/etc/sysctl.conf** faylında aşağıda sətirin qarşısından şərhi silirik:

```
net.ipv4.ip_forward=1
```

Ubuntu serverdə OpenVPN FreeRADIUS AD integrasiyası

Məqsədimiz Ubuntu 14.04 OS üzərində OpenVPN server qaldırmaq və onu FreeRADIUS ilə integrasiya etməkdir. Sonra isə FreeRADIUS serveri Active Directory ilə integrasiya edib, seçilmiş MS LDAP qrupdan istifadəçilərə yetki verməkdir. Şəbəkə strukturu aşağıdakı şəkildəki kimi olacaq:

Istifadə edilən OS-lar:

Windows 2012 Server R2 – DC
Windows 8.1 x64 – Client maşını
Ubuntu 14.04 x64 – OpenVPN

Öncə istifadə etdiyimiz Domain Controller-in verilənlərini açıqlayaq

Domain Controller: **domain.lan**

DC RO User: **DCADM**

DC RO PASS: **DcP@\$\$f0rD0m**

DC VPN Group: **OpenVpnFAUsers** – Tam yetkisi olan VPN istifadəçiləri (Bütün şəbəkəyə routing olacaq)

Windows 8.1 client quraşdırma faylı aşağıdakı kimi olacaq (faylimizin adı **domain-ad-auth.ovpn**). Faylin genişlənməsi mütləq **.ovpn** olmalıdır:

```
client
auth-user-pass
auth-nocache
proto tcp
remote ovpndc.domain.az
port 1194
dev tun
nobind

key-direction 1

ns-cert-type server
```

```
# OpenVPN serverdə yaradılan ca.crt
<ca>
-----BEGIN CERTIFICATE-----
MIIGxDCCBKygAwIBAgIJALsV/eQc/V5+MA0GCSqGSIb3DQEBBQUAMIGcMQswCQYD
VQQGEwJBWjENMAsGA1UECBMEQkFLVTEUMBIGA1UEBxMLWWVuav1hc2FtYWwxFDAS
BgNVBAoTC0FUTE1uZm9UZWNoMQswCQYDVQQLEwJJVDEXMBUGA1UEAxMOQVRMSW5m
b1R1Y2ggQ0ExLDAqBqkqhkiG9w0BCQEWPHWFsLnNoYWh2ZXJkaX11dkBhdGx0
ZWN0LmF6MB4XDTE0MDYwODE3NDUzOFoXDTIzMDYwNjE3NDUzOFowgZwxCzAJBgNV
BAYTAkFaMQ0wCwYDVQQIEwRCQUtVMRQwEgYDVQQHEwtZZW5pWWFzYW1hbDEUMBIG
A1UEChMLQVRMSW5mb1R1Y2gxCzAJBgNVBAstAk1UMRcwFQYDVQQDEw5BVExJbmZv
VGVjaCBDQTEsMC0GCSqGSIb3DQEJARYdamFtYWwuc2hhaHZ1cmRpeWV2QGF0bHRI
Y2guYXowggLiMA0GCSqGSIb3DQEBAQUAA4ICDwAwggIKAoICAQC0kYn6jZf/R1eA
Xs1YH/g36sIQJcxJBmcBXh/atZTy7W8r1XsCw05+RU7OaXrFQUEbed0lnjYiKfri
CutMpT5c7iY6fgfMMoPaIkq8q17qydk8HvqQoac3kj09wMD7XW1DYiLFk1FxQjEW
BIqI2z6vh9/9ka54s6WNRgzT+7+EZqSuvCfc6Dm/0qxp4AvEjapwjaURJ6yEuQYe
Odh5ydTsIcueNnBzkuFZRx505iNcaBQZ2fUVpQvueTCCsHkPt1BGU3TqWIYTUVZ1
O4wPQoOyXC9YUvWaYWSLTDMNDvCvGFYfc5C3++nijtfWp08LLDZgiwC7ScYj+Boo
SZ9dkEpIYdb03KBnn+LC03STVukpwTr+vyKjPITceuElHXdWvXi7wgtopwQhQ+3j
sDCvB+Wg2Bt5zBPC43WTelANOZFQN1f1kyBNX1Bm1tM0k13k75skkj9TXhjrM44
+aVdx1PjkQ86e6/A04wCUOBnf4a0OQ8r6PWCfpkqatDn6hCh6ChAYYuqAR5W3eRs
p2D31AWGEH1B1f/+397E66f3ByHvPGQ5n1AQ3wI7q+tlH+qPsoFUKcyfEbctuYvG
D0+9jPhvxAAQwc4hBhn+TXRXPkaaaI89iiiaJoiF1//R8kqs8t3yxpjEy0hs2nrx
tboZ191c02fj8e2HvhbMs9v+j6oVTQIDAQABo4IBBTCCAQEwHQYDVR0OBBYEFIci
KzboRxhacra8qkU+xvRM4df7MIHRBgNVHSMEgckwgcaAFIiciKzboRxhacra8qkU+
xvRM4df7oYGipIGfMIGcMQswCQYDVQQGEwJBWjENMAsGA1UECBMEQkFLVTEUMBIG
A1UEBxMLWWVuav1hc2FtYWwxFDASBgNVBAoTC0FUTE1uZm9UZWNoMQswCQYDVQQL
EwJJVDEXMBUGA1UEAxMOQVRMSW5mb1R1Y2ggQ0ExLDAqBqkqhkiG9w0BCQEWPHWF
bWFsLnNoYWh2ZXJkaX11dkBhdGx0ZWN0LmF6ggkAuxX95Bz9Xn4wDAYDVR0TBauw
AwEB/zANBgkqhkiG9w0BAQUFAAACAgEAT+K70oaUFxDefSFmBTrppvbcGqoVsaEl
5NjMh206D5KWtERhKbP7id20sdt6YgqlPQWW3I3thvQ0L686rhbz/cR6Vzj41cFI
EqCt4uqZrkoMcVPq82POnvrzKCauxv5kmZjhWQTB3WXMo0A4KnQqW6/HVzSmbQgC
QR6CqNTt1Z21a1RIQrR1CmqRankKC4yQBKbzDwB1XLhvjITdyhJ1HXZxBcdXurMX
Uh7AsHOTxbHy4nbyB+Zz1nO37wza6FBeunIqj/I5eKDcN1lyGELjDsEvrSUcbRRg
IenV9/D9LP4y2KghMkiuDn7vhY3IifCjxQg3JWIa5BdQ/lU1Accsx1i0/nyQtZF7
5NadlwoSOjEe2H6bwxh1ngcItQyiC34HghNKUF16eY1lMEzGkP7UNLwQN32b3IiA
q9+HTP6TQoci43AoaA3NfaUjuKC3zHykesNS8QqOH7MVB4L38/piAGD/K8CsiZH+
QhkICaJJ7hx/Cfp3VUIKr9yxtAnC5QNbXr9QVCC+mwi/sH91aThPlm1Xd2tKdoZa
My/K6o5fZnZSpzOeFa9j6bRgF2tpbG3jxiWT00F9xUv5EtXZdfies5BRHa1FYGK4
yvVIA/ZJBSB/6CT8mnMjGJcn85CcRggOrOc71QNmgFKw/YopPYyAKzjgi1EKtNm3
pmPKIhXPdvc=
-----END CERTIFICATE-----
</ca>
```

```
# OpenVPN serverdə yaradılan TA açarı
<tls-auth>
-----BEGIN OpenVPN Static key V1-----
7148f7b12478b04aee1445e18bb96509
b7f8d3c62d20ffb59241a13b714e951d
6e14ef9254097803e76b75e051866287
2cb6db296bbb2a7322b4d641d235b6e3
6426f086ecb6d0650ed61285a5e2a78b
```

```
f0f7b2352193c12cbff21ccc82054d00
a00a13d304d7d1365e955eeb30aece8f
15ca06b1c2f504de1ce03f9e955d17f6
a70db5635fd3d3fce914dc090a3f3d59
71db3e9955adf3797c50c50bbe0cbc4b
1aa8d3f363de18474eaeb0b7116edaba
00325fa6fd15da57ad10f9e81cf8d7f2
f1c16d95af55071365cef8513c906af
e830c0c83f01eea30add98f734fd6011
f5c89c1822d516e0a0c3452c869a5940
929a37e3e064f307b17b8fbe8acb73c3
-----END OpenVPN Static key V1-----
</tls-auth>
```

Jurnalları detallı görmək istəsək aşağıdakı sətirdən şərhi silirik
#verb 3

Qeyd: Domain Controller-də qrup yaradılması və ora istifadəçinin əlavə edilməsini, OpenVPN client programının istifadəsi qaydasını siz **OpenVPN-nin Active Directory ilə integrasiya edilməsi** başlığından oxuya bilərsiniz. Topologiya eynidir sadəcə, orda OpenVPN maşında FreeBSD-dir burda isə Ubuntu.

Ubuntu maşınımız yükləndikdən sonra onu yeniləyirik və lazımi paketləri yükləyirik:

```
apt-get update                      # Reposları yeniləyirik
apt-get dist-upgrade                # Kernel və mövcud paketləri yeniləyirik
```

OpenVPN, OpenSSL, LDAP, və hər hal üçün RADIUS üçün integrasiya paketləri yükləyirik:

```
apt-get install openvpn easy-rsa openvpn-auth-radius openvpn-auth-radius-dbg
```

FreeRADIUS-u da yükləyirik ki, eyni maşında RADIUS quraşdırıq:

```
apt-get install freeradius freeradius-common freeradius-dbg freeradius-utils
freeradius-ldap
```

LDAP utilitlərini yükləyirik

```
apt-get install ldap-utils
```

```
cd /etc/openvpn                      # OpenVPN quraşdırma qovluğununa daxil olub, aşağıdakı
                                         kimi konfig faylını yaradırıq
```

```
cat openvpn.conf                      # Konfig faylimız aşağıdakı kimi olacaq
plugin /usr/lib/openvpn/radiusplugin.so /etc/openvpn/radiusplugin.cnf
proto tcp
port 1194
dev tun
server 192.168.200.0 255.255.255.0
```

```

# Açıqlarının generasiya edilməsi qaydasını FreeBSD OpenVPN başlığından oxuya
bilərsiniz.
ca /etc/openvpn/keys/keys/ca.crt
cert /etc/openvpn/keys/keys/openvpnserver.crt
client-cert-not-required
key /etc/openvpn/keys/keys/openvpnserver.key
dh /etc/openvpn/keys/keys/dh2048.pem
tls-auth /etc/openvpn/keys/keys/ta.key 0

persist-key
persist-tun
keepalive 10 60

# Client-lərimizin hər birinə ayrı quraşdırma yazmaq istəsək aşağıdakı
sətirlərdən şərhi silirik.
#client-to-client
#client-config-dir /usr/local/etc/openvpn/ccd
push "route 10.99.2.0 255.255.255.0"
push "route 10.99.3.0 255.255.255.0"
push "route 10.99.12.0 255.255.255.0"
push "route 10.99.14.0 255.255.255.0"
push "route 10.99.17.0 255.255.255.0"
push "route 10.99.19.0 255.255.255.0"
push "route 192.168.10.0 255.255.255.0"
push "dhcp-option DNS 10.99.3.2"
push "dhcp-option DNS 10.99.3.3"
topology subnet

user root
group root

log-append /var/log/openvpn.log

```

OpenVPN ilə FreeRADIUS-u birləşdirən quraşdırma faylı isə aşağıdakı kimi olacaq:

```

cat /etc/openvpn/radiusplugin.cnf          # RADIUS-a qoşulan quraşdırma faylı
NAS-Identifier=OpenVpn
Service-Type=5
Framed-Protocol=1
NAS-Port-Type=5
NAS-IP-Address=127.0.0.1
OpenVPNConfig=/etc/openvpn/openvpn.conf    # OpenVPN quraşdırma faylı
overwriteccfiles=true
server
{
    acctport=1813                         # RADIUS accounting portu
    authport=1812                           # RADIUS authentifikasiya portu
    name=127.0.0.1                          # RADIUS IP
    retry=1
    wait=1
    sharedsecret=freebsd                   # FreeRADIUS ilə OpenVPN arasında
                                             istifadə edilən açar

```

}

Indi isə keçək FreeRADIUS-un quraşdırmasına:

OpenVPN client-i qoşulmaq üçün FreeRADIUS-un clientlər siyahısına əlavə edirik(Quraşdırma faylı aşağıdakı kimi olacaq):

```
cat /etc/freeradius/clients.conf          # Clientlər quraşdırma faylı
client localhost {
    ipaddr = 127.0.0.1                  # OpenVPN server
    secret = freebsd                     # OpenVPN pass
    require_message_authenticator = no
    shortname = localhost
    nastype = other
}
```

FreeRADIUS-un öz quraşdırma faylı aşağıdakı kimi olacaq:

```
cat /etc/freeradius/radiusd.conf          # FreeRADIUS quraşdırma faylı
prefix = /usr
exec_prefix = /usr
sysconfdir = /etc
localstatedir = /var
sbindir = ${exec_prefix}/sbin
logdir = /var/log/freeradius
raddbdir = /etc/freeradius
radacctdir = ${logdir}/radacct
name = freeradius
confdir = ${raddbdir}
run_dir = ${localstatedir}/run/${name}
db_dir = ${raddbdir}
libdir = /usr/lib/freeradius
pidfile = ${run_dir}/${name}.pid
user = freerad
group = freerad
max_request_time = 30
cleanup_delay = 5
max_requests = 1024
listen {
    type = auth
    ipaddr = 127.0.0.1
    port = 1812
}
listen {
    ipaddr = 127.0.0.1
    port = 1813
    type = acct
}
hostname_lookups = no
```

```

allow_core_dumps = no
regular_expressions      = yes
extended_expressions     = yes
log {
    destination = files
    file = ${logdir}/radius.log
    syslog_facility = daemon
    stripped_names = no
    auth = no
    auth_badpass = no
    auth_goodpass = no
}
checkrad = ${sbin}/checkrad
security {
    max_attributes = 200
    reject_delay = 1
    status_server = yes
}
proxy_requests = no
$INCLUDE proxy.conf
$INCLUDE clients.conf
thread pool {
    start_servers = 5
    max_servers = 32
    min_spare_servers = 3
    max_spare_servers = 10
    max_requests_per_server = 0
}
modules {
    $INCLUDE ${confdir}/modules/
    $INCLUDE eap.conf
}
instantiate {
    exec
    expr
    expiration
    logintime
}
$INCLUDE policy.conf
$INCLUDE sites-enabled/

```

FreeRADIUS ile OpenVPN arasında olan qosulmanın düzgününü test etmek için isə **/etc/freeradius/users** faylina aşağıdaki sətiri əlavə etmək lazımdır (Test üçün Vasif adlı istifadəçi freebsd şifrəsi ilə):

"vasif" Cleartext-Password := "freebsd"

```

/etc/init.d/openvpn restart          # OpenVPN serveri restart edirik
/etc/init.d/freeradius restart       # OpenVPN serveri restart edirik

freeradius -fx      # FreeRADIUS-u debug etmək üçün bu əmrden istifadə edirik

```

Windows 8.1 client-dən OpenVPN serverə qoşulub uğurlu nəticə əldə etməlisiniz. Əgər uğurlu nəticə olmasa debug edilir. Əgər hər şey uğurlu olsa keçirik RADIUS-un MS LDAP-la integrasiya edilməsinə.

```

OpenVPN-in istifadecilerinin AD-den yoxlanılması ucun FreeRADIUS serveri MS
LDAP ilə integrasiya elemek lazımdır. Bunun ucun ashraqidakilari edirik:
cat /etc/freeradius/sites-enabled/default                                # Susmaya gore olan
                                                               Virtual RADIUS-u
                                                               quraşdırırıq

authorize {
    files
    ldap
    if (LDAP-Group == "OpenVpnFAUsers") {                                # Avtorizasiya LDAP-dan
                                                               # OpenVpnFAUsers DC
                                                               qrupundan alsaq her
                                                               shey OK-dir.

        ok
    }
    else {
        reject                                # Eks halda baqlayiriq
    }
}
authenticate {
    Auth-Type LDAP {
        ldap      # Həmçinin authentifikasiya ldap qrupundan alacayıq
    }
}
preacct {
    preprocess
    acct_unique
    suffix
    files
}
accounting {
    detail
    unix
    radutmp
    exec
    attr_filter.accounting_response
}
session {
}
post-auth {
    exec
}
pre-proxy {
}
post-proxy {
}

```

LDAP modulunu quraşdırırıq ki, müraciət edən istifadəçilərin təyin edilməsi üçün, Domain Controller-ə qoşulub filter edə bilsin.

```
cat /etc/freeradius/modules/ldap          # LDAP modulunun quraşdırması
                                            # aşağıdakı kimi olacaq
```

```
ldap {
    server = "domain.lan"
    identity = "CN=DCADM,CN=Users,DC=domain,DC=lan"
    password = "DcP@$$f0rD0m"
    basedn = "DC=domain,DC=lan"
    filter = "(sAMAccountName=%{${Stripped-User-Name}}:-%{User-Name})"
    ldap_connections_number = 5
    timeout = 4
    timelimit = 3
    net_timeout = 1
    tls {
        start_tls = no
    }
    dictionary_mapping = ${confdir}/ldap.attrmap
    edir_account_policy_check = no
    groupname_attribute = "cn"
    groupmembership_filter =
"(|(&(objectClass=GroupOfNames) (member=%{control:Ldap-
UserDn}))(&(objectClass=GroupOfUniqueNames) (uniqueMember=%{control:Ldap-
UserDn})))"
        groupmembership_attribute = "memberOf"
        compare_check_items = no
        do_xlat = yes
        access_attr_used_for_allow = yes
        chase_referrals = yes
        rebind = yes
        set_auth_type = yes
        ldap_debug = 0
        keepalive {
            idle = 60
            probes = 3
            interval = 3
        }
    }
}
```

```
freeradius -fx          # Debug rejimdə loglarında uğurlu nəticə
                                            # olaraq seçdiyim aşağıdakı logların
                                            # oxşarlarını sizdə mütləq görməlisiniz.
```

```
[ldap] performing user authorization for jamal
[ldap] expand: %{Stripped-User-Name} ->
[ldap] ... expanding second conditional
[ldap] expand: %{User-Name} -> jamal
[ldap] expand: (sAMAccountName=%{${Stripped-User-Name}}:-%{User-Name}) ->
(sAMAccountName=jamal)
[ldap] expand: DC=domain,DC=lan -> DC=domain,DC=lan
[ldap] ldap_get_conn: Checking Id: 0
[ldap] ldap_get_conn: Got Id: 0
```

```
[ldap] attempting LDAP reconnection
[ldap] (re)connect to domain.lan:389, authentication 0
[ldap] bind as CN=DCADM,CN=Users,DC=domain,DC=lan/DcP@$$f0rD0m to
domain.lan:389
[ldap] waiting for bind result ...
[ldap] Bind was successful

[ldap] Setting Auth-Type = LDAP
[ldap] user jamal authorized to use remote access
[ldap] ldap_release_conn: Release Id: 0
++[ldap] returns ok
++? if (LDAP-Group == "OpenVpnFAUsers")
[ldap] Entering ldap_groupcmp()
    expand: DC=domain,DC=lan -> DC=domain,DC=lan
    expand: (|(&(objectClass=GroupOfNames) (member=%{control:Ldap-
UserDn}))(&(objectClass=GroupOfUniqueNames) (uniqueMember=%{control:Ldap-
UserDn})) -> (|(&(objectClass=GroupOfNames) (member=CN\3dJamal
Shahverdiyev\2cOU\3dDOMAINTech
Users\2cOU\3dDOMAINTech\2cDC\3ddomain\2cDC\3dlan))(&(objectClass=GroupOfUni-
eNames) (uniqueMember=CN\3dJamal Shahverdiyev\2cOU\3dDOMAINTech
Users\2cOU\3dDOMAINTech\2cDC\3ddomain\2cDC\3dlan)))
[ldap] ldap_get_conn: Checking Id: 0
[ldap] ldap_get_conn: Got Id: 0
[ldap] performing search in DC=domain,DC=lan, with filter
(&(cn=OpenVpnFAUsers) (|(&(objectClass=GroupOfNames) (member=CN\3dJamal
Shahverdiyev\2cOU\3dDOMAINTech
Users\2cOU\3dDOMAINTech\2cDC\3ddomain\2cDC\3dlan))(&(objectClass=GroupOfUni-
eNames) (uniqueMember=CN\3dJamal Shahverdiyev\2cOU\3dDOMAINTech
Users\2cOU\3dDOMAINTech\2cDC\3ddomain\2cDC\3dlan)))
[ldap] performing search in CN=Jamal Shahverdiyev,OU=DOMAINTech
Users,OU=DOMAINTech,DC=domain,DC=lan, with filter (objectclass=*)
[ldap] performing search in CN=OpenVpnFAUsers,OU=DOMAINTech
Groups,OU=DOMAINTech,DC=domain,DC=lan, with filter (cn=OpenVpnFAUsers)
rlm_ldap::ldap_groupcmp: User found in group OpenVpnFAUsers
[ldap] ldap_release_conn: Release Id: 0
? Evaluating (LDAP-Group == "OpenVpnFAUsers") -> TRUE
++? if (LDAP-Group == "OpenVpnFAUsers") -> TRUE
+++ entering if (LDAP-Group == "OpenVpnFAUsers") {...}
+++[ok] returns ok

[ldap] user jamal authenticated successfully
++[ldap] returns ok
```

Qeyd: Unutmayın ki, **/etc/freeradius/users** faylında heç bir istifadəçi qeyd edilməyib və fayl tamamilə boşdur.

```
/etc/init.d/freeradius start          # Sonda FreeRADIUS-u start edirik
```

BÖLÜM 8

Elektron poçt infrastrukturunun qurulması

- FreeBSD Postfix Postfixadmin integrasiya edilməsi
- FreeBSD Postfix Dovecot ilə AD integrasiyası

Hər bir şirkətin daxili poçt infrastrukturu olmalıdır, çünki müasir dövrdə bu qəcilməz bir seçim və məcbur tələbdir. Daxili poçt infrastrukturu vasitəsilə şirkətin özünü bəyan edən domain suffiksi ilə digər bütün dövlət qurumları və kompaniyalara rəsmi məktublar yollanır və həmin suffikslə də məktublar qəbul edilir. Siz bu mail sisteminin qurulması üçün hər hansı bir pullu program təminatı ala bilər, ya da açıq qaynağı olan postfix-i qura bilərsiniz. Bu başlıqda Postfix-i Postfixadmin web interfeyslə quracayıq. Həmçinin postfix dovecot birləşməsi Active Directory ilə integrasiya ediləcək.

FreeBSD Postfix Postfixadmin integrasiya edilməsi

Məqsədimiz FreeBSD əməliyyat sistemi üzərində OpenSource mail serverin qurulmasıdır. Mail server tam funksionallıqla həm spamdan qorunmalı və həmdə istifadə komfortuna sahib olmalıdır. Mail serverimiz **saas.az** domain adı üzərində qurulmuşdur. Postfix program təminatı SMTP və SMTPS xidmətlərinə cavabdehdır. Dovecot isə POP3, POP3S, IMAP və IMAPS xidmətlərinə cavabdehdır. Mail serverin WEB browser vasitəsilə idarə edilməsi üçün, Postfixadmin və istifadəçi bazasının saxlanılması üçün MySQL verilənlər bazası yaradılacaq. MaiaMailGuard isə hər bir istifadəçi tərəfindən qurula biləcək və təhsil alma qabiliyyətinə sahib olan spam filterdir.

DNS-də olan olan zone faylimizin quraşdırma sətirləri aşağıdakı kimi olacaq:

```
$TTL 172800      ; 2 days
saas.az.        IN      SOA     ns1.saas.az. root.saas.az. (
                           2015092315      ; Serial
                           86400          ; Refresh
                           7200           ; Retry
                           604800         ; Expire
                           172800         ; Minimum TTL
)
; DNS Servers
              IN      NS      ns1.saas.az.
              IN      NS      ns2.saas.az.
; MX Records
              IN      MX 10   mail.saas.az.
              IN      A       155.123.145.97
; SRV
_jabber._tcp.jabber.saas.az. IN SRV    0      0      5269    jabber.saas.az.
_sip._tls.saas.az.          IN SRV    0      0      442     access.saas.az.
_sipfederationtls._tcp.saas.az. IN SRV    0 0    5061    access.saas.az.
_xmpp-client._tcp.jabber.saas.az. IN SRV    0 0    5222    jabber.saas.az.
_xmpp-server._tcp.jabber.saas.az. IN SRV    0 0    5269    jabber.saas.az.
; Machine Names
;localhost      IN      A       127.0.0.1
cloud          IN      A       155.123.145.97
conference.jabber IN      A       155.123.145.97
elearn         IN      A       155.123.145.97
fs             IN      A       155.123.145.97
fssip          IN      A       155.123.145.97
fscurl         IN      A       155.123.145.97
fussip          IN      A       155.123.145.97
jabber         IN      A       155.123.145.97
gts            IN      A       155.123.145.97
imap            IN      A       155.123.145.97
imaps           IN      A       155.123.145.97
lists           IN      A       155.123.145.97
maia            IN      A       155.123.145.97
```

```

mail          IN      A       155.123.145.97
mailman       IN      A       155.123.145.97
madmin        IN      A       155.123.145.97
mpanel        IN      A       155.123.145.97
moodle        IN      A       155.123.145.97
ns1           IN      A       85.132.57.58
ns2           IN      A       85.132.57.59
om            IN      A       155.123.145.97
pop3          IN      A       155.123.145.97
pop3s         IN      A       155.123.145.97
rainloop       IN      A       155.123.145.97
smpp          IN      A       155.123.145.97
smtp          IN      A       155.123.145.97
snort         IN      A       155.123.145.97
sip           IN      A       155.123.145.97
sqmail         IN      A       155.123.145.97
bbb           IN      A       155.123.145.97
openvpn        IN      A       155.123.145.97
; Aliases
www          IN      CNAME   @
  
```

portsnap fetch extract update - Sistemimizin portlarını yeniləyirik

Nəzərdə tutulur ki, **FAMP** artıq qurulmuş və hazır vəziyyətdədir.

Yalnız MySQL-i qurduqda, **/etc/my.cnf** faylında aşağıdakı dəyişiklikləri uyğun olaraq etmək lazımdır:

```

[mysqld]
...
max_allowed_packet = 10M      - RoundCubde-da mail attachment tələb edəcək
...
innodb_data_home_dir = /var/db/mysql/
innodb_data_file_path = ibdata1:10M:autoextend
innodb_log_group_home_dir = /var/db/mysql/
...
innodb_buffer_pool_size = 16M
innodb_additional_mem_pool_size = 2M
...
innodb_log_file_size = 5M
innodb_log_buffer_size = 8M
innodb_flush_log_at_trx_commit = 1
innodb_lock_wait_timeout = 50
  
```

```

mysql -uroot -p      - MySQL konsola daxil oluruz
mysql> CREATE DATABASE postfix;      - Postfix adlı baza yaradırıq
mysql> GRANT ALL PRIVILEGES ON postfix.* TO postfix@localhost IDENTIFIED BY
'postfixdbpass';                  - Postfix adlı bazaya istifadəçi adı və
                                         şifrə yaradırıq
  
```

mysql> FLUSH PRIVILEGES; - Yetkiləri sıfırlayırıq

Dovecot-u yukleyek ve qurashdiraq

```
echo 'dovecot_enable="YES"' >> /etc/rc.conf - Dovecot servisi StartUP-a  
elave edirik
```

```
cp /usr/local/share/examples/dovecot/dovecot.conf /usr/local/etc/dovecot.conf
    - Quraşdırma faylinı
    nüsxələyirik

cp /usr/local/share/examples/dovecot/dovecot-sql.conf /usr/local/etc/dovecot-
sql.conf
    - Bazaya qoşulmaq üçün
    quraşdırma faylinı
    nüsxələyirik

mkdir /etc/ssl/dovecot           - Dovecot sertifikat faylları üçün qovluq
                                         yaradırıq

cd /etc/ssl/dovecot             - Dovecot-un SSL qovluğu faylinə daxil oluruq

openssl req -new -x509 -nodes -out cert.pem -keyout key.pem -days 365
    - Sertifikat generasiya edirik
Generating a 1024 bit RSA private key
.....+++++
.....+++++
writing new private key to 'key.pem'
-----
You are about to be asked to enter information that will be incorporated
into your certificate request.
What you are about to enter is what is called a Distinguished Name or a DN.
There are quite a few fields but you can leave some blank
For some fields there will be a default value,
If you enter '.', the field will be left blank.
-----
Country Name (2 letter code) [AU]:AZ
State or Province Name (full name) [Some-State]:Baku
Locality Name (eg, city) []:Khatai
Organization Name (eg, company) [Internet Widgits Pty Ltd]:OpSO
Organizational Unit Name (eg, section) []:IT
Common Name (e.g. server FQDN or YOUR name) []:mail.saas.az
Email Address []:jamal.shahverdiyev@saas.az
```

```
/usr/local/etc/dovecot.conf quraşdırma faylinı aşağıdakı şəklə gətiririk:
protocols = imap imaps pop3 pop3s
disable_plaintext_auth = no
ssl_cert_file = /etc/ssl/dovecot/cert.pem
ssl_key_file = /etc/ssl/dovecot/key.pem
login_greeting = ISP Mail Server Ready.
log_path = /var/log/dovecot.log
mail_debug = yes
verbose_ssl = yes
mail_location = maildir:/usr/local/virtual/%d/%n
first_valid_uid = 125
last_valid_uid = 125
first_valid_gid = 125
last_valid_gid = 125
```

```

protocol imap {
    mail_plugins = quota imap_quota
}
protocol pop3 {
    mail_plugins = quota
}
protocol lda {
    postmaster_address = postmaster@saas.az
}
auth default {
    mechanisms = plain login
    passdb sql {
        args = /usr/local/etc/dovecot-sql.conf
    }
    userdb sql {
        args = /usr/local/etc/dovecot-sql.conf
    }
    socket listen {
        client {
            path = /var/spool/postfix/private/auth
            mode = 0660
            user = postfix
            group = postfix
        }
    }
}
}

```

/usr/local/etc/dovecot-sql.conf – Dovecot üçün SQL faylı yaradıb içinə aşağıdakı məzmunu əlavə edirik:

```

driver = mysql
connect = host=localhost dbname=postfix user=postfix password=postfixdbpass
default_pass_scheme = MD5
password_query = SELECT password FROM mailbox WHERE username = '%u'
user_query = SELECT maildir, 125 AS uid, 125 AS gid,
CONCAT('maildir:storage=', FLOOR( quota / 1024 ) ) AS quota FROM mailbox
WHERE username = '%u' AND active = '1'

```

Postfix-i yukleyək və quraşdırın.

<code>cd /usr/ports/mail/postfix</code>	- Port ünvanına daxil olurug
<code>make config</code>	- Lazimi modulları seçirik

make install

- Yükle virik

Yüklenmədə sonda çıxan suala aşağıdakı kimi **y** cavabı veririk:
Would you like to activate Postfix in /etc/mail/mailert.conf [n]? **y**

```
/etc/rc.conf faylına aşağıdaki sətirləri əlavə edib sistemi yenidən yükləyirik ki, SendMAIL-i dayandıraq və SysLOG yalnız daxildə qulaq assın.  
#### Disable SendMail ####  
sendmail_enable="NONE"  
sendmail_submit_enable="NO"  
sendmail_outbound_enable="NO"  
sendmail_msp_queue_enable="NO"  
sendmail_cert_create="NO"  
sendmail_rebuild_aliases="NO"  
syslogd_enable="YES"  
syslogd_program="/usr/sbin/syslogd"  
syslogd_flags="-ss"
```

Ya da ki, sistemi yenidən yüklenmə etmədən aşağıdakı əmrlərlə sendmail-i dayandırma bilərsiniz:

```
# sh  
# for i in `ps auxwww|grep sendmail|awk '{print $2}'` ;do kill $i;done && exit
```

```
/etc/periodic.conf faylı yaradıb içində aşağıdakı sətirləri əlavə edirik:  
daily_clean_hoststat_enable="NO"  
daily_status_mail_rejects_enable="NO"  
daily_status_include_submit_mailq="NO"  
daily_submit_queuerun="NO"
```

SMPT üçün SSL sertifikati yaradırıq:

```
# openssl req -new -x509 -nodes -out smtpd.pem -keyout smtpd.pem -days 3650  
Generating a 1024 bit RSA private key
```

```
..... ++++++
writing new private key to 'smtpd.pem'
-----
You are about to be asked to enter information that will be incorporated
into your certificate request.
What you are about to enter is what is called a Distinguished Name or a DN.
There are quite a few fields but you can leave some blank
For some fields there will be a default value,
If you enter '.', the field will be left blank.
-----
Country Name (2 letter code) [AU] :AZ
State or Province Name (full name) [Some-State] :Baku
Locality Name (eg, city) [] :Khatai
Organization Name (eg, company) [Internet Widgits Pty Ltd] :OpSO
Organizational Unit Name (eg, section) [] :IT
Common Name (e.g. server FQDN or YOUR name) [] :mail.saas.az
Email Address [] :jamal.shahverdiyev@saas.az
```

```
chmod 640 /etc/ssl/postfix/smtpd.pem      - Sertifikat faylinə minimal
                                             yetkiləri veririk
chgrp -R postfix /etc/ssl/postfix      - Sertifikat qrupunu postfix təyin edirik
```

```
/usr/local/etc/postfix/main.cf quraşdırma faylinin məzmunu aşağıdakı kimi
olacaq:
alias_maps = hash:/etc/aliases
alias_database = hash:/etc/aliases
message_size_limit = 10000000
soft_bounce = no
broken_sasl_auth_clients = yes
inet_protocols = ipv4
smtpd_sender_restrictions = permit_sasl_authenticated, permit_mynetworks
smtpd_recipient_restrictions =
    permit_mynetworks,
    permit_sasl_authenticated,
    reject_non_fqdn_sender,
    reject_non_fqdn_recipient,
    reject_unauth_destination,
    reject_unauth_pipelining,
    reject_invalid_hostname,

smtpd_sasl_auth_enable = yes
smtpd_sasl_authenticated_header = yes
smtpd_sasl_local_domain = $myhostname
smtpd_sasl_security_options = noanonymous
smtpd_sasl_type = dovecot
smtpd_sasl_path = private/auth
smtp_use_tls = yes
smtpd_use_tls = yes
smtp_tls_note_starttls_offer = yes
smtpd_tls_key_file = /etc/ssl/postfix/smtpd.pem
smtpd_tls_cert_file = /etc/ssl/postfix/smtpd.pem
```

```

smtpd_tls_CAfile = /etc/ssl/postfix/smtpd.pem
smtpd_tls_loglevel = 0
smtpd_tls_received_header = yes
smtpd_tls_session_cache_timeout = 3600s
content_filter=smtp-amavis:[127.0.0.1]:10024
queue_directory = /var/spool/postfix
tls_random_source = dev:/dev/urandom
transport_maps = hash:/usr/local/etc/postfix/transport
vacation_destination_recipient_limit = 1
mailman_destination_recipient_limit = 1
virtual_alias_maps = mysql:/usr/local/etc/postfix/mysql_virtual_alias_maps.cf
virtual_gid_maps = static:125
virtual_mailbox_base = /usr/local/virtual
virtual_mailbox_domains =
mysql:/usr/local/etc/postfix/mysql_virtual_domains_maps.cf
virtual_mailbox_limit = 51200000
virtual_mailbox_maps =
mysql:/usr/local/etc/postfix/mysql_virtual_mailbox_maps.cf
virtual_minimum_uid = 125
virtual_transport = virtual
virtual_uid_maps = static:125
virtual_mailbox_limit_maps =
mysql:/usr/local/etc/postfix/mysql_virtual_mailbox_limit_maps.cf
proxy_read_maps = $local_recipient_maps $mydestination $virtual_alias_maps
$virtual_alias_domains $virtual_mailbox_maps $virtual_mailbox_domains
$relay_recipient_maps $relay_domains $canonical_maps $sender_canonical_maps
$recipient_canonical_maps $relocated_maps $transport_maps $mynetworks
$virtual_mailbox_limit_maps
virtual_mailbox_limit_override = yes
virtual_maildir_limit_message = Uzr isteyrik, bu istifadeci ucun teyin
edilmish disk mehdidiyyeti oz hedchine catmishdir. Xahish olunur birazdan
yoxlayasiniz.
virtual_overquota_bounce = yes
relay_domains = mysql:/usr/local/etc/postfix/mysql_relay_domains_maps.cf
lists.saas.az

```

/usr/local/etc/postfix/master.cf faylinda SMTPS bölümünü aşağıdaki şəkər gətirib yadda saxlayaraq çıxırıq:

```

smtps      inet  n  -      n      -      -          smtpd
  -o smtpd_tls_wrappermode=yes
  -o smtpd_sasl_auth_enable=yes
  -o smtpd_client_restrictions=permit_sasl_authenticated,reject

```

/usr/local/etc/postfix/mysql_virtual_alias_maps.cf faylı yaradaq və məzmununa aşağıdakı sintaksisə uyğun olaraq, yaratdığımız postfix bazası ilə istifadəçi verilənlərini daxil edək:

```

user = postfix
password = postfixdbpass
hosts = localhost
dbname = postfix
query = SELECT goto FROM alias WHERE address='%s' AND active = '1'

```

/usr/local/etc/postfix/mysql_virtual_domains_maps.cf faylı yaradaq və məzmununa aşağıdakı sintaksisə uyğun olaraq, yaratdığımız postfix bazası ilə istifadəçi verilənlərini daxil edək:

```
user = postfix
password = postfixdbpass
hosts = localhost
dbname = postfix
query = SELECT domain FROM domain WHERE domain='%s' and backupmx = '0' and active = '1'
```

/usr/local/etc/postfix/mysql_virtual_mailbox_maps.cf faylı yaradaq və məzmununa aşağıdakı sintaksisə uyğun olaraq, yaratdığımız postfix bazası ilə istifadəçi verilənlərini daxil edək:

```
user = postfix
password = postfixdbpass
hosts = localhost
dbname = postfix
query = SELECT maildir FROM mailbox WHERE username='%s' AND active = '1'
```

/usr/local/etc/postfix/mysql_virtual_mailbox_limit_maps.cf faylı yaradaq və məzmununa aşağıdakı sintaksisə uyğun olaraq, yaratdığımız postfix bazası ilə istifadəçi verilənlərini daxil edək:

```
user = postfix
password = postfixdbpass
hosts = localhost
dbname = postfix
query = SELECT quota FROM mailbox WHERE username='%s'
```

/usr/local/etc/postfix/mysql_relay_domains_maps.cf faylı yaradaq və məzmununa aşağıdakı sintaksisə uyğun olaraq, yaratdığımız postfix bazası ilə istifadəçi verilənlərini daxil edək:

```
user = postfix
password = postfixdbpass
hosts = localhost
dbname = postfix
query = SELECT domain FROM domain WHERE domain='%s' and backupmx = '1'
```

Şifrələr olan fayllarda təhlükəsizliyi təmin edirik:

```
chmod 640 /usr/local/etc/postfix/mysql_*
chgrp postfix /usr/local/etc/postfix/mysql_*
```

Transport uyğunluğu üçün bazanı yeniləyirik:

```
touch /usr/local/etc/postfix/transport
postmap /usr/local/etc/postfix/transport
```

/etc/aliases faylinda dəyişiklik edərək sonuna aşağıdakı sətiri əlavə edək ki, root istifadəcisinə gələn sistem mesajlarının göndərilə bilməsi üçün düzgün email ünvanı yazaq.

root: admin@saas.az

```
/usr/bin/newaliases      - aliases.db faylı bu əmrlə yaradırıq
```

/usr/local/etc/postfix/master.cf faylinin ümumi məzmunu aşağıdakı kimi olacaq(Bu məzmun yükləmə prosedurumuzla yavaş-yavaş doldurulacaq):

```
vacation unix - n n - - pipe
  flags=DRhu user=vacation argv=/var/spool/vacation/vacation.pl
smtp     inet  n - n - - smtpd
smtps    inet  n - n - - smtpd
-o smtpd_tls_wrappermode=yes
-o smtpd_sasl_auth_enable=yes
-o smtpd_client_restrictions=permit_sasl_authenticated,reject
pickup   unix  n - n 60  1 pickup
cleanup   unix  n - n - 0 cleanup
qmgr     unix  n - n 300  1 qmgr
tlsmgr   unix  - - n 1000? 1 tlsmgr
rewrite   unix  - - n - - trivial-rewrite
bounce   unix  - - n - 0 bounce
defer    unix  - - n - 0 bounce
trace    unix  - - n - 0 bounce
verify   unix  - - n - 1 verify
flush    unix  n - n 1000? 0 flush
proxymap unix  - - n - - proxymap
proxywrite unix - - n - 1 proxymap
smtp     unix  - - n - - smtp
relay    unix  - - n - - smtp
showq   unix  n - n - - showq
error    unix  - - n - - error
retry    unix  - - n - - error
discard   unix  - - n - - discard
local    unix  - n n - - local
virtual  unix  - n n - - virtual
lmtp     unix  - - n - - lmtp
anvil    unix  - - n - 1 anvil
scache   unix  - - n - 1 scache
mailman  unix  - n n - - pipe
  flags=FR user=mailman:mailman argv=/usr/local/mailman/postfix-to-mailman.py
  ${nexthop} ${user}
smtp-amavis unix - - n - 2 smtp
-o smtp_data_done_timeout=2400
-o smtp_send_xforward_command=yes
-o disable_dns_lookups=yes
-o max_use=20
127.0.0.1:10025 inet  n - n - - smtpd
-o content_filter=
-o local_recipient_maps=
-o relay_recipient_maps=
```

```
-o smtpd_restriction_classes=
-o smtpd_delay_reject=no
-o smtpd_client_restrictions=permit_mynetworks,reject
-o smtpd_helo_restrictions=
-o smtpd_sender_restrictions=
-o smtpd_recipient_restrictions=permit_mynetworks,reject
-o mynetworks_style=host
-o mynetworks=127.0.0.0/8
-o strict_rfc821_envelopes=yes
-o smtpd_error_sleep_time=0
-o smtpd_soft_error_limit=1001
-o smtpd_hard_error_limit=1000
-o smtpd_client_connection_count_limit=0
-o smtpd_client_connection_rate_limit=0
-o
receive_override_options=no_header_body_checks,no_unknown_recipient_checks,no
address mappings
```

Virtual domainlər və onların məktub yesikləri üçün virtual qovluqları yaradaq. Və qovluğa lazımi yetkiləri təyin edək.

```
mkdir /usr/local/virtual  
chown -R postfix:postfix /usr/local/virtual  
chmod -R 700 /usr/local/virtual
```

PostfixAdmin yüklenməsi və qurulması

PostfixAdmin - Bizim domainlərimizin və istifadəçilərimizin idarə edilməsi üçün əla alətdir. Coxlu opsiyaya sahibdir və programın quraşdırılması işini asanlaşdırır. Program haqqında daha da ətraflı oxumaq istəsəniz, <http://sourceforge.net/projects/postfixadmin/> linkinə baxa bilərsiniz. Hal-hazırda 2.3.7.1 versiyasını yükləyirik.

PostfixAdmin öncədən postfix üçün yaratdığımız bazaya qoşulur. Əgər xatırlamırsınızsa, aşağıdakı əmrlərlə bazanı yarada bilərsiniz:

```
mysql -uroot -p      - MySQL konsola daxil olurug  
mysql> CREATE DATABASE postfix;      - Postfix adli baza yaradırıq
```

```
mysql> GRANT ALL PRIVILEGES ON postfix.* TO postfix@localhost IDENTIFIED BY
'postfixdbpass';
      - Postfix adlı bazaya istifadəçi adı və
      - şifrə yaradırıq
mysql> FLUSH PRIVILEGES;
      - Yetkiləri sıfırlayırıq
```

PostfixAdmin fayllarına lazımi yetkiləri təyin edərək müdafiə edirik:
`cd /usr/local/www/postfixadmin`

```
find . -type f -exec chmod 640 {} \;
find . -type d -exec chmod 750 {} \;
```

`/usr/local/www/postfixadmin/config.inc.php` faylında dəyişiklik edərək aşağıdakı şəklə gətiririk:

```
<?php
$CONF['configured'] = true;
// Aşağıdakı göstərilən MD5-də olan şifrə postfixadminin web vasitəsilə ilk
// inzibatçı hesabın əlavə edilməsi zamanı əldə ediləcək və sonra
// burda qeyd ediləcək.
$CONF['setup_password'] =
'bb6fe8e8ff6a155c0edb1d7b9f437315:f87d8d3325386a8ee91fb75fe26a30de3dcb7106';
$CONF['postfix_admin_path'] = dirname(__FILE__);
$CONF['default_language'] = 'en';
$CONF['database_type'] = 'mysql';
$CONF['database_host'] = 'localhost';
$CONF['database_user'] = 'postfix';
$CONF['database_password'] = 'postfixdbpass';
$CONF['database_name'] = 'postfix';
$CONF['database_prefix'] = '';
$CONF['database_tables'] = array (
    'admin' => 'admin',
    'alias' => 'alias',
    'alias_domain' => 'alias_domain',
    'config' => 'config',
    'domain' => 'domain',
    'domain_admins' => 'domain_admins',
    'fetchmail' => 'fetchmail',
    'log' => 'log',
    'mailbox' => 'mailbox',
    'vacation' => 'vacation',
    'vacation_notification' => 'vacation_notification',
    'quota' => 'quota',
    'quota2' => 'quota2',
);
$CONF['admin_email'] = 'postmaster@saas.az';
$CONF['smtp_server'] = 'mail.saas.az';
$CONF['smtp_port'] = '25';
$CONF['encrypt'] = 'md5crypt';
$CONF['authlib_default_flavor'] = 'md5raw';
$CONF['dovecotpw'] = "/usr/sbin/dovecotpw";
$CONF['min_password_length'] = 8;
$CONF['generate_password'] = 'YES';
$CONF['show_password'] = 'YES';
```

```

$CONF['page_size'] = '100';
$CONF['default_aliases'] = array (
  'abuse' => 'abuse@saas.az',
  'hostmaster' => 'hostmaster@saas.az',
  'postmaster' => 'postmaster@saas.az',
  'webmaster' => 'webmaster@saas.az'
);
$CONF['domain_path'] = 'YES';
$CONF['domain_in_mailbox'] = 'NO';
$CONF['maildir_name_hook'] = 'NO';
$CONF['aliases'] = '100';
$CONF['mailboxes'] = '500';
$CONF['maxquota'] = '3000';
$CONF['quota'] = 'YES';
$CONF['quota_multiplier'] = '1024000';
$CONF['transport'] = 'NO';
$CONF['transport_options'] = array (
  'virtual',
  'local',
  'relay'
);
$CONF['transport_default'] = 'virtual';
$CONF['vacation'] = 'YES';
$CONF['vacation_domain'] = 'autoreply.saas.az';
$CONF['vacation_control'] = 'YES';
$CONF['vacation_control_admin'] = 'YES';
$CONF['alias_control'] = 'YES';
$CONF['alias_control_admin'] = 'NO';
$CONF['special_alias_control'] = 'NO';
$CONF['alias_goto_limit'] = '0';
$CONF['alias_domain'] = 'YES';
$CONF['backup'] = 'YES';
$CONF['sendmail'] = 'YES';
$CONF['logging'] = 'YES';
$CONF['fetchmail'] = 'YES';
$CONF['fetchmail_extra_options'] = 'NO';
$CONF['show_header_text'] = 'NO';
$CONF['header_text'] = ':: Postfix Admin ::';
$CONF['show_footer_text'] = 'YES';
$CONF['welcome_text'] = <<<EOM
Salam,
Yeni hesabiniza xosh gelmishsiniz.
EOM;
$CONF['emailcheck_resolve_domain']= 'YES';
$CONF['show_status']= 'YES';
$CONF['show_status_key']= 'NO';
$CONF['show_status_text']= '&nbsp;&nbsp;';
$CONF['show_undeliverable']= 'NO';
$CONF['show_undeliverable_color']= 'tomato';
$CONF['show_undeliverable_exceptions']=
array("unixmail.domain.ext","exchangeserver.domain.ext","gmail.com");
$CONF['show_popimap']= 'NO';
$CONF['show_popimap_color']= 'darkgrey';

```

```
$CONF['show_custom_domains']= array("subdomain.domain.ext","domain2.ext");
$CONF['show_custom_colors']= array("lightgreen","lightblue");
$CONF['recipient_delimiter'] = "";
$CONF['create_mailbox_subdirs_prefix']= '';
$CONF['used_quotas'] = 'NO';
$CONF['new_quota_table'] = 'NO';
$CONF['theme_logo'] = 'images/logo-default.png';
$CONF['theme_css'] = 'css/default.css';
$CONF['xmlrpc_enabled'] = true;
if (file_exists(dirname(__FILE__) . '/config.local.php')) {
    include(dirname(__FILE__) . '/config.local.php');
}
```

Vacation adlı istifadəçi və qrup yaradaq:

```
pw groupadd vacation
pw useradd vacation -c Virtual\ Vacation -d /nonexistent -g vacation -s
/sbin/nologin
```

Vacation qovluğu yaradaraq lazımi scripti ora nüsxələyək və ardınca yetkiləri qovluğa təyin edək. Həmçinin vacation üçün **log** və **debug** faylları yaradıb lazımi yetkiləri təyin edək:

```
mkdir /var/spool/vacation
cp /usr/local/www/postfixadmin/VIRTUAL_VACATION/vacation.pl
/var/spool/vacation/
chown -R vacation:vacation /var/spool/vacation/
chmod 700 /var/spool/vacation/
chmod 750 /var/spool/vacation/vacation.pl
touch /var/log/vacation.log /var/log/vacation-debug.log
chown vacation:vacation /var/log/vacation*
```

/var/spool/vacation/vacation.pl scriptində aşağıdakı sətirlərdə uyğun olaraq dəyişiklik edirik:

```
our $db_type = 'mysql';
our $db_host = 'localhost';
our $db_username = 'postfix';
our $db_password = 'postfixdbpass';
our $db_name = 'postfix';
our $vacation_domain = 'autoreply.saas.az';
our $smtp_server = 'localhost';
our $smtp_server_port = 25;
our $logfile = "/var/log/vacation.log";
our $debugfile = "/var/log/vacation-debug.log";
our $syslog = 1;
```

/usr/local/etc/postfix/master.cf faylinin əvvəline vacation filter əlavə edirik:

```
vacation unix - n n - - pipe
flags=DRhu user=vacation argv=/var/spool/vacation/vacation.pl
```

/usr/local/etc/postfix/main.cf faylına aşağıdaki sətirləri əlavə etməyi unutmayın (Ancaq biz öncədən postfix qurulmasında bu sətirləri nəzərə almışdıq)

```
transport_maps = hash:/usr/local/etc/postfix/transport
vacation_destination_recipient_limit = 1
```

Transport faylına lazımi sətirimizi əlavə edirik:

```
echo 'autoreply.saas.az vacation:' >> /usr/local/etc/postfix/transport
```

```
postmap /usr/local/etc/postfix/transport - Postfix üçün transport bazası yaradırıq
```

/usr/local/domen/mail.saas.az faylına aşağıdaki sətirləri əlavə edirik:

```
<VirtualHost *:80>
    ServerAdmin jamal.shahverdiyev@saas.az
    ServerName mail.saas.az
    AcceptPathInfo On
    DocumentRoot /usr/local/www/postfixadmin/
<Directory "/usr/local/www/postfixadmin">
    AllowOverride All
    Require all granted
</Directory>
    ErrorLog /var/log/httpd/mail-error.log
    CustomLog /var/log/httpd/mail-access.log combined
</VirtualHost>
```

```
mkdir /var/log/httpd/ - Jurnallar üçün qovluq və fayllar yaradırıq
touch /var/log/httpd/mail-error.log /var/log/httpd/mail-access.log
```

```
chown -R www:www /usr/local/www/postfixadmin/ - PostfixAdmin qovluğunun yetkilərini apache üçün təyin edirik
```

```
apachectl configtest - Apache quraşdırılmalarını yoxlayırıq
apachectl graceful - Apache httpd daemonu yenidən işə salırıq
```

Lazım olan programları işə salırıq:

```
/usr/local/etc/rc.d/mysql-server start
/usr/local/etc/rc.d/dovecot start
/usr/local/etc/rc.d/postfix start
```

Səhvler üçün **/var/log/messages** və **/var/log/maillog** fayllarını araşdırın.

Postfixadmin inzibatçısı təyin edək və test edək:

<http://mail.saas.az/setup.php> linkinə daxil oluruq və şəkildəki kimi **hash** şifrəni generasiya edirik:

Postfix Admin Setup Checker

Running software:

- PHP version 5.4.40
- Apache/2.4.12 (FreeBSD) OpenSSL/1.0.1j-freebsd PHP/5.4.40

Checking for dependencies:

- Magic Quotes: Disabled - OK
- Depends on: presence config.inc.php - OK
- Checking \$CONF['configured'] - OK
- Depends on: MySQL 3.23, 4.0 - OK
- Depends on: MySQL 4.1 - OK (change the database_type to 'mysql' in config.inc.php!!)
- Testing database connection - OK - mysql://postfix:xxxxx@localhost/postfix
- Depends on: session - OK
- Depends on: pcce - OK
- Depends on: multibyte string - OK
- Depends on: IMAP functions - OK

Everything seems fine... attempting to create/update database structure

Updating database:

```
- old version: 0; target version: 740
updating to version 1 (MySQL)... done
updating to version 2 (MySQL)... done
updating to version 3 (MySQL)... done
updating to version 4 (MySQL)... done
updating to version 5 (MySQL)... done
updating to version 79 (MySQL)... done
updating to version 81 (MySQL)... done
updating to version 90 (all databases)... done
updating to version 169 (MySQL)... done
updating to version 318 (MySQL)... done
updating to version 344 (MySQL)... done
updating to version 373 (MySQL)... done
updating to version 438 (MySQL)... done
updating to version 439 (MySQL)... done
updating to version 473 (MySQL)... done
updating to version 479 (MySQL)... done
updating to version 483 (MySQL)... done
updating to version 495 (MySQL)... done
updating to version 504 (MySQL)... done
updating to version 655 (all databases)... done
updating to version 729 (all databases)... done
```

Change setup password

Setup password	<input type="password"/>
Setup password (again)	<input type="password"/>
<input type="button" value="Generate password hash"/>	

Since version 2.3 there is no requirement to delete setup.php!
 Check the config.inc.php file for any other settings that you might need to change!

Sonra isə aşağıdəki şəkildəki kimi, generasiya edilmiş hash şifrəsini **/usr/local/www/postfixadmin/config.inc.php** faylinin **\$CONF['setup_password']** sətirində təyin edirik və inzibatçı əlavə edərək ona şifrə təyin edirik.

Postfix Admin Setup Checker

Running software:

- PHP version 5.4.40
- Apache/2.4.12 (FreeBSD) OpenSSL/1.0.1j-freebsd PHP/5.4.40

Checking for dependencies:

- Magic Quotes: Disabled - OK
- Depends on: presence config.inc.php - OK
- Checking \$CONF['configured'] - OK
- Depends on: MySQL 3.23, 4.0 - OK
- Depends on: MySQL 4.1 - OK (change the database_type to 'mysqli' in config.inc.php!!)
- Testing database connection - OK - mysql://postfix:xxxxx@localhost/postfix
- Depends on: session - OK
- Depends on: pcre - OK
- Depends on: multibyte string - OK
- Depends on: IMAP functions - OK

Everything seems fine... attempting to create/update database structure

Database is up to date

If you want to use the password you entered as setup password, edit config.inc.php and set

\$CONF['setup_password'] = 'bb6fe8e8ff6a155c0edb1d7b9f437315:f87d8d3325386a8ee91fb75fe26a30de3dcb7106';

Create superadmin account		
Setup password	Lost password?
Admin:	jamal.shahverdiyev@saas.az	Email address
Password:	
Password (again):	
<input type="button" value="Add Admin"/>		

Since version 2.3 there is no requirement to delete setup.php!
Check the config.inc.php file for any other settings that you might need to change!

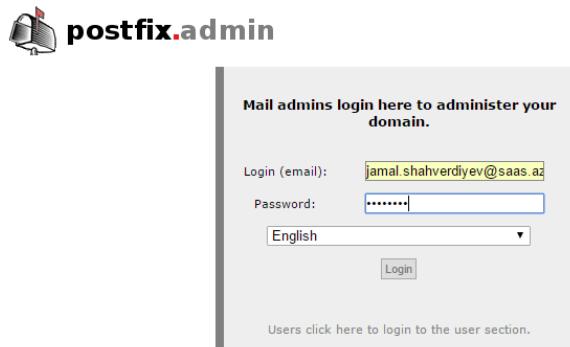
Nəticədə aşağıdakı şəkili əldə edirik və **/usr/local/www/postfixadmin/setup.php** faylini serverimizdən başqa bir ünvana köçürüürük.

Admin has been added!
(jamal.shahverdiyev@saas.az)

Create superadmin account

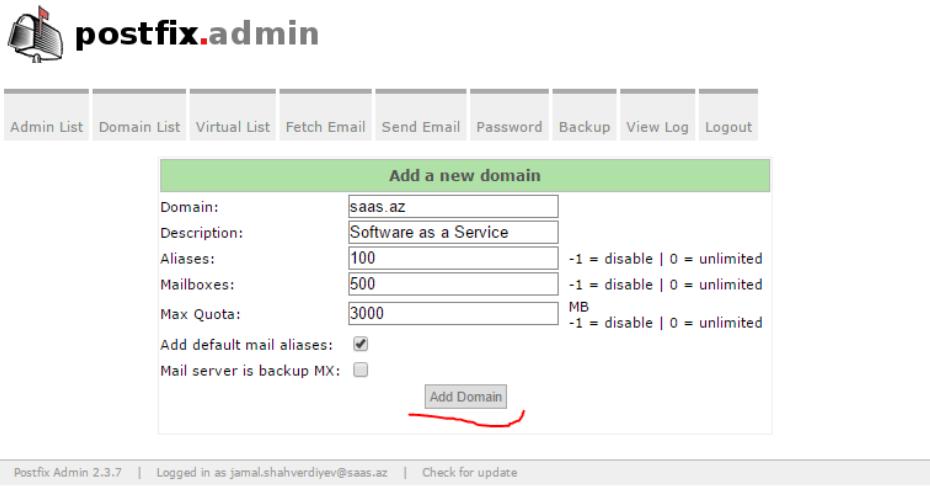
Artıq aşağıdakı şəkildəki kimi, mail serverimizin inzibatçı interfeysinə <http://mail.saas.az> linki ilə daxil oluruq:

mail.saas.az/login.php

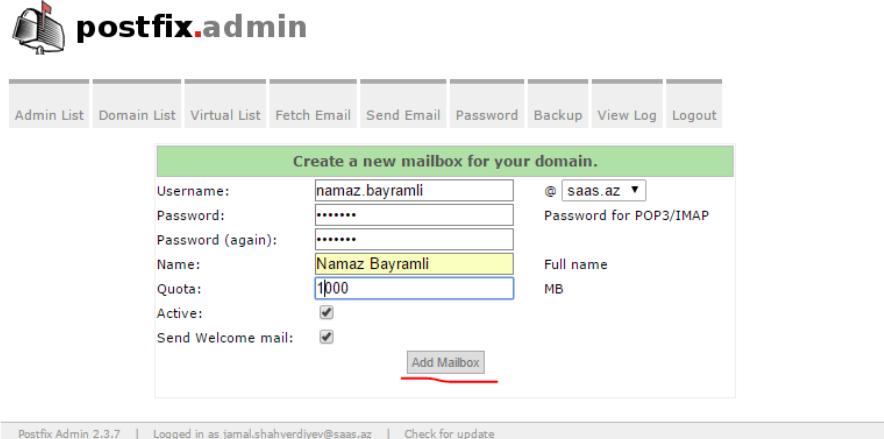
The screenshot shows the 'postfix.admin' login interface. At the top, there's a logo of a bell and the text 'postfix.admin'. Below it, a message says 'Mail admins login here to administer your domain.' There are fields for 'Login (email)' containing 'jamal.shahverdiyev@saas.az', 'Password' with a masked value, and a dropdown for 'Language' set to 'English'. A 'Login' button is at the bottom right. Below the form, a note says 'Users click here to login to the user section.'

Ardınca isə **Domain List -> New Domain** düyməsini sıxıb, şəkildəki kimi yeni domain əlavə edirik və **Add Domain** düyməsinə sıxırıq:

The screenshot shows the 'postfix.admin' interface with the 'Domain List' tab selected. A sub-menu 'Add a new domain' is open. It contains fields for 'Domain' (saas.az), 'Description' (Software as a Service), 'Aliases' (100), 'Mailboxes' (500), and 'Max Quota' (3000 MB). There are checkboxes for 'Add default mail aliases' and 'Mail server is backup MX'. A red arrow points to the 'Add Domain' button at the bottom.

Sonra **Virtual List -> Add Mailbox** düyməsinə sıxıb, istifadəçi verilənlərini daxil edirik və **Add Mailbox** düyməsinə sıxırıq(Hələki mail istifadəçiyə getməyəcək çünki smtp-amavis hazır deyil):

The screenshot shows the 'postfix.admin' interface with the 'Virtual List' tab selected. A sub-menu 'Create a new mailbox for your domain.' is open. It contains fields for 'Username' (namaz.bayramli), 'Password' (*****), 'Name' (Namaz Bayramli), and 'Quota' (1000 MB). There are checkboxes for 'Active' and 'Send Welcome mail'. A red arrow points to the 'Add Mailbox' button at the bottom.

25-ci portumuza **telnet** ataraq test edək:

```
# telnet localhost 25
Trying 127.0.0.1...
Connected to localhost.
Escape character is '^]'.
220 raos.localdomain ESMTP Postfix
EHLO saas.az
250-raos.localdomain
250-PIPELINING
250-SIZE 10000000
250-VRFY
250-ETRN
250-STARTTLS
250-AUTH PLAIN LOGIN
250-AUTH=PLAIN LOGIN
250-ENHANCEDSTATUSCODES
250-8BITMIME
250 DSN
STARTTLS
220 2.0.0 Ready to start TLS
quit
quit
```

465-ci portumuza telnet ataraq test edirik(Siz bu qoşulmada fərqli heç bir nəticə əldə etməyəcəksiniz çünki, iş üçün SSL şifrələnmə tələb edilir və siz bunu indi istifadə etmirsiniz. Əgər qoşulma varsa, bu artıq uğurlu nəticədir və novbəti yoxlanışları SMTP SSL vasitəsilə edəcəyik):

```
telnet localhost 465
Trying 127.0.0.1...
Connected to localhost.
Escape character is '^]'.
quit
quit
```

telnet vasitəsilə 110-cu porta qoşulaq:

```
telnet localhost 110
Trying 127.0.0.1...
Connected to localhost.
Escape character is '^]'.
+OK SAAS mail serveri hazirdir.
user namaz.bayramli@saas.az
+OK
pass freebsd
+OK Logged in.
quit
+OK Logging out.
Connection closed by foreign host.
```

vacation.pl scripti üçün bəzi portları yükləyirik(Yüklədikdə, opsiyalarda **MAIL-SENDER-i** seçməyi unutmayın):

```
cd /usr/ports/mail/p5-MIME-EncWords  
make install clean
```

```
cd /usr/ports/mail/p5-Email-Valid  
make install clean
```

```
cd /usr/ports/mail/p5-Mail-Sender  
make install clean
```

```
cd /usr/ports/devel/p5-Log-Log4perl  
make install clean
```

`/etc/hosts` faylinə aşağıdakı sətiri əlavə edirik:
`127.0.0.1 autoreply.saas.az`

Vacation haqqında dahada ətraflı
/usr/local/www/postfixadmin/VIRTUAL_VACATION/INSTALL.TXT faylindan oxuya
bilərsiniz.

SpamAssassin-i yuklemesi ve qurulmasi

SpamAssassin - Spamlı mübarizə aparmaq üçün elan program təminatıdır. Ancaq Spamd-nidə tərifləyirlər. Spamassassin haqqında ətraflı oxumaq istəsəniz, məlumatı <http://spamassassin.apache.org/> linkindən əldə edə bilərsiniz.

```
cd /usr/ports/mail/spamassassin/  
make config
```

- Port ünvanına daxil oluruq
- Lazımi modulları seçirik

make install - Yükleyirik

```
Sonda çıxan suala Yes cavabı veririk  
config: no rules were found! Do you need to run 'sa-update'? y
```

vScan adlı istifadəçi yaradırıq

```
pw groupadd vscan
```

```
pw useradd -n vscan -c Amavisd\ User -d /var/amavisd -g vscan -m  
passwd vscan
```

`/usr/local/etc/mail/spamassassin/local.cf` adlı fayl yaradırıq və məzmununa asaçıdakı sətirləri əlavə edirik:

```
use_bayes 1
bayes_store_module Mail::SpamAssassin::BayesStore::MySQL
bayes_sql_dsn DBI:mysql:maia
bayes_sql_username vscan
bayes_sql_password freebsd
auto_whitelist_factory Mail::SpamAssassin::SQLBasedAddrList
user_awl_dsn DBI:mysql:maia
user_awl_sql_username vscan
user_awl_sql_password freebsd
user_razor2 1
razor_timeout 10
bayes_auto_expire 0
internal_networks 192.168.1.0/24
trusted_networks 192.168.1/24
```

Həmçinin `/usr/local/etc/mail/spamassassin/v310.pre` faylında `razor2` aktiv edildiyinə görə, aşağıdakı sətirləri də

/usr/local/etc/mail/spamassassin/local.cf faylina əlavə edirik:

```
user_razor2 1  
razor timeout 10
```

```
RAZOR hesablarını quraşdırırıq
su - vscan
razor-admin -discover
razor-admin -create
razor-admin -register -l -user=postmaster@saas.az -pass=freebsd
Register successful. Identity stored in /var/amavisd/.razor/identity-
postmaster@saas.az
exit
```

Qeyd: Yuxarıda təyin etdiyiniz istifadəçinin email yəşiyi tez-tez yoxlanılmalıdır çünki, razor2 sapmalar haqqında təyinat və hesabatları bu ünvana yollayacaq.

```
/var/amavisd/.razor/razor-agent.log jurnal faylında gördüğümüz işlərin  
nəticəsini yoxlayırıq:  
May 03 09:48:33.572996 admin[62561]: [ 2] [bootup] Logging initiated  
LogDebugLevel=3 to file:/var/amavisd/.razor/razor-agent.log  
May 03 09:48:33.573571 admin[62561]: [ 2] Razor-Agents v2.84 starting razor-  
admin -register -l -user=postmaster@saas.az -pass=freebsd  
May 03 09:48:34.002369 admin[62561]: [ 3] Attempting to register.  
May 03 09:48:34.437572 admin[62561]: [ 3] Register successful. Identity  
stored in /var/amavisd/.razor/identity-postmaster@saas.az
```

FuzzyOCR-in yüklənməsi

FuzzyOCR - alətdir hansı ki, şəkillərdə Spam-ı təyin edə bilir. Çox əla işləyən alətdir. Haqqında ətraflı oxumaq istəsəniz <http://fuzzyocr.own-hero.net/> linkinə müraciət edə bilərsiniz.

Sonra FuzzyOCR nüsxə fayllarını spamsassassin qovluğunə nüsxələyirik:
cp /usr/local/share/examples/FuzzyOcr/FuzzyOcr.*
/usr/local/etc/mail/spamsassassin

Clam AntiVirus-un yüklənməsi

Clam AntiVirus - havayı antivirus program təminatıdır hansı ki, əla işləyir.
Ancaq siz MaiaMailguard işləməsi üçün digər antiviruslardan da istifadə edə

bilərsiniz. Clamd haqqında ətraflı oxumaq istəsəniz,
<http://www.clamav.net/index.html> linkinə müraciət edə bilərsiniz.

```
/etc/make.conf faylına yüklenme parametrlərini əlavə edirik. Bu gələcəkdə programın portlardan yenilənməsi zamanı çıxacaq problemin qarşısını alacaq:  
echo 'CLAMAVUSER=vscan' >> /etc/make.conf  
echo 'CLAMAVGROUP=vscan' >> /etc/make.conf
```

ClamAV-i sistemin StartUP-na əlavə edirik.

```
echo 'clamav_freshclam_enable="YES"' >> /etc/rc.conf  
echo 'clamav_clamd_enable="YES"' >> /etc/rc.conf
```

Lazımi jurnal favlları varadırıq:

```
touch /var/log/clamav/freshclam.log  
touch /var/log/clamav/clamd.log  
touch /var/log/clamav/razor-agent.log  
show R uscan.uscan /var/run/clamav
```

```
chown -R vscan:vscan /var/log/clamav/  
chown -R vscan:vscan /var/db/clamav/
```

- Prosesin işe salınması üçün qovluğun yetkisini vscan edirik

- ClamAV yenilənmə bazalarını da
vscan istifadəçi və qrupun üzvü
edirik

freshclam - Ömrini işe salırıq ki, **/var/db/clamav/** ünvanına ən yeni *.cvd yada *.cld bazalarını endirib gündəmdə saxlasın(Nəticə aşağıdakı kimi olmalıdır).

ClamAV update process started at Sun May 3 10:52:03 2015

WARNING: Your ClamAV installation is OUTDATED!

WARNING: Local version: 0.98.6 Recommended version: 0.98.7

```
DON'T PANIC! Read http://www.clamav.net/support/faq
Downloading main.cvd [100%]
main.cvd updated (version: 55, sigs: 2424225, f-level: 60, builder: neo)
Downloading daily.cvd [100%]
daily.cvd updated (version: 20409, sigs: 1381309, f-level: 63, builder: neo)
Downloading bytecode.cvd [100%]
bytecode.cvd updated (version: 254, sigs: 45, f-level: 63, builder: anvilleg)
Database updated (3805579 signatures) from database.clamav.net (IP:
195.228.75.149)
```

FreshClam və ClamAV programlarını işə salaq.

```
/usr/local/etc/rc.d/clamav-clamd start - ClamD-ni işə salırıq
```

```
sockstat -l|grep vscan - işə düşməsini yoxlayırıq
vscan    clamd      24282 4 stream /var/run/clamav/clamd.sock
```

```
/usr/local/etc/rc.d/clamav-freshclam start - FreshClam-i işə salırıq
ps aux | grep freshclam | grep -v grep - işə düşməsini yoxlayırıq
vscan 24312 0.0 0.4 60020 15264 - Is 11:02AM 0:04.54
/usr/local/bin/freshclam --daemon -p /var/run/clamav/freshclam.pid
```

PEAR-in yüklenməsi

PEAR – PHP-də genişlənmələrin saxlanılması üçün əlavə kimi tərcümə edilir. Əgər siz WEB program təminatları ilə çox işləyirsinizsə, PEAR istifadəsi işinizi çox asanlaşdıracaq. Haqqında ətraflı oxumaq üçün <http://pear.php.net/> linkinə müraciət edə bilərsiniz.

```
cd /usr/ports/devel/pear - Port ünvanına daxil oluruq
make install - Yükləyirik
```

```
/usr/local/etc/php.ini faylında aşağıdakı sətiri uyğun olaraq dəyişirik:
; UNIX: "/path1:/path2"
include_path = ".:/usr/local/share/pear"
```

```
; Windows: "\path1;\path2"
;include_path = ".;c:\php\includes"
```

```
chown -R www:www /usr/local/share/pear/ - kodları www istifadəçi adı və
grupuna mənimmsədirik
```

HTMLPurifier-i yükleyirik:

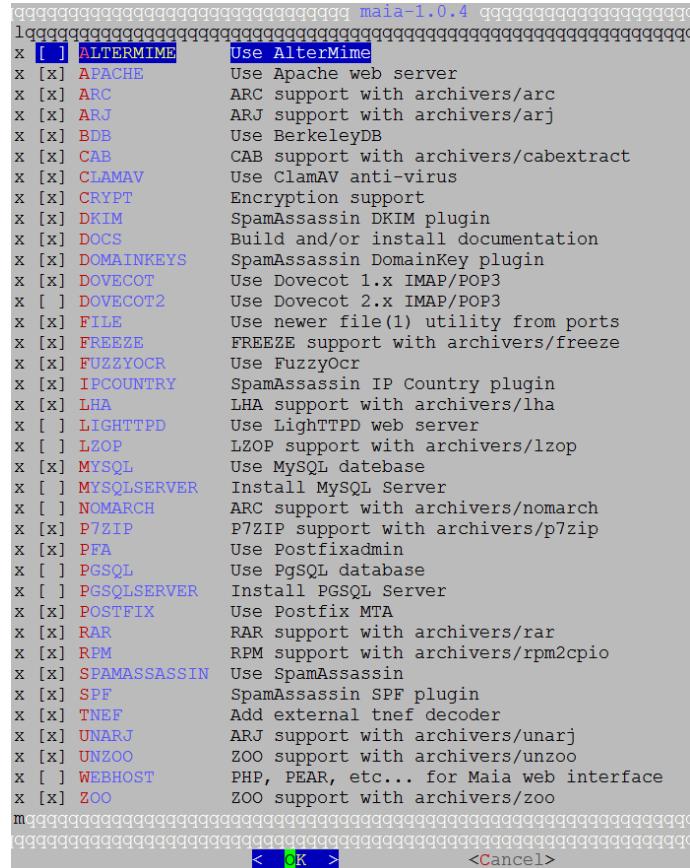
```
pear channel-discover htmlpurifier.org - Yeni yüklenmə kanalı əlavə edirik
Adding Channel "htmlpurifier.org" succeeded
Discovery of channel "htmlpurifier.org" succeeded
```

```
pear install hp/HTMLPurifier - HTMLPurifier-i yükleyirik
downloading HTMLPurifier-4.6.0.tgz ...
Starting to download HTMLPurifier-4.6.0.tgz (239,621 bytes)
.....done: 239,621 bytes
install ok: channel://htmlpurifier.org/HTMLPurifier-4.6.0
```

Maia-Mailguard yüklenmesi

MaiaMailguard – Spam və antivirus filterləri üçün əla havayı alətdir. O imkan verir ki, spam və antivirus filter üçün şəxsi quraşdırımları təyin edəsiniz. İnzibatçının işini çox rahatlaşdırır. Haqqında <http://www.maiamailguard.com/> linkindən oxuya bilərsiniz.

```
cd /usr/ports/security/maia/ - Port unvanına daxil olurug
make config - Lazimi modulları seçirik
```



```
make install - Yükləyirik
```

```
mysql -uroot -p
mysql> CREATE DATABASE maia;
mysql> GRANT ALL PRIVILEGES ON maia.* TO vscan@localhost IDENTIFIED BY
'maiashifresi';
mysql> FLUSH PRIVILEGES;
```

```
cd /usr/local/share/doc/maia - Maia qovluğuna daxil olurug
```

```
mysql -u root -p maia < maia-mysql.sql      - Maia bazasının MySQL sxemini
                                                yaradırıq
```

/usr/local/etc/maia/maia.conf quraşdırma faylını aşağıdakı qaydada dəyişdiririk (verilənlər bazasını, maia scriptlərini, spamassassin local.cf scriptini və qaydalarını, PHP maia scriptlər üçün URL-i təyin edirik)

```
$dsn = 'DBI:mysql:maia:localhost:3306';
$username = 'vscan';
$password = 'maiashifresi';
$script_dir = '/usr/local/share/maia/scripts';
$sa_learn = '/usr/local/bin/sa-learn';
$address_rewriting_type = 0;
$routing_domain = '';
$auth_method = 'sql';
$preserve_case = 0;
$local_cf_dir = '/usr/local/etc/mail/spamassassin';
$system_rules_dir = '/var/db/spamassassin';
$user_rules_dir = '/var/maiad/.spamassassin';
$pid_dir = '/var/run/maia/';
$log_level= 8;
$pq_log_level = 'info';
$log_dir = '/var/log/maia';
$workers = 10;
$key_file = undef;
$default_max_size = 256*1024;
$learning_options = 1;
$autolearn_ham_threshold = undef;
$autolearn_spam_threshold = undef;
$autoreport_spam_threshold = undef;
$report_options = 1 + 2 + 4 + 8;
$mail_types = 1 + 2 + 4 + 8 + 16;
$base_url = 'http://mail.saas.az';
$template_dir = '/usr/local/etc/maia/templates/';
%sort = (
    'ham'    => "score DESC",
    'spam'   => "score ASC",
    'virus'  => "received_date DESC",
    'attachment' => "received_date DESC",
    'header'  => "received_date DESC",
);
$titles = { 'spam'        => "Spam Quarantine",
            'virus'       => "Virus Quarantine",
            'attachment' => "Banned File Attachments",
            'header'     => "Invalid Email Headers",
            'ham'         => "Delivered Email"
};
@report_order = ('spam','ham','virus','attachment','header');
```

`/usr/local/etc/maia/maiad.conf` quraşdırma faylini da eynilə lazımı qaydada düzəldirik(Faylda olan domain adı, MySQL quraşdirmaları, özünüzə uyğun olaraq dəyişməyi unutmayın):

```

use strict;
$max_servers = 2;
$daemon_user = 'vscan';
$daemon_group = 'vscan';
$MYHOME = '/var/maiad';
$daemon_chroot_dir = undef;
$X_HEADER_TAG = 'X-Virus-Scanned';
$X_HEADER_LINE = "Maia Mailguard 1.0.4";
$mydomain = 'saas.az';
$myhostname = 'mail.saas.az';
$inet_socket_bind = '127.0.0.1';
$inet_socket_port = 10024;
@inet_acl = qw( 127.0.0.1 );
$forward_method = 'smtp:[127.0.0.1]:10025';
$log_level = 5;
$DO_SYSLOG = 1;
$SYSLOG_LEVEL = 'mail.debug';
$LOGFILE = "/var/log/maia/maiad.log";
@lookup_sql_dsn = ( ['DBI:mysql:maia:localhost:3306', 'vscan',
'maiashifresi'] );
$enable_db = 1;
$enable_global_cache = 1;
$path = '/usr/local/sbin:/usr/local/bin:/usr/sbin:/usr/bin:/bin';
$file      = '/usr/bin/file';
$gzip      = 'gzip';
$bzip2     = 'bzip2';
$lzop      = 'lzop';
$rpm2cpio  = ['rpm2cpio.pl','rpm2cpio'];
$cabextract = 'cabextract';
$uncompress = ['uncompress', 'gzip -d', 'zcat'];
$unfreeze   = ['unfreeze', 'freeze -d', 'melt', 'fcat'];
$arc        = ['nomarch', 'arc'];
$unarj      = ['arj', 'unarj'];
#$unrar     = ['rar', 'unrar'];
$zoo        = 'zoo';
$lha        = 'lha';
$cpio       = ['gcpio','cpio'];
$ar         = 'ar';
$dspam      = 'dspam';
$pax        = 'pax';
$ripole    = 'ripole';

$MAXLEVELS = 14;
$MAXFILES = 1500;
$MIN_EXPANSION_QUOTA = 100*1024;
$MAX_EXPANSION_QUOTA = 300*1024*1024;
$defang_virus = 1;
$defang_banned = 1;
$sa_spam_subject_tag = '***SPAM*** ';
$sa_mail_body_size_limit = 512*1024;
```

```

$sa_local_tests_only = 0;
$sa_timeout = 60;
$banned_filename_re = new_RE(
    qr'\.\\.]*\.(exe|vbs|pif|scr|bat|cmd|com|cpl|dll)\.?\$'i,
    qr'^application/x-msdownload\$'i,
    qr'^application/x-msdos-program\$'i,
    qr'^application/hta\$'i,
    qr'^message/partial\$'i, qr'^message/external-body\$'i,
    qr'.\\.(ade|adp|app|bas|bat|chm|cmd|com|cpl|crt|exe|fxp|hlp|hta|inf|ins|isp|
        js|jsel|lnk|mda|mdb|mde|mdw|mdt|mdz|msc|msi|msp|mst|ops|pcd|pif|prgl|
        reg|scr|sct|shb|shs|vb|vbe|vbs|wsc|wsf|wsh)\$'ix,
    qr'^\\.\\.(exe-ms)\$',
    qr'^\\.\\.(exe|lha|cab|dll)\$',
);
@av_scanners = (
['ClamAV-clamd',
  \&ask_daemon, ["CONTSCAN {}\n", "/var/run/clamav/clamd.ctl"],
  qr/\bOK$/m, qr/\bFOUND$/m,
  qr/^.*?: (?!Infected Archive) (.*) FOUND$/m ],
);
@av_scanners_backup = (
['ClamAV-clamscan', 'clamscan',
  "--stdout --no-summary -r --tempdir=$TEMPBASE {}",
  [0], qr/:.*\sFOUND$/m, qr/^.*?: (?!Infected Archive) (.*) FOUND$/m ],
);

@viruses_that_fake_sender_maps = (new_RE(
  [qr'\bEICAR\b'i => 0],
  [qr/>.*/ => 1],
));

@keep_decoded_original_maps = (new_RE(
  qr'^MAIL-UNDECIPHERABLE$',
  qr'^(\u0000(?! cpio)|text|uuencoded|xxencoded|binhex)'i,
));

@non_malware_viruses_maps = (new_RE(
  qr'^>Email|E-Mail)\.(Ecard|Faketube|FreeGame|PornTeaser)' ,
  qr'^>Email|E-Mail)\.(Hoax|Phishing)\.' ,
  qr'^>(HTML|Heuristics)\.Phishing\.' ,
  qr'^Sanesecurity\.Junk\.' ,
  qr'^Sanesecurity\.Jurlbl\.' ,
  qr'^Sanesecurity\.Jurlbl\.Auto\.' ,
  qr'^Sanesecurity\.Lott\.' ,
  qr'^Sanesecurity\.(Auction|Casino|Doc|Phishing)\.' ,
  qr'^Sanesecurity\.(PhishingTestSig|TestSig_Type3_Bdy|TestSig_Type4_Bdy|TestSig_Type4_Hdr)\.' ,
  qr'^Sanesecurity\.(Casino|Cred|Dipl|Hdr|Img|Img0|Job|Loan|Porn|Scam|Scam4|ScamL|Spam|Spam4|SpamL|Stk)\.' ,
  qr'^Sanesecurity\..TestSig' ,
  qr'^Sanesecurity\..Spam\.' ,
));

```

```

qr'^Sanesecurity\.SpamAttach\.',
qr'^Sanesecurity\.SpamImg\.',
qr'^Sanesecurity\.Spear\.',
qr'^Sanesecurity\.SpearL\.',
qr'^MSRBL-Images\[0-5,S]\'',
qr'^MSRBL-Images.Test\'',
qr'^MSRBL-SPAM\.',
qr'^Email\.Spam\d+-SecuriteInfo\.com',
qr'^Doppelstern\.Attachment\.',
qr'^winnow\.(phish|scam)\.',
));
1;

```

Maia üçün scriptləri lazımi ünvana nüsxələyirik:

```

mkdir -p /var/amavisd/maia/
cp -R /usr/local/share/maia/* /var/amavisd/maia/
chown -R vscan:vscan /var/amavisd/maia/

```

/var/amavisd/maia/scripts/configtest.pl scriptini işə salırıq və aşağıdakı nəticəni əldə edirik (Çatışmayan paketləri əlimizlə yükleyirik):

Application/Module	Version	Status
Perl	5.18.4	: OK
file(1)	5.19	: OK
Archive::Tar	1.90	: OK
Archive::Zip	1.46	: OK
BerkeleyDB	0.55	: OK
Compress::Zlib	2.06	: OK
Convert::TNEF	0.18	: OK
Convert::UUlib	1.4	: OK
Crypt::OpenSSL::RSA	0.28	: OK
Data::UUID	1.220	: OK
DB_File	1.827	: OK
DBD::mysql	4.031	: OK
DBD::Pg	N/A	: NOT INSTALLED (required if you use PostgreSQL as your Maia Mailguard database)
DBI	1.633	: OK
Digest::MD5	2.52	: OK
Digest::SHA	5.8402	: OK
Digest::SHA1	2.13	: OK
Encode::Detect	1.01	: OK
File::Spec	3.40	: OK
forks	0.36	: OK
HTML::Parser	3.71	: OK
HTTP::Date	6.02	: OK
IO::Stringy	2.111	: OK
IO::Socket::INET6	2.72	: OK
IO::Zlib	1.10	: OK
IP::Country::Fast	604.001	: OK
libdbd	5.3	: OK

```
LWP : N/A : NOT INSTALLED (SpamAssassin's sa-update  
script requires this)  
Mail::Address : 2.13 : OK  
Mail::DKIM : 0.4 : OK  
Mail::Internet : 2.13 : OK  
Mail::SpamAssassin : 3.4.1 : OK  
Mail::SPF : 2.009 : OK  
MIME::Base64 : 3.13 : OK  
MIME::Parser : 5.506 : OK  
MIME::QuotedPrint : 3.13 : OK  
Net::CIDR::Lite : 0.21 : OK  
Net::Cmd : 2.29 : OK  
Net::DNS : 0.83 : OK  
Net::Server : 2.008 : OK  
Net::SMTP : 2.31 : OK  
NetAddr::IP : 4.075 : OK  
Pod::Usage : 1.61 : OK  
Razor2::Client::Agent : 2.84 : OK  
Template : 2.26 : OK  
Time::HiRes : 1.9726 : OK  
Unix::Syslog : 1.1 : OK  
URI : 1.67 : OK  
Text::CSV : 1.33 : OK  
MySQL Server : 5.5.43 : OK  
Database DSN test : PASSED
```

```
cd /usr/ports/www/p5-LWP-UserAgent-WithCache - Çatışmayan paketi  
make install yükleyirik
```

```
Maia quraşdırma faylları için lazımi yetkilileri təyin edirik:  
chown -R vscan:vsscan /usr/local/etc/maia/  
chmod -R 470 /usr/local/etc/maia/
```

Spamassassin üçün bütün qaydaları yükləyirik:

```
# su - vscan  
$ /var/amavisd/maia/scripts/load-sa-rules.pl --debug
```

Smarty motoru şablonlarını yükleyirik:

```
cd /usr/ports/www/smarty           - Port ünvanına daxil olurug  
make config                      - Lazimi modullari secirik
```

make install clean - Yükleyirik

`/usr/local/etc/php.ini` faylinin içinde uygun olaraq aşağıdaki dəyişikliyi edirik:

```
;;;;;;;;;;;;;;;;;;
; Paths and Directories ;
;;;;;;;;;;;;;;;;;;

; UNIX: "/path1:/path2"
include_path = ".:/usr/local/share/pear:/usr/local/share/smarty"

chown -R www:www /usr/local/www/maia/      - Maia qovluğuna apache üçün yetki
                                            veririk

/usr/local/www/maia/config.php PHP quraşdırma faylında aşağıdaki
dəyişiklikləri edirik(Faylda Maia və Postfix üçün yaratdığımız bazaların
qoşulma quraşdırımlarını düzəldirik):
<?php
  $loglevel = PEAR_LOG_DEBUG;
  $debug_popup = false;
  $debuglevel = PEAR_LOG_DEBUG;
  $default_display_language = "en";
  date_default_timezone_set("Asia/Baku");
  $html_charset = "UTF-8";
  $default_session_timeout = 15;
  $maia_sql_dsn = "mysql://vscan:maiashifresi@tcp(localhost:3306)/maia";
  $purifier_cache = null;
    $protection = array( 'off'      => array
('Y','Y','Y','Y','Y','Y','Y','N','N','N','999','999','999'),
                      'low'       => array
('N','Y','Y','Y','N','Y','Y','N','N','N','999','999','999'),
                      'medium'    => array
('N','N','Y','Y','N','N','Y','Y','N','N','N','Y','5','999','999'),
                      'high'      => array
('N','N','N','N','N','N','N','N','N','N','N','N','N','1','5','5')
);
  $chart_font = '';
  $address_rewriting_type = 4;
  $routing_domain = "";
  $auth_method = "sql";
  $auth_pop3_host = "localhost";
  $auth_pop3_port = 110;
  $auth_imap_host = "localhost";
  $auth_imap_port = 143;
  $auth_ldap_server = "hostname";
  $auth_ldap_password = "password";
  $auth_ldap_use_tls = "false";
  $auth_ldap_version = 2;
  $auth_ldap_query =
"(|(mailLocalAddress=%USER%) (mailLocalAddress=%USER%@domain.tld))";
  $auth_ldap_bind_dn = "cn=company, dc=domain, dc=tld";
  $auth_ldap_base_dn = "dc=domain, dc=tld";
  $auth_ldap_attribute = "mailroutingaddress";
  $auth_ldap_opt_referrals = 1;
  $auth_exchange_nt_domain = "NTDomain";
  $auth_exchange_only_one_domain = False;
```

```

$auth_exchange_params =
"{hostname:port/imap/norsh/notls/%%NTDOMAIN%%/%%USER%%}INBOX";
$auth_sql_dsn =
"mysql://postfix:postfixdbpass@tcp(localhost:3306)/postfix";
$auth_sql_table = "mailbox";
$auth_sql_username_column = "username";
$auth_sql_password_column = "password";
$auth_sql_email_column = "username";
$auth_sql_password_type = "crypt";
$auth_external = "/bin/true";
?>

```

`/usr/local/domen/maia.saas.az` virtual maia hostu yaradırıq və məzmununa aşağıdakı sətirləri əlavə edirik:

```

<VirtualHost *:80>
    ServerAdmin jamal.shahverdiyev@saas.az
    ServerName maia.saas.az
    AcceptPathInfo On
    DocumentRoot /usr/local/www/maia/
<Directory "/usr/local/www/maia">
    AllowOverride All
    Require all granted
</Directory>
    ErrorLog /var/log/httpd/maia-error.log
    CustomLog /var/log/httpd/maia-access.log combined
</VirtualHost>

```

```

touch /var/log/httpd/maia-error.log /var/log/httpd/maia-access.log - Maia
üçün web
jurnal
faylları
yaradırıq

```

`/usr/local/etc/rc.d/apache24 restart` - Apache24-ü yenidən işə salırıq

<http://maia.saas.az/admin/configtest.php> linkinə müraciət edərək maia üçün tələb edilən bütün paketlərin siyahısını çap edirik(aşağıdakı şəkildəki kimi):

Maia Mailguard Configuration Tester	
File Permissions	OK
PHP	OK 5.4.40
register_globals	OK
Smarty Template Engine	OK Found Smarty in /lib/smarty/Smarty.class.php
WDDX Support	OK WDDX support available
Multibyte String Support	OK Multibyte String support available
script() Support	FAILED script() not available. Use "pecl install script"
iconv function	OK iconv support available
MySQL Support	OK MySQL support available
PostgreSQL Support	SKIPPED PostgreSQL support not available
Database Support	OK Database support is ok
PEAR	OK 1.9.4
PEAR-Mail_Mime	FAILED Not installed. This PHP extension is required to decode MIME-structured e-mail. Use <code>pear install Mail_Mime</code> to install this.
PEAR-MDB2	FAILED Not installed. This PHP extension is required in order to provide database abstraction. Use <code>pear install MDB2</code> to install this.
PEAR-MDB2/mysql	FAILED Not installed. This PHP extension is required in order to provide database abstraction. Use <code>pear install MDB2@mysql</code> to install this.
Database Version	OK No minimum specified yet. Installed
PEAR_Pager	FAILED Not installed. This PHP extension is required in order to paginate the list of mail items in the quarantines and the ham cache. Use <code>pear install Pager</code> to install this.
PEAR_Net_Socket	FAILED Not installed. This PHP extension is required for Net_SMTP to send mail when rescuing email
PEAR_Net_SMTP	FAILED Not installed. This PHP extension is required to send mail when rescuing email
PEAR_Auth_SASL	FAILED Not installed. This module is required by PEAR_Net_SMTP in order to support the DIGEST-MD5 and CRAM-MD5 SMTP authentication methods.
PEAR_Net_IMAP	SKIPPED Not installed. This PHP extension is required to authenticate mail against IMAP.
PEAR_Net_POP3	SKIPPED Not installed. This PHP extension is required to authenticate mail against POP3.
PEAR_Log	FAILED Needed for debugging and logging. Use <code>pear install Log</code> to install this PHP extension.
PEAR_Image_Color	SKIPPED Not installed. Optional package, required only if you wish to enable the graphical chart features.
PEAR_Image_Canvas	SKIPPED Not installed. Optional package, required only if you wish to enable the graphical chart features.
PEAR_Image_Graph	SKIPPED Not installed. Optional package, required only if you wish to enable the graphical chart features.
PEAR_Numbers_Roman	SKIPPED Not installed. Optional package, required only if you wish to enable the graphical chart features.
PEAR_Numbers_Words	SKIPPED Not installed. Optional package, required only if you wish to enable the graphical chart features
HTMLPurifier	OK 4.6.0
HTMLPurifier cache	SKIPPED (OPTIONAL) purifier_cache is not set in main_config.php. Maia will work without it, but the message viewer might be a little faster if you set it to a directory that is writable by the web server.
IMAP library	OK 2007
LDAP library	OK
BC math library	FAILED Not installed. This PHP extension is required in order to decode certain types of URLs. See this page for more information about recompiling PHP with the --enable-bcmath flag
gd graphics library	OK (loaded < 1.0 compatible)

Başlayırıq bütün çatışmayan paketleri yüklemeyə:

```
cd /usr/ports/mail/pear-Mail_Mime
```

make install

```
cd /usr/ports/mail/pear-Mail_mimeDecode  
make install
```

```
cd /usr/ports/databases/pear-DB  
make install
```

```
cd /usr/ports/devel/pear-Pager  
make install
```

```
cd /usr/ports/devel/pear-Pager  
make install
```

```
cd /usr/ports/net/pear-Net_Socket  
make install
```

```
cd /usr/ports/net/pear-Net_SMT
```

make install

```
cd /usr/ports/sysutils/pear-Log  
make config
```

```
cd /usr/ports/databases/pear-MDB2  
make install
```

```
cd /usr/ports/databases/pear-MDB2_Driver_mysql  
make install
```

```
cd /usr/ports/security/scrypt  
make config
```

scrypt-1.1.6
Use SSE2-optimized code
< OK > <Cancel>

make install

```
pecl install scrypt      - Script-i PHP vasitesile yükleyirik.  
echo "extension=scrypt.so" >> /usr/local/etc/php/extensions.ini
```

- PHP
genişlənməl
ərinə əlavə
ədirik

```
cd /usr/ports/math/php5-bcmath  
make install
```

```
cd /usr/ports/mail/pear-Net_IMAP  
make install
```

```
cd /usr/ports/net/pear-Net_POP3  
make install
```

```
cd /usr/ports/graphics/pear-Image_Color  
make install
```

```
cd /usr/ports/graphics/pear-Image_Canvas  
make install
```

```
cd /usr/ports/graphics/pear-Image_Graph  
make install
```

```
cd /usr/ports/textproc/pear-Numbers_Roman  
make install
```

```
cd ./usb/pulse; openSUSE/pulse Numbers_0.1.0  
make install
```

```
/usr/local/etc/rc.d/apache24 restart
```

- Sonda Web serverimizi yenidən işə salırıq və aşağıdakı şəkildəki nəticəni test edib əldə edirik.

Maia Mailguard Configuration Tester	
File Permissions	OK
PHP	OK 5.3.29
register_globals	OK
Smarty Template Engine	OK Found Smarty in /lib/Smarty/Smarty.class.php
WDDX Support	OK WDDX support available
Multibyte String Support	OK Multibyte String support available
crypt() Support	OK crypt() support available
iconv function	OK iconv support available
MySQL Support	OK MySQL support available
PostgreSQL Support	SKIPPED PostgreSQL support not available
Database Support	OK Database support is ok.
PEAR	OK 1.9.4
PEAR: Mail_Mime	OK 1.8.9
PEAR: Mail_mimeDecode	OK 1.8.5
PEAR: MDB2	OK 3.4.1 MDB2.php installed as /usr/local/share/pear/MDB2.php
PEAR: MDB2/mysql	OK Pear-MDB2/mysql installed
Database Version	OK No connection specified yet. Installed: 5.5.42-log
PEAR: Pager	OK 1.4.0
PEAR: Net_Socket	OK 1.0.14
PEAR: Net_SMTP	OK 1.8.1
PEAR: Auth_SASL	OK 1.0.6
PEAR: Net_IMAP	OK 1.1.3
PEAR: Net_POP3	OK 1.2.8
PEAR: Log	OK 1.1.8
PEAR: Image_Color	OK 1.0.4
PEAR: Image_Canvas	OK 1.9.2
PEAR: Image_Graph	OK 0.8.0
PEAR: Numbers_Roman	OK 1.0.2
PEAR: Numbers_Words	OK 0.16.4
HTMLPurifier	OK 1.6.0
HTMLPurifier cache	SKIPPED (OPTIONAL) purifier_cache is not set in main_config.php. Maia will work without it, but the message viewer might be a little faster if you set it to a directory that is writable by the web server.
IMAP library	OK
LDAP library	OK
BC math library	OK
gd graphics library	OK Sandler (> 1.0 compatible)

```
pear-Net_IMAP modulunu patch edirik:  
cd /usr/local/share/pear/  
fetch http://www.purplehat.org/downloads/postfix_guide/Pie.php.diff  
Pie.php.diff  
patch -p0 < Pie.php.diff
```

```
/usr/local/etc/amavisd.conf üçün quraşdırma faylinin məzmunu aşağıdakı kimi  
olacaq:
```

```
use strict;  
$max_servers = 2;  
$daemon_user = 'vscan';  
$daemon_group = 'vscan';  
$mydomain = 'saas.az';  
$TEMPBASE = "$MYHOME/tmp";  
$ENV{TMPDIR} = $TEMPBASE;  
$QUARANTINEDIR = '/var/virusmails';  
$log_level = 5;  
$log_recip_templ = undef;  
$do_syslog = 1;  
$syslog_facility = 'mail';  
$enable_db = 1;  
$nanny_details_level = 2;  
$enable_dkim_verification = 1;  
$enable_dkim_signing = 1;
```

```

@local_domains_maps = ( [".${mydomain}"] );
@mynetworks = qw( 127.0.0.0/8 [::1] [FE80::]/10 [FEC0::]/10
                  10.0.0.0/8 172.16.0.0/12 192.168.0.0/16 );
$unix_socketname = "$MYHOME/amavisd.sock";
$inet_socket_port = 10025;
$policy_bank{'MYNETS'} = {
    originating => 1,
    os_fingerprint_method => undef,
};
$interface_policy{'10026'} = 'ORIGINATING';
$policy_bank{'ORIGINATING'} = {
    originating => 1,
    allow_disclaimers => 1,
    virus_admin_maps => ["virusalert\@$mydomain"],
    spam_admin_maps => ["virusalert\@$mydomain"],
    warnbadhsender => 1,
    forward_method => 'smtp:[127.0.0.1]:10027',
    smtpd_discard_ehlo_keywords => ['8BITMIME'],
    bypass_banned_checks_maps => [1],
    terminate_dsn_on_notify_success => 0,
};
$interface_policy{'SOCK'} = 'AM.PDP-SOCK';
$policy_bank{'AM.PDP-SOCK'} = {
    protocol => 'AM.PDP',
    auth_required_release => 0,
};
$sa_tag_level_deflt = 2.0;
$sa_tag2_level_deflt = 6.2;
$sa_kill_level_deflt = 6.9;
$sa_dsn_cutoff_level = 10;
$sa_crediblefrom_dsn_cutoff_level = 18;
$penpals_bonus_score = 8;
$penpals_threshold_high = $sa_kill_level_deflt;
$bounce_killer_score = 100;
$sa_mail_body_size_limit = 256*1024;
$sa_local_tests_only = 0;
@lookup_sql_dsn = ( ['DBI:mysql:maia:localhost', 'vscan', 'maiashifresi'] );
$virus_admin = "virusalert\@$mydomain"; # notifications recip.
$mailfrom_notify_admin = "virusalert\@$mydomain";
$mailfrom_notify_recip = "virusalert\@$mydomain";
$mailfrom_notify_spamadmin = "spam.police\@$mydomain";
$mailfrom_to_quarantine = '';
@addr_extension_virus_maps = ('virus');
@addr_extension_banned_maps = ('banned');
@addr_extension_spam_maps = ('spam');
@addr_extension_bad_header_maps = ('badh');
$path = '/usr/local/sbin:/usr/local/bin:/usr/sbin:/sbin:/usr/bin:/bin';
$MAXLEVELS = 14;
$MAXFILES = 3000;
$MIN_EXPANSION_QUOTA = 100*1024;
$MAX_EXPANSION_QUOTA = 500*1024*1024;
$sa_spam_subject_tag = '***Spam*** ';
$defang_virus = 1;

```

```

$defang_banned = 1;
$defang_by_ccat{CC_BADH."3"} = 1;
$defang_by_ccat{CC_BADH."5"} = 1;
$defang_by_ccat{CC_BADH."6"} = 1;
$myhostname = 'mail.saas.az';
@keep_decoded_original_maps = (new_RE(
    qr'^MAIL$',
    qr'^MAIL-UNDECIPHERABLE$',
    qr'^ASCII(?: cpio|text|uuencoded|xxencoded|binhex)'i,
));
$banned_filename_re = new_RE(
    qr'^\.(exe-ms|dll)$',
    [ qr'^\.(rpm|cpio|tar)$'      => 0 ],
    qr'\.(pif|scr)$'i,
    qr'^application/x-msdownload$'i,
    qr'^application/x-msdos-program$'i,
    qr'^application/hta$'i,
    qr'^^(?!cid:).*\.[^.]*[A-Za-
z][^.]*\.\s*(exe|vbs|pif|scr|bat|cmd|com|cpl|dll)[.\s]*$'i,
    qr'\.(exe|vbs|pif|scr|cpl)$'i,
);
@score_sender_maps = ({
  '.' => [
    new_RE( # regexp-type lookup table, just happens to be all soft-blacklist
      [qr'^bulkmail|offers|cheapbenefits|earnmoney|foryou)@'i      => 5.0],
      [qr'^greatcasino|investments|lose_weight_today|market\.alert)@'i=> 5.0],
      [qr'^money2you|MyGreenCard|new\.\tld\.\registry|opt-out|opt-in)@'i=> 5.0],
      [qr'^optin|saveonlsmoking2002k|specialoffer|specialoffers)@'i => 5.0],
      [qr'^stockalert|stopsnoring|wantsome|workathome|yesitsfree)@'i => 5.0],
      [qr'^your_friend|greatoffers)@'i                               => 5.0],
      [qr'^inkjetplanet|marketopt|MakeMoney)\d*@'i                  => 5.0],
    ),
    {
      'nobody@cert.org'                      => -3.0,
      'cert-advisory@us-cert.gov'            => -3.0,
      'owner-alert@iss.net'                 => -3.0,
      'slashdot@slashdot.org'                => -3.0,
      'securityfocus.com'                  => -3.0,
      'ntbugtraq@listserv.ntbugtraq.com'   => -3.0,
      'security-alerts@linuxsecurity.com'  => -3.0,
      'mailman-announce-admin@python.org'  => -3.0,
      'amavis-user-admin@lists.sourceforge.net'=> -3.0,
      'amavis-user-bounces@lists.sourceforge.net'=> -3.0,
      'spamassassin.apache.org'             => -3.0,
      'notification-return@lists.sophos.com'=> -3.0,
      'owner-postfix-users@postfix.org'     => -3.0,
      'owner-postfix-announce@postfix.org'   => -3.0,
      'owner-sendmail-announce@lists.sendmail.org'  => -3.0,
      'sendmail-announce-request@lists.sendmail.org'=> -3.0,
      'donotreply@sendmail.org'              => -3.0,
      'cat+envelope@sendmail.org'           => -3.0,
      'noreply@freshmeat.net'              => -3.0,
      'owner-technews@postel.acm.org'       => -3.0,
    }
  ]
);

```

```

'ietf-123-owner@loki.ietf.org'          => -3.0,
'cvs-commits-list-admin@gnome.org'       => -3.0,
'rt-users-admin@lists.fsck.com'         => -3.0,
'clp-request@comp.nus.edu.sg'          => -3.0,
'surveys-errors@lists.nua.ie'           => -3.0,
'emailnews@genomeweb.com'              => -5.0,
'yahoo-dev-null@yahoo-inc.com'         => -3.0,
'returns.groups.yahoo.com'              => -3.0,
'clusternews@linuxnetworx.com'          => -3.0,
lc('lvs-users-admin@LinuxVirtualServer.org')    => -3.0,
lc('owner-textbreakingnews@CNNIMAIL12.CNN.COM') => -5.0,
'sender@example.net'                  => 3.0,
'.example.net'                       => 1.0,
},
],
});
@decoders = (
['mail', \&do_mime_decode],
['F', \&do_uncompress, ['unfreeze', 'freeze -d', 'melt', 'fcat']],
['Z', \&do_uncompress, ['uncompress', 'gzip -d', 'zcat']],
['gz', \&do_uncompress, 'gzip -d'],
['gz', \&do_gunzip],
['bz2', \&do_uncompress, 'bzip2 -d'],
['xz', \&do_uncompress,
  ['xzdec', 'xz -dc', 'unxz -c', 'xzcat']],
['lzma', \&do_uncompress,
  ['lzmadec', 'xz -dc --format=lzma',
   'lzma -dc', 'unlzma -c', 'lzcatt', 'lzmadec']],
['lrz', \&do_uncompress,
  ['lrzip -q -k -d -o -', 'lrzcat -q -k']],
['lzo', \&do_uncompress, 'lzop -d'],
['lz4', \&do_uncompress, ['lz4c -d']],
['rpm', \&do_uncompress, ['rpm2cpio.pl', 'rpm2cpio']],
[[['cpio', 'tar'], \&do_pax_cpio, ['pax', 'gcpio', 'cpio']],
 ['deb', \&do_ar, 'ar']],
 ['rar', \&do_unrar, ['unrar', 'rar']],
 ['arj', \&do_unarj, ['unarj', 'arj']],
 ['arc', \&do_arc, ['nomarch', 'arc']],
 ['zoo', \&do_zoo, ['zoo', 'unzoo']],
 ['doc', \&do_ole, 'ripole'],
 ['cab', \&do_cabextract, 'cabextract'],
 ['tnef', \&do_tnef_ext, 'tnef'],
 ['tnef', \&do_tnef],
 [[[zip, 'kmz'], \&do_7zip, ['7za', '7z']],
 [[[zip, 'kmz'], \&do_unzip],
 ['7z', \&do_7zip, ['7zr', '7za', '7z']],
 [[qw(gz bz2 Z tar)],
  \&do_7zip, ['7za', '7z']],
 [[qw(xz lzma jar cpio arj rar swf lha iso cab deb rpm)],
  \&do_7zip, '7z'],
 ['exe', \&do_executable, ['unrar', 'rar'], 'lha', ['unarj', 'arj']]],
);
@av_scanners = (

```

```

['ClamAV-clamd',
 '&ask_daemon, ["CONTSCAN {}\n", "/var/run/clamav/clamd.sock.sock"],\n
 qr/\bOK$/m, qr/\bFOUND$/m,\n
 qr/^.*?: (?!Infected Archive)(.*) FOUND$/m ],
['KasperskyLab AVP - aveclient',
 ['/usr/local/kav/bin/aveclient','/usr/local/share/kav/bin/aveclient',
 '/opt/kav/5.5/kav4mailservers/bin/aveclient','aveclient'],
 '-p /var/run/aveserver -s {}/*',
 [0,3,6,8], qr/\b(INFECTED|SUSPICION|SUSPICIOUS)\b/m,
 qr/(?:INFECTED|WARNING|SUSPICION|SUSPICIOUS) (.+)/m,
],
['KasperskyLab AntiViral Toolkit Pro (AVP)', ['avp'],
 '-* -P -B -Y -O- {}, [0,3,6,8], [2,4],
 qr/infected: (.+)/m,
 sub {chdir('/opt/AVP') or die "Can't chdir to AVP: $!"},
 sub {chdir($TEMPBASE) or die "Can't chdir back to $TEMPBASE $!"},
],
['KasperskyLab AVPDaemonClient',
 ['/opt/AVP/kavdaemon', 'kavdaemon',
 '/opt/AVP/AvpDaemonClient', 'AvpDaemonClient',
 '/opt/AVP/AvpTeamDream', 'AvpTeamDream',
 '/opt/AVP/avpdc', 'avpdc' ],
 "-f=$TEMPBASE {}", [0,8], [3,4,5,6], qr/infected: ([^\r\n]+)/m ],
['CentralCommand Vexira (new) vascan',
 ['vascan','/usr/lib/Vexira/vascan'],
 "-a s --timeout=60 --temp=$TEMPBASE -y $QUARANTINEDIR ".
 "--log=/var/log/vascan.log {}",
 [0,3], [1,2,5],
 qr/(?x)^$* (?:(virus|iworm|macro|mutant|sequence|trojan))\ found:\ \ (
[^\\]\s')+ )\\ .\\.\\. /m ],
['Avira AntiVir', ['antivir','vexira'],
 '--allfiles -noboot -nombr -rs -s -z {}", [0], qr/ALERT:|VIRUS:/m,
 qr/(?x)^$* (?:( ALERT: \s* (?: \[ | [^']* ' ) |
 (?i) VIRUS:\ .*?\ virus\ '?) ( [^\]\s']+ )/m ],
['Avira AntiVir', ['avscan'],
 '-s --batch --alert-action=none {}", [0,4], qr/(?:ALERT|FUND):/m,
 qr/(?:ALERT|FUND): (?::.* << )?(.+?) (?:: ; |$)/m ],
['Command AntiVirus for Linux', 'csav',
 '-all -archive -packed {}", [50], [51,52,53],
 qr/Infection: (.+)/m ],
['Symantec CarrierScan via Symantec CommandLineScanner',
 'cscmdline', '-a scan -i 1 -v -s 127.0.0.1:7777 {}',
 qr/^Files Infected:\s+$/m, qr/^Infected\b/m,
 qr/^(?:(Info|Virus Name):\s+(.))/m ],
['Symantec AntiVirus Scan Engine',
 'savsecls', '-server 127.0.0.1:7777 -mode scanrepair -details -verbose
{}',
 [0], qr/^Infected\b/m,
 qr/^(?:(Info|Virus Name):\s+(.))/m ],
['F-Secure Linux Security',
 ['/opt/f-secure/fsav/bin/fsav', 'fsav'],
 '--virus-action1=report --archive=yes --auto=yes '.
 '--list=no --nomimeerr {}", [0], [3,4,6,8],
]

```

```

qr/(?:infection|Infected|Suspected|Riskware): (.+)/m ],
['CAI InoculateIT', 'inocucmd', # retired product
 '-sec -nex {}', [0], [100],
 qr/was infected by virus (.+)/m ],
['CAI eTrust Antivirus', 'etrust-wrapper',
 '-arc -nex -spm h {}', [0], [101],
 qr/is infected by virus: (.+)/m ],
['MkS_Vir for Linux (beta)', ['mks32','mks'],
 '-s {}/*', [0], [1,2],
 qr/-[ \t]*(.+)/m ],
['MkS_Vir daemon', 'mksscan',
 '-s -q {}', [0], [1..7],
 qr/^... (\S+)/m ],
['ESET Software ESETS Command Line Interface',
 ['/usr/bin/esets_cli', 'esets_cli'],
 '--subdir {}', [0], [1,2,3],
 qr/: \s*action="(!accepted) [^"]*\n.*:\s*virus="([^"]*)"/m ],
['ESET NOD32 for Linux File servers',
 ['/opt/eset/nod32/sbin/nod32','nod32'],
 '--files -z --mail --sfv --rtp --adware --unsafe --pattern --heur '.
 '-w -a --action=1 -b {}',
 [0], [1,10], qr/^object=.*, virus="(.*)"/m ],
['Norman Virus Control v5 / Linux', 'nvcc',
 '-c -l:0 -s -u -temp:$TEMPBASE {}', [0,10,11], [1,2,14],
 qr/(?i).* virus in .* -> '\'.+\'/m ],
['Panda CommandLineSecure 9 for Linux',
 ['/opt/pavcl/usr/bin/pavcl','pavcl'],
 '-auto -aex -heu -cmp -nbr -nor -nos -eng -nob {}',
 qr/Number of files infected[ .]*: 0+(?!d)/m,
 qr/Number of files infected[ .]*: 0*[1-9]/m,
 qr/Found virus :\s*(\S+)/m ],
['NAI McAfee AntiVirus (uvscan)', 'uvscan',
 '--secure -rv --mime --summary --noboot - {}', [0], [13],
 qr/(?x) Found (?:
    \ the\ (.+)\ (?::virus|trojan) |
    \ (?::virus|trojan)\ or\ variant\ ([^ ]+) |
    :\ (.+)\ NOT\ a\ virus)/m,
],
['VirusBuster', ['vbuster', 'vbengcl'],
 "{} -ss -i '*' -log=$MYHOME/vbuster.log", [0], [1],
 qr/: '(.*)' - Virus/m ],
['CyberSoft VFind', 'vfind',
 '--vexit {}/*', [0], [23], qr/#==>>> VIRUS ID: CVDL (.+)/m,
],
['avast! Antivirus', ['/usr/bin/avastcmd','avastcmd'],
 '-a -i -n -t=A {}', [0], [1], qr/\binfected by:\s+([^\t\n\[\\]]+)/m ],
['Ikarus AntiVirus for Linux', 'ikarus',
 '{}', [0], [40], qr/Signature (.+) found/m ],
['BitDefender', 'bdscan',
 '--action=ignore --no-list {}', qr/^Infected files\s*:\s*0+(?!d)/m,
 qr/^(:Infected files|Identified viruses|Suspect files)\s*:\s*0*[1-9]/m,
 qr/(?:suspected|infected)\s*:\s*(.*)\:(\033|\$)/m ],
['BitDefender', 'bdc',
]

```

```

'--arc --mail {}, qr/^Infected files *:0+(?!\\d)/m,
qr/^(:?Infected files|Identified viruses|Suspect files) *:0*[1-9]/m,
qr/(?:suspected|infected): (.*)(?:\\033|$)/m ],
['ArcaVir for Linux', ['arcacmd','arcacmd.static'],
 '-v 1 -summary 0 -s {}', [0], [1,2],
 qr/(?:VIR|WIR):[ \\t]*(.+)/m ],
);

@av_scanners_backup = (
['ClamAV-clamscan', 'clamscan',
"--stdout --no-summary -r --tempdir=$TEMPBASE {}",
[0], qr/:.*\\sFOUND$/m, qr/^.*?: (?!Infected Archive)(.*) FOUND$/m ],
['F-PROT Antivirus for UNIX', ['fpscan'],
 '--report --mount --adware {}',
[0,8,64], [1,2,3, 4+1,4+2,4+3, 8+1,8+2,8+3, 12+1,12+2,12+3],
 qr/^\\[Found\\s+[^\]]*\\]\\s+<([^\t>]*)/m ],
['FRISK F-Prot Antivirus', ['f-prot','f-prot.sh'],
 '-dumb -archive -packed {}', [0,8], [3,6],
 qr/(?:Infection:|security risk named) (.+) |\\s+contains\\s+(.+)$/m ],
['Trend Micro FileScanner', ['/etc/iscan/vscan','vscan'],
 '-za -a {}', [0], qr/Found virus/m, qr/Found virus (.+) in/m ],
['drweb - DrWeb Antivirus',
 ['/usr/local/drweb/drweb', '/opt/drweb/drweb', 'drweb'],
 '-path={} -al -go -ot -cn -upn -ok-',
[0,32], [1,9,33], qr' infected(?:with|by)(?: virus)? (.*)$'m ],
['Kaspersky Antivirus v5.5',
 ['/opt/kaspersky/kav4fs/bin/kav4fs-kavscanner',
 '/opt/kav/5.5/kav4unix/bin/kavscanner',
 '/opt/kav/5.5/kav4mailservers/bin/kavscanner', 'kavscanner'],
 '-i0 -xn -xp -mn -R -ePASBME {}/*', [0,10,15], [5,20,21,25],
 qr/(?:INFECTED|WARNING|SUSPICION|SUSPICIOUS) (.+)/m,
],
['Sophos Anti Virus (savscan)',
 ['/opt/sophos-av/bin/savscan', 'savscan'],
 '-nb -f -all -rec -ss -sc -archive -cab -mime -oe -tnef '.
 '--no-reset-atime {}',
[0,2], qr/Virus .*? found/m,
 qr/^>>> Virus(?: fragment)? '?(.*?)'? found/m,
],
);
1;

```

echo 'maiad_enable="YES"' >> /etc/rc.conf – Sistem StartUP-a əlavə edirik.

maiad debug-sa – Debug rejimdə daemon- işə salırıq. Uğurlu nəticə aşağıdakı sətirləri çap etməlidir. Sonra dayandırmaq üçün **Ctrl+C** istifadə etmək lazımdır.

May 3 22:35:53 mail.saas.az /usr/local/sbin/maiad[80885]: SpamControl: done
 May 3 22:35:53 mail.saas.az /usr/local/sbin/maiad[80892]: TIMING [total 4 ms] - bdb-open: 4 (100%), rundown: 0 (0%)

```
May  3 22:35:53 mail.saas.az /usr/local/sbin/maiad[80893]: TIMING [total 5
ms] - bdb-open: 5 (100%), rundown: 0 (0%)
```

```
/usr/local/etc/rc.d/maiad start      - Daemon-u işə Salırıq
```

```
ps aux | grep maia      - MaiaD daemonun proseslərdə olmasını axtarırıq
vscan 81069 22.0 3.1 262572 131108 - Ss 10:39PM 0:02.45 maiad (master) (perl)
vscan 81074 22.0 3.1 263956 131412 - S 10:39PM 0:00.01 maiad (virgin child) (perl)
vscan 81075 22.0 3.1 263956 131432 - S 10:39PM 0:00.01 maiad (virgin child) (perl)
```

/usr/local/etc/postfix/main.cf faylinə aşağıdakı sətiri əlavə edirik (Ancaq biz postfix yüklənməsində artıq əlavə etmişdik):

```
content_filter = smtp-amavis:[127.0.0.1]:10024
```

/usr/local/etc/postfix/master.cf faylinin sonuna aşağıdakı sətirləri əlavə edirik:

```
smtp-amavis unix -       n       -       2       smtp
  -o smtp_data_done_timeout=2400
  -o smtp_send_xforward_command=yes
  -o disable_dns_lookups=yes
  -o max_use=20
127.0.0.1:10025 inet    n       -       n       -       -
  -o content_filter=
  -o local_recipient_maps=
  -o relay_recipient_maps=
  -o smtpd_restriction_classes=
  -o smtpd_delay_reject=no
  -o smtpd_client_restrictions=permit_mynetworks,reject
  -o smtpd_helo_restrictions=
  -o smtpd_sender_restrictions=
  -o smtpd_recipient_restrictions=permit_mynetworks,reject
  -o mynetworks_style=host
  -o mynetworks=127.0.0.0/8
  -o strict_rfc821_envelopes=yes
  -o smtpd_error_sleep_time=0
  -o smtpd_soft_error_limit=1001
  -o smtpd_hard_error_limit=1000
  -o smtpd_client_connection_count_limit=0
  -o smtpd_client_connection_rate_limit=0
  -o
receive_override_options=no_header_body_checks,no_unknown_recipient_checks,no_address_mappings
```

crontab -u vscan -e - vscan istifadəçisi üçün aşağıdakı cron-ları əlavə edirik

#Maia bazasında saxlanılması üçün yeni qaydaların yüklənilməsi.

```
30 4 * * * /var/amavisd/maia/scripts/load-sa-rules.pl > /dev/null
```

#SpamAssassin qatarı.

```
0 * * * * /var/amavisd/maia/scripts/process-quarantine.pl --learn --report >
/dev/null
```

```
#Hər saatın işə düşməsində olan statusların snapshotunun götürülməsi.  
0 * * * * /var/amavisd/maia/scripts/stats-snapshot.pl > /dev/null

#Təsdiqlənməyən məktubların silinməsi.  
0 23 * * * /var/amavisd/maia/scripts/expire-quarantine-cache.pl > /dev/null

#Karantin xəbərdarlığının yollanılması.  
0 15 * * * /var/amavisd/maia/scripts/send-quarantine-reminders.pl > /dev/null

#İcmalların karantinini göstərmək.  
0 15 * * * /var/amavisd/maia/scripts/send-quarantine-digests.pl > /dev/null

#Pik olmayan saatlardaq bayesian auto-expiry çağırılması.  
25 2 * * * /usr/local/bin/sa-learn --sync --force-expire > /dev/null
```

<http://maia.saas.az/login.php?super=register> linkinə daxil oluruq ki, MAIA üçün super inzibatçını əlavə edək. Nəzərinizdə saxlayın ki, əlavə etmək istədiyiniz istifadəçi mütləq oncədə postfixadmin tərəfindən əlavə edilmiş mövcud istifadəçi olmalıdır. Bizim misalda namaz.bayramli@saas.az öncədən əlavə edildiyinə görə, onu **maia.saas.az**-in inzibatçısı əlavə edirik:

 maia.saas.az/login.php?super=register

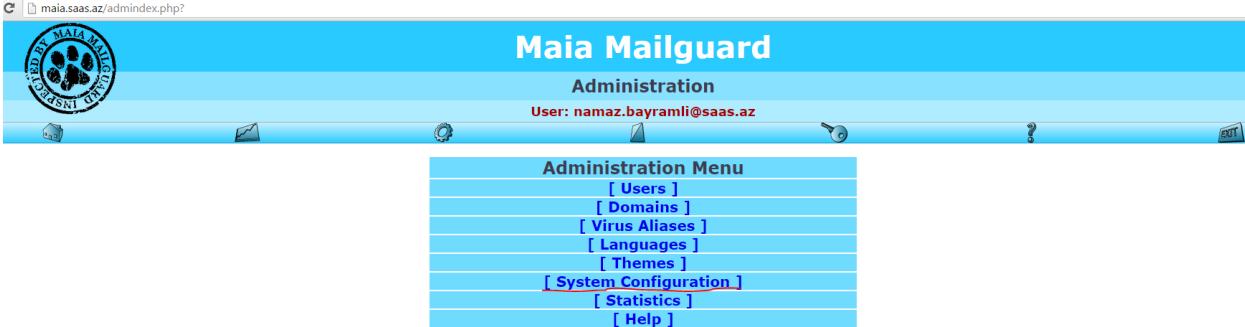
Maia Mailguard 1.0.4
A Virus and Spam Management Solution for Email

Login

Username:	<input type="text" value="namaz.bayramli@saas.az"/>
Password:	<input type="password" value="*****"/>
<input type="button" value="Login"/>	

Giriş etdikdən sonra, yuxarıda olan **Admin**(açar simvoluna sıxırıq) -> **System Configuration**

 maia.saas.az/adminindex.php

The screenshot shows the Maia Mailguard Administration interface. At the top, there's a navigation bar with links for Home, Administration, and Help. Below that is a user information bar showing 'User: namaz.bayramli@saas.az'. The main content area has a sidebar titled 'Administration Menu' with several options: [Users], [Domains], [Virus Aliases], [Languages], [Themes], [System Configuration] (which is underlined in red), [Statistics], and [Help]. The 'System Configuration' link is the active one.

Açılan səhifədə aşağıdakı şərtlər uyğun olmalıdır:

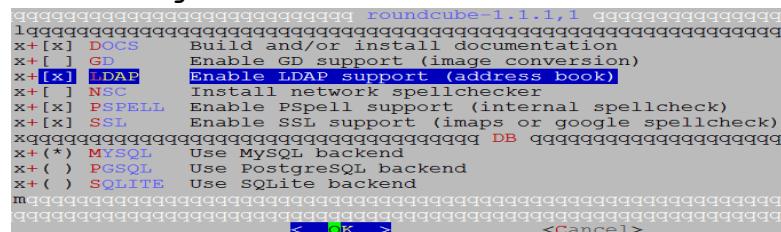
1. Əmin olun ki, təyin edilmiş bütün fayllar tam ünvanla göstərilmişdir.
2. Mütləq nəzərə alın ki, "Mail Size Limit" parametri **/etc/my.cnf** faylında olan **max_allowed_packet** həcmindən böyük olmalı deyil. Bu həcm həmçinin **/usr/local/etc/php.ini** faylında **upload_max_filesize = 10M** və **post_max_size = 10M** parametrlərində uyğun olaraq təyin edilməlidir. Ona görə ki, $10 \times 1024 \times 1024$ nəticəsində 1048576 (10M) alınır.

Mail size limit (bytes): [?]	<input type="text" value="1000000"/>
------------------------------	--------------------------------------

/usr/local/etc/rc.d/postfix restart - sonda postfix-ə yenidən yüklənmə emri daxil edirik

RoundCube Yüklənməsi və quraşdırılması

Roundcube - məktubun ötürülməsi və qəbul edilməsi üçün çox rahat web client-dir. Həmçinin Azerbaycan dili də mövcuddur. Çox gözəl görünüşlü interfeysə malikdir. Haqqında daha da ətraflı oxumaq istəsəniz, <http://roundcube.net/> linkinə müraciət edə bilərsiniz.

```
cd /usr/ports/mail/roundcube           - Port ünvanına daxil olurug
make config                            - Lazimi modullari seçirik

make install                          - Yükləyirik
```

Roundcube üçün baza, istifadəçi və şifrəsini yaradırıq:

```
mysql -uroot -p
mysql> CREATE DATABASE roundcube;
mysql> GRANT ALL PRIVILEGES ON roundcube.* TO roundcube@localhost IDENTIFIED
BY 'roundcbedbpass';
mysql> FLUSH PRIVILEGES;
```

Rouncube bazasını dolduraq:

```
cd /usr/local/www/roundcube/SQL        - SQL sxem faylı yerləşən ünvana daxil
                                          olurug
mysql -u roundcube -p roundcube < mysql.initial.sql - SQL sxemini roundcube
                                          bazasına doldururuq
```

Quraşdırma faylini nüsxələyirik:

```

cp /usr/local/www/roundcube/config/config.inc.php.sample
/usr/local/www/roundcube/config/config.inc.php

/usr/local/www/roundcube/config/config.inc.php faylinda olan sətirləri
roundcube bazasına və istifadəçisi ilə şifrəsinə uyğun olaraq quraşdırırıq:
<?php
$config = array();
$config['db_dsnw'] = 'mysql://roundcube:roundcbedbpass@localhost/roundcube';
$config['default_host'] = 'localhost';
$config['smtp_server'] = 'localhost';
$config['smtp_port'] = 25;
$config['smtp_user'] = '';
$config['smtp_pass'] = '';
$config['support_url'] = '';
$config['product_name'] = 'OpenSource Webmail';
$config['des_key'] = 'rcmail-!24ByteDESkey*Str';
$config['plugins'] = array(
    'archive',
    'zipdownload',
);
$config['skin'] = 'larry';

/usr/local/www/roundcube/config/defaults.inc.php faylı aşağıdakı kimi
olacaq(Vacib quraşdirmalar qırmızı rənglə seçilmişdir):
<?php
$config = array();
$config['db_dsnw'] = 'mysql://roundcube:roundcbedbpass@localhost/roundcube';
$config['db_dsnr'] = '';
$config['db_dsnw_noread'] = false;
$config['db_persistent'] = false;
$config['db_prefix'] = '';
$config['db_table_dsn'] = array(
);
$config['db_max_allowed_packet'] = null;
$config['debug_level'] = 4;
$config['log_driver'] = 'file';
$config['log_date_format'] = 'd-M-Y H:i:s O';
$config['log_session_id'] = 8;
$config['syslog_id'] = 'roundcube';
$config['syslog_facility'] = LOG_USER;
$config['per_user_logging'] = false;
$config['smtp_log'] = true;
$config['log_logins'] = false;
$config['log_session'] = false;
$config['sql_debug'] = false;
$config['imap_debug'] = false;
$config['ldap_debug'] = false;
$config['smtp_debug'] = false;
$config['default_host'] = 'localhost';
$config['default_port'] = 143;
$config['imap_auth_type'] = null;

```

```

$config['imap_conn_options'] = null;
$config['imap_timeout'] = 0;
$config['imap_auth_cid'] = null;
$config['imap_auth_pw'] = null;
$config['imap_delimiter'] = null;
$config['imap_ns_personal'] = null;
$config['imap_ns_other'] = null;
$config['imap_ns_shared'] = null;
$config['imap_force_caps'] = false;
$config['imap_force_lsub'] = false;
$config['imap_force_ns'] = false;
$config['imap_disabled_caps'] = array();
$config['imap_log_session'] = false;
$config['imap_cache'] = null;
$config['messages_cache'] = false;
$config['imap_cache_ttl'] = '10d';
$config['messages_cache_ttl'] = '10d';
$config['messages_cache_threshold'] = 50;
$config['smtp_server'] = '';
$config['smtp_port'] = 25;
$config['smtp_user'] = '';
$config['smtp_pass'] = '';
$config['smtp_auth_type'] = '';
$config['smtp_auth_cid'] = null;
$config['smtp_auth_pw'] = null;
$config['smtp_helo_host'] = '';
$config['smtp_timeout'] = 0;
$config['smtp_conn_options'] = null;
$config['ldap_cache'] = 'db';
$config['ldap_cache_ttl'] = '10m';
$config['enable_installer'] = false;
$config['dont_override'] = array();
$config['disabled_actions'] = array();
$config['advanced_prefs'] = array();
$config['support_url'] = '';
$config['skin_logo'] = null;
$config['auto_create_user'] = true;
$config['user_aliases'] = false;
$config['log_dir'] = RCUBE_INSTALL_PATH . 'logs/';
$config['temp_dir'] = RCUBE_INSTALL_PATH . 'temp/';
$config['temp_dir_ttl'] = '48h';
$config['force_https'] = false;
$config['use_https'] = false;
$config['login_autocomplete'] = 0;
$config['login_lc'] = 2;
$config['skin_include_php'] = false;
$config['display_version'] = false;
$config['session_lifetime'] = 10;
$config['session_domain'] = '';
$config['session_name'] = null;
$config['session_auth_name'] = null;
$config['session_path'] = null;
$config['session_storage'] = 'db';

```

```

$config['memcache_hosts'] = null;
$config['memcache_pconnect'] = true;
$config['memcache_timeout'] = 1;
$config['memcache_retry_interval'] = 15;
$config['ip_check'] = false;
$config['proxy_whitelist'] = array();
$config['referer_check'] = false;
$config['x_frame_options'] = 'sameorigin';
$config['des_key'] = 'rcmail-!24ByteDESkey*Str';
$config['username_domain'] = '';
$config['username_domain_forced'] = false;
$config['mail_domain'] = '';
$config['password_charset'] = 'ISO-8859-1';
$config['sendmail_delay'] = 0;
$config['max_recipients'] = 0;
$config['max_group_members'] = 0;
$config['product_name'] = 'Roundcube Webmail';
$config['useragent'] = 'OpenSource Webmail';
$config['include_host_config'] = false;
$config['generic_message_footer'] = '';
$config['generic_message_footer_html'] = '';
$config['http_received_header'] = false;
$config['http_received_header_encrypt'] = false;
$config['mail_header_delimiter'] = NULL;
$config['line_length'] = 72;
$config['send_format_flowed'] = true;
$config['mdn_use_from'] = false;
$config['identities_level'] = 0;
$config['identity_image_size'] = 64;
$config['client_mimetypes'] = null; # null == default
$config['mime_magic'] = null;
$config['mime_types'] = null;
$config['im_identify_path'] = null;
$config['im_convert_path'] = null;
$config['image_thumbnail_size'] = 240;
$config['contact_photo_size'] = 160;
$config['email_dns_check'] = false;
$config['no_save_sent_messages'] = false;
$config['use_secure_urls'] = false;
$config['assets_path'] = '';
$config['assets_dir'] = '';
$config['plugins'] = array();
$config['message_sort_col'] = '';
$config['message_sort_order'] = 'DESC';
$config['list_cols'] = array('subject', 'status', 'fromto', 'date', 'size',
  'flag', 'attachment');
$config['language'] = null;
$config['date_format'] = 'Y-m-d';
$config['date_formats'] = array('Y-m-d', 'Y/m/d', 'Y.m.d', 'd-m-Y', 'd/m/Y',
  'd.m.Y', 'j.n.Y');
$config['time_format'] = 'H:i';
$config['time_formats'] = array('G:i', 'H:i', 'g:i a', 'h:i A');
$config['date_short'] = 'D H:i';

```

```

$config['date_long'] = 'Y-m-d H:i';
$config['drafts_mbox'] = 'Drafts';
$config['junk_mbox'] = 'Junk';
$config['sent_mbox'] = 'Sent';
$config['trash_mbox'] = 'Trash';
$config['create_default_folders'] = false;
$config['protect_default_folders'] = true;
$config['show_real_foldernames'] = false;
$config['quota_zero_as_unlimited'] = false;
$config['enable_spellcheck'] = true;
$config['spellcheck_dictionary'] = false;
$config['spellcheck_engine'] = 'googie';
$config['spellcheck_uri'] = '';
$config['spellcheck_languages'] = NULL;
$config['spellcheck_ignore_caps'] = false;
$config['spellcheck_ignore_nums'] = false;
$config['spellcheck_ignore_syms'] = false;
$config['recipients_separator'] = ',';
$config['sig_max_lines'] = 15;
$config['max_pagesize'] = 200;
$config['min_refresh_interval'] = 60;
$config['upload_progress'] = false;
$config['undo_timeout'] = 0;
$config['compose_responses_static'] = array(
);
$config['address_book_type'] = 'sql';
$config['ldap_public'] = array();
$config['autocomplete_addressbooks'] = array('sql');
$config['autocomplete_min_length'] = 1;
$config['autocomplete_threads'] = 0;
$config['autocomplete_max'] = 15;
$config['address_template'] = '{street}<br/>{locality}
{zipcode}<br/>{country} {region}';
$config['addressbook_search_mode'] = 0;
$config['contact_search_name'] = '{name} <{email}>';
$config['default_charset'] = 'ISO-8859-1';
$config['skin'] = 'larry';
$config['standard_windows'] = false;
$config['mail_pagesize'] = 50;
$config['addressbook_pagesize'] = 50;
$config['addressbook_sort_col'] = 'surname';
$config['addressbook_name_listing'] = 0;
$config['timezone'] = 'auto';
$config['prefer_html'] = true;
$config['show_images'] = 0;
$config['message_extwin'] = false;
$config['compose_extwin'] = false;
$config['htmleditor'] = 0;
$config['compose_save_localstorage'] = true;
$config['prettydate'] = true;
$config['draft_autosave'] = 300;
$config['preview_pane'] = false;
$config['preview_pane_mark_read'] = 0;

```

```
$config['logout_purge'] = false;
$config['logout_expunge'] = false;
$config['inline_images'] = true;
$config['mime_param_folding'] = 1;
$config['skip_deleted'] = false;
$config['read_when_deleted'] = true;
$config['flag_for_deletion'] = false;
$config['refresh_interval'] = 60;
$config['check_all_folders'] = false;
$config['display_next'] = true;
$config['default_list_mode'] = 'list';
$config['autoexpand_threads'] = 0;
$config['reply_mode'] = 0;
$config['strip_existing_sig'] = true;
$config['show_sig'] = 1;
$config['force_7bit'] = false;
$config['search_mods'] = null;
$config['addressbook_search_mods'] = null;
$config['delete_always'] = false;
$config['delete_junk'] = false;
$config['mdn_requests'] = 0;
$config['mdn_default'] = 0;
$config['dsn_default'] = 0;
$config['reply_same_folder'] = false;
$config['forward_attachment'] = false;
$config['default_addressbook'] = null;
$config['spellcheck_before_send'] = false;
$config['autocomplete_single'] = false;
$config['default_font'] = 'Verdana';
$config['default_font_size'] = '10pt';
$config['message_show_email'] = false;
$config['reply_all_mode'] = 0;
```

chown -R www:www /usr/local/www/roundcube/

- Roundcube-un lazımı istifadəçi və qrup adından işə düşməsi üçün yetkilər təyin edirik

chmod 600 /usr/local/www/roundcube/config/*

- Bütün roundcube quraşdırma fayllarını təhlükəsiz edirik

/usr/local/domen/mpanel.saas.az virtual host faylına aşağıdakı sətirləri əlavə edirik ki, roundcube panel işləsin:

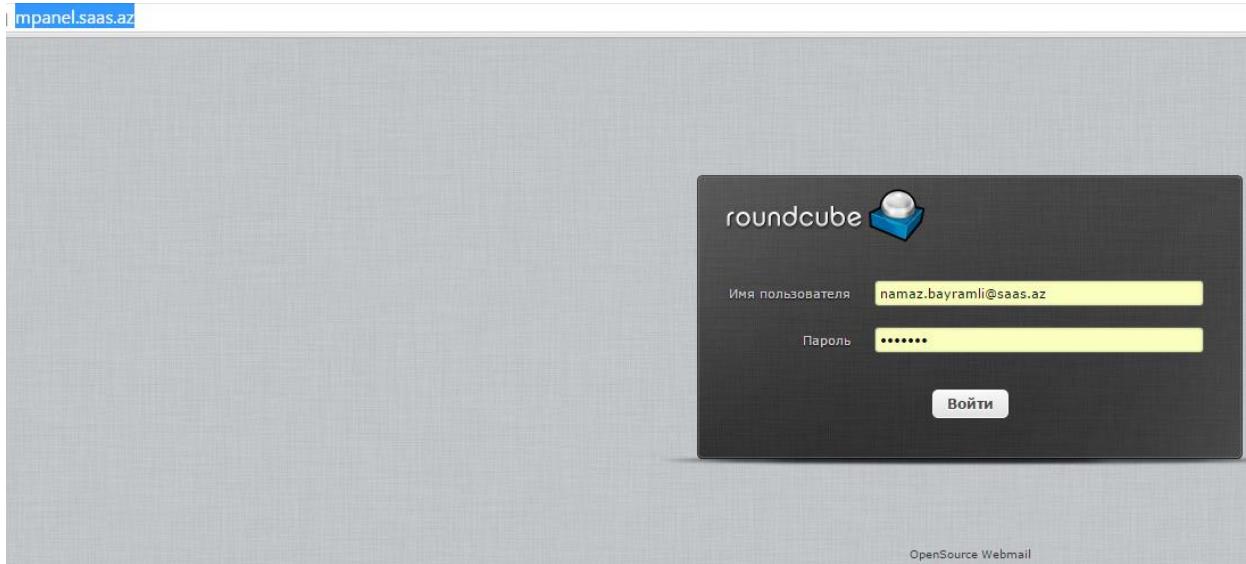
```
<VirtualHost *:80>
    ServerAdmin jamal.shahverdiyev@saas.az
    ServerName mpanel.saas.az
    AcceptPathInfo On
    DocumentRoot /usr/local/www/roundcube/
<Directory "/usr/local/www/roundcube">
    AllowOverride All
    Require all granted
</Directory>
```

```
ErrorLog /var/log/httpd/mpanel-error.log
CustomLog /var/log/httpd/mpanel-access.log combined
</VirtualHost>
```

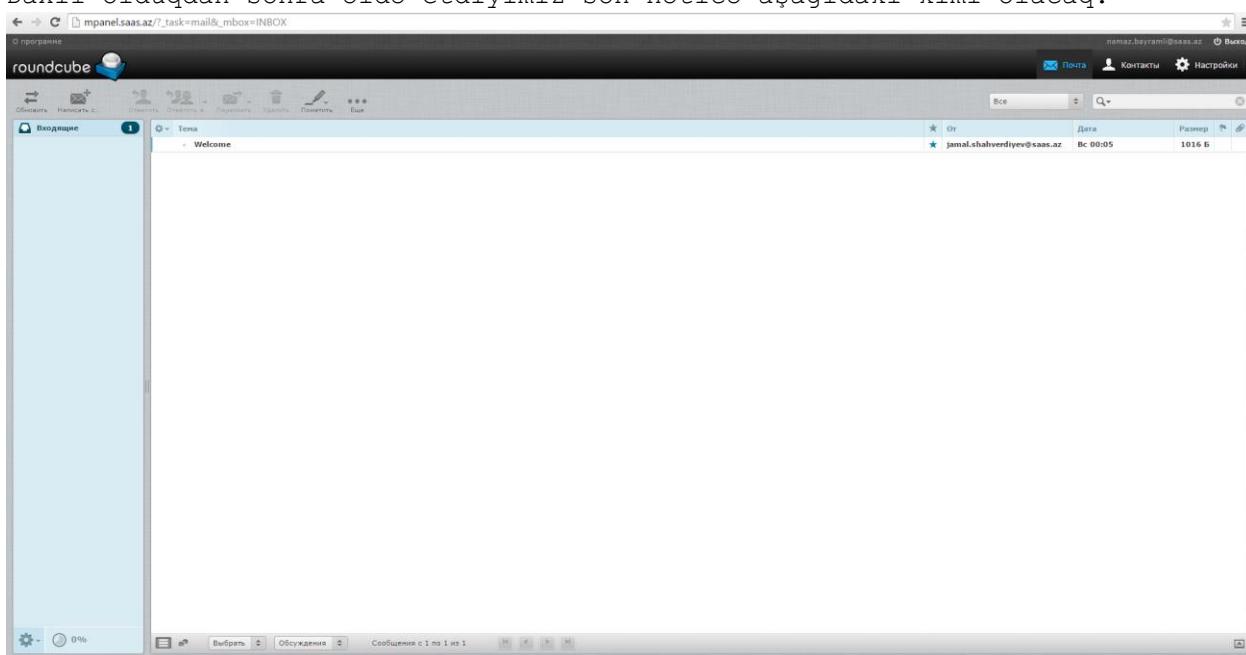
```
touch /var/log/httpd/mpanel-error.log /var/log/httpd/mpanel-access.log -  
Jurnal fayllarını  
yaradırıq
```

apachectl graceful - Apache-a restart əmri daxil edirik

<http://mpanel.saas.az/> linkinə müraciət edirik və aşağıdakı şəkildəki nəticəni əldə edirik:

Daxil olduqdan sonra əldə etdiyimiz son nəticə aşağıdakı kimi olacaq:

Qeyd: Əgər problem yaranarsa jurnallar **/usr/local/www/roundcube/logs/** qovluğunda yaşılacaq.

SquirrelMail-in yüklenməsi və quraşdırılması

SquirrelMail - active inkişaf etdirilir. Büyük pluginlərə sahibdir. Rəsmi saytından <http://www.squirrelmail.org/> dahada ətraflı məlumat əldə edə bilərsiniz.

/usr/local/domen/sqmail.saas.az faylına aşağıdaki sətirləri əlavə edirik ki,
sqmail.saas.az adlı virtual host işləye bilsin:

```
<VirtualHost *:80>
    ServerAdmin jamal.shahverdiyev@saas.az
    ServerName sqmail.saas.az
    AcceptPathInfo On
    DocumentRoot /usr/local/www/squirrelmail/
<Directory "/usr/local/www/squirrelmail/">
    AllowOverride All
    Require all granted
</Directory>
    ErrorLog /var/log/httpd/squirrelmail-error.log
    CustomLog /var/log/httpd/squirrelmail-access.log combined
</VirtualHost>
```

Jurnal fayllarını yaradırıq:

```
touch /var/log/httpd/squirrelmail-error.log /var/log/httpd/squirrelmail-access.log
```

`chown -R www:www /usr/local/www/squirrelmail/` - SquirrelMail-in ev qovluğunun apache üçün təyin edirik ki, webdən işlədə bilək.

apachectl graceful - WEB serveri yeniden işe salırıq

`/usr/local/etc/php.ini` faylında aşağıdaki sətirləri uyğun olaraq, düzəldirik:

```
file_uploads = On
short_open_tag = On
```

```
cd /usr/local/www/squirrelmail && ./configure
```

- SquirrelMail-i quraşdırırıq. Aşağıdakı səhifə açılacaq. Uyğun olaraq rəqəmlər və simvollarla keçid edərək. Quraşdırmaq lazımdır. Ancaq hər quraşdırmadan sonra **S(Save data)** düyməsinə sıxmağı unutmayın.

```
SquirrelMail Configuration : Read: config.php
Config version 1.4.0; SquirrelMail version 1.4.23 [SVN]
-----
```

Main Menu --

- 1. Organization Preferences**
- 2. Server Settings**
- 3. Folder Defaults**
- 4. General Options**
- 5. Themes**
- 6. Address Books**
- 7. Message of the Day (MOTD)**
- 8. Plugins**
- 9. Database**
- 10. Languages**

D. Set pre-defined settings for specific IMAP servers

C Turn color on
S Save data
Q Quit

1-i sıxırıq və aşağıdakı şəkildəki kimi quraşdırırıq:

```
SquirrelMail Configuration : Read: config.php
Config version 1.4.0; SquirrelMail version 1.4.23 [SVN]
-----
Organization Preferences
1. Organization Name      : SaaS
2. Organization Logo     : ../images/sm_logo.png
3. Org. Logo Width/Height : (308/111)
4. Organization Title    : OpenSource Mail Server
5. Signout Page          :
6. Top Frame              : _top
7. Provider link         : http://sqmail.saas.az
8. Provider name         : OpenSource

R Return to Main Menu
C Turn color on
S Save data
Q Quit

Command >> █
```

Sonra **R** düyməsini sıxaraq əsas menyuya daxil oluruq və **2** düyməsini sıxıb aşağıdakı şəkildəki kimi IMAPS-i quraşdırırıq(**Server software** bölümündə **dovecot** seçməyi unutmayın):

```
SquirrelMail Configuration : Read: config.php
Config version 1.4.0; SquirrelMail version 1.4.23 [SVN]
-----
Server Settings

General
-----
1. Domain : saas.az
2. Invert Time : false
3. Sendmail or SMTP : SMTP

A. Update IMAP Settings : localhost:993 (dovecot)
B. Update SMTP Settings : localhost:25

R Return to Main Menu
C Turn color on
S Save data
Q Quit

Command >> █
```

Sonra **R** düyməsini sıxıb əsas menyuya qayıdırırıq və **3** düyməsini sıxıb quraşdırırıq(Quraşdırma aşağıdakı şəkildəki kimi olmalıdır. **S** ilə yadda saxlamağı unutmayın):

```
SquirrelMail Configuration | Read: config.php
Config version 1.4.0; SquirrelMail version 1.4.23 [SVN]
-----
Folder Defaults
1. Show Folders Prefix Option : false
2. Show Folders Prefix : true
3. Sent Folder : Sent
4. Drafts Folder : Drafts
5. By default, move to trash : true
6. By default, save messages : true
7. By default, save as draft : true
8. List Special Folders First : true
9. Default Color : true
10. Auto Expunge : true
11. Show 'Contain Sub...' Option : false
12. Default Unseen Type : I
13. Default Unseen Subfolders : true
14. Default Unseen Folders : true
15. Folder Delete Bypasses Trash : false
16. Enable /NoSelect Folder Fix : false

R Return to Main Menu
C Turn color on
S Save data
Q Quit

Command >> █
```

Sonra **8** düyməsi ilə pluginləri seçib aşağıdakı kimi, quraşdırırıq(**S** ilə yadda saxlayıb, **Q** düyməsini sıxaraq çıxırıq):

```
SquirrelMail Configuration : Read: config.php
Config version 1.4.0; SquirrelMail version 1.4.23 [SVN]
-----
Plugins
Installed Plugins
1. administrator
2. calendar
3. filters
4. mail_fetch
5. message_details
6. squirrelspell
7. translate
8. newmail

Available Plugins:
9. bug_report
10. delete_move_next
11. demo
12. fortune
13. info
14. listcommands
15. sent_subfolders
16. spamcop
17. test

R Return to Main Menu
C Turn color on
S Save data
Q Quit

Command >> █
```

Test üçün <http://sqmail.saas.az/src/configtest.php> linkinə müraciət edirik və aşağıdakı nəticəni əldə etməliyik(**Login now** düyməsinə sıxırıq):

← → ⌂ sqmail.saas.az/src/configtest.php

SquirrelMail configtest

This script will try to check some aspects of your SquirrelMail configuration and point you to errors wherever it can find them. You need to go run `conf.pl` in the `config/` directory first before you run this script.

```

SquirrelMail version: 1.4.23 [SVN]
Config file version: 1.4.0
Config file last modified: 04 May 2015 21:28:00

Checking PHP configuration...
PHP version 5.4.40 OK.
Running as www(80) / www(80)
display_errors: 22527
variables_order: OK GPCs
PHP extensions OK. Dynamic loading is disabled.

Checking paths...
Data dir: OK.
Attachment dir: OK.
Plugins are not enabled in config.
Themes: OK.
Default language: OK.
Base URL detected as: http://sqmail.saas.az/src (location base autodetected)

Checking outgoing mail service...
SMTP server OK (258.192.168.1:25: SMTP Postfix)

Checking IMAP service...
IMAP server ready (OK: [CAPABILITY IMAP4REV1 LITERAL+ SASL-IR LOGIN-REFERRALS ID ENABLE AUTH=PLAIN AUTH=LOGIN] SaaS mail server hazır.)
Capabilities: * CAPABILITY IMAP4REV1 LITERAL+ SASL-IR LOGIN-REFERRALS ID ENABLE SORT SORT=DISPLAY THREAD=REFERENCES THREAD=REFS MULTIAPPEND UNSELECT IDLE CHILDREN NAMESPACE UIDPLUS LIST-EXTENDED LIST-LEVEL=1 CONDSTORE QRESYNC ESEARCH ESORT SEARCHRES WITHIN CONTEXT=SEARCH LIST-STATUS QUOTA AUTH=PLAIN AUTH=LOGIN

Checking internationalization (i18n) settings...
gettext - Gettext functions are available. On some systems you must have appropriate system locales compiled.
mbstring - Mbstring functions are available.
recode - Recode functions are unavailable.
iconv - Iconv functions are available.
timezone - Webmail users can change their time zone settings.

Checking database functions...
not using database functionality.

Congratulations, your SquirrelMail setup looks fine to me!
```

[Login now](#)

Açılan pəncərədə istifadəçi adı və şifrəni daxil edirik:

Sonda əldə etdiyimiz səhifə dəyişdirilmiş tema **Forest** ilədir və aşağıdakı kimidir:

Qeyd: Ancaq siz eynilə **Horde** və **Rainloop**-dan da istifadə edə bilərsiniz.

Mailman yüklenilməsi və quraşdırılması

Mailman - məktubların göndərilməsi üçün istifadə edilən və dəsteklənən çox gözəl alətdir. Əgər siz göndərilmə serveri yaratmaq istəyirsinizsə, bu aləti seçməniz düzgün qərardır. Ətraflı məlumatı rəsmi saytından <http://www.gnu.org/software/mailman/index.html> əldə edə bilərsiniz. Mövcud misalımızda 2.1.20-ci versiyadan istifadə edilmişdir.

İlk isimiz apache WEB serverimizin **py** genişlənməli kodların işə sala bilməsi üçün CGI-i aktiv etməkdir. Bunun üçün **/usr/local/etc/apache24/httpd.conf** quraşdırma faylında aşağıdakı sətirlərin qarşısından şəhri silirik:

```
<IfModule mpm_prefork_module>
    LoadModule cgi_module libexec/apache24/mod_cgi.so
</IfModule>
```

```
AddHandler cgi-script .cgi
```

`/usr/local/etc/rc.d/apache24 restart` - WEB Serverimizi yeniden işe salırıq ki, dəyişikliklər aktivləssin

```
cd /usr/ports/mail/mailman      - Port ünvanına daxil oluruz  
make config                      - Lazımi modulları seçirik
```

make install - Yükleyirik

```
echo 'mailman enable="YES"' >> /etc/rc.conf - StartUP-a əlavə edirik
```

Postfix-To-Mailman scriptini əldə edək:

```
cd /usr/local/mailman - Mailman qovluğuna daxil oluruq  
fetch http://www.gurulabs.com/downloads/postfix-to-mailman-2.1.py - Scripti  
endiririk
```

```
mv postfix-to-mailman-2.1.py postfix-to-mailman.py      - Scriptin adını  
                                                 dəyişirik  
chmod 750 postfix-to-mailman.py                      - Lazımi yetki təyin edirik  
chown mailman:mailman postfix-to-mailman.py        - Fayl hüquqlarını dəyişirik
```

which python2.7 - Python binary faylinin ünvanını tapırıq

`/usr/local/mailman/postfix-to-mailman.py` faylda aşağıdaki satırların
değişiklik edilmesi gereklidir:

```
#!/usr/local/bin/python2.7
```

```
...  
MailmanHome = "/usr/local/mailman";  
MailmanOwner = "postmaster@saas.az";
```

`/usr/local/etc/postfix/main.cf` faylinda aşağıdaki qırmızı rənglə qeyd edilmiş işinvarları davasıiklik edirik:

```
...
relay_domains = mysql:/usr/local/etc/postfix/mysql_relay_domains_maps.cf
lists.saas.az

...
transport_maps = hash:/usr/local/etc/postfix/transport
vacation_destination_recipient_limit = 1
mailman_destination_recipient_limit = 1
```

/usr/local/etc/postfix/transport faylına ötürücünü əlavə edirik:
echo 'lists.saas.az mailman:' >> /usr/local/etc/postfix/transport

/usr/local/etc/postfix/master.cf faylinin sonuna aşağıdakı sətirləri əlavə edirik:

```
mailman unix - n n - - pipe
  flags=FR user=mailman:mailman argv=/usr/local/mailman/postfix-to-mailman.py
    ${nexthop} ${user}
```

postmap /usr/local/etc/postfix/transport - Transport faylinin bazasını yeniləyirik

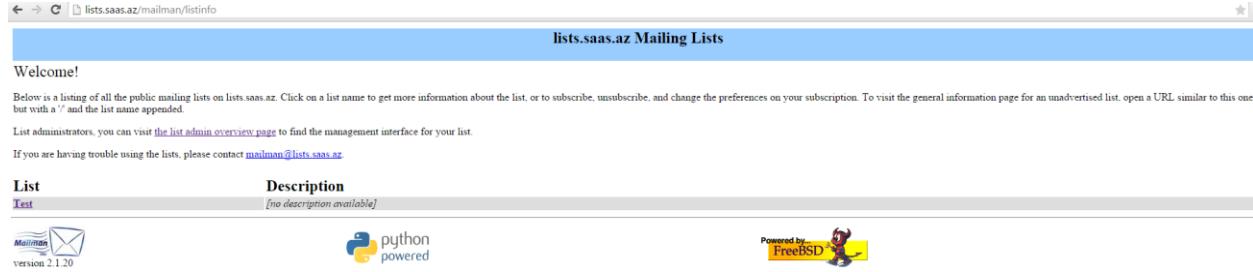
/usr/local/etc/rc.d/postfix restart - Postfix daemonu yenidən işə salırıq

/usr/local/domen/lists.saas.az adlı **lists.saas.az** saytı üçün virtual host yaradırıq və məzmununa aşağıdakı sətirləri əlavə edirik:

```
<Virtualhost *:80>
  ServerAdmin webmaster@saas.az
  DocumentRoot "/usr/local/mailman"
  ServerName lists.saas.az
  ServerAlias lists.saas.az
  ScriptAlias /cgi-bin/ "/usr/local/mailman/cgi-bin/"
  ScriptAlias /mailman/ "/usr/local/mailman/cgi-bin/"
  Alias /pipermail "/usr/local/mailman/archives/public"
  Alias /icons "/usr/local/mailman/icons"
<Directory "/usr/local/mailman">
  AllowOverride All
  Options FollowSymlinks ExecCGI
  Require all granted
</Directory>
  ErrorLog /var/log/httpd/mailman-error.log
  CustomLog /var/log/httpd/mailman-access.log combined
</Virtualhost>
```

apachectl graceful - WEB serverimizi yenidən işə salırıq ki, dəyişikliklərimiz aktivləşsin.

Sonra <http://lists.saas.az/mailman/listinfo> linkinə müraciət edirik və aşağıdakı şəkildə çap edilən səhifəni əldə edirik:

The screenshot shows a web browser window with the URL lists.saas.az/mailman/listinfo. The page title is "lists.saas.az Mailing Lists". Below the title, there's a "Welcome!" message. A note says: "Below is a listing of all the public mailing lists on lists.saas.az. Click on a list name to get more information about the list, or to subscribe, unsubscribe, and change the preferences on your subscription. To visit the general information page for an unadvertised list, open a URL similar to this one, but with a '?' and the list name appended." Another note says: "List administrators, you can visit the [list admin overview page](#) to find the management interface for your list." A third note says: "If you are having trouble using the lists, please contact mailman@lists.saas.az".

List	Description
Test	[no description available]

On the left, there's a "Mailman" icon with an envelope and the text "version 2.1.20". In the center, there's a Python logo with the text "python powered". On the right, there's a "Powered by FreeBSD" logo with a small dragon icon.

Sistemimiz üçün şifrə təyin edirik:

```
cd /usr/local/mailman      - MailMan ünvanına daxil oluruq
bin/mmsitepass             - Şifrə qeyd əmrini daxil edirik
```

New site password: **shifre**

Again to confirm password: **shifre_tekrar**

Password changed.

Yeni siyahı yaradırıq:

```
bin/newlist                  - Yeni siyahı generasiya edirik
```

Enter the name of the list: **mailman**

Enter the email of the person running the list: **namaz.bayramli@saas.az**

Initial mailman password: **list_shifresi**

Hit enter to notify mailman owner...

Enter sıxırıq ki, MailMan sahibinə xəbərdarlıq yollansın.

Mailman quraşdırma faylinə siyahını əlavə edirik:

```
echo "add_virtualhost('lists.saas.az','lists.saas.az')" >>
/usr/local/mailman/Mailman/mm_cfg.py
```

```
/usr/local/etc/rc.d/mailman start      - Mailman-i işə salırıq. İşə salma
                                         müddətində səhvleri özü düzəldib, daemon-
                                         un yenidən işə salınması haqqında sizə
                                         məlumat verəcək.
```

Test üçün <http://lists.saas.az/mailman/listinfo> linkinə daxil oluruq. Açılan səhifədə the list admin overview page linkinə sıxırıq və sonra create a new mailing list sıxırıq ki, yeni istifadəçilər siyahısı yaradaq. Aşağıdakı qaydada siyahı əlavə edirik:

lists.saas.az/mailman/create

Create a lists.saas.az Mailing List

You can create a new mailing list by entering the relevant information into the form below. The name of the mailing list will be used as the primary address for posting messages to the list, so it should be lowercased. You will not be able to change this once the list is created.

You also need to enter the email address of the initial list owner. Once the list is created, the list owner will be given notification, along with the initial list password. The list owner will then be able to modify the password and add or remove additional list owners.

If you want Mailman to automatically generate the initial list admin password, click on 'Yes' in the autogenerate field below, and leave the initial list password fields empty.

You must have the proper authorization to create new mailing lists. Each site should have a *list creator's* password, which you can enter in the field at the bottom. Note that the site administrator's password can also be used for authentication.

<i>List Identity</i>	
Name of list:	<input type="text" value="test"/>
Initial list owner address:	<input type="text" value="hamza.bayramli@saas.az"/>
Auto-generate initial list password?	☒ No ☐ Yes
Initial list password:	<input type="password"/>
Confirm initial password:	<input type="password"/>

List creator's (authentication) password:

Create List **Clear Form**

Vacibdir

ANY ünvanlaması siyahısını **lists.saas.az** üçün kənar serverlərdən gələn istənilən müraciət qəbul edəcək. Əgər bu spamer hücumu olsa, onun qarşısını almaq mümkün olmayıacaq. Ona görə də biz hər bir ünvanlandırıcı siyahısı üçün ayrı xəritələnmə siyahısı hazırlamalıyıq.

Bütün ünvanlandırıcı siyahısını tapırıq:

```
cd /usr/local/mailman
bin/genaliases
```

/usr/local/etc/postfix/relay_recipients faylı yaradaq və öncəki əmrdən əldə etdiyimiz nəticəni tamlıqla bu fayla aşağıdakı sintaksislə əlavə edək. Hər bir ünvanın sonunda "**OK**" olmalıdır. Digər sözlə desək bizim **users@lists.saas.az** adlı yayılmışma siyahımız mövcuddur.

users@lists.saas.az OK

users-admin@lists.saas.az OK

users-bounces@lists.saas.az OK

users-confirm@lists.saas.az OK

users-join@lists.saas.az OK

users-leave@lists.saas.az OK

users-owner@lists.saas.az OK

users-request@lists.saas.az OK

users-subscribe@lists.saas.az OK

users-unsubscribe@lists.saas.az OK

postmap /usr/local/etc/postfix/relay_recipients

- Postfix üçün
xəritələnmə faylı
yaradırıq

Qeyd: Siz hər yeni domain üçün yuxarıda edilən ardıcılılığı təkrarlamalısınız, əks halda postfix məktub ünvanlarını qəbul etməyəcək. Sözsüz ki, bütün üvnalanları bir faylda qeyd etmək olar ancaq, hər dəfə **postmap** əmrindən istifadə etməyi unutmayın. Həmçinin Postfix-də olan '**relay_recipients**' direktivində hər edilən dəyişiklikdən sonra, postfix daemon-a restart etməyi unutmayın.

`/usr/local/etc/postfix/main.cf` faylında aşağıdaki dəyişikliyi edin:

```
...
relay_recipient_maps = hash:/usr/local/etc/postfix/relay_recipients
...

postfix reload      - Postfix quraşdirmalarını yenidən oxuyuruq
```

<http://lists.saas.az/mailman/listinfo> linkinə daxil olun. Yeni yaradılmış siyahısının adının yəni **Test**-in üstüne sıxın. "**Subscribing to listname**" bölümündə olan çatışmamazlığı doldurun və göndərin düyməsinə sıxın. Elektron məktubunu yoxlayən və məktubu təsdiqləyin. listname@lists.domain.tld ünvanına məktub yollayın. Əgər hər şey düzgün qurulubsa, məktub gedəcək və bütün mümkün ola biləcək səhvler </var/log/maillog> ünvanına yığılacaq. Əgər səhvler yoxdurşa onda, <http://lists.saas.az/pipermail/listname> linkini yoxlayın ki, gəndərilmiş məktuba baxaq. Həmçinin serverinizdə olan normal istifadəçiye mailman@domain.tld adlı alias yaratmayı unutmayın əks, halda </var/log/maillog> faylında səhvleri görəcəksiniz.

Yeni göndərilmənin yaradılması üçün ardıcılıq aşağıdakı kimi olacaq:

Mailman siyahımıza yenisini olan lists2.domain2.tld əlavə edək:

```
cd /usr/local/mailman
bin/newlist -u lists.domain2.tld -e lists.domain2.tld listname
Mailman quraşdırma faylinə yeni siyahı əlavə edirik:
echo "add_virtualhost('lists.domain2.tld','lists.domain2.tld')" >>
/usr/local/mailman/Mailman/mm_cfg.py
```

`/usr/local/etc/postfix/main.cf` faylımızda **relay_domains** bölümünü aşağıdakı şəklə gətiririk:

```
...
relay_domains = mysql:/usr/local/etc/postfix/mysql_relay_domains_maps.cf
lists.saas.az lists.domain2.tld
...
```

Postfixin **transport** faylinə yenisini əlavə edirik:

```
echo 'lists.domain2.tld mailman:' >> /usr/local/etc/postfix/transport
```

postmap /usr/local/etc/postfix/transport – Transport xəritələnməsini yeniləyirik

postfix reload - Postfix-i yenidən işə salırıq

`/usr/local/domen/lists.domain.tld` faylinə aşağıdakı sətirləri əlavə edirik:

```
<Virtualhost *:80>
  ServerAdmin webmaster@domain2.tld
  DocumentRoot "/usr/local/mailman"
  ServerName lists.domain2.tld
  ServerAlias lists.domain2.tld
```

```
ScriptAlias /cgi-bin/ "/usr/local/mailman/cgi-bin/"
ScriptAlias /mailman/ "/usr/local/mailman/cgi-bin/"
Alias /pipermail "/usr/local/mailman/archives/public"
Alias /icons "/usr/local/mailman/icons"

<Directory "/usr/local/mailman">
    AllowOverride All
    Options FollowSymlinks ExecCGI
    Require all granted
</Directory>
    ErrorLog /var/log/httpd/domain2-error.log
    CustomLog /var/log/httpd/domain2-access.log combined
</Virtualhost>
```

/usr/local/etc/rc.d/apache24 restart - sonda apache24 web server yenidən işə salırıq

Nəticədə <http://lists.domain2.tld/mailman/listinfo> səhifəsini yoxlayırıq.

Mailgraph yüklenilməsi və quraşdırılması

Mailgraph - Sizin poçt serverdən statistikanın əldə edilməsi üçün əla CGI scriptdir. Haqqında daha ətraflı <http://mailgraph.schweikert.ch/> rəsmi linkindən oxuya bilərsiniz.

RRDTool-u yükleyerek:

Mailgraph-i patch edirik:

```
cd /usr/ports/mail/mailgraph  
make extract  
fetch http://www.purplehat.org/downloads/postfix_guide/mailgraph-1.14-  
postfix.diff  
patch -p0 < mailgraph-1.14-postfix.diff  
make all install clean
```

```

mailgraph-1.14-postfix.diff faylinin məzmunu aşağıdakı kimi olacaq:
--- files/mailgraph.in.orig      Tue Sep 18 16:25:41 2007
+++ files/mailgraph.in  Tue Sep 18 16:25:19 2007
@@ -27,7 +27,7 @@
 : ${mailgraph_enable="NO"}
 : ${mailgraph_pidfile="%%DATADIR%%/mailgraph.pid"}
 : ${mailgraph_flags="--logfile /var/log/maillog --daemon-rrd=%%DATADIR%% --
ignore-localhost --daemon --daemon-pid=${mailgraph_pidfile}"}
-: ${mailgraph_user="%%MAILGRAPH_USER%%"}
+# : ${mailgraph_user="%%MAILGRAPH_USER%%"}
 : ${mailgraph_chdir="%%DATADIR%%"}

 load_rc_config $name
--- work/mailgraph-1.14/mailgraph.pl.orig      Tue Sep 18 16:26:18 2007
+++ work/mailgraph-1.14/mailgraph.pl      Tue Sep 18 16:27:30 2007
@@ -575,7 +575,10 @@
     if($prog =~ /^postfix\//(.*)/) {
         my $prog = $1;
         if($prog eq 'smtp') {
-
             if($text =~ /\bstatus=sent\b/) {
+
                 if($text =~ /VIRUS/) {
                     event($time, 'virus');
+
                 }
+
                 elsif($text =~ /\bstatus=sent\b/) {
                     return if $opt{'ignore-localhost'} and
                     $text =~
/\brelay=[^\s\[]*\[127\.0\.0\.1\]/;
                     if(defined $opt{'ignore-host-re'}) {
```

```

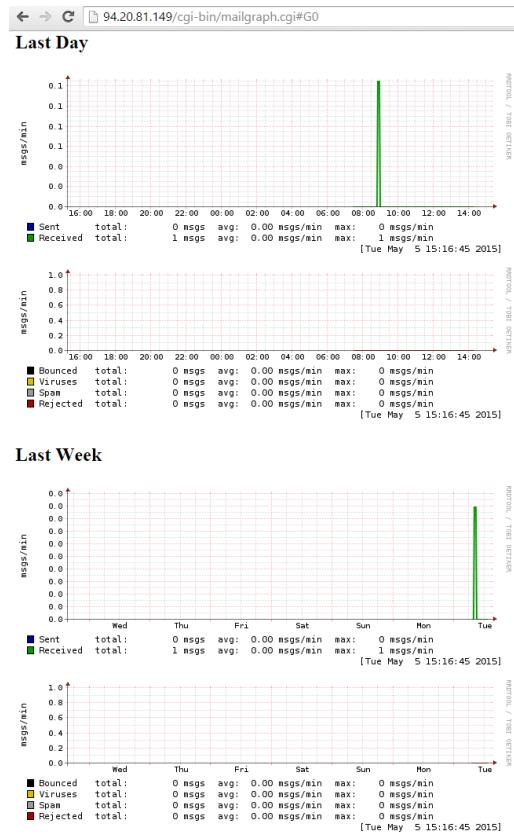
`chown -R root:www /var/log/maillog` - Faylı web server tərəfindən  
oxunulabilən edirik ki, mailgraph daemon  
işə düşsün.

`echo 'mailgraph_enable="YES"' >> /etc/rc.conf` - StartUP-a əlavə edirik

`/usr/local/etc/rc.d/mailgraph start` - İşə salırıq

CGI script və CSS scriptləri lazımı ünvanlara nüsxələyirik:  
`cp /usr/local/www/cgi-bin/mailgraph.cgi /usr/local/www/apache24/cgi-bin/`  
`cp -Rp /usr/local/www/data/mailgraph/ /usr/local/www/apache24/data/`

Nəticədə WEB səhifəmizdən açdıqda, aşağıdakı nəticəni əldə etmiş olacayıq:



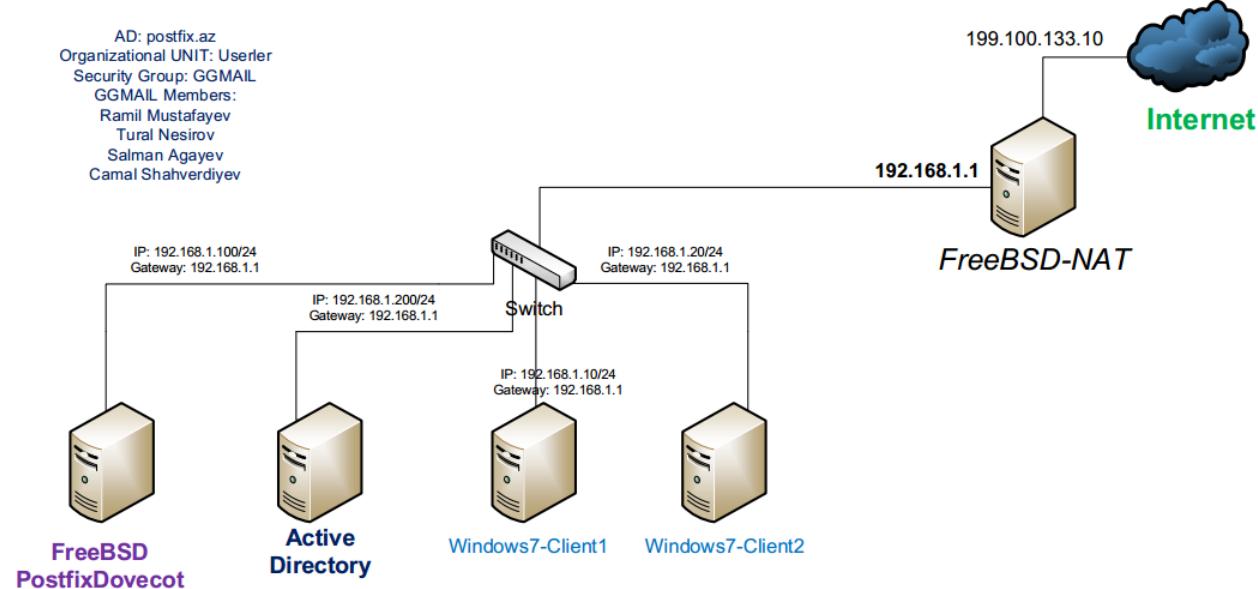
## FreeBSD Postfix Dovecot ilə AD integrasiyası

Məqsədimiz FreeBSD əməliyyat sisteminin üzərində olan Postfix(SMTP/S) və Dovecot(POP/S, IMAP/S)-i Active Directory-nin MSLDAP istifadəçi bazası ilə integrasiya eləməkdir. Bunu ona görə edirik ki, şirkətin daxilində olan istifadəçi adı və şifrə fərqli bazalarda olmasın. İstifadəçi fərqli servislərdən yararlanmaq üçün bir neçə şifrə yadında saxladıqda onu bezdirecək və bu da narahatlılığa gətirib çıxarıcaq. Bu texnologiyaya Single Sign On deyilir.

Tələb edilən Server Təminatları.

|                                                                     |          |
|---------------------------------------------------------------------|----------|
| <b>FreeBSD: 9.1 AMD64(Postfix Server - 192.168.1.100)</b>           | - 1 ədəd |
| <b>Windows Server 2008 R2 x64(Active Directory - 192.168.1.200)</b> | - 1 ədəd |
| <b>Windows7 32(MS Outlook 2007 Client - 192.168.1.10 ve 20)</b>     | - 2 ədəd |

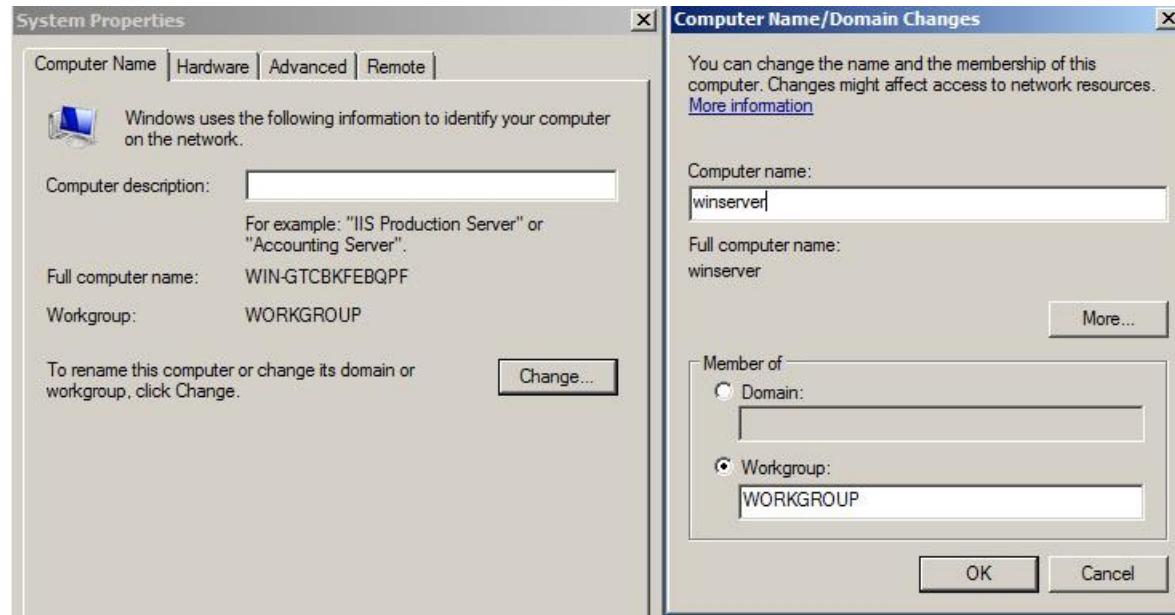
Bu serverlərdən əlavə 1 ədəd-də **FreeBSD-NAT** server vardır hansı ki, yuxarıda göstərilən avadanlıqları NAT ilə Internete çıxarıır ki, testlərimizi edə bilək. Şəbəkə quruluşu şəkildəki kimidir:



Virtual Maşınlarımız Vmware Workstation-un **VmNet3** şəbəkəsində işləyir həmçinin **VmNet3** eynilə bizim **LoopBACK** şəbəkə kartımız ilə **Bridge** edilmişdir.

**Windows 2008** serverdə bütün görəcəyimiz işlərdən yüklənmə bitən kimi **Computer Name**-i dəyişmək lazımdır. Biz '**winserver**' istifadə edəcəyik.

**Start -> Computer -> Right Click -> Properties -> Change settings -> Change (Computer Name Tab-ında) -> Adı yazırıq -> Ok -> OK -> Close -> Restart now**

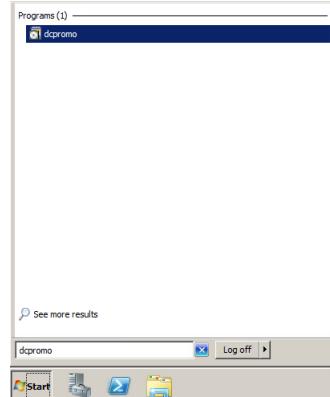
**GGEMA**


Həmçinin FireWall-ı söndürməyi unutmayın

Sonrakı işimiz **Windows 2008 Serverde Domain Controller** qaldırıb tələb edilən **Unit, Group** və istifadəçiləri əlavə etməkdir. Həmçinin yeni Group-u yeni Unit-ə əlavə edib, sonra ardınca da yeni istifadəçiləri həmin Group-a əlavə edirik.

**Qeyd:** Unutmayın ki, **sAMAccountName** istifadəçinin Domain-ə girişi zamanı istifadə edəcəyi Atributdur. **mail** isə FreeBSD mail serverin LDAP-dan istifadəçilər haqqında məlumat alındıqda istifadəçi email unvanını göstərən atributdur və bunun üçündə mail atributunu həmişə doldurmaq lazımdır. Həmçinin unutmayın ki, istifadəçi yaratdıqda o müəyyən bir standarta uyğun olaraq yaradılmalıdır. Bizim halda **sAMAccountName: username.surname** kimi göstərilməlidir.

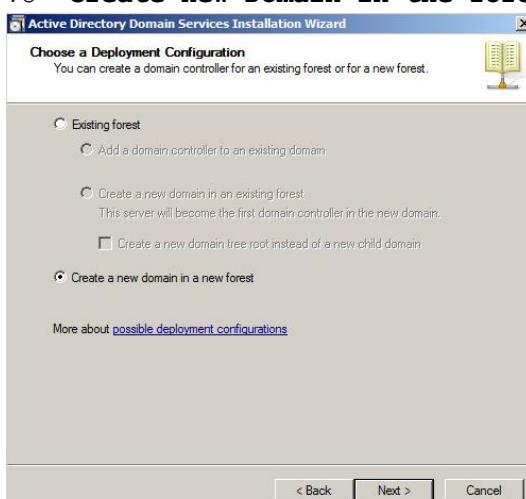
**Start -> Run -> dcpromo #** Əmri daxil edib Domain Controlleri qurasdırıq.



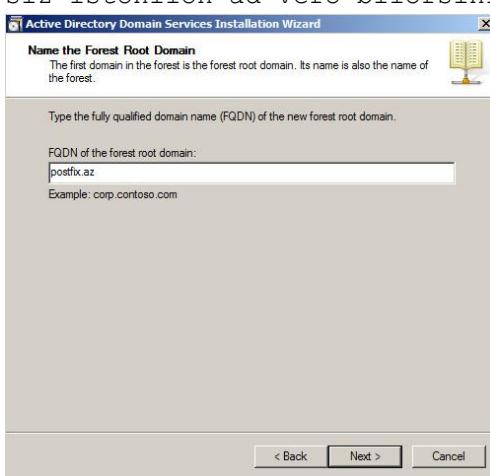
Şəkildə göstərildiyi kimi "**Use advanced Mode installation**" seçirik və iki dəfə '**Next**' düyməsinə sıxırıq.



Və 'Create new Domain in the forest' seçib 'Next' edirik.



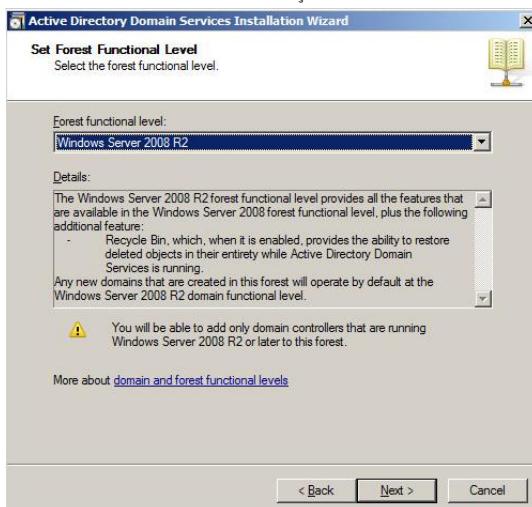
FQDN-də gördükümüz kimi 'postfix.az' yazıb "NEXT" düyməsinə sıxırıq. Ancaq siz istənilən ad verə bilərsiniz. Bu sizin Domain Controller adıdır.



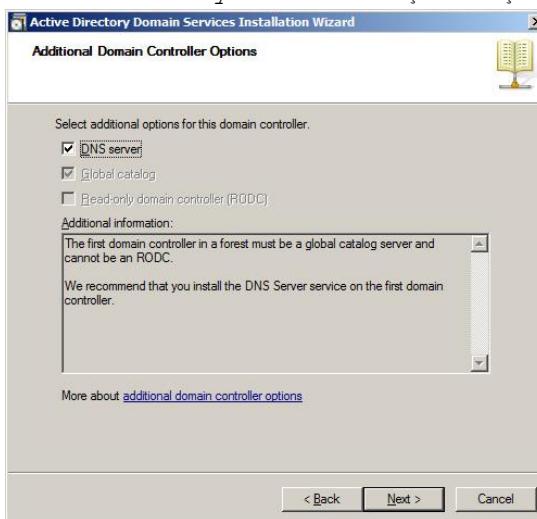
**NetBIOS** adı olduğu kimi saxlayıb "NEXT" düyməsinə sıxırıq.



**Forest functionality Level-i** yalnız serverimizin öz Release olan "**Windows 2008 server R2**" seçirik və "NEXT"



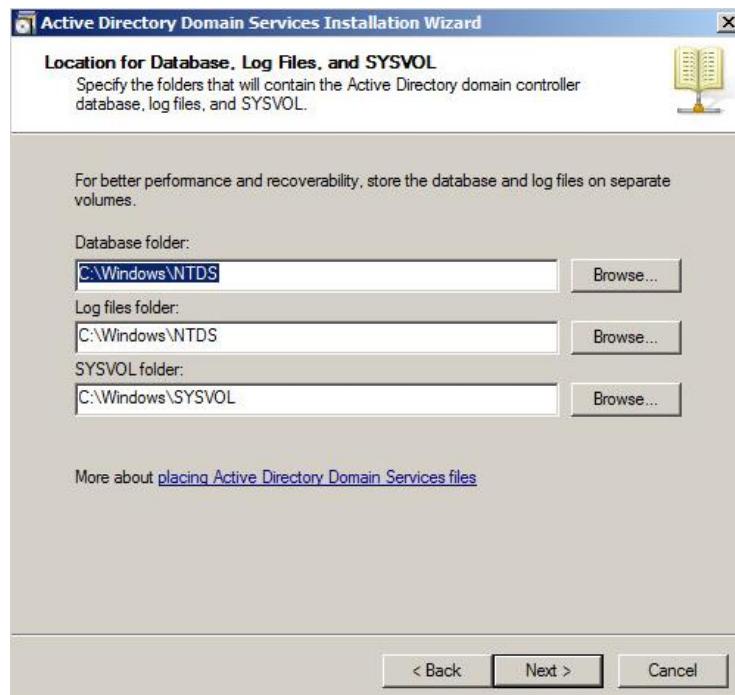
DNS serverin yüklenmesi için seçib, "Next" düyməsinə sıxırıq.



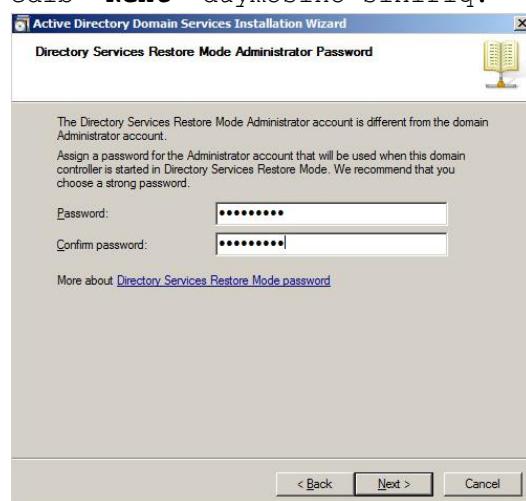
Çıxan mesaja fikir vermədən "**Yes**" düyməsinə sıxırıq.



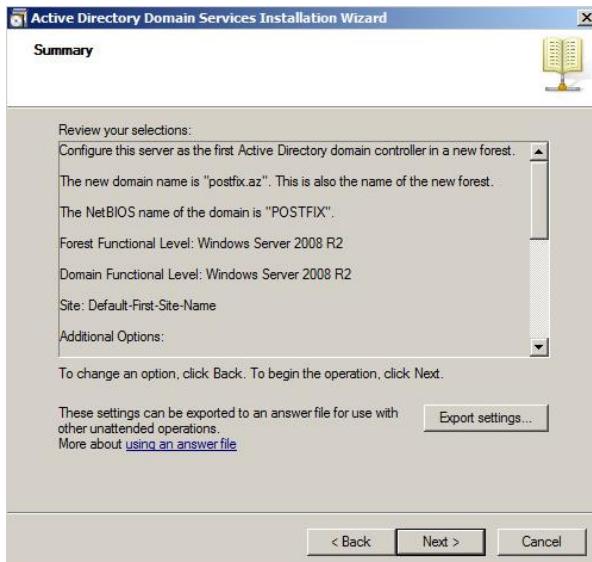
**Baza, Log** və **SysVol** ünvanının heç birinin ünvanını dəyişmədən "**Next**" istifadə edirik.



Admin şifrəsini itirildikdə **LDAP**-ı bərpa eləmək üçün şifrəni iki dəfə daxil edib "**Next**" düyməsinə sıxırıq.



Sonda ümumi qurasdırılmalarımızı nəzərdən keçirib "**Next**" düyməsinə sıxırıq.



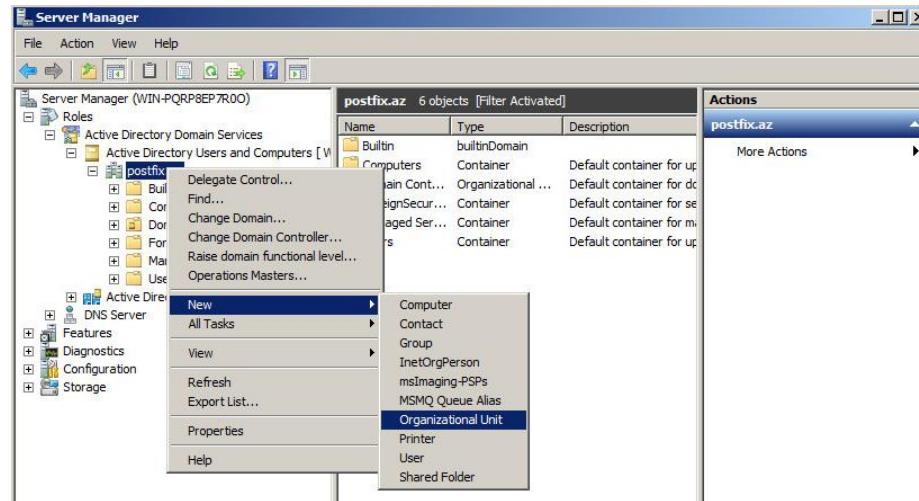
**LDAP və DNS qurulmağa başlayır.**



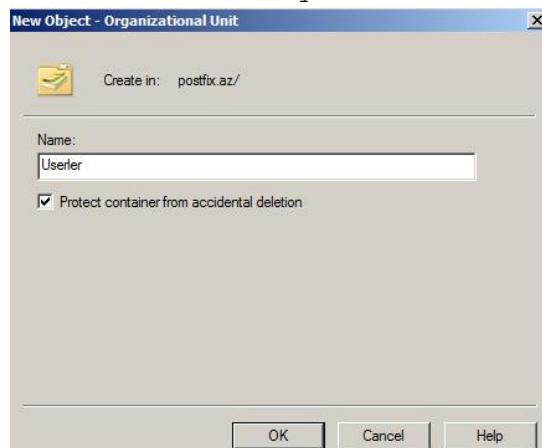
Sonda **Finish** və **"Restart now"** düyməsini sıxırıq.



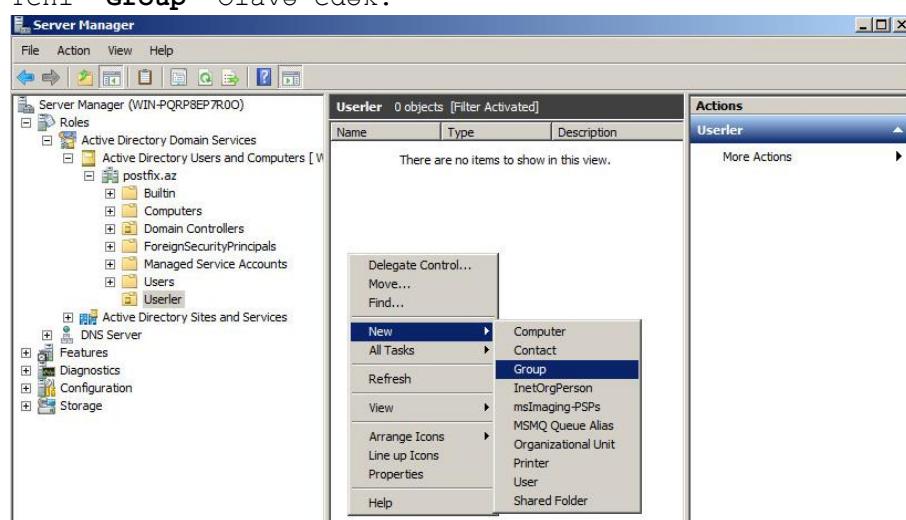
Yaratdiğimiz AD-nin içinde yeni **Organizational UNIT** yaradaq.



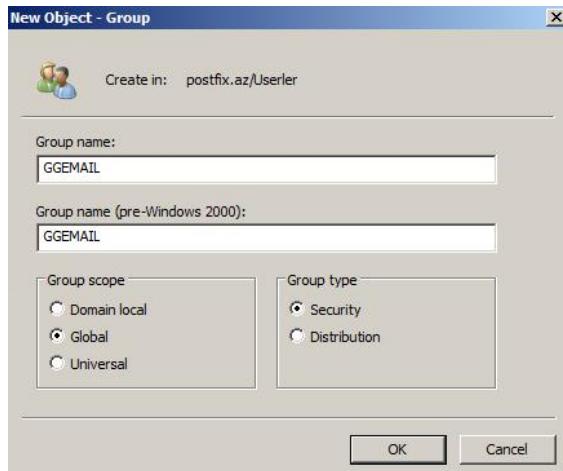
Adını "Userler" təyin edib "OK" düyməsinə sixirinq.



Yeni "Group" Əlavə edək.



"GGEMAIL" adlı "Global Security Gorup" yaradaq və "OK" düyməsini sixaq.



Təyin elədiyimiz müəyyən standarta əsasən istifadəçiləri əlavə edək və həmin istifadəçiləri **"GGEMAIL"** qrupuna əlavə edək. Əlavə edəcəyimiz istifadəçilər aşağıdakılardır.

- 1. Kamil Babayev**
- 2. Salman Agayev**
- 3. Ramil Mustafayev**
- 4. Tural Nesirov**
- 5. Namaz Bayramli**
- 6. Mail Postmaster ([postmaster@postfix.az](mailto:postmaster@postfix.az) - mail bildiriş üçün Mail Admin istifadəçi)**
- 7. Camal Shahverdiyev (Domain, Enterprise Admin, Administrators qruplarının üzvü)**

İlk olaraq **'Camal Shahverdiyev'** istifadəcisinini yaradaq.

| Name    | Type               | Description |
|---------|--------------------|-------------|
| GGEMAIL | Security Group ... |             |

Aşağıdakı şəkildəki standarta uyğun olaraq bütün xanaları doldurub istifadəçiləri yaradırıq. Sadəcə hal-hazırda bizim misalda **"Camal**

**Shahverdiyev**" istifadəçisini **Admin** kimi yaradırıq və **Admin** qruplarına əlavə edirik.

**New Object - User**

Create in: postfix.az/Userer

|                                                                                                                         |                    |                    |  |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------|--------------------|--|
| First name:                                                                                                             | Camal              | Initials:          |  |
| Last name:                                                                                                              | Shahverdiyev       |                    |  |
| Full name:                                                                                                              | Camal Shahverdiyev |                    |  |
| User logon name:                                                                                                        | camal.shahverdiyev | @postfix.az        |  |
| User logon name (pre-Windows 2000):                                                                                     | POSTFIX\           | camal.shahverdiyev |  |
| <input type="button" value="&lt; Back"/> <input type="button" value="Next &gt;"/> <input type="button" value="Cancel"/> |                    |                    |  |

**New Object - User**

Create in: postfix.az/Userer

|                                                                                                                                                                                                                                                   |       |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|
| Password:                                                                                                                                                                                                                                         | ***** |
| Confirm password:                                                                                                                                                                                                                                 | ***** |
| <input type="checkbox"/> User must change password at next logon<br><input checked="" type="checkbox"/> User cannot change password<br><input checked="" type="checkbox"/> Password never expires<br><input type="checkbox"/> Account is disabled |       |
| <input type="button" value="&lt; Back"/> <input type="button" value="Next &gt;"/> <input type="button" value="Cancel"/>                                                                                                                           |       |

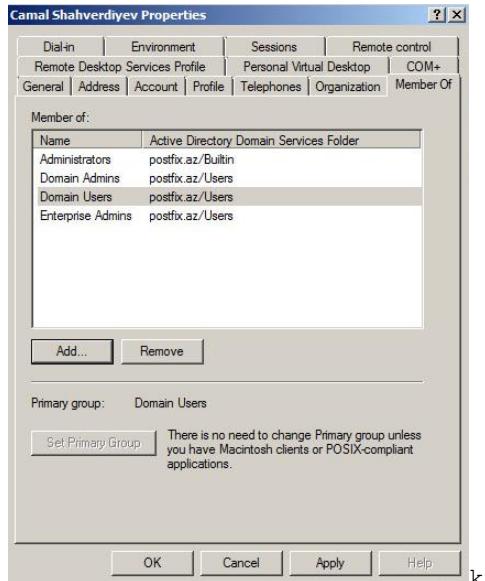
**New Object - User**

Create in: postfix.az/Userer

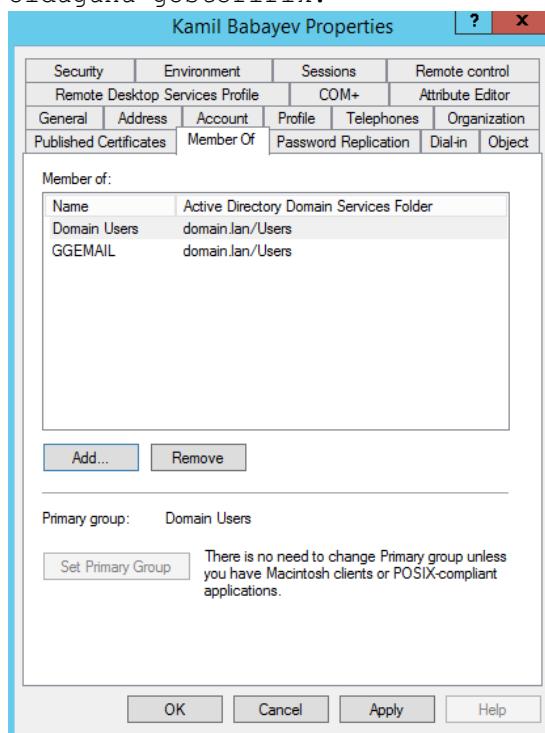
When you click Finish, the following object will be created:

|                                                                                                                      |  |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|
| Full name: Camal Shahverdiyev                                                                                        |  |
| User logon name: camal.shahverdiyev@postfix.az                                                                       |  |
| The user cannot change the password.<br>The password never expires.                                                  |  |
| <input type="button" value="&lt; Back"/> <input type="button" value="Finish"/> <input type="button" value="Cancel"/> |  |

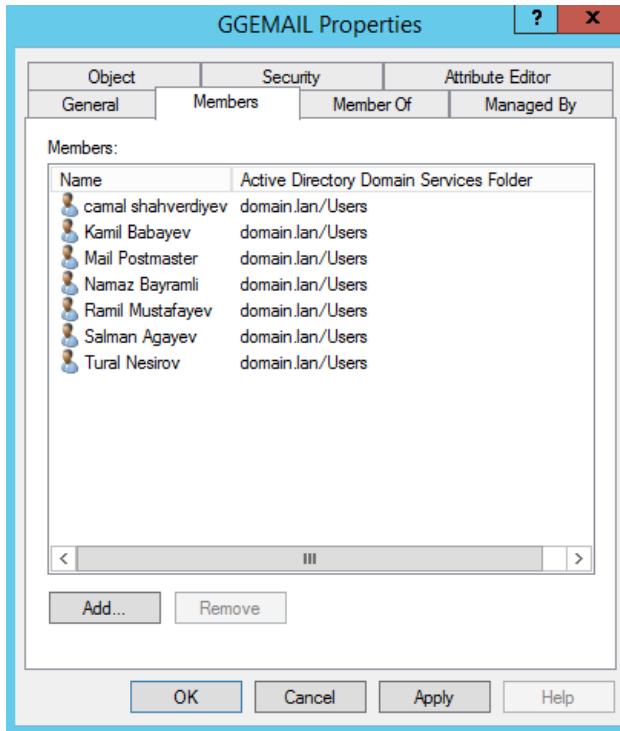
'camal.shahverdiyev' istifadəçisini "Domain Admins", "Enterprise Admins", "Administrators", "Domain Users", "Group Policy Creator Owners", "GGEMAIL" və "Scheme Admins" qruplarına əlavə edək. Əlavə eləmək üçün isə gördüyünüz **Add** düyməsindən istifadə edirsiniz.



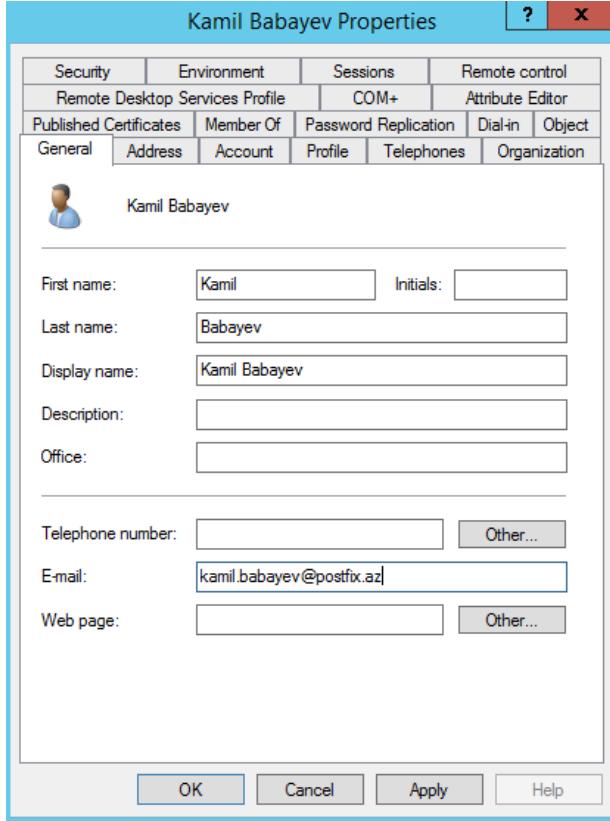
Digər istifadəçilər isə “**Domain Users**” və “**GGEMAIL**” qrupunun üzvü olmalıdır. Məhz “**GGEMAIL**” qrupu üzvlərinin email yəşikləri postfix-də yaradılacaq. Aşağıda sadəcə ‘**Kamil Babayev**’ adlı istifadəçinin hansı qrupların üzvlüyündə olduğunu göstəririk.



“**GGEMAIL**” qrupunun üzvlərini aşağıdakı şəkildə çap edirik.



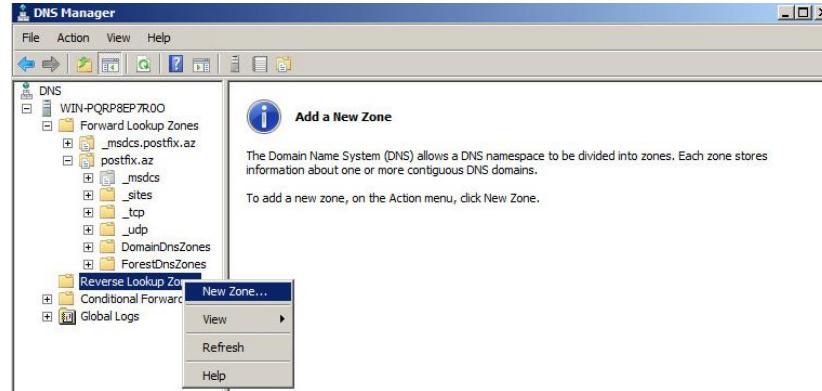
Unutmayın ki, istifadəçinin **Properties**-ində onun **email**-i haqqında məlumat yazılmasa istifadəçilər **LDAP**-dan onun email-i haqqında məlumat əldə etməyəcəklər. Şəkildə göstərildiyi kimi.



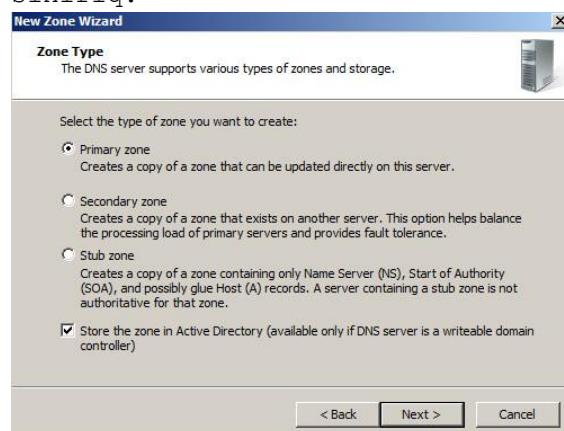
**AD** olan maşınımızda **FreeBSD -Postfix** maşın üçün **DNS**-də ad əlavə edək. (**A** və **MX** yazılıarı olacaq və **192.168.1.100 IP** ünvanına yönəldiləcək)

**Start -> Run -> DNS -> Enter**

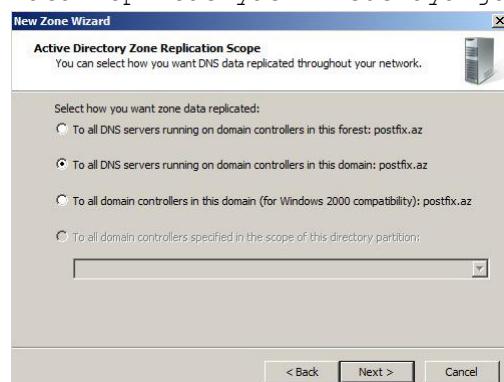
Siz **A** yazısı üçün **PTR**-i yaratmaq istədikdə **xəta** çıxacaq ona görə ki, əsas **AD** adının **postfix.az**-in özünün revers zonası hazırlanmayıb. Ona görə siz öncə onu yaratmalısınız



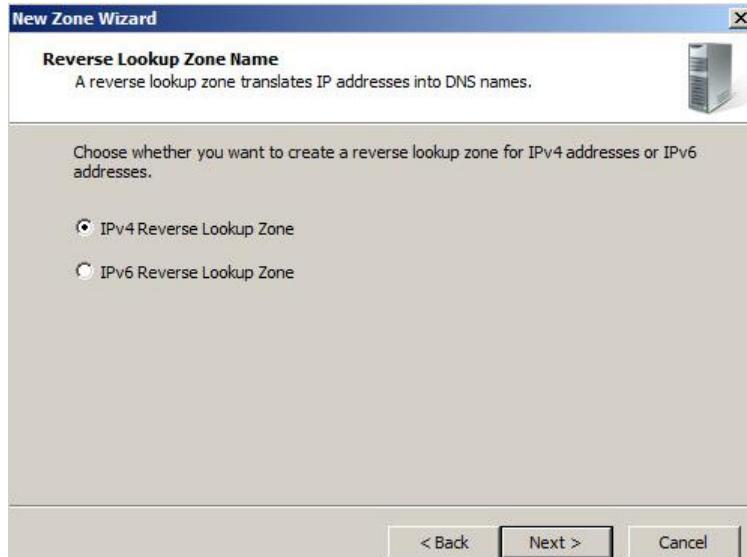
**Next** düyməsini sıxaraq "**Primary Zone**" seçirik və yenə də "**Next**" düyməsini sıxırıq.



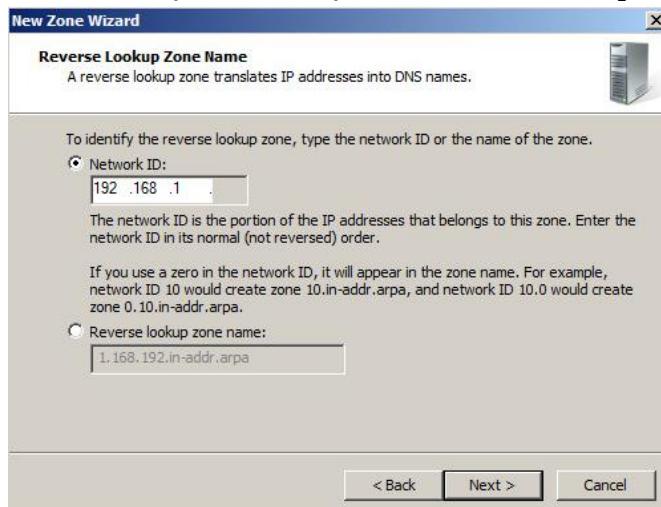
Data replicasiyasını susmaya görə saxlayıb "**Next**" düyməsini sıxırıq.



**IPv4 LookUP** zona seçirik və **Next** düyməsini sıxırıq.



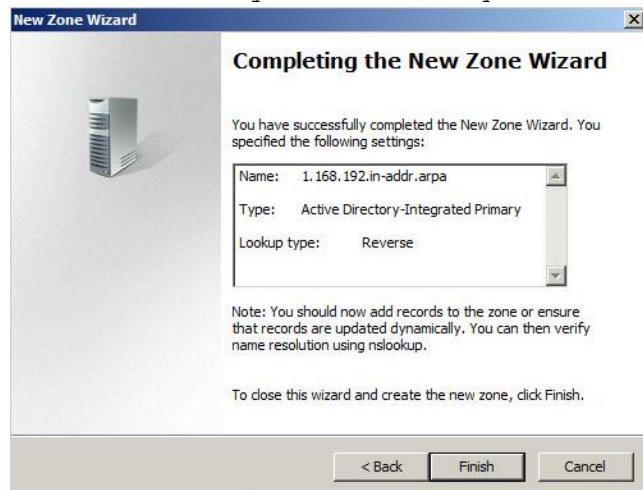
**192.168.1** şəbəkəsi üçün **Revers Zona** təyin edirik və **Next**.



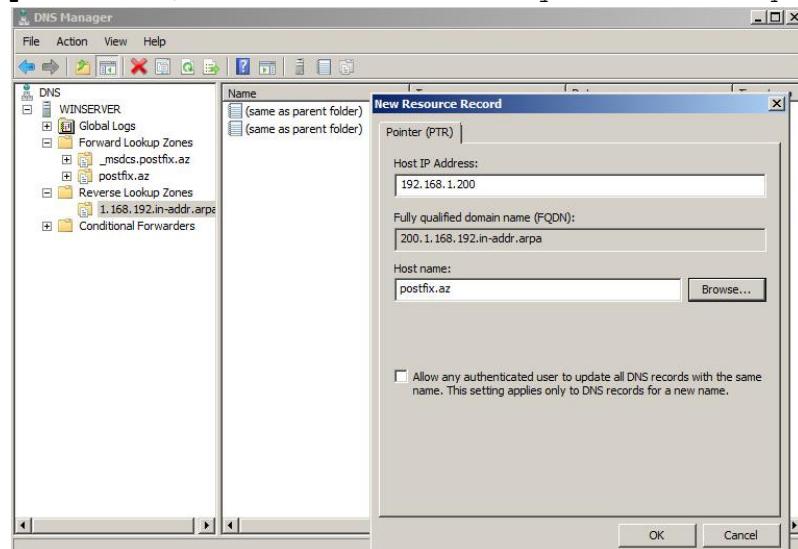
Hər kəsin **DNS**-dən Update dərtmasına izin veririk və **Next** düyməsinə sıxırıq.



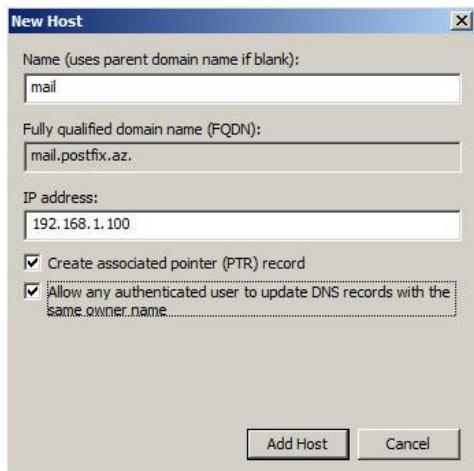
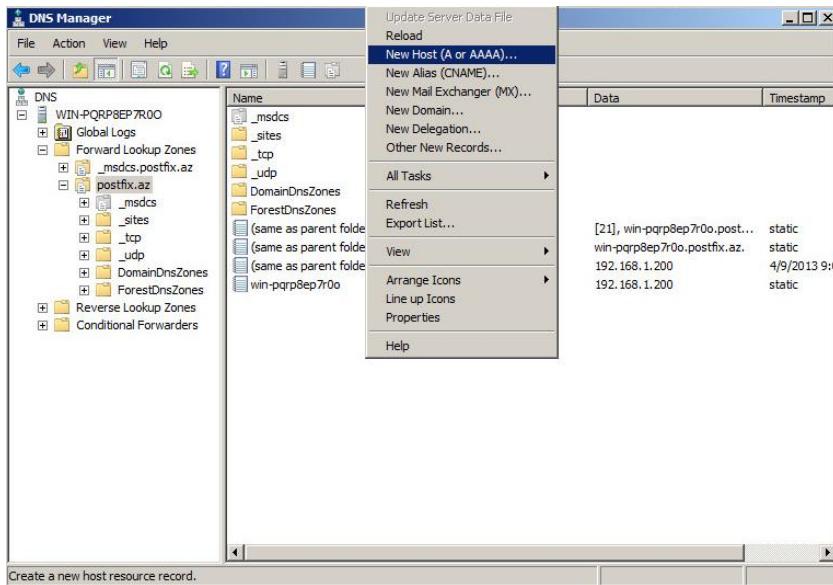
Sonda **Finish** düyməsinə sıxırıq.



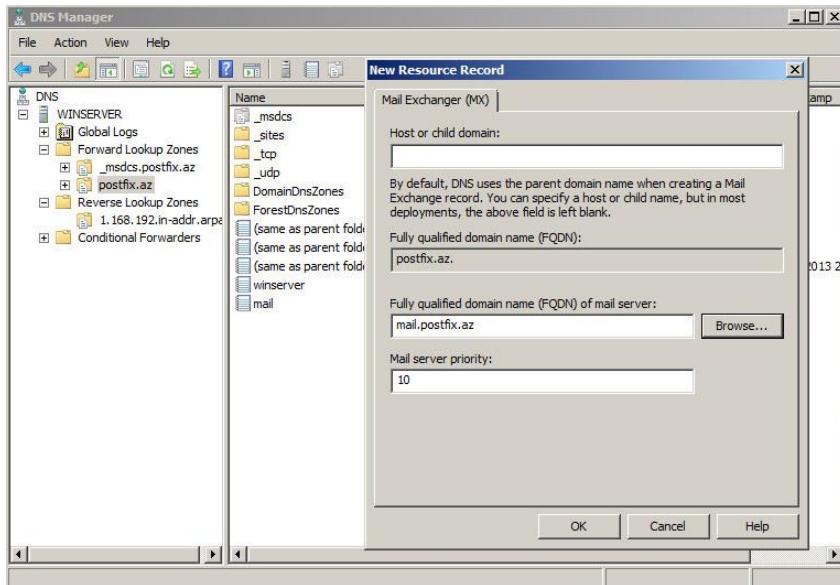
Önce **Windows AD** maşınının özü üçün **PTR** yaradırıq və eyni **Domain** adı (Yəni: **postfix.az**) veririk. Ardınca **OK** düyməsini sıxırıq.



Sonra **FreeBSD** maşınınımız üçün '**mail.postfix.az**' adını **192.168.1.100** IP ünvanına **A** yazısı kimi əlavə edək.



Nəhayət sonda isə **mail.postfix.az** A yazısını eynilə **MX** kimi qeyd edirik və **OK**.



Windows **Domain Controllerimizdə DNS** quraşdırımları bitdikdən sonra serverin özü üçün **Şəbəkə** kartında **DNS** kimi ilk **IP** ünvanı özünü yarızıq yəni **192.168.1.200**. Eynilə də bütün digər maşınlardada **DNS** kimi Windows **AD**-nin **DNS**-ni istifadə etməliyik.

**Windows7** clientləri isə **Computer name** dəyişib "**win7-1**" və "**win7-2**" etdikdən sonra "**POSTFIX**" **netbios** adı ilə **Domain**-ə qoşuruq. Unutmayın ki, **Windows7** clientləri **Domain**-ə qoşduqda **Domain admin** istifadəçisi kimi '**camal.shahverdiyev**' istifadə edirik (Sonda Sistemə Local istifadəçi yox, Domain İstifadəçisi kimi daxil olmağı unutmayın). Həmdə **Microsoft Outlook 2007**-ni yükleyirik ki, testlərimizi edə bilək.

**Artıq FreeBSD** maşınımızda **Postfix** və **Dovecot** birləşməsinin qurmasının vaxtı gəlib çatdı. (**FreeBSD x64 9.1 - IP: 192.168.1.100**)

```
portsnap fetch extract update # Önce portlarımızı yeniləyirik. (Sonda reboot edirik.)
```

```
cat /etc/rc.conf # Faylin Sonuna aşağıdakı sətirləri əlavə edərək lazımsız servisləri söndürürük.
 (Bunlardan sonra mütləq reboot elə)
Disabled Services
sendmail_enable="NO" # Bunlardan sonra mütləq reboot elə
sendmail_submit_enable="NO"
sendmail_outbound_enable="NO"
sendmail_msp_queue_enable="NO"
sendmail_rebuild_aliases="NO"
syslogd_enable="YES"
syslogd_program="/usr/sbin/syslogd"
syslogd_flags="-ss"

cat /etc/periodic.conf # Periodik işlərimizdə aşağıdakılari söndürürük.
```

```

daily_clean_hoststat_enable="NO"
daily_status_mail_rejects_enable="NO"
daily_status_include_submit_mailq="NO"
daily_submit_queuerun="NO

pw group add vmail -g 1000 # Sistemə Mail üçün 'vmail' adlı
 qrup əlavə edirik.

pw user add vmail -u 1000 -g 1000 -d /dev/null -s /sbin/nologin # vmail
 istifadəçini yaradıb vmail qrupuna
 əlavə edirik.

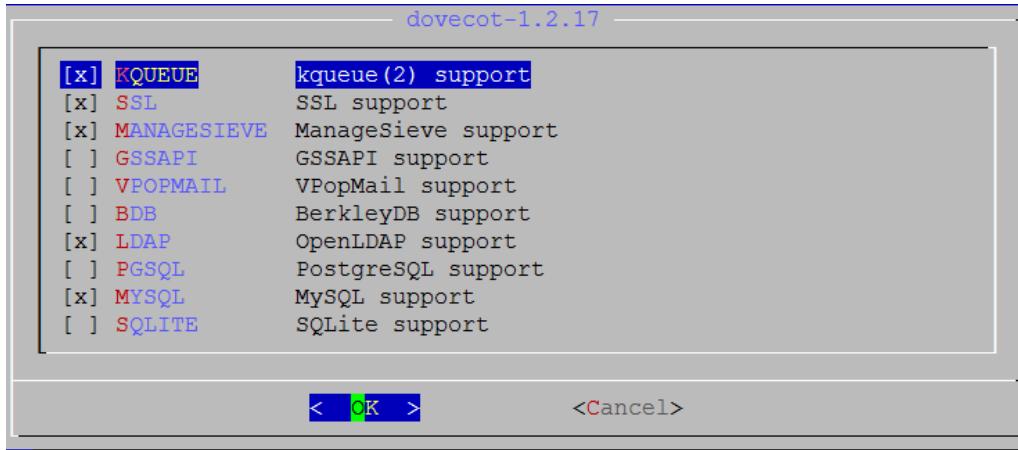
mkdir /var/virtual # İstifadəçilərin Mail-ləri
 yarananda, bu qovluqda yaranacaq.

chown -R vmail:vmail /var/virtual # Bu qovluğu vmail user və qrupun
 üzvü edirik.

chmod -R 700 /var/virtual # vmail istifadəçilərinə bu qovluq
 üçün tam yetki veririk.

cd /usr/ports/mail/dovecot
make config # POP/S və IMAP/S istifadə edə
 bilməyimiz üçün dovecot-1.2.17-ni
 yükləyirik.
 # Aşağıdakı şəkildə olan modulları
 seçirik. Qalan depends-lərdə isə
 IPv6 və SQLITE seçmirik və başqa
 hər şeyi susmaya görə seçirik

```



```

make install clean # Yükləyirik.

cd /usr/ports/mail/dovecot-sieve # Bu paket gələn Mail Spam ilə
 təyin edilərsə email yesiyinə
 düşməzdən əvvəl onun filteri ilə
 məşğul olacaq.
 # Yükləyirik.

make install clean
echo 'dovecot_enable="YES"' >> /etc/rc.conf # Dovecot-u Startup-a
 əlavə edirik ki,
 reboot-dan sonra
 işləsin.

```

Dovecot-un **IMAP/S** və **POP/S** üçün sertifikatlarını hazırlayaq.

```
#mkdir /etc/ssl/dovecot # Sertifikatlar üçün qovluq yaradaq
#cd /etc/ssl/dovecot # Qovluğa daxil olaq
#openssl req -new -x509 -nodes -out cert.pem -keyout key.pem -days 365 # Sertifikatımızı
yaradaq.
Verilənləri
aşağıdakı formada
əlavə edirik.
```

Country Name (2 letter code) [AU]:**AZ**

State or Province Name (full name) [Some-State]:**Baki**

Locality Name (eg, city) []:**Yasamal**

Organization Name (eg, company) [Internet Widgits Pty Ltd]:**Azersu**

Organizational Unit Name (eg, section) []:**IT**

Common Name (e.g. server FQDN or YOUR name) []:**mail.postfix.az**

Email Address []:**postmaster@postfix.az**

```
cat /usr/local/etc/dovecot.conf # Dovecot Config
faylimizin tərkibi belə
olmalıdır.
```

```
protocols = imap imaps pop3 pop3s
disable_plaintext_auth = no
log_path = /var/log/dovecot.log # Jurnal faylimizin ünvanı
info_log_path = /var/log/dovecot.log # Info jurnal faylimizin ünvanı
auth_debug = yes
auth_debug_passwords = yes
auth_verbose = yes
ssl = yes
ssl_cert_file = /etc/ssl/dovecot/cert.pem
ssl_key_file = /etc/ssl/dovecot/key.pem
login_greeting = Camal's Mail Server Ready.
mail_location = maildir:/var/virtual/%n/Maildir
mail_uid = vmail
mail_gid = vmail
mail_privileged_group = mail
first_valid_uid = 1000
last_valid_uid = 1000
first_valid_gid = 1000
last_valid_gid = 1000
valid_chroot_dirs = /var/virtual
maildir_copy_with_hardlinks = yes
protocol imap {
 mail_plugins = quota imap_quota
 mail_plugin_dir = /usr/local/lib/dovecot/imap
 imap_client_workarounds = delay-newmail netscape-eoh tb-extra-mailbox-sep
}
protocol pop3 {
 pop3_uidl_format = %08Xu%08Xv
 mail_plugins = quota
 mail_plugin_dir = /usr/local/lib/dovecot/pop3
 pop3_client_workarounds = outlook-no-nuls oe-ns-eoh}
```

```

}

protocol lda {
 debug = yes
mail_plugins = cmusieve quota
 mail_plugins = sieve quota
 mail_plugin_dir = /usr/local/lib/dovecot/lda
 postmaster_address = postmaster@postfix.az
 sendmail_path = /usr/sbin/sendmail
 auth_socket_path = /var/run/dovecot/auth-master
 log_path = /var/log/dovecot-lda.log
 info_log_path = /var/log/dovecot-lda.log
 global_script_path = /usr/local/etc/dovecot/dovecot.sieve
 sieve_global_path = /usr/local/etc/dovecot/dovecot.sieve
}
auth_username_format = %Lu
auth default {
 mechanisms = plain login
 passdb ldap {
 args = /usr/local/etc/dovecot-ldap.conf
 }
 userdb ldap {
 args = /usr/local/etc/dovecot-ldap.conf
 }
 user = root
 socket listen {
 master {
 path = /var/run/dovecot/auth-master
 mode = 0600
 user = vmail
 group = vmail
 }
 client {
 path = /var/run/dovecot/auth-client
 mode = 0660
 user = postfix
 group = postfix
 }
 }
}
dict {
}
plugin {
 quota_rule = *:storage=102400
 quota = maildir
 quota_warning = storage=85% /usr/local/bin/quota-warning.sh 85%
 # İstifadəçiye çıxacaq Quota warning
 sieve = /usr/local/etc/dovecot/dovecot.sieve
}

touch /var/log/dovecot.log /var/log/dovecot-lda.log # Jurnal fayllarımızı
yaratırıq.

```

```
chown vmail /var/log/dovecot* # Jurnal fayllarımızın
sahibini 'vmail' adlı
istifadəçini təyin
edirik.
```

Aşağıdakı əmrlə siz LDAP-ı test edə bilərsiniz.

```
Əmri daxil etdikdən sonra camal.shahverdiyev istifadəçisi üçün parol
yığmanız yetər
ldapsearch -x -b "dc=postfix,dc=az" -D "camal.shahverdiyev@postfix.az" -h
postfix.az -W
```

Sieve Scripti SpamAssasindən Spam kimi alınan məktubları istifadəçilərin **INBOX.Spam** qovluğununa ötürəcək. Script qlobaldır və bütün istifadəçilər üçün istifadə ediləcək.

```
#mkdir /usr/local/etc/dovecot # Dovecot Sieve Scripti üçün qovluq
yaradaq.
```

```
#touch /usr/local/etc/dovecot/dovecot.sieve # 'dovecot.sieve' script faylını
yaradaq.
```

```
#chown -R vmail /usr/local/etc/dovecot # Yaratdığımız qovluq 'vmail'
istifadəçisinin üzvü edək.
```

```
cat dovecot.sieve # Faylin məzmununa aşağıdakı
sətirləri əlavə edirik.
```

```
#####
#
require ["fileinto"];
if header :contains "X-Spam-Level" "*****" {
 discard;
 stop;
}
elseif
header :contains "X-Spam-Status" "Yes" {
 fileinto "INBOX.Spam";
 stop;
}
#####
#
```

Bütün istifadəçilərin email yesikləri 20MB(20480) həcmində olacaq. Əgər bu həcm 85%-ə çatsa həmin istifadəçilərə email yollanacaq. Siz bunu özünüze uyğun olaraq quraşdırı bilərsiniz. Indi isə gəlin onun scriptini hazırlayaq.

```
touch /usr/local/bin/quota-warning.sh # Istifadəçi üçün
Warning Scriptimizi
yaradaq.
```

```
chown vmail /usr/local/bin/quota-warning.sh # Scripti 'vmail'
istifadəçinin üzvü
edirik.
```

```
cat /usr/local/bin/quota-warning.sh # Scriptimizin tərkibi
 # aşağıdakı kimi olacaq.

#####
#!/bin/sh

PERCENT=$1
FROM=" postmaster@postfix.az"
qwf="/tmp/quota.warning.$$"

echo "From: $FROM
To: $USER
To: postmaster@postfix.az
Subject: Sizin e-mail yesiyiniz $PERCENT% istifadə edilir.
Content-Type: text/plain; charset=UTF-8"

Xəbərdarlıq: Sizin e-mail yesiyiniz $PERCENT% istifadə edilir." >> $qwf

cat $qwf | /usr/sbin/sendmail -f $FROM "$USER"
rm -f $qwf
exit 0
#####
```

Dovecot LDAP-ı quraşdırıraq.

```
cat /usr/local/etc/dovecot-ldap.conf # Faylimizin tərkibi
 # aşağıdakı kimi olacaq.

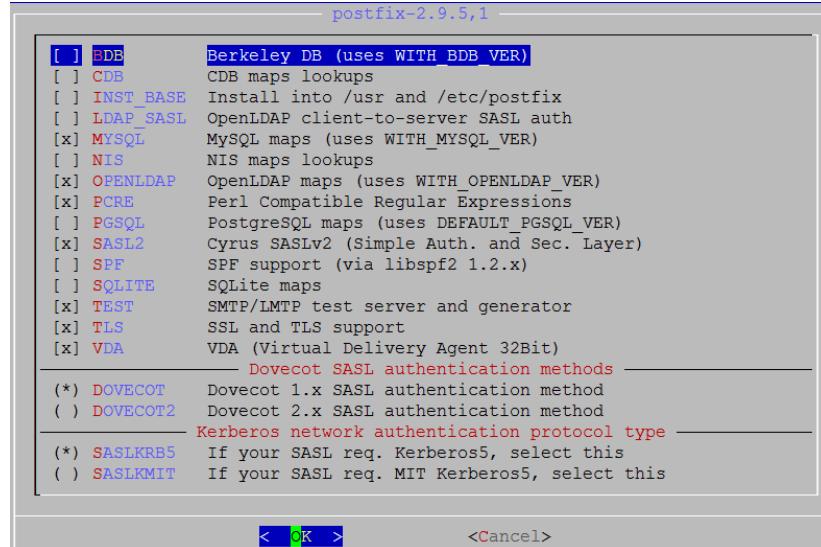
#####
debug_level = 0
hosts = 192.168.1.200:3268 # Domain Controllerin IP və LDAP
portu(alternative portu)
base = dc=postfix,dc=az
ldap_version = 3
scope = subtree
deref = searching
dn = CN=Camal Shahverdiyev,OU=Userler,DC=postfix,DC=az
dnpass = Zuzubala
auth_bind = yes
user_filter =
(&(ObjectClass=person) (sAMAccountName=%u) (memberOf=CN=GGEMAIL,OU=Userler,DC=postfix,DC=az))
pass_filter =
(&(ObjectClass=person) (sAMAccountName=%u) (memberOf=CN=GGEMAIL,OU=Userler,DC=postfix,DC=az))
#####
```

Qeyd: Unutmayın Dovecot-u start etmək istəyəndə o hələki **qalxmayacaq** çünkü,

sistemdə 'postfix' adlı istifadəçi və qrup yoxdur. Ona görə də önce onu yüklemək və sonra işə salmaq lazımdır.

Postfix-in yüklenməsi. O bizim MTA(Mail Transfer Agent) rolunda işleyəcək.

```
cd /usr/ports/mail/postfix # Postfix default olaraq portlarda
make config 2.9.5 idi. Lazımı modulları seçək.
 # lazımi modulları seçirik.
 Dependslərin hamısında SQLITE və
 IPv6-dan başqa hər şeyi seçirik.
```



```
make install # Yukleyirik.
Would you like to activate Postfix in /etc/mail/mailert.conf [n]? y
Suala 'yes' cavabı veririk.
```

```
cat /etc/passwd | grep postfix # Postfix adlı istifadəçi
 yaranmasını yoxlayırıq.
postfix:*:125:Postfix Mail System:/var/spool/postfix:/usr/sbin/nologin
```

```
cat /etc/group | grep postfix # Postfix adlı qrup
 yaranmasını yoxlayırıq.
postfix:*:125:
```

```
/usr/local/etc/rc.d/dovecot start # Dovecot-u işə salırıq.
cat /var/log/dovecot.log # Jurnal faylında işləməsini
 yoxlayırıq. Aşağıdakı
 sətirlər oxşar sətirlər
 olmalıdır.
```

```
Apr 10 12:11:10 dovecot: Info: Dovecot v1.2.17 starting up
Apr 10 12:11:11 auth(default): Info: new auth connection: pid=29668
Apr 10 12:11:11 auth(default): Info: new auth connection: pid=29669
Apr 10 12:11:11 auth(default): Info: new auth connection: pid=29671
Apr 10 12:11:11 auth(default): Info: new auth connection: pid=29672
Apr 10 12:11:11 auth(default): Info: new auth connection: pid=29670
Apr 10 12:11:11 auth(default): Info: new auth connection: pid=29673
```

Dovecot-u test edək.

```
telnet localhost 143 # IMAP Serverimizin portuna qoşuluruq.
Trying 127.0.0.1...
Connected to localhost.
Escape character is '^']'.
* OK [CAPABILITY IMAP4rev1 LITERAL+ SASL-IR LOGIN-REFERRALS ID ENABLE
STARTTLS AUTH=PLAIN AUTH=LOGIN] C
amal's Mail Server Ready.

a login camal.shahverdiyev Zuzubala # camal.shahverdiyev istifadəçisi və
Zuzubala şifrəsi ilə qoşuluruq
a OK [CAPABILITY IMAP4rev1 LITERAL+ SASL-IR LOGIN-REFERRALS ID ENABLE SORT
SORT=DISPLAY THREAD=REFERENC
ES THREAD=REFS MULTIAPPEND UNSELECT IDLE CHILDREN NAMESPACE UIDPLUS LIST-
EXTENDED I18NLEVEL=1 CONDSTORE
QRESYNC ESEARCH ESORT SEARCHRES WITHIN CONTEXT=SEARCH LIST-STATUS QUOTA]
Logged in
a EXAMINE INBOX # INBOX qovluğumuzu yoxlayırıq
* FLAGS (\Answered \Flagged \Deleted \Seen \Draft)
* OK [PERMANENTFLAGS ()] Read-only mailbox.
* 0 EXISTS
* 0 RECENT
* OK [UIDVALIDITY 1365578088] UIDs valid
* OK [UIDNEXT 1] Predicted next UID
* OK [HIGHESTMODSEQ 1] Highest
a OK [READ-ONLY] Select completed.
a LOGOUT # Və çıxırıq.
* BYE Logging out
a OK Logout completed.
Connection closed by foreign host.

ls -la /var/virtual/ # İstifadəçinin qovluq yaranmasına baxırıq.
drwx----- 3 vmail vmail 512 Apr 10 12:14 camal.shahverdiyev/

```

Indi isə Postfix üçün SSL /TLS sertifikatlarını yaradaq

```
mkdir /etc/ssl/postfix # Postfix üçün sertifikat qovluğununu yaradaq
cd /etc/ssl/postfix # İçinə daxil olaq
openssl req -new -x509 -nodes -out smtpd.pem -keyout smtpd.pem -days 3650
 # 10 illik sertifikat yaradaq
Country Name (2 letter code) [AU]:AZ
State or Province Name (full name) [Some-State]:Baku
Locality Name (eg, city) []:Yasamal
Organization Name (eg, company) [Internet Widgits Pty Ltd]:Azersu
Organizational Unit Name (eg, section) []:IT
Common Name (e.g. server FQDN or YOUR name) []:mail.postfix.az
Email Address []:postmaster@postfix.az

chmod 640 /etc/ssl/postfix/smtpd.pem # Yetkini azaldaq
chgrp -R postfix /etc/ssl/postfix # Qovluğun qrup üzvlüyünü
 'postfix'-ə verək.
```

```

cd /usr/local/etc/postfix # Postfix-in qovluğuna daxil olaq.

cat /usr/local/etc/postfix/main.cf # Quraşdırma faylinin tərkibini
 # aşağıdakı kimi edirik.

#####
Global config
queue_directory = /var/spool/postfix
command_directory = /usr/local/sbin
daemon_directory = /usr/local/libexec/postfix
mail_owner = postfix
myhostname = mail.postfix.az
mydomain = postfix.az
myorigin = $mydomain
mydestination = $myhostname, localhost.$mydomain, localhost
unknown_local_recipient_reject_code = 550
mynetworks_style = host
smtpd_banner = $myhostname ESMTP $mail_name ($mail_version)
debug_peer_level = 3
debugger_command =
 PATH=/bin:/usr/bin:/usr/local/bin:/usr/X11R6/bin
 xxgdb $daemon_directory/$process_name $process_id & sleep 5
sendmail_path = /usr/local/sbin/sendmail
newaliases_path = /usr/local/bin/newaliases
mailq_path = /usr/local/bin/mailq
setgid_group = maildrop
html_directory = no
manpage_directory = /usr/local/man
sample_directory = /usr/local/etc/postfix
readme_directory = no

Antivirus Filter edilməsi(Aşağıdakı sətirin Kommentini Amavis-new yüklenib
#quraşdırandan sonra silmək lazımdır)
#content_filter=smtp-amavis:[localhost]:10024

SASL-in quraşdırılması
broken_sasl_auth_clients = yes
smtpd_sender_restrictions = permit_sasl_authenticated, permit_mynetworks
smtpd_recipient_restrictions =
 permit_mynetworks,
 permit_sasl_authenticated,
 reject_non_fqdn_hostname,
 reject_non_fqdn_sender,
 reject_non_fqdn_recipient,
 reject_unauth_destination,
 reject_unauth_pipelining,
 reject_invalid_hostname,
 reject_rbl_client list.dsbl.org,
 reject_rbl_client bl.spamcop.net,
 reject_rbl_client sbl-xbl.spamhaus.org
smtpd_sasl_auth_enable = yes
smtpd_sasl_authenticated_header = yes
smtpd_sasl_local_domain = $myhostname
smtpd_sasl_security_options = noanonymous

```

```

smtpd_sasl_type = dovecot
smtpd_sasl_path = /var/run/dovecot/auth-client

TLS/SSL-in quraşdırılması
smtp_use_tls = yes
smtpd_use_tls = yes
smtp_tls_note_starttls_offer = yes
smtpd_tls_key_file = /etc/ssl/postfix/smtpd.pem
smtpd_tls_cert_file = /etc/ssl/postfix/smtpd.pem
smtpd_tls_CAfile = /etc/ssl/postfix/smtpd.pem
smtpd_tls_loglevel = 0
smtpd_tls_received_header = yes
smtpd_tls_session_cache_timeout = 3600s
tls_random_source = dev:/dev/urandom

LDAP/AD-nin quraşdırılması
home_mailbox = Maildir/
virtual_mailbox_base = /var/virtual
virtual_uid_maps = static:1000
virtual_gid_maps = static:1000
smtpd_recipient_restrictions = permit_mynetworks, reject_unauth_destination
alias_maps = hash:/etc/aliases
command_directory = /usr/local/sbin
daemon_directory = /usr/local/libexec/postfix
virtual_mailbox_domains = POSTFIX.AZ
virtual_mailbox_maps = ldap:ldapvirtual
ldapvirtual_server_host = ldap://192.168.1.200:3268
ldapvirtual_search_base = dc=postfix,dc=az
ldapvirtual_bind = yes
ldapvirtual_bind_dn = POSTFIX\camal.shahverdiyev
ldapvirtual_bind_pw = Zuzubala
ldapvirtual_query_filter = (sAMAccountName=%u)
ldapvirtual_result_attribute = sAMAccountName
ldapvirtual_version = 3
ldapvirtual_chase_referrals = yes
ldapvirtual_result_format=%s/Maildir/

Dovecot LDA Agent Delivery
virtual_transport= dovecot
dovecot_destination_recipient_limit=1
#####

```

Postfix-in master.cf faylinda lazimi dəyişiklikləri edək.

```

cat /usr/local/etc/postfix/master.cf
master.cf faylinda
SMTPS-i aşağıdakı
formada quraşdırırıq
smtpd

smtps inet n - n - - smtpd
-o syslog_name=postfix/smtps
-o smtpd_tls_wrappermode=yes
-o smtpd_sasl_auth_enable=yes
-o smtpd_client_restrictions=permit_sasl_authenticated,reject
-o milter_macro_daemon_name=ORIGINATING

```

Və '/usr/local/etc/postfix/master.cf' faylinin sonuna aşağıdaki sətirləri əlavə edək. Unutmayın ki, bu sətirdən sonra Postfix-i yalnız SmapAssassin yüklenib quraşdırıldıqdan sonra start edib test edə bilərsiniz.

```
dovecot unix - n n - - pipe
 flags=DRhu user=vmail:vmail argv=/usr/local/bin/spamc -u ${user} -e
/usr/local/libexec/dovecot/deliver -d ${user}
```

Postfix-in alias bazasını yaradaq.

```
mv /etc/aliases /etc/aliases.OFF
ln -s /usr/local/etc/postfix/aliases /etc/aliases
touch /usr/local/etc/postfix/aliases
postalias /usr/local/etc/postfix/aliases
```

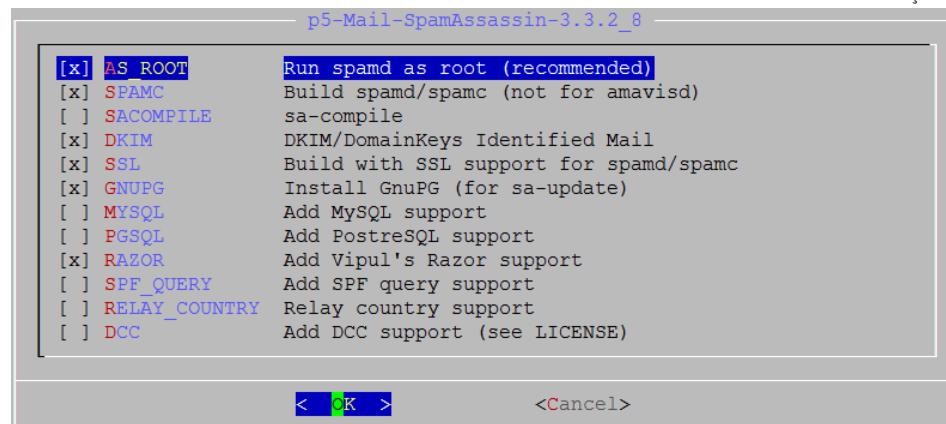
Domain Controller istifadəçiləriniz üçün şifrə generasiya eləmək üçün aşağıdakı sintaksisdən istifadə edə bilərsiniz.

```
printf '\0Userler\0camal.shahverdiyev' | mmencode
```

AntiSpam quraşdırıraq.

```
cd /usr/ports/mail/p5-Mail-SpamAssassin
make config
```

Hal-hazırda 3.3.2-ci versiya istifadə edilir.
 # şəkildəki Depends-ləri seçirik. IPv6 və SQLITE-dan başqa bütün modulları susmaya görə seçirik.


```
make install clean
Do you wish to run sa-update to fetch new rules [N]? Y # Yükləyirik.
Sualı Yes cavabı veririk.
```

SpamAssassin-i startupa əlavə edirik.

```
echo 'spamd_enable="YES"' >> /etc/rc.conf
echo 'spamd_flags="-u spamd -H /var/spool/spamd"' >> /etc/rc.conf
cd /usr/local/etc/mail/spamassassin # local.cf faylini
 quraşdırıraq.
```

```
cat local.cf # Faylin tərkibi aşağıdakı
 kimidir.

rewrite_header Subject *****SPAM*****
use_bayes 1
ifplugin Mail::SpamAssassin::Plugin::Shortcircuit

/usr/local/etc/rc.d/sa-spamd start # SpamAssassin-i işə salırıq.

echo 'postfix_enable="YES"' >> /etc/rc.conf # Postfix servisi Startup-a
 əlavə edirik.

/usr/local/etc/rc.d/postfix start # Postfix-i işə salırıq.
```

Postfix-i test edək.

```
telnet localhost 25 # Postfix-in portuna qoşulaq. Tünd qara
 simvollar əmrlərdir.

Trying 127.0.0.1...
Connected to localhost.
Escape character is '^]'.
220 mail.postfix.az ESMTP Postfix (2.9.5)
helo localhost
250 mail.postfix.az
mail from: camal.shahverdiyev@postfix.az # İstifadəçidən
250 2.1.0 Ok
rcpt to: kamil.babayev@postfix.az # İstifadəçiye göndəririk
250 2.1.5 Ok
Data
354 End data with <CR><LF>.<CR><LF>
Salam Necesen kamil? # Mesaj
.
250 2.0.0 Ok: queued as D3230112A85
quit
221 2.0.0 Bye
Connection closed by foreign host.
```

Və Mail yesikləri olan qovluğa baxırıq ki, **kamil.babayev** adlı istifadəçi üçün yesik yaranıb.

```
ll /var/virtual/ # Kamil üçün yesik yaranıb.
drwx----- 3 vmail vmail 512 Apr 10 12:14 camal.shahverdiyev/
drwx----- 3 vmail vmail 512 Apr 10 13:35 kamil.babayev/
```

SpamAssassin-i test edək.

Aşağıdakı sətiri hansısa istifadəçi adından kiməsə yollayıb.

XJS*C4JDBQADN1.NSBN3*2IDNEN*GTUBE-STANDARD-ANTI-UBE-TEST-EMAIL*C.34X

Əgər siz düzgün quraşdırınızsa onda '**/var/log/maillog**' və '**/var/log/dovecot-lda.log**' fayllarında bunun sübütlarını görə bilərsiniz.

```
cat /var/log/maillog | grep "identified spam"
```

Apr 10 14:09:30 postfix-ldap spamd[733]: spamd: **identified spam** (1002.0/5.0)
for camal.shahverdiyev:58 in 32.8 seconds, 468 bytes.

```
cat /var/log/dovecot-lda.log | grep "marked message to be discarded"
Apr 10 14:09:30 deliver(camal.shahverdiyev): Info: sieve:
msgid=<20130410090847.7F30F112AA2@mail.postfix.az>: marked message to be
discarded if not explicitly delivered (discard action)
```

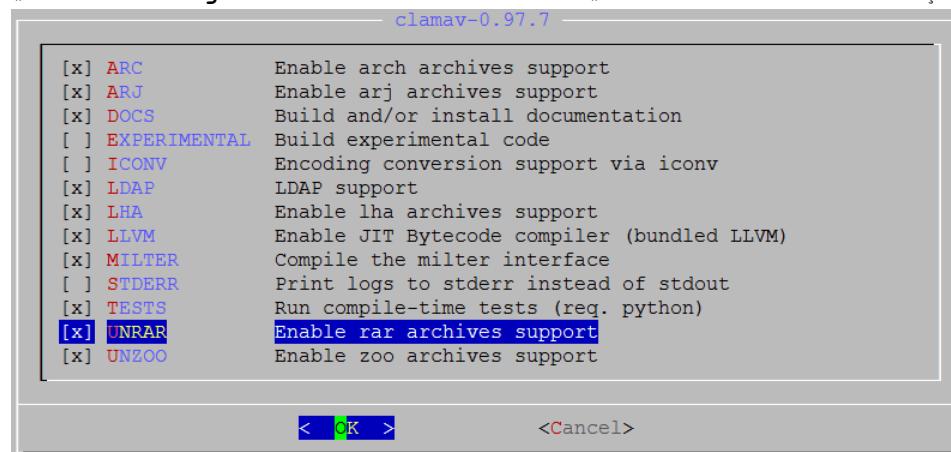
Əgər istəsəniz ki, SPAM istifadəçinin **INBOX.spam** qovluğununa yiğilsin və aydın görünüşün onda, "**/usr/local/etc/dovecot/dovecot.sieve**" faylında aşağıdakı dəyişikliyi eləmək lazımdır.

```
require ["fileinto"];
if header :contains "X-Spam-Status" "Yes" {
 fileinto "INBOX.Spam";
 stop;
}
```

Antivirus-u quraşdırın.

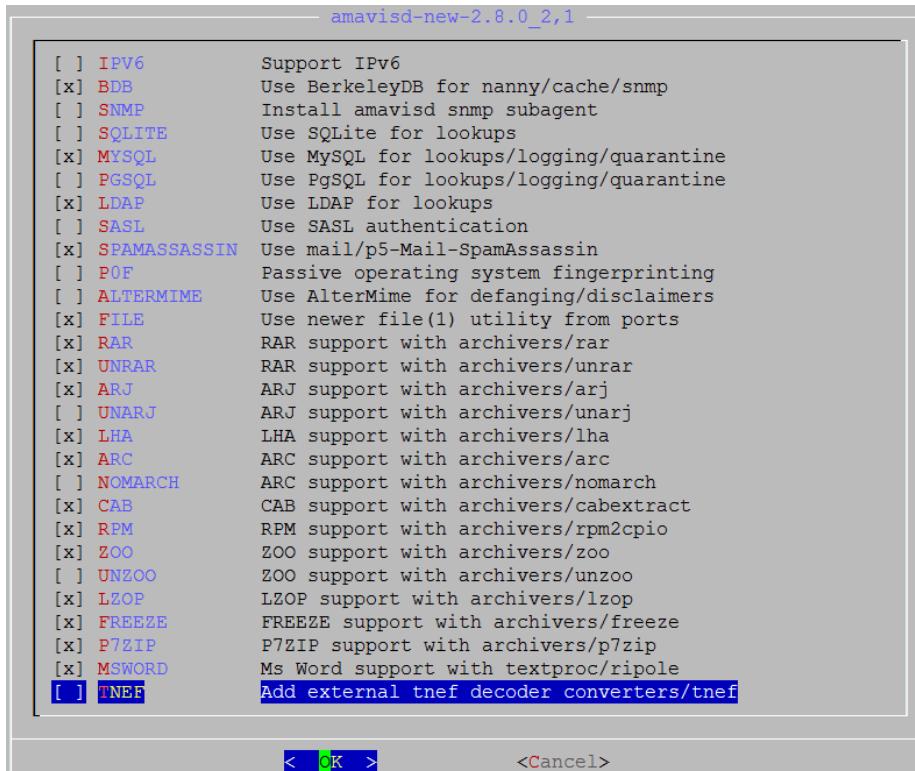
Clamav və Amavisd-New Mail-in virus filtrasiyasından cavabdehdir.

```
cd /usr/ports/security/clamav # Clamavi yükleyirik(0.97.7 versiyası)
make config # Lazımı modulları seçirik.
```



```
make install clean # Yükleyirik.

cd /usr/ports/security/amavisd-new # amavisd-new paketini
make config # yükleyək.(2.8.0 versiyadır.)
 # Aşağıdakı modulları seçirik.
```



```
make install clean # Yükleyirik.
```

```
cat /usr/local/etc/clamd.conf
```

```
LogFile /var/log/clamav/clamd.log
LogFileMaxSize 2M
LogTime yes
PidFile /var/run/clamav/clamd.pid
DatabaseDirectory /var/db/clamav
LocalSocket /var/run/clamav/clamd.sock.sock
FixStaleSocket yes
User clamav
AllowSupplementaryGroups yes
ScanMail yes
```

CLAMD quraşdırma faylına yalnız aşağıdaki satırları elave edirik.

```
cat /usr/local/etc/freshclam.conf
```

```
DatabaseDirectory /var/db/clamav
UpdateLogFile /var/log/clamav/freshclam.log
LogFileMaxSize 2M
LogTime yes
PidFile /var/run/clamav/freshclam.pid
DatabaseOwner clamav
AllowSupplementaryGroups yes
DatabaseMirror database.clamav.net
```

FreshClam quraşdırma faylına yalnız aşağıdaki satırları elave edirik.

```

NotifyClamd /usr/local/etc/clamd.conf

ee /usr/local/etc/amavisd.conf # Faylda yalnız aşağıdakı sətirləri
 uyğun olaraq öz ünvanlarına
 dəyişirik və qalan sətirləri
 susmaya görə saxlayırıq.

$max_servers = 2;
$daemon_user = 'vscan';
$daemon_group = 'vscan';
$mydomain = 'postfix.az';
$MYHOME = '/var/amavis';
$TEMPBASE = "$MYHOME/tmp";
$ENV{TMPDIR} = $TEMPBASE;
$QUARANTINEDIR = '/var/virusmails';
$log_level = 5;
$log_recip_templ = undef;
$do_syslog = 1;
$syslog_facility = 'mail';
$enable_db = 1;
$nanny_details_level = 2;
$enable_dkim_verification = 1;
$enable_dkim_signing = 1;
@local_domains_maps = ([".{$mydomain}]) ;

...
['ClamAV-clamd',
 \&ask_daemon, ["CONTSCAN {}\n", "/var/run/clamav/clamd.sock"],
 qr/\bOK$/m, qr/\bFOUND$/m,
 qr/^.*?: (?!Infected Archive)(.*) FOUND$/m],
...

['ClamAV-clamscan', 'clamscan',
"--stdout --no-summary -r --tempdir=$TEMPBASE {}",
[0], qr/:.*\sFOUND$/m, qr/^.*?: (?!Infected Archive)(.*) FOUND$/m],

touch /var/log/clamav/clamd.log # Lazımı журнал faylları
 yaradırıq.

touch /var/log/clamav/freshclam.log # Lazımı журнал faylları
 yaradırıq.

chown -R vscan:clamav /var/log/clamav/ # Jurnal faylimiz üçün vscan
 istifadəçi və clamav qrupu
 üzvlüyü veririk

chmod -R 770 /var/log/clamav/ # Jurnal faylimiz üçün vscan
 istifadəçi və clamav qrupu üçün
 yetki veririk

chown -R vscan:clamav /var/db/clamav/ # Clamav bazasını vscan
 istifadəçi və clamav qrupunun
 üzvü edirik.

```

```
chmod -R 770 /var/db/clamav/ # Clamav bazasına vscan
 istifadəçi və clamav qrupu üçün
 yetki veririk.

chown -R vscan:clamav /var/amavis/ # Amavis qovluğunu vscan
 istifadəçi və clamav qrupunun
 üzvü edirik.

chown -R vscan:clamav /var/run/clamav/ # Eyni işi PID faylları üçün
 edirik.

chmod -R 770 /var/run/clamav/ # Eyni işi PID faylları üçün
 edirik.
```

Antivirusumuzu Startup-a əlavə edirik.

```
echo 'clamav_clamd_enable="YES"' >> /etc/rc.conf # Clamd Startup
echo 'clamav_freshclam_enable="YES"' >> /etc/rc.conf # FreshClam
 Startup

echo 'amavisd_enable="YES"' >> /etc/rc.conf # Amavisd-New Startup

/usr/local/etc/rc.d/clamav-freshclam start # Öncə FreshClam-ı
 start edirik.
```

Clamavda bug olduğuna görə aşağıdakı addımları əlimizlə '**sock.sock**' faylı üçün edirik. ☺

```
touch /var/run/clamav/clamd.sock.sock
chown -R vscan:clamav /var/run/clamav/
chmod -R 770 /var/run/clamav/

freshclam # Antivirus Bazamızı yeniləyirik.
/usr/local/etc/rc.d/clamav-clamd start # ClamD-ni işə salırıq.
/usr/local/etc/rc.d/amavisd start # Amavisd-ni işə salırıq.
```

Sonda isə integrasiyanı bitirmək üçün '**/usr/local/etc/postfix/main.cf**' və '**/usr/local/etc/postfix/master.cf**' faylinin sonlarına lazımi sətirləri əlavə eləmək lazımdır.

```
ee /usr/local/etc/postfix/main.cf # Faylin içində content_filter
 sətirin qarşısından şərhi silirik.

Antivirus Filter edilməsi
content_filter=smtp-amavis:[localhost]:10024

cat /usr/local/etc/postfix/master.cf # Faylin sonuna aşağıdakı sətirləri
 əlavə edirik.

Amavis listen
smtp-amavis unix - - n - 2 smtp
 -o smtp_data_done_timeout=1200
 -o smtp_send_xforward_command=yes
```

```

-o disable_dns_lookups=yes

127.0.0.1:10025 inet n - n - - smtpd
 -o content_filter=
 -o local_recipient_maps=
 -o relay_recipient_maps=
 -o smtpd_restriction_classes=
 -o smtpd_delay_reject=no
 -o smtpd_client_restrictions=permit_mynetworks,reject
 -o smtpd_helo_restrictions=
 -o smtpd_sender_restrictions=
 -o smtpd_recipient_restrictions=permit_mynetworks,reject
 -o mynetworks_style=host
 -o mynetworks=127.0.0.0/8
 -o strict_rfc821_envelopes=yes
 -o smtpd_error_sleep_time=0
 -o smtpd_soft_error_limit=1001
 -o smtpd_hard_error_limit=1000
 -o smtpd_client_connection_count_limit=0
 -o smtpd_client_connection_rate_limit=0
 -o

receive_override_options=no_header_body_checks,no_unknown_recipient_checks

/usr/local/etc/rc.d/postfix restart # Və sonda Postfix-i yenidən işə
 salırıq.

```

Test üçün aşağıdakı sətirdə olan tərkibi əlavə edərək email yollayın və nəticəyə baxın. Email virus kimi '**/var/log/maillog**' faylında qeydə alınacaqdır.

X5O!P%@AP[4\PZX54(P^)7CC)7}\$\$EICAR-STANDARD-ANTIVIRUS-TEST-FILE!\$H+H*

```

telnet localhost 25 # Tünd qara simvollar əmrlərdir.
Trying 127.0.0.1...
Connected to localhost.
Escape character is '^>'.
220 mail.postfix.az ESMTP Postfix (2.9.5)
helo localhost
250 mail.postfix.az
mail from: kamil.babayev@postfix.az
250 2.1.0 Ok
rcpt to: camal.shahverdiyev@postfix.az
250 2.1.5 Ok
Data
354 End data with <CR><LF>.<CR><LF>
X5O!P%@AP[4\PZX54(P^)7CC)7}$$EICAR-STANDARD-ANTIVIRUS-TEST-FILE!$H+H*

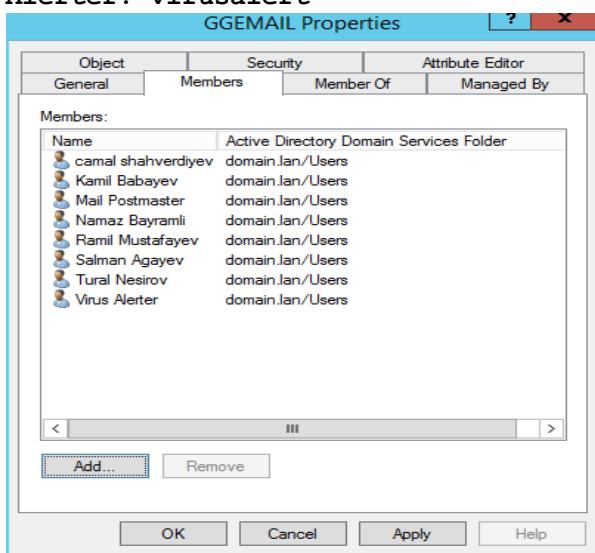
.
250 2.0.0 Ok: queued as ADA33112C72
quit
221 2.0.0 Bye
Connection closed by foreign host.

```

Ashaqidaki setirleri log faylinda gormelisiniz.

```
Apr 10 16:08:07 postfix-ldap amavis[28607]: (28607-01) Blocked INFECTED
(Eicar-Test-Signature) {DiscardedInternal,Quarantined}, MYNETS LOCAL
[127.0.0.1]:25791 [127.0.0.1] <kamil.babayev@postfix.az> ->
<camal.shahverdiyev@postfix.az>, quarantine: virus-9XJQSiKlfwnh, Queue-ID:
ADA33112C72, Message-ID: <20130410110753.ADA33112C72@mail.postfix.az>,
mail_id: 9XJQSiKlfwnh, Hits: -, size: 394, 360 ms
```

Əgər siz jurnallara tam diqqətlə baxsanız görəcəksiniz ki, virus mənşəli emaillər '**virusalert@postfix.az**' istifadəçisinə dovecot tərəfindən yönləndirilir. Bunun üçün siz AD-də həmin istifadəçini yaradıb '**GGEMAIL**' qrupuna əlavə eleməlisiniz. Beləliklə sonda AD-mizdə test üçün GGEMAIL qrupunda aşağıda şəkildə göstərilən istifadəçilər olacaq. Bunlardan mütləq olanlar. **Admin: camal.shahverdiyev, Mail Postmaster: postmaster və Virus Alerter: virusalert**


```
ll /var/virusmails/ # Bu ünvanda isə həmin virusları görə bilərsiniz.
-rw-r----- 1 vscan vscan 1028 Apr 10 16:08 virus-9XJQSiKlfwnh
-rw-r----- 1 vscan vscan 1028 Apr 10 16:16 virus-Bamtri8mxBRp
```

Indi isə Maillərimizə WEB-dən yetki alaq.

Bunun üçən Apache, PHP5 və MySQL-ı yüklemək lazımdır. Çünkü biz həm SquirrelMail həmdə RoundCube istifadə edəcəyik.

```
cd /usr/ports/www/apache22 # apache22-nin portuna daxil oluruq.
make config # Susmaya görə olan modulları daxil
 # edirik.(Bütün depends'lərdə IPv6-dan
 # başqa)
make install clean # Yükləyirik.

echo 'apache22_enable="YES"' >> /etc/rc.conf # Startup-a əlavə edirik.

cd /usr/ports/lang/php53 # PHP5.3-ü yükləyirik(5.3.23 versiyası)
make config # Aşağıdakı modulları seçirik.
```

```
php53-5.3.23

[] AP2FILTER Use Apache 2.x filter interface (experimental)
[x] APACHE Build Apache module
[x] CGI Build CGI version
[x] CLI Build CLI version
[] DEBUG Install debug symbols
[] FPM Build FPM version (experimental)
[] IPV6 IPv6 protocol support
[x] LINKTHR Link thread lib (for threaded extensions)
[] MAILHEAD mail header patch
[] MULTIBYTE zend multibyte support
[x] SUHOSIN Suhosin protection system

< OK > <Cancel>

make install clean # Yükləyirik. Bütün Dependslərdə IPv6-dan
 başqa hər şey susmaya görə

ee /usr/local/etc/apache22/httpd.conf # Aşağıdakı sətirləri faylin sonuna
 əlavə edirik.

AddType application/x-httpd-php .php
AddType application/x-httpd-php-source .phps

DirectoryIndex index.html index.php # index.php-ni bu sətirin qarşısına
 yazırıq.

cd /usr/ports/lang/php53-extensions/ # PHP53 üçün lazım olan
 genişlənmələr yükleməliyik.
 # Aşağıdakı modulları
 seçirik(SQLITE və IPV6-dan başqa)

make config
```

```
php53-extensions-1.6

[x] BCMath bc style precision math functions
[] BZ2 bzip2 library support
[] CALENDAR calendar conversion support
[x] CTYPE ctype functions
[] CURL CURL support
[] DBA dba support
[x] DOM DOM support
[x] EXIF EXIF support
[x] FILEINFO fileinfo support
[x] FILTER input filter support
[] FTP FTP support
[x] GD GD library support
[x] GETTEXT gettext library support
[] GMP GNU MP support
[x] HASH HASH Message Digest Framework
[x] ICONV iconv support
[] IMAP IMAP support
[] INTERBASE Interbase 6 database support (Firebird)
[x] JSON JavaScript Object Serialization support
[x] LDAP OpenLDAP support
[x] MBSTRING multibyte string support
[x] MCRYPT Encryption support
[] MSSQL MS-SQL database support
[x] MySQL MySQL database support
[x] MySQLi MySQLi database support
[] ODBC ODBC support
[x] OPENSSL OpenSSL support
[] PCNTL pcntl support (CLI only)
[] PDF PDFlib support (implies GD)
[x] PDO PHP Data Objects Interface (PDO)
[] PDO_MYSQL PDO MySQL driver
[] PDO_PGSQL PDO PostgreSQL driver
[x] PDO_SQLITE PDO sqlite driver
[] PGSQL PostgreSQL database support
[x] PHAR phar support
[x] POSIX POSIX-like functions
[] PSPELL pspell support
[] READLINE readline support (CLI only)
[] RECODE recode support
[x] SESSION session support
[] SHMOP shmop support

v(+)
67%
```

```

[x] SIMPLEXML simplexml support
[] SNMP SNMP support
[] SOAP SOAP support
[x] SOCKETS sockets support
[] SQLITE sqlite support
[] SQLITE3 sqlite3 support
[] SYBASE_CT Sybase database support
[] SYSVMSG System V message support
[] SYSVSEM System V semaphore support
[] SYSVSHM System V shared memory support
[] TIDY TIDY support
[x] TOKENIZER tokenizer support
[] WDDX WDDX support (implies XML)
[x] XML XML support
[x] XMLREADER XMLReader support
[] XMLRPC XMLRPC-EPI support
[x] XMLWRITER XMLWriter support
[] XSL XSL support (Implies DOM)
[] ZIP ZIP support
[] ZLIB ZLIB support

```

100%

make install clean # Yükləyirik.

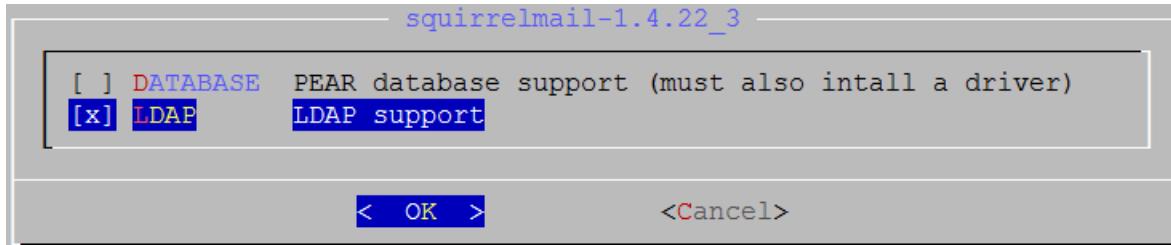
WEBMail-in qurulması.

Biz həm **SquirrelMail** həmdə **Roundcube**-un qurulmasını edəcəyik. Ancaq birinci **SquirrelMail**-dən başlayaqq.

```

cd /usr/ports/mail/squirrelmail # SquirrelMail-i portlardan yükleyək.
make config # Lazımı modulları seçək.

```


make install clean # Yükləyirik.

```

ee /usr/local/etc/apache22/Includes/squirrelmail.conf # SquirrelMail-in
 WEB-dən açılması
 üçün onun
 quraşdırmasını
 apache-a əlavə
 edək.Faylin
 tərkibi
 aşağıdakı
 sətirlərdən
 ibarət
 olacaq.

```

```

Alias /squirrelmail/ "/usr/local/www/squirrelmail/"
<Directory "/usr/local/www/squirrelmail">
 AllowOverride None
 Options None
 Order allow,deny
 Allow from all
</Directory>

```

```

cd /usr/local/www/squirrelmail/ # SquirrelMail-in qurasdırılması üçün
 qovluğa daxil oluruq
./configure # Scripti işə salırıq və Menyu açılır

```

1. Seçirik Opsiya: “**2. Server Settings**”
2. Seçirik Opsiya: “**1. Domain**” # Domain adını veririk(Bizim halda: **postfix.az** və **Enter**)
3. Seçirik Opsiya: “**A. Update IMAP Settings**” və “**5. IMAP Port**” sonra isə **993**-ü daxil edirik və **Enter**.
4. Seçirik Opsiya: “**7. Secure IMAP (TLS)**” və “**Enable TLS (y/n) [n]: y**” edib **Enter** sıxırıq.
5. Seçirik Opsiya: “**8. Server software**” və “**dovecot**” sözünü daxil edib **Enter** sıxırıq.
6. Seçirik Opsiya: “**R Return to Main Menu**” sıxıb əsas menyuya qayıdırıq.
7. Seçirik Opsiya: “**10. Languages**” və “**2. Default Charset**”-i **utf-8** yazıb **ENTER** sıxırıq.
8. Seçirik Opsiya: “**S Save data**” və iki dəfə **ENTER** sıxırıq. “**Q Quit**” çıxırıq.

SquirrelMail-in Quota Pluginini yükleyək.

```
cd /usr/ports/mail/squirrelmail-check_quota-plugin/ # Port-una daxil olaq.
make install clean # Yükləyək.
cd /usr/local/www/squirrelmail/plugins/check_quota # Config qovluğununa
 # daxil olaq ki,
 # qurasdırıraq.
cp config.sample.php config.php # Sample faylini
 # qurasdırma faylına
 # nüsxələyək.

ee config.php # Faylin içində
 # aşağıdakı sətirlərə
 # uyğun dəyişiklikləri
 # edin.

$settings['quota_type'] = 1;
$settings['graph_type'] = 1;
$settings['info_above_folders_list'] = 0;
$settings['show_intro_texts'] = 1;
$settings['details_above_graph'] = 0;
```

AutoSubscribe Plugininin yüklenməsi.

Bu Plugin bütün istifadəçilər üçün Spam qovluğunun yaradılmasına cavabdehdir. O həmçinin '**Maildir**' qovluğunuda yeniləyir.

```
cd /usr/local/www/squirrelmail/plugins # Ünvana daxil
 # oluruq ki, plugin
 # yükləyək.
 # autosubscribe-
 # 1.1-1.4.2.tar.gz
 # adlı modulu
```

```

internetdən bu
qovluğa endirin.

tar -zvxf autosubscribe-1.1-1.4.2.tar.gz # tar.gz faylı
 plugins qovluğuna
 açırıq.

cd autosubscribe # Açıdığımız
 qovluğa daxil
 oluruq.

cp config_sample.php config.php # Sample faylını config
 faylına nüsxələyək.

ee config.php # config faylında aşağıdakı iki
 sətiri uyğun olaraq dəyişin.

$autosubscribe_folders='INBOX.Spam';
$autosubscribe_special_folders='INBOX.Spams';

TimeOut Plugin-in yüklənməsi
cd /usr/ports/mail/squirrelmail-timeout_user-plugin # Port-una daxil
 oluruq.
make install clean # Yükləyirik.

İşə salmaq üçün işə '/usr/local/www/squirrelmail' qovluğuna daxil olub
'configure' scriptini işə salmaq lazımdır.
cd /usr/local/www/squirrelmail # SquirrelMail qovluğuna daxil oluruq.
./configure # Scripti işə salırıq.
1. Seçirik: "8. Plugins"
2. Plugini yüklemək üçün sadəcə onun rəqəminə sıxmaq yətər. Və istədiyiniz
Pluginləri seçə bilərsiniz.
3. Seçirik: "compatibility", "check_quota", "timeout_user", "autosubscribe",
"calendar", "administrator"
4. Seçirik: "S Save data" sonra Enter və "Q Quit"

echo "192.168.1.100 `hostname`" >> /etc/hosts # Apache-i aldadaq ki,
 tez işə düşsün.

/usr/local/etc/rc.d/apache22 restart # Sonda apache-i işə salaq.

Sonda işə aşağıdakı linkə daxil olaraq SquirrelMail-mizi test edirik.
http://mail.postfix.az/squirrelmail/src/configtest.php
Əgər sizdə Date/TimeZone səhvi və aşağıdakı şəkildə olan səhv çıxsa
ERROR: You have enabled any one of magic_quotes_runtime, magic_quotes_gpc or magic_quotes_sybase in your PHP configuration. We
recommend all those settings to be off. SquirrelMail may work with them on, but when experiencing stray backslashes in your mail or other strange behaviour, it
may be advisable to turn them off.

Onu aşağıdakı qaydada düzəldə bilərsiniz.
cd /usr/local/etc/ # PHP inisializasiya üçün qovluğuna daxil oluruq
cp php.ini-production php.ini # Inisializasiya faylını copy edək.

ee php.ini # PHP-nin inisializasiya faylını aşağıdakı sətirlərə
 uyğun olaraq dəyişin
short_open_tag = On

```

```
date.timezone = "Asia/Baku"

apachectl graceful # Apache-i reload edək və yenədə Browserdən test
 # edək. Aşağıdakı şəkilə uyğun bir şəkil çap
 # edilməlidir. Yəni nəticə uğurludur.
```

SquirrelMail configtest

This script will try to check some aspects of your SquirrelMail configuration and point you to errors wherever it can find them. You need to go run `conf.pl` in the `config/` directory first before you run this script.

```
SquirrelMail version: 1.4.22
Config file version: 1.4.0
Config file last modified: 11 April 2013 04:26:44

Checking PHP configuration.
PHP version 5.3.23 OK.
Running as www(80) / www(80)
display_errors: error_reporting: 22527
variables_order OK. GPCs.
PHP extensions OK. Dynamic loading is disabled.
Config path OK.
Data dir OK.
Attachment dir OK.
Plugins OK.
Themes OK.
Default message OK.
Base URL detected as: http://mail.postfix.az/squirrelmail/src (location base autodetected)

Checking outgoing mail service...
SMTP server OK (22 mail.postfix.az ESMTP Postfix (2.9.3))
Checking IMAP service...
IMAP server ready (- or CRABILITY_DISABLE=1 LITERAL+ SASL-IR LOGIN-REFERRALS ID ENABLE AUTH=PLAIN AUTH=LOGIN) Camal's Mail Server Ready.)
Capable: + CAPABILITY IMAP4REV1 LITERAL+ SASL-IR LOGIN-REFERRALS ID ENABLE SORT SORT=DISPLAY THREAD=REFERENCES THREAD=REFS MULTIAPPEND UNSELECT IDLE CHILDREN NAMESPACE UIDPLUS LIST-EXTENDED LISTLEVEL=1
constructor generic, EXTERNAL SEARCHES WITHIN CONTEXT-SEARCH LIST-STATUS QUOTA AUTH=PLAIN AUTH=LOGIN
Checking internationalization (I18N) settings.
gettext - Gettext functions are available. On some systems you must have appropriate system locales compiled.
mbstring - Mbstring functions are available.
record - Record functions are unavailable.
iconv - Iconv functions are available.
timezone - Webmail users can change their time zone settings.
Checking database functions.
not using database functionality.

Congratulations, your SquirrelMail setup looks fine to me!
```

Sonda isə aşağıdakı linkə daxil olub AD-də yaradılan istifadəçi və şifrə ilə daxil oluruq.

<http://mail.postfix.az/squirrelmail/>

WEBMail RoundCube

```
cd `whereis roundcube | awk '{ print $2 }'` # RoundCube-un Portuna daxil
 # oluruq.

make config # Şəkildə göstərilən modulları seçirik.

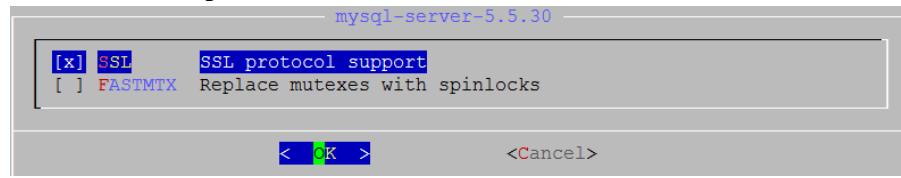
roundcube-0.8.6.1
[] GD Enable GD support (image conversion)
[] LDAP Enable LDAP support (address book)
[] NSC Install network spellchecker
[x] PSPELL Enable PSpell support (internal spellcheck)
[x] SSL Enable SSL support (imaps or google spellcheck)

(*) MySQL Use MySQL backend
() PGSQL Use PostgreSQL backend
() SQLITE Use SQLite backend (needs PHP 5.3 or below)

< [] K > <Cancel>
make install clean # Yükləyirik.
```

RoundCube-un işlemesi için biz ona MySQL baza, istifadəçi adı və şifrə yaratmalıyıq. Bunun üçün isə MySQL-i yüklemək lazımdır.

```
cd /usr/ports/databases/mysql55-server/ # Portuna daxil oluruq.
make config # Yalnız SSL modulu seçirik.
```



```
make install clean # Yükleyirik.
```

```
echo 'mysql_enable="YES"' >> /etc/rc.conf # MySQL-i Startup-a əlavə edirik.
```

```
/usr/local/etc/rc.d/mysql-server start # İşə salırıq.
```

```
/usr/local/bin/mysql_secure_installation # MySQL-i quraşdırırıq.
```

Enter current password for root (enter for none):

Set root password? [Y/n] **Y** # Yes deyirik.

New password: # Yeni şifrəni yazırıq.

Re-enter new password: # Yeni şifrəni təkrar yazırıq.

Remove anonymous users? [Y/n] **Y** # Yes deyirik

Disallow root login remotely? [Y/n] **Y** # Yes deyirik

Remove test database and access to it? [Y/n] **Y** # Yes deyirik

Reload privilege tables now? [Y/n] **Y** # Yes deyirik

```
mysql -u root -p
mysql> CREATE DATABASE roundcubemail; # MySQL-ə daxil oluruq.
 # RoundCube üçün baza yaradırıq.
```

Query OK, 1 row affected (0.00 sec)

Həmin baza üçün istifadəçi adı və şifrə yaradırıq.

```
mysql> GRANT ALL PRIVILEGES ON roundcubemail.* TO roundcube@localhost
IDENTIFIED BY 'freebsd';
Query OK, 0 rows affected (0.00 sec)
```

```
chown -R www:www /usr/local/www/roundcube/ # RoundCube fayllarına Apache
 # üçün yetki veririk.
```

Apache üçün yeni quraşdırma faylları ünvani yaradırıq.

```
echo "Include /usr/local/domen/*" >> /usr/local/etc/apache22/httpd.conf
```

```
mkdir -p /usr/local/domen/ # Yetki verdiyimiz qovluğu yaradırıq.
```

```
chown -R www:www /usr/local/domen # Apache üçün həmin qovluğa yetki
 # veririk.
```

```
mv /usr/local/www/roundcube/.htaccess /root/homefold-htaccess # Mütləq
 # bunu
 # edirik. Əks
 # halda WEB
 # ilə yetki
 # ala
```

Həmçinin qeyd eləmək istəyirəm ki, roundcube-dan çıxan error mesajları siz '**/var/log/httpd-error.log**' faylından əldə edə bilərsiniz.

```
ee /usr/local/domen/mail.postfix.az # Yeni VirtualHost yaradıb içinə aşağıdakı
 tərkibi əlavə edirik
<VirtualHost *>
 ServerName mail.postfix.az
 ServerAlias www.mail.postfix.az
 DocumentRoot "/usr/local/www/roundcube"
<Directory "/usr/local/www/roundcube">
 Options All
 Options FollowSymLinks
 AllowOverride AuthConfig
 Order allow,deny
 Allow from all
</Directory>
</VirtualHost>

apachectl graceful # Apache-ı reload edirik.
apachectl -t # Apache-ı test edirik.
httpd -S # VirtualHost-u Test edirik
```

Sonra WEB ilə aşağıdakı linkə daxil olaq ki, RoundCube-un tələbatlarını yoxlayaq. Ancaq quraşdırılmalarımız bitdikdən sonra mütləq '**/usr/local/www/roundcube/installer/**' qovluğununu ya silin yada yerini dəyişin.
<http://mail.postfix.az/installer>

Aşağıdakı şəkilə uyğun formada bir şəkil çap ediləcək. Və '**Next**' düyməsini sıxırıq.

Checking PHP version

Version: **OK** (PHP 5.3.23 detected)

Checking PHP extensions

The following modules/extensions are *required* to run Roundcube:

PCRE: **OK**
 DOM: **OK**
 Session: **OK**
 XML: **OK**
 JSON: **OK**

The next couple of extensions are *optional* and recommended to get the best performance:

FileInfo: **OK**
 Libiconv: **OK**
 Multibyte: **OK**
 OpenSSL: **OK**
 Mcrypt: **OK**
 Intl: **OK**
 Exif: **OK**

Checking available databases

Check which of the supported extensions are installed. At least one of them is required.

MySQL: **OK**
 MySQLi: **OK**
 PostgreSQL: **NOT AVAILABLE** (Not installed)
 SQLite (v2): **NOT AVAILABLE** (Not installed)

Check for required 3rd party libs

This also checks if the include path is set correctly.

PEAR: **OK**
 MDB2: **OK**
 Net_SMTP: **OK**
 Net_IDNA2: **OK**
 Mail_mime: **OK**

Checking php.ini/.htaccess settings

The following settings are *required* to run Roundcube:

file_uploads: **OK**
 session.auto_start: **OK**
 zend.ze1_compatibility_mode: **OK**
 mbstring.func_overload: **OK**
 magic_quotes_runtime: **OK**
 magic_quotes_sybase: **OK**
 date.timezone: **OK**

The following settings are *optional* and recommended:

allow_url_fopen: **OK**

[NEXT](#)

Quraşdırma faylları '**/usr/local/www/roundcube/config**' qovluğununa nüsxələdikdən sonra aşağıdakı sətiri uyğun olaraq '**main.inc.php**' faylında dəyişin.

\$rcmail_config['support_url'] = 'http://mail.postfix.az';

MySQL-i Roundcube WEB ilə quraşdırıq.

Database setup

db_dsnw

Database settings for read/write operations:

MySQL	Database type
localhost	Database server (omit for sqlite)
roundcubemail	Database name (use absolute path and filename for sqlite)
roundcube	Database user name (needs write permissions)(omit for sqlite)
.....	Database password (omit for sqlite)

Imap-i quraşdırıq.

IMAP Settings

default_host
The IMAP host(s) chosen to perform the log-in

Leave blank to show a textbox at login. To use SSL/IMAPS connection, type ssl://hostname

default_port

TCP port used for IMAP connections

username_domain

Automatically add this domain to user names for login
Only for IMAP servers that require full e-mail addresses for login

CLI-dan **IMAPS**-in test edilməsi üçün aşağıdakı əmrdən istifadə edə bilərsiniz.
openssl s_client -connect localhost:993 # Bu əmrilə **SSL** ilə **Dovecot**-un Port-una qoşuluruq.

SMTP-ni quraşdırıraq.

SMTP Settings

smtp_server

Use this host for sending mails
To use SSL connection, set ssl://smtp.host.com. If left blank, the PHP mail() function is used

smtp_port

SMTP port (default is 25; 465 for SSL; 587 for submission)

smtp_user/smtp_pass

SMTP username and password (if required)

Use the current IMAP username and password for SMTP authentication

smtp_log
 Log sent messages in {log_dir}/sendmail or to syslog.

Ekran opsiyalarından aşağıdakılarda dəyişiklik edirik. Və "Create Config" düyməsinə sıxırıq.

Display settings & user prefs

language *

The default locale setting. This also defines the language of the login screen.
Leave it empty to auto-detect the user agent language.
Enter a [RFC1766](#) formatted language name. Examples: en_US, de_DE, de_CH, fr_FR, pt_BR

skin *

Name of interface skin (folder in /skins)

mail_pagesize *

Show up to X items in the mail messages list view.

addressbook_pagesize *

Show up to X items in the contacts list view.

prefer_html *
 Prefer displaying HTML messages

preview_pane *
 If preview pane is enabled

htmleditor *

draft_autosave *

Sonra şəkildəki göstərilən '**main.inc.php**' və '**db.inc.php**' kimi faylları yükleyib '**/usr/local/www/roundcube/config**' qovluğuna yerləşdirmək lazımdır.

Copy or download the following configurations and save them in two files (names above the text box) within the /usr/local/www/roundcube/config directory
Make sure that there are no characters outside the <?php ?> brackets when saving the files.

chown -R www:www roundcube/ # Apache istifadəcisinə Roundcube qovluğu üçün yetki veririk. Ardınca da "**Continue**" düyməsinə sıxmaq lazımdır.

SMTP və IMAP test etdikdə aşağıdakı nəticəni verməlidir sizə.

Test SMTP config

Server: **ssl://localhost**
 Port: 465

User: **camal.shahverdiyev**

Password: *********

Trying to send email...
 SMTP send: **OK**

Sender **camal.shahverdiyev@postf**

Recipient **ramil.mustafayev@postfix.a**

Send test mail

Test IMAP config

Server **ssl://localhost**

Port **993**

Username **camal.shahverdiyev**

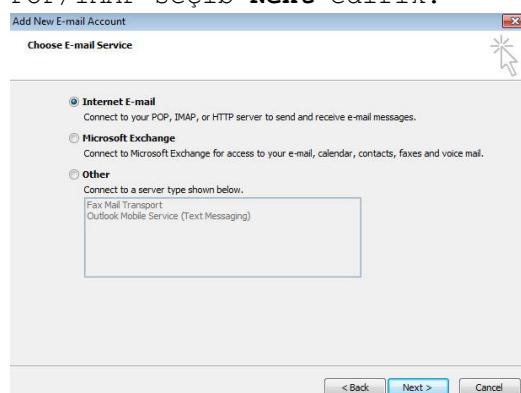
Password *********

Check login

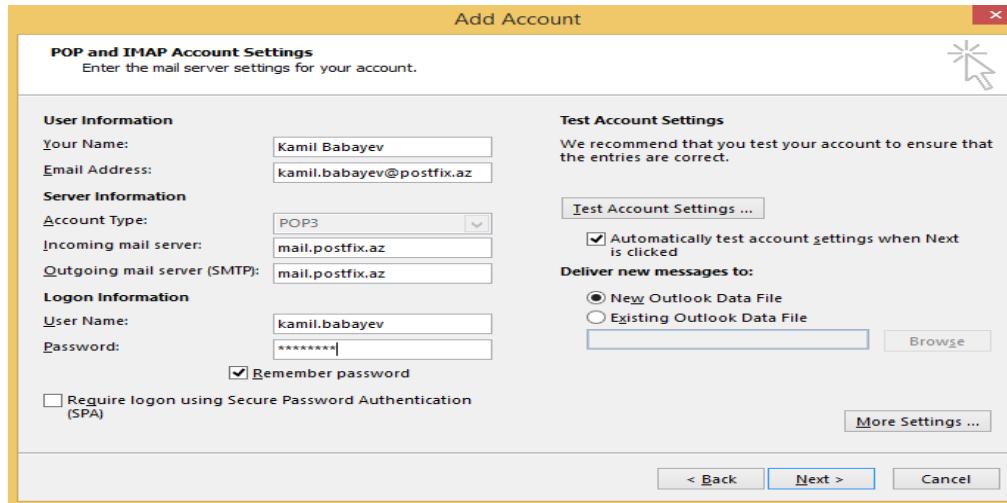
İndi isə İki Client arasında OutLook quraşdırıraq.

Client-in biri **kamil.babayev** digəri isə **ramil.mustafayev** olacaq.

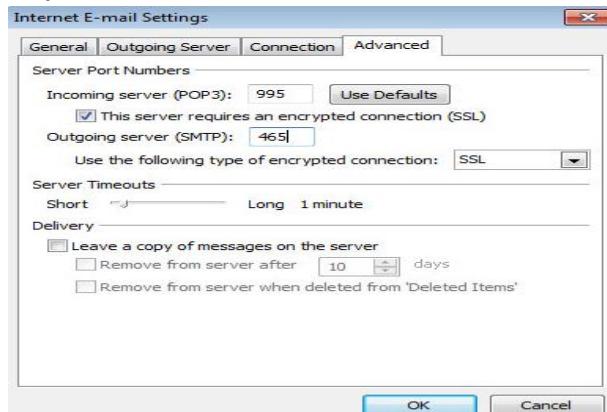
Hal-Hazırda **Kamil Babayev** üçün POP quraşdırıcıyıq. Şəkildə göründüyü kimi POP/IMAP seçib **Next** edirik.

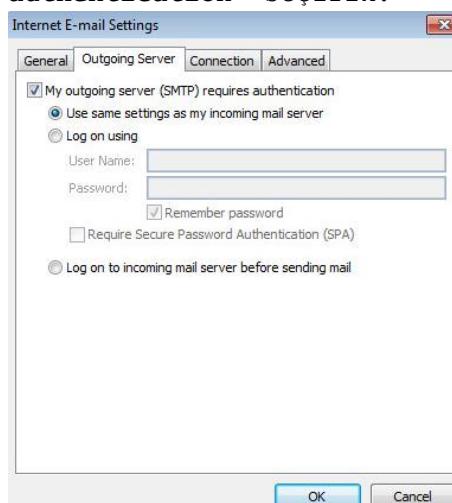
İndi isə **POP/Imap**, **Login** və **Şifrə** quraşdirmalarımızı edek və ardınca '**More Settings**' düyməsini sıxaq.

Sonra isə "Advanced" bölümündə POP3-də 'This server requires an encrypted connection (SSL)' düyməsinə qış qoyurraq və SMTP-də isə 465-ci port yazıb SSL seçirik.

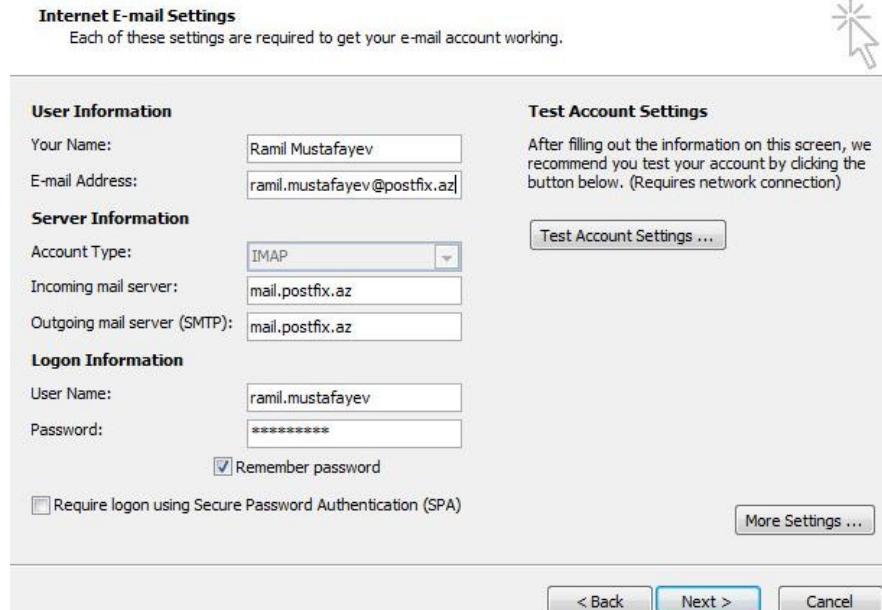

Və 'Outgoing Server' bölümündə isə 'My outgoing server (SMTP) requires authentication' seçirik.

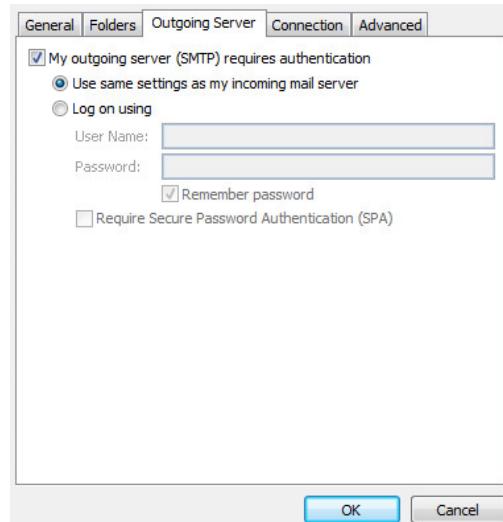

Sonra **"Ok"**, **"Next"** və **"Finish"**. Email yesiyi istifadəçi adına yaradılmasını təklif edəndə şəkildəki kimi qəbul edib **'OK'** düyməsini sıxırıq.

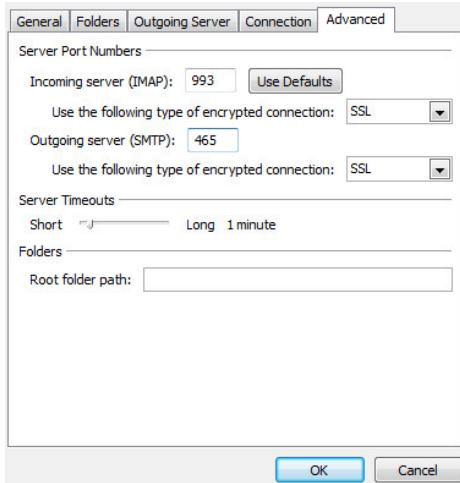
İndi isə Digər clientlə **ramil.mustafayev** istifadəcisinin email clientini **IMAPS/SMTPTS** üçün quraşdırıq. **kamil** istifadəcisində etdiyimiz kimi eyni qaydada olacaq. Ancaq burda protocol **POP** yox **IMAP** seçiləcək.

Eyni qaydada olaraq **"More Settings"** ardınca **"Outgoing Server"** və **"My outgoing server (SMTP) requires authentication"** seçirik.

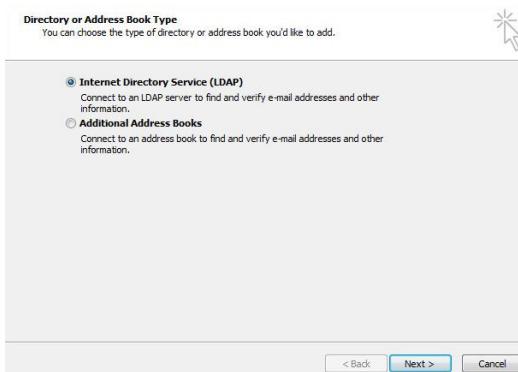
Sonra da **"Advanced"**-ə keçib **IMAP/SSL** seçirik və **SMTP/SSL** seçib portu **465** edirik və **"OK"** sıxırıq.

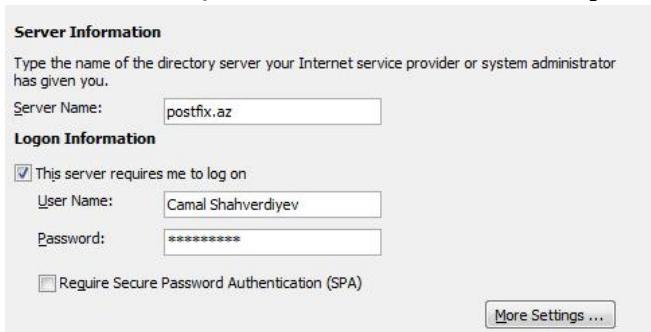
"Next" və **"Finish"**. Çıxan istifadəçi adı inisializasiyasına **OK** cavabı veririk. Test üçün fayl attach edərək mail yollayın. Həmçinin WEB ilə.

Istifadəçinin LDAP bazasından istifadəçi listlərini əldə eləmək istəsəniz aşağıdakı qaydani hər bir istifadəçidə eləsəniz yetər.

Microsoft Outlook 2007 Client-də **Tools -> Account Settings -> Address Books -> new** və ardıcılıq aşağıdakı qaydada edəcəksiniz. Şəkildə görüldüyü kimi. Next düyməsini sıxın.

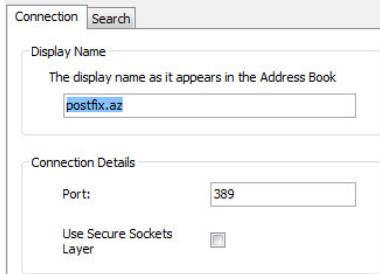

Atributları şəkildəki kimi doldururuq.

Server Name: **postfix.az** (This server requires me to log on - seçirik)
 User Name: **Camal Shahverdiyev**
 Password: *********

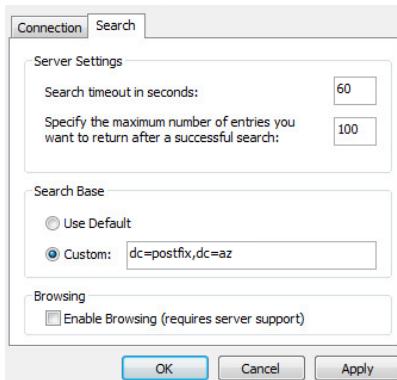
Sonra '**More Settings**' düyməsini sıxırıq. "Connection" bölümündə isə aşağıdakı quraşdirmaları edirik.

Display name: **postfix.az**

Port: **389**

Və sonda '**Search**' bölümünə keçib şəkildəki quraşdirmaları edirik. Və **OK** -> **Finish** düyməsini sıxırıq.

Custom: **dc=postfix,dc=az**

Ctrl+Shift+B -> **Tools** -> **Options** Köhnə **Contacts**-i seçib **remove** düyməsini sıxsاز və "Show this address list first: postfix.az" seçsəz axtarış üçün daha rahat olar. İstifadəçinin **Contacts Address Book**-da **postfix.az** seçməyi unutmayın. Sonra **kamil** istifadəcisinə axtarış edin və nəticəni görəcəksiniz. Unutmayın **LDAP** quraşdirmalarını **Admin yox** hər istifadəçinin **öz adından** eləsəniz də **işləyəcək**.

BÖLÜM 9

Linux üçün disk və şəbəkə dayanıqlığı

- **Linux BOND**
- **Linux FCoE**
- **Multipath disklerin işlək vəziyyətdə genişləndirilməsi**

İstənilən Linux və Unix əməliyyat sistemlərinin üstündə şəbəkə kartının birləşdirilməsi imkanı mövcuddur. Tələb, mövcud serverin 1 Gigabitlik şəbəkə kartının keçirilmə qabiliyyəti tab gətirmədikdə yaranır. Bu tələbin qarşılığında bond deyilən program təminatı var hansı ki, Cisco-nun channel-group-na uyğun metodу ilə öz daxili şəbəkə kartlarını virtual strukturda düzür. Bu başlıqda bondu açıqlayırıq. Eyni zamanda da artıq fiber-channel qosulmaları ethernet üzərindən daha təkmilləşdiriyinə görə, ethernet üzərindən fiber-channel trafikinin ötürülməsi üçün şəbəkə kartında lazımi quraşdırırmaların edilməsi açıqlanacaq. Şirkətinizin işlək bir sisteminin üzərində belə bir tələb yarana bilər ki, FC vasitəsilə paylaşılmış disklər yenidən formatlanmadan artırılmış hissəsi istifadəyə verilsin. Bu halda siz diski umount edə bilməyəcəksiz və məcburi extend edib formatlayacaqsınız. Başlığımız bunun haqqında da danışır.

Linux BOND

Bonding nədir və bu necə işleyir

Bonding portun trunk edilməsi ilə eyni şeydir. Bonding terminini məhz ona görə istifadə edirik ki, bir neçə şəbəkə kartını 1 nöqtəyə cəmləşdiririk.

Bonding size izin verir ki, çoxlu portları 1 qrup daxilində əlaqələndirəsiz hansı ki, şəbəkə genişliyini effektiv şəkildə birləşdirir. Bonding həmçinin size şərait yaradır ki, multi-gigabitlik kanallar yaradaraq trafikinizi geniş şəbəkə axını üzərindən ötürə bilərsiniz. Misal üçün siz 3 ədəd megabitlik portlarınızın 1 ədəd 3 megabitlik trunk portun üzərindən birləşdirə bilərsiniz. Bu 3 megabit sürətin ekvivalenti olacaq.

Harda bonding-i istifadə etməliyəm?

Siz istənilən dayanıqlı linklər, səhvə davamıyyət yada yükün bölüşdürülməsi üçün bunu istifadə edə bilərsiniz. Bu yüksək davamıyyətli şəbəkə segmentinin əldə edilməsi üçün ən yaxşı yoldur. Bonding-i əksər hallarda 802.1q VLAN dəstəklənməsində istifadə edirlər(həmçinin sizin şəbəkə avadanlığı da 802.1q protokolun istifadə edilməsini dəstəkləməlidir)

Bonding-in hansı tipləri mövcuddur

mode=1 (active-backup)

Active-backup politikası: Yalnız bond tabeçiliyində olan şəbəkə kartlarından biri aktiv vəziyyətdə olur. Digər interfeyslərdən biri yalnız və yalnız o halda aktiv vəziyyətdə gəlir ki, aktiv olan interfeys-də səhv baş verir yada hansısa səbəbdən deaktiv vəziyyətə keçir. Bond-un MAC ünvanı çöl tərəfdə yalnız bir şəbəkə kartı üzərində görünür ki, şəbəkə Swith-ini caşdırmasın. Bu rejim səhvə davamlı şəraiti yaradır.

mode=2 (balance-xor)

XOR politikası: Qayıdışa əsaslanır[(source MAC ünvan, destination MAC ünvan ilə XOR-laşdırırlar) ikinci dərəcəli şəbəkə kartlarını saygıca salır. Bu mənsəbdə olan hər bir MAC ünvan üçün, asılılığında olan eyni slave-i seçir. Bu rejim yüksək davamıyyət və səhvə davamlılıq üçün şəraiti yaradır.

mode=3 (broadcast)

Broadcast politikası: Asılılığında olan bütün şəbəkə kartları üzərindən hər şeyi ötürür. Bu rejim səhvə davamlılıq üçündür.

mode=4 (802.3ad)

IEEE 802.3ad Dynamic link aggregation. Ümumi qrup yaradır hansı ki, bunda öz növbəsində eyni sürət və duplex quraşdırmalarını yayımlayır. Bütün asılılığında olan slave-ləri bir aktiv birləşdiricidə utilizasiya edir hansı ki 802.3ad spesifikasiyasında bu haqda ətraflı yazılır.

- Planlı tələblər:

- **Ethtool** aləti ilə siz sürət və duplex haqqında, hər bir şəbəkə kartı haqqında ətraflı məlumat əldə edə bilərsiniz.
- Switch IEEE 802.3ad Dynamic Link Aggregation-u dəstəkləməlidir. Əksər Switchlər bəzi tip quraşdırılarda hər bir hal üçün 802.3ad rejiminin aktivləşdirilməsini tələb edir.

mode=5 (balance-tlb)

Adaptive transmit load balancing: Kanal bonding-i hansı ki, heç bir switch dəstəklənməsinə ehtiyacı yoxdur. Cıxış trafiki hal-hazırkı yükləmənin içində hər bir slave üçün yayılmışdır (Sürətdən asılı olaraq hesablanır). Gələn trafik isə hal-hazırkı slave-dən daxil olur. Əgər daxil olan trafikin slave-ində problem olarsa, digər slave adapter düşən slave-in MAC ünvanını özünə götürür.

- Plan: Baza driverlərində slave-lərin sürətinin hesablanması üçün **ethtool** istifadə edilir

mode=6 (balance-alb)

Adaptive load balancing: IPv4 trafiki üçün balance-tlb və load-balancing-i özündə cəmləşdirir və heç bir switch dəstəklənməsinə eythiyacı yoxdur. Qayıdış yük bölməsi ARP razılılaşması ilə həll edilir. Bond driver-i local sistemdən gələn ARP cavabları cıxışda tutur və mənbənin MAC ünvanını silib öz bond Slave-ində olan adapterlərin birinin MAC ünvanını yazar ki, fərqli ünvanlar server üçün fərqli avadanlıq ünvanı istifadə etsin.

CentOS 6.5-də bunun quraşdırılması aşağıdakı kimi olur.

Deyək ki, iki ədəd şəbəkə kartımız var **eth0** və **eth1**. Bu şəbəkə kartlarını **bond0** adında birləşdiririk.

```
[root@bimn1 network-scripts]# cat ifcfg-bond0 # Bond0-u yaradırıq
DEVICE=bond0
IPADDR=10.40.7.50
NETMASK=255.255.255.0
GATEWAY=10.40.7.1
ONBOOT=yes
BOOTPROTO=static
BONDING_OPTS="mode=1 miimon=100 primary=eth0" # Bond üçün model-i seçirik,
 # yəni active-backup
USERCTL=no

[root@bimn1 network-scripts]# cat ifcfg-eth0 # eth0-i bond0-a əlavə edirik
DEVICE="eth0"
BOOTPROTO="static"
ONBOOT="yes"
TYPE="Ethernet"
MASTER=bond0
SLAVE=yes
USERCTL=no

[root@bimn1 network-scripts]# cat ifcfg-eth1 # eth1-i bond0-a əlavə edirik
DEVICE="eth1"
```

```
BOOTPROTO="static"
ONBOOT="yes"
TYPE="Ethernet"
MASTER="bond0"
SLAVE=yes
USERCTL=no
```

```
[root@bimn1 ~]# cat /proc/net/bonding/bond0 # Bond0 statusuna baxırıq
Ethernet Channel Bonding Driver: v3.7.1 (April 27, 2011)
```

```
Bonding Mode: load balancing (round-robin)
MII Status: up
MII Polling Interval (ms): 0
Up Delay (ms): 0
Down Delay (ms): 0
```

```
Slave Interface: eth0
MII Status: up
Speed: 1000 Mbps
Duplex: full
Link Failure Count: 0
Permanent HW addr: 84:8f:69:50:a8:ae
Slave queue ID: 0
```

```
Slave Interface: eth1
MII Status: up
Speed: 1000 Mbps
Duplex: full
Link Failure Count: 0
Permanent HW addr: 84:8f:69:50:a8:b0
Slave queue ID: 0
```

Linux FCoE

FCoE - Fibre Channel Over Ethernet yeni şəbəkə texnologiyasıdır hansı ki, Fibre Channel çərçivələrini Ethernet şəbəkəsi üzərindən enkapsulyasiya edir. Bu 10 Gigabit Ethernet(və daha da çox) şəbəkəsi üzərindən Fibre Channel protokolun istifadə edilməsinə şərait yaradır.

Öncə RHEL-in rəsmi 6.5-ci versiya diskini serverimizə mount edirik.

```
mkdir /media/CentOS/ # Bu ünvan Mount edəcəyimiz RHEL DVD
 diskini üçündür.
```

```
mount /dev/sr0 /media/CentOS/ # DVD diskini öncə yaratdığımız qovluğa
 mount edirik.
```

Sonra **/etc/yum.repos.d/CentOS-Media.repo** adlı fayl yaradıb içine aşağıdakı kontenti əlavə edirik:

```
[c5-media]
name=CentOS-$releasever - Media
baseurl=file:///media/CentOS/
 file:///media/cdrom/
 file:///media/cdrecorder/
gpgcheck=0
enabled=1
gpgkey=file:///etc/pki/rpm-gpg/RPM-GPG-KEY-beta

yum update # Reposları yeniləyirik.
yum install fcoe-utils.x86_64 fcoe-target-utils.noarch # Lazımı
 paketləri yükləyirik.
```

```
cd /etc/fcoe/ # FCoE ünvanına daxil olurq
```

```
[root@hp_proliant fcoe]# ethtool eth2 # FC adapterimizi tapırıq
Settings for eth2:
```

```
Supported ports: [FIBRE]
Supported link modes: 1000baseT/Full
 10000baseT/Full
Supported pause frame use: Symmetric Receive-only
Supports auto-negotiation: Yes
Advertised link modes: 1000baseT/Full
 10000baseT/Full
Advertised pause frame use: Symmetric Receive-only
Advertised auto-negotiation: Yes
Link partner advertised link modes: 1000baseT/Full
 10000baseT/Full
Link partner advertised pause frame use: Symmetric
Link partner advertised auto-negotiation: Yes
Speed: 8000Mb/s
Duplex: Full
Port: FIBRE
PHYAD: 1
Transceiver: internal
```

```

Auto-negotiation: on
Supports Wake-on: g
Wake-on: g
Current message level: 0x00000000 (0)

Link detected: yes

[root@hp_proliant fcoe]# ethtool eth3 # İkinci FCoE kartı tapırıq
Settings for eth3:
 Supported ports: [FIBRE]
 Supported link modes: 1000baseT/Full
 10000baseT/Full
 Supported pause frame use: Symmetric Receive-only
 Supports auto-negotiation: Yes
 Advertised link modes: 1000baseT/Full
 10000baseT/Full
 Advertised pause frame use: Symmetric Receive-only
 Advertised auto-negotiation: Yes
 Link partner advertised link modes: 1000baseT/Full
 10000baseT/Full
 Link partner advertised pause frame use: Symmetric
 Link partner advertised auto-negotiation: Yes
 Speed: 8000Mb/s
 Duplex: Full
 Port: FIBRE
 PHYAD: 1
 Transceiver: internal
 Auto-negotiation: on
 Supports Wake-on: g
 Wake-on: g
 Current message level: 0x00000000 (0)

Link detected: yes

[root@hp_proliant fcoe]# cp cfg-ethx cfg-eth2 # eth2 şəbəkə kartı üçün FCoE
 quraşdırmasını nüsxələyirik

[root@hp_proliant fcoe]# cp cfg-ethx cfg-eth3 # eth3 şəbəkə kartı üçün FCoE
 quraşdırmasını nüsxələyirik

```

Sonra həm **/etc/fcoe/cfg-eth2** quraşdırma faylında və həm də **/etc/fcoe/cfg-eth3** quraşdırma faylında **DCB_REQUIRED="no"** edirik (Aşağıdakı şəkildəki kimi):

```

Type: yes/no
Default: no
Enable/Disable FCoE service at the Ethernet port
Normally set to "yes"
FCOE_ENABLE="yes"

Type: yes/no
Default: no
Indicate if DCB service is required at the Ethernet port
Normally set to "yes"
DCB_REQUIRED="no" DCB REQUIRED="no"

Type: yes/no
Default: no
Indicate if VLAN discovery should be handled by fcoemon
Normally set to "yes"
AUTO_VLAN="yes"

Type: fabric/vn2vn
Default: fabric
Indicate the mode of the FCoE operation, either fabric or vn2vn
Normally set to "fabric"
MODE="fabric"

Type: yes/no
Default: no
Indicate whether to run a FIP responder for VLAN discovery in vn2vn mode
#FIP_RESP="yes"

```

Qeyd: Əgər siz DCB(Data Center Bridging - QoS üçün istifadə edilir)-i FCoE NetCard-larda aktivləşdirmək istəyirsinizsə, onda hər bir FCoE card-in quraşdırmasında faylında(Misal üçün: `/etc/fcoe/cfg-eth2`) **DCB_REQUIRED="yes"** etmək lazımdır və aşağıdakı əmrlə aktivləşdirmək lazımdır:

```

dcbtool sc eth2 dcb on
dcbtool sc eth2 app:fcoe e:1

```

Ardıncada `/etc/fcoe/config` config faylında **SUPPORTED_DRIVERS** dəyişənini **"fcoe bnx2fc"** edirik(Aşağıdakı şəkildəki kimi):

```

[root@hp_proliant fcoe]# service lldpad start # lldpad-i start edirik
Starting lldpad: [OK]
[root@hp_proliant fcoe]# service fcoe start # fcoe-ni start edirik
Starting FCoE initiator service: [OK]
[root@hp_proliant fcoe]# fcoeadm -i # FCoE kartlara baxırıq
Description: NetXtreme II BCM57810 10 Gigabit Ethernet
Revision: 10
Manufacturer: Broadcom Corporation
Serial Number: 9CB6549A5270
Driver: bnx2x 1.710.10
Number of Ports: 1

Symbolic Name: bnx2fc (Broadcom BCM57810) v2.4.2e over eth3
OS Device Name: host2
Node Name: 0x50060B0000C26613
Port Name: 0x50060B0000C26612
FabricName: 0x10000027F8DBEC63
Speed: Unknown
Supported Speed: 1 Gbit, 10 Gbit
MaxFrameSize: 2048
FC-ID (Port ID): 0x010203
State: Online

Symbolic Name: bnx2fc (Broadcom BCM57810) v2.4.2e over eth2

```

```

OS Device Name: host3
Node Name: 0x50060B0000C26611
Port Name: 0x50060B0000C26610
FabricName: 0x10000027F8DBF943
Speed: Unknown
Supported Speed: 1 Gbit, 10 Gbit
MaxFrameSize: 2048
FC-ID (Port ID): 0x010203
State: Online

```

```
[root@hp_proliant fcoe]# cat /proc/partitions # Partitionları yoxlayırıq
major minor #blocks name
 8 0 292935982 sda
 8 1 512000 sda1
 8 2 292422656 sda2
 253 0 52428800 dm-0
 253 1 29290496 dm-1
 253 2 210702336 dm-2
 8 16 10485760 sdb
 8 32 10485760 sdc
 253 3 10485760 dm-3
 8 48 10485760 sdd
 8 64 10485760 sde

```

Hər iki daemon, yəni **lldpad** və **fcoe**-ni startup-a əlavə edirik:

```
[root@hp_proliant fcoe]# chkconfig lldpad on
[root@hp_proliant fcoe]# chkconfig fcoe on
```

Öncədən Multipath-i Linux məşinimizə yükləyirik.

```
[root@hp_proliant fcoe]# yum install device-mapper-multipath.x86_64 device-mapper-multipath-libs.x86_64 -y
```

Multipath ünvanlarının tapılmasını işə salırıq

```
[root@hp_proliant fcoe]# mpathconf --enable
[root@hp_proliant fcoe]# mpathconf --find_multipaths y
```

Multipath daemon-u işə salırıq

```
[root@hp_proliant fcoe]# /etc/init.d/multipathd start
[root@hp_proliant fcoe]# chkconfig multipathd on # Startup-a əlavə edirik
[root@hp_proliant fcoe]# multipath -ll # Multipath-da diskimizə baxırıq.
mpathb (360002ac0000000000000000300009a26) dm-3 3PARdata,vv
size=10G features='0' hwhandler='0' wp=rw
`-- policy='round-robin 0' prio=1 status=active
 |- 2:0:0:0 sdb 8:16 active ready running
 |- 2:0:1:0 sdc 8:32 active ready running
 |- 3:0:0:0 sdd 8:48 active ready running
 ` - 3:0:1:0 sde 8:64 active ready running
```

Firewall və Selinux-u sondürürük

```
[root@hp_proliant fcoe]# chkconfig --level 0123456 iptables off
[root@hp_proliant fcoe]# chkconfig --level 0123456 ip6tables off
```

`/etc/selinux/config` faylinda **SELINUX=disabled** edirik.

```
[root@hp_proliant fcoe]# reboot # Hər hal üçün sonda reboot edirik
```

Troubleshoot üçün bəzi əmrləri sınaqdan keçirək

```
[root@hp_proliant fcoe]# yum -y install lsscsi.x86_64 # Lazımı paketi
yükləyirik
```

```
[root@rac ~]# lsscsi | grep disk # Diskləri yoxlayırıq
[0:0:0:0] disk HP LOGICAL VOLUME 5.22 /dev/sda
[1:0:0:0] disk 3PARdata VV 3123 /dev/sdb
[1:0:1:0] disk 3PARdata VV 3123 /dev/sdc
[2:0:0:0] disk 3PARdata VV 3123 /dev/sdd
[2:0:1:0] disk 3PARdata VV 3123 /dev/sde
```

FCoE ilə gələn disklərimizə baxırıq

```
[root@rac ~]# fcoeadm -t
```

Interface:	eth3
Roles:	FCP Target
Node Name:	0x2FF70002AC009A26
Port Name:	0x20120002AC009A26
Target ID:	0
MaxFrameSize:	2048
OS Device Name:	rport-1:0-3
FC-ID (Port ID):	0x010400
State:	Online

LUN ID	Device Name	Capacity	Block Size	Description
0	/dev/sdb	10.00 GiB	512	3PARdata VV (rev 3123)

Interface:	eth3
Roles:	FCP Target
Node Name:	0x2FF70002AC009A26
Port Name:	0x21120002AC009A26
Target ID:	1
MaxFrameSize:	2048
OS Device Name:	rport-1:0-6
FC-ID (Port ID):	0x010500
State:	Online

LUN ID	Device Name	Capacity	Block Size	Description
0	/dev/sdc	10.00 GiB	512	3PARdata VV (rev 3123)

Interface:	eth3
Roles:	FCP Target
Node Name:	0x500143801603302F

Port Name: 0x5001438016033030
 Target ID: 2
 MaxFrameSize: 2048
 OS Device Name: rport-1:0-7
 FC-ID (Port ID): 0x010600
 State: Online

Interface: eth2
 Roles: FCP Target
 Node Name: 0x2FF70002AC009A26
 Port Name: 0x21110002AC009A26
 Target ID: 0
 MaxFrameSize: 2048
 OS Device Name: rport-2:0-4
 FC-ID (Port ID): 0x010500
 State: Online

LUN ID	Device Name	Capacity	Block Size	Description
0	/dev/sdd	10.00 GiB	512	3PARdata VV (rev 3123)

Interface: eth2
 Roles: FCP Target
 Node Name: 0x2FF70002AC009A26
 Port Name: 0x20110002AC009A26
 Target ID: 1
 MaxFrameSize: 2048
 OS Device Name: rport-2:0-6
 FC-ID (Port ID): 0x010400
 State: Online

LUN ID	Device Name	Capacity	Block Size	Description
0	/dev/sde	10.00 GiB	512	3PARdata VV (rev 3123)

Interface: eth2
 Roles: FCP Target
 Node Name: 0x500143801603302C
 Port Name: 0x500143801603302D
 Target ID: 2
 MaxFrameSize: 2048
 OS Device Name: rport-2:0-7
 FC-ID (Port ID): 0x010600
 State: Online

LUN-larimiza baxaq:

```
[root@rac ~]# fcoeadm -l
Interface: eth3
```

Roles: FCP Target
 Node Name: 0x2FF70002AC009A26
 Port Name: 0x20120002AC009A26
 Target ID: 0
 MaxFrameSize: 2048
 OS Device Name: rport-1:0-3
 FC-ID (Port ID): 0x010400
 State: Online

LUN #0 Information:

OS Device Name:	/dev/sdb
Description:	3PARdata vV (rev 3123)
Ethernet Port FCID:	0x010218
Target FCID:	0x010400
Target ID:	0
LUN ID:	0
Capacity:	10.00 GiB
Capacity in Blocks:	20971520
Block Size:	512 bytes
Status:	Attached

Interface: **eth3**
 Roles: FCP Target
 Node Name: 0x2FF70002AC009A26
 Port Name: 0x21120002AC009A26
 Target ID: 1
 MaxFrameSize: 2048
 OS Device Name: rport-1:0-6
 FC-ID (Port ID): 0x010500
 State: Online

LUN #0 Information:

OS Device Name:	/dev/sdc
Description:	3PARdata vV (rev 3123)
Ethernet Port FCID:	0x010218
Target FCID:	0x010500
Target ID:	1
LUN ID:	0
Capacity:	10.00 GiB
Capacity in Blocks:	20971520
Block Size:	512 bytes
Status:	Attached

Interface: **eth3**
 Roles: FCP Target
 Node Name: 0x500143801603302F
 Port Name: 0x5001438016033030
 Target ID: 2
 MaxFrameSize: 2048
 OS Device Name: rport-1:0-7
 FC-ID (Port ID): 0x010600
 State: Online

Interface: **eth2**
 Roles: FCP Target
 Node Name: 0x2FF70002AC009A26
 Port Name: 0x21110002AC009A26
 Target ID: 0
 MaxFrameSize: 2048
 OS Device Name: rport-2:0-4
 FC-ID (Port ID): 0x010500
 State: Online

LUN #0 Information:

OS Device Name:	/dev/sdd
Description:	3PARdata VV (rev 3123)
Ethernet Port FCID:	0x010218
Target FCID:	0x010500
Target ID:	0
LUN ID:	0
Capacity:	10.00 GiB
Capacity in Blocks:	20971520
Block Size:	512 bytes
Status:	Attached

Interface: **eth2**
 Roles: FCP Target
 Node Name: 0x2FF70002AC009A26
 Port Name: 0x20110002AC009A26
 Target ID: 1
 MaxFrameSize: 2048
 OS Device Name: rport-2:0-6
 FC-ID (Port ID): 0x010400
 State: Online

LUN #0 Information:

OS Device Name:	/dev/sde
Description:	3PARdata VV (rev 3123)
Ethernet Port FCID:	0x010218
Target FCID:	0x010400
Target ID:	1
LUN ID:	0
Capacity:	10.00 GiB
Capacity in Blocks:	20971520
Block Size:	512 bytes
Status:	Attached

Interface: **eth2**
 Roles: FCP Target
 Node Name: 0x500143801603302C
 Port Name: 0x500143801603302D
 Target ID: 2
 MaxFrameSize: 2048
 OS Device Name: rport-2:0-7
 FC-ID (Port ID): 0x010600
 State: Online

FCoE kartımızda statistikalara baxaq:

```
[root@rac ~]# fcoeadm -s eth2
eth2 interval: 1
Input Output Output
Seconds TxFrames TxBytes RxFrames RxBytes
Requests MBytes Requests MBytes
Frms CRC Byte Fail Reqs
----- ----- ----- ----- ----- ----- ----- -----
----- ----- ----- ----- ----- ----- ----- -----
0 1387 125068 2552 2417480 0 0 0 0 7 1125
2 0 0
1 1387 125068 2552 2417480 0 0 0 0 7 1125
2 0 0
```

FCoE ilə ping edək:

```
[root@rac ~]# fcping -c3 -h eth3 -F 0x010218
Maximum ECHO data allowed by the Fabric (0xfffffd) : 2108 bytes.
Maximum ECHO data allowed by the Source (0x010218) : 2044 bytes.
Maximum ECHO data allowed by the Target (0x010218) : 32 bytes.
Maximum ECHO data requested from user input (-s) : 32 (default 32) bytes.
Actual FC ELS ECHO data size used : 32 bytes.
Actual FC ELS ECHO payload size used : 36 bytes (including 4 bytes ECHO
command).
Sending FC ELS ECHO from 0x10218 (fc_host1) to 0x10218:
echo 1 accepted 0.225 ms
echo 2 accepted 0.222 ms
echo 3 accepted 0.225 ms
3 frames sent, 3 received 0 errors, 0.000% loss, avg. rt time 0.224 ms
```

-c - Gönderilecek ping sayı(Bizim halda 3 ədəd)

-h - hansı FCoE kartımızın üzərindən

-F - FC-ID (Bunu **fcoeadm -i** əmri ilə əldə edə bilərsiniz.)

FCoE-nin digər məşinlərə paylaşılması.

Siz FCoE-ni özünüz itifadə etdiyiniz kimi, başqa məşinlərə da paylaşa bilərsiniz.

```
yum install fcoe-target-utils # Öncə lazımi paketi yükləyirik.
service fcoe-target start # Servisi işə salırıq

chkconfig fcoe-target on # Servisi startup-a əlavə edirik.

targetcli # Əmri daxil edirik ki, quraşdırma faylımızı yaradaq
```

Avadanlığın təyinatı aşağıdakı kimi olur:

```
backstores/block create example1 /dev/sda4
```

example1 adlı **/dev/sda4** diskini yaradırıq.

Digər avadanlığı təyin edirik:

```
backstores/fileio create example2 /srv/example2.img 100M # 100M-baytlıq
 img faylini
 example2 adla
 paylaşırıq

tcm_fc/ create 00:11:22:33:44:55:66:77 # FCoE interfeysde FCoE target
 yaradırıq
cd tcm_fc/00:11:22:33:44:55:66:77 # target instansın xəritələnməsi
luns/ create /backstores/fileio/example2

acls/ create 00:99:88:77:66:55:44:33 # FCoE initiator-a yetkini veririk.
```

Multipath disklerin işlək vəziyyətdə genişləndirilməsi

Multipath I/O – bir neçə marşrutdan istifadə eləməklə, məlumatlar saxlanılan şəbəkə üzvlərinin qoşulması texnologiyasıdır. Məsələn, bir SCSI-disk iki SCSI-kontrollərə birləşdirilmiş ola bilər. Kontrollerlərdən biri, sıradan çıxdığı halda əməliyyat sistemi diskə giriş üçün digərindən istifadə edəcək. Bu arxitektura sistemin səhvə davamlılığını artırır və yüklənmənin bölüsdürülə bilməsinə şərait yaradır.

Unutmayın ki, işə başlamazdan əvvəl avadanlıq inzibatçısı həmin diskini öz Management serverində öncədən artırmalıdır.

Serverimizdə olan Fibre Channel linklər üçün axtarış edirik:

```
echo " - - - " > /sys/class/scsi_host/host0/scan
echo " - - - " > /sys/class/scsi_host/host1/scan
```

Yuxarıdan əmrlə eyni işi görür sadəcə, burda dövr bütün işi avtomatlaşdırır:

```
for host in `ls /sys/class/fc_host`; do
 echo " - - - " > /sys/class/scsi_host/${HOST}/scan
done
```

Genişləndirilecek diskimizi tapırıq. Genişləndirilecek diskimiz '**/dev/mapper/mpathg**' adındadır. Ancaq onun böyüməsindən öncə, bizə gələn kanallar üzərində olan disklerin həcmini **resize** etməliyik və sonra da **MPATH** diskini **resize** etməliyik

```
fdisk -l | grep Disk | grep -v identifier
```

```
Disk /dev/sdf: 1610.6 GB, 1610612736000 bytes
Disk /dev/sdg: 1610.6 GB, 1610612736000 bytes
Disk /dev/mapper/mpathg: 1610.6 GB, 1610612736000 bytes
Disk /dev/sdh: 1610.6 GB, 1610612736000 bytes
Disk /dev/sdi: 1610.6 GB, 1610612736000 bytes
```

MPATH diskimizin həcmində baxırıq və bir yerdə qeyd edirik ki, sonra dəyişmiş həcmi görə bilək.

```
blockdev --getsz /dev/mapper/mpathg
```

Disklərimizin Optika ilə gələn kanallarını yenidən scan edirik

```
echo 1 > /sys/block/sdf/device/rescan
echo 1 > /sys/block/sdg/device/rescan
echo 1 > /sys/block/sdh/device/rescan
echo 1 > /sys/block/sdi/device/rescan
```

Yenidən disklərimizə baxıb görünür ki, fiziki disklerdə həcm artıb, ancaq Mpath diskində həcm köhnə olaraq qalır.

```
fdisk -l | grep Disk | grep -v identifier
```

```
Disk /dev/sdf: 1825.4 GB, 1825361100800 bytes
Disk /dev/sdg: 1825.4 GB, 1825361100800 bytes
Disk /dev/mapper/mpathg: 1610.6 GB, 1610612736000 bytes
Disk /dev/sdh: 1825.4 GB, 1825361100800 bytes
Disk /dev/sdi: 1825.4 GB, 1825361100800 bytes
```

Multipath diskin özünü **resize** edib **reconfigure** edirik, sonra da menyudan **exit** əmri ilə çıxırıq.

```
multipathd -k 'resize map /dev/mapper/mpathg'
multipathd> reconfigure
ok
```

Yenidən Disklərimiz-də axtarış edib **mpathg** diskinin həcmində göz yetirib görürük ki, həcm artıq **1825.4Gb**-dir.

```
fdisk -l | grep Disk | grep -v identifier | grep mpathg
Disk /dev/mapper/mpathg: 1825.4 GB, 1825361100800 bytes
```

Əməliyyat sistemində **mpathg** diskində olan partition **table**-in dəyişməsi haqqında məlumat ötürürük.

```
partprobe /dev/mapper/mpathg
```

Physical Volume-mu resize edirik.

```
pvresize /dev/mapper/mpathg
```

Artırılan həcmdən **232GB** həcmi **vg-1TB** Volume group-unda olan **u02** LVOL-una artırırıq. Nəticədə aşağıdakı jurnallarda görünən formada olmalıdır

```
lvextend -L +300G /dev/vg-1TB/u01 /dev/mapper/mpathg
```

```
Extending logical volume u01 to 1.07 TiB
Logical volume u01 successfully resized
```

Sonda mövcud olan fayl sistemə toxunmadan yeni yaranan həcmə fayl sistemi artırırıq.

```
resize2fs -p /dev/vg-1TB/u01
```

BÖLÜM 10

Korporativ şəbəkədə yazışma sistemi

- OpenFire XMMP serverin qurulması
- OpenFIRE ilə Active Directory integrasiyası

Hər bir korporativ şəbəkənin daxili yazışma sistemi olmalıdır. Bu yazışma sistemi istifadəçiləri həmin şəbəkə daxilində məlumat ötürülmələrində təhlükəsiz edir, şirkətin özünü təhlükəsiz edir və istifadəçilərin arasında danışıqları jurnallayır. Şirkət daxilində olan daxili yazışma sistemi domain controllerlə integrasiya qabiliyyətinə malik olmalıdır ki, istifadəçilər hər bir program təminatı üçün, fərqli istifadəçi adı və şifrə daxil etməsinlər. Başlığımızda bunların hamısı müzakirə ediləcək.

OpenFire XMPP serverin qurulması

OpenFire - JAVA da yazılmış Jabber/XMPP serverdir. İkili lisenziya altında işləyir. Həm pulsuz program təminatıdır və həmdə rəsmi dəstəyi mövcuddur. İdarəetmə üçün WEB panelə sahibdir, 9090(http) ve 9091(https) portlar üzərindən işləyir. Pluginləri(genişlənmələr), SSL/TLS dəstəkləyir, JDBC vasitəsilə verilənlər bazasına qoşula bilir(Oracle, MSSQL, PostgreSQL, DB2, Sybase ASE, MySQL və ya daxili verilənlər bazası HSQldb), LDAP-a qoşula və qruplara görə süzgəcdən keçirə bilir, digər mənbələrə əsaslanaraq istifadəçi qeydiyyatını aparmaq və fərqli dillərin dəstəklənməsi imkanına sahibdir. İdarə edilməsinin əksəri hissəsi WEB interfeys vasitəsilə edilir.

Rəsmi saytı <http://www.igniterealtime.org/> .

Aşağıdakı funksionallıqları mövcuddur:

- WEB ilə idarəetmə
- Çoxlu pluginlərə sahibdir
- SSL/TLS dəstəkləyir
- Mesajların saxlanması və istifadəçi detalları üçün, verilənlər bazaları ilə işləmə qabiliyyəti
- LDAP ilə əlaqə
- İstifadəçilərin kənar verilənlər vasitəsilə qeydiyyatdan keçirilmə imkanı
- Qeyri asılı platforma, təmiz JAVA
- Spark ilə tam integrasiya edilə bilir

Dəstəklənən klient programları:

- **Miranda IM**
- **QIP Infium**
- **Spark**
- **Trillian Pro**
- **Gaim**
- **Pandion**
- **Psi**
- **Exodus**
- **Pidgin**
- **Kopete**
- **Jitsi**

DNS serverinizdə aşağıdakılara uyğun olaraq SRV yazıları əlavə edin:

```
openfire IN A 94.20.81.149
_jabber._tcp.jabber.opensource.az. IN SRV 0 0 5269
 jabber.opensource.az.
_xmpp-client._tcp.jabber.opensource.az. IN SRV 0 0 5222
 jabber.opensource.az.
_xmpp-server._tcp.jabber.opensource.az. IN SRV 0 0 5269
 jabber.opensource.az.
```

MySQL serverimizdə öncədən verilənlər bazası yaradaq ki, sonrakı quraşdırılmalarımızda bizi dən tələb ediləndə hazır olaq:

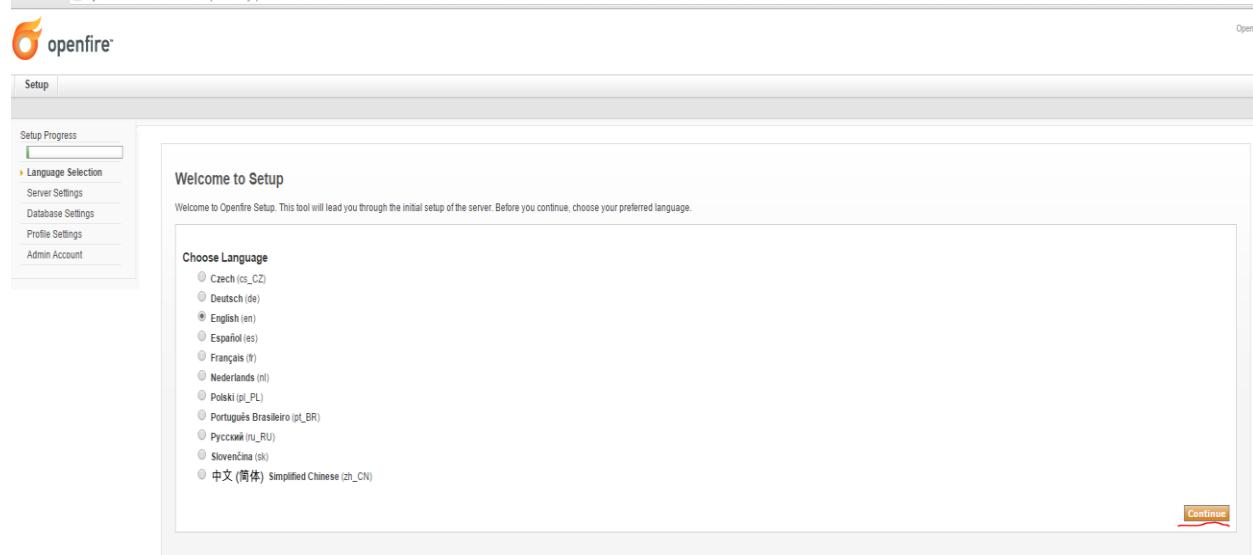
```
mysql -uroot -p
mysql> CREATE DATABASE openfire;
mysql> GRANT ALL PRIVILEGES ON openfire.* TO openfire@localhost IDENTIFIED BY
'openfiredbpass';
mysql> FLUSH PRIVILEGES;
```

Yükləməyə başlamazdan önce mütləq portları yeniləmək lazımdır.

```
echo 'openfire_enable="YES"' >> /etc/rc.conf - OpenFire-ı StartUP-a əlavə
edirik
/usr/local/etc/rc.d/openfire start - İşə salırıq

sockstat -l | grep openfire - İşə düşməsini yoxlayırıq
openfire java 56187 26 tcp4 *:9090 *:
 56187 26 (root) (idle) (tcp4)
```

Ardınca <http://openfire.opensource.az:9090> səhifəsinə daxil oluruz və aşağıdakı şəkili əldə etmiş olacaq(English seçib **Continue** düyməsinə sıxın):

Gösterilen linkde domain adı secirik ve **Continue** düymesine sıxırıq:

Setup

Setup Progress

- Language Selection
- Server Settings
- Database Settings
- Profile Settings
- Admin Account

Server Settings

Below are host settings for this server. Note: the suggested value for the domain is based on the network settings of this machine.

Domain:	openfire.saas.az	?
Admin Console Port:	9090	?
Secure Admin Console Port:	9091	?
Property Encryption via:		
☒ Blowfish ☐ AES		
Property Encryption Key:		?

Continue

Ardınca kənar baza seçmək üçün **Standart Database Connection** seçirik və **Continue** düyməsinə sıxırıq:

Setup

Setup Progress

- Language Selection
- Server Settings
- Database Settings
- Profile Settings
- Admin Account

Database Settings

Choose how you would like to connect to the Openfire database.

☒ Standard Database Connection	Use an external database with the built-in connection pool.
☐ Embedded Database	Use an embedded database, powered by HSQLDB. This option requires no external database configuration and is an easy way to get up and running quickly. However, it does not offer the same level of performance as an external database.

Continue

Sonra verilənlər bazası **MySQL** seçirik, Database URL:

jdbc:mysql://localhost:3306/openfire?rewriteBatchedStatements=true

sintaksislə yazılıraq və şəkildə göstərildiyi qaydada, openfire üçün MySQL istifadəçi adı və şifrəsini daxil edib **Continue** düyməsinə sıxırıq:

Setup

Setup Progress

- Language Selection
- Server Settings
- Database Settings
- Profile Settings
- Admin Account

Database Settings - Standard Connection

Specify a JDBC driver and connection properties to connect to your database. If you need more information about this process please see the database documentation distributed with Openfire.

Note: Database scripts for most popular databases are included in the server distribution at [Openfire_HOME]/resources/database.

Database Driver Presets: MySQL

JDBC Driver Class: com.mysql.jdbc.Driver

Database URL: jdbc:mysql://localhost:3306/openfire?rewriteBatchedStatements

Username: openfire

Password: *****

Minimum Connections: 5

Maximum Connections: 25

Connection Timeout: 1.0 Days

Növbəti şəkildə **Default** seçib **Continue** düyməsinə sıxırıq:

Setup

Setup Progress

- Language Selection
- Server Settings
- Database Settings
- Profile Settings
- Admin Account

Profile Settings

Choose the user and group system to use with the server.

Default
Store users and groups in the server database. This is the best option for simple deployments.

Directory Server (LDAP)
Integrate with a directory server such as Active Directory or OpenLDAP using the LDAP protocol. Users and groups are stored in the directory and treated as read-only.

Clearspace Integration
Integrate with an existing Clearspace installation. Users and groups will be pulled directly from Clearspace. Clearspace will also be used for authenticating users. Please be aware that Clearspace 2.0 or higher is required.

Continue

Açılan səhifədə, **admin** adlı hesab üçün email ünvanı və şifrəni iki dəfə daxil edib, (**admin** adlı istifadəçi adı və təyin etdiyimiz şifrə ilə gələcəkdə sistemimizdə daxil olacaq. **admin** adı şərttdir) continue düyməsinə sıxırıq:

Setup

Setup Progress

- ✓ Language Selection
- ✓ Server Settings
- ✓ Database Settings
- ✓ Profile Settings
- ▶ Admin Account

Administrator Account

Enter settings for the system administrator account (username of "admin") below. It is important to choose a strong password for your admin account (not for first time users).

Admin Email Address: A valid email address for the admin account.

New Password:

Confirm Password:

Sonda açılan səhifə aşağıdakı kimi olacaq və **Login to the admin console** düyməsinə sıxıb sistemimizə daxil oluruq:

openfire.saas.az:9090/setup-finished.jsp

Setup Complete!

This installation of Openfire is now complete. To continue:

Login to the admin console

admin istifadəçi adı və biraz önce yazdığımız şifrəni qeyd edərək sistemimizə daxil oluruq:

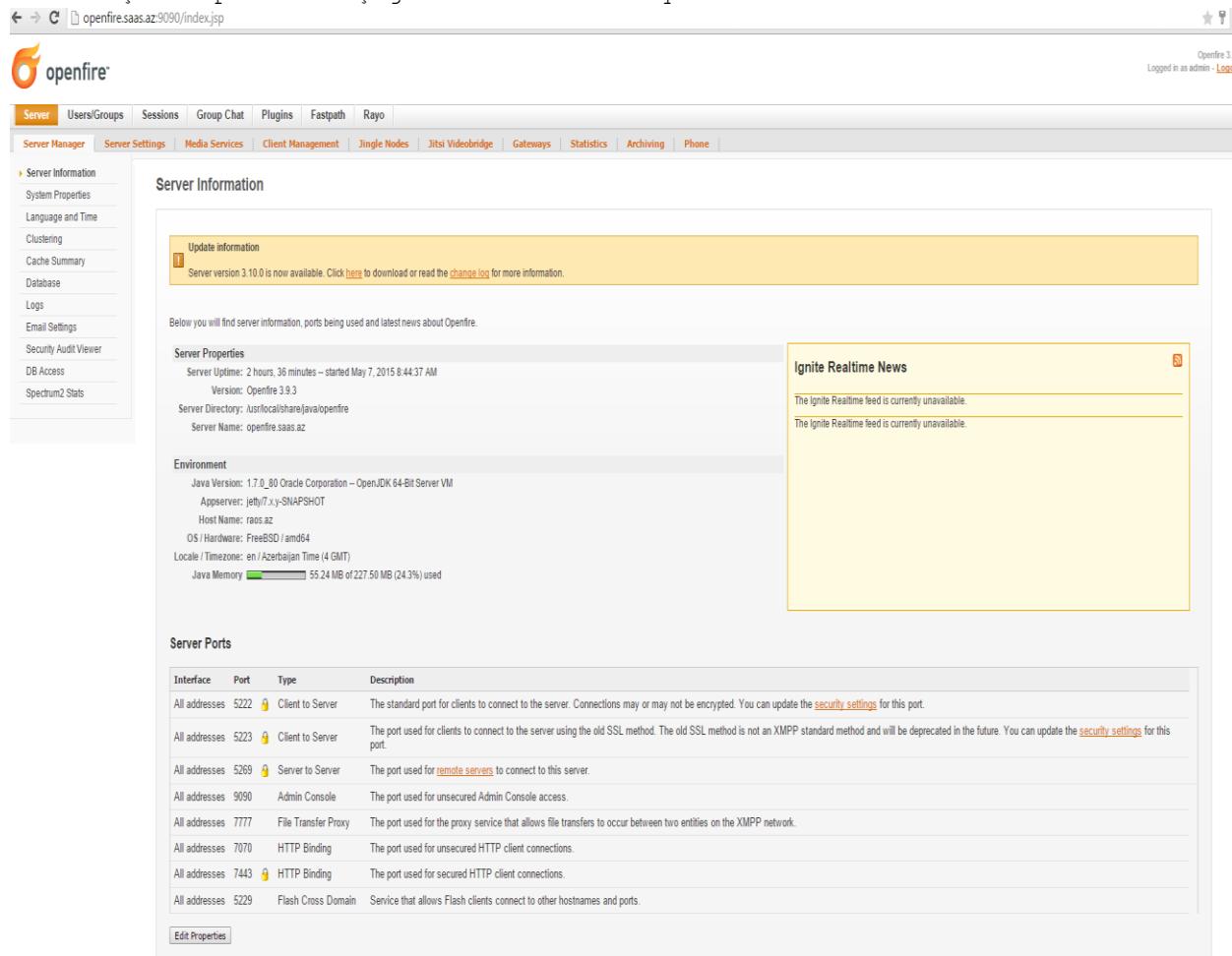
openfire.saas.az:9090/login.jsp

openfire Administration Console

username password Login

Openfire, Version: 3.9.3

Sonda açılan pəncərə aşağıdakı kimi olacaq:

The screenshot shows the Openfire 3.9 Server Settings interface. At the top, there's a header bar with the Openfire logo, the URL 'openfire.saas.az:9090/index.jsp', and a star icon. Below the header is a navigation menu with tabs like 'Server Manager' (which is selected), 'Server Settings', 'Media Services', 'Client Management', 'Jingle Nodes', 'Jitsi Videobridge', 'Gateways', 'Statistics', 'Archiving', and 'Phone'. On the left, there's a sidebar with links for 'Server Information', 'System Properties', 'Language and Time', 'Clustering', 'Cache Summary', 'Database', 'Logs', 'Email Settings', 'Security Audit Viewer', 'DB Access', and 'Spectrum2 Stats'. The main content area has two main sections: 'Server Information' and 'Server Ports'. The 'Server Information' section contains a yellow banner with a warning icon about a new server version (3.10.0) available for download. It also lists server properties like Uptime, Version, Directory, and Name. To the right of this is a box titled 'Ignite Realtime News' which says 'The Ignite Realtime feed is currently unavailable.' The 'Server Ports' section is a table with columns 'Interface', 'Port', 'Type', and 'Description'. It lists various ports used for different services like Client to Server, Admin Console, File Transfer Proxy, and HTTP Binding.

Interface	Port	Type	Description
All addresses	5222	Client to Server	The standard port for clients to connect to the server. Connections may or may not be encrypted. You can update the security settings for this port.
All addresses	5223	Client to Server	The port used for clients to connect to the server using the old SSL method. The old SSL method is not an XMPP standard method and will be deprecated in the future. You can update the security settings for this port.
All addresses	5269	Server to Server	The port used for remote servers to connect to this server.
All addresses	9090	Admin Console	The port used for unsecured Admin Console access.
All addresses	7777	File Transfer Proxy	The port used for the proxy service that allows file transfers to occur between two entities on the XMPP network.
All addresses	7070	HTTP Binding	The port used for unsecured HTTP client connections.
All addresses	7443	HTTP Binding	The port used for secured HTTP client connections.
All addresses	5229	Flash Cross Domain	Service that allows Flash clients connect to other hostnames and ports.

Aşağıdakı şablonda göstərildiyi kimi, bir necə istifadəçi yaradaq:

Server   **Users/Groups**   Sessions   Group Chat   Plugins   Fastpath   Rayo

Users   Groups   Import & Export

- User Summary
- » **Create New User**
- User Search
- Just married
- MotD Properties
- Registration Properties
- Advanced User Search
- Users Creation

Create User

Use the form below to create a new user.

Create New User	
Username: *	faxri.iskandarov
Name:	Faxri Iskandarov
Email:	faxri.iskandarov@saas.az
Password: *	*****
Confirm Password: *	*****
Is Administrator?	☐ (Grants admin access to Openfire)
Create User Create & Create Another Cancel	

* Required fields

Sonra qrup əlavə edirik:

Server   **Users/Groups**   Sessions   Group Chat   Plugins   Fastpath   Rayo

Users   Groups   Import & Export

- Group Summary
- » **Create New Group**

Create Group

Use the form below to create your new group. Once you've created the group you will proceed to another screen where you can add members and set up group contact list.

Create New Group	
Group Name: *	SAS-Users
Description:	SAS şirkətinin daxili istifadə üçün qurulmuş çat sistemi
Create Group Cancel	

* Required fields

[Server](#) | [Users/Groups](#) | [Sessions](#) | [Group Chat](#) | [Plugins](#) | [Fastpath](#) | [Rayo](#)

Sonra həmin qrupa daxil olaraq yaratdığımız istifadəçiləri həmin qrupa əlavə edirik:

openfire®

Server **Users/Groups** Sessions Group Chat Plugins Fastpath Rayo

Users Groups Import & Export

Group Summary Create New Group

Group Summary

Total Groups: 1

Name
1 SAAS-Users SAAS şəhərinin daxili istifadə üçün qurulmuş çat sistemi

Server | Users/Groups | Sessions | Group Chat | Plugins | Fastpath | Rayo

openfire®

Server **Users/Groups** Sessions Group Chat Plugins Fastpath Rayo

Users Groups Import & Export

Group Summary Group Options Edit Group Delete Group Create New Group

Edit Group

Edit group settings and add or remove group members and administrators using the forms below.

[Back to all groups](#)

SAAS-Users
SAAS şəhərinin daxili istifadə üçün qurulmuş çat sistemi

Contact List (Roster) Sharing

You can use the form below to automatically add this group to users' contact lists. When enabled, this group will only appear in the contact lists of the group's members. However, you can share this group with all users or members of other groups.

Disable contact list group sharing
 Enable contact list group sharing
 Save Contact List Settings

Members of This Group

Use the form below to add users to this group. Once added, you will be able to remove them, or give certain users administrative rights over the group.

Add User:

Username	Admin	Remove
faxri.iskandarov	☐	☐

No members in this group. Use the form above to add some.

Members of This Group

Use the form below to add users to this group. Once added, you will be able to remove them, or give certain users administrative rights over the group.

Add User:

Username	Admin	Remove
faxri.iskandarov	☐	☐

İndi isə clientin quraşdırılmasına baxaq. Bunun üçün önce Spark client programını göstərilən linkdən http://www.igniterealtime.org/downloads/download-landing.jsp?file=spark/spark_2_7_0.exe dartırıq və yükləyirik.

Aşağıdakı şəkildə uyğun şəkildə **faxri.iskandarov** adlı istifadəçini quraşdırırıq:

Sonra Monitoring service plugininin yüklenməsini yoxlayırıq:

Plugins

Plugins add new functionality to the server. The list of plugins currently installed is below. To download new plugins, please visit the Available Plugins page.			
Plugins	Description	Version	Author
Broadcast	Broadcasts messages to users.	1.9.0	Jive Software
Client Control	Controls clients allowed to connect and available features	1.2.0	Jive Software
Content Filter	Scans message packets for defined patterns	1.7.0	Conor Hayes
DB Access	Provides administrators with a simple direct access interface to their Openfire DB.	1.1.0	Daniel Henninger
Debugger Plugin	Prints XML traffic to the stdout (raw and interpreted XML)	1.3.0	Jive Software
Email Listener	Lists for emails and sends alerts to specific users.	1.1.0	Jive Software
Fastpath Service	Support for managed queued chat requests, such as a support team might use.	4.3.1	Jive Software
Golaro	ProtoXEP-xxxx: Remote Roster Management support	2.1.5	Holger Bergunde / Daniel Henninger / Axel-F. Brand
Hazelcast Clustering Plugin	Clustering support for Openfire, powered by Hazelcast.	1.2.1	Tom Evans
Jingle Nodes Plugin	Provides support for Jingle Nodes	0.1.0	Jingle Nodes (Rodrigo Martins)
Version 0.1.1 Available		(Change Log)	
Jitsi Video Bridge	Integrates Jitsi Video Bridge into Openfire.	1.3.0	jitsi.org and igniterealtime.org
Just married	Allows admins to rename or copy users	1.1.0	Holger Bergunde
Kraken IM Gateway	Provides gateway connectivity to the other public instant messaging networks	1.2.0	Daniel Henninger
Load Statistic	Logs load statistics to a file	1.2.0	Jive Software
Monitoring Service	Monitors conversations and statistics of the server.	1.4.2	Jive Software
MotD (Message of the Day)	Allows admins to have a message sent to users each time they log in.	1.1.0	Ryan Graham
Packet Filter	Rules to enforce ethical communication	3.2.0	Nate Putnam
Presence Service	Exposes presence information through HTTP.	1.6.0	Jive Software
Rayo Plugin	Provides support for XEP-0327	0.0.2	Ignite Realtime Community
Registration	Performs various actions whenever a new user account is created.	1.6.0	Ryan Graham
SIP Phone Plugin	Provides support for SIP account management	1.1.0	Ignite Realtime
STUN server plugin	Adds STUN functionality to Openfire	1.1.0	Ignite Realtime
Search	Provides support for Jabber Search (XEP-0055)	1.6.0	Ryan Graham
Subscription	Automatically accepts or rejects subscription requests	1.3.0	Ryan Graham
User Creation	Creates users and populates rosters.	1.2.0	Jive Software
User Import Export	Enables import and export of user data	2.4.0	Ryan Graham
User Service	Allows administration of users via HTTP requests.	1.4.3	Justin Hunt

Upload Plugin
Plugin files (.jar) can be uploaded directly by using the form below.

Ardınca **Server -> Archiving -> Archiving Settings** bölümünə daxil oluruq və daxili yazılmaların loqlanmasını aktivləşdiririk (Aşağıdakı şəkildəki kimi):

Server Users/Groups Sessions Group Chat Plugins Fastpath Rayo

Server Manager | Server Settings | Media Services | Client Management | Gateways | Statistics | Archiving | Phone | Jingle Nodes | Jitsi Videobridge |

Search Archive | Archiving Settings | Conversations

Archive Settings

Use the form below to manage the archiving settings.

Message and Metadata Settings

Enable or disable message and/or metadata archiving.

Conversation State Archiving:
Record who talks to who, how long their conversations last, and the number of messages in each conversation. The actual message contents will not be recorded unless message archiving is enabled.

Message Archiving:
Archive the full text of all messages sent between users. Message text will be searchable using keywords.

Idle Time:
The number of minutes a conversation can be idle before it's ended.

Max Time:
The maximum number of minutes a conversation can last before it's ended.

Max Message Age:
The maximum number of days to keep messages before purging them from the database.

NOTE: Setting this value above 0 will PERMANENTLY DELETE any messages older than the specified number of days.

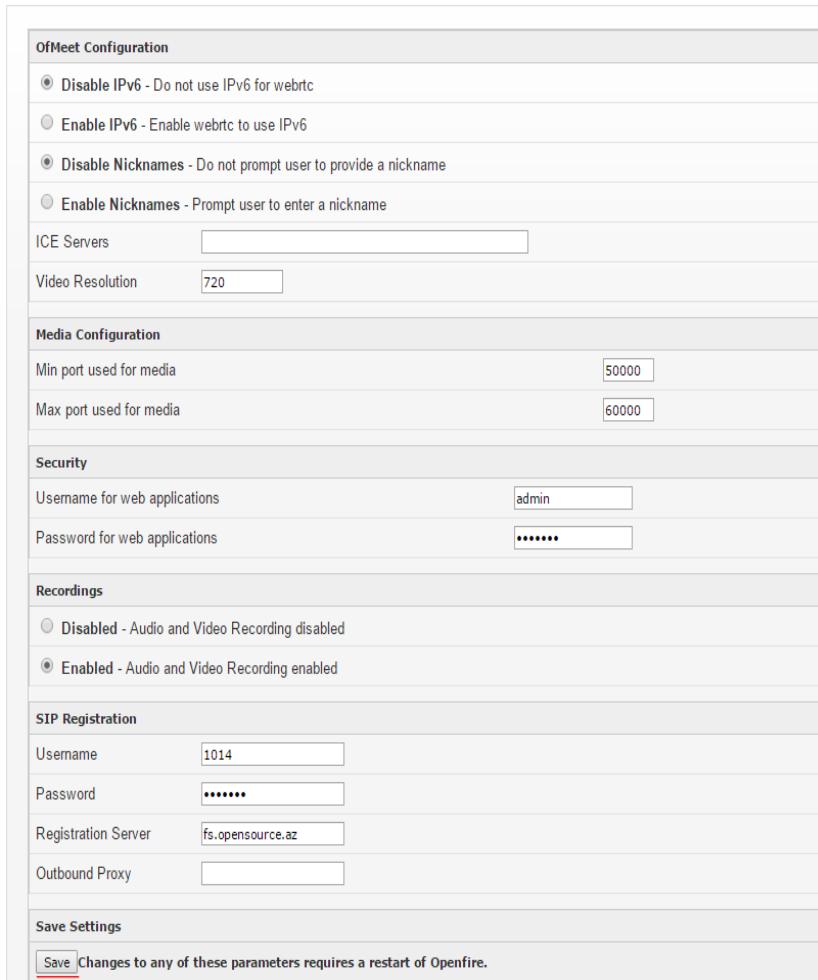
Retrievable Messages:
The number of days worth of messages a user is allowed to retrieve.

Hətta siz Online web vasitəsilə danışçılar apara bilərsiniz. Bunun üçün <http://openfire.opensource.az:7070/jitsi/apps/ofmeet> linkinə daxil etməniz yetər. Bu kanal şifrələnmiş olmayacaq. Şifrələnmiş kanal üçün isə

<http://openfire.opensource.az:7443/jitsi/apps/ofmeet> linkinə daxil olmaq lazımdır.

Qeyd: Yükləmədən susmaya görə əgər siz Jitsi client programdan istifadə edirsinizsə, o halda OpenFire tərəfdə hər bir müştəri üçün ayrıca SIP nömrə yaratmağa ehtiyac yoxdur. Çünkü Jitsi client programı vasitəsilə XMPP üzərindən görüntüsü, səs, data ötürmək və həmdə əkrani paylaşmaq olur. Ancaq Jitsi client programı <https://jitsi.org/Main/Download> ünvanından endirilir, yüklənilir və XMPP protokolu istifadə edilərək quraşdırılır. Aşağıda jitsi programın qurulması göstəriləcək.

Ümumiyyətlə pluginlər **Server** tab-ın altında quraşdırılır. Həmçinin **Server -> Jitsi Videobridge** bölümünə daxil olur və aşağıdakı şəkildəki kimi, jitsi keçidə istifadəçi adı ilə şifrə təyin edirik və eynilə telefon quraşdırırıq:
Jitsi Videobridge Settings Page

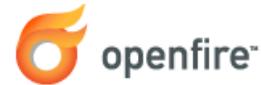

The screenshot shows the 'Jitsi Videobridge Settings Page' interface. It includes sections for 'OfMeet Configuration', 'Media Configuration', 'Security', 'Recordings', 'SIP Registration', and 'Save Settings'. Key settings visible include:

- OfMeet Configuration:**
  - Disable IPv6 - Do not use IPv6 for webrtc (selected)
  - Enable IPv6 - Enable webrtc to use IPv6
  - Disable Nicknames - Do not prompt user to provide a nickname
  - Enable Nicknames - Prompt user to enter a nickname
- Media Configuration:**
  - Min port used for media: 50000
  - Max port used for media: 60000
- Security:**
  - Username for web applications: admin
  - Password for web applications: [redacted]
- Recordings:**
  - Disabled - Audio and Video Recording disabled (selected)
  - Enabled - Audio and Video Recording enabled
- SIP Registration:**
  - Username: 1014
  - Password: [redacted]
  - Registration Server: fs.opensource.az
  - Outbound Proxy: [redacted]
- Save Settings:**

Save Changes to any of these parameters requires a restart of Openfire.

Siz həmçinin **Sessions -> Tools -> Send Message** bölümündən hər kəsə xəbərdarlıq yollaya bilərsiniz. Aşağıdakı şəkildə bu göstərilir:

Sessions

Send Message

Gateway Registration Overview

Send Administrative Message

Use the form below to send an administrative message to all users.

To: All Online Users

Message: Hamiya xos gelmissiniz deyirem

Send Message **Cancel**

Əgər hər bir istifadəçi üçün SIP nömrə təyin etmək istəsək, öncədən serverə XMPP istifadəçilər əlavə edilir və ardınca **Server -> Phone -> Add new Phone Mapping** bölməsinə daxil olub SIP istifadəçiləri əlavə edirik(SIP server elə XMPP olan serverin özündədir). Misal üçün mövcud **namaz.bayramli** adlı XMPP istifadəçisi üçün SIP nömrə yaradırıq.

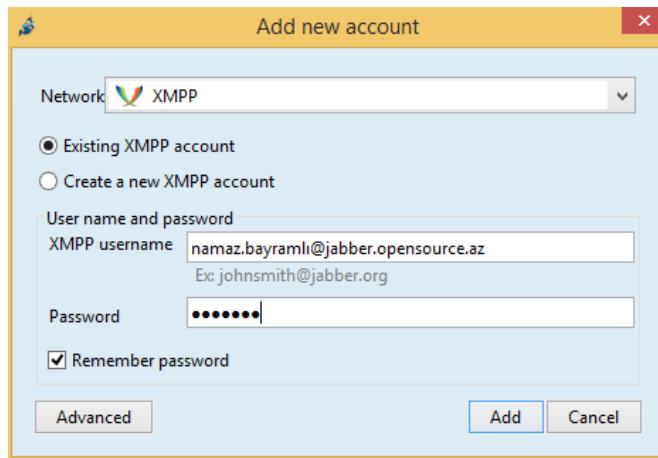
Create SIP Phone Mapping

Create or update a phone mapping using the form below.

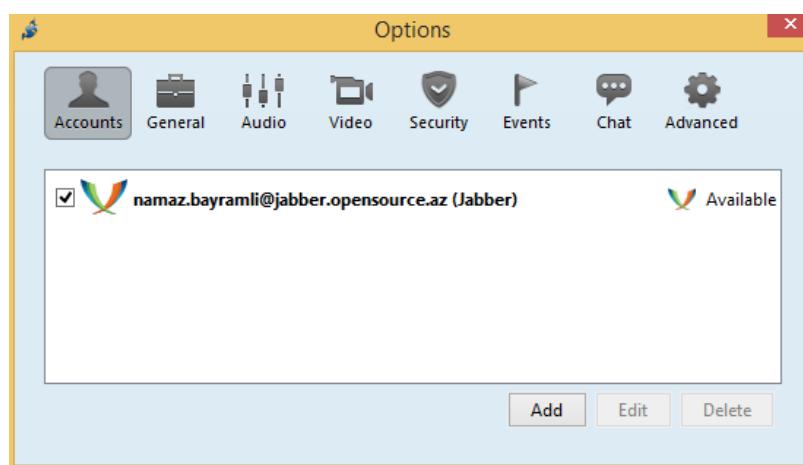
XMPP username :	namaz.bayramli
SIP username :	1018
Authorization Username :	1018
Display Phone Number :	1018
Password :	*****
Server :	fs.opensource.az
Outbound Proxy :	
Voice Mail Number :	1018
Create Cancel	

Sonra Windows maşınıniza Jitsi XMPP/SIP klient programını endiririk və aşağıdakı kimi quraşdırırıq(Rəsmi saytı: <https://jitsi.org/Main/Download> :

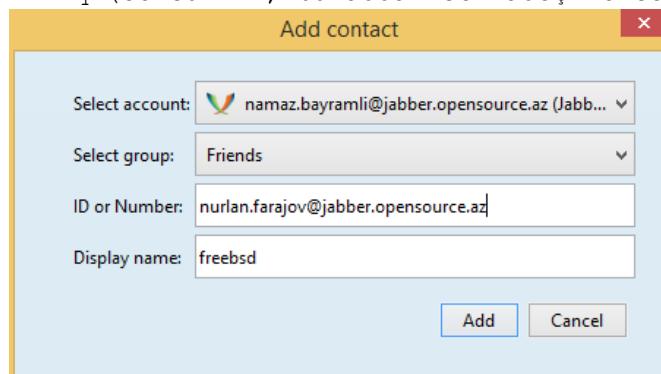
File -> Add new account -> XMPP -> XMPP Username - Password -> Add

Nəticədə aşağıdakı kimi istifadəçinin həm XMPP hesabı və həmdə SIP hesabı olacaq:

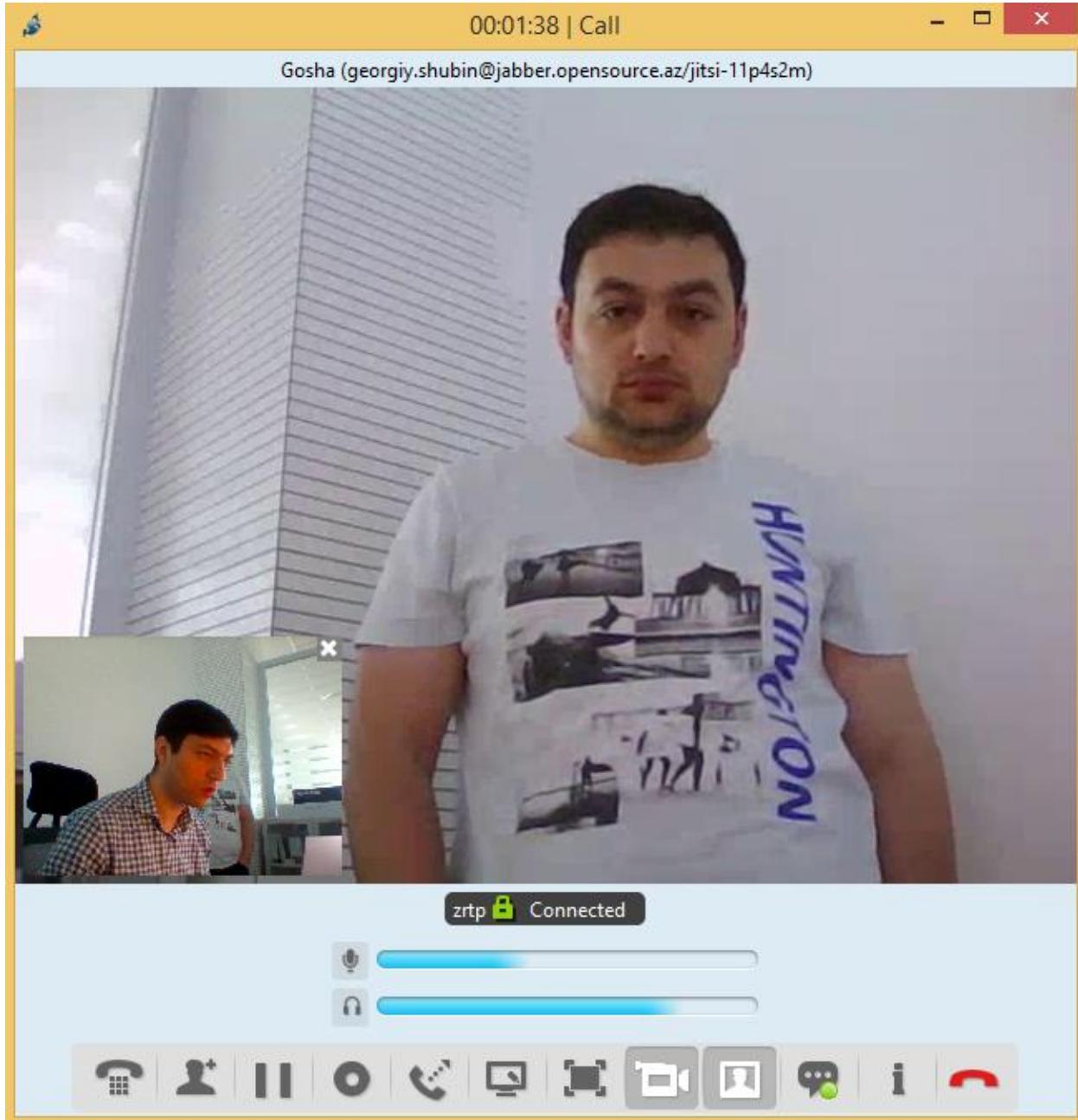

Sonra **File -> Add contact** və şəkildəki kimi verilənləri əlavə edib, **Add** düyməsinə sıxırıq (Sözsüz ki, bu adda istifadəçi öncədən mövcud idi):

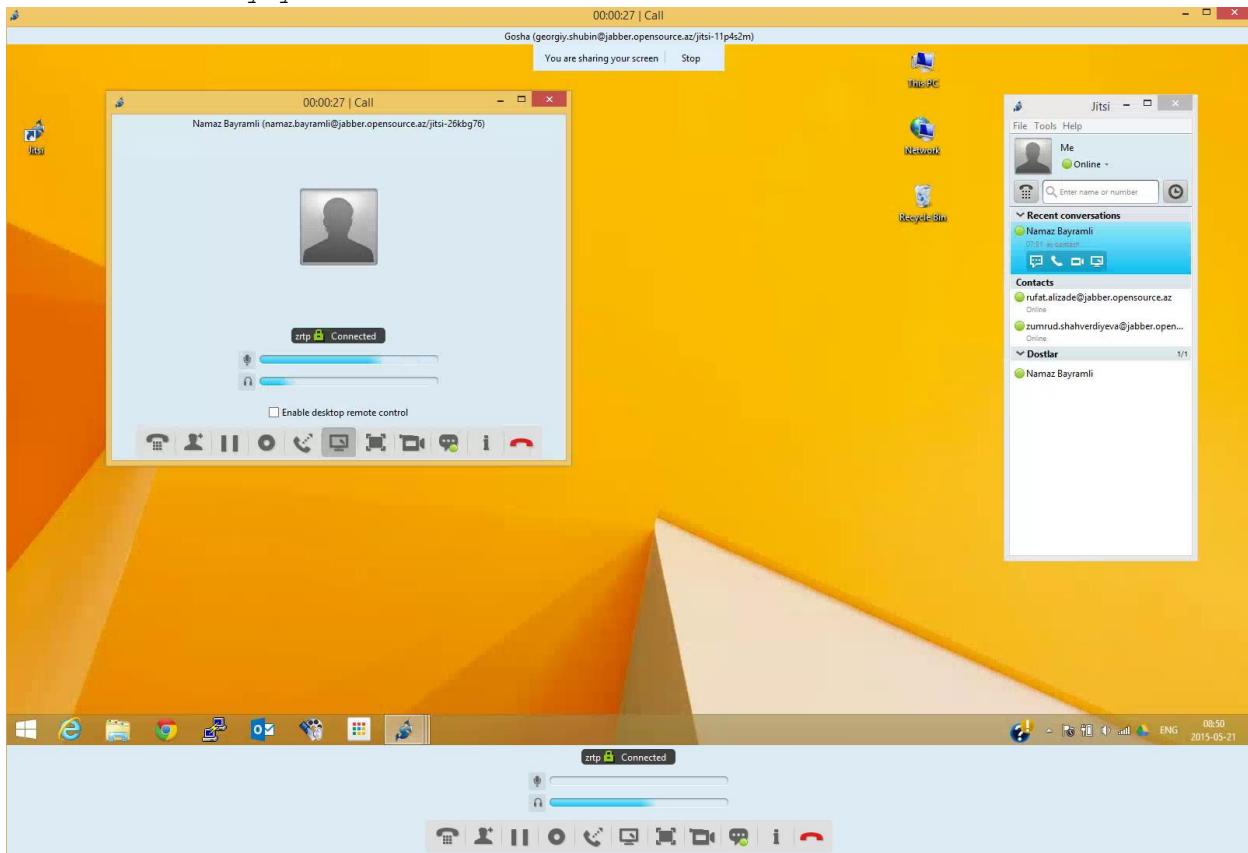

Yuxarıda göstərilən quraşdırmanı nurlan.farajov@jabber.opensource.az istifadəçisi üçündə edirik və həmin istifadəçi siyahısına eynilə namaz.bayramli@jabber.opensource.az istifadəcisinə əlavə edirik.

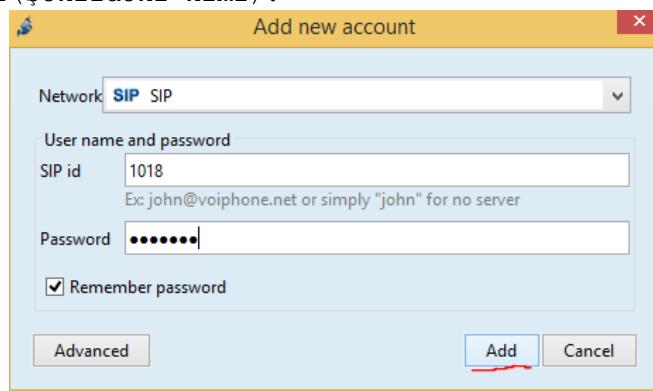
Nəticədə görüntü ilə bir maşından digərinə zəng edək və sonra ekranı paylaşaq (Aşağıdakı görüntü video ilə danışıq) :

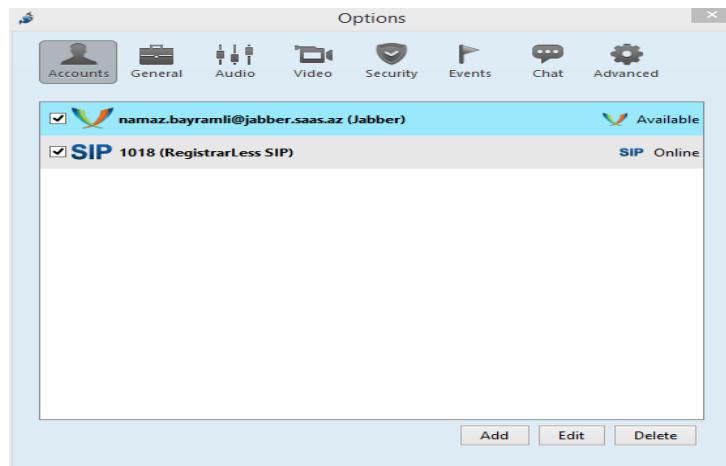
Bu işe ekranın yayılmasıdır:

Əgər SIP quraşdırma ilə birgə etsəniz aşağıdakı misal uyğun olacaq. Ancaq burada domain adı opensource.az istifadə edilir. Sonra yenidən yenədə **Tools** -> **Options -> Add -> SIP**(Network-da seçilir) və **SIP** istifadəçi adı ilə şifrə daxil edilir(Şəkildəki kimi):

Nəticədə aşağıdakı kimi istifadəçinin həm XMPP hesabı və həmdə SIP hesabı olacaq:

OpenFIRE ilə Active Directory integrasiyası

OpenFIRE - Əvvəllər Wildfire server və Jive Messenger kimi məşhur olan XMPP (Extendible Messaging and Presence Protocol - mövcud olma haqqında məlumat və genişlənə bilən məlumat mübadiləsi protokolu. Əvvəllər jabber protocol kimi tanınirdı. Java-da yazılmışdır, serverdir.

İdarəetmə üçün WEB interfeysə sahibdir. İnzibatçılar istənilən yerdən qoşula və rahat şəkildə istifadəçiləri silə, yarada və konfrans zallarına qoşa bilərlər.

Bu bölmədə biz FreeBSD 10.1 maşına OpenFIRE 3.10.2-nin PostgreSQL verilənlər bazası istifadə edərək yüklənməsinə baxacayıq. Həmçinin istifadəçi bazası müəssisəmizə aid olan Domain Controller-də olacaq. Yüklənmə və quraşdırılmaya başlamazdan öncə nəzərdə tutulur ki, FreeBSD maşınınənəzdə artıq portlar və paketlər yüklənmiş və hazır vəziyyətdədir.

OpenFIRE-ı portlardan yükleyirik:

```
root@dolibarr:/usr/ports/net-im/openfire # make -DBATCH install
```

PostgreSQL verilənlər bazasını yükləyirik:

```
root@frfs:~ # cd /usr/ports/databases/postgresql94-server/
```

```
root@frfs:/usr/ports/databases/postgresql94-server # make config
postgreSQL94-server-9.4.4_1
+ [] DEBUG Builds with debugging symbols
+ [] DTRACE Build with DTrace probes
+ [] GSSAPI Build with GSSAPI support
+ [] ICU Use ICU for unicode collation
+ [x] INTDATE Builds with 64-bit date/time type
+ [x] LDAP Build with LDAP authentication support
+ [x] NLS Use internationalized messages
+ [] OPTIMIZED_CFLAG Builds with compiler optimizations
+ [] PAM Build with PAM Support
+ [x] SSL Build with OpenSSL support
+ [x] TZDATA Use internal timezone database
+ [x] KERBEROS Build with kerberos provider support
+ () MIT_KRB5 Build with MIT kerberos support
+ () HEIMDAL_KRB5 Builds with Heimdal kerberos
< OK > < Cancel >
```

```
root@frfs:/usr/ports/databases/postgresql94-server # make -DBATCH install
```

```
OpenFIRE və PostgreSQL-i StartUP-a əlavə edirik(Yəni /etc/rc.conf faylına):
root@frfs:~ # echo 'postgresql_enable="YES"' >> /etc/rc.conf
root@frfs:~ # echo 'openfire enable="YES"' >> /etc/rc.conf
```

PostgreSQL inisializasivاسını işə salırıq:

```
root@frfs:~ # /usr/local/etc/rc.d/postgresql initdb
```

```
/usr/local/pgsql/data/postgresql.conf faylinda asagidakı satirin qarısından
şerhi silirik:
listen_addresses = 'localhost'
```

```
/usr/local/pgsql/data/pg_hba.conf faylinda host all all 127.0.0.1/32 trust
sətirini dəyişib aşağıdakı kimi edirik:
host all all 127.0.0.1/32 md5
```

PostgreSQL və OpenFIRE servislərini işə salırıq:

```
root@frfs:~ # /usr/local/etc/rc.d/postgresql start
root@frfs:~ # /usr/local/etc/rc.d/openfire start
```

Artıq **pgsql** istifadəçisi üçün şifrə təyin edirik:

```
root@frfs:~ # passwd pgsql
Changing local password for pgsql
New Password: pgsql_şifrəsi
Retype New Password: pgsql_şifrəsi_təkrar
```

pgsql istifadəçi adı ilə daxil oluruz, **openfire** üçün istifadəçi və bu istifadəçinin qoşulması üçün verilənlər bazası yaradırıq:

```
root@frfs:~ # su pgsql
$ createuser -sdrP openfire
Enter password for new role: şifrə
Enter it again: təkrar_şifrə
```

```
$ createdb openfire --owner=openfire
```

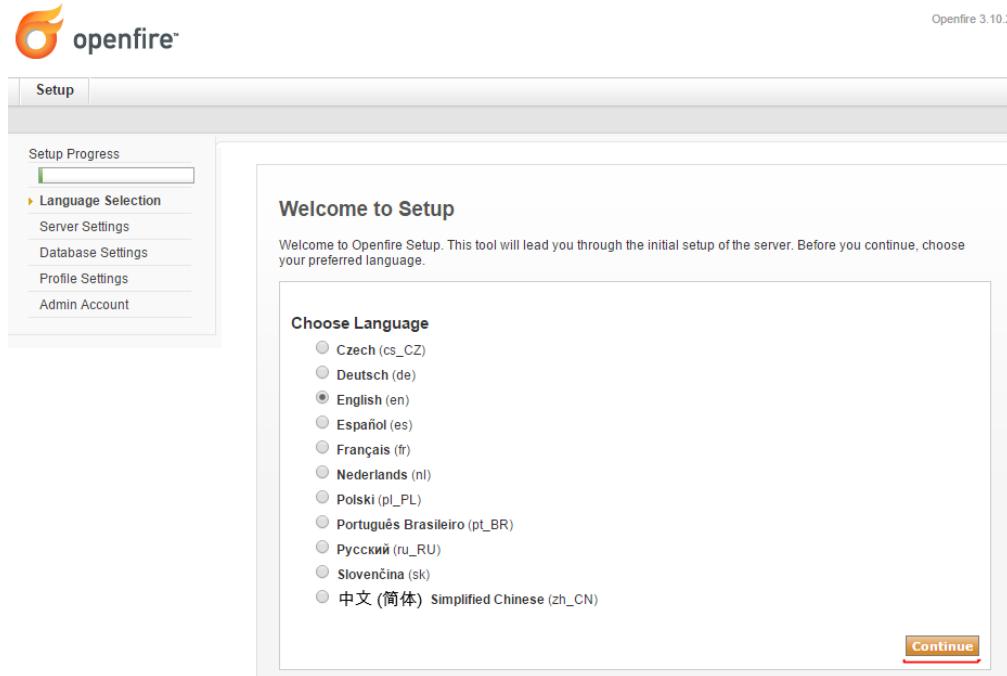
Konsoldan çıxırıq:

```
$ exit
```

PostgreSQL servisini yenidən işə salırıq:

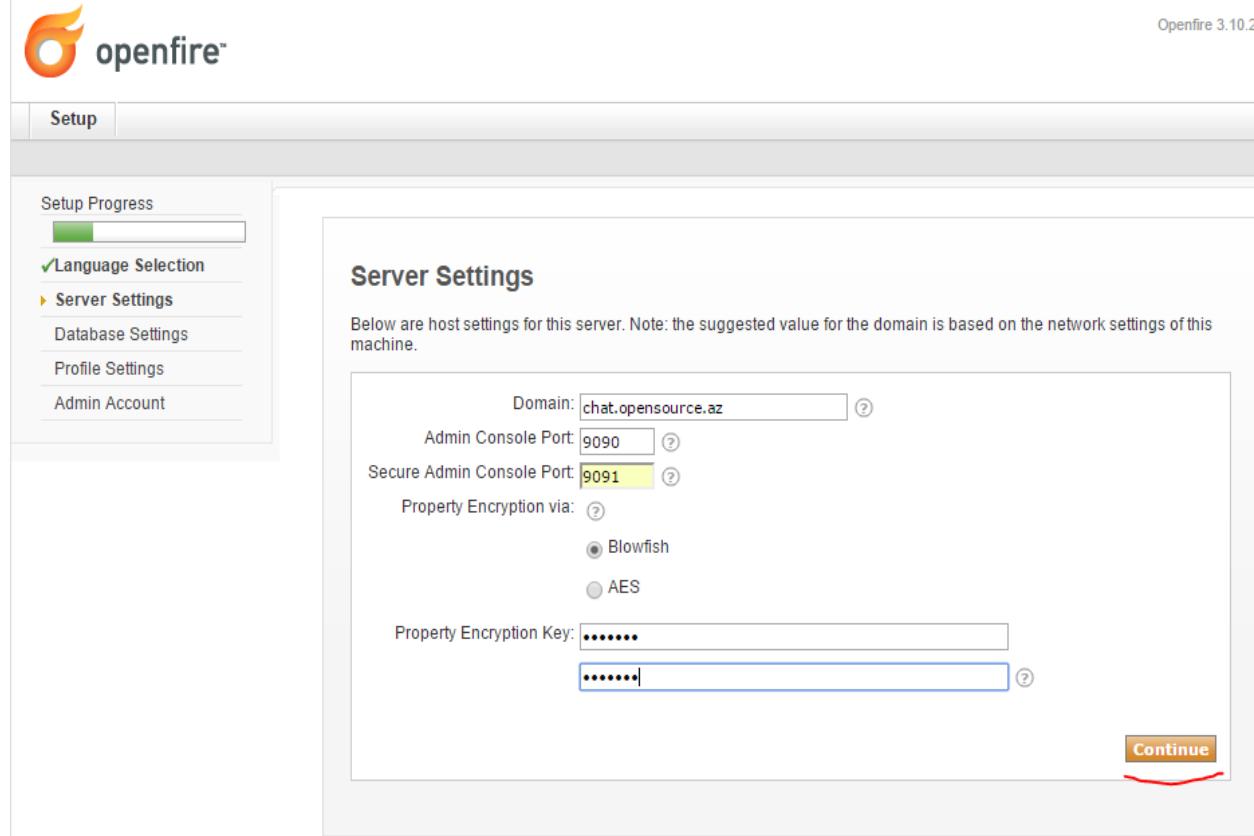
```
root@frfs:~ # service postgresql restart
```

Hazırdır! Artıq istənilən Desktop maşındakı hansısa web browserdə <http://server IP:9090/> ünvanına daxil olsanız aşağıdakı səhifəni görəcəksiniz (**English** seçib **Continue** düyməsinə sıxırıq):

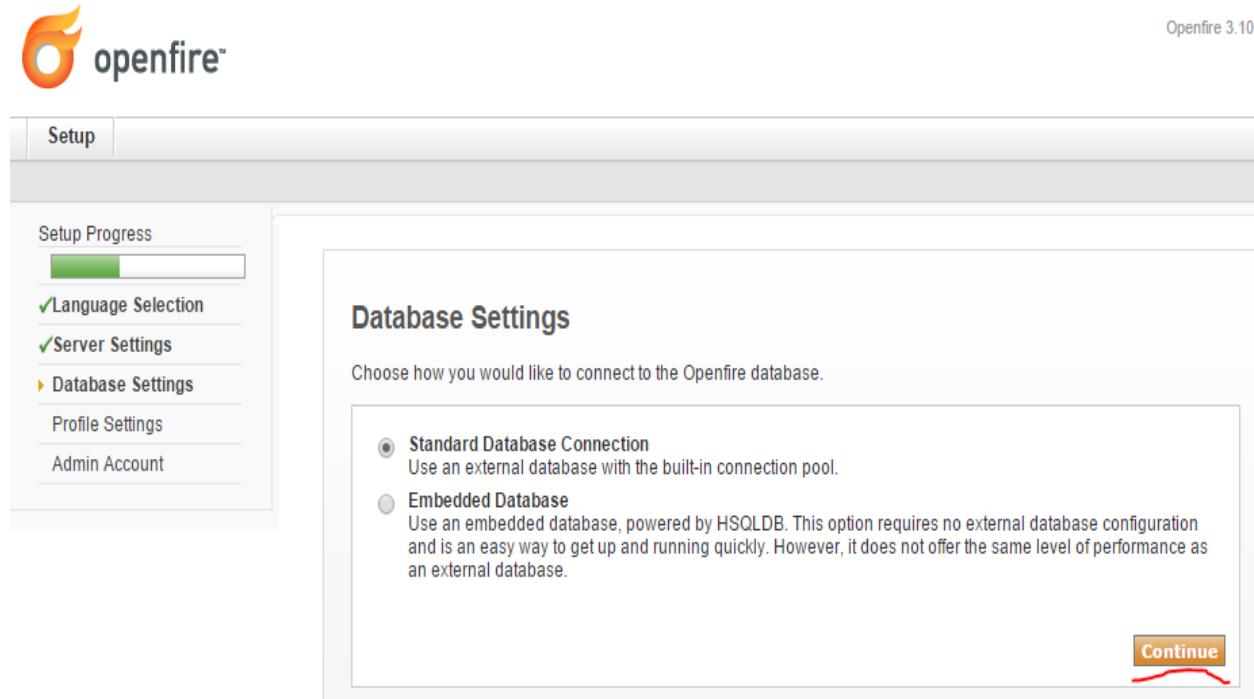
The screenshot shows the 'Welcome to Setup' screen of the Openfire 3.10.2 setup wizard. On the left, there's a vertical navigation bar with tabs: 'Setup Progress' (which has a progress bar), 'Language Selection' (selected and highlighted in orange), 'Server Settings', 'Database Settings', 'Profile Settings', and 'Admin Account'. The main content area has a title 'Welcome to Setup' and a sub-instruction: 'Welcome to Openfire Setup. This tool will lead you through the initial setup of the server. Before you continue, choose your preferred language.' Below this is a section titled 'Choose Language' containing a list of language options with radio buttons. The 'English (en)' option is selected. At the bottom right of this section is a 'Continue' button.

Açılan pəncərədə domain adı olaraq **chat.opensource.az** yazırıq və şifrələnəcək kanal üçün açara şifre təyin edib, **Continue** düyməsinə sıxırıq:

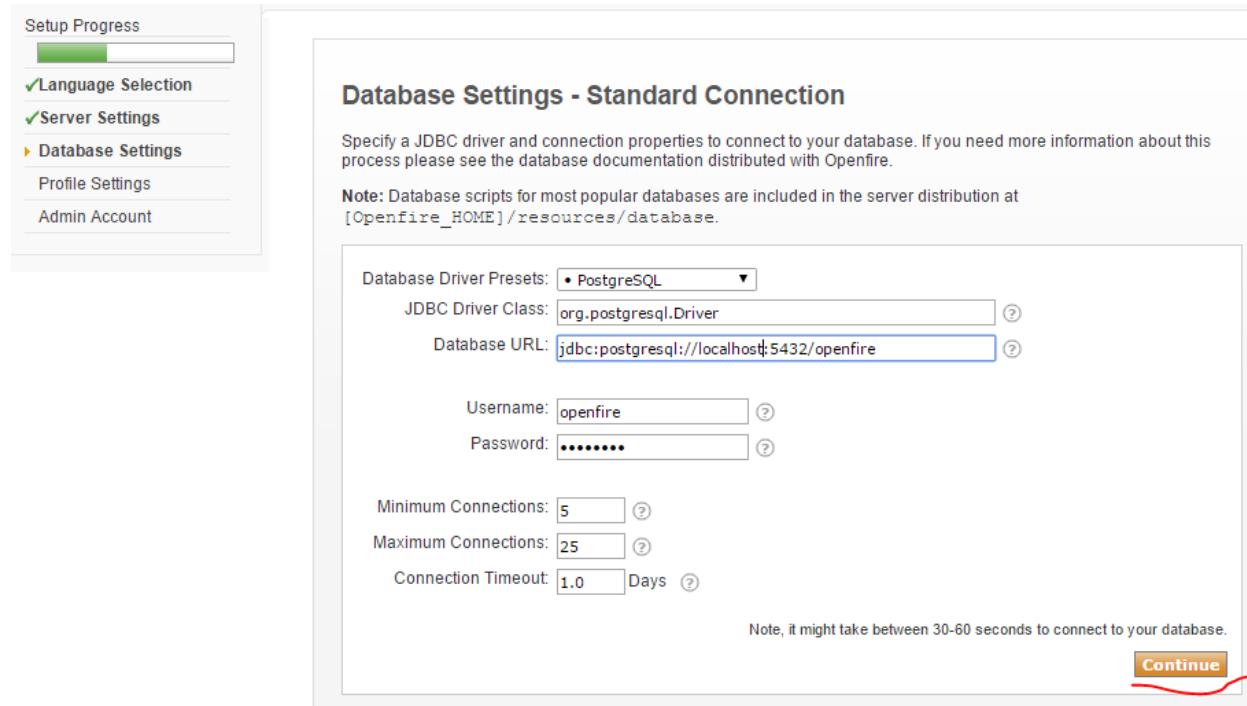
The screenshot shows the Openfire 3.10.2 setup interface. On the left, a sidebar lists 'Setup Progress' (partially completed), 'Language Selection' (completed with a green checkmark), 'Server Settings' (selected with an orange arrow), 'Database Settings', 'Profile Settings', and 'Admin Account'. The main panel is titled 'Server Settings' and contains fields for 'Domain' (chat.opensource.az), 'Admin Console Port' (9090), 'Secure Admin Console Port' (9091), 'Property Encryption via' (radio buttons for Blowfish and AES, with Blowfish selected), and 'Property Encryption Key' (two password input fields). A red arrow points to the 'Continue' button at the bottom right.

Standart Database Connection seçib **Continue** düyməsinə sıxırıq:

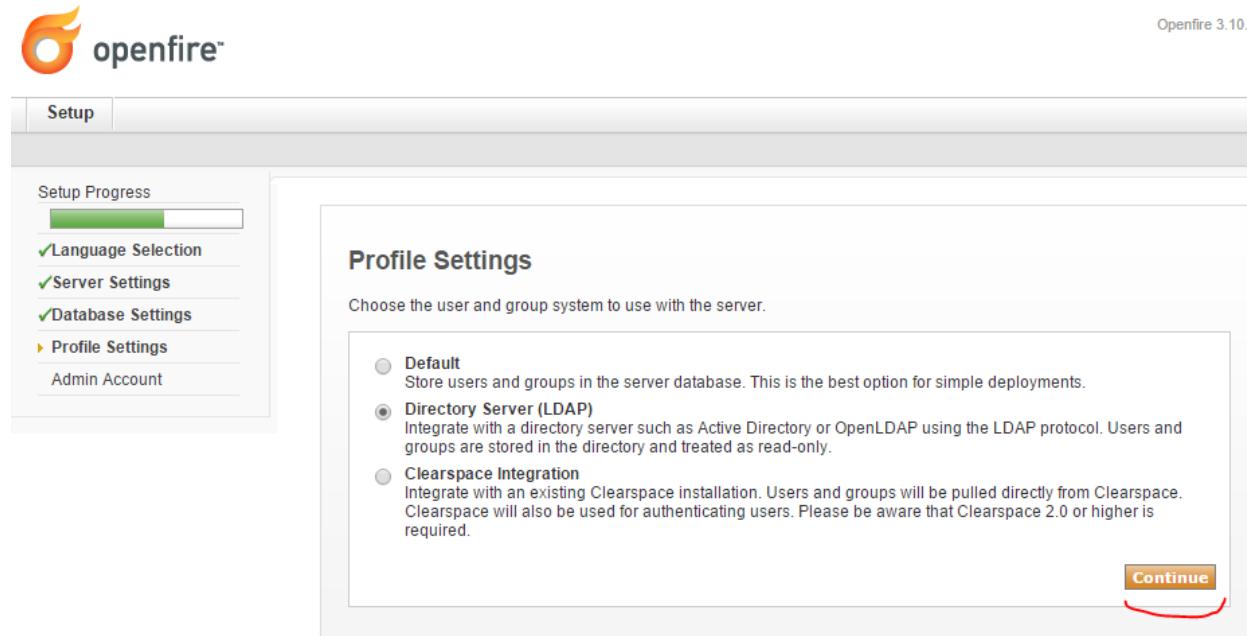
The screenshot shows the Openfire 3.10.2 setup interface. On the left, a sidebar lists 'Setup Progress' (partially completed), 'Language Selection' (completed with a green checkmark), 'Server Settings' (completed with a green checkmark), 'Database Settings' (selected with an orange arrow), 'Profile Settings', and 'Admin Account'. The main panel is titled 'Database Settings' and contains two options: 'Standard Database Connection' (selected with a radio button) and 'Embedded Database'. A red arrow points to the 'Continue' button at the bottom right.

Verilənlər bazasına qoşulması üçün, database tipi PostgreSQL, qoşulacaq IP ünvanı, verilənlər bazasının adı, istifadəçi adı və şifrəni yazıb, **Continue** düyməsinə sıxırıq:

The screenshot shows the 'Database Settings - Standard Connection' configuration page. On the left, a sidebar lists 'Setup Progress' (partially completed), 'Language Selection', 'Server Settings', 'Database Settings' (selected), 'Profile Settings', and 'Admin Account'. The main area contains fields for 'Database Driver Presets' (PostgreSQL), 'JDBC Driver Class' (org.postgresql.Driver), 'Database URL' (jdbc:postgresql://localhost:5432/openfire), 'Username' (openfire), 'Password' (redacted), 'Minimum Connections' (5), 'Maximum Connections' (25), and 'Connection Timeout' (1.0 Days). A note at the bottom states: 'Note: it might take between 30-60 seconds to connect to your database.' A red box highlights the 'Continue' button at the bottom right.

Istifadəçi bazası olaraq LDAP (Yeni Active Dircetory) seçib, **Continue** düyməsinə sıxırıq:

The screenshot shows the 'Profile Settings' configuration page. On the left, a sidebar lists 'Setup Progress' (partially completed), 'Language Selection', 'Server Settings', 'Database Settings', 'Profile Settings' (selected), and 'Admin Account'. The main area contains a list of options: 'Default' (selected), 'Directory Server (LDAP)', and 'Clearspace Integration'. A note says: 'Choose the user and group system to use with the server.' A red box highlights the 'Continue' button at the bottom right.

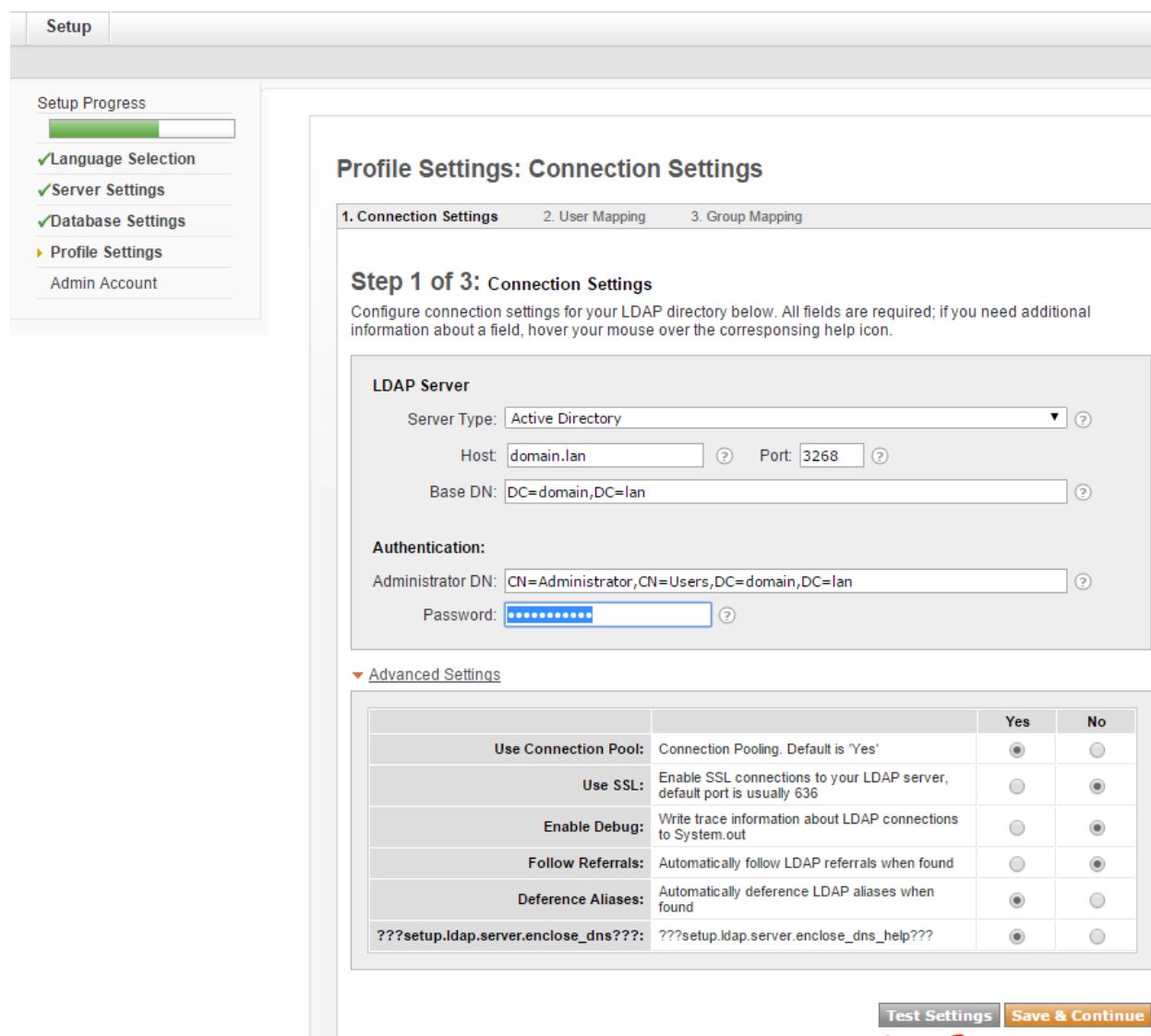
Active Directory-ə qoşulmaq üçün domain.lan-a aid olan **Distinguished Name** və Administrator istifadəçisi üçün Distinguished Name ilə şifrəsini yazırıq.

Unutmayın ki, LDAP port **3268** yazırıq və **Test Settings** düyməsini sıxırıq:

DC adı: **domain.lan**

Filter edilən qrup adı: **CN=openfireUsers,OU=OpSO Groups,DC=domain,DC=lan**

Domain Administrator: **CN=Administrator,CN=Users,DC=domain,DC=lan**

Profile Settings: Connection Settings

1. Connection Settings   2. User Mapping   3. Group Mapping

Step 1 of 3: Connection Settings

Configure connection settings for your LDAP directory below. All fields are required; if you need additional information about a field, hover your mouse over the corresponding help icon.

LDAP Server

Server Type: Active Directory

Host: domain.lan   Port: 3268

Base DN: DC=domain,DC=lan

Authentication:

Administrator DN: CN=Administrator,CN=Users,DC=domain,DC=lan

Password: [REDACTED]

Advanced Settings

		Yes	No
Use Connection Pool:	Connection Pooling. Default is 'Yes'	☒	☐
Use SSL:	Enable SSL connections to your LDAP server, default port is usually 636	☐	☒
Enable Debug:	Write trace information about LDAP connections to System.out	☐	☒
Follow Referrals:	Automatically follow LDAP referrals when found	☐	☒
Deference Aliases:	Automatically deference LDAP aliases when found	☒	☐
???setup.ldap.server.enclose_dns???	???setup.ldap.server.enclose_dns_help???	☒	☐

Test Settings **Save & Continue**

Uğurlu nəticə aşağıdakı şəkildəki kimi olacaq:

Test: Connection Settings

Status: Success!

A connection was successfully established to the LDAP server using the settings above. Close this test panel and continue to the next step.

Close

Status: Success! olduqdan sonra **Save & Continue** düyməsinə sixirinq:

Profile Settings: User Mapping

1. Connection Settings   2. User Mapping   3. Group Mapping

Step 2 of 3: User Mapping
 Configure how the server finds and loads users from your LDAP directory. If you need additional information about a field, hover your mouse over the corresponding help icon.

User Mapping

Username Field: `sAMAccountName`

User Profiles (vCard)
 Use the form below to specify the LDAP fields that match the profile fields. Fields that are left empty will not be mapped. Values enclosed in `{}` will be replaced with actual LDAP content.
 Store avatar in database if not provided by LDAP

Profile Field	Value
Name	<code>{cn}</code> ____
Email	<code>{mail}</code> ____
Full Name	<code>{displayName}</code> ____
Nickname	____
Birthday	____
Photo/Avatar	<code>{jpegPhoto}</code> ____
Home	<code>{homePostalAddress}</code> ____
- Street Address	____
- City	____
- State/Province	____
- Postal Code	<code>{homeZip}</code> ____
- Country	<code>{co}</code> ____
- Phone Number	<code>{homePhone}</code> ____
- Mobile Number	<code>{mobile}</code> ____
- Fax	____
- Pager	____
Business	<code>{streetAddress}</code> ____
- Street Address	<code>{}</code> ____
- City	<code>{st}</code> ____
- State/Province	<code>{postCode}</code> ____
- Postal Code	<code>{co}</code> ____
- Country	<code>{title}</code> ____
- Job Title	<code>{department}</code> ____
- Department	<code>{telephoneNumber}</code> ____
- Phone Number	<code>{mobile}</code> ____
- Mobile Number	<code>{facsimileTelephoneNumber}</code> ____
- Fax	<code>{pager}</code> ____

Test Settings **Save & Continue**

Qrupa görə filter edilməsi üçün Advanced Settings-in altında Group Filter bölümündə aşağıdakı sintaksisi yazırıq ki, yalnız DC-mizə aid olan **openfireUsers** qrupunun üzvləri serverimizə giriş edə bilsinlər (**Test Settings** düyməsini sixib, sınaqdan keçiririk):

(memberOf=CN=openfireUsers,OU=OpSO Groups,DC=domain,DC=lan)

Profile Settings: Group Mapping

1. Connection Settings   2. User Mapping   3. Group Mapping

Step 3 of 3: Group Mapping
 Configure how the server finds and loads groups from your LDAP directory. If you need additional information about a field, hover your mouse over the corresponding help icon.

Group Mapping

Group Field: `cn`
 Member Field: `member`
 Description Field: `description`

Advanced Settings

Posix Mode: Yes No
 Group Filter: `(memberOf=CN=openfireUser)`

Test Settings **Save & Continue**

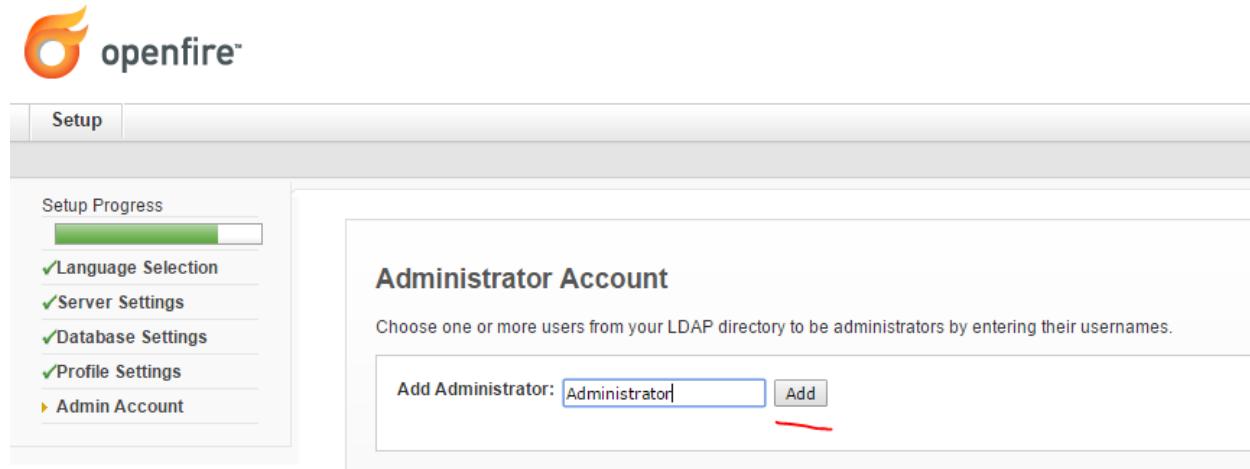
Əgər aşağıdakı kimi siyahı çap edilsə demək ki, qrupla birləşmə uğurla alınmışdır və içində olan istifadəçiləri aşağıdakı şəkildəki kimi görəcəksiniz:

Test: Group Mapping

A small list of groups is selected for you to review. When you are finished close this window.

Name	Description	Members
odo01		0
reduser1 redlast		0

Save & Continue düyməsinə sıxaraq davam edirik. OpenFire üçün iznibatçı olacaq LDAP-da mövcud olan bir və ya bir neçə istifadəçi adını daxil edirik:

Administrator Account

Choose one or more users from your LDAP directory to be administrators by entering their usernames.

Add Administrator:

Açılaq şəkildə **Administrator** LDAP istifadəçi həsabı üçün **test** düyməsini sıxıb sinaqdan keçiririk:

Administrator Account

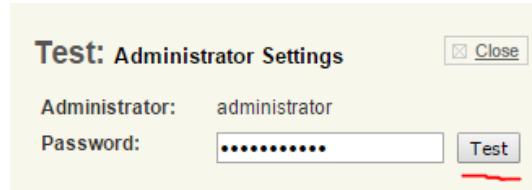

Choose one or more users from your LDAP directory to be administrators by entering their usernames.

Add Administrator: Administrator	Add
Administrator administrator	Test Remove Remove

Continue

Istifadəçi şifrəsini daxil edib **test** düyməsinə sıxırıq:

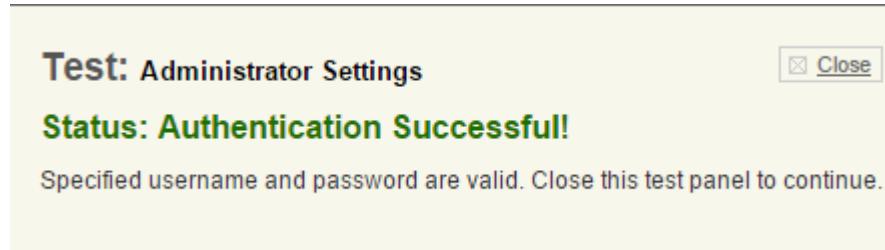

Test: Administrator Settings

Administrator: administrator

Password:

Uğurlu nəticə aşağıdakı kimidir:

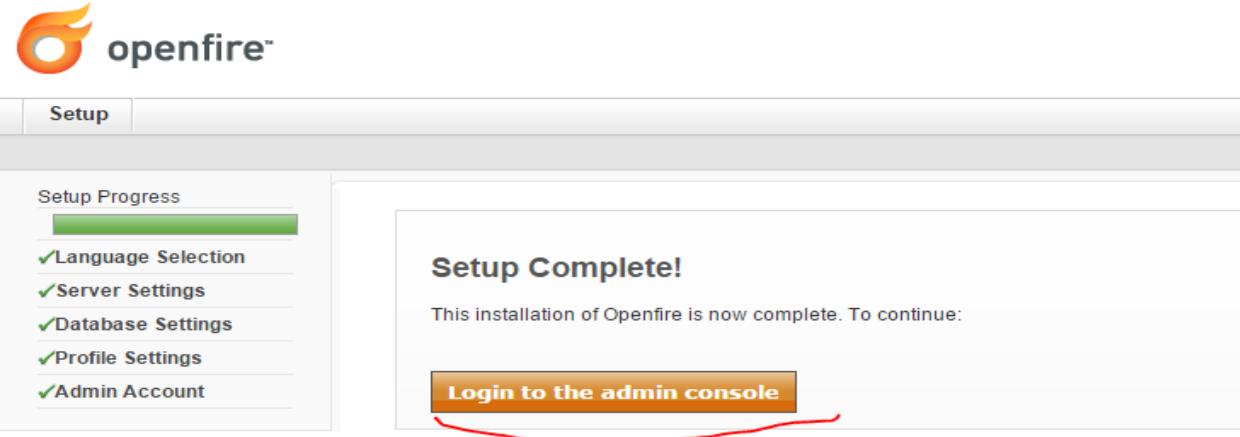
Test: Administrator Settings

Status: Authentication Successful!

Specified username and password are valid. Close this test panel to continue.

Ardınca **Continue** düyməsini sıxıb davam edirik.

Artıq yüklenmə bitmişdir və bəhrəli nəticəni aşağıdakı kimi alıb, **Login to the admin console** düyməsini sıxmalısınız.

Qeyd etdiyimiz Domain admini **Administrator** istifadəçi həsabı adı və şifrəsini daxil edib **login** düyməsinə sıxırıq.

The screenshot shows the 'Administration Console' interface. At the top, there is a login form with fields for 'username' (Administrator) and 'password', and a 'Login' button. Below the login form, the text 'Openfire, Version: 3.10.2' is visible. The main area is titled 'User Summary' and displays a table of users. The table has columns: Online, Username, Name, Groups, Created, and Last Logout. There are 8 users listed:

Online	Username	Name	Groups	Created	Last Logout
1	administrator	Administrator	None	Oct 1, 2015	
2	guest	Guest	None	Oct 1, 2015	
3	kbtgt	kbtgt	None	Oct 1, 2015	
4	odoo1	odoo1	None	Oct 1, 2015	
5	openS	OPSO	None	Oct 1, 2015	
6	pc01\$	PC01	None	Oct 1, 2015	
7	reduser1	reduser1	None	Oct 1, 2015	
8	reduser2	reduser2	None	Oct 1, 2015	

Sınaqların edilə bilməsi üçün "**OpenFire XMMP serverin qurulması**" bölümündə yazılıdığı kimi, hər hansıa bir XMMP client vasitəsilə serverimizə qoşuluruq. Şəxsi təcrübəmə əsaslanaraq deyə bilərəm ki, ən funksionalı Jitsi-dir. Sadəcə DC-də olan iki istifadəçi ilə fərqli Desktop-lardan qoşulub sinaqlarınızı etməniz kifayətdir.

BÖLÜM 11

Bütün həllər üçün WEB serverlər

- CentOS OCİ8 PHP5-FPM nGinx
- nGinx yüksək dayanıqlı reverse proxy
- Apache Tomcat8 yüklənməsi və quraşdırılması
- Apache ANT yüklənməsi və quraşdırılması
- Apache Maven yüklənməsi və quraşdırılması
- CentOS PDO OCI integrasiyası
- Oracle JDK8-in yüklənməsi və quraşdırılması
- Ubuntu 14.04 x64 tomcat7 Java8 yüklənməsi və quraşdırılması
- Ubuntu Tomcat serverdə http və https portlarının dəyişdirilməsi

Bu başlıqda demək olar ki gündəmdə istifadə olunan bütün web serverlərdən danışacılıq. Adətən tələb, PHP işləyən serverin üstündə ORACLE verilənlər bazasına qoşulmasına yaranır çünki, əksər veb programlar php-də yazılır və şirkət bazası oracle-da olur. Həmçinin java programçılarının öz yazdıqları kodları müəyyən bir veb application serverdə işlədə bilmələrinə ehtiyacları var. Java üçün tomcat server gündəmdə istifadə edilənlərdəndir. Eynilə programçıların kod anbarı üçün **ant** və **maven** haqqında danışılacaq. Tomcat serverdə standart portların istifadəsinin quraşdırılması açıqlanacaq.

CentOS OCİ8 PHP5-FPM nGinx

Məqsədimiz CentOS serverin üzərində nGinx WEB server, PHP-FPM və Oracle Client yükleyib quraşdırmaqdır. Lakin, PHP-nin oracle-a qoşulması üçün OCI(Oracle Call Interface) tələb edilir. Bu başlıqda PHP üzərində OCİ-in quraşdırılması göstərilir.

Lazımı reposları endirək və quraşdırıraq.

```

rpm --import https://fedoraproject.org/static/0608B895.txt
rpm -ivh http://dl.fedoraproject.org/pub/epel/6/x86_64/epel-release-6-
8.noarch.rpm
rpm --import http://rpms.famillecollet.com/RPM-GPG-KEY-remi
rpm -ivh http://rpms.famillecollet.com/enterprise/remi-release-6.rpm

yum install yum-priorities

vi /etc/yum.repos.d/epel.repo # "priority=-ni 10 edirik.
[epel]
name=Extra Packages for Enterprise Linux 6 - $basearch
#baseurl=http://download.fedoraproject.org/pub/epel/6/$basearch
mirrorlist=https://mirrors.fedoraproject.org/metalink?repo=epel-
6&arch=$basearch
failovermethod=priority
enabled=1
priority=10
gpgcheck=1
gpgkey=file:///etc/pki/rpm-gpg/RPM-GPG-KEY-EPEL-6
[...]

vi /etc/yum.repos.d/remi.repo # Sonra "remi" sreposunda "enabled=1" edirik
[remi]
name=Les RPM de remi pour Enterprise Linux $releasever - $basearch
#baseurl=http://rpms.famillecollet.com/enterprise/$releasever/remi/$basearch/
mirrorlist=http://rpms.famillecollet.com/enterprise/$releasever/remi/mirror
enabled=1
priority=10
gpgcheck=1
gpgkey=file:///etc/pki/rpm-gpg/RPM-GPG-KEY-remi
failovermethod=priority

[remi-test]
name=Les RPM de remi en test pour Enterprise Linux $releasever - $basearch
#baseurl=http://rpms.famillecollet.com/enterprise/$releasever/test/$basearch/
mirrorlist=http://rpms.famillecollet.com/enterprise/$releasever/test/mirror
enabled=0
gpgcheck=1
gpgkey=file:///etc/pki/rpm-gpg/RPM-GPG-KEY-remi

yum install nginx # nGinx Paketini yükleyirik

```

```

chkconfig --levels 235 nginx on # nGinx-i startup-a əlavə edirik.
/etc/init.d/nginx start # Servisi Start edirik.

PHP və modullarını yükleyirik.
yum -y install php-cli.x86_64 php.x86_64 php-common.x86_64 php-fpm.x86_64
php-devel.x86_64 php-odbc.x86_64 php-pear.noarch php-pecl-apc.x86_64 php-
pecl-apc-devel.x86_64

'/etc/php.ini' faylin icində aşağıdakı sətirləri quraşdırırıq. Düzgün vaxtı
siz "cat /etc/sysconfig/clock" bu fayldan götürə bilərsiniz.
cgi.fix_pathinfo=0
date.timezone = "Europe/Berlin"

PHP-FPM-i startup-a əlavə edib işə salırıq
chkconfig --levels 235 php-fpm on # StartUP-a əlavə edirik.
/etc/init.d/php-fpm start # Start edirik.

vi /etc/nginx/nginx.conf # Faylin icində aşağıdakı dəyişiklikləri edirik.
worker_processes 4;
keepalive_timeout 2;

vi /etc/nginx/conf.d/default.conf # Faylı aşağıdakı kimi config edirik.
server {
 listen 80;
 server_name _;
 autoindex on;
 #charset koi8-r;
 #access_log logs/host.access.log main;
 location / {
 root /usr/share/nginx/html;
 index index.php index.html index.htm;
 }
 error_page 404 /404.html;
 location = /404.html {
 root /usr/share/nginx/html;
 }
 error_page 500 502 503 504 /50x.html;
 location = /50x.html {
 root /usr/share/nginx/html;
 }
 location ~ \.php$ {
 root /usr/share/nginx/html;
 try_files $uri =404;
 fastcgi_pass 127.0.0.1:9000; # Bu Port-da PHP-FPM qulaq asır
 fastcgi_index index.php;
 fastcgi_param SCRIPT_FILENAME $document_root$fastcgi_script_name;
 include fastcgi_params;
 }
 location ~ /\.ht {
 deny all;
 }
}

```

```

/etc/init.d/nginx reload # Servisi reload edirik

vi /usr/share/nginx/html/info.php # Test üçün php script yaradıb aşağıdakı
 # məzmunu əlavə edirik.

<?php
 phpinfo();
?>

http://server_ip/test.php # Test edirik.

Gecikmələrin olmaması üçün biz PHP-FPM-i UNIX Socket faylında qulaq asdırıbilərik.

vi /etc/php-fpm.d/www.conf # Faylda aşağıdakı dəyişiklikləri edirik.

listen = 127.0.0.1:9000
listen = /tmp/php5-fpm.sock
listen.owner = nginx
listen.group = nginx
user = nginx
group = nginx

/etc/init.d/php-fpm reload # PHP-FPM-i reload edirik.

Eyniylə nGinx-in icində-də dəyişikliyi etməliyik
vi /etc/nginx/conf.d/default.conf # Faylda 9000-ci port əvəzinə Unix Socket
 # yazırıq.

location ~ \.php$ {
 root /usr/share/nginx/html;
 try_files $uri =404;
 fastcgi_pass unix:/tmp/php5-fpm.sock;
 fastcgi_index index.php;
 fastcgi_param SCRIPT_FILENAME $document_root$fastcgi_script_name;
 include fastcgi_params;
}

/etc/init.d/nginx reload # Servisi reload edirik.

http://www.oracle.com/technetwork/topics/linuxx86-64soft-092277.html ->
Ünvandan OracleInstanceClient-i dartırıq.

rpm -ivh oracle-instantclient11.2-basic-11.2.0.3.0-1.x86_64.rpm # Paketi
 # yükleyirik
rpm -ivh oracle-instantclient11.2-devel-11.2.0.3.0-1.x86_64.rpm # Paketi
 # yükleyirik

'/usr/lib/oracle/11.2/client64/' - ORACLE_HOME bu ünvana yüklenir.

pecl install oci8 # oci8 modulunu yükleyirik. 'autodetect'
 # seçirik ki, özü oci8 ünvanını tapsın.
 # Əgər, tapmasa ünvan

```

```
'/usr/lib/oracle/11.2/client64/bin'
ünvani yazın.

vi /etc/php.ini # Faylda oci8 genişlənməsini aktivləşdiririk.
extension=oci8.so

vi /root/.bash_profile # Fayla aşağıdakı sətirləri əlavə edirik.
export LD_LIBRARY_PATH=/usr/lib/oracle/11.2/client64/lib

/etc/init.d/nginx reload # Servisi reload edirik.

Test üçün /usr/share/nginx/html ünvanında index.php faylı yaradıb içine
ałağındakı məzmunu əlavə edirik.

<?php
// put real credentials
$conn = oci_connect('test', 'test', 'localhost/SMPP');
if (!$conn) {
 $e = oci_error();
 trigger_error(htmlentities($e['message']), ENT_QUOTES), E_USER_ERROR;
} else{
 echo 'Success';
 oci_close($conn);
}
?>
```

Qeyd: Ancaq **/etc/hosts** faylına maşınınızın adını IP unvan ilə əlavə etməyi və 127.0.0.1 üçün localhost adının əlavə edilməsini unutmayın. Əks halda işləməyəcək. Aşağıdakı qaydada:

```
cat /etc/hosts
127.0.0.1 localhost localhost.localdomain localhost4
localhost4.localdomain4
10.70.3.221 smapp.lan smapp
```

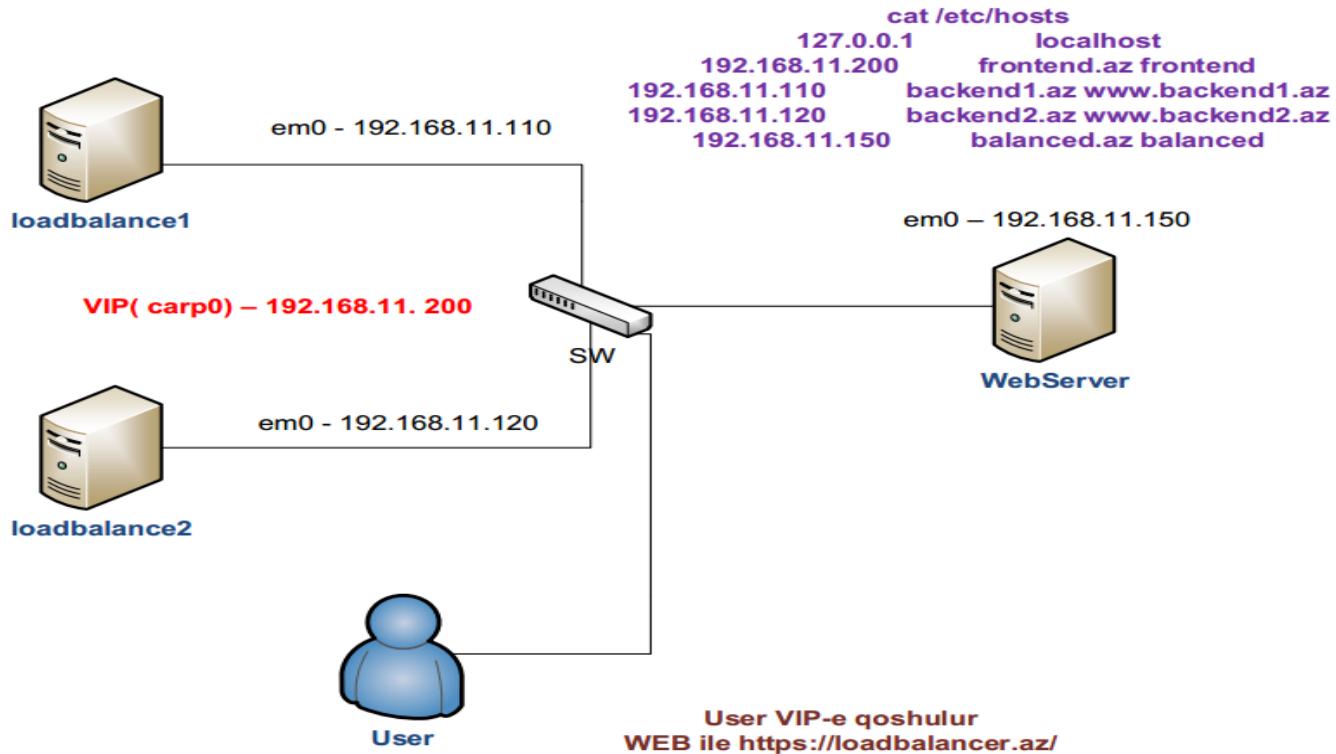
Sonda nginx və phpfpmp servislərini yenidən işə salırıq.

```
/etc/init.d/nginx restart
/etc/init.d/php-fpm restart
```

nGinx yüksək dayanıqlı reverse proxy

Məqsədimiz müəyyən bir WEB xidmətinin dayanıqlı işləməsidir. Yəni həm yükün paylaşılması və həm də yüksək dayanıqlıq tələbi yaranarsa, siz bu sənədə müraciət etməlisiniz. Şəkildə göründüyü kimi, işlək vəziyyətdə olan bir Apache web serverimiz var. Tələb bu web serverin dayanıqlığını təmin etməkdən ibarətdir. Serverin öz sayı bizi maraqlandırmalı deyil cünki, bize həmin serverin Virtual IP ünvanı da verilə bilər və siz də elə təsəvvür etsəniz yaxşı olar. Hal-hazırda bu dayanıqlığı nGinx vasitəsilə edəcəyik.

Şəbəkə quruluşu aşağıdakı şəkildəki kimidir:

Loadbalance1 maşınının qurulması

em0 - 192.168.11.110

Redundancy üçün Virtual carp aləti yaradaq və ona IP mənimsədək. Aşağıdakı sətirləri '/etc/rc.conf' faylinə əlavə edirik.

```
cloned_interfaces="carp0"
ifconfig_carp0="vhid 1 advskew 0 pass VeRySeCrEtPaSsWoRd 192.168.11.200/24"
```

hosts faylı loadbalance1 maşınınında aşağıdakı kimi olacaqdır.

```
cat /etc/hosts
127.0.0.1 localhost
192.168.11.200 frontend.az frontend
192.168.11.110 backend1.az www.backend1.az
192.168.11.120 backend2.az www.backend2.az
192.168.11.150 balanced.az balanced
```

balanced.az - Daxildə olan WEB serverin adı
 loadbalancer.az - İstifadəçi öz WEB browserində bu adla Loadbalancer-ə müraciət edəcək.

```
cd /usr/ports/www/nginx # nGinx-i yükleyək
make config # Lazımı modulları seçək
[x] HTTP Enable HTTP module
[x] HTTP_CACHE Enable http_cache module
[x] HTTP_REALIP Enable http_realip module
[x] HTTP_REWRITE Enable http_rewrite module
[x] HTTP_SSL Enable http_ssl module
[x] HTTP_STATUS Enable http_stub_status module
[x] WWW Enable html sample files
[x] SYSLOG_SUPPORT 3rd party syslog support
[x] TCP_PROXY 3rd party tcp_proxy module
make -DBATCH install # Yükleyək

SSL Sertifikatları yaradaq.
cd /usr/local/etc/nginx # nGinx sertifikatları yaradaq
mkdir ssl # SSL üçün qovluq yaradaq
cd ssl # Qovluğa daxil olaq

openssl genrsa -des3 -out loadbalance.in.key 1024 # Gizli açarı yaradaq.
root@backend1:/usr/local/etc/nginx/ssl # openssl genrsa -des3 -out loadbalance.in.key 1024
Generating RSA private key, 1024 bit long modulus
.....+++++
.....+++++
e is 65537 (0x10001)
Enter pass phrase for loadbalance.in.key:
Verifying - Enter pass phrase for loadbalance.in.key:
```

Certificate Signing Request yaradırıq

```
openssl req -new -key loadbalance.in.key -out loadbalance.in.csr
root@backend1:/usr/local/etc/nginx/ssl # openssl req -new -key loadbalance.in.key -out loadbalance.in.csr
Enter pass phrase for loadbalance.in.key:
You are about to be asked to enter information that will be incorporated
into your certificate request.
What you are about to enter is what is called a Distinguished Name or a DN.
There are quite a few fields but you can leave some blank
For some fields there will be a default value,
If you enter '.', the field will be left blank.

Country Name (2 letter code) [AU]:AZ
State or Province Name (full name) [Some-State]:Baku
Locality Name (eg, city) []:Garadag
Organization Name (eg, company) [Internet Widgits Pty Ltd]:ATLtech
Organizational Unit Name (eg, section) []:IT
Common Name (e.g. server FQDN or YOUR name) []:loadbalance.az
Email Address []:qabriel@mail.ru

Please enter the following 'extra' attributes
to be sent with your certificate request
A challenge password []:
An optional company name []:
```

Açarı backup edək və şifrəni silək

```
cp loadbalance.in.key loadbalance.in.key.bak
openssl rsa -in loadbalance.in.key.bak -out loadbalance.in.key
```

Açarı imzalayaq.

```
openssl x509 -req -days 365 -in loadbalance.in.csr -signkey
loadbalance.in.key -out loadbalance.in.crt
root@backend1:/usr/local/etc/nginx/ssl # openssl x509 -req -days 365 -in loadbal
ance.in.csr -signkey loadbalance.in.key -out loadbalance.in.crt
Signature ok
subject=/C=AZ/ST=Baku/L=Garadag/O=ATLtech/OU=IT/CN=loadbalance.az/emailAddress=q
abriel@mail.ru
Getting Private key
```

nGinx quraşdırma faylını aşağıdaki kimi edək. (Bu fayl hər iki maşında loadbalance1 və loadbalance2-də eyni olmalıdır)

192.168.11.200 - Virtual IP ünvandır hansı ki, istifadəçilər DNS ilə ad alındıqdan sonra bu IP ünvana yönləndiriləcəklər.

```
cat /usr/local/etc/nginx/nginx.conf # Quraşdırma faylı aşağıdaki kimi olacaq.
```

```
worker_processes 1;
events {
 worker_connections 1024;
}

http {
 include mime.types;
 default_type application/octet-stream;

 sendfile on;
 keepalive_timeout 65;

server {
 listen 192.168.11.200:443;
 ssl on;
 server_name loadbalancer.az;

 access_log /var/log/nginx/ssl-access.log;
 error_log /var/log/nginx/ssl-error.log;

 ssl_certificate /usr/local/etc/nginx/ssl/loadbalance.in.crt;
 ssl_certificate_key /usr/local/etc/nginx/ssl/loadbalance.in.key;

 ssl_protocols SSLv3 TLSv1 TLSv1.1 TLSv1.2;
 ssl_ciphers RC4:HIGH:!aNULL:!MD5;
 ssl_prefer_server_ciphers on;
 keepalive_timeout 60;
 ssl_session_cache shared:SSL:10m;
 ssl_session_timeout 10m;

 location / {
 proxy_pass http://balanced.az;
```

```

proxy_next_upstream error timeout invalid_header http_500
http_502 http_503 http_504;

proxy_set_header Accept-Encoding "";
proxy_set_header Host $host;
proxy_set_header X-Real-IP $remote_addr;
proxy_set_header X-Forwarded-For;

$proxy_add_x_forwarded_for;

proxy_set_header X-Forwarded-Proto $scheme;
add_header Front-End-Https on;

proxy_redirect off;
}
}
}

```

```

mkdir /var/log/nginx/ # Jurnal üçün qovluq yaradaq
touch /var/log/nginx/ssl-access.log # access jurnal faylini yaradaq
touch /var/log/nginx/ssl-error.log # error üçün jurnal faylini yaradaq

/usr/local/etc/rc.d/nginx start # nGinx-i işə salırıq.

nginx -t # Quraşdirmalarımızın düzgünlüğünü test
 edək(nəticə aşagıdakı kimi olmalıdır)
nginx: the configuration file /usr/local/etc/nginx/nginx.conf syntax is ok
nginx: configuration file /usr/local/etc/nginx/nginx.conf test is successful

nginx -s reload # nGinx-i reload edirik.

nginx.conf faylini ikinci serverə nüsxələyək.
scp /usr/local/etc/nginx/nginx.conf root@192.168.11.120:/usr/local/etc/nginx/

```

loadbalance1 mashindən **loadbalance2** maşinində SSL sertifikatlar üçün qovluq yaradaq və onları ora nüsxələyək.

```

ssh root@192.168.11.120 'mkdir /usr/local/etc/nginx/ssl' # Qovluğu yaradırıq
scp /usr/local/etc/nginx/ssl/* root@192.168.11.120:/usr/local/etc/nginx/ssl/
root@backend1:root # scp /usr/local/etc/nginx/ssl/* root@192.168.11.120:/usr/local/etc/nginx/ssl/
Password:
loadbalance.in.crt 100% 936 0.9KB/s 00:00
loadbalance.in.csr 100% 692 0.7KB/s 00:00
loadbalance.in.key 100% 887 0.9KB/s 00:00
loadbalance.in.key.bak 100% 963 0.9KB/s 00:00

```

loadbalancer2 maşınını quraşdırırıq.

```
em0 - 192.168.11.120/24
```

hosts faylı loadbalance1 maşındańda aşağıdakı kimi olacaqdır.

```
cat /etc/hosts
127.0.0.1 localhost
192.168.11.200 frontend.az frontend
192.168.11.110 backend1.az www.backend1.az
192.168.11.120 backend2.az www.backend2.az
192.168.11.150 balanced.az balanced
```

Aşağıdakı sətirləri '**/etc/rc.conf**' faylına əlavə edirik.

```
cloned_interfaces="carp0"
ifconfig_carp0="vhid 1 advskew 1 pass VeRySeCrEtPaSsWoRd 192.168.11.200/24"
```

```
cd /usr/ports/www/nginx # nGinx-i yükleyək
make config # Lazımı modulları seçək
[x] HTTP Enable HTTP module
[x] HTTP_CACHE Enable http_cache module
[x] HTTP_REALIP Enable http_realip module
[x] HTTP_REWRITE Enable http_rewrite module
[x] HTTP_SSL Enable http_ssl module
[x] HTTP_STATUS Enable http_stub_status module
[x] WWW Enable html sample files
[x] SYSLOG_SUPPORT 3rd party syslog support
[x] TCP_PROXY 3rd party tcp_proxy module
make -DBATCH install # Yükleyək
```

nGinx üçün jurnal qovluğu və faylları yaradaq

```
mkdir /var/log/nginx/ # Jurnal üçün qovluq yaradaq
touch /var/log/nginx/ssl-access.log # access jurnal faylini yaradaq
touch /var/log/nginx/ssl-error.log # error üçün jurnal faylini yaradaq
```

```
/usr/local/etc/rc.d/nginx start # nGinx-i işə salırıq.
```

```
nginx -t # Configimizin düzgülüyünü test
 # edək(nəticə aşağıdakı kimi olmalıdır)
nginx: the configuration file /usr/local/etc/nginx/nginx.conf syntax is ok
nginx: configuration file /usr/local/etc/nginx/nginx.conf test is successful
```

```
nginx -s reload # nGinx-i reload edirik.
```

Client maşından WEB Serveri sertifikat ilə test eləmək üçün aşağıdakı əmrləri yazmağınız yetər.

```
openssl s_client -connect loadbalancer.az:443
```

balanced.az maşında işə adı apache22 WEB server qaldırılmışdır və 192.168.11.150 IP ünvanında işləyir.

```
em0 - 192.168.11.150 # backend WEB Server IP

pkg_add -r apache22 # apache22-ni yükleyirik

echo 'apache22_enable="YES"' >> /etc/rc.conf # apache22-ni startup-a əlavə
 edirik

/usr/local/etc/rc.d/apache22 start # Daemon-u işə salırıq

index.html faylini aşağıdakı kimi düzəldirik.
echo "<html><center><h1>This is redundant site!</h1></center></html>" >
/usr/local/www/apache22/data/index.html
```

Sonda Client-in birindən <https://loadbalancer.az/> ünvanında daxil olub F5-i sıxaraq sinaqdan keçirin. Eyni zamanda **192.168.11.110** IP ünvanlı serveri söndürün. Hər şey miqrasiya ediləcək **192.168.11.120** IP ünvanlı serverin üstünə.

Apache Tomcat8 yüklenməsi və quraşdırılması

Apache tomcat - açıq kodlu web serverdir hansı ki, Java Servlet və JavaServer səhifələri texnologiyaları üçündür. Java WEB-də yazılmış kodlar bu web server vasitəsilə işə dsalınır. Demək olarki, Tomcat web server dünyada ən vacib sayılılan və Javada yazılmış web kodlarını öz üzərində daşıyır.

Rəsmi saytından ən son sixilmiş versiyasını endiririk:

```
wget http://mirrors.advancedhosters.com/apache/tomcat/tomcat-8/v8.0.23/bin/apache-tomcat-8.0.23.zip
```

Endirdiyimiz zip faylı açırıq:

```
unzip apache-tomcat-8.0.23.zip
```

Açıdığımız qovluğu **/opt/tomcat** ünvanına köçürüruk:

```
mv apache-tomcat-8.0.23 /opt/tomcat
```

Tomcat mühit dəyişənlərini elan etmək üçün **/etc/profile.d/tomcat.sh** faylı yaradırıq və məzmununa aşağıdakı dəyişənləri əlavə edirik:

```
#!/bin/bash
CATALINA_HOME=/opt/tomcat
PATH=$CATALINA_HOME/bin:$PATH
export PATH CATALINA_HOME
export CLASSPATH=.
```

Yaratdığımız faylı yerinə yetirən edirik:

```
chmod +x /etc/profile.d/tomcat.sh
```

Mövcud seansımızda dəyişənləri aşağıdakı əmrlə işə salırıq:

```
source /etc/profile.d/tomcat.sh
```

Artıq biz tomcat-ı işə sala bilərik. Ancaq işə salmazdan öncə aşağıdakı scriptləri yerinə yetirən edirik:

```
chmod +x $CATALINA_HOME/bin/startup.sh
chmod +x $CATALINA_HOME/bin/shutdown.sh
chmod +x $CATALINA_HOME/bin/catalina.sh
```

Aşağıdakı əmrlə tomcat işə salırıq:

```
cd $CATALINA_HOME/bin
./startup.sh
Using CATALINA_BASE: /opt/tomcat
Using CATALINA_HOME: /opt/tomcat
Using CATALINA_TMPDIR: /opt/tomcat/temp
Using JRE_HOME: /usr
Using CLASSPATH: /opt/tomcat/bin/bootstrap.jar:/opt/tomcat/bin/tomcat-juli.jar
Tomcat started.
```

İşə düşdükdən sonra, tomcat8 serverimiz 8080-ci porta qulaq asacaq. Serverinizə <http://IP Address:8080> qoşulub yoxlayın və aşağıdakı şəkildə olan nəticəni əldəetməlisiniz:

Apache Tomcat/8.0.23

If you're seeing this, you've successfully installed Tomcat. Congratulations!

Recommended Reading:

- [Security Considerations HOW-TO](#)
- [Manager Application HOW-TO](#)
- [Clustering/Session Replication HOW-TO](#)

[Server Status](#)
[Manager App](#)
[Host Manager](#)

Developer Quick Start

[Tomcat Setup](#)
[First Web Application](#)
[Realms & AAA](#)
[JDBC DataSources](#)
[Examples](#)
[Servlet Specifications](#)
[Tomcat Versions](#)

Managing Tomcat

For security, access to the [manager webapp](#) is restricted. Users are defined in:

`$CATALINA_HOME/conf/tomcat-users.xml`

In Tomcat 8.0 access to the manager application is split between different users.
[Read more...](#)

[Release Notes](#)
[Changelog](#)
[Migration Guide](#)
[Security Notices](#)

Documentation

[Tomcat 8.0 Documentation](#)
[Tomcat 8.0 Configuration](#)
[Tomcat Wiki](#)

Find additional important configuration information in:

`$CATALINA_HOME RUNNING.txt`

Developers may be interested in:

[Tomcat 8.0 Bug Database](#)

[Tomcat 8.0 JavaDocs](#)

[Tomcat 8.0 SVN Repository](#)

Getting Help

[FAQ and Mailing Lists](#)

The following mailing lists are available:

[tomcat-announce](#)

Important announcements, releases, security vulnerability notifications. (Low volume).

[tomcat-users](#)

User support and discussion

[taglibs-user](#)

User support and discussion for [Apache Taglibs](#)

[tomcat-dev](#)

Development mailing list, including commit messages

Other Downloads

[Tomcat Connectors](#)
[Tomcat Native](#)
[Taglibs](#)
[Deployer](#)

Other Documentation

[Tomcat Connectors](#)
[mod_ajp Documentation](#)
[Tomcat Native](#)
[Deployer](#)

Get Involved

[Overview](#)
[SVN Repositories](#)
[Mailing Lists](#)
[Wiki](#)

Miscellaneous

[Contact](#)
[Legal](#)
[Sponsorship](#)
[Thanks](#)

Apache Software Foundation

[Who We Are](#)
[Heritage](#)
[Apache Home](#)
[Resources](#)

Copyright ©1999-2015 Apache Software Foundation. All Rights Reserved

Serveri dayandırmaq üçən aşağıdakı əmrdən istifadə etmek lazımdır:

```
cd $CATALINA_HOME/bin
./shutdown.sh
```

Tomcat-in system yenidən yüklənməsindən sonra avtomatik işə düşməsi üçün `/etc/init.d/tomcat` adlı script yaradırıq və məzmununa aşağıdakı sətirləri əlavə edirik (`JAVA_HOME` dəyişəninin ünvanını `OracleJDK8.docx` sənədi ilə Java 8-ci versiyanın yüklənməsindən əldə edəbilərsiniz):

```
#!/bin/sh
chkconfig: 2345 80 20
Description: Tomcat Start/Shutdown script

export JAVA_HOME=/usr/java/jdk1.8.0_45
```

```
case $1 in
```

```

start)
cd /opt/tomcat/bin/
./startup.sh
;;
stop)
cd /opt/tomcat/bin/
./shutdown.sh
;;
restart)
cd /opt/tomcat/bin/
./shutdown.sh
cd /opt/tomcat/bin/
./startup.sh
;;
esac
exit 0

```

Startup scriptimizi yerinə yetirilən edirik:

```
chmoda+x /etc/init.d/tomcat
```

Yaratdığımız tomcat scriptini daemon siyahısına əlavə edirik:

```
chkconfig --add tomcat
```

Tomcat-i işə salırıq:

```
service tomcat start
Using CATALINA_BASE: /opt/tomcat
Using CATALINA_HOME: /opt/tomcat
Using CATALINA_TMPDIR: /opt/tomcat/temp
Using JRE_HOME: /usr/java/jdk1.8.0_45
Using CLASSPATH: /opt/tomcat/bin/bootstrap.jar:/opt/tomcat/bin/tomcat-
juli.jar
Tomcat started.
```

Tomcat daemon-u system yenidən yüklenməsinə əlavə edirik:

```
chkconfig tomcat on
```

Tomcat manager role-unuyaratmaq üçün \$CATALINA_HOME/conf/tomcat-users.xml faylına aşağıdakılər, <tomcat-users> ... </tomcat-users> direktivləri arasına əlavə edib yaddasaxlayaraqcıxırıq:

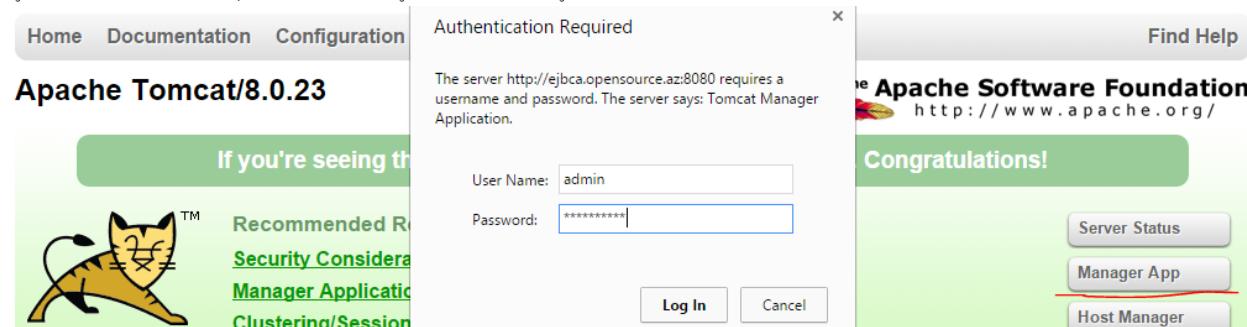
```

<role rolename="manager-gui"/>
<role rolename="manager-script"/>
<role rolename="manager-jmx"/>
<role rolename="manager-status"/>
<role rolename="admin-gui"/>
<role rolename="admin-script"/>
<user username="admin" password="t0mc@tp@$$" roles="manager-gui,manager-
script,manager-jmx,manager-status,admin-gui,admin-script"/>
```

Sonda tomcat daemonu yenidən işə salırıq:

```
service tomcat restart
```

Sonda tomcat web serverimizə eb browser vasitəsilə daxil oluruq və aşağıdakı şəkildəki kimi, istifadəçi adı və şifrəni daxil edirik:

The screenshot shows the Apache Tomcat 8.0.23 login interface. A modal window titled "Authentication Required" is displayed, asking for a username and password. The username is set to "admin" and the password is masked. Below the modal, the Apache Software Foundation logo and the URL "http://www.apache.org/" are visible. To the right, a "Congratulations!" message is shown with three buttons: "Server Status", "Manager App" (which is underlined in red), and "Host Manager".

Developer Quick Start

- [Tomcat Setup](#)
- [First Web Application](#)
- [Realms & AAA](#)
- [JDBC DataSources](#)
- [Examples](#)
- [Servlet Specifications](#)
- [Tomcat Versions](#)

Managing Tomcat

For security, access to the [manager webapp](#) is restricted. Users are defined in: `$CATALINA_HOME/conf/tomcat-users.xml`

In Tomcat 8.0 access to the manager application is split between different users. [Read more...](#)

Release Notes

Changelog

Migration Guide

Security Notices

Documentation

[Tomcat 8.0 Documentation](#)

[Tomcat 8.0 Configuration](#)

[Tomcat Wiki](#)

Find additional important configuration information in: `$CATALINA_HOME RUNNING.txt`

Developers may be interested in:

- [Tomcat 8.0 Bug Database](#)
- [Tomcat 8.0 JavaDocs](#)
- [Tomcat 8.0 SVN Repository](#)

Getting Help

FAQ and Mailing Lists

The following mailing lists are available:

tomcat-announce	Important announcements, releases, security vulnerability notifications. (Low volume).
tomcat-users	User support and discussion
taglibs-user	User support and discussion for Apache Taglibs
tomcat-dev	Development mailing list, including commit messages

Other Downloads	Other Documentation	Get Involved	Miscellaneous	Apache Software Foundation
Tomcat Connectors	Tomcat Connectors	Overview	Contact	Who We Are
Tomcat Native	mod_ik Documentation	SVN Repositories	Legal	Heritage
Taglibs	Tomcat Native	Mailing Lists	Sponsorship	Apache Home
Deployer	Deployer	Wiki	Thanks	Resources

Copyright ©1999-2015 Apache Software Foundation. All Rights Reserved

Uğurlu nəticə aşağıdakı şəkildəki kimi olmalıdır:

Tomcat Web Application Manager

Message: <input type="button" value="OK"/>					
Manager					
List Applications		HTML Manager Help	Manager Help		Server Status
Applications					
Path	Version	Display Name	Running	Sessions	Commands
/	None specified	Welcome to Tomcat	true	0	<input type="button" value="Start"/> <input type="button" value="Stop"/> <input type="button" value="Reload"/> <input type="button" value="Undeploy"/> <input type="button" value="Expire sessions with idle > 30 minutes"/>
/docs	None specified	Tomcat Documentation	true	0	<input type="button" value="Start"/> <input type="button" value="Stop"/> <input type="button" value="Reload"/> <input type="button" value="Undeploy"/> <input type="button" value="Expire sessions with idle > 30 minutes"/>
/examples	None specified	Servlet and JSP Examples	true	0	<input type="button" value="Start"/> <input type="button" value="Stop"/> <input type="button" value="Reload"/> <input type="button" value="Undeploy"/> <input type="button" value="Expire sessions with idle > 30 minutes"/>
/host-manager	None specified	Tomcat Host Manager Application	true	0	<input type="button" value="Start"/> <input type="button" value="Stop"/> <input type="button" value="Reload"/> <input type="button" value="Undeploy"/> <input type="button" value="Expire sessions with idle > 30 minutes"/>
/manager	None specified	Tomcat Manager Application	true	1	<input type="button" value="Start"/> <input type="button" value="Stop"/> <input type="button" value="Reload"/> <input type="button" value="Undeploy"/> <input type="button" value="Expire sessions with idle > 30 minutes"/>
Deploy Deploy directory or WAR file located on server					
Context Path (required): <input type="text"/> XML Configuration file URL: <input type="text"/> WAR or Directory URL: <input type="text"/> <input type="button" value="Deploy"/>					
WAR file to deploy					
Select WAR file to upload <input type="button" value="Choose File"/> No file chosen <input type="button" value="Deploy"/>					

Apache ANT yüklənməsi və quraşdırılması

Java əmrlər sətiri üçün Apache ANT kitabxana və alətdir hansı ki, bir-birindən asılı olan genişlənmə nöqtələrinin yiğim fayllarında yiğim prosesini idarə edir. ANT-ın istifadə edilməsinin əsas səbəbi, Java programlarının yiğilmasıdır. ANT çoxlu sayıda daxili imkanlara malikdir ki, kompilyasiyaya şərait yaradır, test edir və java programlarını işə salır. Həmçinin ANT vasitəsilə qeyri java programlarını da kompilyasiya etmək mümkündür. Misal üçün C və C++ programlar üçün. <http://www.us.apache.org/dist/ant/binaries/> səhifəsindən son versiyani əldə edə bilərsiniz.

Apache ANT üçün ən yeni versiyani internetdən endiririk:

```
wget http://mirror.sduunix.com/apache//ant/binaries/apache-ant-1.9.4-bin.zip
```

yada

```
wget http://mirror.sduunix.com/apache/ant/binaries/apache-ant-1.9.5-bin.zip
```

Endirdiyimiz zip faylı açırıq:

```
unzip apache-ant-1.9.5-bin.zip
```

Açılan qovluğu **/opt** qovluğun altına **ant** adı ilə köçürürük:

```
mv apache-ant-1.9.5/ /opt/ant
```

/opt/ant/bin/ant binar faylı sistem binar faylları üçün link edirik:

```
ln -s /opt/ant/bin/ant /usr/bin/ant
```

ant mühit dəyişənləri üçün **/etc/profile.d/ant.sh** scripti yaradırıq və məzmununa aşağıdakı sətirləri əlavə edirik:

```
#!/bin/bash
ANT_HOME=/opt/ant
PATH=$ANT_HOME/bin:$PATH
export PATH ANT_HOME
export CLASSPATH=.
```

Faylı yerinə yetirən edirik:

```
chmod +x /etc/profile.d/ant.sh
```

Apache Ant **tools.jar** faylinı tələb edir və "**ant -version**" əmrini daxil etdikdə həmin səhvi çap edəcək. Bunu aşmaq üçün isə aşağıdakı əmrlə **java-devel** programını yüklemək lazımdır:

```
yum -y install `yum search java|grep java-1.7.0-openjdk-devel.$(uname -p) | awk '{ print $1 }`
```

İşə salırıq ki, sessiyamızda aktiv olsun:

```
source /etc/profile.d/ant.sh
```

Sonra sistemi yenidən yükləyib antın versiyasına aşağıdakı əmrlə baxırıq:
 # ant -version

```
Apache Ant(TM) version 1.9.4 compiled on April 29 2014
```

Sistemdə olan əmrlər ünvanlarına baxırıq:

```
echo $ANT_HOME
/opt/ant
```

```
echo $PATH
/usr/lib64/qt-
3.3/bin:/opt/ant/bin:/usr/local/sbin:/usr/local/bin:/sbin:/bin:/usr/sbin:/usr
/bin:/root/bin
```

Apache Maven yüklenməsi və quraşdırılması

Apache MAVEN - projektlərin idarə edilməsi və asan başa düşülməsi üçün istifadə edilən alətdir. Proyekt obyekti modelinə əsaslanır(PoM. Maven projektləri yiğə, hesabatları hazırlaya və mərkəzi inrofmasiya hissəsindən sənədləşmə işini görə bilir. Maven-i internetdən endiririk:

```
wget http://www.interior-dsgn.com/apache/maven/maven-3/3.3.3/binaries/apache-maven-3.3.3-bin.zip
```

Endirdiyimiz zip faylı açırıq:

```
unzip apache-maven-3.3.3-bin.zip
```

Açılan kontenti **/opt/maven** ünvanına köçürürük:

```
mv apache-maven-3.3.3 /opt/maven
```

Maven binar qovluğu üçün symlink yaradırıq:

```
ln -s /opt/maven/bin/mvn /usr/bin/mvn
```

Maven üçün mühit dəyişənləri yaradırıq. Bunun üçün **/etc/profile.d/maven.sh** scripti yaradırıq və məzmununa aşağıdakı sətirləri əlavə edirik:

```
#!/bin/bash
MAVEN_HOME=/opt/maven
PATH=$MAVEN_HOME/bin:$PATH
export PATH MAVEN_HOME
export CLASSPATH=.
```

Scripti yerinə yetirən edirik:

```
chmod +x /etc/profile.d/maven.sh
```

CLI-dan dəyişənləri işə salmaq üçün aşağıdakı əmri daxil edirik(Ancaq hər halda işləməsindən əmin olmaq üçün sistemi yenidən yükleyirik):

```
source /etc/profile.d/maven.sh
```

Maven versiyasına baxırıq:

```
mvn -version
Apache Maven 3.3.3 (7994120775791599e205a5524ec3e0dfe41d4a06; 2015-04-22T16:57:37+05:00)
```

Maven home: **/opt/maven**

```
Java version: 1.7.0_79, vendor: Oracle Corporation
Java home: /usr/lib/jvm/java-1.7.0-openjdk-1.7.0.79.x86_64/jre
Default locale: en_US, platform encoding: UTF-8
OS name: "linux", version: "2.6.32-504.16.2.el6.x86_64", arch: "amd64",
family: "unix"
```

Maven mühit dəyişənlərini yoxlayırıq:

```
echo $MAVEN_HOME
/opt/maven
echo $PATH
/usr/lib64/qt-
3.3/bin:/opt/maven/bin:/opt/ant/bin:/usr/local/sbin:/usr/local/bin:/sbin:/bin
:/usr/sbin:/usr/bin:/root/bin
```

CentOS PDO OCI integrasiyası

Nəzərdə tutulur ki, artıq **CentOS PHP5-FPM nGinx** başlığında olan bütün işlər görülüb artıq. PHP Data Objects (PDO) - PHP üçün genişlənmədir və bir çox programçılar tərəfindən PDO istifadə edilir. Buna görə də siz PDO-nun OCI ilə integrasiya edilməsi tələbi ilə qarşılaşa bilərsiniz. Bu başlıq PDO OCI integrasiyasını açıqlayır.

Programlaşdırma üçün tələb edilən bütün paketləri yükləyirik:

```
yum install php-pear php-devel zlib zlib-devel bc libaio glibc
yum groupinstall "Development Tools"
```

Oracle client ünvanını link edək ki, 32 bitlik kimi görünsün:

```
ln -s /usr/include/oracle/11.2/client64 /usr/include/oracle/11.2/client
ln -s /usr/lib/oracle/11.2/client64 /usr/lib/oracle/11.2/client
```

/etc/profile.d/oracle.sh adlı fayl yaradıb içində aşağıdakı sətri əlavə edirik(Bu sətir Oracle kitabxanaları yerləşən ünvanın dəyişənini təyin edir. Siz bu ünvanı "**CentOS-nGinx-pphpmp-oci8.docx**" sənədində görəcəksiniz):

```
#!/bin/bash
export ORACLE_HOME=/usr/lib/oracle/11.2/client64
export LD_LIBRARY_PATH=$ORACLE_HOME/lib
export C_INCLUDE_PATH=/usr/include/oracle/11.2/client64
export NLS_LANG=AMERICAN_AMERICA.AL32UTF8
```

Qeyd: **NLS_LANG** dəyişənin dəqiq mənasını **phpinfo()** funksiyası ilə axtarıb tapa bilərsiniz.

Faylı tez işə salaq ki, dəyişənimiz işə düşsün:

```
source /etc/profile.d/oracle.sh
```

PDO OCI

Pecl istifadə edərək PDO OCI-ni endirək:

```
mkdir /root/pdooci ; cd /root/pdooci
pecl download PDO_OCI
tar -xvf PDO_OCI-1.0.tgz
cd PDO_OCI-1.0
```

PDO_OCI-1.0 qovluğunun içində **config.m4** adlı faylda dəyişiklik edirik və təqribən 10-cu sətirdən sonra uyğun ardıcılılıqda gedən digər sətirlərin əvvəlinə aşağıdakı sətirləri əlavə edirik(Diqqətlə fikir verin 11.2 bizim Oracle Clientin versiyası olduğuna görə burda da 11.2 istifadə edirik):

```
elif test -f $PDO_OCI_DIR/lib/libclntsh.$SHLIB_SUFFIX_NAME.11.2; then
 PDO_OCI_VERSION=11.2
```

Həmçinin aşağıdakı sətirlərə uyğun olan ərazini tapıb **10.2**-dən sonra əlavə edirik(təqribən 101-ci sətirə yaxın olan bir ərazidir) və uyğun ardıcılılıqda aşağıdakı iki sətiri əlavə edirik(Versiya **11.2**-dir):

11.2)

```
PHP_ADD_LIBRARY(clntsh, 1, PDO_OCI_SHARED_LIBADD)
;;
```

Genişlənməni kompilyasiya edək və yükləyək:

```
phpize
./configure --with-pdo-oci=instantclient,/usr,11.2
Ardınca pdo_oci.c faylında aşağıdakı sətirləri dəyişib:
/* {{{ pdo_oci_functions[] */
function_entry pdo_oci_functions[] = {
 {NULL, NULL, NULL}
};
/* }}} */
```

Bu formaya gətiririk:

```
/* {{{ pdo_oci_functions[] */
zend_function_entry pdo_oci_functions[] = {
 {NULL, NULL, NULL}
};
/* }}} */
```

Sonra `/root/pdooci/PDO_OCI-1.0/oci_statement.c` faylında `oci_blob_write` və `oci_blob_read` funksiyalarının içində olan aşağıdakı şərti dəyişərək!:

```
if (r != OCI_SUCCESS) {
 return (size_t)-1;
}
```

Əvəz edirik buna:

```
if ((r != OCI_SUCCESS) && (r != OCI_NEED_DATA)) {
 return (size_t)-1;
}
```

Qeyd: Bu sizin php kodlarınızda oracle verilənlər bazasından blob datanın əldə edilməsində düzgün simvol kodirovkasının seçilməsinə kömək olacaq. Həmin sətir `oci:dbname=HOST/TNS_NAME; charset=AL32UTF8` şəklində olmalıdır.

```
make - Kompilyasiya edirik
make install - Yükləyirik
make test - Əmri işə salaraq yoxlayırıq (mənim halimda /etc/php.ini faylında disable_functions-da proc_open funksiyası bağlı idi və ona görə aşağıdakı səhvi çap elədi)
+-----+
| ! ERROR !
| The test-suite requires that proc_open() is available.
| Please check if you disabled it in php.ini.
+-----+
```

`php.ini` faylından `proc_open`-i `disable_functions`-dan sildikdən sonra yenidən əmri işə salırıq və aşağıdakı nəticəni əldə etmiş oluruq:

```
make test
Build complete.
Don't forget to run 'make test'.
```

```
=====
PHP : /usr/bin/php
CWD : /root/pdooci/PDO_OCI-1.0
Extra dirs :
```

```
VALGRIND : Not used
=====
TIME START 2015-07-28 09:04:48
=====
No tests were run.

make install - Yükleyirik
Installing shared extensions: /usr/lib64/php/modules/

Sonra /etc/php.d/pdo_oci.ini faylı yaradıb içine aşağıdaki sətiri əlavə
edirik:
extension=pdo_oci.so

Uğurlu yüklenməsini aşağıdakı əmrlə yoxlayırıq(Oxşar sətirləri görməliyik):
php -i | grep oci
/etc/php.d/pdo_oci.ini,
PDO drivers => mysql, oci, odbc, sqlite
```

OCI8

pear istifadə edərək, OCI8-i endirək.

```
pear download pecl/oci8
tar -xvf oci8-1.4.9.tgz
cd oci8-1.4.9
```

Genişlənməni kompilyasiya edək və yükləyək:

```
phpize
./configure --with-
oci8=shared,instantclient,/usr/lib/oracle/11.2/client64/lib
make
make install
```

Genişlənməni işə salmaq üçün, **/etc/php.d/oci8.ini** faylına aşağıdakı sətiri
əlavə edirik:
extension=oci8.so

Uğurla yüklenməsini yoxlayaq:

```
php -i | grep oci8
```

Aşağıdakı sətirlərə oxşar bir sətir əldə etməlisiniz:

```
/etc/php.d/oci8.ini,
oci8
oci8.connection_class => no value => no value
oci8.default_prefetch => 100 => 100
oci8.events => Off => Off
oci8.max_persistent => -1 => -1
oci8.old_oci_close_semantics => Off => Off
oci8.persistent_timeout => -1 => -1
oci8.ping_interval => 60 => 60
oci8.privileged_connect => Off => Off
oci8.statement_cache_size => 20 => 20
```

Oracle JDK8-in yüklenməsi və quraşdırılması

Oracle-in Java programçılar üçün xüsusi alətlər toplusu olan bir yiğilması mövcuddur. Əksər programçılar bunu istifadə edir. Bu başlıq Oracle Java Development Kit-in quraşdırılmasını açıqlayır. Sistemin paketlərini reposlardan yeniləyirik:

```
yum update -y
```

Sistemimizdə yüklenmiş olan JDK versiyalarını çap edirik:

```
rpm -qa | grep -E '^open[jre|jdk]|j[re|dk]'
perl-Object-Accessor-0.34-136.el6_6.1.x86_64
libbasicobjects-0.1.1-11.el6.x86_64
java-1.7.0-openjdk-devel-1.7.0.79-2.5.5.3.el6_6.x86_64
java-1.7.0-openjdk-1.7.0.79-2.5.5.3.el6_6.x86_64
openjpeg-libs-1.3-10.el6_5.x86_64
eject-2.1.5-17.el6.x86_64
java-1.6.0-openjdk-1.6.0.35-1.13.7.1.el6_6.x86_64
```

Java versiyasına baxırıq:

```
java -version
java version "1.7.0_79"
OpenJDK Runtime Environment (rhel-2.5.5.3.el6_6-x86_64 u79-b14)
OpenJDK 64-Bit Server VM (build 24.79-b02, mixed mode)
```

Öncədən sistemə yüklenmiş olan 1.6 və 1.7-ci versiyani silmək üçün aşağıdakı əmrədən istifadə etmək lazımdır:

```
yum remove java-1.6.0-openjdk
yum remove java-1.7.0-openjdk
```

Oracle rəsmi saytından

<http://www.oracle.com/technetwork/java/javase/downloads/jdk8-downloads-2133151.html> ən son 8-ci versiyani endirib serverimizə WinSCP vasitəsilə yükleyirik.

Endirdiyimiz RPM paketi serverə yükleyirik:

```
rpm -ivh jdk-8u45-linux-x64.rpm
Preparing... #######
[100%]
1:jdk1.8.0_45 #######
[100%]
Unpacking JAR files...
 rt.jar...
 jsse.jar...
 charsets.jar...
 tools.jar...
 localedata.jar...
 jfxrt.jar...
 plugin.jar...
 javaws.jar...
 deploy.jar...
```

Yüklənmiş java versiyasına baxırıq:

```
java -version
java version "1.8.0_45"
Java(TM) SE Runtime Environment (build 1.8.0_45-b14)
Java HotSpot(TM) 64-Bit Server VM (build 25.45-b02, mixed mode)
```

Java mühit dəyişənlərinin işləməsi üçün **/etc/profile.d/java.sh** faylı yaradırıq və məzmununa aşağıdakı sətirləri əlavə edirik:

```
#!/bin/bash
JAVA_HOME=/usr/java/jdk1.8.0_25/
PATH=$JAVA_HOME/bin:$PATH
export PATH JAVA_HOME
export CLASSPATH=.
```

Yaratdığımız faylı yerinə yetirən edirik:

```
chmod +x /etc/profile.d/java.sh
```

Mühit dəyişənlərini işə salmaq üçün scripti seansımızda işə salırıq:

```
source /etc/profile.d/java.sh
```

Əgər siz köhnə versiyaları silməsəyiniz nə baş verərdi?

Əgər siz sistemdə olan köhnə versiyaları öncədən silməsəniz, onda siz sisteminizdə java ilə işləyəcək programların hansı java versiyası üzərindən işləməsini bildirməlisiniz. Susmaya görə **JDK1.8.x** paketi

/usr/java/jdk1.8.0_25/ ünvanına yüklənəcək. Sisteminə Javanın hansı ünvandan işə düşməsini bildirmək üçün səliqə ilə aşağıdakı ardıcılıqla addımları yerinə yetirmək lazımdır:

```
alternatives --install /usr/bin/java java /usr/java/jdk1.8.0_25/jre/bin/java 20000
alternatives --install /usr/bin/jar jar /usr/java/jdk1.8.0_25/bin/jar 20000
alternatives --install /usr/bin/javac javac /usr/java/jdk1.8.0_25/bin/javac 20000
alternatives --install /usr/bin/javaws javaws
/usr/java/jdk1.8.0_25/jre/bin/javaws 20000
alternatives --set java /usr/java/jdk1.8.0_25/jre/bin/java
alternatives --set jar /usr/java/jdk1.8.0_25/bin/jar
alternatives --set javac /usr/java/jdk1.8.0_25/bin/javac
alternatives --set javaws /usr/java/jdk1.8.0_25/jre/bin/javaws
```

Bitdi və alternative-ləri yoxlayırıq:

```
ls -la /etc/alternatives/
lrwxrwxrwx. 1 root root 29 May 31 19:29 jar -> /usr/java/jdk1.8.0_45/bin/jar
lrwxrwxrwx. 1 root root 34 May 31 19:29 java ->
/usr/java/jdk1.8.0_45/jre/bin/java
lrwxrwxrwx. 1 root root 31 May 31 19:29 javac ->
/usr/java/jdk1.8.0_45/bin/javac
lrwxrwxrwx. 1 root root 32 May 31 19:29 javaws ->
/usr/java/jdk1.8.0_45/bin/javaws
```

Nəticədə Java versiyasına baxırıq:

```
java -version
java version "1.8.0_45"
Java(TM) SE Runtime Environment (build 1.8.0_45-b14)
Java HotSpot(TM) 64-Bit Server VM (build 25.45-b02, mixed mode)
```

Ubuntu 14.04 x64 tomcat7 Java8 yüklenməsi və quraşdırılması

Məqsədimiz Ubuntu-un öz repositorylərində olan oracle java yükleyicisinin yüklenməsidir.

```
apt-get update # reposları yeniləyirik
apt-get dist-upgrade # paketləri ən son versiyaya yeniləyirik

apt-get install tomcat7 # Tomcat7-ni yükleyirik
apt-get install tomcat7-docs tomcat7-admin tomcat7-examples # Tomcat
sənədləri və misallarını yükleyirik

vi /etc/tomcat7/tomcat-users.xml # Tomcat web management-ə
 istifadəçi əlavə edirik
<tomcat-users>
 <user username="admin" password="freebsd" roles="manager-gui,admin-gui"/>
</tomcat-users>

add-apt-repository ppa:webupd8team/java # Oracle reposu əlavə edirik
apt-get update # Reposları yeniləyirik
apt-get install oracle-java8-installer # Java8-i yükleyirik
apt-get install oracle-java8-set-default # Java8-i susmaya görə elan edirik
```

Ubuntu Tomcat serverdə http və https portlarının dəyişdirilməsi

Məqsədimiz Tomcat serverin ən-ənəvi 80 və 443-cü portda qulaq asmasının quraşdırılmasıdır.

```
apt-get update # Reposları yeniləyirik
apt-get dist-upgrade # Sistemdə olan paketləri və kerneli
 # yeniləyirik

apt-get install `apt-cache search tomcat7 | awk '{ print $1 }` # Tomcat7 və
 ona aid olan
 digər paketlərin
 hamısını
 yükləyirik
```

/usr/share/tomcat7/bin/catalina.sh faylında **JAVA_OPTS** dəyişəninə **-Djava.net.preferIPv4Stack** əlavə edirik. Aşağıdakı kimi:

```
JAVA_OPTS="-Djava.net.preferIPv4Stack"
```

/etc/tomcat7/tomcat-users.xml faylında **<tomcat-users>** seksiyasının daxilinə aşağıdakı sətirə uyğun olaraq istifadəçi, şifrə və yazımı yetki veriririk(aşağıdakı kimi):

```
<tomcat-users>
 <user username="admin" password="freebsd" roles="tomcat,manager-
script,manager-gui"/>
</tomcat-users>
```

Tomcat7 susmaya görə http üçün 8080-ci portda və https üçün 8443-cü portda qulaq asır. Ancaq bunu dəyişib **80** və **443** eləmək olar.

Bunun üçün aşağıdakılari edirik:

/etc/sysctl.conf faylına aşağıdakı sətiri əlavə edirik:
net.ipv6.conf.all.disable_ipv6=1

```
sysctl net.ipv6.conf.all.disable_ipv6=1 # CLI-dan işə salırıq
```

/etc/default/tomcat7 faylında AUTHBIND sətirini aşağıdakı kimi edirik:
AUTHBIND=yes

Sonra AuthBind üçün lazımi portların fayllarını və yetkilərini veririk ki, portumuz qulaq asa bilsin:

```
touch /etc/authbind/byport/80
touch /etc/authbind/byport/443
chmod 0755 /etc/authbind/byport/80
chmod 0755 /etc/authbind/byport/443
chown tomcat7:tomcat7 /etc/authbind/byport/80
chown tomcat7:tomcat7 /etc/authbind/byport/443
```

/etc/tomcat7/server.xml faylinda da 8080,8443-cü portları aşağıdakı kimi dəyişib 80,443 edirik:

```
<Connector port="80" protocol="HTTP/1.1"
 connectionTimeout="20000"
 URIEncoding="UTF-8"
 redirectPort="443" />
```

Bu sətir HTTPS üçün JKS istifadə biz onu aşağıdakı config edəcəyik.

```
<Connector port="443" protocol="HTTP/1.1" SSLEnabled="true"
 maxThreads="150" scheme="https" secure="true"
 clientAuth="false" sslProtocol="TLS"
 keystoreFile="/etc/tomcat7/srccodes.jks"
 keystoreType="JKS"
 keystorePass="javapass"
 keyPass="javapass" />
```

Indi isə tomcat7 https üçün **keystore** və Self Signed Certificate yaradaq.
Bunun üçün **/etc/tomcat7** ünvanına daxil oluruq(JKS and Cert pass: **javapass**):

```
cd /etc/tomcat7
keytool -genkey -alias srcodes -keyalg RSA -keystore srcodes.jks
Enter keystore password: javapass
Re-enter new password: javapass
What is your first and last name?
[Unknown]: Jamal Shahverdiyev
What is the name of your organizational unit?
[Unknown]: Statistika
What is the name of your organization?
[Unknown]: DOMAIN
What is the name of your City or Locality?
[Unknown]: Yasamal
What is the name of your State or Province?
[Unknown]: Baku
What is the two-letter country code for this unit?
[Unknown]: AZ
Is CN=Jamal Shahverdiyev, OU=Statistika, O=DOMAIN, L=Yasamal, ST=Baku, C=AZ
correct?
[no]: yes

Enter key password for <srcodes>
(RTURN if same as keystore password):
```

Bələliklə **/etc/tomcat7/server.xml** faylında göstərilən
keystoreFile="/etc/tomcat7/srcodes.jks" fayl ünvani və şifrəni dəqiq təyin etməyi unutmayın.

BÖLÜM 12

Programçıların effektiv iş mühitləri

- Mercurial Active Directory ilə integrasiyası
- GitLAB Active Directory integrasiyası

Əgər şirkətinizin daxili programlaşdırma şöbəsi varsa və programçıların bir neçəsi eyni zamanda eyni layihə üzərində işləyirse, müəyyən mübahisələr yaranır bilər. Məsələ ondan ibarətdir ki, programçılardan biri hansısa kodu dəyişdikdə, bir neçə vaxtdan sonra onun kimin tərəfindən dəyişildiyi və əvvəlki vəziyyəti haqqında olan məlumatı tapmaq əsl problemə çevrilir. Bu tip problemlərin aradan qaldırılması üçün mərkəzi sistemlər olur və kodlar həmin mərkəzdə qalır. Hər bir şəxs öz hesabı ilə daxil olub fərqi qeyd edir və fərqli kimin tərəfindən dəyişildiyi görünür. Bu başlıqla uyğun sistemlərin qurulması haqqında danışılacaq.

Mercurial Active Directory ilə integrasiyası

Mercurial - Eynilə HG, çox böyük kod repositoriylarla effektiv işləmək, versiyaların idarə edilməsi üçün yaradılan çox platformalı paylaşılmış sistemdir. Konsol programıdır. Programçılar üçün tələb edilir.

Nəzərdə tutulur ki, Domain controller artıq qurulub və aşağıdakı verilənlərlə yaradılmışdır.

FreeBSD9.2 x64(10.10.10.210 - VmNet4)

FreeBSD maşında DNS resolver kimi Active Directory istifadə edilir.

```
cat /etc/resolv.conf
nameserver 10.10.10.200
```

DC: **mercurial.lan** (10.10.10.200 - Vmnet4)

OU: **mercurial**

Group: **mercurial**

2 ədəd istifadəçimiz var: **jamal** və **salman** (Istifadəçilər **mercurial** organization unit-indədirilər və **mercurial** qrupunun üzvüdürələr).

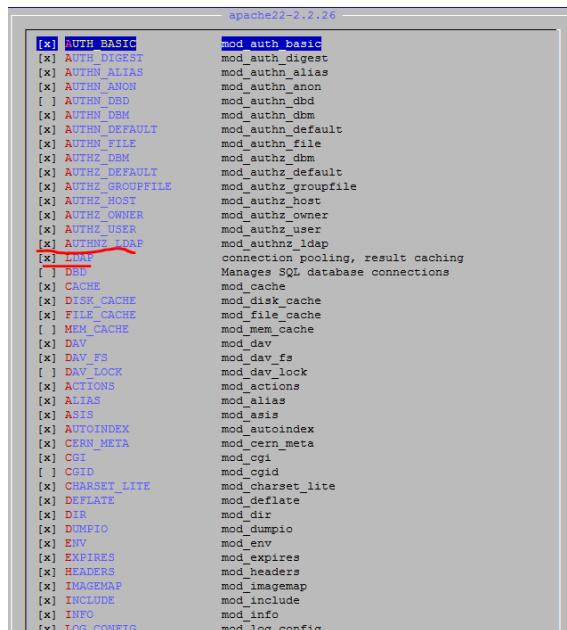
Istifadəçiləri mercurial qrupunun üzvü ona görə edirik ki, apache22 yalnız bu qrupun üzvlərinə mercurial səhifəsinə girişə izin verəcək.

```
portsnap fetch extract update # İlk önce portları
yeniləyək.

reboot # sistemi restart edirik ki,
 # portlar bazası yenilənsin

root@mercuri:~ # cd /usr/ports/www/apache22 # Apache22-nin port ünvanına
 # daxil oluruz.

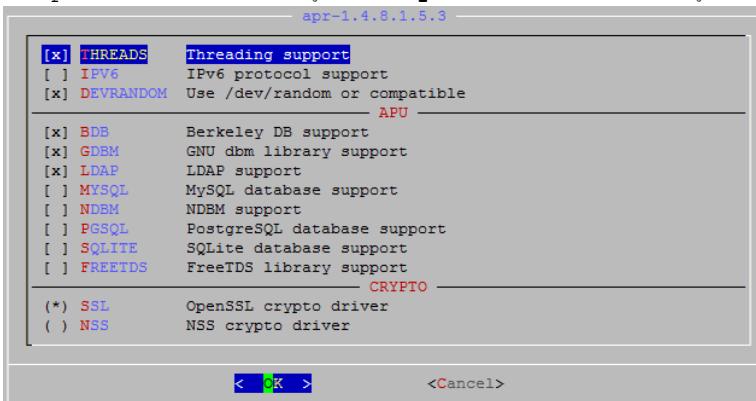
root@mercuri:/usr/ports/www/apache22 # make config # Lazımı modulları
 # seçirik.
```



```
root@mercuri:/usr/ports/www/apache22 # make install # yükleyirik
```

Yüklenmə prosedurunda həmçinin **apr1** modulunuda seçirik.

Mercurial-i hazırlayaq

```
root@mercuri:/ # cd /usr/ports/devel/mercurial && make install clean #
 Mercurial-i
 yükleyək
```

```
root@mercuri:/ # cd /usr/ports/devel/py-mercurialserver && make install clean
 # Lazımı componentləri yükleyirik
```

```
root@mercuri:/ # cd /usr/ports/www/mod_wsgi3 && make install clean #
 wsgi işləməsi
 üçün apache modul
```

Qovluq yaradaq hansı ki, merkuralın quraşdırma fayları saxlanılacaq.
 root@mercuri:/ # mkdir /usr/local/www/hg

```
root@mercuri:/ # cp /usr/local/share/mercurial/www/hgweb.wsgi
/usr/local/www/hg/
```

hgweb.cgi-in quraşdırmalarını redakte edirik.

```
ee /usr/local/www/hg/hgweb.wsgi
config = "/usr/local/www/hg/hgweb.config" # Config fayl üçün yolu dəyişirik.
```

```
ee /usr/local/www/hg/hgweb.config # hgweb.config faylinın tərkibini
 # aşağıdakı kimi edirik.
```

```
[web]
allow_push = *
push_ssl = false
```

```
[trusted]
users = *
```

```
[collections]
/usr/local/www/hg/repos = /usr/local/www/hg/repos
```

```
mkdir /usr/local/www/hg/repos # Repos üçün qovluq yaradırıq
```

```
chown -R www:www /usr/local/www/hg # Lazımı yetkiləri veririk
```

Apache-i quraşdırırıq.

```
echo 'apache22_enable="YES"' >> /etc/rc.conf # Startup-a əlavə edirik
echo "Include /usr/local/domen/*" >> /usr/local/etc/apache22/httpd.conf
 # Yeni Include əlavə edirik.
root@mercuri:/ # mkdir /usr/local/domen/ # Include üçün qovluq
 # yaradırıq.
```

```
root@mercuri:/ # cat /usr/local/domen/mercuri.az # Virtual mercuri.az
domain
 # contenti aşağıdakı kimi
 # edirik
```

```
<VirtualHost *>
 ServerName mercuri.az
 ServerAlias www.mercuri.az
 DocumentRoot /usr/local/www/hg
 ErrorLog /var/log/mercuri-error.log
 CustomLog /var/log/mercuri-access.log common
 WSGIScriptAlias / /usr/local/www/hg/hgweb.wsgi
<Directory "/usr/local/www/hg">
 AllowOverride None
 order allow,deny
 Allow from all
</Directory>
<Location />
 AuthType Basic
 AuthBasicProvider ldap
 AuthBasicAuthoritative off
```

```

AuthName "ENTER YOUR AD LOGIN & PASSWD"

AuthLDAPURL
"ldap://mercurial.lan:389/DC=mercurial,DC=lan?sAMAccountName?sub?(objectClass
=*)"
 AuthLDAPBindDN "administrator@mercurial.lan"
 AuthLDAPBindPassword "Zumrud123"
 Require ldap-group cn=mercurial,ou=mercurial,dc=mercurial,dc=lan
</Location>
<FilesMatch "\.(cgi|shtml|phtml|php)$">
 SSLOptions +StdEnvVars
</FilesMatch>
</VirtualHost>

```

touch /var/log/mercuri-error.log /var/log/mercuri-access.log # Lazımı jurnal faylları yaradırıq.

root@mercuri:/ # chown -R www:www /usr/local/domen/ # Lazımı yetkiləri veririk.

Sonda **/usr/local/etc/openldap/ldap.conf** faylinda aşağıdakı sətiri əlavə edirik və **apache22**-ni işə salırıq.

echo "REFERRALS off" >> /usr/local/etc/openldap/ldap.conf

root@mercuri:/ # /usr/local/etc/rc.d/apache22 start # Apache-ı işə salırıq.

Sonda eyni şəbəkədə olan client-də **c:\windows\system32\drivers\etc\hosts** faylına aşağıdakı sətiri əlavə edib browserdə **mercuri.az** domain-i **jamal** adlı istifadəçi ilə test etməyiniz yetər.

Debug etmək üçün işə **/usr/local/etc/apache22/httpd.conf** faylinin içine **LogLevel debug** əlavə edib daemonu restart etdikdən sonra **/var/log/mercuri-error.log** faylinı araşdırmanız lazımdır.

GitLAB Active Directory integrasiyası

Məqsədimiz programçılar üçün Ubuntu 14.04 x64 OS üzərində source code-ların yerləşməsi və sinxronizasiyası üçün server qurmaqdır. Bu WEB serverdir və idarəetməsi çox asandır. Programçılar öz mənbə kodlarını bu serverə git client ilə sinxronizasiya edir. Code-lar diff və checksum-a görə yoxlanış edilir. WEB portalda qrup yaradılır və bu qrupa programistlər təyin edilir. Eyni code-da edilən deyişikliklərin yalnız dəyişmiş hissəsi sinxronizasiya edilir və jurnallanır. Bir sözlə programçılar üçün can dərmanıdır ☺.

GitLab - Web bazalı wiki və hadisələrin izlənilməsi imkanı ilə olan Git repository idarəedicisidir. Program Ukrailalı Dmitriy Zaporozhets tərəfindən Ruby-də yazılmışdır.

Qurulmasına başlayaq. Öncədən aşağıdakı verilənləri nəzərə alaq:

```
DC: DOMAIN.LAN
port: 636
bind_dn: 'CN=DCADM,CN=Users,DC=domain,DC=lan'
password: 'DC_PASSWORD'
user_filter: '(memberOf=CN=GITUsers,OU=DOMAINTech
Groups,OU=DOMAINTech,DC=domain,DC=lan)'
```

Ubuntu 14.04 x64 üçün virtual mühitdə 2 CPU 2 Core, 4GB DDR və 200GB HDD ayrılmışdır.

1. Paketlər və asılılıqlar

```
apt-get update # Sistem yüklənikdən sonra apt reposları yeniləyirik
apt-get dist-upgrade # Sistem yüklənikdən sonra sistem paketləri və
 kerneli yeniləyirik
```

Sənədə diqqətlə baxın və mütləq **sudo** olan yerlərdə, yüklənməli **root** adından etməyin.

```
sudo apt-get install -y vim # VIM-i yükləyirik
sudo update-alternatives --set editor /usr/bin/vim.basic # VIM-i susmaya
 görə olan fayl
 editor təyin
 edirik
```

```
Ruby və Ruby GEMS genişlənmələri üçün tələb edilən paketləri yükləyək.
sudo apt-get install -y build-essential zlib1g-dev libyaml-dev libssl-dev
libgdbm-dev libreadline-dev libncurses5-dev libffi-dev curl openssh-server
redis-server checkinstall libxml2-dev libxslt-dev libcurl4-openssl-dev
libicu-dev logrotate python-docutils pkg-config cmake libkrb5-dev
```

```
sudo apt-get install -y git-core # GIT-i yükləyirik
git --version # GIT versiyasına baxırıq, mütləq 1.7.12 yuxarı və 2.0.0
 aralığında olmalıdır
git version 1.9.1
Yox Əgər siz yenede kohnelmish GIT-i silib yeniden source code-lardan
yüklenməsini isteseniz, onda aşağıdakı addimlarla once giti silirik ve code-
lardan yükleyirik.
```

```
sudo apt-get remove git-core # Önce yüklenmiş GIT-core-u silirik
```

Tələb edilən asılılıq paketlərini yükləyirik.

```
sudo apt-get install -y libcurl4-openssl-dev libexpat1-dev gettext libbz-dev libssl-dev build-essential
```

```
cd /tmp # Qaynaq kodu yükleyib kompilyasiya etmək üçün /tmp qovluğuna daxil oluruz
```

Qaynaq kodu dərtiriq və açırıq

```
curl -L --progress https://www.kernel.org/pub/software/scm/git/git-2.1.2.tar.gz | tar xz
```

```
cd git-2.1.2/ # GIT code-ların qovluğuna daxil oluruz
./configure # Kompilyasiya üçün quraşdırırıq
make prefix=/usr/local all # mənsəb ünvanı olaraq /usr/local təyin edilir
```

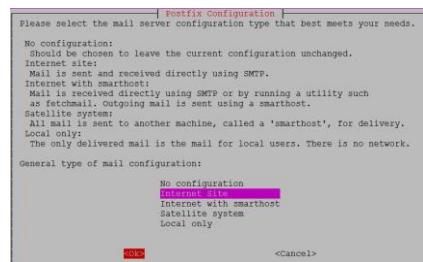
```
sudo make prefix=/usr/local install # /usr/local/bin ünvanına yüklənilir GIT
```

Qeyd: 5-ci hissədə olan quraşdirmalarımızda **config/gitlab.yml** config faylında git başlığını **bin_path** üçün aşağıdakı kimi etməyi unutmayın:

git:
bin_path: /usr/local/bin/git

```
sudo apt-get install -y postfix
```

mail server yükləyirik ki, mail yollaya bilək. Aşağıdakı kimi quraşdırırıq. **Internet site** seçirik və domain adını daxil edirik

2. Ruby-ni yükləyək

GitLab Shell OpenSSH ilə çağırılır və mövcud olan versiya manager-in SSH ilə ötürüb qəbul edilməsinin qarşısını almaq olur. Versiya managerləri dəstək edilmir və buna görə məsləhət görülür ki, mütləq ruby istifadə edəsiniz. Əgər köhnə ruby varsa onu silirik.

```
sudo apt-get remove ruby1.8 # köhnə ruby-ni silirik
```

```
mkdir /tmp/ruby && cd /tmp/ruby # Ruby-ni dərtib kompilyasiya etmək üçün qovluq yaradırıq və içində daxil oluruz
```

Dərtirinq və yerləşdiyimiz qovluqda açırıq

```
curl -L --progress http://cache.ruby-lang.org/pub/ruby/2.1/ruby-2.1.5.tar.gz
| tar xz

cd ruby-2.1.5/ # Açıdığımız qovluğa daxil oluruq
./configure --disable-install-rdoc # Compilyasiya üçün quraşdırırıq
make # Kompilyasiya edirik
sudo make install # yükleyirik

sudo gem install bundler --no-ri --no-rdoc # Bundler GEM-i yükleyək
```

3. Sistem istifadəçiləri

```
sudo adduser --disabled-login --gecos 'GitLab' git # GitLab üçün git adlı
 istifadəçi yaradaq
```

4. Verilənlər bazası

GitLAB özi baza olaraq PostgreSQL məsləhət görür. Genişlənmələrin istifadə edilməsi üçün isə PostgreSQL9.1 tələb edilir. PostgreSQL yükleyək, baza və istifadəçi yaradaq.

```
sudo apt-get install -y postgresql postgresql-client libpq-dev # Baza üçün
 paketləri
 yükleyək

sudo -u postgres psql -d template1
template1=# CREATE USER git CREATEDB;
 # PostgreSQL-le daxil oluruq
 # git adlı baza istifadəçisi
 yaradırıq (template1=#
 console prompt-dur və o əmr
 kimi daxil edilə bilməz)

template1=# CREATE DATABASE gitlabhq_production OWNER git; # Gitlab
 production
 bazası
 yaradılır
 və bu baza
 üçün tam
 yetki
 verilir

template1=# \q # Bazadan çıxırıq

sudo -u git -H psql -d gitlabhq_production # Yeni bazaya yeni istifadəçi
 ilə qoşulmağa çalışırıq

gitlabhq_production=> \q # Baza sessiyasından çıxırıq
```

5. Redis

```
sudo apt-get install redis-server # Redis serverin paketini yükleyirik
```

```

sudo cp /etc/redis/redis.conf /etc/redis/redis.conf.orig # Redis-i
 socket-
 lərin
 istifadə
 edilməsi
 üçün izin
 veririk

Redis-in TCP-də qulaq asmasını dayandırmaq üçün portunu 0-ir təyin edirik.
sed 's/^port .*/port 0/' /etc/redis/redis.conf.orig | sudo tee
/etc/redis/redis.conf

Susmaya görə olan Debian/Ubuntu üçün Redis socket-i işə salırıq
echo 'unixsocket /var/run/redis/redis.sock' | sudo tee -a
/etc/redis/redis.conf

Redis qrup-da olan hər kəs üçün socket-ə yetki veririk
echo 'unixsocketperm 770' | sudo tee -a /etc/redis/redis.conf

Socket-in yerləşməsi üçün qovluq yaradaq, lazımı istifadəçi və qrupa
mənimsədib, yetkini verək
sudo mkdir /var/run/redis
sudo chown redis:redis /var/run/redis
sudo chmod 755 /var/run/redis

Əgər özündə socket saxlayan qovluq varsa, saxla
if [-d /etc/tmpfiles.d]; then
 echo 'd /var/run/redis 0755 redis redis 10d -' | sudo tee -a
/etc/tmpfiles.d/redis.conf
fi

sudo service redis-server restart # redis.conf-da olan dəyişiklikləri
 servisi restart edərək işə salaq

sudo usermod -aG redis git # git useri redis qrupa əlavə edək

```

6. GitLab(yükləyək ve config edək)

```

cd /home/git # GitLab-ı git istifadəçisinin ev qovluğuna yükləyəcəyik.
Buna görə də bu qovluğa daxil oluruq

```

```

Source code-u clone edirik
GitLsb reposu Clone edək
sudo -u git -H git clone https://gitlab.com/gitlab-org/gitlab-ce.git -b 7-6-
stable gitlab

```

```

Config edək
cd /home/git/gitlab # GitLab yüklənməsi qovluğuna gedək
sudo -u git -H cp config/gitlab.yml.example config/gitlab.yml # nüsəxə
 faylından 1 nüsəxə

```

```

sudo -u git -H editor config/gitlab.yml

Quraşdırma faylinin
əvvəlində quraşdirmaları
aşağıdakı kimi edirik. Nəzərə
alaq ki, HTTPS üçün nginx-i
birazdan quraşdıracaq.

gitlab:
 host: git.domain.lan
 port: 443
 https: true
 email_from: jamal.shahverdiyev@gmail.com

Əmin olaq ki, log/ və tmp/ qovluqlarına yazmaq yetkisi var
sudo chown -R git log/
sudo chown -R git tmp/
sudo chmod -R u+rwx,go-w log/
sudo chmod -R u+rwx tmp/

Satellite üçün qovluq yaradaq və yetki verek.
sudo -u git -H mkdir /home/git/gitlab-satellites
sudo chmod u+rwx,g=rx,o-rwx /home/git/gitlab-satellites

Əmin olaq ki, tmp/pids/ ve tmp/sockets/ qovluqlarına GitLab yazma yetkisinə
sahibdir.
sudo chmod -R u+rwx tmp/pids/
sudo chmod -R u+rwx tmp/sockets/

Əmin olaq ki, public/uploads/ qovluğunə GitLab yazma yetkisinə sahibdir
sudo chmod -R u+rwx public/uploads

sudo -u git -H cp config/unicorn.rb.example config/unicorn.rb # Unicorn
nüsxə faylini
nüsxələyək

nproc # CPU-da olan core-ların sayını tapırıq
4

Əgər siz çox böyük yük bölgüsü edirsinizsə, cluster mode-u aktivləşdirin
Əgər sizdə RAM 4GB-dirse, onda worker_processes-in sayını sizdə olan CORE-
ların sayına bərabər edin
sudo -u git -H editor config/unicorn.rb

Rack attack quraşdırma faylini nüsxələyək
sudo -u git -H cp config/initializers/rack_attack.rb.example
config/initializers/rack_attack.rb

Git global konfigləri git istifadəçi üçün quraşdırıq, web üzərindən
dəyişiklik edəndə lazım olur,
user.email-i gitlab.yml faylında təyin etdiyiniz kimi edin.
sudo -u git -H git config --global user.name "GitLab"
sudo -u git -H git config --global user.email "jamal.shahverdiyev@gmail.com"

```

```

sudo -u git -H git config --global core.autocrlf input

Redis qoşulmasını quraşdırıraq
sudo -u git -H cp config/resque.yml.example config/resque.yml

Əgər siz Debian/Ubuntu-da susmaya görə olan socket istifadə etmirsinizsə, ünvanı aşağıdakı faylda dəyişə bilərsiniz.
Vacib qeyd: Əmin olun ki, gitlab.yml və unicorn.rb configləri eyni edilib.

```

GitLab DB configlərini edək

```

Yalnız PostgreSQL üçün quraşdırma faylı nüsxələyək
sudo -u git cp config/database.yml.postgresql config/database.yml

PostgreSQL və MySQL üçün aşağıdakı quraşdırma faylında lazımi dəyişiklikləri etmək lazımdır:
config/database.yml faylında istifadəçi_adı/şifrə quraşdırmaq lazımdır.
Biz yalnız 1-ci hissədə etdiyimiz baza, istifadəçi və şifrəni eynilə burada da təyin etməliyik.
Əgər siz şifrə dəyişmişinizsə onu password: sətirinin qarşısına yazmalısınız və şifrə # tək dirnaqların '' daxilində yazılıa bilər
sudo -u git -H editor config/database.yml

PostgreSQL ve MySQL üçün:
config/database.yml faylini git istifadəçi üçün oxunan edirik.
sudo -u git -H chmod o-rwx config/database.yml

```

GEMS-i yükleyirik

Qeyd: Bundler 1.5.2 üçün siz **bundle install -jN** əmrindən istifadə edə bilərsiniz (**N** - CPU-da olan core-ların sayıdır. Core-ların sayını isə **nproc** əmri ilə yoxlaya bilərsiniz). Bu işi **60%** daha sürətli edir. Ancaq əmin olun ki, sizin bundler **1.5.2**-dən yuxarı versiyadır. Siz bunu **bundle -v** əmri ilə yoxlaya bilərsiniz.

```

bundle -v # Mənim halimdə aşağıdakı versiya idi
Bundler version 1.7.9

```

```

PostgreSQL üçün (nəzərə alın ki, opsiya deyir ki, MySQL-siz yüklə)
sudo -u git -H bundle install --deployment --without development test mysql
aws

```

GitLab Shell-i yükleyək

GitLab Shell spesifik GitLab-in özi üçün yazılmış program təminatıdır hansı ki, SSH-a yetki və repository idarəetməsi üçün istifadə edilir.

```

gitlab-shell yüklənməsi üçün aşağıdakı əmri daxil edirik (əgər `redis` ünvanı` dəyişmişinizsə # burda da dəyişmək lazımdır). Əmri tam bir sətirdə yazmaq lazımdır

```

```

sudo -u git -H bundle exec rake gitlab:shell:install[v2.4.0]
REDIS_URL=unix:/var/run/redis/redis.sock RAILS_ENV=production

Susmaya görə gitlab-shell konfigi sizin əsas Gitlab konfiginizdən
generasiya edilib.
siz GitLab-shell konfiginizə aşağıdakı əmrlə baxa və ya dəyişə bilərsiniz.
sudo -u git -H editor /home/git/gitlab-shell/config.yml # Əmrin nəticəsi
 # aşağıdakı kimidir

user: git
gitlab_url: https://git.domain.lan/
http_settings:
 self_signed_cert: true
repos_path: "/home/git/repositories/"
auth_file: "/home/git/.ssh/authorized_keys"
redis:
 bin: "/usr/bin/redis-cli"
 namespace: resque:gitlab
 socket: "/var/run/redis/redis.sock"
log_level: INFO
audit_usernames: false

```

Bazanı inisializasiya edək və geniş imkanları aktivləşdirək

```
sudo -u git -H bundle exec rake gitlab:setup RAILS_ENV=production
```

```

Baza cədvəllərinin yaranması üçün yes daxil edin və ENTER düyməsini sıxın
Sonda aşağıdakı sətirləri görəcəksiniz:
Administrator account created:

```

```

login.....root
password.....5iveL!fe

```

Oeyd: Siz Administrator şifrəsini **GITLAB_ROOT_PASSWORD** mühit dəyişəni ilə dəyişə bilərsiniz. Həmçinin WEB üzərindən etmək mümkündür.

```

sudo -u git -H bundle exec rake gitlab:setup RAILS_ENV=production
GITLAB_ROOT_PASSWORD=newpassword

```

Init scripti yükləyək

```

sudo cp lib/support/init.d/gitlab /etc/init.d/gitlab # Init skripti
 startup skriptlər
 yerləşən ünvana
 nüsxələyək

Əgər siz susmaya görə olan qovluqdan kənara yükləmisinizsə onda aşağıdakı
fərqli ünvandan
lazımi ünvana nüsxələmək lazımdır. Bizim halda susmaya görədir
sudo cp lib/support/init.d/gitlab.default.example /etc/default/gitlab

```

Və əgər siz GitLab-ı susmaya görə olandan fərqli istifadəçi ilə və fərqli qovluğa yüklenmisinizsə onda, **/etc/default/gitlab** faylında bu dəyişiklikləri etmək lazımdır. Nəzərə alın ki, **/etc/init.d/gitlab** faylında dəyişiklik etmək olmaz çünki, yenilənmədə bu fayl özu yenilənir.

```
sudo update-rc.d gitlab defaults 21 # GitLab-ı startup-a əlavə edirik
```

LogRotasiyasını işə salırıq

```
sudo cp lib/support/logrotate/gitlab /etc/logrotate.d/gitlab # Lograte
nüsəxələyirik
```

Programın statusunu yoxlayırıq

Yoxlayaq görək GitLab və onun mühiti düzgün işləyirmi:

```
sudo -u git -H bundle exec rake gitlab:env:info RAILS_ENV=production
```

Aktivləri kompilyasiya edək

```
sudo -u git -H bundle exec rake assets:precompile RAILS_ENV=production
```

GitLab servisini işə salaq

```
sudo service gitlab start
```

Yada

```
sudo /etc/init.d/gitlab restart
```

7. nGinx yüklənməsi və quraşdırılması

Rəsmi olaraq nGinx web server GitLab tərəfindən dəstəklənir. Əgər siz nGinx web server yox başqasını istifadə etmək istəsəniz onda GitLab portalından məsləhətlər alın.

Yuklenme

```
sudo apt-get install -y nginx
```

Site quraşdırılması

#Nüsəxə sayt konfigurasiyonunu düzgün ünvana nüsəxə və link edək (HTTP üçün **gitlab** HTTPS üçün isə **gitlab-ssl**)

Http üçün

```
sudo cp lib/support/nginx/gitlab /etc/nginx/sites-available/gitlab
sudo ln -s /etc/nginx/sites-available/gitlab /etc/nginx/sites-enabled/gitlab
```

HTTPS üçün isə aşağıdakı kimi edirik:

```
sudo cp lib/support/nginx/gitlab-ssl /etc/nginx/sites-available/gitlab-ssl
sudo ln -s /etc/nginx/sites-available/gitlab-ssl /etc/nginx/sites-enabled/gitlab-ssl
```

```
öz quruluşumuza əsasən öz konfig faylımızda dəyişiklik edək:
sudo editor /etc/nginx/sites-available/gitlab # HTTP üçün bu fayl
sudo editor /etc/nginx/sites-available/gitlab-ssl # Mənim halimda HTTPS
olduğu üçün bu fayl
```

Əsas quraşdırma sətirləri aşağıdakılardır hansı ki, düzgün quraşdırılmalıdır ki, DNS-də bu host üçün əlavə etdiyiniz **A** yazısı düzgün resolve edə biləsiniz.

```
upstream gitlab {
 server unix:/home/git/gitlab/tmp/sockets/gitlab.socket fail_timeout=0;
}

server {
 listen 10.50.3.206:80;
 server_name git.domain.lan;
 server_tokens off;
 return 301 https://$server_name$request_uri;
 access_log /var/log/nginx/gitlab_access.log;
 error_log /var/log/nginx/gitlab_error.log;
}

server {
 listen 10.50.3.206:443 ssl;
 server_name git.domain.lan;
 server_tokens off; root /home/git/gitlab/public;
 client_max_body_size 20m;
 ssl on;
 # Sertifikatlari aşağıdakı yaradacayıq
 ssl_certificate /etc/nginx/ssl/gitlab.crt;
 ssl_certificate_key /etc/nginx/ssl/gitlab.key;
 ssl_ciphers "ECDHE-RSA-AES256-GCM-SHA384:ECDHE-RSA-AES128-GCM-SHA256:DHE-
RSA-AES256-GCM-SHA384:DHE-RSA-AES128-GCM-SHA256:ECDHE-RSA-AES256-
SHA384:ECDHE-RSA-AES128-SHA256:ECDHE-RSA-AES256-SHA:ECDHE-RSA-AES128-SHA:DHE-
RSA-AES256-SHA256:DHE-RSA-AES128-SHA256:DHE-RSA-AES256-SHA:DHE-RSA-AES128-
SHA:ECDHE-RSA-DES-CBC3-SHA:EDH-RSA-DES-CBC3-SHA:AES256-GCM-SHA384:AES128-GCM-
SHA256:AES256-SHA256:AES128-SHA256:AES256-SHA:AES128-SHA:DES-CBC3-
SHA:HIGH:!aNULL:!eNULL:!EXPORT:!DES:!MD5:!PSK:!RC4";
 ssl_protocols TLSv1 TLSv1.1 TLSv1.2;
 ssl_prefer_server_ciphers on;
 ssl_session_cache shared:SSL:10m;
 ssl_session_timeout 5m;
 access_log /var/log/nginx/gitlab_access.log;
 error_log /var/log/nginx/gitlab_error.log;
 location / {
 try_files $uri $uri/index.html $uri.html @gitlab;
 }
 location @gitlab {
 gzip off;
 proxy_read_timeout 300;
 proxy_connect_timeout 300;
 proxy_redirect off;
 proxy_set_header Host $http_host;
 proxy_set_header X-Real-IP $remote_addr;
 proxy_set_header X-Forwarded-Ssl on;
 proxy_set_header X-Forwarded-For $proxy_add_x_forwarded_for;
 }
```

```

proxy_set_header X-Forwarded-Proto $scheme;
proxy_set_header X-Frame-Options SAMEORIGIN;
proxy_pass http://gitlab;
}
location ~ ^/(assets) {
 root /home/git/gitlab/public;
 gzip_static on;
 expires max;
 add_header Cache-Control public;
}
error_page 502 /502.html;
}

Sertifikatları düzgün ünvanda yaratıldıqdan sonra, aşağıdakı əmr ilə nGinx-in
statusunu
yoxlayırıq. Görünən cavab qayıtmalıdır
sudo nginx -t
nginx: the configuration file /etc/nginx/nginx.conf syntax is ok
nginx: configuration file /etc/nginx/nginx.conf test is successful

nGinx-in servisini restart edirik
sudo service nginx restart

```

HTTPS üçün sertifikatlarımıza yaradaq.

Bunun üçün aşağıdakı addimları dəqiq etmək lazımdır.

1. **gitlab.yml** faylında
  - a. **port-u 443** etmək lazımdır
  - b. 1-ci seksiyada **https-i true** etmək lazımdır
2. **config.yml** faylında
  - a. **gitlab_url** opsiyasını **https** üçün təyin etmək lazımdır(**https://git.domain.lan**)
  - b. Sertifikatların istifadəsinə **ca_file** və **ca_path** təyin etmək olar
3. nGinx-in quraşdırma faylında **gitlab** faylı əvəzinə **gitlab-ssl** istifadə etmək lazımdır
  - a. Serverin **FQDN**-ni düzgün yazın
  - b. **ssl_certificate** və **ssl_certificate_key** ünvanlarını dəqiq yazın
  - c. Config-ə dəqiq baxın və diger təhlükəsizlik quraşdılmalarını edin

Özümüz tərəfimizdən generasiya edilən və imzalanan sertifikat üçün isə aşağıdakı addimları edirik:

1. Self-Signed SSL sertifikatını generasiya edək:

```

sudo mkdir -p /etc/nginx/ssl/

cd /etc/nginx/ssl/

sudo openssl req -newkey rsa:2048 -x509 -nodes -days 3560 -out gitlab.crt -
keyout gitlab.key

```

Country Name (2 letter code) [AU] :**AZ**

State or Province Name (full name) [Some-State] :**Baku**

Locality Name (eg, city) [] :**Yeni Yasamal**

Organization Name (eg, company) [Internet Widgits Pty Ltd] :**DOMAIN**

Organizational Unit Name (eg, section) [] :**IT**

Common Name (e.g. server FQDN or YOUR name) [] :**git.domain.lan**

Email Address [] :**jamal.shahverdiyev@domain.az**

```
sudo chmod o-r gitlab.key
```

2. gitlab-shell-ində istifadə etdiyimiz **config.yml** faylında **self_signed_cert** opsiyasını **true** edin.

Program statusunu yenidən yoxlayaq

Bütün quraşdırımlarımızın qaydada olmasını yoxlamaq üçün aşağıdakı əmri yenidən daxil edirik:

```
cd /home/git/gitlab
sudo -u git -H bundle exec rake gitlab:check RAILS_ENV=production
```

Nəticə səhvsiz, yaşıl və aşağıdakı kimi olmalıdır:

```
Redis version >= 2.0.0? ... yes
Ruby version >= 2.0.0 ? ... yes (2.1.5)
Your git bin path is "/usr/bin/git"
Git version >= 1.7.10 ? ... yes (1.9.1)
```

Checking GitLab ... Finished

Qeyd: **SANITIZE=true** mühit dəyişənin təyinatı ilə siz **gitlab:check** əmrinin çıkışında projektlər haqqında çıxışın nəticəsinin çap edilməsinin qarşısını almış olacaqsınız.

<https://git.domain.lan> ünvanına aşağıdakı istifadəçi adı, şifrə ilə daxil olun və şifrəni dəyişin.

```
login: root
pass: r00tpass
```

Sign in

root

.....|

Remember me [Forgot your password?](#)

Sign in

Sonra **Sign in** düyməsini sıxırıq və aşağıdakı şəkildəki kimi şifrəni dəyişirik.

Setup new password

Please set a new password before proceeding.
After a successful password update you will be redirected to login screen.

Current password	.....
Password	.....
Password confirmation	.....
Set new password	

Siz servisləri aşağıdakı əmrlər ilə **restart** və ya **stop**, **start** edə bilərsiniz.

sudo service gitlab restart

[sudo] password for jamal:

Shutting down both Unicorn and Sidekiq.

GitLab is not running.

Starting both the GitLab Unicorn and Sidekiq.

The GitLab Unicorn web server with pid 28862 is running.

The GitLab Sidekiq job dispatcher with pid 28904 is running.

GitLab and all its components are up and running.

Redis qoşulmasını istəyimizə görə dəyişə bilərik:

Əgər siz Redis-ə fərqli host və port ilə qoşulmaq istəsəniz onda **config/resque.yml** quraşdırma faylında dəyişiklik etməlisiniz.

nüsxə

production: redis://redis.example.tld:6379

Əgər siz redis-ə “**unix:**” socket ilə qoşulmaq istəsəniz onda **config/resque.yml** faylında aşağıdakı quraşdırmanı etməlisiniz.

nüsxə

production: unix:/path/to/redis/socket

Fərqli SSH qoshulması

Əgər siz SSH-in qulaq asdığı portu dəyişmisinizsə, onda siz GitLab istifadəçisinin SSH konfigini dəyişməlisiniz.

```
/home/git/.ssh/config faylına aşağıdakı sətirləri əlavə etməlisiniz
```

```
host localhost # hostname
 user git # remote git istifadəçi adı
 port 2222 # SSH port rəqəmi
 hostname 127.0.0.1; # Server adı yada IP
```

Həmçinin siz düzgün configləri **ssh_user**, **ssh_host**, **admin_uri** opsiyaları üçün **config/gitlab.yml** faylında dəyişməlisiniz.

MSLDAP authentifikasiya

Əgər biz GitLAB-ı öz müəssisəmizə aid olan domain controller ilə integrasiya etmək istəsək, onda **config/gitlab.yml** faylında düzgün dəyişiklikləri etməliyik ki, DC-yə qoşulub istifadəçiləri yoxlanış edə bilək.

```
cd /home/git/gitlab
sudo -u git editor config/gitlab.yml
```

Konfig qovluğuna daxil oluruq
Konfig faylimizin LDAP başlığında
lazimi dəyişiklikləri aşağıdakı
kimi edirik.

```
ldap:
 enabled: true
 servers:
 main:
 label: 'LDAP'
 host: 'domain.lan'
 port: 636
 uid: 'sAMAccountName'
 method: 'ssl' # "tls" or "ssl" or "plain"
 bind_dn: 'CN=DCADM,CN=Users,DC=domain,DC=lan'
 password: 'DC_PASSWORD'
 active_directory: true
 allow_username_or_email_login: false
 base: 'DC=domain,DC=lan'
 user_filter: '(memberOf=CN=GITUsers,OU=DOMAINTech
Groups,OU=DOMAINTech,DC=domain,DC=lan)'

sudo /etc/init.d/gitlab restart # Gitlab servisi yenidən işə salırıq
```

```
LDAP konfigimizi yoxlayırıq və istifadəçiləri görməliyik artıq
sudo -u git -H bundle exec rake gitlab:ldap:check RAILS_ENV=production
Checking LDAP ...
```

```
LDAP users with access to your GitLab server (only showing the first 100
results)
```

```

Server: ldapmain
DN: CN=Eldaniz Ibrahimov,OU=DOMAINTech Users,OU=DOMAINTech,DC=domain,DC=lan
SAMAccountName: eldaniz
DN: CN=Jamal Shahverdiyev,OU=DOMAINTech Users,OU=DOMAINTech,DC=domain,DC=lan
SAMAccountName: jamal
DN: CN=Sukur Rzayev,OU=DOMAINTech Users,OU=DOMAINTech,DC=domain,DC=lan
SAMAccountName: SukurR
DN: CN=Musaqil Musabeyli,OU=DOMAINTech Users,OU=DOMAINTech,DC=domain,DC=lan
SAMAccountName: Musaqilm
DN: CN=Hidayat Soltanzade,OU=DOMAINTech Users,OU=DOMAINTech,DC=domain,DC=lan
SAMAccountName: Hidayats
DN: CN=Alakbar Velizade,OU=DOMAINTech Users,OU=DOMAINTech,DC=domain,DC=lan
SAMAccountName: AlakbarV
DN: CN=Rufat Babakishiyev,OU=DOMAINTech Users,OU=DOMAINTech,DC=domain,DC=lan
SAMAccountName: RufatBa
DN: CN=Javid Ismayilzade,OU=DOMAINTech Users,OU=DOMAINTech,DC=domain,DC=lan
SAMAccountName: JavidI
DN: CN=Yunis Babayev,OU=DOMAINTech Users,OU=DOMAINTech,DC=domain,DC=lan
SAMAccountName: YunisB
DN: CN=Rovshan Baghirov,OU=DOMAINTech Users,OU=DOMAINTech,DC=domain,DC=lan
SAMAccountName: RovshanB

```

Checking LDAP ... Finished

Sonra yenidən <https://git.domain.lan> ünvanına daxil oluruq və DC istifadəçisi ilə şəkildə göstərilən kimi daxil oluruq.

GitLab Community Edition

You need to sign in before continuing.

Sign in

LDAP   Standard

jamal

.....

LDAP Sign in

Did not receive confirmation email? [Send again](#)

Open source software to collaborate on code

Manage git repositories with fine grained access controls that keep your code secure. Perform code reviews and enhance collaboration with merge requests. Each project can also have an issue tracker and a wiki.

Artıq programçılar desktoplarından istənilən git client vasitəsilə öz mənbə codelarını bizim qurduğumuz serverə sinxronizasiya edə bilərlər.

Sonda bir daha qeyd edim ki, 1-ci başlıqda qeyd edilmiş, `/home/git/gitlab/config/gitlab.yml` faylında **bin_path** opsiyası üçün `git(/usr/local/bin/git)` binar faylinin düzgün ünvanını təyin etməyi unutmayın.

BÖLÜM 13

İnternet üzərindən canlı iclaslar

- OpenMeetings qurulması və istifadəsi
- BigBlueButton qurulması və istifadə edilməsi

Böyük müəssisələrin tələbləri yarana bilər ki, şirkətlərinin və ya filiallarının arasında danışışq onlayn şəkildə olsun. Bunun üçün onlayn iclaslar keçirmək imkanına sahib olan spesifik avadanlıqlar və bahalı program təminatları mövcuddur. Yalnız bu başlığımızda açıq qaynaqlı proqramların vasitəsilə bütün pullu distributivlərin bacardıqları eyni funksionallığı və hətta artığının qurulmasından danışaciyıq.

OpenMeetings qurulması və istifadəsi

Məqsədimiz WEB üzərindən onlayn şəkildə şəxslərin bir-biri ilə kamera və səs ilə iclas keçirməsi, yaza bilməsi, ekranın yayımlanması, ekranın video/audio yazılıması və DOC/PDF sənədin birgə baxılması imkanlarına malik olan bir sistemin qurulmasıdır.

Öncədən qeyd edim ki, testlərinizdə surprizlərlə qarşılaşmayasınız. Windows7/8/8.1, Ubuntu Desktop 14.04 və MacOS-da problemsiz hər şey işlədi. Ancaq windows XP-de işləmir. Bundan başqa flash-da işlədiyi üçün Windows-da IE browserdə tamamilə problem olmadı. Amma hər hal üçün bütün testlərinizi fərqli browserlərdə etsəniz düzgün nəticə əldə etmiş olacaqsınız.

OpenMeetings - Bu program təminatı prezəntasiyaların edilməsi, onlayn təhsil, web konfrans, ümumi şəkil lövhəsi və sənədlərin redaktə edilməsi funksionallığına sahibdir. Bu başlığımızda quracaqıq.

İşə başlayaq.

```
portsnap fetch extract update # Önce portları yenileyerek
```

OpenMeetings istifadə edəcəyi üçün sendmail-i söndürürük və postfix-i yükleyib işə salırıq:

```
cd /usr/ports/mail/postfix # Port ünvanina daxil olurug
make config # Lazimi modullari secirik
```

```
Port ünvanına daxil oluruq
Lazımi modulları seçirik
```

```
make install # Yükleyirik
```

SIP dəstəklənməsi üçün Asterisk-i öncədən yükləyirik.

```
cd /usr/ports/net/asterisk # Port ünvanına daxil olurug
make config # Lazimi modullari secirik
```

```
make install # Yükleyirik
```

```
OpenMeetings BASH ilə işlədiyinə görə bash-i serverimizə yükleyirik:
cd /usr/ports/shells/bash # Port unvanına daxil oluruq
make config # Lazımi modulları susmaya görə seçirik
make install # yükleyirik(/usr/local/bin/bash binar
faylı yaranacaq)
```

Ofis programlarının ve ImageMagick-ın işləməsi üçün cairo tələb edilir. Ona görə də onu X11 dəstəklənməsi ilə yükleyirik.

```
make -DBATCH install # Yükleyirik
```

OpenMeetings-i startup-a əlavə etmək üçün expect lazımlı. Bunun üçün onu yükleyirik.

```
cd /usr/ports/lang/expect # Port ünvanına daxil oluruq
make install # Yükleyirik
```

PFD sənədlərin import edilə bilməsi üçün swftools-u yükləyirik.

```
cd /usr/ports/graphics/swftools # Port unvanına daxil oluruq
make config # lazımi modulları seçirik
```

```
make install # Yükleyirik
```

.doc, .docx, .odp, .xls, .xlsx, .ppt, .pptx tipli sənədlərin import edilə bilməsi üçün **libreoffice**-i yükləyirik.

```
cd /usr/ports/editors/libreoffice
make config
```

Port ünvanına daxil oluruq
Lazımi modulları
seçirik(Hər şey susmaya görə
olmalıdır, əks halda

yüklənməyəcək)

```
make -DBATCH install
```

```
Yükləyirik (yüklənmə
həddən artıq çox vaxt
alacaq)
```

Yüklənmə müddətində **ffmpeg** menyusu açılacaq ki, seçim edək. Orda mütləq **LAME** və **FDK_AAC** seçirik. Əgər yüklənmə müddəti çıxmasa, mütləq özünüz **/usr/ports/multimedia/ffmpeg** port ünvanına daxil olub əlinizlə seçib yükləyin.

Əgər yüklənmə müddətində freetype2 menyusu açılmasa ki, seçim edib yükleyək onu aşağıdakı qaydada portuna daxil olub yükləmək lazımdır:

```
cd /usr/ports/print/freetype2 # Port ünvanına daxil oluruq
make config # Lazımı modulları secirik
```

freeType2-2.5.4
LCD FILTERING Sub-pixel rendering (patented)
PNG Png compressed OpenType embedded bitmaps support
< > <Cancel>

```
make install # Yükleyirik
```

```

cd /usr/ports/audio/sox # Audio convert və qulaq asmaq üçün sox yükleyirik
make config # lazımı modulları seçirik(Mutləq Lame olmalıdır)
sox-14.4.1_6 # lazımı modulları seçirik(Mutləq Lame olmalıdır)

x+ [] ALSA ALSA audio architecture support
x+ [] AMRNB AMR Speech Codec (Narrowband)
x+ [] AMRWB AMR Speech Codec (Wideband)
x+ [x] AO libao audio library support
x+ [x] FFMPEG FFmpeg support (WMA, AIFF, AC3, APE...)
x+ [x] FLAC FLAC lossless audio codec support
x+ [x] GSM Use libgsm from ports (else use bundled lib)
x+ [x] ID3TAG ID3 v1/v2 tags support
x+ [] LADSPA LADSPA audio plugins support
x+ [x] LAME LAME MP3 audio encoder support
x+ [x] MAD MAD MP3 audio decoder support
x+ [x] PNG PNG spectrogram creation
x+ [] PULSEAUDIO PulseAudio sound server support
x+ [x] SNDFILE Audio conversion support via libsndfile
x+ [x] VORBIS Ogg Vorbis audio codec support
x+ [] WAVPACK WavPack lossless audio format support

< K > <Cancel>
make install # Yükləyirik

```

```

/etc/rc.conf startup quraşdırma faylımız aşağıdakı kimi olacaq:
hostname="om.domain.az"
ifconfig_em0="inet 98.97.96.140 netmask 255.255.255."
defaultrouter="98.97.96.1"
sshd_enable="YES"
dumpdev="NO"

Disabled Local Services
sendmail_enable="NO"
sendmail_submit_enable="NO"
sendmail_outbound_enable="NO"
sendmail_msp_queue_enable="NO"
sendmail_rebuild_aliases="NO"
syslogd_enable="NO"
syslogd_program="/usr/sbin/syslogd"
syslogd_flags="-ss"
mysql_enable="YES"

Third party Services
postfix_enable="YES"

/usr/local/etc/rc.d/postfix start # Mail serverimizi işə salırıq

```

OpenMeetings üçün MySQL bazası tələb edilir ona görə də onu yükleyək və konfiq edək:

```

cd `whereis mysql55-server | awk '{ print $2 }'` # MySQL port unvanına daxil
 oluruq
make config # lazımı modulları seçirik

```



```

touch /var/log/mysql.log # Jurnal faylını yaradırıq

chown mysql:mysql /var/log/mysql.log # mysql istifadəçi və qrup
 # üçün həmin fayla yetki
 # veririk

mysql -uroot -p'freebsd' # MySQL-in console-una daxil
 # oluruq və aşağıdakı əmrlərlə
 # openmeetings baza, istifadəçi
 # adı, şifrə və hansı host ilə
 # qoshulma ni təyin edirik

CREATE DATABASE IF NOT EXISTS `openmeetings`; # Əgər yoxdursa, bazanı
 # yaradırıq

GRANT ALL PRIVILEGES ON `openmeetings`.* TO 'openmeetings'@'localhost'

IDENTIFIED BY 'freebsd';

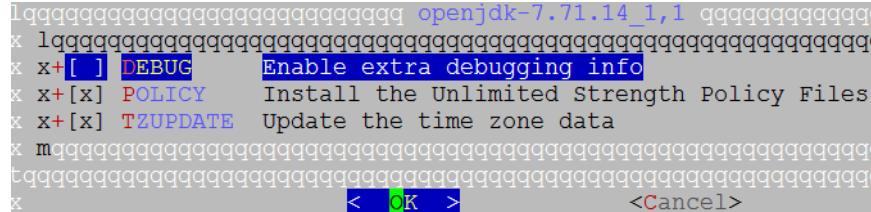
FLUSH PRIVILEGES; # Yetkiləri yenidən oxuyuruq
exit; # çıxırıq

```

Javani yükleyirik

Ümumiyyətlə java müxtəlif versiyalarda fərqli işləyir və elə ola bilər ki, siz openmeetings-in işləməsi üçün fərqli versiya Java yükleyə bilərsiniz. Mənim halimda openjdk6-jre, openjdk8-jre yüklədim işləmədi və sonda hamisini silib, openjdk7-jre yüklədim işlədi. Ona görə də openjdk7-jre-ni yükleyirik.

```

cd /usr/ports/java/openjdk7/ # Port ünvanında daxil oluruq
make config # Lazımı modulları seçirik

make install # Yükləyirik

```

Java yükləndikdən sonra öz işləməsi üçün **procfs** və **fdescfs** fayl sistemlərinin mount edilməsini və startup-a əlavə edilməsini tələb edir. Bunun üçün aşağıdakı sətirləri **/etc/fstab** faylinə əlavə edirik.

```

echo "fdesc /dev/fd fdescfs rw 0" >> /etc/fstab
echo "proc /proc procfs rw 0" >> /etc/fstab

mount -a # Lazımı fayl sistemlərinin /etc/fstab faylından mount
 # edirik və startup-u yoxlayırıq

```

```
java -version # Java versiyasını yoxlayırıq. Çıxış aşağıdakı
 kimi olacaq
openjdk version "1.7.0_71"
OpenJDK Runtime Environment (build 1.7.0_71-b14)
OpenJDK 64-Bit Server VM (build 24.71-b01, mixed mode)

OpenMeetings-i dartaq və yükləyek
mkdir /usr/local/om # Yükləmək üçün qovluq yaradırıq
cd /usr/local/om # həmin qovluğa daxil oluruq

Lazımı versiyani yerləşdiyimiz qovluğa dərtirir (Ümumiyyətlə ən son
versiyani
https://builds.apache.org/view/M-R/view/OpenMeetings/ linkindən əldə edə
bilərsiniz)
fetch http://apache-mirror.rbc.ru/pub/apache/openmeetings/3.0.3/bin/apache-
openmeetings-3.0.3.tar.gz

tar zxf apache-openmeetings-3.0.3.tar.gz # Paketi yerləşdiyimiz ünvana
 açırıq
```

Qeyd: Paketi **/usr/local/om** ünvana açıldıqdan sonra **.sh** genişlənməli bütün Scriptlərin içində, bash-in ünvانını **/usr/local/bin/bash** təyin etmək lazımdır. Həmçinin **/usr/local/om/red5.sh** scriptinin içində **OS** dəyişəni üçün **FreeBSD** şərti yazmaq lazımdır. Ona görə ki, bu deyişənin sayəsində, OpenMeetings üçün **JAVA_HOME** mühiti tanınır. Eynilə **root** istifadəcisinin ev qovluğunda **.bashrc** faylinin içində də **JAVA_HOME=/usr/local/openjdk7/jre**
export JAVA_HOME
sətirlərini əlavə etmək lazımdır. Aşağıdakı sətirləri uyğun olaraq, **/usr/local/bin/red5.sh** faylinda dəyişmək lazımdır (**Darwin case**-i silinir və yerinə **FreeBSD** yazılır. Aşağıdakı kimi^②)

```
OS=`uname`
case "$OS" in
 CYGWIN*|MINGW*) # Windows Cygwin or Windows MinGW
 P=";" # Since these are actually Windows, let Java know
 ;;
 FreeBSD*)
 if [-z "$JAVA_HOME"]; then
 export JAVA_HOME=/usr/local/openjdk7/jre;
 fi
 ;;
;
```

Javanın MySQL-ə qoşulması üçün connectoru download edirik və serverdə **/usr/local/om/webapps/openmeetings/WEB-INF/lib/** ünvana yerləşdiririk.
<http://dev.mysql.com/downloads/file.php?id=454396> linkində MySQL connectoru endirmək üçün qeydiyyatdan keçirik və MySQL connector-u <http://dev.mysql.com/downloads/connector/j/> linkindən endiririk.

```
Connectoru nüsxələyirik kitabxanalar olan ünvana
cp /home/jamal/mysql-connector-java-5.1.34.tar.gz
/usr/local/om/webapps/openmeetings/WEB-INF/lib/
```

```

cd /usr/local/om/webapps/openmeetings/WEB-INF/lib/ # Connector olan ünvana
tar zxf mysql-connector-java-5.1.34.tar.gz daxil olurraq
 # sixilan faylı
 # yerləşdiyimiz ünvana
 # açırıq

Ancaq jar faylı lib-ə atırıq və qovluğu silirik
mv mysql-connector-java-5.1.34/mysql-connector-java-5.1.34-bin.jar .
rm mysql-connector-java-5.1.34.tar.gz # Sixilmiş faylin özünü
 # də silirik

cd /usr/local/om/webapps/openmeetings/WEB-INF/classes/META-INF/ # Sonra bu
 ünvana daxil olurraq

cp persistence.xml old_persistence.xml # Sonra persistence.xml faylini
 köhnə adla nüsxələyirik

rm persistence.xml # Sonra original persistence.xml faylini silirik

cp mysql_persistence.xml persistence.xml # Sonra MySQL ilə olan
 konfiq faylini original
 fayla nüsxələyirik

Sonra persistence.xml faylinda Url=jdbc:mysql://localhost:3306/ sətrini
tapırıq və Username=, Password= sətirlərində bazada yaratdığımız istifadəçi
ilə şifrə təyin edirik. Aşağıdakı kimi:
, Username=openmeetings
, Password=freebsd" />

cd /usr/local/om # Yükləməyə başlamaq üçün bu ünvana daxil olurraq

Aşağıdakı əmr ilə yükləməyə başlayırıq(Ardınca əmri açıqlayıraq).
Ümumiyyətlə yüklenmə
proseduruna http://openmeetings.apache.org/installation.html rəsmi
linkindən baxa bilərsiniz
ancaq burdakı qədər detallı və açıq yazılmayıb.
sh ./admin.sh -i -v -tz Asia/Baku -email jamal.shahverdiyev@domain.az -group
Users -user admin --smtp-server localhost --db-type mysql --db-user
openmeetings --db-pass freebsd --db-name openmeetings --db-host localhost --
skip-default-rooms --password rumburak

-tz - Time Zone dəməkdir(Bizim halda Asia/Baku)
-email - inizibatçının email ünvanıdır(Mənim halimdə öz emailim)
-group - İstifadəçilər yerləşdiyi susmaya görə olan qrup(Mənim halimdə Users)
-user - inizibatçı logini(Bizim halda elə admin)
--smtp-server - localhost(Ancaq əvvəldə yazdığını kimi, postfix-i yükləməyi
unutmayın)
--db-type - Bazanın tipini seçirik(Bizim halda MySQL)
--db-user - Baza istifadəçi adı(bizim halda openmeetings)
--db-pass - Baza istifadəçisinin şifrəsi(Bizim halda freebsd)
--db-name - Bazanın adı(openmeetings)
--db-host - Bazaya qoshulan host(Bizim halda localhost özüdür)
--password - inzibatçı şifrəsi(Bizim halda rumburak)

```

Sonda hər şey uğurlu olarsa aşağıdakı sətirlər çap edilməlidir:

```
[INFO] [main] org.apache.openmeetings.db.dao.user.UserDao - [get] Info: No
USER_ID given
[INFO] [main] org.apache.openmeetings.db.dao.user.UserDao - [get] Info: No
USER_ID given
[INFO] [main] org.apache.openmeetings.db.dao.user.UserDao - [get] Info: No
USER_ID given
[INFO] [main] org.apache.openmeetings.db.dao.user.UserDao - [get] Info: No
USER_ID given
... Done
```

Oeyd: Yüklənmə müddətincə çıxan səhvlerdən narahat olmayın çünkü, siz **openmeetings** bazasını asanlıqla silib yenidən yarada bilərsiniz və yüklenməni yenidən edə bilərsiniz. Aşağıdakı qaydada:

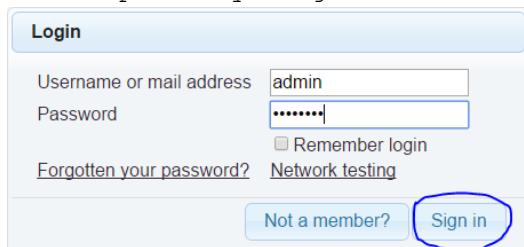
```
drop database openmeetings;
CREATE DATABASE openmeetings DEFAULT CHARACTER SET utf8 COLLATE
utf8_general_ci;
```

İşə salmaq üçün işə eynilə **/usr/local/om** ünvanına daxil olub **red5.sh** scriptini işə salmaq lazımdır:

```
cd /usr/local/om/ # OpenMeetings yerleşən ünvana daxil oluruq
sh ./red5.sh # Sevisi işə salırıq(Nəticə aşağıdakı kimi olacaq)
#####
Openmeetings is up
3.0.3-RELEASE 1621852 2-September-2014
and ready to use
#####
```

Yuxarıda görünən nəticəni aldğıdan sonra, SSH ilə əmri işə saldığımız sessiyani bağlamırıq çünkü, bağladıqda servis-də sönəcək. Bunun üçün birazdan startup script yazacaqıq və onu cron-da təyin edəcəyik ki, reboot-dan sonra avtomatik işə düşsün. Sessiyamız açıq vəziyyətdə qalaraq serverimizin <http://98.97.96.140:5080/openmeetings/install> linkinə müraciət edirik.

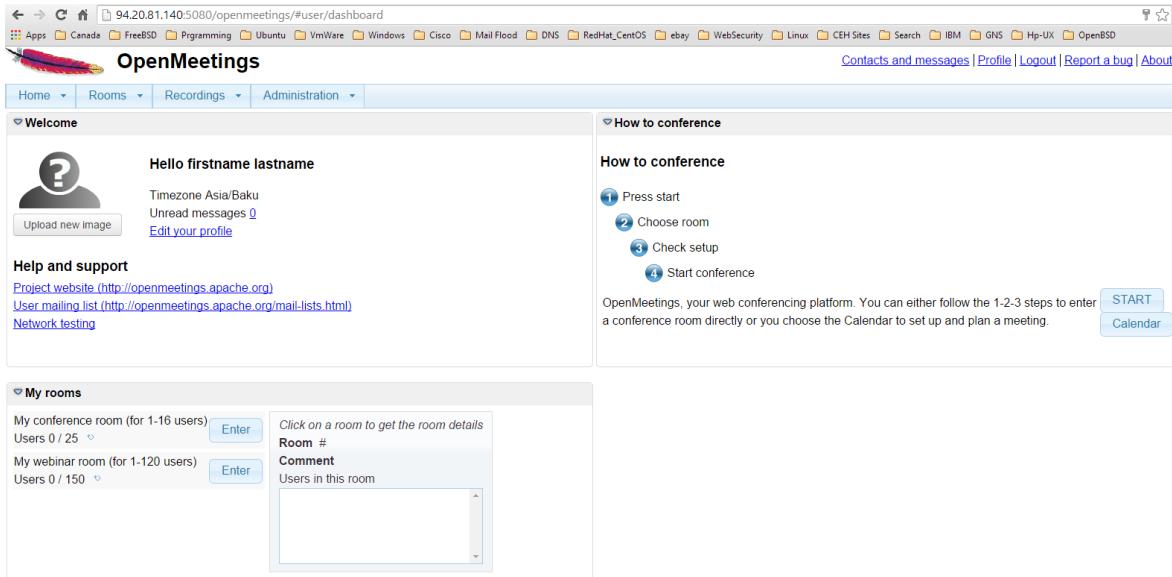
Aşağıdakı şəkildəki kimi istifadəçi adı və şifrəni daxil edirik. Daxil edilən istifadəçi adı və şifrə **admin.sh** scriptində yazdığımızdır.

The screenshot shows a 'Login' form with the following fields and options:

- Username or mail address: **admin**
- Password: **.....**
- Remember login
- [Forgotten your password?](#)
- [Network testing](#)
- [Not a member?](#)
- [Sign in](#) (This button is highlighted with a blue oval)

Aşağıdakı şəkile uyğun olan bir nəticə əldə etməlisiniz:

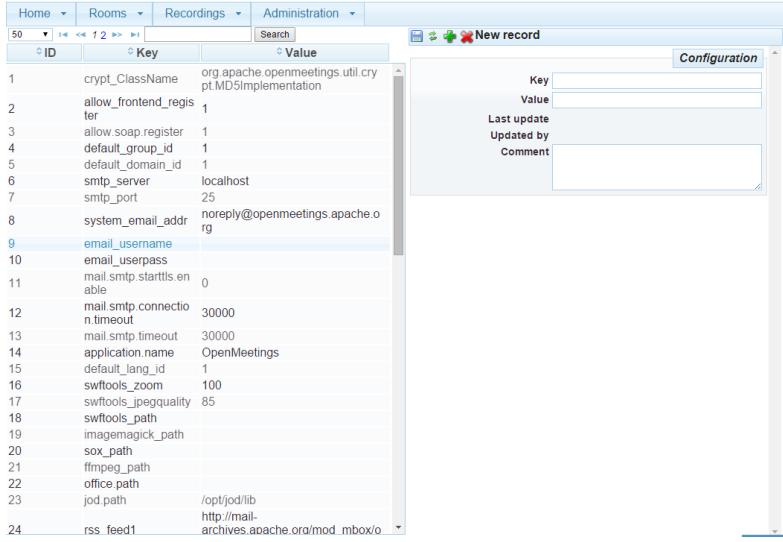
The screenshot shows the OpenMeetings user dashboard at 94.20.81.140:5080/openmeetings/#user/dashboard. The top navigation bar includes links for Home, Rooms, Recordings, Administration, Contacts and messages, Profile, Logout, Report a bug, and About. The main content area has three main sections: 'Welcome' (with a placeholder profile picture, greeting, timezone, unread messages, and edit profile link), 'How to conference' (with steps: Press start, Choose room, Check setup, Start conference, and links to START and Calendar), and 'My rooms' (listing 'My conference room (for 1-16 users)' with 0/25 users and an Enter button, and 'My webinar room (for 1-120 users)' with 0/150 users and an Enter button). A sidebar on the left lists various system categories.

Yüklənmədə istifadə etdiyimiz bütün quraşdırımları **Administration -> Configuration** bölümündə görə bilərsiniz:

The screenshot shows the OpenMeetings Administration menu. The 'Administration' tab is selected. The menu items include: Users (Manage users and rights), Connections (Manage connections and kick users), Usergroups (Manage usergroups), Conference rooms (Manage conference rooms), Configuration (Manage system settings, highlighted with a red box and a cursor), Language editor (Manage labels and wording), LDAP (Manage LDAP and ADS configurations), OAuth2 (Manage OAuth2 configurations), Backup (Export/Import System Backups), and Servers (Servers participating in cluster).

Aşağıdakı şəkildəki kimi configləri görə bilərsiniz:

ID	Key	Value
1	crypt_ClassName	org.apache.openmeetings.util.crypt.MD5Implementation
2	allow_frontend_register	1
3	allow_soap_register	1
4	default_group_id	1
5	default_domain_id	1
6	smtp_server	localhost
7	smtp_port	25
8	system_email_addr	noreply@openmeetings.apache.org
9	email_username	
10	email_userpass	
11	mail_smtp_starttls_enabled	0
12	mail_smtp_connect_timeout	30000
13	mail_smtp_timeout	30000
14	application_name	OpenMeetings
15	default_lang_id	1
16	swftools_zoom	100
17	swftools_jpegquality	85
18	swftools_path	
19	imagemagick_path	
20	sox_path	
21	ffmpeg_path	
22	office_path	
23	jod_path	/opt/jod/lib
24	rss_feed1	http://mail.archives.apache.org/mod_mbox/o

Indi işə OpenMeetings-in avtomatik işə düşhməsi üçün qurasdırımlarımızı edək. Bunun üçün **/usr/local/etc/rc.d** ünvanında **red5.sh** adlı script yaradaq. Bu scriptin sayəsində bizim OpenMeetings servisi restartdan sonra avtomatik olaraq işə düşəcək. Bunu aşağıdakı qaydada edirik.

/usr/local/etc/rc.d/red5.sh faylinin içiniə aşağıdakı sətirləri elavə edirik:
#!/bin/sh

```

RED5_DIR=/usr/local/om
test -x $RED5_DIR/red5.sh || exit 5

case "$1" in
 start)
 cd "$RED5_DIR"
 "$RED5_DIR"/red5.sh &
 sleep 2
 ;;
 stop)
 echo Shutting down Red5
 killall java
 sleep 2
 ;;
 restart)
 $0 stop
 $0 start
 ;;
esac

chmod +x /usr/local/etc/rc.d/red5.sh # Scripti yerinə yetirilən edirik

/etc/rc.conf faylinin sonuna aşağıdakı sətri əlavə edirik:
red5_enable="YES"

reboot # Serveri reboot edirik ki, görək servis özü avtomatik işə düşürmü

```

```
netstat -na | grep 5080 # reboot-dan sonra işə düşməsini
 yoxlayırıq(nəticə aşağıdakı kimi olmalıdır)
tcp46 0 0 * .5080 *.* LISTEN

ps aux | grep -v "grep" | grep red5 # Proseslərdə olmasını yoxlayırıq
root 1103 1.0 9.5 1394160 397072 - I 8:55PM 1:46.39
/usr/local/openjdk7/bin/java -Dred5.root=/usr/local/om -
Dlogback.ContextSelect
```

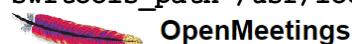
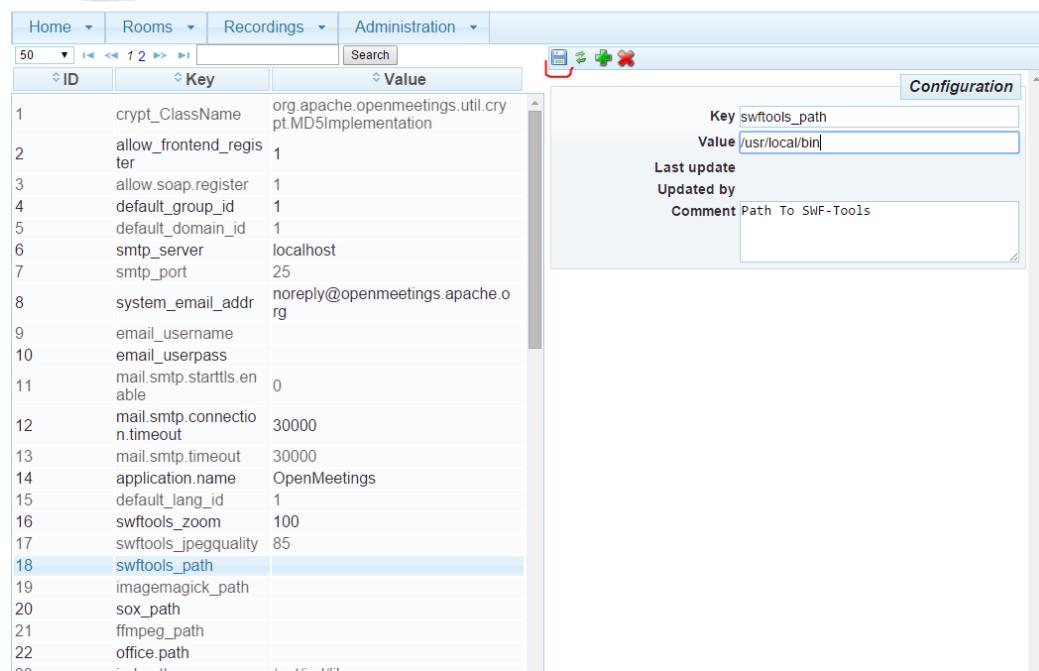
Indi işə əlavə quraşdırmaları edək

Paketleri yükledikdə **swftools** var idi. O susmaya görə **/usr/local/bin** ünvanına yüklenir. Aşağıdakı əmr ilə yoxlaya bilərik. Həmçinin bu qovluqda **/usr/local/bin/pdf2swf** olmalıdır.

ll /usr/local/bin/swf*

```
-r-xr-xr-x 1 root wheel 636848 Dec 23 15:41 /usr/local/bin/swfbbox*
-r-xr-xr-x 1 root wheel 986832 Dec 23 15:41 /usr/local/bin/swfc*
-r-xr-xr-x 1 root wheel 111312 Dec 23 15:41 /usr/local/bin/swfcombine*
-r-xr-xr-x 1 root wheel 653344 Dec 23 15:41 /usr/local/bin/swfdump*
-r-xr-xr-x 1 root wheel 676464 Dec 23 15:41 /usr/local/bin/swfextract*
-r-xr-xr-x 1 root wheel 787120 Dec 23 15:41 /usr/local/bin/swfrender*
-r-xr-xr-x 1 root wheel 628624 Dec 23 15:41 /usr/local/bin/swfstrings*
```

<http://98.97.96.140:5080> linkimizdə **Administration -> Configuration** bölümündə **swftools_path** **/usr/local/bin** ünvanı təyin edirik. Aşağıdakı şəkildəki kimi:

ID	Key	Value
1	crypt_ClassName	org.apache.openmeetings.util.crypt.MD5Implementation
2	allow_frontend_register	1
3	allow.soap.register	1
4	default_group_id	1
5	default_domain_id	1
6	smtp_server	localhost
7	smtp_port	25
8	system_email_addr	noreply@openmeetings.apache.org
9	email_username	
10	email_userpass	
11	mail.smtp.starttls.enabled	0
12	mail.smtp.connectTimeout	30000
13	mail.smtp.timeout	30000
14	application.name	OpenMeetings
15	default_lang_id	1
16	swftools_zoom	100
17	swftools_jpegquality	85
18	swftools_path	
19	imagemagick_path	
20	sox_path	
21	ffmpeg_path	
22	office_path	
23	ind_path	lastmodified

Sonra yazı otağında daxil olurug. Bunun üçün **Rooms -> My rooms** ünvanına daxil olurug.

Rooms ▾ Recordings ▾

Public rooms
Rooms common to all user

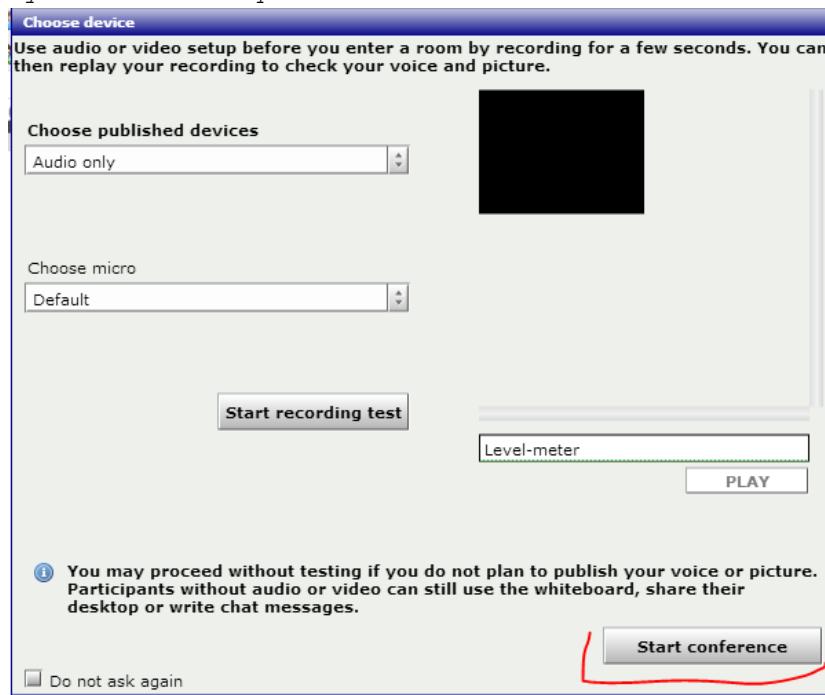
Private rooms
Rooms common to the current user group

My rooms
Rooms of the current user

Sonra isə **My conference room** -> **Enter** düyməsinə sıxırıq

My conference room (for 1-16 users) **Enter**
Users 0 / 25

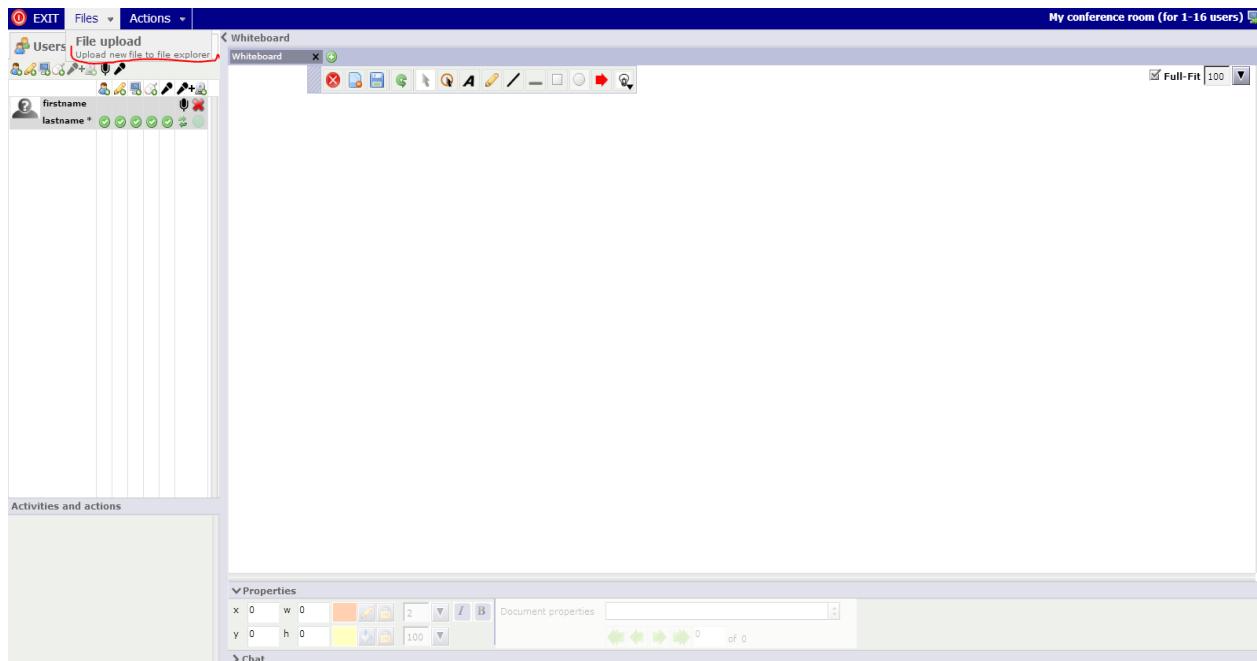
Əgər Java-nın avadanlıqlarımızın driverlərini istifadə edilməsi ilə bağlı Browserimiz və ekranımıza xəbər çıxsa mütləq **allow** edirik. Sonra isə **Start conference** düyməsinə sıxırıq.

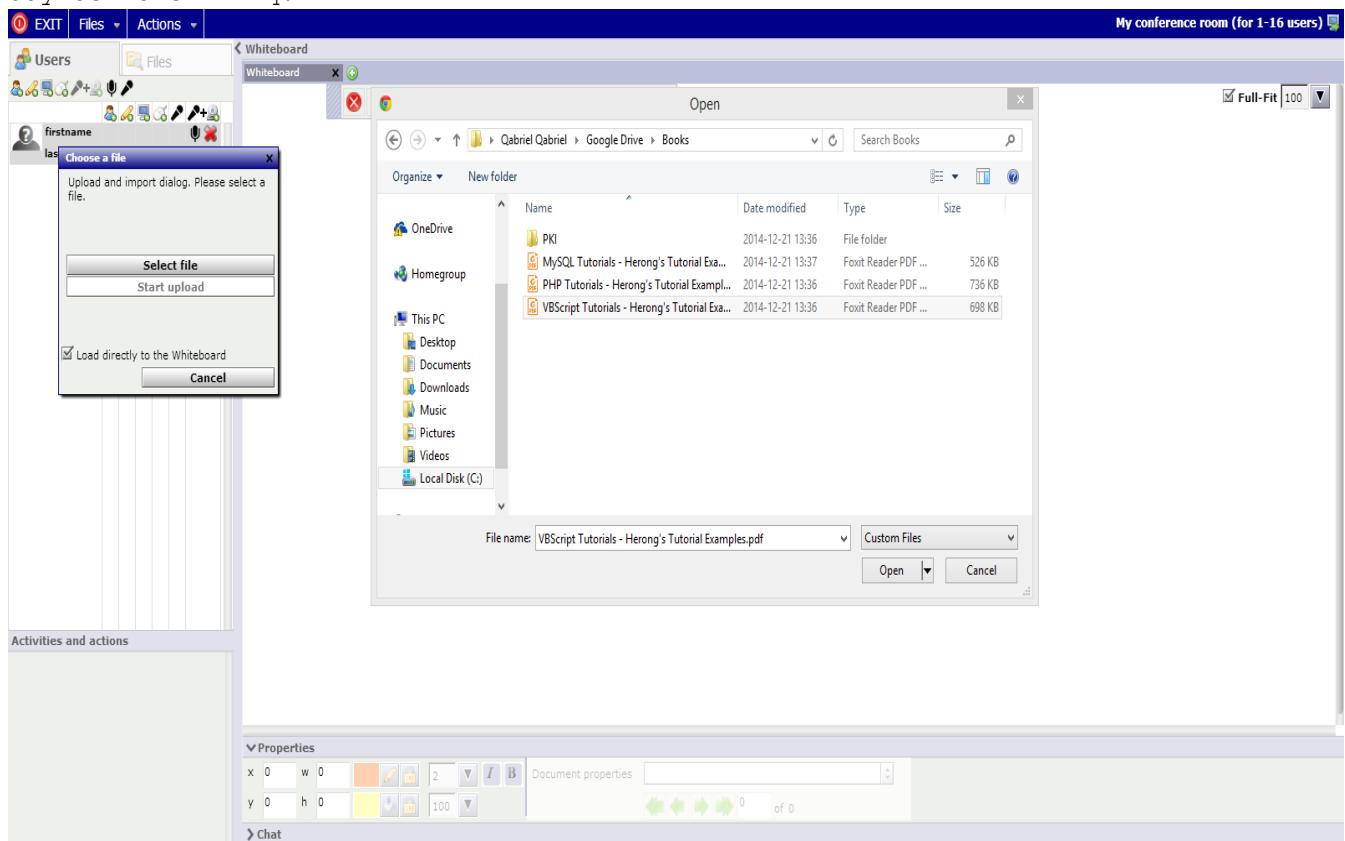
Həmçinin test üçün səsi yoxlaya bilərsiniz. Şəkildə göstərilir:

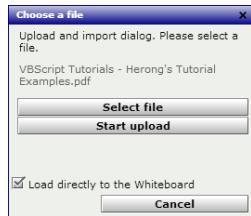
Sonra danışiq otağımızın içinde **Files** -> **File upload** düyməsinə sıxırıq.

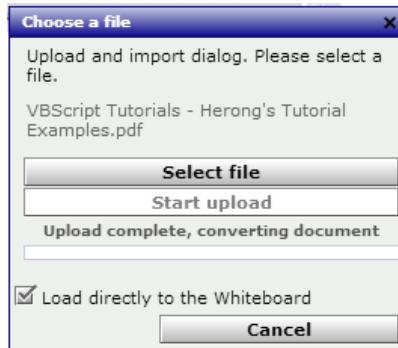
Sonra **Select file** -> Sistemde PDF yerləşən ünvanda **PDF** faylı seşirik və **Open** düyməsinə sıxırıq.

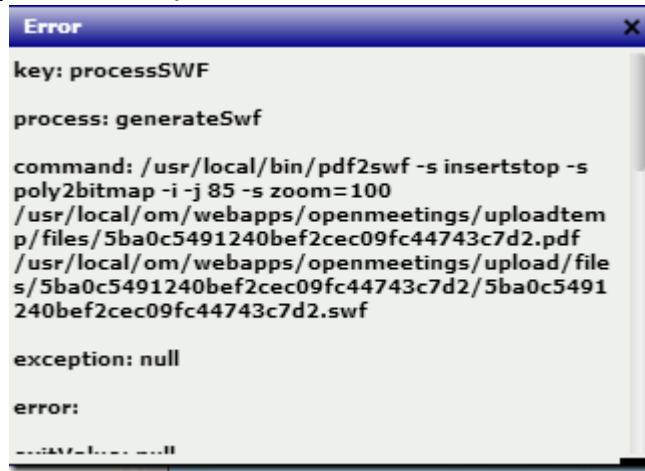
Sonra aşağıdakı şəkildəki kimi **Start upload** düyməsinə sıxırıq.

File Upload bitdikdən sonra isə faylin convert edilməsi başlayacaq (Şəkildəki kimi):

Convert bitdikdən sonra mənim halımda aşağıdakı səhv çap edildi. Bu Code səhvidir rəsmi saytından araşdırıldım.

Ancaq PDF sənəd normal şəkildə convert edildi və **Files** bölümündə list edildi. Upload edilmiş PDF sənədləri **Files** bölümündə görə bilərsiniz.

Sonra ofis sənədlərinin import edilməsi üçün Libreoffice-i quraşdırırıq. Öncə paketi yükləmişdik. Mütləq **JodConverter** yüklemək lazımdır. Bunun üçün aşağıdakı likndən onu serverimizə dartırıq
<https://code.google.com/p/jodconverter/downloads/detail?name=jodconverter-core-3.0-beta-4-dist.zip&can=2&q=>

```
cd /usr # WinSCP ilə bu ünvana upload edirik.
cd /usr/ ; tar zxf jodconverter-core-3.0-beta-4-dist.zip # Upload
 etdiyimiz qovluguqda açırıq
```

Sonra <http://94.20.19.140:5080> serverimizdə **Administration -> Configuration** bölümündə **jod.path value**-sini **/usr/jodconverter-core-3.0-beta-4/lib** edirik və **save** düyməsini sıxırıq.

OpenMeetings

Home ▾ Rooms ▾ Recordings ▾ Administration ▾

50 | < 1 2 > | Search | Configuration

ID	Key	Value
1	crypt_ClassName	org.apache.openmeetings.util.crypt.MD5Implementation
2	allow_frontend_register	1
3	allow_soap_register	1
4	default_group_id	1
5	default_domain_id	1
6	smtp_server	localhost
7	smtp_port	25
8	system_email_addr	noreply@openmeetings.apache.org
9	email_username	
10	email_userpass	
11	mail_smtp.starttls.enabled	0
12	mail_smtp.connect_timeout	30000
13	mail_smtp.timeout	30000
14	application.name	OpenMeetings
15	default_lang_id	1
16	swftools_zoom	100
17	swftools_jpegquality	85
18	swftools_path	/usr/local/bin
19	imagemagick_path	
20	sox_path	
21	ffmpeg_path	
22	office.path	
23	jod.path	/opt/jod/lib
24	rss_feed1	http://mail-archives.apache.org/mod_mbox/openmeetings-commits/

Configuration

Key jod.path
Value /usr/jodconverter-core-3.0-beta-4/lib
Last update
Updated by
Comment The path to JOD library (<http://code.google.com/p/jodconverter/>), configure the path to point to your lib directory of JOD that contains JOD.jar file.

Sonra serverimizdə yüklenən ofisin binary ünvanını axtarıb tapırıq.

```
find / -name soffice.bin # Binar ünvanı axtarırıq və aşağıdakı ünvandır.
/usr/local/lib/libreoffice/program/soffice.bin
```

Sonra yenede **Administration -> Configuration** və **office.path** value-si olaraq **/usr/local/lib/libreoffice** təyin edirik. Şəkildə göstərildiyi kimi:

OpenMeetings

Home ▾ Rooms ▾ Recordings ▾ Administration ▾

50 | < 1 2 > | Search | Configuration

ID	Key	Value
1	crypt_ClassName	org.apache.openmeetings.util.crypt.MD5Implementation
2	allow_frontend_register	1
3	allow_soap_register	1
4	default_group_id	1
5	default_domain_id	1
6	smtp_server	localhost
7	smtp_port	25
8	system_email_addr	noreply@openmeetings.apache.org
9	email_username	
10	email_userpass	
11	mail_smtp.starttls.enabled	0
12	mail_smtp.connect_timeout	30000
13	mail_smtp.timeout	30000
14	application.name	OpenMeetings
15	default_lang_id	1
16	swftools_zoom	100
17	swftools_jpegquality	85
18	swftools_path	/usr/local/bin
19	imagemagick_path	
20	sox_path	
21	ffmpeg_path	
22	office.path	
23	jod.path	/usr/jodconverter-core-3.0-beta-4/lib
24	rss_feed1	http://mail-archives.apache.org/mod_mbox/openmeetings-commits/

Configuration

Key office.path
Value /usr/local/lib/libreoffice
Last update
Updated by
Comment The path to OpenOffice/LibreOffice (optional) please set this to the real path in case jodconverter is unable to find

Qeyd: Diqqət əlavə edilən **PDF**, **.doc** və ya hansısa sənədlərin açılması və silinməsi üçün düymələr yox **Drag & Drop** işləyir. Nəzərə alın ki, onları istifadə edəsiniz.

Sonra yənə də danışçı otağımız **Rooms -> My Rooms -> My Conference room -> Enter**, ardınca **Files -> MyFiles** və sol tərəfdə künçdə **Upload file** düyməsini

sixırıq. Ancaq mənim halimdə doc və docx sənəd convert edilə bilmədi ama PDF işlədi.

Həmçinin **Administration -> Configuration** bölümünün altında **sox**, **ffmpeg** və **imagemagick** üçün **keyvalue**-ları aşağıdakı kimi axtarib sonra da şəkildəki kimi təyin etmək lazımdır.

```
which ffmpeg # ffmpeg ünvanını tapırıq
/usr/local/bin/ffmpeg
```

```
which sox # Sox ünvanını tapırıq
/usr/local/bin/sox
```

```
which /usr/local/bin/image_to_j2k # ImageMacgik ünvanı
/usr/local/bin/image_to_j2k
```

Şəkildəki kimi ünvanlar olur:

ID	Key	Value
1	crypt_ClassName	org.apache.openmeetings.util.cry pt.MD5Implementation
2	allow_frontend_register	1
3	allow.soap.register	1
4	default_group_id	1
5	default_domain_id	1
6	smtp_server	localhost
7	smtp_port	25
8	system_email_addr	noreply@openmeetings.apache.org
9	email_username	
10	email_userpass	
11	mail.smtp.starttls.enabled	0
12	mail.smtp.connectTimeout	30000
13	mail.smtp.timeout	30000
14	application.name	OpenMeetings
15	default_lang_id	1
16	swftools_zoom	100
17	swftools_jpegquality	85
18	swftools_path	/usr/local/bin
19	imagemagick_path	/usr/local/bin
20	sox_path	/usr/local/bin
21	ffmpeg_path	/usr/local/bin
22	office.path	/usr/local/lib/libreoffice
23	jod.path	/usr/jodconverter-core-3.0-beta-4/lib

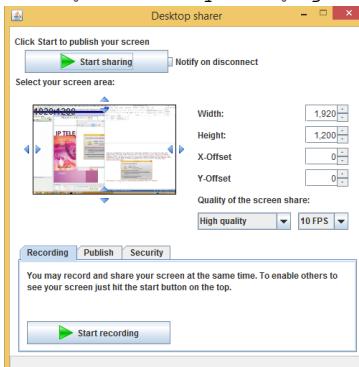
Configuration

Key **ffmpeg_path**
 Value **/usr/local/bin**
 Last update 23.12.2014 23:08:06
 Updated by admin
 Comment Path To FFMPEG

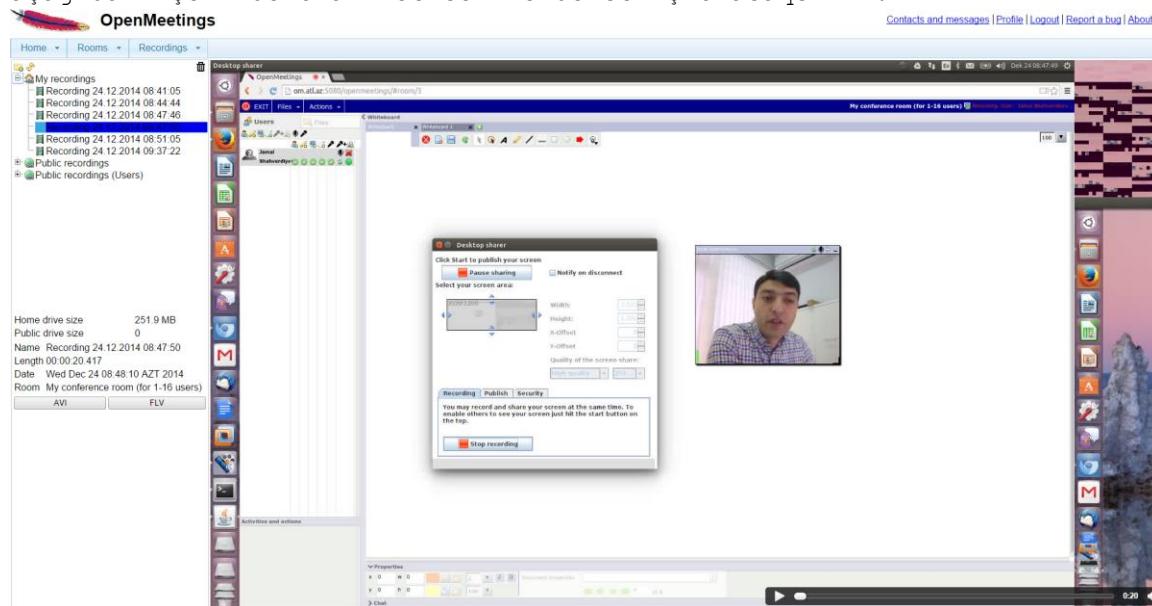
Sonda isə öz ekranınızı paylaşaq və baş vərən bütün hadisələri **record** edib test edək. Yenə gedirik **Rooms** → **My Rooms** → **My conference room** → **Enter** və Java-nı accept edib **Start Conference** düyməsinə sıxırıq. Sonra **Actions** → **Share/Record** screen düymesinə sıxırıq, bundan sonra java fayl yüklenəcək və biz onu açmaq istədikdə Java təhlükəsizlik menyusu açılacaq ki, izin verilmir. Bunun üçün siz **Java Control Panel**-de **Security** bölümündə <http://om.domain.az:5080> -i **Add** edib inamlı siyahiya əlavə etməlisiniz.

Həmin java faylı açırıq və işə saldıqda aşağıdakı səhifə çap ediləcək:

Start sharing və **Start recording** düymələrinə sıxırıq və ekranımız yazılımağa başlayır. Sonra **Exit** düyməsini sıxırıq. Şəkildəki kimi, **Recordings** → **Recordings (Watch recording and interviews)** → **My recordings** düyməsinə sıxıb aşağıdakı şəkildə olan nəticəni əldə etmiş olacaqsınız:

BigBlueButton qurulması və istifadə edilməsi

BBB - web-konfransın keçirilməsi üçün açıq qaynaqlı program təminatıdır. Sistem ilk növbədə distans təhsil üçün hazırlanmışdır. OnlineMeetings-də olan bütün funksionallığa sahibdir lakin, BBB(BigBlueButton) öz API-larını md5 və salt alqoritmi ilə şifrlənmiş kanal üzərindən istənilən serverə qaytarır. Yəni birbaşa inzibatçı idarəetməsi üçün interfeysə sahib deyil.

Qeyd: Mütləq bu serverdə PUBLIC IP üzərində işləməlidir.

BBB serverin işləməsi üçün Ubuntu serverin tələbləri aşağıdakı kimi optimal sayılır:

DDR: 8GB
 CPU: 2, Core2(2.6Ghz yada daha çox)
 TCP portlar: 80, 1935 və 9123 açıq olmalıdır
 UDP portlar: 16384-32768 aralığı açıq olmalıdır
 HDD: 500GB
 NIC: 1(Internet üzərində 100Megabit simmetric)

```
apt-get update # Bütün reposları yeniləyirik
apt-get dist-upgrade # Kernel və system paketlərini yeniləyirik

reboot # Sistemə restart edirik ki, paketlər mənimsənsin

cat /etc/default/locale # Sistemin daxili dili və kodlaşdırması belə
 # olmalıdır(susmaya görə belədir)
LANG="en_US.UTF-8" # Qeyd: faylda yalnız bir sətir olmalıdır
```

Əgər daxili dil **en** və kodlaşdırma **UTF8** olmazsa, aşağıdakı əmr ilə bunu edə bilərsiniz:

```
apt-get install language-pack-en
update-locale LANG=en_US.UTF-8
```

```
uname -m # Ubuntu aşağıdakı tip platformada olmalıdır
x86_64
```

Həmçinin Ubuntu-nun 14.04 versiyası olmalısını mütləq yoxlayın.

```
cat /etc/lsb-release # Əmri daxil etdikdə aşağıdakı nəticə çap
 # edilməlidir.

DISTRIB_ID=Ubuntu
DISTRIB_RELEASE=14.04
DISTRIB_CODENAME=trusty
DISTRIB_DESCRIPTION="Ubuntu 14.04.1 LTS"
```

BigBlueButton üçün açarı yükleyək yəni repos əlavə edək və bütün reposları yeniləyək.

```
wget http://ubuntu.bigbluebutton.org/bigbluebutton.asc -O- | sudo apt-key add
-
echo "deb http://ubuntu.bigbluebutton.org/trusty-090/ bigbluebutton-trusty
main" | sudo tee /etc/apt/sources.list.d/bigbluebutton.list

apt-get update # Reposları yeniləyirik
```

```

cat /root/install-ffmpeg.sh # Fayla gördüğümüz kimi aşağıdaki
 sətirləri əlavə edirik
apt-get install build-essential git-core checkinstall yasm texi2html
libvorbis-dev libx11-dev libvpx-dev libxfixes-dev zlib1g-dev pkg-config
netcat libncurses5-dev

FFMPEG_VERSION=2.3.3

cd /usr/local/src
if [! -d "/usr/local/src/ffmpeg-${FFMPEG_VERSION}"]; then
 wget "http://ffmpeg.org/releases/ffmpeg-${FFMPEG_VERSION}.tar.bz2"
 tar -xjf "ffmpeg-${FFMPEG_VERSION}.tar.bz2"
fi

cd "ffmpeg-${FFMPEG_VERSION}"
./configure --enable-version3 --enable-postproc --enable-libvorbis --enable-
libvpx
make
checkinstall --pkgname=ffmpeg --pkgversion="5:${FFMPEG_VERSION}" --backup=no
--deldoc=yes --default

chmod +x /root/install-ffmpeg.sh # Scripti yerinə yetirilən edirik
 ki, işə sala bilək

/root/install-ffmpeg.sh # Scripti işə salırıq və ffmpeg
 paketi avtomatik olaraq yüklənəcək

ffmpeg -version # Yüklənmə bitdikdən sonra ffmpeg versiyasını
 yoxlayırıq. Aşağıdakı kimi olmalıdır.
ffmpeg version 2.3.3 Copyright (c) 2000-2014 the FFmpeg developers
built on Jan 24 2015 16:07:33 with gcc 4.8 (Ubuntu 4.8.2-19ubuntu1)
configuration: --enable-version3 --enable-postproc --enable-libvorbis --
enable-libvpx
libavutil 52. 92.100 / 52. 92.100
libavcodec 55. 69.100 / 55. 69.100
libavformat 55. 48.100 / 55. 48.100
libavdevice 55. 13.102 / 55. 13.102
libavfilter 4. 11.100 / 4. 11.100
libswscale 2. 6.100 / 2. 6.100
libswresample 0. 19.100 / 0. 19.100

apt-get update # Reposları yenidən yeniləyirik
apt-get install bigbluebutton # Paketi yükleyirik

Bir dəfə səhv çap ediləcək. Fikir verməyin və yenidən əmri təkrarlayın.
apt-get install bigbluebutton # Paketi yükleyirik(Bu dəfə səhv çap
 edilməyəcək)

apt-get install bbb-demo # Test üçün bbb-demo-nu yükleyirik

Qeyd: Nəzərə alın ki, bbb-demo paketi yükləndikdən sonra public-də

```

hamı tərəfindən istifadə edilə biləcək. Onu silmək üçün isə **apt-get purge bbb-demo** əmrindən istifadə etmək lazımdır.

```
bbb-conf --enablewebrtc # WebRTC audio işə salırıq və aşağıdakı
 nəticə əldə edilir
WebRTC audio enabled. To apply settings to your server, do
```

```
sudo bbb-conf --clean
```

Öncə IPv6-ni söndürürük. **/etc/sysctl.conf** faylına aşağıdakı sətirləri əlavə edirik:

```
net.ipv6.conf.all.disable_ipv6 = 1
net.ipv6.conf.default.disable_ipv6 = 1
net.ipv6.conf.lo.disable_ipv6 = 1
```

/etc/default/grub faylında aşağıdakı sətri uyğun formaya gətiririk:
GRUB_CMDLINE_LINUX="ipv6.disable=1"

/etc/nginx/sites-enabled/default faylında mütləq aşağıdakı sətri silirik:
listen [::]:80 default_server ipv6only=on;

```
reboot # Sonda server restart edirik
```

BigBlueButton-un normal işə düşməsini yoxlamaq üçün isə öncə təmizlik işləri edirik.

```
bbb-conf --clean # Bu əmri daxil edirik
Doing a restart of BigBlueButton and cleaning out all log files...
 * Stopping daemon monitor monit [OK]
 * Stopping Red5 Server red5 [OK]
 * Stopping Tomcat servlet engine tomcat7 [OK]
Killing: 925
 * Stopping bbb-record-core
```

```
Cleaning Log Files ...
 * nginx is not running
 * Red5 Server is not running.
 * Tomcat servlet engine is not running.
```

```
1791 Backgrounding.
1791 (process ID) old priority 19, new priority -10
Waiting for FreesWITCH to start:
 * Starting Red5 Server red5 [OK]
 * Starting Tomcat servlet engine tomcat7 [OK]
 * Starting daemon monitor monit [OK]
```

Note: monit will automatically start bbb-record-core and LibreOffice within 60 seconds.

Waiting for BigBlueButton to finish starting up (this may take a minute):
..... done

** Potential problems described below **

```
Warning: The API demos are installed and accessible from:

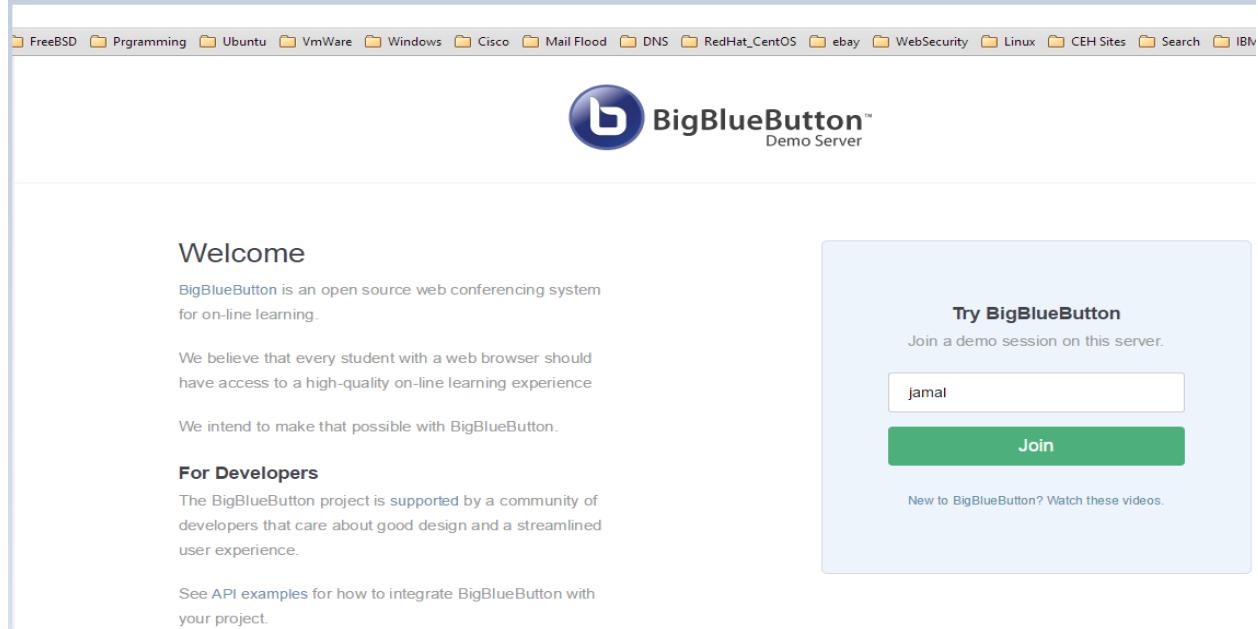
http://188.99.88.76/

These API demos allow anyone to access your server without authentication
to create/manage meetings and recordings. They are for testing purposes
only.
If you are running a production system, remove them by running:

sudo apt-get purge bbb-demo
```

Öncəki sətirlərdə gördüyüümüz kimi yoxlanışın nəticəsi bizə bildirdi ki, bbb çölə açıqdır və hər kəs onu istifadə edə biler. Və bunun qarşısını almaq üçün hansı əmrən istifadə etmək lazımlı olduğu da çap edildi. Ancaq hələ ki, test edəcəyimiz üçün **bbb-demo** paketini silmirik.

<http://bbb.domain.az/> linkinə daxil olduqda aşağıdakı səhifə açılacaq. Test üçün öz istifadəçi adını daxil edib giriş etdim(Aşağıdakı şəkildəki kimi). Sizdə sual yaranmasın ki, jamal adlı istifadəçi öncədən yaranmamışdı, bəli elədir axı önemliliyim kimi, demo hər kəs üçün açıqdır.

Welcome

BigBlueButton is an open source web conferencing system for on-line learning.

We believe that every student with a web browser should have access to a high-quality on-line learning experience

We intend to make that possible with BigBlueButton.

For Developers

The BigBlueButton project is supported by a community of developers that care about good design and a streamlined user experience.

See API examples for how to integrate BigBlueButton with your project.

Try BigBlueButton

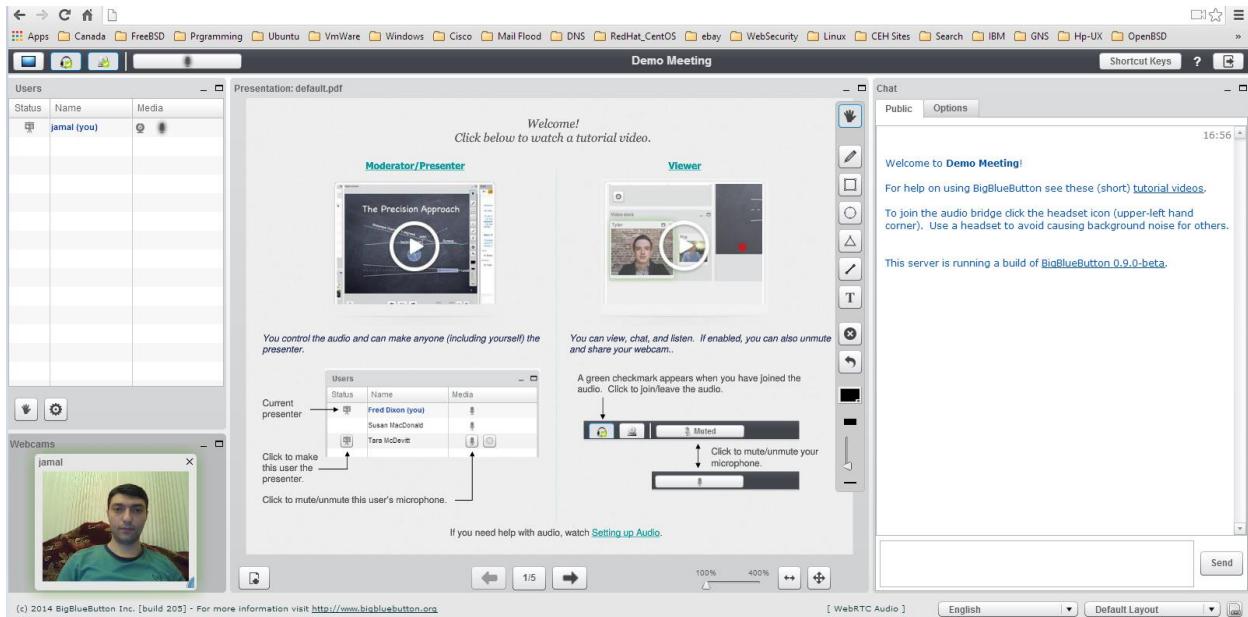
Join a demo session on this server.

jamal

Join

New to BigBlueButton? Watch these videos.

Bütün driverlərin düzgün işləməsi üçün browserimizdə çıxan hər bir suala **allow** cavabı veririk və nəticədə aşağıdakı oxşar səhifəni əldə edirik:

Serverimizin heç bir səhv olmadan normal yüklənib quraşdırılmasını yoxlanış edirik:

bbb-conf --check # Bu əmr ilə quraşdirmaları yoxlayırıq

```
BigBlueButton Server 0.9.0-beta (571)
 Kernel version: 3.13.0-44-generic
 Distribution: Ubuntu 14.04.1 LTS (64-bit)
 Memory: 7984 MB
/var/www/bigbluebutton/client/conf/config.xml (bbb-client)
 Port test (tunnel): 188.99.88.76
 Red5: 188.99.88.76
 useWebrtcIfAvailable: true
/opt/freeswitch/conf/sip_profiles/external.xml (FreeSWITCH)
 websocket port: 5066
 WebRTC enabled: true

/etc/nginx/sites-available/bigbluebutton (nginx)
 server name: 188.99.88.76
 port: 80
 bbb-client dir: /var/www/bigbluebutton

/var/lib/tomcat7/webapps/bigbluebutton/WEB-
INF/classes/bigbluebutton.properties (bbb-web)
 bbb-web host: 188.99.88.76

/var/lib/tomcat7/webapps/demo/bbb_api_conf.jsp (API demos)
 api url: 188.99.88.76

/usr/share/red5/webapps/bigbluebutton/WEB-INF/red5-web.xml (red5)
 voice conference: FreeSWITCH
 capture video: true
 capture desktop: true
```

```
/usr/local/bigbluebutton/core/scripts/bigbluebutton.yml (record and playback)
playback host: 188.99.88.76

** Potential problems described below **
Warning: The API demos are installed and accessible from:
#
http://188.99.88.76/
#
These API demos allow anyone to access your server without authentication
to create/manage meetings and recordings. They are for testing purposes
only.
If you are running a production system, remove them by running:
#
sudo apt-get purge bbb-demo
```

Ümumiyyətlə mümkün olan biləcək əmrlərin siyahısına aşağıdakı kimi baxa bilərsiniz:

bbb-conf -h # Mövcud əmrlərin siyahısını əldə edirik.
 BigBlueButton Configuration Utility - Version 0.9.0-beta
<http://code.google.com/p/bigbluebutton/wiki/BBBConf>

bbb-conf [options]

Configuration:

--version	Display BigBlueButton version (packages)
--setip <host>	Set IP/hostname for BigBlueButton
--setsecret <secret>	Change the shared secret in bigbluebutton.properties

Monitoring:

for problems	Check configuration files and processes
--debug	Scan the log files for error messages
--watch	Scan the log files for error messages
every 2 seconds	
--secret	View the URL and shared secret for the
server	
--lti	View the URL and secret for LTI (if
installed)	

Administration:

--restart	Restart BigBlueButton
--stop	Stop BigBlueButton
--start	Start BigBlueButton
--clean	Restart and clean all log files
--zip	Zip up log files for reporting an error

Testing:

--enablewebrtc	Enables WebRTC audio in the server
--disablewebrtc	Disables WebRTC audio in the server

Serverdə qulaq asılan portların siyahısına baxaq:

```
netstat -na | grep -i LISTEN | grep -v unix
tcp 0 0 188.99.88.76:5090 0.0.0.0:*
tcp 0 0 0.0.0.0:9123 0.0.0.0:*
tcp 0 0 127.0.0.1:8100 0.0.0.0:*
tcp 0 0 188.99.88.76:5060 0.0.0.0:*
tcp 0 0 127.0.0.1:8005 0.0.0.0:*
tcp 0 0 188.99.88.76:5066 0.0.0.0:*
tcp 0 0 127.0.0.1:6379 0.0.0.0:*
tcp 0 0 0.0.0.0:5070 0.0.0.0:*
tcp 0 0 0.0.0.0:9998 0.0.0.0:*
tcp 0 0 0.0.0.0:1935 0.0.0.0:*
tcp 0 0 0.0.0.0:9999 0.0.0.0:*
tcp 0 0 0.0.0.0:80 0.0.0.0:*
tcp 0 0 0.0.0.0:8080 0.0.0.0:*
tcp 0 0 127.0.0.1:8081 0.0.0.0:*
tcp 0 0 127.0.0.1:8021 0.0.0.0:*
tcp 0 0 0.0.0.0:22 0.0.0.0:*
tcp 0 0 0.0.0.0:5080 0.0.0.0:*
```

Client WebRTC error code-ları:

1001: !Websocket disconnected - WebSocket uğurla qoşuldu və indi qoşulmadan ayrıldı ona görə ki:

- * Internet yoxdur
- * Nginx-in restart edilməsinə səbəb ola bilər

1002: Websocket qoşulmasını etmək mümkün deyil - WebSocket qoşulması ugursuz oldu ona görə ki:

- * Firewall tərəfindən ws protocol bağlıdır
- * Server sönüldür ya da düzgün quraşdırılmayıb

1003: Brower versiyası dəstəklənmir - Brower tələb edilən WebRTC API metodlarını istifadə etmir ona görə ki:

- * Köhnəlmış browerdır

1004: Zəngdə səhv baş verdi - Zəng edildi ancaq səhv baş verdi:

- * Səhvlərin tam siyahısına bu linkdən -> <http://sipjs.com/api/0.6.0/causes/> baxa bilərsiniz

1005: Zəng səbəbsiz sona çatdı - Zəng uğurlu oldu ancaq, istifadəçi müraciət etmədən sona yetdi. Səbəbi:

- * Bəlli deyil

1006: Zəng vaxtı bitdi - Kitabxanadan asılı olaraq baş verir:

- * Firefox 33beta-da Mac-da səhv baş veriridi.

1007: ICE razılaşma ugursuz oldu - Brower və !FreeSWITCH portlarının razılaşmasına cəhd edir hansı ki, görüntü və axının istifadəsi üçün nəzərdə tutulur və ugursuz oldu ona görə ki:

- * NAT qoşulmanı block edir
- * UDP qoşulma/port-larını Firewall block edir

BÖLÜM 14

İP üzərindən səsin ötürülməsi

- Asterisk VoIP serverin qurulması və sınaqdan keçirilməsi
- FreeSWITCH VoIP serverin qurulması və sınaqdan keçirilməsi

Artıq gündəmin tələbi elə bir vaxta gəlib çatıb ki, telefon sisteminin qurulması üçün mini ATS və ya fiziki avadanlıq tələb edilmir. Əksər şirkətlər artıq zəngə kompyüterində olan program təminatından və ya mobil telefonundan cavab vermək istəyir. Bunun üçün xeyli program təminatları və hətta voice over İP-ni dəstəkləyən avadanlıqlar da mövcuddur. Yalnız bütün bu bahalı həlləri istifadə etmək əvəzinə, başlığımızda açıq qaynaqlı Asterisk/FreeSWITCH haqqında danışacayıq və bir neçə telefon üçün quraşdılmalar edəcəyik.

Asterisk VoIP serverin qurulması və sinaqdan keçirilməsi

Asterisk – komüpterlər üçün açıq qaynaqlı telefon həllidir. Mark Spencer tərəfindən hazırlanmışdır. Program Linux, FreeBSD, OpenBSD və Solaris əməliyyat sistemlərində işləyir. Layihənin adı "*" simvolundan yaranmışdır. (asterisk – "ulduz"). Daha ətraflı <http://asterisk.ru/> linkindən oxuya bilərsiniz.

Asterisk istənilən avadanlıqla (server və ya PC) klassik ATS-ın bütün imkanlarına malikdir. Bir çox VoIP-protokolları dəstəkləyir və onların arasında zəngləri idarə etmə funksiyaları da var. Aşağıdakı bacarıqları sadalaya bilərik:

- Səsli məktub
  - Konfrans əlaqə
  - İVR (İnteraktiv səs menyusu)
  - Zənglərin emalı mərkəzi (fərqli alqoritmlər istifadə edərək, zənglərin növbəli təyinatı və abonentlərə görə paylaşdırılması)
  - Call Detail Record (zəng haqqında ətraflı məlumat)

Ourulmasına başlayaq.

asterisk.opensource.az adlı serverimiz var.

FreeBSD 10.1 x64 üzərində Asterisk13-ü asağıdakı əmrlərlə yükləyirik:

```
echo 'asterisk_enable="YES"' >> /etc/rc.conf - StartUP-a əlavə edirik
/usr/local/etc/rc.d/asterisk start - İşə salırıq
```

/usr/local/etc/asterisk/sip.conf faylında yalnız aşağıdakı sətirlərdə dəyişiklik etmişik:

```
transport=udp,tcp
tcpenable=yes
```

/usr/local/etc/asterisk/sip.conf faylinin sonuna aşağıdakı sətiri əlavə edib yadda saxlayaraq çıxırıq(Bununla **sip_additional.conf** faylinin da yüklənmə zamanı oxunmasını deyirik):

```
#include sip_additional.conf
```

Eynilə **/usr/local/etc/asterisk/extensions.conf** faylinin sonuna aşağıdakı sətiri əlavə edirik ki, yüklənmədə **extensions_fs.conf** faylı da oxunsun:

```
#include extensions_fs.conf
```

/usr/local/etc/asterisk/sip_additional.conf faylinda iki ədəd genişlənmə (**7000** və **7001**) və **fsar** adlı SIP Trunk quraşdırması olacaq. faylinin tərkibi aşağıdakı kimi olacaq:

```
[7000]
```

```
defaultuser=7000
```

```
secret=freebsd
```

```
host=dynamic
```

```
context=phones
```

```
qualify=yes
```

```
transport=udp,tcp
```

```
insecure=port,invite
```

```
canreinvite=no
```

```
disallow=all
```

```
allow=alaw
```

```
type=friend
```

```
[7001]
```

```
defaultuser=7001
```

```
secret=freebsd
```

```
host=dynamic
```

```
context=phones
```

```
qualify=yes
```

```
transport=udp,tcp
```

```
insecure=port,invite
```

```
canreinvite=no
```

```
disallow=all
```

```
allow=alaw
```

```
type=friend
```

/usr/local/etc/asterisk/extensions_fs.conf faylinin tərkibi aşağıdakı kimidir:

```
[incoming]
```

```
exten => _7XXX,1,Dial(SIP/${EXTEN})
```

```

exten => _7XXX,n,Hangup()

[outgoing]
exten => _1XXX,1,Dial(SIP/${EXTEN})
exten => _1XXX,n,Hangup()

[phones]
include => incoming
include => outgoing

```

/usr/local/etc/rc.d/asterisk restart - Asteriski yenidən yükleyirik ki,
dəyişikliklər işə düşsün.

Ya da etdiyimiz dəyişikliklərin dərhal işə düşməsi üçün asterisk console-da
aşağıdakı əmri daxil etməniz yetər:
asterisk*CLI> **sip reload**

Sonda Asterisk console-a verbose rejimdə daxil oluruq və uğurlu SIP
qoşulmalarına baxırıq:

```

asterisk -rvvv
asterisk*CLI> sip show peers
Name/username Host Dyn Forcerport Comedia ACL Port Status Description
7000/7000 85.132.57.60 D Auto(No) No 53945 OK (11 ms)
7001/7001 (Unspecified) D Auto(No) No 0 UNKNOWN
2 sip peers [Monitored: 1 online, 1 offline Unmonitored: 0 online, 0 offline]

```

SİP Debug eləmək üçün aşağıdakı əmrəndən istifadə edə bilərsiniz:
snort*CLI> **sip set debug on**

Phones adlı yaratdığınız yeni dialplan-a aşağıdakı əmrələ baxa bilərsiniz:

```

snort*CLI> dialplan show phones
[Context 'phones' created by 'pbx_config']
 Include => 'incoming'
[pbx_config]
 Include => 'outgoing'
[pbx_config]

--= 0 extensions (0 priorities) in 1 context. ==

```

Sonda işə iki SİP client programı ilə **7000** və **7001** qeydiyyatdan keçirib bir-birlərinə çox rahatlıqla zəng edə bilərsiniz.

FreeSWITCH VoIP serverin qurulması və sınaqdan keçirilməsi

FreeSWITCH - açıq qaynaqlı VoIP program təminatıdır. VoIP-lə ağıliniza gələcək istənilən imkana sahibdir. API mövcuddur və Event prinsipi ilə işləyir. Haqqında daha ətraflı <https://ru.wikipedia.org/wiki/FreeSWITCH> linkindən oxuya bilərsiniz.

Məqsədimiz **FreeBSD 10.1** x64 maşının üzərində FreeSWITCH serverin yüklənməsi və WEB ilə quraşdırılmasıdır. Bunun üçün önce **FAMP (FreeBSD Apache MySQL PHP)** quraşdırmaq lazımdır. Ancaq php5-extentions-da mütləq aşağıdakı modulları seçmək lazımdır:

```
php5-extentions-1.7
bc style precision math functions
bzip2 library support
calendar conversion support
ctype functions
CURL support
dba support
DOM support
EXIF support
fileinfo support
input filter support
FTP support
GD library support
gettext library support
GNU MP support
HASH Message Digest Framework
iconv support
IMAP support
Interbase 6 database support (Firebird)
JavaScript Object Serialization support
OpenLDAP support
multibyte string support
Encryption support
MS-SQL database support
MySQL database support
MySQLi database support
ODBC support
OpenSSL support
pcntl support (CLI only)
PDFlib support (implies GD)
PHP Data Objects Interface (PDO)
PDO DBLIB-DB driver
PDO Firebird driver
PDO MySQL driver
PDO ODBC driver
PDO PostgreSQL driver
PDO sqlite driver
PostgreSQL database support
phar support
POSIX-like functions
pspell support
readline support (CLI only)
recode support
session support
```

```
x+[] SHMOP shmop support
x+[x] SIMPLEXML simplexml support
x+[] SNMP SNMP support
x+[] SOAP SOAP support
x+[] SOCKETS sockets support
x+[] SQLITE3 sqlite3 support
x+[] SYBASE_CT Sybase database support
x+[] SYSVMSG System V message support
x+[] SYSVSEM System V semaphore support
x+[] SYSVSHM System V shared memory support
x+[] TIDY TIDY support
x+[x] TOKENIZER tokenizer support
x+[] WDDX WDDX support (implies XML)
x+[x] XML XML support
x+[x] XMLREADER XMLReader support
x+[x] XMLRPC XMLRPC-EPI support
x+[x] XMLWRITER XMLWriter support
x+[x] XSL XSL support (Implies DOM)
x+[x] ZIP ZIP support
x+[x] ZLIB ZLIB support
```

```
cat /usr/local/domen/fussip.domain.az # VirtualHost-un quraşdırması
 aşağıdakı kimi olacaq
<VirtualHost *:80>
 ServerAdmin jamal.shahverdiyev@domain.az
 ServerName fussip.domain.az
 AcceptPathInfo On
 DocumentRoot /usr/local/www/fusionpbx/
<Directory "/usr/local/www/fusionpbx">
 AllowOverride All
 Require all granted
</Directory>
</VirtualHost>
```

Qeyd: Əgər biz FreeSWITCH-in core səviyyədə ODBC dəstəklənməsini istəsək onda,

ODBC-ə aid olan paketləri yükləməliyik. Bunu aşağıdakı kimi edə bilərsiniz.

```
root@frfs:~ # make -DBATCH install
```

```
MySQL üçün MySQL connector-dan istifadə edilir
root@frfs:~ # cd /usr/ports/databases/mysql-connector-odbc
```

Sonra isə FreeSWITCH-in yüklenməsinə başlayırıq. Öncə kompilyasiya mühiti yaratmalıyıq. Məhz bunun üçündə lazımi paketləri yükleyirik.

```
pkg install autoconf automake curl git gmake jpeg ldns libedit libtool
openssl pcre pkgconf speex sasl2 wget sudo
```

```
mkdir ~/src # Mənbə kodları endirəcəyimiz ünvanı yaradırıq
cd ~/src # Source kod-ların ünvanına daxil olurug
```

Mənbə kodları local qovluğumuza sinxronizasiya edirik:
`git clone -b v1.5_final https://stash.freeswitch.org/scm/fs/freeswitch.git`

```
cd freeswitch # clone edilən qovluğa daxil oluruq
./bootstrap.sh -j # Kompilyasiya mühitini hazırlayıraq
```

Qeyd: Biz FreeSWITCH-in core səviyyədə ODBC dəstəklənməsini istəsək, mütləq onu aşağıdakı göstərilən şəkildə kompilyasiya etməliyik.

```
./configure # Quraşdırırıq (Bitdikdən sonra aşağıdakı sətirləri görməliyik)
----- FreeSWITCH configuration -----
Locations:
 FHS enabled: no

 prefix: /usr/local/freeswitch
 exec_prefix: ${prefix}
```

```

bindir: ${exec_prefix}/bin
sysconfdir: /usr/local/freeswitch/conf
libdir: ${exec_prefix}/lib

certsdir: /usr/local/freeswitch/certs
dbdir: /usr/local/freeswitch/db
grammardir: /usr/local/freeswitch/grammar
htdocsdir: /usr/local/freeswitch/htdocs
logfiledir: /usr/local/freeswitch/log
modulesdir: /usr/local/freeswitch/mod
pkgconfigdir: ${exec_prefix}/lib/pkgconfig
recordingsdir: /usr/local/freeswitch/recordings
runtimedir: /usr/local/freeswitch/run
scriptdir: /usr/local/freeswitch/scripts
soundsdir: /usr/local/freeswitch/sounds
storagedir: /usr/local/freeswitch/storage
cachedir: /usr/local/freeswitch/cache

```

gmake # Kompilyasiyaya başlayırıq

sudo gmake install cd-sounds-install cd-moh-install # səsləri və imkanları yükləyirik

/usr/local/etc/rc.d/freeswitch faylı yaradırıq və içine aşağıdakı sətirləri əlavə edirik. Bu fayl freeswitch üçün startup scriptdir hansı ki, reboot-dan sonra işə salınması üçündür.

```

#!/bin/sh
#
PROVIDE: freeswitch
REQUIRE: LOGIN cleanvar
KEYWORD: shutdown
#
Add the following lines to /etc/rc.conf to enable freeswitch:
freeswitch_enable: Set it to "YES" to enable freeswitch.
Default is "NO".
freeswitch_flags: Flags passed to freeswitch-script on startup.
Default is "".
#
. /etc/rc.subr
name="freeswitch"
rcvar=${name}_enable
load_rc_config $name
: ${freeswitch_enable="NO"}
: ${freeswitch_pidfile="/usr/local/freeswitch/run/freeswitch.pid"}
start_cmd=${name}_start
stop_cmd=${name}_stop
pidfile=${freeswitch_pidfile}
freeswitch_start() {
 /usr/local/freeswitch/bin/freeswitch ${freeswitch_flags}
 echo -n "Starting FreeSWITCH: "
}
```

```
freeswitch_stop() {
 /usr/local/freeswitch/bin/freeswitch -stop
}
run_rc_command "$1"

chmod u-w,ugo+x /usr/local/etc/rc.d/freeswitch # Scripti yerinə
 yetirən edirik

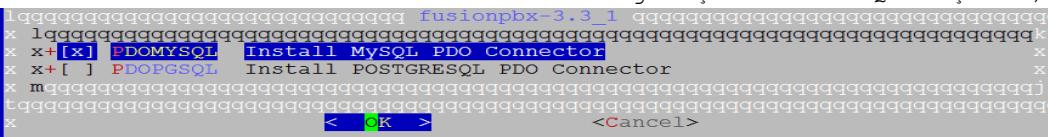
/etc/rc.conf faylina lazımi sətirləri əlavə edirik ki, reboot-dan sonra
freeswitch-i işə salsın:
freeswitch_enable="YES"
freeswitch_flags="-nc"

Hal-hazırda root adlı istifadəcimizin SHELL mühiti CSH olduğuna görə,
/root/.cshrc faylıda path dəyişənini aşağıdakı formaya gətiririk(freswitch-in
binary faylları /usr/local/freeswitch/bin ünvanında yerləşir):
set path = (/sbin /bin /usr/sbin /usr/bin /usr/local/freeswitch/bin
/usr/local/sbin /usr/local/bin $HOME/bin)

-nc - no console deməkdir ancaq, siz sonra fs_cli əmri ilə console-a daxil
ola
bilecəksiniz
-nonat - Əgər sizin freeswitch-in PUBLIC IP ünvanı varsa və o NAT arxasında
işləmirse, bu parametr istifadə edilir(Bu freeswitch üçün NAT traversal
parametrini söndürür).

Sonra fusionpbx üçün baza, istifadəçi adı və şifrə yaradırıq:
mysql -uroot -pfreebsd # Bazamiza daxil oluruq
CREATE database freeswitch;

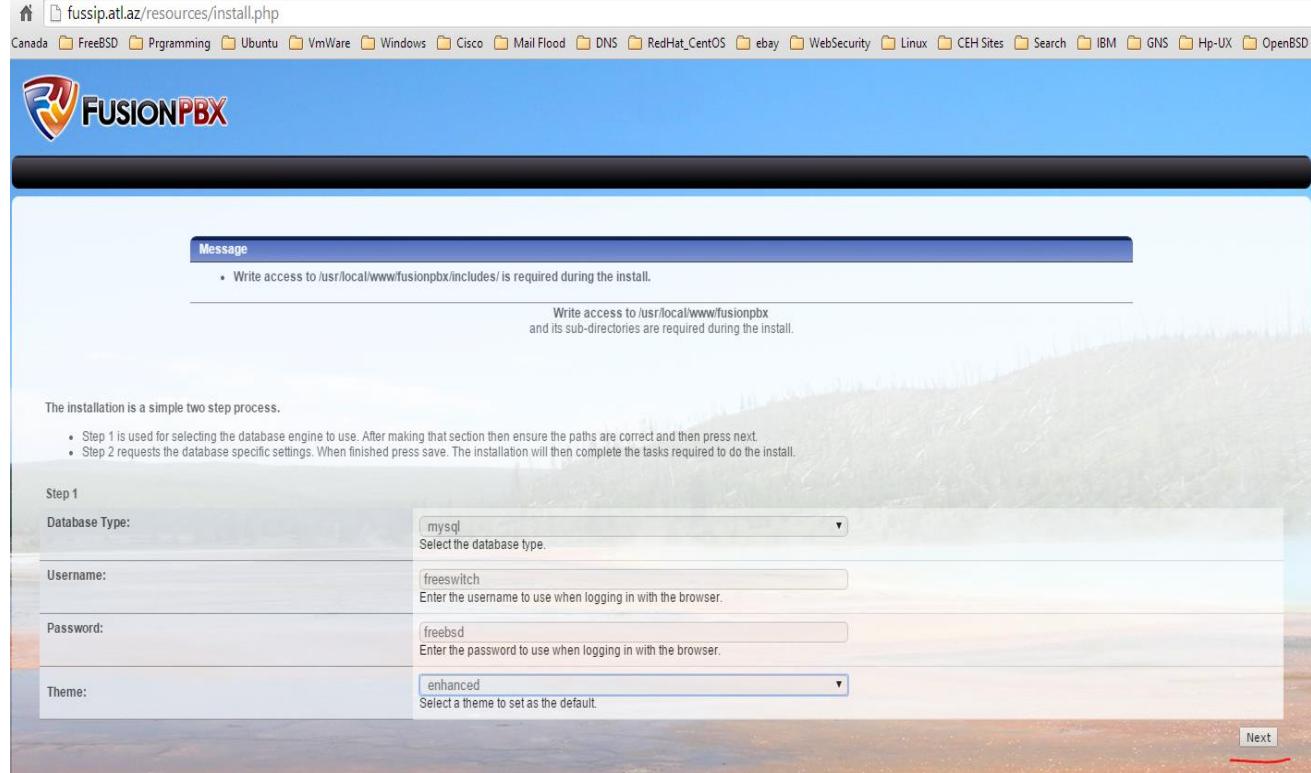
GRANT ALL PRIVILEGES ON freeswitch.* TO 'freeswitch'@'localhost' IDENTIFIED
BY 'freebsd';

FLUSH PRIVILEGES; # Bu əmri daxil edirik ki, son
 dəyişikliklər dərhal işə düşsün
Indi işə FusionPBX-i yükleyək və quraşdırıraq. Əvvəl portlardan yükleyək və
sonra WEB quraşdırmasını edək.
cd /usr/ports/www/fusionpbx/ # Port ünvanına daxil oluruq
make config # lazımi modulları seçirik(Baza Mysql
 olduğu üçün PDO-MYSQL seçirik)

make install # Yükləyirik

Freeswitch-n quraşdırma fayllarına və WEB serverə yetki alması üçün lazımı
hüquqları veririk:
chown -R www:www /usr/local/www/fusionpbx/
chmod -R 770 /usr/local/www/fusionpbx/
chown -R root:www /usr/local/freeswitch/
```

```
chmod -R 770 /usr/local/freeswitch/
```

Yüklənmə bitdikdən sonra isə WEB-dən fusionPBX linkinə daxil oluruq. Sənədi yazdığını vaxtda public DNS-lərim mövcud idi və **fussip.domain.az** adında subdomain yaradıb A yarısında PUBLIC IP-mi qeyd etmişdim. Ona görə də **<http://fussip.domain.az>** ünvanına müraciət edirik və şəkildəki səhifə açılır. WEB Administrator girişi üçün istifadəçi və şifrəsini daxil edib, **Next** düyməsinə sıxırıq:

The installation is a simple two step process.

- Step 1 is used for selecting the database engine to use. After making that section then ensure the paths are correct and then press next.
- Step 2 requests the database specific settings. When finished press save. The installation will then complete the tasks required to do the install.

Step 1

Database Type: mysql
Select the database type.

Username: freeswitch
Enter the username to use when logging in with the browser.

Password: freebsd
Enter the password to use when logging in with the browser.

Theme: enhanced
Select a theme to set as the default.

Next

Baza verilənləri, istifadəçi adı və şifrəni daxil edib **Next** düyməsinə sıxırıq:

fussip.atl.az/resources/install.php

Canada FreeBSD Programming Ubuntu VmWare Windows Cisco Mail Flood DNS RedHat_CentOS ebay WebSecurity Linux CEH Sites Search IBM GNS Hp-UX OpenBSD

FUSIONPBX

Message

- Write access to /usr/local/www/fusionpbx/includes/ is required during the install.

Write access to /usr/local/www/fusionpbx and its sub-directories are required during the install.

Installation: Step 2 - My SQL

Database Host: localhost
Enter the host address for the database server.

Database Port: 3306
Enter the port number. It is optional if the database is using the default port.

Database Name: freeswitch
Enter the name of the database.

Database Username: freeswitch
Enter the database username.

Database Password: freebsd
Enter the database password.

Create Database Username:
Optional, this username is used to create the database, a database user and set the permissions. By default this username is 'root' however it can be any account with permission to add a database, user, and grant permissions.

Create Database Password:
Enter the create database password.

Back Next

Sonda login düyməsinə sıxıb, yaratdığımız WEB administrator istifadəçi adı və şifrəni aşağıdakı şəkildəki kimi daxil edirik:

http://fussip.atl.az/login.php

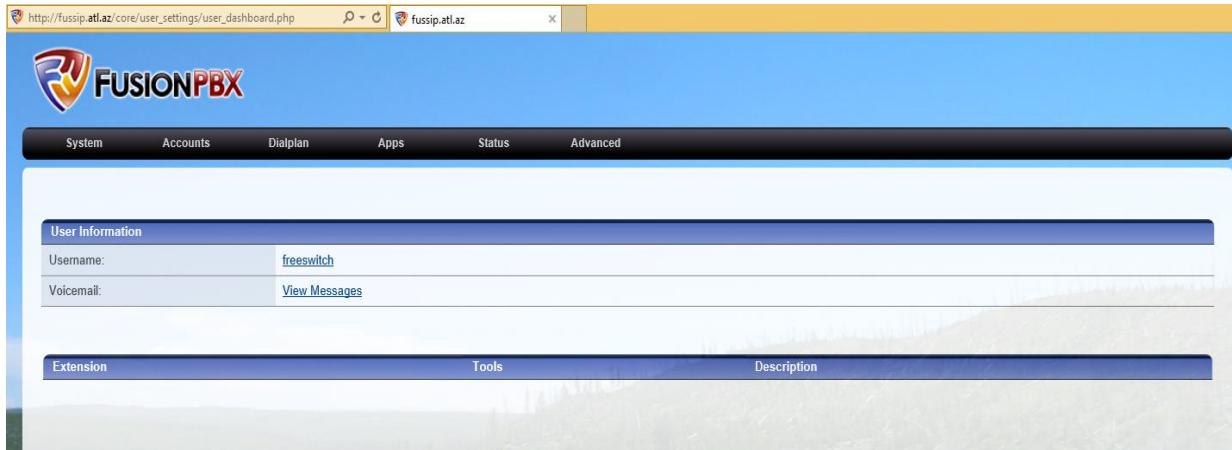
FUSIONPBX

Login

Username: freeswitch
Password:

Login

Nəticədə aşağıdakı səhifəni əldə etmiş olmalıdır:

The screenshot shows a web browser window for the FusionPBX user dashboard at http://fussip.atl.az/core/user_settings/user_dashboard.php. The page has a blue header with the FusionPBX logo and navigation tabs: System, Accounts, Dialplan, Apps, Status, and Advanced. Below the header is a section titled "User Information" containing fields for Username (freeswitch) and Voicemail ([View Messages](#)). At the bottom is a table with columns: Extension, Tools, and Description, which is currently empty.

BÖLÜM 15

Şəbəkə və resurslarnın təhlükəsizliyi

- FreeBSD Tacacs yüklənməsi və quraşdırılması.
- Linux-da Tacacs-ın Domain Controller ilə integrasiya edilməsi
- SSH Domain controller integrasiyası
- Snort IDS
- OpenSSL RSA imzalanması və yoxlanılması qaydası
- OpenSSL şifrələnmə və deşifrələmə
- OpenSSL RSA açarlar və sertifikatlar
- OpenSSL imzalama və şifrələmə
- OpenSSL OCSP Responder

Hər bir orta ölçülü və böyük ölçülü kompaniyanın daxilində şəbəkə avadanlıqları mövcud olur. Bunlar switch-lər, router-lər, ASA Firewall və digər şəbəkə seviyyəsində işləyən avadanlıqlar da ola bilər. Bu avadanlıqlar bir neçə şəbəkə inzibatçısı tərəfindən administrasiya edilirsə, onların arasında müəyyən bir konflikt və problem yarana bilər ki, hər kəs dəyişdiyi konfiqurasiya haqqında məlumatlı deyil və digəri bununla razılaşmır. Bu səbəbdən ortaq bir yerə gəlmək üçün tələbə uyğun olan TACACS adlı bir imkan var. Bu başlığımızda TACACS-ın özünün ayrıca qurulması və onun domain controllerlə integrasiyasından danışılacaq. Şəbəkə təhlükəsizliyi üçün Snort IDS-dən və şifrələnmə üçün OpenSSL haqqında ətraflı danışacayıq.

FreeBSD Tacacs yüklənməsi və quraşdırılması.

TACACS+ - (Terminal Access Controller Access Control System plus) – seans protokoludur, Cisco-u tərəfindən TACACS-ın təkmilləşdirməsinin nəticəsidir.

Protokolun (şifrləmə) təhlükəsizliyi yaxşılaşdırılmışdır, həmçinin ayrı-ayrılıqda istifadə edilə bilməsi üçün, müəyyənləşdirilmə, avtorizasiya və hesab funksiyaları əlavə edilmişdir.

TACACS+ seanslar anlayışlarından istifadə edir. TACACS+ anlayışında **AAA** (authentication, authorization, accounting) seanslarına üç müxtəlif tipin təyin edilməsi mümkündür. Ümumi mənada seansın bir tipinin qurulması hər hansı başqasının ilkin müvəffəqiyyətli qurmasını tələb etmir. Protokolun spesifikasiyası avtorizasiya seansın açılışı üçün, öncədən müəyyənləşdirilmə seansi açmağı tələb etmir. TACACS+ serveri müəyyənləşdirilməni tələb edə bilər, amma protokol bu şərti qoymur.

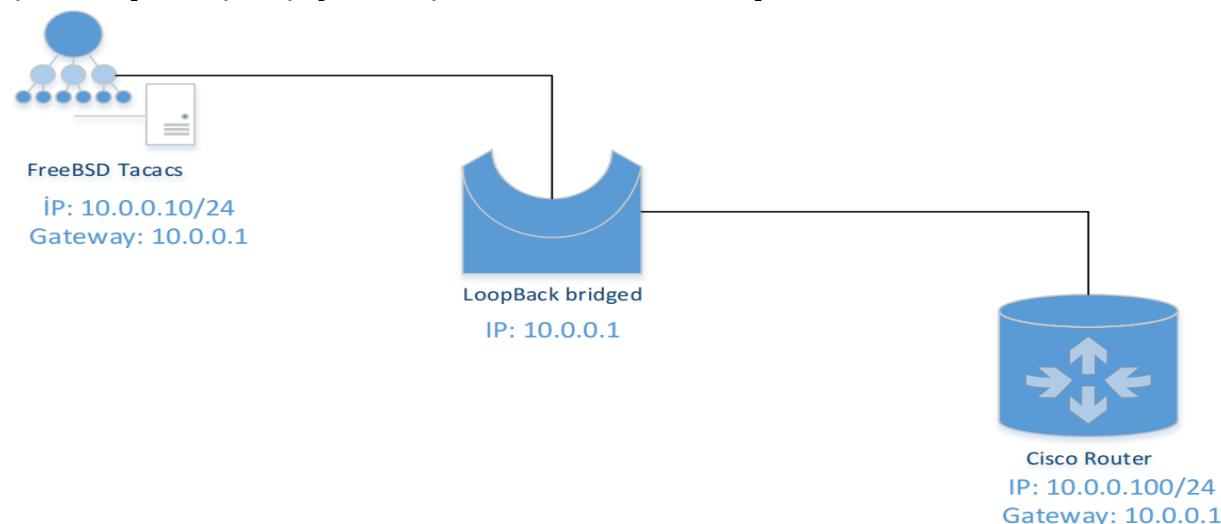
Istifadə edilən resurslar.

1. FreeBSD_Tacacs x64 (VM, IP: 10.0.0.10)
2. GNS3 (Router 3700, IP: 10.0.0.100)
3. Windows LoopBACK_Adapter (IP: 10.0.0.1)

Struktur aşağıdakı formada olacaq.

FreeBSD x64 10.0.0.10 => LoopBACK Adapter (10.0.0.1)
=> GNS Cloud => Cisco Router 10.0.0.100

Şəbəkə quruluşu aşağıdakı şəkildəki kimi olacaq:

Serverimizin qurulmasına başlayaq

Qeyd: Virtual maşın kimi VmWare-dən istifadə edilmişdir(VirtualBox-la işləmədi. Şəbəkə karltarında ciddi problemləri var).

İlk olaraq FreeBSD Əməliyyat sisteminin işlərinə başlayaq.

```

portsnap fetch extract update # LoopBack adapteri qoşmazdan önce, internete
 # çıxışımız olmalıdır ki, program portlarını
 # yeniləyək(Sonra reboot mütləq edin.)

cd /usr/ports/net/tac_plus4 # tac_plus4 paketini yükləyirik ki, tacacs-i
 # işlədə bilək.

make install clean

rehash # Yüklədikdən sonra binar bazanı yeniləyirik
 # ki, əmrlər rebootsuz sistemdə tanınsın.

ee /etc/rc.conf # Tacacs-ı Startup-a əlavə edirik ki, yenidən
 # yüklənmədən sonra işləsin.

ifconfig_em0="inet 10.0.0.10 netmask 255.255.255.0"
hostname="tacacs.az"
sshd_enable="YES"
tac_plus_enable="YES" # Tacacsın startupda işləməsini aktivləşdiririk
tac_plus_flags="-d 8 -d 16 -d 32 -d 64 -C /usr/local/etc/tac_plus.conf"
 # Lazımı flaglar təyin edirik ki, startup-da özü yoxlasın.
 # '-d' - debug elə deməkdir, qarşısındaki rəqəmlər isə
 # müxtəlif rejimlərdir.
 # 8 - authorization debugging
 # 16 - authentication debugging
 # 32 - şifrə faylinin işə düşməsini debug
 # 64 - accounting debugging
 # '-C' - '/usr/local/etc/tac_plus.conf' quraşdırma faylı ilə
 # yoxlanış elə.

ee /usr/local/etc/tac_plus.conf # Quraşdırma faylini aşağıdakı
 # sintaksislə yazırıq.

Accounting faylinin ünvanını təyin edirik.
accounting file = /var/log/tac_plus.acct

Cisco avadanlıqla TACACS server arasında istifadə edilən Pre-Shared açar
key = "freebsd"

Groups
Qruplar yaradırıq 'admin' və 'service' adında. Tələb olunan yetkiləri də
veririk.

group = admin {
 default service = permit # Susmaya görə hər şey açıqdır.
 service = exec {
 priv-lvl = 15 # İdarəetme səviyyəsi
 }
}

group = service {
 default service = deny # Susmaya görə hər şey bağlıdır.
 service = exec {
 priv-lvl = 15 # İdarəetme səviyyəsi 15-dir
 }
}

```

```

Users
İstifadəçilər yaradıb lazımi qruplara əlavə edirik, həmdə istifadəçiləri
əmrlərə görə idarə edirik.

user = camal { # 'camal' adında istifadəçi yaradırıq və
 member = admin # 'admin' qrupuna əlavə edirik.
 login = des NQU3rObo2Ntoc # şifrəmizi 'des' alqoritmlə şifrələyirik.
 # Şifrənin kodlaşdırılması haqqında aşağıda
 # 'tac_pwd' əmrinin açıqlanmasında danışacayıq
}

user = auditor { # 'auditor' adlı istifadəçi yaradıb,
 member = admin # 'admin' qrupuna əlavə edirik. Aşağıda
 # sıralanan əmrləri istifadə eləmək yetkisindən
 # məhrum edirik.

 cmd = configure {
 deny .*
 }
 cmd = enable {
 deny .*
 }
 cmd = clear {
 deny .*
 }
 cmd = reload {
 deny .*
 }
 cmd = write {
 deny .*
 }
 cmd = copy {
 deny .*
 }
 cmd = erase {
 deny .*
 }
 cmd = delete {
 deny .*
 }
 cmd = archive {
 deny .*
 }
 login = cleartext secret # Burda isə 'auditor' istifadəcisinin
 # şifrəsini açıq 'cleartext' şəkildə
 # yazmışıq.

}
user = event_manager {
 member = service
 cmd = clear {
 permit .*
 }

```

```

 }
cmd = tclsh {
 permit .*
}
cmd = squeeze {
 permit .*
}
cmd = event {
 permit .*
}
cmd = more {
 permit .*
}
cmd = show {
 permit version
}
cmd = delete {
 permit .*
}
cmd = "delete /force" {
 permit .*
}
cmd = "enable" {
 permit .*
}
login = des 07xU31vh1hC3I # Həmçinin burda da şifrəni 'des' alqoritmlə
 kodlaşdırırıq.
}

```

Qeyd: Şifrlərimizin cleartext yox 'des' aqloritmi ilə şifrlənmiş formada Görünməsini istəyirsinizsə, onda çox rahat 'tac_pwd' əmrindən istifadə edin.

tac_pwd # Əmri daxil etdiğdən sonra '**ENTER**'-i sıxın və lazım olan şifrəni daxil edib yenə də '**ENTER**'-i sıxın, yeni sətirdə çıxan nəticə isə daxil etdiyimiz şifrənin 'des' aqloritmi ilə şifrlənmiş forması olur. Həmin kodları nüsxələyib '**login = des**'-in qarşısına yerləşdiririk ki, şifrəmiz **crypt** görünsün.

```

touch /var/log/tac_plus.acct # tacacs-in accounting faylini yaradırıq
 accounting jurnallarını görə bilək.

chown tacacs /var/log/tac_plus.acct # öz istifadəçisi üzvlüyündə təyin edirik

chmod 755 /var/log/tac_plus.acct # Və yetkiləri veririk.

/usr/local/etc/rc.d/tac_plus start # servisi işə salırıq

netstat -a | grep tac # Daemonun qalxmasını test edirik.
tcp4 0 0 *.tacacs *.* LISTEN

```

Indi isə GNS3-də açılmış Routeri config edək.

```

conf t # global rejimə keçirik.
interface fastEthernet 0/0 # GNS3-ün Cloud-na birləşmiş
 interfeysi qurasdırırıq.
ip address 10.0.0.100 255.255.255.0 # IP adress təyin edirik.

aaa new-model # AAA modelinə daxil oluruq
tacacs-server host 10.0.0.10 key 0 freebsd # Və deyirik ki, tacacs
 server '10.0.0.10'-dur və
 aramızda olan açar 'freebsd'
 sözüdür.

tacacs-server timeout 2 # giriş vaxtının bitməsi 2 saniyədən çox
 olmasın

tacacs-server directed-request # Müraciət birbaşa olsun

aaa group server tacacs+ tac-int # 'tac-int' adında aaa tacacs+ qrup
 yaradırıq

server 10.0.0.10 # Və '10.0.0.10' adlı tacacs serverin
 həmin siyahıya əlavə edirik.

```

Butun aaa-nı **tac-int** admin qrupuna əlavə edirik:

```

aaa authentication login admin group tac-int local
aaa authorization exec admin group tac-int local
aaa authorization commands 15 admin group tac-int local
aaa accounting update newinfo
aaa accounting commands 15 admin start-stop group tac-int

```

Və terminal girişimizdə deyirik ki, AAA-larda admin girişini özümə mənimseyirəm:

```

line vty 0 4
authorization commands 15 admin
authorization exec admin
accounting commands 15 admin
login authentication admin

```

Router-i debug eləmək üçünsə aşağıdakı üsüllardan istifadə edə bilərik.

AAA-nı debug elemək üçün:

```

debug aaa per-user
debug aaa authentication
debug aaa authorization
debug aaa accounting

```

TACACS-i debug elemək üçün aşağıdakı üsulları istifadə edə bilərik:

```
debug tacacs authentication
debug tacacs authorization
debug tacacs accounting
debug tacacs events
debug tacacs packet
```

Və sonda öz desktopumuzdan Router-ə '**telnet**' edib yoxlayırıq:

```
telnet 10.0.0.100
```

Əgər aşağıdakı formada görüntü çıxsa demək TACACS artıq işləyir:

User Access Verification

Username:

Əgər işləmirse onda aşağıdakı forma gələcək və bu o deməkdir ki, tacacs serverə çata bilmirik.

Password:

Linux-da Tacacs-ın Domain Controller ilə integrasiya edilməsi

Artıq FreeBSD üzərində Tacacs+ haqqında nəzəri olaraq danışmışıq. Tələb yarana bilər ki, şirkətin daxilində Eyni Tacacs+ serveri mütləq şəkildə Domain Controller ilə integrasiya eləmək lazımdır. Yəni DC-də şəbəkə inzibatçıları üçün nəzərdə tutulan bir NetAdmins və ya hansısa digər bir qrupunuz var. Bu qrupların hər birində olan üzvlər şəbəkəyə daxil olmaq üçün fərqli yetkilərə sahib olmalıdır. Əgər şəbəkə inzibatçısıdırsa tam yetkiyə sahib olmalı və əgər operatordursa limitli yetkiyə sahib olmalıdır. Bu tələblər sizdən edilərsə, məqalə sizin köməyinizi çox yarayacaq.

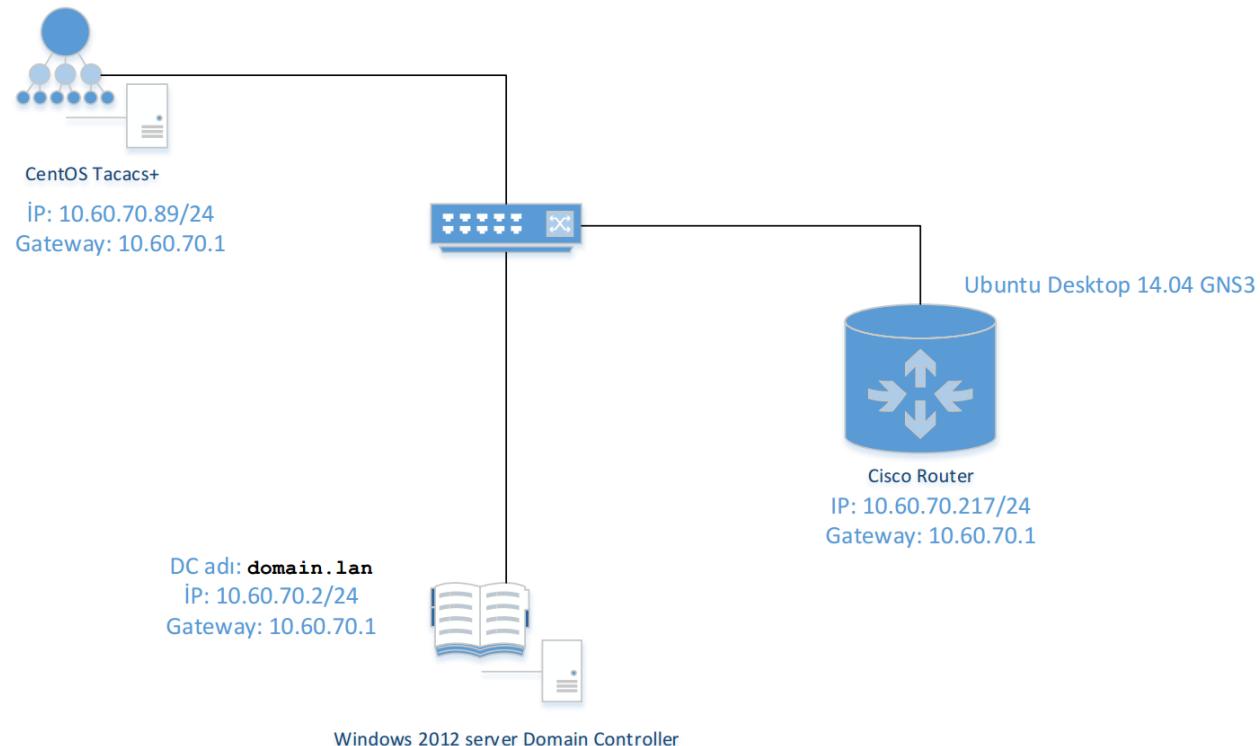
Istifadə etdiyim resurslar:

```
Linux Ubuntu Desktop 14.04 x64 - 10.60.70.217 GNS3 yüklənmiş və
qurulmuşdur (Router 3600)

CentOS 6.5 x64 (Tacacs+) - 10.60.70.89
Windows 2012 server - DC01-10.60.70.2, DC02-10.60.70.3

DC : domain.lan
DC user: dcadm
DC pass: DCAdminPass
MSLDAP Port: 3268
DC qrupları: tacacsadmin, tacacsguest, tacacsmedium
Istifadəçilər: full, low, medium (uyğun olaraq full istifadəçisi
tacacsadmin, low tacacsguest və medium
tacacsmedium qruplarındadır)
```

Şəbəkə quruluşu aşağıdakı şəkildəki kimi olacaq:

CentOS məşinimizdə reposları yeniləyək və lazımı paketləri yükleyək:

```
history | grep yum | awk '{ $1=""; print }' | grep -v history # yum
 emrinin tarixcəsində axtarırıq
```

```
yum update
yum -y install gcc
yum -y install perl-LDAP
yum -y install bind-utils
yum -y install telnet.x86_64
yum -y install atop iotop nload iftop htop
yum -y install perl-IO-Socket-SSL
yum -y install pam-devel
yum -y install ld-linux.so.2
```

```
cat /etc/resolv.conf # DC-mizin DNS IP-lərini yazırıq
search domain.lan
nameserver 10.60.70.2
nameserver 10.60.70.3
```

Lazımı qovluqları öncədən yaradaq:

```
history | grep mkdir | awk '{ $1=""; print }' | grep -v history # yum
 emrinin tarixcəsində
 axtarırıq

mkdir /root/tacacs
mkdir /var/log/tac_plus
mkdir /var/log/tac_plus/access
mkdir /var/log/tac_plus/acct
chmod 760 -R /var/log/tac_plus/
```

Artıq tacacs paketini dartaq və kompilyasiya edək:

```
cd /root/tacacs
wget http://www.pro-bono-publico.de/projects/src/DEVEL.201407301604.tar.bz2
tar jxf DEVEL.201407301604.tar.bz2 # Faylı açırıq
cd PROJECTS/ # Açıdığımız qovluğa daxil oluruq
./configure # quraşdırırıq

echo $? # true sıfır olmalıdır
make # Kompilyasiya edirik
echo $? # true sıfır olmalıdır
make install # Yükleyirik
echo $? # true sıfır olmalıdır

cp /root/tacacs/PROJECTS/tac_plus/extra/tac_plus.cfg-ads
/usr/local/etc/tac_plus.cfg
chmod 755 /etc/init.d/tac_plus
chmod 660 /usr/local/etc/tac_plus.cfg
chkconfig --level 0123456 iptables off
vi /etc/selinux/config # Faylda aşağıdakı sətiri uyğun olaraq edirik
SELINUX=disabled

chkconfig --add tac_plus # Tacacs-i servislərə əlavə edirik
chkconfig --level 2345 tac_plus on # Tacacs servisini startup-a əlavə
 edirik
```

Qeyd: Unutmayın tacacs quraşdırma faylında olan qrupların adında olan **tacacs**

başlığı yazılmır çünkü, tacacs bu adla avtomatik özündə axtarış edir və DC-də hər bir halda **tacacs** başlığı ilə özündə olan qrupları axtarış edir. Yəni əgər quraşdırma faylında **guest** və **admin** adlı qruplar olsa, DC-də **tacacsguest** və **tacacsadmin** adlı qruplar yaradılmalıdır.

```

cat /usr/local/etc/tac_plus.cfg # Quraşdırma faylimizi yoxlayırıq
#!/usr/local/sbin/tac_plus
id = spawnd {
 listen = { port = 49 }
 spawn = {
 instances min = 1
 instances max = 10
 }
 background = yes
}

id = tac_plus {
 access log = /var/log/tac_plus/access/%Y%m%d.log
 accounting log = /var/log/tac_plus/acct/%Y%m%d.log

MSLDAP-a aid olan quraşdirmalarımız aşağıdakı kimi olacaq:
 mavis module = external {
 setenv LDAP_SERVER_TYPE = "microsoft"
 setenv LDAP_HOSTS = "dc01:3268 dc02:3268"
 setenv LDAP_BASE = "dc=domain,dc=lan"
 setenv LDAP_USER = "dcadm@domain.lan"
 setenv LDAP_PASSWD = "DCAdminPass"
 setenv REQUIRE_TACACS_GROUP_PREFIX = 1
 setenv FLAG_USE_MEMBEROF = 1
 exec = /usr/local/lib/mavis/mavis_tacplus_ldap.pl
 }

 login backend = mavis
 user backend = mavis
pap backend = mavis

 host = world {
 address = ::/0
 prompt = "Welcome to FHN Statistika\n"
 #şifremizi bu əmrlə "openssl passwd -1 clear_text_password"
 şifrələyib generasiya edirik
 enable 15 = crypt $1$8hABYjzi$7tIDLo.9cHJBfW1EQN3N8.
 #enable 15 = clear secret
 key = "t@c@csp@$w0rd" # Cisco avadanlıqla Linux
 tacacs arasında olan tacacs
 açarı
 }
tacacsadmin qrupun üzvlərinə tam yetki veririk
group = admin {
 message = "[Admin privileges]"
 default service = permit
 service = shell {
 default command = permit
}

```

```

 default attribute = permit
 set priv-lvl = 15
 }
}

tacasguest qrupunun üzvləri yalnız 1-ci səviyyədə işləyə bilər və enable
edə bilərlər
ancaq configure və write əmrlərini daxil edə bilməzlər
group = guest {
 message = "[Guest privileges]"
 default service = permit
 enable = permit
 service = shell {
 default command = permit
 default attribute = permit
 set priv-lvl = 1
 cmd = configure { deny .*}
 cmd = write { deny .* }
 }
}
tacacsmedium qrupun üzvləri tam yetkiyə malikdir ancaq, configure və enable
əmrləri yığa bilməzlər:
group = medium {
 message = "[Medium privileges]"
 default service = permit
 service = shell {
 default command = permit
 default attribute = permit
 set priv-lvl = 15
 cmd = configure { deny .*}
 cmd = enable { deny .* }
 }
}
}

11 /usr/local/lib/mavis/mavis_tacplus_ldap.pl # Faylin uyğun ünvanda
 olmasını yoxlayırıq

/usr/local/sbin/tac_plus -P /usr/local/etc/tac_plus.cfg # Quraşdırımızın
 düzgünlüyünü
 yoxlayırıq (hər
 şey qaydasında
 olduqda, heçnə
 çap edilməyəcək)

service tac_plus start # Servisi işə salırıq(uyğun olaraq stop
 və restart yaza bilərik)

netstat -nlp | grep tac_plus # portun qulaq asmasını yoxlayırıq
tcp 0 0 ::::49 ::::* LISTEN 1793/tac_plus

tcpdump -nn port 49 # 1 console-da porta qulaq asırıq

```

```
tail -f /var/log/tac_plus/access/20140820.log # Digər consol-da jurnalı
 faylı analiz edirik
```

```
tcpdump -n -e -i eth0 port 3268 # 3-cü console-da isə DC-yə gedən
 müraciəti analiz edirik
```

Tam debug edib nəticə əldə eləmək üçün isə aşağıdakı addımları edə bilərik:

1. Consolumuzun 1-ində aşağıdakı əmri daxil edirik (Mütləq **perl-ldap** modulu yüklənmiş olmalıdır) :

```
env LDAP_HOSTS="10.60.70.2" LDAP_SERVER_TYPE="microsoft"
/usr/local/lib/mavis/mavis_tacplus_ldap.pl
```

2. Ikinci console-muzda isə aşağıdakı əmri daxil edirik. **Output attribute-value-pairs**-da **Result - OK** qayitmalıdır:

```
/usr/local/bin/mavistest /usr/local/etc/tac_plus.cfg tac_plus TACPLUS full
A123456789a
```

Input attribute-value-pairs:

TYPE	TACPLUS
TIMESTAMP	mavistest-2101-1408505825-0
USER	full
PASSWORD	A123456789a
TACTYPE	AUTH

Output attribute-value-pairs:

TYPE	TACPLUS
TIMESTAMP	mavistest-2101-1408505825-0
USER	full

RESULT	ACK
PASSWORD	A123456789a
SERIAL	uxnEq26iaDtAp12X5kKImA=
DBPASSWORD	A123456789a
TACMEMBER	admin
TACTYPE	AUTH

Daemonun debug rejimdə işləməsini yoxlamaq üçün isə aşağıdakı əmrən istifadə edə bilərsiniz. Ancaq düşünürəm ki, öncəki əmrlər troubleshoot eləmək üçün yetəcək:

```
/usr/local/sbin/tac_plus -d 4088 -fp /var/run/tac_plus.pid
/usr/local/etc/tac_plus.cfg
```

Indi isə gedirik Linux Ubuntu Desktop məşinimizda GNS3-ü yükləyib quraşdırıq ki, 3600 Routerimiz normal işləsin.

Öncə SSH-i açaq və GNS3-ü yükləyək:

```
apt-get update # sistemi UpToDate edirik
apt-get dist-upgrade
```

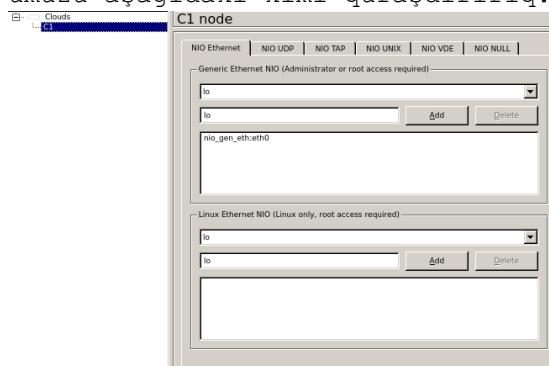
```
apt-get install ssh # SSH-i yükləyək və işə salaq
/etc/init.d/ssh start

apt-get install gns3 # GNS-i yükləyirik
```

Istədiyimiz ünvanda qovluq yaradırıq və 3600 Router-in IOS-nu ora WinSCP ilə Upload edirik. Eynilə GNS3-müzdə 3600 Router-in ünvanını təyin edirik ki, yaratdığımız qovluqdan götürsün. Sonra isə GNS3-ün quraşdırmasını edirik:

Cloud-umuzu aşağıdakı kimi quraşdırırıq:

Sonda Router-imizi aşağıdakı kimi quraşdırırıq:

```
aaa new-model
aaa group server tacacs+ TACSERVICE
server 10.60.70.89
aaa authentication login default group TACSERVICE local
aaa authentication login CONSOLE local
aaa authentication enable default group TACSERVICE enable
aaa authorization config-commands
aaa authorization exec default group TACSERVICE local
aaa authorization exec CONSOLE local
aaa authorization commands 15 default group TACSERVICE local
aaa accounting commands 15 default start-stop group TACSERVICE

ip name-server 10.60.70.2
ip name-server 10.60.70.3

interface FastEthernet0/0
```

```

ip address 10.60.70.217 255.255.255.0
no shutdown

ip default-gateway 10.60.70.1

tacacs-server host 10.60.70.89
tacacs-server timeout 2
tacacs-server key t@c@csp@$$w0rd # Tacacs server ilə danışıqda
 istifadə edəcəyimiz açar

line con 0
 login authentication CONSOLE
line vty 0 15

do write memory # Quraşdirmalarımızı yadda saxlayırıq

```

Ən sonda da hansısa **10.60.70.0/24** şəbəkəsində olan PC-dən telnet ilə **10.60.70.217** IP ünvanına qoşulmağa çalışırıq:

```

root@squidprimary:~ # telnet 10.60.70.217
Trying 10.60.70.217...
Connected to 10.60.70.217.
Escape character is '^]'.

```

Welcome to FHN Statistika

```

Username: low
Password: A123456789a
[Guest privileges]
R1>

```

/var/log/tac_plus/access/20140820.log faylında aşağıdakı sətiri görməliyik.
 2014-08-20 09:33:02 +0500 10.60.70.217: shell login for 'low' from
 10.60.70.50 on tty226 succeeded

Router-i debug eləmək üçünse aşağıdakı əmrlərdən istifadə edə bilərik.

```

AAA-nı debug eləmək üçün
debug aaa per-user
debug aaa authentication
debug aaa authorization
debug aaa accounting

```

```

TACACS-ı debug eləmək üçün aşağıdakı əmrləri istifadə edə bilərik.
debug tacacs authentication
debug tacacs authorization
debug tacacs accounting
debug tacacs events
debug tacacs packet

```

SSH Domain controller integrasiyası

Məqsədimiz FreeBSD OS üzərində olan SSH serverin istifadəçiləri login və şifrələrini Domain controller-dən almasıdır.

Doman Controller adı: **DOMAIN.LAN**

```
cd /usr/ports/net/samba36 # Öncə Sambani FreeBSD maşına yükleyirik
make config # Lazımi modulları seçirik

 [] ACL_SUPPORT ACL support
 [x] ADS Active Directory support
 [x] AIO_SUPPORT Asynchronous IO support
 [] AVAHI Zeroconf support via Avahi
 [] CUPS CUPS printing system support
 [] DNSUPDATE Dynamic DNS update(require ADS)
 [x] DOCS Build and/or install documentation
 [x] EXAMPLES Build and/or install examples
 [] EXP_MODULES Experimental modules
 [] FAM_SUPPORT File Alteration Monitor
 [] IPV6 IPv6 protocol support
 [x] LDAP LDAP protocol support
 [] MAX_DEBUG Maximum debugging
 [x] PAM_SMBPASS PAM authentication vs passdb backends
 [x] POPT System-wide POPT library
 [x] PTHREADPOOL Pthread pool
 [x] QUOTAS Disk quota support
 [x] SMBTORTURE smbture
 [x] SWAT SWAT WebGUI
 [x] SYSLOG Syslog logging support
 [x] UTMP UTMP accounting support
 [x] WINBIND WinBIND support

 < OK > <Cancel>

```

make install # Yükleyirik

SAMBA quraşdırma faylı aşağıdakı kimi olacaq:

```
cat /usr/local/etc/smb.conf
[global]
 workgroup = DOMAIN
 server string = FTP Samba
 security = ADS
 realm = DOMAIN.LAN
 password server = DOMAIN.lan
 netbios name = ftp
 load printers = no
 domain master = no
 local master = no
 preferred master = no
 interfaces = em0
 bind interfaces only = yes
 idmap backend = tdb
 idmap uid = 10000-20000
 idmap gid = 10000-20000
 idmap config DOMAIN:backend = rid
 idmap config DOMAIN:range = 10000-99999
 winbind separator = +
 winbind enum users = yes
 winbind enum groups = yes
 winbind use default domain = yes
 winbind nested groups = yes
```

```

winbind refresh tickets = yes
template homedir = /home/%D/%U
template shell = /bin/sh
client use spnego = yes
client ntlmv2 auth = yes
encrypt passwords = yes
restrict anonymous = 2
log level = 10
log file = /var/log/samba/%m.%U.log
max log size = 50000

```

```

mkdir /var/log/samba/ # jurnal qovluğununu yaradırıq
mkdir /var/db/samba # Samba baza qovluğununu yaradırıq
mkdir /usr/local/etc/samba/ # Samba qovluğununu yaradırıq

```

/etc/nsswitch.conf faylinda **group** və **passwd** atributlarını aşağıdakı şəkildə gətiririk:

```

group: files winbind
passwd: files winbind

```

Kernel parametrləri olaraq **/etc/sysctl.conf** faylinə aşağıdakı sətirləri əlavə edirik:

```

security.bsd.see_other_uids=0
kern.maxfiles=25600
kern.maxfilesperproc=16384
net.inet.tcp.sendspace=65536
net.inet.tcp.recvspace=65536

```

/etc/resolv.conf faylinda resolver kimi DC-lərimizin IP ünvanlarını təyin edirik:

```

domain DOMAIN.lan
nameserver 10.99.9.2
nameserver 10.99.9.3

```

```

ntpdate DOMAIN.lan # DC-mizdən dəqiq vaxt alırıq
hostname freebsd.DOMAIN.lan # FreeBSD OS-ə hostname təyin
 # edirik(/etc/rc.conf-ada əlavə edirik).

```

Kerberos quraşdırma faylı aşağıdakı kimi olacaq:

```

cat /usr/src/crypto/heimdal krb5.conf
[libdefaults]
 default_realm = DOMAIN.LAN
 clockskew = 300
 v4_instance_resolve = false
 v4_name_convert = {
 host = {
 rcmd = host
 ftp = ftp
 }
 }

```

```

plain = {
 something = something-else
}
}

[realms]
DOMAIN.LAN = {
 kdc = DOMAIN.LAN
 admin_server = DOMAIN.LAN
 kpasswd_server = DOMAIN.LAN
}

[domain_realm]
.DOMAIN.lan = DOMAIN.LAN

```

root@freebsd:/usr/ports/net/samba36 # **kinit jamal** # DC-yə yetkisi olan istifadəçi ilə daxil oluruq
jamal@DOMAIN.LAN's Password:

root@tstftp:/ # **net ads join -U jamal** # Eyni istifadəçi ilə DC-yə daxil oluruq
Enter jamal's password:
Using short domain name -- DOMAIN
Joined 'FTP' to dns domain 'DOMAIN.lan'

/etc/rc.conf faylına aşağıdakı sətirləri əlavə edirik ki, Samba və WinBind startup-da işə düşsün.
samba_enable="YES"
winbindd_enable="YES"
kerberos5_server_enable="YES"
kadmind5_server_enable="YES"

/usr/local/etc/rc.d/samba start # Sambanı işə salırıq

wbinfo -u # DC istifadəçiləri siyahılayıraq
wbinfo -g # DC qrupları siyahılayıraq
getent passwd # FreeBSD UID-ləri siyahılayıraq
getent group # FreeBSD GID-ləri siyahılayıraq

Indi işə SSH-in integrasiyası ilə məşğul olaq.

PAM-la authentifikasiya olduqda, SSH istifadəçi üçün avtomatik qovluğun yaradılmasını istəyirik. **cd /usr/ports/security/pam_mkhomedir/** # Port ünvanına daxil oluruq **make install** # Yükləyirik

mkdir /home/DOMAIN/ # Domain istifadəçiləri üçün qovluq yaradırıq.

```
/etc/pam.d/sshd adlı fayl yaradıb içində aşağıdakı məzmunu əlavə edirik:
auth
auth sufficient pam_opie.so no_warn no_fake_prompts
auth requisite pam_opieaccess.so no_warn allow_local
DC-də olan hər kəsə izin veririk
auth sufficient /usr/local/lib/pam_winbind.so
#auth sufficient pam_krb5.so no_warn try_first_pass
#auth sufficient pam_ssh.so no_warn try_first_pass
auth required pam_unix.so no_warn try_first_pass

account
account required pam_nologin.so
#account required pam_krb5.so
account required pam_login_access.so
account required pam_unix.so

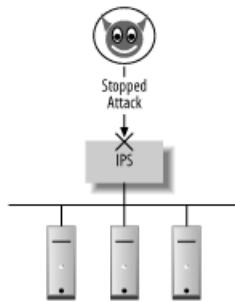
session
#session optional pam_ssh.so
AD-dən qeydiyyatdan keçmiş istifadəcilər üçün ev qovluğu yaradır
session required /usr/local/lib/pam_mkhomedir.so
session required pam_permit.so
password
#password sufficient pam_krb5.so no_warn try_first_pass
password required pam_unix.so no_warn try_first_pass
```

Sonda test üçün reboot edirik və DC istifadəçi adı ilə daxil olmağa çalışırıq:

reboot

Snort IDS

IDS passiv sistemdir. Ancaq onun analizi ilə insanlar məşğul olmalıdır. Bir müddət sonra isə hücumun qarşısını almaq üçün Intrusion Prevention System yaradılmışdır. IPS isə IDS-in aktiv versiyasıdır. Ona görə ki, IDS yalnız məlumat verirdi, IPS isə həmdə pis trafiki bloklamaq qabiliyyətinə malikdir. IDS-də olduğu kimi məntiqi quruluş IPS-də də eynidir. Ancaq IPS-in funksionallığı Firewall kimi daxili şəbəkəyə olan yetkini idarə edir. Aşağıdakı şəkildə IPS-in necə hücumun qarşısını aldığıni göstərir.

Təhlükə ondan ibarətdir ki, IPS çoxlu düzgün trafiki belə bağlaya bilər. Xatırlayırsınızsa IDS-də belə olan hallarda o səhv sala bilərdi. Yalnız IDS səhv salsa bu barədə ancaq məlumat verirdi. IPS-də isə o trafiki bütövlüklə bağlayır.

Qeyd: Unutmayın ki, əgər hər bil halda IDS yalançı virus məlumatları ötürse Də belə, heç vaxt buna boş şey kimi baxmayın.

Ancaq IPS-də siz buna boş şey kimi baxıb inamlı trafik kimi qeydə alsaz, Xaker bunu öz xeyrinə istifadə edə bilər. Önəmli baza sayt və ya məktublarla belə ötəri yanaşmalar uçuruma gətirib çıxara bilər.

SNORT-un yüklənməsi və quraşdırılması

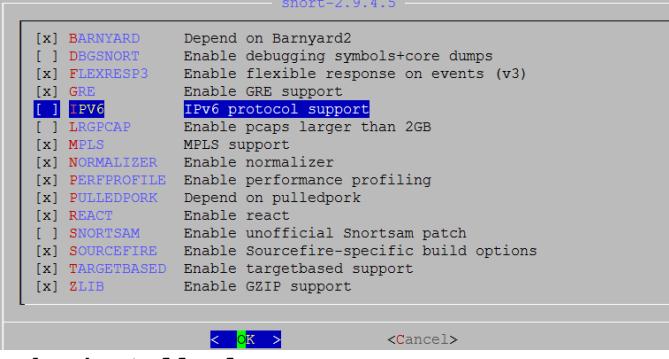
İlk növbədə NIDS yüklənən serverin iki şəbəkə kartı olmalıdır. Bir tərəf şəbəkəyə qulaq asmaq üçün, digər tərəf isə management üçün. Serverin resurslarını isə istəklərə uyğun təyin etməlisiniz. Əgər trafik çox olarsa təbii ki, resurs çox olmalıdır.

Snort FreeBSD əməliyyat sistemində birbaşa portlardan yada rəsmi saytından qaynaq kodlarından kompilyasiya edilə bilər <http://snort.org/snort-downloads>. Snort-un yüklənməsi və quraşdırılması uzun müddət ala bilər. Ancaq əsas məqamlardan biri isə onun hücumlar haqqında fayllarda saxladığı informasiyanın formatıdır. Adı halda o flat fayllarda saxlayır. Həmçinin SNORT-un imkanı vardır ki, MySQL-də və ya MSSQL-də saxlasın. Əgər MySQL-də istəyirsinizsə onda source code-u **--with-mysql** ilə kompilyasiya eləməlisiniz. IDS-dən sistemə gələn jurnallar həddən artıq böyük olur. Hətta haker özü belə yalançı trafik yollaya bilər ki, IDS-də lazımsız jurnallar şişib onun işini dayandırsın. Ona görə də snort üçün mütləq əlavə qovluq yaradın və xüsusi həcm verin ki, jurnallar ora yiğilsin(Məsələn: **/var/snort**).

FreeBSD OS üzərində SNORT-u portlardan yükləyə bilərsiniz. Ancaq öncədən bildirim ki, portları mütləq yenileyin.

```

cd `whereis snort | awk '{ print $2 }'` # Snort-u portlardan yükleyirik.
make config # lazımi modullarını seçirik.


make install clean # Yükleyək. Ancaq depends-lərdə
 # barnyard2 gəldikdə MySQL-i mütləq
 # seçin

Sistemə Snort işləməsi üçün snort adlı istifadəçi əlavə edirik.(şifrəsiz və
nologin shell ilə)
Username : snort
Password : <disabled>
Full Name : Snort User
Uid : 1003
Class :
Groups : snort
Home : /home/snort
Home Mode :
Shell : /usr/sbin/nologin
Locked : no

cd /usr/local/etc/snort/rules/ # Bu ünvana SNORT-un
 # saytından endirdiyimiz rule-
 # lari yükleyirik. Hal-hazırkı
 # snortrules-snapshot-
 # 2940.tar.gz

tar -zxf snortrules-snapshot-2940.tar.gz # Həmin qovluqda rule-ları açırıq.
rm snortrules-snapshot-2940.tar.gz # Sonra da rule-ları silirik.

echo 'snort_enable="YES"' >> /etc/rc.conf # SNORT servisini Startup-a əlavə
 # edirik.
echo 'snort_interface="em0"' >> /etc/rc.conf
echo 'snort_conf="/usr/local/etc/snort/snort.conf"' >> /etc/rc.conf
echo 'snort_group="snort"' >> /etc/rc.conf
echo 'snort_flags="-D -q"' >> /etc/rc.conf

'/usr/local/etc/snort/snort.conf' faylında WHITE və BLACK list
konfiglərinin ünvanını təyin edirik.
var WHITE_LIST_PATH ./rules/rules
var BLACK_LIST_PATH ./rules/rules

```

```

Eynilə '/usr/local/etc/snort/snort.conf' faylında adı rule-lar, so-rule-lar
ve preproc-rule-llar üçün unvanı
redakte edib düzəldirik. Unutmayın ki, error jurnallar '/var/log/messages'
ünvanına yığılır.
var RULE_PATH ./rules/rules/
var SO_RULE_PATH ./rules/so_rules
var PREPROC_RULE_PATH ./rules/preproc_rules

whitelist $WHITE_LIST_PATH/whitelist.rules, \ # white_list.rules faylinin
 adını dəyişib whitelist.rules
 edirik
blacklist $BLACK_LIST_PATH/blacklist.rules # BLACKlist faylinin adını
 black_list.rules-dan dəyişib
 blacklist.rules edirik.
 snort.conf faylini yadda
 saxlayıb, çıxırıq.

touch /usr/local/etc/snort/rules/rules/whitelist.rules # whitelist rule
 faylı yaradırıq
 ki, snort
 deyinməsin

touch /usr/local/etc/snort/rules/rules/blacklist.rules # blacklist rule
 faylı yaradırıq
 ki, snort
 deyinməsin

BARNYARD2-ni quraşdırıldıqda bize 'sid-msg.map' faylina ehtiyac olacaq. Ona
görə də onu öncədən
'/usr/local/etc/snort' qovluğununa nüsxələyirik.
cp /usr/local/etc/snort/rules/etc/sid-msg.map /usr/local/etc/snort

echo hw.usb.no_pf=1 >>/boot/loader.conf # USBUS interfeysi söndürürük,
 çünkü SNORT şəbəkəni sniff edəndə
 ilk olaraq usb0 alətinə müraciət
 edəcək və səhv çap edəcək. Mütləq
 sonra reboot edin.

netstat -i # Bu əmrlə reboot-dan sonra usb0 alətinin sönüllü
 olduğunu görə bilərsiniz.

chown -R snort:snort /usr/local/etc/snort # Snort qovluğunun istifadəçi
 və qrupunu snort-a
 mənimsədirik.

SNORT-un içində həddən artıq vacib quraşdırma faylları mövcuddur. Əsas
snort.conf faylında digər quraşdırma fayllarına çağırışlar və şəbəkə
çıxışlarının quraşdırımları mövcuddur. Local tərəfin şəbəkələri HOME_NET
dəyişən adı ilə Public tərəfin şəbəkələri isə EXTERNAL_NET dəyişən adı ilə
elan edilir. Bunun sayəsində SNORT təyin edə bilir ki, trafik daxildən və ya
PUBLIC-dən gəlir. Susmaya görə aşağıdakı sintaksisdə göstərildiyi kimi,
PUBLIC-də də LOCAL-da da any yerləşdirilir.

```

```
var HOME_NET any
var EXTERNAL_NET any
```

Əgər sizin daxili şəbəkəniz **192.168.0.0/24**-dən və **172.16.0.0/24**-dən ibarətdirsə onda **HOME_NET** sintaksisi aşağıdakı kimi olmalıdır. **EXTERNAL_NET** isə **any** qalsada olar. Hər bir halda unutmayın ki, **HOME_NET**-i təyin etməsəz siz SNORT servisini start edə bilməyəcəksiniz.

```
var HOME_NET [192.168.0.0/24,172.16.0.0/24]
/usr/local/etc/rc.d/snort start # Sonda da SNORT servisini işə salırıq.
```

threshold.conf - Bu quraşdırma faylı IDS-in məhdudiyyətlərini idarə eləmək üçün istifadə edilir. Yəni əgər siz istəsəz ki, müəyyən trafiklərin haqqında sizə məlumat gəlməsin və ya məlumatları sayca məhdudlaşdırmaq istəsəz, onda siz bu konfiq faylına müraciət etməlisiniz.

Snort **signature** bazalı IDS sistemdir. Bu o deməkdir ki, hər bir gələn paketi özündə olan rule-larla müqayisə edib yoxlayır ki, görək paket pis niyyətlidir ya yox. SNORT-un rule-ları hər gün yenilənir. Ona görə də siz onların statusunu həmişə yeniləməlisiniz. Ancaq təəssuf ki, bu pulludur(ayı 30\$). Göstərilən linkdən ən yeni rule-ları əldə edə bilərsiniz.

<http://www.snort.org/snort-rules/>

Hər bir halda yenədə əgər siz saytda qeydiyyatdan keçmiş olsanız size müəyyən məhdudiyyəti olmuş rule-ları endirmək üçün izin verəcəklər. Ancaq endirim arasında 15 dəqiqə limit var.

Siz əldə elədiyiniz yeni rule-ları '**/usr/local/etc/snort/rules**' qovluğunda yerləşdirməlisiniz.

Event-lərin flat fayllarda saxlanılması

Susmaya görə SNORT bütün çıxan xəbərdarlıqları daxili fayl sistemdə '**/var/log/snort**' ünvanında saxlayır. SNORT yeganə **alert** adlı jurnal faylından ibarətdir hansı ki, SNORT rule-ları ilə üst-üstə düşən trafik haqqında məlumatı bu faylda jurnallanır. Siz bu fayla **tail -f** əmri ilə online baxa bilərsiniz. Misal üçün IIS serverin üstünə gələn çoxlu trafikin eventini göstərək.

```
Sətir hücumun tipini təyin edir.
[**] [119:2:1] (http_inspect) DOUBLE DECODING ATTACK [**]

WEB hücum olduğu təyin edilir və priority böyükdür
1 rəqəmi hücumun uğurlu olduğu haqda host-la kompramisə getməsi haqqında
məlumat verir.
[Classification: Web Application Attack] [Priority: 1]

IP mənbəsi, mənsəbi və vaxtını göstərir
11/01-20:29:19.163907 192.168.0.99:52571 -> 192.168.0.10:80

Bu sətirlər isə tam aşağı səviyyə paketin gedişati haqqında danışır.
```

```
TCP TTL:64 TOS:0x0 ID:5115 IpLen:20 DgmLen:212 DF
AP Seq: 0x71850B78 Ack: 0xCBB1AFB1 Win: 0xFFFF TcpLen: 32
TCP Options (3) => NOP NOP TS: 549495890 43275571
```

SNORT hər bir host-dan qəbul elədiyi alert üçün ayrıca bir qovluq yaradır və həmin qovluğun daxilində də gələn hər bir source port üçün ayrı-ayrı fayllar yaradır.

```
ls -al /var/log/snort # Alert göndərən hostlar üçün yaradılan qovluqlar
drwx----- 2 snort snort 512 Nov 1 20:54 10.0.0.1
drwx----- 2 snort snort 512 Nov 1 20:54 192.168.0.56
drwx----- 2 snort snort 512 Nov 1 20:54 192.168.0.99
-rw----- 1 snort snort 70646 Nov 1 20:55 alert

ls -al /var/log/snort/192.168.0.99/ # Seçilmiş host-un dinamik portlarına
 görə olan hər müraciətə bir fayl.
-rw----- 1 snort snort 1044 Nov 1 02:16 TCP:49455-80
-rw----- 1 snort snort 1044 Nov 1 02:16 TCP:49536-80
-rw----- 1 snort snort 1041 Nov 1 20:54 TCP:52571-80
-rw----- 1 snort snort 1041 Nov 1 20:54 TCP:52600-80
-rw----- 1 snort snort 1038 Nov 1 20:54 TCP:52601-80
-rw----- 1 snort snort 1041 Nov 1 20:54 TCP:52610-80
```

Eventlərin MySQL-də saxlanılması.

Eventlərin MySQL-də saxlanılması üçün biz SNORT-u Barnyard2 ilə əlaqələndirməliyik. Bunun üçün isə öncə MySQL-i sonra da Barnyard2 paketini sistemə yükleməliyik. Həmçinin unutmayın ki, **barnyard2** üçün errorlar '/var/log/messages' unvanında tapılır.

```
cd /usr/ports/databases/mysql55-server # Port unvanına daxil olurug.
make config # Şəkildəki asılılıqları seçirik.
 mysql-server-5.5.31
[] [x] SSL SSL protocol support
[] [] FASTMTX Replace mutexes with spinlocks

< OK > <Cancel>

make install clean # Yükləyirik.

echo 'mysql_enable="YES"' >> /etc/rc.conf # MySQL servisini Startup-a
 elavə edilir.

/usr/local/etc/rc.d/mysql-server start # Servisi işə salırıq.

/usr/local/bin/mysql_secure_installation # Aşağıdakı suallara cavab
 verərək susmaya görə
 quraşdırırıq.

Set root password? [Y/n] Y
New password:
```

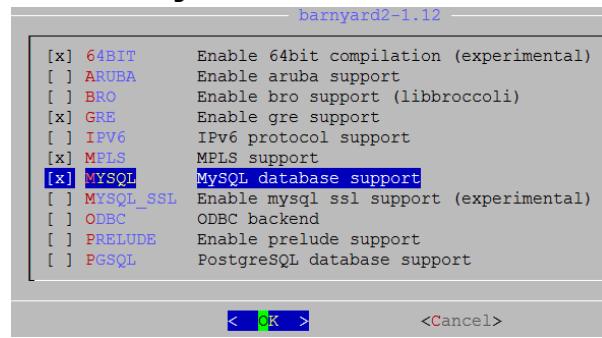
```
Re-enter new password:
Remove anonymous users? [Y/n] Y
Disallow root login remotely? [Y/n] Y
Remove test database and access to it? [Y/n] Y
Reload privilege tables now? [Y/n] Y
```

```
mysql -u root -pfreebsd # root istifadəçi və yaratdiğimiz şifrə ilə
 MySQL-ə daxil oluruq.
```

```
CREATE DATABASE snort; # SNORT bazasını yaradırıq.
```

```
snort adlı bazaya istənilən table-a localhost-dan snort istifadəçi adı
freebsd şifrəsi ilə qoşulmağa izin veririk
GRANT ALL PRIVILEGES ON snort.* TO 'snort'@'localhost' IDENTIFIED BY
'freebsd';
```

Indi isə Barnyard2-ni yükleyək
`cd /usr/ports/security/barnyard2` # Port ünvanına daxil oluruq.
`make config` # Lazımı asılılıqları seçirik.


```
make install clean # Yükləyirik.
```

```
Sistemə 'barny' adla UID və GID-i 999 olan istifadəçi əlavə edək.
Aşağıdakı göstəricilərlə
Username : barny
Password : <disabled>
Full Name : Barnyard2 User
Uid : 999
Groups : barny
Home : /home/barny
Shell : /usr/sbin/nologin
```

```
CLI-dan əmri daxil edib barnyard SQL strukturunu yaradırıq.
mysql -u snort -pfreebsd snort <
/usr/local/share/examples/barnyard2/create_mysql
```

```
ee /usr/local/etc/barnyard2.conf # Barnyard-ı quraşdırıq.
config utc # Sistem vaxtimizi UTC elan edirik
config reference_file: /usr/local/etc/snort/reference.config
```

```

config classification_file: /usr/local/etc/snort/classification.config
config gen_file: /usr/local/etc/snort/gen-msg.map
config sid_file: /usr/local/etc/snort/sid-msg.map # Bu faylı
 önce nüsxələməli
 idiniz.

config event_cache_size: 4096 # Cache-mizin həcmini böyüdürük
config logdir: /var/log/barnyard2 # Jurnal ünvanı olaraq
 '/var/log/barnyard2' təyin edirik.

#output alert_fast: stdout # Sətirin əvəzinə
output alert_fast # Sətiri yazırıq.

#Hostname və hansı şəbəkəyə qulaq asdığını təyin edirik.
config hostname: ssh-agent2
config interface: em0
config daemon # Konfiq tipinin Daemon kimi işləyəcəyini elan edirik.

config set_gid: 999 # Hansı qrup adından işləyəcəyini deyirik
config set_uid: 999 # Hansı istifadəçi adından işləyəcəyini deyirik
config waldo_file: /var/log/snort/barnyard2.waldo # WALDO faylinin
 ünvanını göstəririk

input unified2
output alert_fast
 output log_tcpdump: tcpdump.log # tcpdump jurnalı aktiv edirik.

Yaratdığımız SNORT bazası üçün quraşdırımızı edək. Və faylı yadda saxlayıb çıxaq.
output database: log, mysql, user=snort password=freebsd dbname=snort
host=localhost

mkdir /var/log/barnyard2 # Barnyard2 üçün jurnal qovluğu yaradaq.
touch /var/log/snort/barnyard2.waldo # faylı yaradırıq.

Snort və barny yetkilərini hər iki jurnal üçün təyin edirik.
chown -R barny:snort /var/log/barnyard2/
chmod -R 770 /var/log/barnyard2/
chown -R barny:snort /var/log/snort
chmod -R 770 /var/log/snort

Barnyard servisini Startup-a əlavə edirik.
echo 'barnyard2_enable="YES"' >> /etc/rc.conf
echo 'barnyard2_flags="--d /var/log/snort -f snortunified2.log -w
/var/log/snort/barnyard2.waldo -D"' >> /etc/rc.conf
echo 'barnyard2_conf="/usr/local/etc/barnyard2.conf"' >> /etc/rc.conf

/usr/local/etc/rc.d/barnyard2 start # Servisi işə salırıq.

ps -ax | grep barn # Prosessslərdə olduğunu yoxlayırıq.
1235 ?? Ss 0:25.44 /usr/local/bin/barnyard2 -d /var/log/snort -f
snortunified2.log -w /var/log/snort/barnyard2.waldo -D -c
/usr/local/etc/barnyard2.conf -D

```

SNORT işləyir PF ilə

PF FireWall-nin paketləri xüsusi **pflog0** log interfesyinə yönləndirmə imkanı mövcuddur. pflog0-a göndərilən paketlər pcap formatındadır və ona görə də pcap programı tərəfindən oxuna bilər. SNORT-da həmçinin öz növbəsində bu **pflog0** interfeysində qulaq asa bilir. Əgər siz bütün trafiki bağlayaraq jurnallasanız. Onda SNORT bu bağlı trafikdən belə hücumu təyin eləmə imkanına malikdir. Trafiki bağlayaraq jurnallamaq üçün '**/etc/pf.conf**' faylina aşağıdakı sətiri əlavə etməniz yetər.

```
block in log all
```

Ancaq onu bilinki SNORT hər scan görən kimi onu hücum kimi qələmə verəcək. Yada ki, misal üçün **Unicode** tipli hücum **Microsoft IIS** web serverə gedirsə. Bu halda o ilk qoşulma üçün **TCP** sessiyani **HTTP** müraciətlə açmalıdır. Ancaq əgər bizim firewall **SYN** paketlərini blocklayırsa və onu **pflog0** alətində loglayırsa, onda hücum edən şəxsin HTTP müraciət yollamağa heç vaxt şansı olmayacaq.

Digər üsulla ilə isə siz sadəcə bütün trafiki hər yerə açıb loglaya bilərsiniz. Bu üsul daha ağıllı olar ona görə ki, IDS sistem bütün informasiyanı görüb analiz eləmək qabiliyyətinə malik olacaqdır. Sadəcə '**/etc/pf.conf**' faylına aşağıdakı sətiri əlavə etməniz yetər.

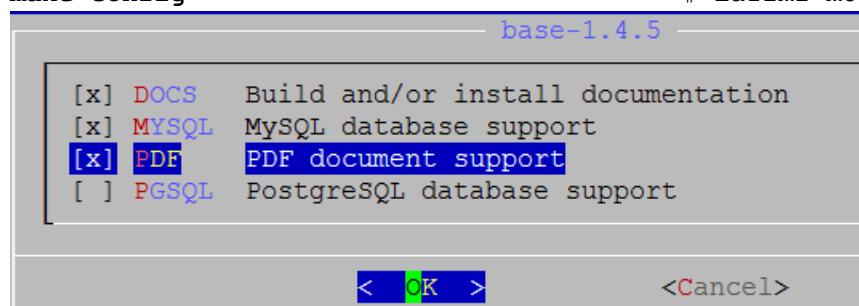
```
pass in log all from any to any keep state
```

BASE

SNORT xəbərdarlıqlarından baş çıxarmaq əməlli başdı çətin məsələdi. Ancaq bu logların analizi üçün kifayət qədər utilitlər vardır. Bunlardan ən məhsurlarından biri **Basic Analysis and Secure Engine(BASE)**-dir. PHP bazalıdır. ACID əsaslarında qurulmuşdur.

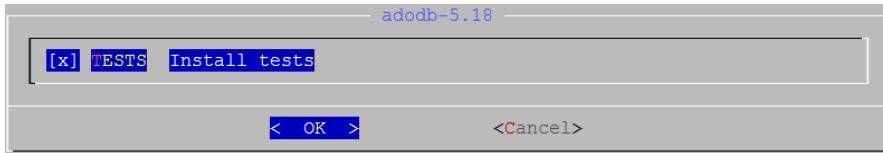
BASE-in yüklənməsi

```
cd /usr/ports/security/base # Port unvanına daxil oluruq.
make config # Lazımi modulları seçirik.
```



```
make install clean # Yükləyirik.
```

Eynilə modullarda **adodb** testlərinidə seçirik

Unutmayın BASE işleməsi üçün sistemə portlardan '/usr/ports/www/apache22' və '/usr/ports/lang/php5' yüklenməlidir. **BASE** öz **PHP** scriptlərində sistemin **TimeZone**-na baxdığı üçün məltəq bu problemi öncədən həll etməliyik, əks halda siz **WEB**-də **PHP** time errorları görəcəksiniz.

```
cp /usr/share/zoneinfo/Asia/Baku /etc/localtime # Sistem vaxtı AZST edirik.
```

```
PHP-nin quraşdırma faylını yaradaq.
```

```
cp /usr/local/etc/php.ini-production /usr/local/etc/php.ini
```

```
'/usr/local/etc/php.ini' faylında aşağıdakı sətirləri tapıb güstərilən formada redaktə edirik.
```

```
date.timezone = 'Asia/Baku'
```

```
error_reporting = E_ALL & ~E_NOTICE
```

```
/usr/local/etc/rc.d/apache22 restart # Sonda isə apache22-yə restart edirik.
```

Base işleməsi üçün VirtualHost yaradaq.

```
mkdir /usr/local/domen # Yeni VirtualHost üçün ünvan yaradaq.
```

```
Apache-də həmin virtualHost-u aktiv edək.
```

```
echo 'Include /usr/local/domen/*' >> /usr/local/etc/apache22/httpd.conf
```

```
Yeni VirtualHost faylı yaradırıq və içine aşağıdakı məzmunu əlavə edirik.
```

```
ee /usr/local/domen/snort.az # VirtualHost faylı
```

```
<VirtualHost *>
```

```
 ServerName snort.az
```

```
 ServerAlias www.snort.az
```

```
 DocumentRoot "/usr/local/www/base"
```

```
<Directory "/usr/local/www/base"> # Yüklədiyimiz BASE-in unvanı.
```

```
 Options All
```

```
 Options FollowSymLinks
```

```
 AllowOverride AuthConfig
```

```
 Order allow,deny
```

```
 Allow from all
```

```
</Directory>
```

```
</VirtualHost>
```

```
chown -R www:www /usr/local/www/base/ # BASE qovluğunun www üzvlüyü edirik ki, Apache işləsin.
```

Və WEB ilə linkimizə daxil oluruq. <http://snort.az/> aşağıdakı şəkil çıxacaq. **Continue** düyməsini sıxırıq.

Settings	
Config Writeable:	Yes
PHP Version:	5.4.7
PHP Logging Level:	

[Continue](#)

Və **English** seçərək **ADODB** ünvanı təyin edib **continue** düyməsini sıxırıq.

Şəkildəki kimi

Step 1 of 5	
Pick a Language:	english [?]
Path to ADODB:	/usr/local/share/adodb [?]
Continue	

Snort üçün yaratdığımız bazanın ünvanını, host-dan girişini, istifadəçi adı və şifrəsini təyin edirik. Əgər siz arxiv bazası istifadə eləmək istəyirsinizsə onda siz öncədən onu yaradıb, snort ilə eyni olan **table** strukturunu əlavə eləməlisiniz.

```
Arxiv üçün bazanı yaradaq.
mysql -u root -pfreebsd -e 'CREATE DATABASE srtar;'
```

```
Yaratdığımız srtar bazasına eyni adlı istifadəçiyə localhost-dan freebsd şifrəsi ilə qoşulmaya izin veririk.
```

```
mysql -u root -pfreebsd -e "GRANT ALL PRIVILEGES ON srtar.* TO
'srtar'@'localhost' IDENTIFIED BY 'freebsd';"
```

```
Və eyni baza strukturunu srtar bazası üçün yaradırıq ki, arxiv logları işləsin.
```

```
mysql -u srtar -pfreebsd srtar <
/usr/local/share/examples/barnyard2/create_mysql
```

Baza ilə işimizi bitirdikdən sonra qayıdırıq **WEB** ilə baza quraşdırılmalarımızı yeridib **Continue** düyməsini sıxaq. Şəkildə göstərilən qaydada.

Step 2 of 5	
Pick a Database type:	MySQL [?]
Database Name:	snort
Database Host:	127.0.0.1
Database Port:	3306 Leave blank for default
Database User Name:	snort
Database Password:	*****
☒ Use Archive Database [?]	
Archive Database Name:	srtar
Archive Database Host:	127.0.0.1
Archive Database Port:	3306 Leave blank for default
Archive Database User Name:	srtar
Archive Database Password:	*****
Continue	

Sonra isə **BASE**-ə authentifikasiya ilə girmək istəyirsinizsə (**Mütələq lazımdır**), onda sistem istifadəçisini istifadə edərək bura daxil olmaq üçün selectorla seçirik. Mən **root** seçdim.

Step 3 of 5

Use Authentication System [?]

Admin User Name:	root
Password:	*****
Full Name:	Super User <input type="button" value="x"/>

Sonda isə **Create BASE AG** düyməsini sıxırıq. **Step 5** düyməsinə sıxırıq.

Step 4 of 5		
Operation	Description	Status
BASE tables	Adds tables to extend the Snort DB to support the BASE functionality • snort • sstar	<input type="button" value="Create BASE AG"/>

Və nəticə aşağıdakı şəkilə uyğun formada çap edilməlidir.

Basic Analysis and Security Engine (BASE) Setup Program

```
Successfully created 'acid_ag'
Successfully created 'acid_ag_alert'
Successfully created 'acid_ip_cache'
Successfully created 'acid_event'
Successfully created 'base_roles'
Successfully INSERTED Admin role
Successfully INSERTED Authenticated User role
Successfully INSERTED Anonymous User role
Successfully INSERTED Alert Group Editor role
Successfully created 'base_users'
Successfully created 'acid_ag'
Successfully created 'acid_ag_alert'
Successfully created 'acid_ip_cache'
Successfully created 'acid_event'
Successfully created 'base_roles'
Successfully INSERTED Admin role
Successfully INSERTED Authenticated User role
Successfully INSERTED Anonymous User role
Successfully INSERTED Alert Group Editor role
Successfully created 'base_users'
```

Step 4 of 5		
Operation	Description	Status
BASE tables	Adds tables to extend the Snort DB to support the BASE functionality • snort • sstar	DONE Successfully created user.

The underlying Alert DB is configured for usage with BASE.

Additional DB permissions

In order to support Alert purging (the selective ability to permanently delete alerts from the database) and DNS/whois lookup caching, the DB user "snort" must have the DELETE and UPDATE privilege on the database "snort@127.0.0.1".

Now continue to [step 5...](#)

Sistem root istifadəçisi və şifrəsini daxil edib giriş edirik.

Login:	root
Password:	*****
<input type="button" value="Login"/>	<input type="button" value="Reset"/>

Aşağıdakı formada şəkil çap ediləcək.

Basic Analysis and Security Engine (BASE)

- Today's alerts:
- Last 24 Hours alerts:
- Last 72 Hours alerts:
- Most recent 15 Alerts:
- Last Source Ports:
- Last Destination Ports:
- Most Frequent Source Ports:
- Most Frequent Destination Ports:
- Most frequent 15 Addresses:
- Most recent 15 Unique Alerts
- Most frequent 5 Unique Alerts

unique	listing	Source IP	Destination IP
unique	listing	Source IP	Destination IP
any protocol	TCP	UDP	ICMP
any protocol	TCP	UDP	
any protocol	TCP	UDP	
any protocol	TCP	UDP	
Source	Destination		

Queried on : Sun April 28, 2013 16:36:42
 Database: snort@127.0.0.1:3306 (Schema Version: 107)
 Time Window: No alerts detected

[Search](#)
[Graph Alert Data](#)
[Graph Alert Detection Time](#)
[Use Archive Database](#)

Sensors/Total: 0 / 2

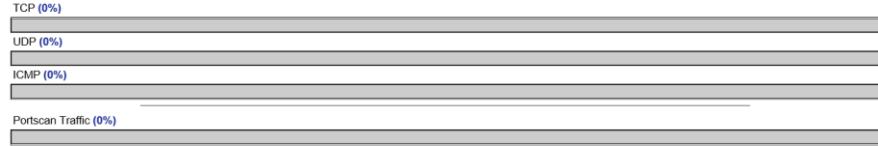
Unique Alerts: 0

Categories: 0

Total Number of Alerts: 0

- Src IP addrs: 0
- Dest. IP addrs: 0
- Unique IP links 0
- Source Ports: 0
- TCP (0) UDP (0)
- Dest Ports: 0
- TCP (0) UDP (0)

Traffic Profile by Protocol

Portscan Traffic (0%)

[Alert Group Maintenance](#) | [Cache & Status](#) | [User Preferences](#) | [Logout](#) | [Administration](#)

BASE 1.4.5 (lillas) (by Kevin Johnson and the BASE Project Team

Built on ACID by Roman Danyliw)

[Loaded in 0 seconds]

OpenSSL RSA imzalanması və yoxlanılması qaydası

OpenSSL asan yollu imkan yaradır ki, RSA alqoritmi ilə data imzalansın. RSA ilə imzalama verilənlərin bütövlüyü və doğruluğuna təminat verir.

RSA imzalama alqoritmi

Bütöv verilənlərin imzalanması əvəzinə, hash alqoritmi(məsələn **SHA256**) istifadə edərək, birtərəfli hash verilənlərini yaradacayıq, hash-i imzalayacayıq(faktiki imzani generasiya edir), sonra datanı ardıcıl olaraq imzaya ötürəcəyik.

Bitən son verilənlərin hash-ni hesablayacaq(eyni HASH alqoritmini istifadə edərək), sonra açıq açarı istifadə edərək imzani yoxlayacaq.

Aşağıda RSA alqoritmini istifadə edərək detallı şəkildə datanın imzalanmasını və yoxlanılmasını açıqlayırıq.

RSA alqoritmi istifadə edərək datanın imzalanması

Addım1. Private/Public açar cütlüğünün yaradılması (əlavə)
openssl genrsa -out private.pem 1024

Bu **private.pem** adlı key faylı yaradır. Bu fayl həm Private həmdə Public açarı özündə təşkil edir. Həmçinin biz Public açarı bu fayldan ayırmalıyıq.

openssl rsa -in private.pem -out public.pem -outform PEM -pubout

Artıq **public.pem** adlı PUBLIC açar var. Siz bu açarı istənilən 3-cü tərəf program təminatı ilə istifadə edə bilərsiniz.

Addım2. Datanın HASH-ni yaradaq.

```
echo 'data to sign' > data.txt
openssl dgst -sha256 < data.txt > hash
```

Addım3. Private açarı istifadə edərək datanı imzalayaq.

openssl rsautl -sign -inkey private.pem -keyform PEM -in hash > signature

Artıq '**signature**' və hal-hazırkı faktiki '**data.txt**' faylı son bitənlə əlaqələndirilə bilər. Hash alqoritmi(bizim halda **SHA256**) public açar kimi, qəbul edilən son tərəf üçün tanınmalıdır.

Public açarı istifadə edərək datanı authentifikasiyadan keçirək

Addım4. signature-ni yoxlayaq

openssl rsautl -verify -inkey public.pem -keyform PEM -pubin -in signature > verified

diff -s verified hash

Əgər öncəki əmrümüzdə **verified** faylı tam olaraq Addım3-də generasiya elədiyimiz **hash** faylı ilə tam üst-üstə düşürse(əmrin nəticəsi '**Files verified and hash are identical**' sözlərini çap etməlidir), onda signature doğrudur və datanın **doğruluğu/həqiqiliyi** tam sübut edilmiş sayılır.

OpenSSL şifrələnmə və deşifrələmə

İlk olaraq **file.txt** adlı faylı **des3** alqoritmi ilə şifrələyib **encrypted.txt** adlı fayla yazaq.

```
root@openssl:/root/folder # openssl des3 -in file.txt -out encrypted.txt
enter des-ede3-cbc encryption password: Şifrələmə parolu
Verifying - enter des-ede3-cbc encryption password: Şifrələmə parolu təkrar
```

```
root@openssl:/root/folder # openssl des3 -d -in encrypted.txt -out normal.txt
enter des-ede3-cbc decryption password: Şifrələmədə yazılın parol
```

OpenSSL RSA açarlar və sertifikatlar

Əksər istifadə edilən əmrlər

Test üçün RSA public/private açarları yaradırıq

Əlaqəli private/public açarların yaradılması

```
root@owncloud:/root/openssltest # openssl genrsa -des3 -out private-3des-2048.pem 2048
```

Generating RSA private key, 2048 bit long modulus

```
.....+
.....++
.....++
e is 65537 (0x10001)
```

Enter pass phrase for private-3des-2048.pem: **Şifrləmə Parolu**

Verifying - Enter pass phrase for private-3des-2048.pem: **Şifrləmə parolu təkrar**

3DES ilə şifrlənmiş **PEM** açarı deşifrə edək və onu **DER**-ə convert edək.

```
openssl rsa -in private-3des-2048.pem -outform DER -out private-2048.der
```

PKI CA əməliyyatlari

PKI CA yaradılması

- OpenSSL-i yükləyin.
- CA üçün qovluq yaradın.

```
root@owncloud:/root/openssltest # mkdir /root/CA
```

- **CA.pl** faylinin ünvanını tapın və həmin faylı **/root/CA** qovluğuna nüsxələyin.
- '**/etc/ssl/openssl.cnf**' faylini özünüzə uyğun yeniləyin.
- Yeni CA yaradın.

```
root@owncloud:/root/CA # find / -name CA.pl
/usr/local/openssl/misc/CA.pl
/usr/src/crypto/openssl/apps/CA.pl
/usr/ports/security/openssl/work/openssl-1.0.1e/apps/CA.pl
```

Ən yenisini götürürük.

```
root@owncloud:/root/CA # cp /usr/ports/security/openssl/work/openssl-1.0.1e/apps/CA.pl /root/CA/
```

```
root@owncloud:/root/CA # chmod +x CA.pl
```

```
root@owncloud:/root/CA # ./CA.pl -newca
CA certificate filename (or enter to create)
```

Making CA certificate ...

Generating a 1024 bit RSA private key

```
.....+++++
.....+++++
writing new private key to './demoCA/private/cakey.pem'
Enter PEM pass phrase: Şifrələmə parolu daxil edirik
Verifying - Enter PEM pass phrase: Şifrələmə parolu daxil edirik təkrar

You are about to be asked to enter information that will be incorporated
into your certificate request.
What you are about to enter is what is called a Distinguished Name or a DN.
There are quite a few fields but you can leave some blank
For some fields there will be a default value,
If you enter '.', the field will be left blank.

Country Name (2 letter code) [AU] :AZ
State or Province Name (full name) [Some-State] :BAKU
Locality Name (eg, city) [] :XATAI
Organization Name (eg, company) [Internet Widgits Pty Ltd] :ATL
Organizational Unit Name (eg, section) [] :IT
Common Name (e.g. server FQDN or YOUR name) [] :domain.az
Email Address [] :jamal.shahverdiyev@domain.az

Please enter the following 'extra' attributes
to be sent with your certificate request
A challenge password []:
An optional company name []:
Using configuration from /etc/ssl/openssl.cnf
Enter pass phrase for ./demoCA/private/cakey.pem:
Check that the request matches the signature
Signature ok
Certificate Details:
 Serial Number:
 ce:2c:98:70:f5:62:e4:eb
 Validity
 Not Before: Dec 22 02:12:28 2013 GMT
 Not After : Dec 21 02:12:28 2016 GMT
 Subject:
 countryName = AZ
 stateOrProvinceName = BAKU
 organizationName = DOMAIN
 organizationalUnitName = IT
 commonName = domain.az
 emailAddress = jamal.shahverdiyev@domain.az
X509v3 extensions:
 X509v3 Subject Key Identifier:
 7E:D5:18:9B:6C:14:35:4C:E1:A0:38:A9:33:3C:40:7F:EB:5E:9B:C8
 X509v3 Authority Key Identifier:
keyid:7E:D5:18:9B:6C:14:35:4C:E1:A0:38:A9:33:3C:40:7F:EB:5E:9B:C8

DirName:/C=AZ/ST=BAKU/O=DOMAIN/OU=IT/CN=domain.az/emailAddress=jamal.shahverdiyev@domain.az
serial:CE:2C:98:70:F5:62:E4:EB
```

```
X509v3 Basic Constraints:
 CA:TRUE
Certificate is to be certified until Dec 21 02:12:28 2016 GMT (1095 days)
Write out database with 1 new entries
```

SSL sertifikatlarını yaradaq

- Sertifikat müraciətlərini yaradaq

```
root@owncloud:/root/CA # ./CA.pl -newreq
Generating a 1024 bit RSA private key
.....+++++
.....+++++
writing new private key to 'newkey.pem'
Enter PEM pass phrase: Şifrlənmə parolunu daxil edirik.
Verifying - Enter PEM pass phrase: Şifrlənmə parolunu təkrar daxil edirik.

You are about to be asked to enter information that will be incorporated
into your certificate request.
What you are about to enter is what is called a Distinguished Name or a DN.
There are quite a few fields but you can leave some blank
For some fields there will be a default value,
If you enter '.', the field will be left blank.

Country Name (2 letter code) [AU]:AZ
State or Province Name (full name) [Some-State]:BAKU
Locality Name (eg, city) []:Xatai
Organization Name (eg, company) [Internet Widgits Pty Ltd]:DOMAIN
Organizational Unit Name (eg, section) []:IT
Common Name (e.g. server FQDN or YOUR name) []:client
Email Address []:client@domain.az

Please enter the following 'extra' attributes
to be sent with your certificate request
A challenge password []:
An optional company name []:
Request is in newreq.pem, private key is in newkey.pem
```

- Müraciətləri imzalayaq ki, SSL sertifikatları generasiya edə bilək.

```
root@owncloud:/root/CA # ./CA.pl -sign
Using configuration from /etc/ssl/openssl.cnf
Enter pass phrase for ./demoCA/private/cakey.pem:
Check that the request matches the signature
Signature ok
Certificate Details:
 Serial Number:
 ce:2c:98:70:f5:62:e4:ec
 Validity
 Not Before: Dec 22 02:20:17 2013 GMT
 Not After : Dec 22 02:20:17 2014 GMT
 Subject:
```

```

countryName = AZ
stateOrProvinceName = BAKU
localityName = Xatai
organizationName = DOMAIN
organizationalUnitName = IT
commonName = client
emailAddress = client@domain.az

X509v3 extensions:
X509v3 Basic Constraints:
 CA:FALSE
Netscape Comment:
 OpenSSL Generated Certificate
X509v3 Subject Key Identifier:
 EB:85:67:45:EC:31:DF:BA:63:6E:8A:54:DE:A5:0B:3F:D9:34:83:4D
X509v3 Authority Key Identifier:

keyid:7E:D5:18:9B:6C:14:35:4C:E1:A0:38:A9:33:3C:40:7F:EB:5E:9B:C8

Certificate is to be certified until Dec 22 02:20:17 2014 GMT (365 days)
Sign the certificate? [y/n]:y

1 out of 1 certificate requests certified, commit? [y/n]y
Write out database with 1 new entries
Data Base Updated
Signed certificate is in newcert.pem

• Yeni generasiya edilmiş sertifikatı, açar və müraciətin yerini dəyişək.
root@owncloud:/root/CA # mkdir someone ; mv new*.* ./someone/
```

pkcs12 SSL sertifikatlarını yaradaq.

```

root@owncloud:/root/CA # openssl pkcs12 -export -in newcert.pem -
inkey newkey.pem -out certificate.p12
Enter pass phrase for newkey.pem: PEM açarın parolunu daxil edirik
Enter Export Password: Çıxış P12 parolunu daxil edirik
Verifying - Enter Export Password: Çıxış P12 parolunu təkrar daxil edirik
```

Digər PKI əməliyyatları

Inamlı root CA SSL sertifikatlarını import edirik.

Burda OpenSSL sertifikatının hash faylinin necə yaradılması və hash faylin sertifikata necə symlink edilməsi açıqlanır.

- 1. Script-i **certlink.sh** adı ilə **/etc/ssl/certs** ünvanına nüsxələyin.

```
mkdir /etc/ssl/certs # Qovluğu yaradaq
```

```

ee /etc/ssl/certs/certlink.sh # Fayla aşağıdakı məzmunu əlavə
 # edirik.

#!/bin/sh
#
usage: certlink.sh filename [filename ...]

for CERTFILE in $*; do
 # make sure file exists and is a valid cert
 test -f "$CERTFILE" || continue
 HASH=$(openssl x509 -noout -hash -in "$CERTFILE")
 test -n "$HASH" || continue

 # use lowest available iterator for symlink
 for ITER in 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9; do
 test -f "${HASH}.${ITER}" && continue
 ln -s "$CERTFILE" "${HASH}.${ITER}"

 test -L "${HASH}.${ITER}" && break
 done
done

```

- 2. Script işə salaq.

```
certlink.sh filename
```

filename yazılan yerdə **root(.pem)** CA SSL sertifikatdır.

```
root@owncloud:/root/CA/someone # ./certlink.sh newcert.pem
```

```
Client sertifikatının içindən CA sertifikatı(PEM-ə) açaq.
root@owncloud:/root/CA/someone # openssl pkcs12 -in certificate.p12 -out
cacert.pem -cacerts -nokeys
```

Enter Import Password: **Giriş şifrəsini daxil edirik**
 MAC verified OK

```
(.pem) key faylini və sertifikatı, clientin .p12 sertifikatından export edək:
root@owncloud:/root/CA/someone # openssl pkcs12 -in certificate.p12 -out
certificate-cert.pem -clcerts -nokeys
```

Enter Import Password:
 MAC verified OK

```
root@owncloud:/root/CA/someone # openssl pkcs12 -in certificate.p12 -out
example-key.pem -nocerts
```

Enter Import Password: **Giriş şifrəsini daxil exirik**
 MAC verified OK

Enter PEM pass phrase: **Yeni PEM şifrəsini daxil edirik**
 Verifying - Enter PEM pass phrase: **Yeni PEM şifrəsini təkrar daxil edirik**

p7b (Windows-da generasiya edilmiş CA Sertifikatlar)-dan CA sertifikatı-in .pem-ə açılması:

```
sopenssl pkcs7 -in certnew.p7b -out cacert.pem -inform DER -text -
print_certs
```

OpenSSL imzalama və şifrələmə

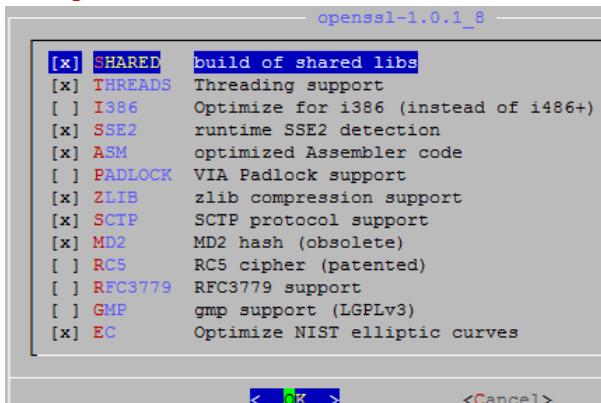
OpenSSL – SSL/TLS-lə işləmək üçün, açıq mənbə kodlu kriptoqrafiya paketidir. RSA, DH, DSA və X.509 sertifikatları açarlarını yaratmağa, onları imzalamağa, CSR-ı və CRT-ni formalasdırmağa imkan yaradır. Həmçinin məlumatların şifrlənməsinin və SSL/TLS qoşulmalarının yoxlanmasının imkanı var.

UNIX/Linux (Solaris/OpenSolaris daxil olmaqla, Linux, Mac OS X, QNX4 [4], QNX6 və açıq mənbə koduyla BSD-in dörd əməliyyat sistemi) tipli əksər əməliyyat sistemləri üçün mövcuddur, həmçinin OpenVMS və Microsoft Windows üçün mövcuddur.

OpenSSL SSLeay-a əsaslandırılırlaraq, Erik Yanq(Eric A. Young) və Tim Hudson(Tim Hudson) tərəfindən yazılmışdır hansı ki, 1998-ci ilin dekabrında **RSA Security** layihəsinin üzərində işləməyə başladıqda OpenSSL üzərində olan işin qeyri-rəsmi olaraq bitməsini elan etmişlər.

Once OpenSSL-i FreeBSD 9.2 x64 maşınımıza yükləyək.

```
cd /usr/ports/security/openssl # Portuna daxil oluruq
make config # Lazımi modulları seçirik.
```



```
make install # Paketimizi yükləyirik
```

Açar cütlüyünü generasiya edək.

Açar cütlüyünün generasiya edilməsi çox asandır ancaq, öncə onun necə işlədiyini açıqlayaq. Öncə private açarınızı generasiya edəcəyik hansı ki, heç vaxt heç kəsə verməyəcəksiniz. Bu private açarı başlangıç riyazi hesablmaları istifadə edərək generasiya edilir. Private key vasitəsilə public key generasiya edilir. Bu açarı siz hamı ilə böülüşməlisiniz ancaq, sizin Public Key Infrastructure-nuz olmadığına görə siz, bu açarı ehtiyatla yayımlamalısınız.

Siz öz **Private** açarınız ilə nə isə şifrələyəndə, yalnız ona uyğun olan **PUBLIC** açarı onu deşifrə edə bilər. Bu o deməkdir ki, siz öz **PRIVATE** açarınız ilə nəsə şifrələyəndən sonra informasiya ötürdüyünüz şəxsə sizin verdiyiniz **PUBLIC** açar olarsa, onu deşifrə edib açıb oxuya bilər. Uyğun olaraq sizin **PUBLIC** açar ilə şifrlənmiş məlumat da, yalnız sizin **PRIVATE** açar ilə deşifrə edilə bilər. Bu o deməkdir ki, əgər kimsə öz mail-ni sizin **PUBLIC** açar ilə şifrləyərsə, yalnız siz bunu oxuya bilərsiniz(Ona görə ki, **PRIVATE** açar yalnız sizin özünüzdə olur).

PRIVATE açarı generasiya edək.

```
root@owncloud:/root/folder # openssl genrsa -aes256 -out priv.pem
Generating RSA private key, 512 bit long modulus
.....+++++
.e is 65537 (0x10001)
Enter pass phrase for priv.pem: PAROL
Verifying - Enter pass phrase for priv.pem: PAROL
```

Sizdən şifrə soruşulacaq. Bu şifrə sizin PRIVATE açar faylinizi təhlükəsiz eləmək üçün istifadə edilir və buna görə də siz açarın istifadə edilməsi üçün şifrə daxil etməlisiniz. Indi isə biz uyğun olan PUBLIC açarı generasiya edək.

```
root@owncloud:/root/folder # openssl rsa -in priv.pem -out public.pem -
outform PEM -pubout
Enter pass phrase for priv.pem:
writing RSA key
```

Əgər siz yerləşdiyiniz qovluğun daxilində **ls** əmrini daxil eləsəniz görəcəksiniz ki, orda **priv.pem** və **public.pem** açar cütlüyü mövcuddur. Gəlin içində müəyyən məlumat olan fayl yaradaq.

```
root@owncloud:/root/folder # echo "this is secret" > file.txt
```

İndi isə **PUBLIC** açarınız ilə faylı şifrləleyək və şifrlənmiş mətni **file.txt.enc** adlı fayla ötürək.

```
root@owncloud:/root/folder # openssl rsautl -inkey public.pem -pubin -encrypt
-in file.txt > file.txt.enc
```

Bu faylda artıq oxuna bilməyən şifrlənmiş məlumat olmalıdır. Əgər biz indi həmin məlumatı **PRIVATE** açarımız ilə açsaq, oxunulacaq şəkildə normal məlumatı görəcəyik.

```
root@owncloud:/root/folder # openssl rsautl -inkey priv.pem -decrypt -in
file.txt.enc
```

Hər şey işləyir, artıq bizim inamlı olan şəxslərimizə PUBLIC açarı verə bilərik. Onlar şifrlədiyi istənilən məlumatı yalnız biz özümüz deşifrə edə biləcəyik. Orda digər nə isə varmı ki, biz **PRIVATE** açarı istifadə edə bilək? Bəli imzalanma. Siz hansısa foruma mesaj yerləşdirirsinizsə, faktiki olaraq siz onu imzalaya bilərsiniz. Bu '**Bəli bu həqiqətəndə, mənəm**' deməkdir. Yəni mən bunu yazan şəxsəm. **PRIVATE** açar şifrləyə biləcəyi simvol uzunluğuna məhdudiyyət var. Ona görədə biz önce **sha1** hash-ni fayla istifadə edəcəyik və sonra həmin hash-i faylin yerinə şifrləyəcəyik. Artıq forumda post yazmaq istəyən istifadəçi sha1 ilə bu imzani yoxlayır, imzani deşifrə edir və onların uyğun olmasını yoxlayır.

```
root@owncloud:/root/folder # openssl dgst -sha1 -sign priv.pem file.txt >
file.txt.sig
```

Enter pass phrase for priv.pem: **ŞİFRƏLƏNMƏ parolunu daxil edirik**

```
root@owncloud:/root/folder # openssl dgst -sha1 -verify public.pem -signature
file.txt.sig file.txt
Verified OK
```

Sonuncu əmrden sonra siz "**Verified OK**" görməlisiniz. Artıq siz böyük faylı şifrləmək istəyirsinizsə, bunu simmetrik açar ilə etməlisiniz və sonra həmin faylı simmetrik açar ilə şifrləməlisiniz. Biz bunu aşağıdakı kimi edəcəyik (Aşağıdakı əmrlər **BASH SHELL** mühitindədir):

```
[root@owncloud ~/folder]# MYKEY="" ; for((a=1;a<=100;a++)) do
MYKEY=$MYKEY$RANDOM ; done ; echo $MYKEY > file.txt.symkey ; MYKEY=""

[root@owncloud ~/folder]# openssl des3 -e -kfile file.txt.symkey -in file.txt
-out file.txt.symenc

[root@owncloud ~/folder]# openssl des3 -d -kfile file.txt.symkey -in
file.txt.symenc
this is secret
```

Yuxarıda biz təsadüfi açar generasiya elədik və çıxışını **file.txt.symkey** faylına yazdıq. Ardınca **file.txt** faylini **file.txt.symkey** (açar kimi istifadə elədik) faylı ilə şifrlədik və çıxışını **file.txt.symenc** faylına yazdıq. Sonra **file.txt.symenc** faylini, **file.txt.symkey** faylı ilə açar kimi istifadə edib deşifrə elədik və çıxışı ekrana çap elədik.

Kimsə bunu realliqda istifadə edirmi?

Bəli. Hər kəs bunun müəyyən bir versiyasını istifadə edir. HTTPS-lə olan sayta daxil olduqda nə baş verir? Adı halda HTTPS aktiv olan sayta daxil olduqda nə baş verir? Gəlin açıqlayaq:

1. Server size öz **PUBLIC** açarını yollayır. Bu sertifikat **ca1.random.com Certificate Authority** tərəfindən imzalanmışdır. **ca1.random.com** sertifikatı isə **VeriSign CA** tərəfindən imzalanmışdır. Sizin browser VeriSign CA-yə inanır və buna görə də, siz qəbul elədiyiniz sertifikatı etibarlı sayır.
2. Sizin browser təsadufi sessiya açarı generasiya edir (Bizim **MYKEY**-ə oxşar bir şey).
3. Sizin browser şifrləmə açarı kimi, saytdan gələn **PUBLIC** sertifikatı istifadə edir və şifrlənmiş mətni serverə yollayır.
4. Server isə öz **PRIVATE** açarını istifadə edir ki, session açarı və cavabları **decrypt** eləsin. Həmçinin verdiyi cavabları həmin sessiya açarı ilə şifrləyir.
5. Sizin browser və server artıq birlikdə təsadüfi session açarı istifadə edirlər və etibarlı əlaqə qururlar.

OpenSSL OCSP Responder

OCSP Responder - CA sertifikatın generasiya elədiyi sertifikatların köhnəlmış üsul, CRL ilə yoxlanışın üstələdiyi yeni üsuldur. **Online Certificate Status Protocol** sayesində biz müştərilərin sertifikatlarının onlayn yoxlanışını təmin edə bilərik. Hal-hazırda biz bu işi OpenSSL vasitəsilə FreeBSD9.2 x64 həm server və həm də client maşını olaraq istifadə edəcəyik.

```
cd /usr/ports/security/openssl/ # OpenSSL-i portlardan yükleyirik
make config # Lazımi modulları seçirik
```

```
make install # Yükleyirik
```

Ən başda olaraq qeyd edək ki, bizim server maşınızmda istifadə etdiyimiz **easy-rsa** scriptlərimiz OpenSSL üçün quraşdırma faylı olaraq özündə olan **openssl-0.9.8.cnf** versiyasını susmaya görə istifadə edir.

Client-imiz isə misal üçün FreeBSD maşında bunun üçün susmaya görə olan `/etc/ssh/openssl.cnf` faylından istifadə edir. Bunun üçün client-in `/etc/ssh/openssl.cnf` faylında olan `[ usr_cert ]` başlığına aşağıdakı sətiri əlavə edirik və faylı yadda saxlayıb çıxırıq.

authorityInfoAccess = OCSP;URI: http://192.168.214.131:8888

Server maşına ilk olaraq **easy-rsa** scriptlərini CA üçün seçdiyimiz ünvana nüsxələyirik. Misal üçün **/root/certificates/** ünvaniına.

```
cp -R /usr/local/share/easy-rsa/* /root/certificates
```

bash # Sonra ise BASH shell-inde kecid edirik

```
source ./vars # Susmaya göre olan sertifikat dəyişənlərini elan edirik
```

```
./clean-all # Susmaya görə olan açarları təmizləyirik.
```

```
KEY_SIZE=4096 ./build-ca --pass # Sonra 4096 bitlik şifrləli CA server
yaratırıq
```

Generating a 4096 bit RSA private key

.....

.....++

writing new private key to 'ca.key'

Enter PEM pass phrase: **CA-Şifreşti**

Verifying - Enter PEM pass phrase: **CA-Şifreşti**

— — — —

You are about to be asked to enter information that will be incorporated into your certificate request.

What you are about to enter is what is called a Distinguished Name or a DN.
 There are quite a few fields but you can leave some blank
 For some fields there will be a default value,
 If you enter '.', the field will be left blank.

```
Country Name (2 letter code) [US]:AZ
State or Province Name (full name) [CA]:BAKU
Locality Name (eg, city) [SanFrancisco]:XATAI
Organization Name (eg, company) [Fort-Funston]:ITCom
Organizational Unit Name (eg, section) [changeme]:IT
Common Name (eg, your name or your server's hostname) [changeme]:responder
Name [changeme]:
Email Address [mail@host.domain]:ocspresponder@gmail.com
```

```
Ardında isə valid adlı həqiqətəndə aktiv olan sertifikat yaradırıq
[root@ocsp-responder ~/certificates]# ./build-key valid
Generating a 1024 bit RSA private key
.....+++++
.....+++++
writing new private key to 'valid.key'
```

You are about to be asked to enter information that will be incorporated into your certificate request.

What you are about to enter is what is called a Distinguished Name or a DN.
 There are quite a few fields but you can leave some blank
 For some fields there will be a default value,
 If you enter '.', the field will be left blank.

```
Country Name (2 letter code) [US]:AZ
State or Province Name (full name) [CA]:Baku
Locality Name (eg, city) [SanFrancisco]:Valley
Organization Name (eg, company) [Fort-Funston]:OPSO
Organizational Unit Name (eg, section) [changeme]:IT
Common Name (eg, your name or your server's hostname) [valid]:certchecker
Name [changeme]:
Email Address [mail@host.domain]:jamal.shahverdiyev@opensource.az
```

```
Please enter the following 'extra' attributes
to be sent with your certificate request
A challenge password []:
An optional company name []:
Using configuration from /root/certificates/openssl-0.9.8.cnf
Enter pass phrase for /root/certificates/keys/ca.key:
Check that the request matches the signature
Signature ok
The Subject's Distinguished Name is as follows
countryName :PRINTABLE:'AZ'
stateOrProvinceName :PRINTABLE:'Baku'
localityName :PRINTABLE:'Valley'
organizationName :PRINTABLE:'OpSO'
organizationalUnitName:PRINTABLE:'IT'
commonName :PRINTABLE:'certchecker'
name :PRINTABLE:'changeme'
emailAddress :IA5STRING:'jamal.shahverdiyev@opensource.az'
Certificate is to be certified until Mar 15 19:35:26 2024 GMT (3650 days)
Sign the certificate? [y/n]:y
```

```
1 out of 1 certificate requests certified, commit? [y/n]y
Write out database with 1 new entries
Data Base Updated
```

```
Həmçinin revoked adlı ancaq birazdan ləğv ediləcək sertifikat yaradırıq
[root@ocsp-responder ~/certificates]# ./build-key revoked
Generating a 1024 bit RSA private key
.....+++++
.....+++++
writing new private key to 'revoked.key'

You are about to be asked to enter information that will be incorporated
into your certificate request.
What you are about to enter is what is called a Distinguished Name or a DN.
There are quite a few fields but you can leave some blank
For some fields there will be a default value,
If you enter '.', the field will be left blank.

Country Name (2 letter code) [US]:AZ
State or Province Name (full name) [CA]:Baku
Locality Name (eg, city) [SanFrancisco]:Valley
Organization Name (eg, company) [Fort-Funston]:OPSO
Organizational Unit Name (eg, section) [changeme]:IT
Common Name (eg, your name or your server's hostname) [revoked] :
Name [changeme]:
Email Address [mail@host.domain]:revoked@opensource.az

Please enter the following 'extra' attributes
to be sent with your certificate request
A challenge password []:
An optional company name []:
Using configuration from /root/certificates/openssl-0.9.8.cnf
Enter pass phrase for /root/certificates/keys/ca.key: CA-nin şifrəsini daxil
edirik
Check that the request matches the signature
Signature ok
The Subject's Distinguished Name is as follows
countryName :PRINTABLE:'AZ'
stateOrProvinceName :PRINTABLE:'Baku'
localityName :PRINTABLE:'Valley'
organizationName :PRINTABLE:'OPSO'
organizationalUnitName:PRINTABLE:'IT'
commonName :PRINTABLE:'revoked'
name :PRINTABLE:'changeme'
emailAddress :IA5STRING:'revoked@opensource.az'
Certificate is to be certified until Mar 15 19:37:00 2024 GMT (3650 days)
Sign the certificate? [y/n]:y

1 out of 1 certificate requests certified, commit? [y/n]y
Write out database with 1 new entries
Data Base Updated
```

```
revoked adlı sertifikatı ləğv edirik.
[root@ocsp-responder ~/certificates]# ./revoke-full revoked
```

```

Using configuration from /root/certificates/openssl-0.9.8.cnf
Enter pass phrase for /root/certificates/keys/ca.key:
Revoking Certificate 02.
Data Base Updated
Using configuration from /root/certificates/openssl-0.9.8.cnf
Enter pass phrase for /root/certificates/keys/ca.key:
revoked.crt:
/C=AZ/ST=Baku/L=Valley/O=OPSO/OU=IT/CN=revoked/name=changeme/emailAddress=revoked@opensource.az
error 23 at 0 depth lookup:certificate revoked

Serveri işə salırıq ki, 8888-ci portda qulaq assın
[root@ocsp-responder ~/certificates]# openssl ocsp -index keys/index.txt -CA
keys/ca.crt -rsigner keys/ca.crt -rkey keys/ca.key -port 8888
Enter pass phrase for keys/ca.key: CA serverin şifrəsini daxil edirik
Waiting for OCSP client connections...

Valid sertifikatı yoxlamaq üçün ca.crt, valid.crt fayllarını client məşinin
root qovluğuna Upload edirik ki, yoxlanış edə bilsin.
root@ocsp-client:~ # openssl ocsp -CAfile ca.crt -issuer ca.crt -cert
valid.crt -url http://192.168.214.131:8888
Response verify OK
valid.crt: good
 This Update: Mar 18 21:18:19 2014 GMT

Sonra işə Revoke edilmiş sertifikati revoked.crt və CA sertifikatı ca.crt-ni
client məşinin root qovluğuna Upload edib yoxlayırıq.
root@ocsp-client:~ # openssl ocsp -CAfile ca.crt -issuer ca.crt -cert
revoked.crt -url http://192.168.214.131:8888
Response verify OK
revoked.crt: revoked
 This Update: Mar 18 20:28:19 2014 GMT
 Revocation Time: Mar 18 19:37:57 2014 GMT

```

BÖLÜM 16

Təhlükəsizlik kamera görüntülərinin qeydiyyatı

- NGINX və FFMPEG vasitəsilə kamera yayımının canlı izlənilməsi və köhnə yazılarına

Əgər şirkətinizin daxili kamera görüntüləri sistemi varsa, kameralar İP ilə işləyirse və standart RTSP protokolunu dəstekləyirse açıq qaynaqlı program təminatı vasitəsilə bu görüntü əldə oluna və ya canlı izlənilə bilər. Bu başlığımızda açıq qaynaqlı program təminatı FFMPEG və NGINX vasitəsilə bu işi yerinə yetirəcəyik.

NGINX və FFmpeg vasitəsilə kamera yayımının canlı izlənilməsi və köhnə yazılarına baxılması

FFmpeg-in FreeBSD 10.1 üzərində quraşdırılması və video/audio fayllarının formatlarının dəyişilməsinə aid misallar

FFmpeg — açıq mənbə kodlu kitabxanaların yığımıdır hansı ki, rəqəmsal audio və video yazılıarı yazmağa, konversiya etməyə və fərqli formatlarda ötürməyə imkan yaradır. Tərkibinə audio/video kodlaşdırma/dekodlaşdırma işini görən **libavcodec** kitabxanasını və mediakonteynerə multipleksləşmə/demultipleksləşmə libavformat daxil edir. Adı ekspert qrupu **MPEG** və FF-dən əsaslanır.

ffmpeg aşağıdakı komponentlərdən ibarətdir:

ffmpeg — Video faylin bir formatdan digər formata konvertasiya edilməsi üçün CLI utilitiidir. Onun köməyiylə həmçinin TV-kartdan real vaxtda videonu tutmaq olar.

ffserver — HTTP (RTSP hal-hazırda işlənir) video üçün axın və ya radiooverilişlər serveri.

ffplay — SDL və FFmpeg kitabxanalarına əsaslanan sadə mediaplayer.

libavcodec — Bütün audio/video kodekləri olan kitabxanadır. Kodeklərin əksəriyyəti ən yaxşı məhsuldarlıq təminatı üçün "sifirdan" hazırlanmışdır.

libavformat — müxtəlif audio,video formatlar üçün multipleksorlar və demultipleksorların kitabxanasıdır.

libavutil — ffmpeg-in müxtəlif komponentləri üçün standart ümumi alt programlarla köməkçi kitabxanadır. Tərkibinə Adler-32, CRC, MD5, SHA1, LZO-dekompressor, Base64 - şifrləyici/dekoder, DES - şifrləyici/şifraçan, RC4 - şifrləyici/şifraçan və AES - şifrləyici/şifraçan daxil edir.

libpostproc — videonun emalının standart alt programlarının kitabxanasıdır.

libswscale — videonun böyüdülməsi üçün kitabxanadır.

libavfilter — vhook əvəzinədir, hansı ki, dekoder və koder arasında video axının dəyişdirilməsinə şərait yaradır.

RTSP — Real Time Streaming Protocol axın protokolu, 1998-ci ildə IETF hazırlanmış və RFC 2326-da təsvir edilmişdir. Tətbiqi protokoldur, multimedia ilə işləyən sistemlərdə məlumat axının idarə edilməsinin istifadəsi üçün nəzərdə tutulmuşdur. Sayəsində **"Start"** **"Stop"** kimi əmrlərin isitfadəsi həmçinin serverdə yerləşdirilmiş fayllara vaxt üzrə girişə şərait yaradılır.

RTMP — Real Time Messaging Protocol axın məlumatların ötürülməsi üçün üstün sayılan protokoldur. Əsasən internet vasitəsilə veb-kameralardan video və audio axınların ötürülməsi üçün istifadə olunur.

# portsnap fetch extract update	=> Portları yeniləyirik
# cd /usr/ports/multimedia/ffmpeg	=> Qovluğa daxil oluruq
# make config	=> Aşağıdakı kimi quraşdırırıq

```
ffmpeg-2.8.6_5,1
x [] AACPLUS AAC support via libaacplus
x [] ALSA ALSA audio architecture support
x [] AMR_NB AMR Narrow Band audio support (opencore)
x [] AMR_WB AMR Wide Band audio support (opencore)
x [] ASS Subtitles rendering via libass
x [] CDIO Audio CD grabbing with libcdio
x [] CELT CELT audio codec support
x [x] DEBUG Build with debugging support
x [x] DOCS Build and/or install documentation
x [] FAAC FAAC AAC encoder support
x [x] FDK_AAC AAC audio encoding via Fraunhofer FDK
x [x] FFSERVER Build and install ffserver
x [x] FONTCONFIG X11 font configuration support
x [x] FREETYPE TrueType font rendering support
x [x] FREI0R Frei0r video plugins support
x [] GSM GSM codec support
x [x] ICONV Encoding conversion support via iconv
x [] JACK JACK audio server support
x [x] LAME LAME MP3 audio encoder support
x [] LIBBLURAY Blu-ray discs support via libbluray
x [] LIBV4L Video for Linux support
x [] MODPLUG ModPlug decoder support
x [] OPENAL Audio support via OpenAL
x [x] OPENCV Computer Vision support via OpenCV
x [] OPENJPEG Enhanced JPEG graphics support
x [] OPTIMIZED_CFLAGS Use extra compiler optimizations
x [] OPUS Opus audio codec support
x [] PULSEAUDIO PulseAudio sound server support
x [] RTMP RTMP protocol support via librtmp
x [x] SCHROEDINGER Dirac video codec support via libschroedinger
x [] SDL Simple Direct Media Layer support
x [] SPEEX Speex audio format support
x [x] THEORA Ogg Theora video codec support
x [] VAAPI VA API (GPU video acceleration) support
x [] VDPAU VDPAU (GPU video acceleration) support
x [x] VORBIS Ogg Vorbis audio codec support
x [] VO_AACENC AAC audio encoding via vo-aacenc
x [] VO_AMRWBENC AMR Wide Band encoding via vo-amrwrbenc
x [x] VPX VP8/VP9 video codec support
x [] X11GRAB Enable x11 grabbing
x [x] X264 H.264 video codec support via x264
x [] X265 H.265 video codec support via x265
x [x] XVID Xvid MPEG-4 video codec support
xqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqq SSL protocol support qqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqq
x (*) GNUTLS SSL/TLS support via GnuTLS
x () OPENSSL SSL/TLS support via OpenSSL
```

FFMPEG-in dəstəklədiyi video və audio kodek-lərin siyahısını aşağıdakı əmrlə görə bilərik
ffmpeg -codecs

```
rmpeg -codecs
```

FFMPEG-in dəstəklədiyi video və audio format-ların siyahısını aşağıdakı əmrlə görə bilərik

```
ffmpeg -formats
```

Bir video formatını (misalçün .MP4) digər bir formata (.AVI) aşağıdakı misaldakı kimi dəyişə bilərik

```
ffmpeg -i test.mp4 test.avi
```

Hər hansı bir səsli video-dan səsi ayrıca .mp3 formatında çıxaraq:

```
ffmpeg -i test.avi -vn -ar 44100 -ac 2 -
-i - girişdə istifadə ediləcək faylin adı
-vn - video yazmaq işini dayandır
-ar - audio nüsxənin frekansını təyin elə
-ac - audio kanalın nömrəsini təyin elə
-f - çıxış faylinin formatını təyin elə
```

.WAV faylinin .mp3 formatina cevrilmesi

```
ffmpeg -i test.wav -vn -ar 44100 -ac 2 -f mp3 test.mp3
```

```
ffmp4 -i test.avi -ab 56 -ar 44100 -b 200 -r 15 -s 320x240 -f flv test.flv
```

- r - giriş/çıkış fayalarının bir saniyedəki kadrın sayını təyin edir
- s - çıkış faylinin ekran ölçüsünü təyin edir

Və s.

openRTSP və FFMPEG vasitəsi ilə İP kamerasdan canlı görüntünün saxlanması

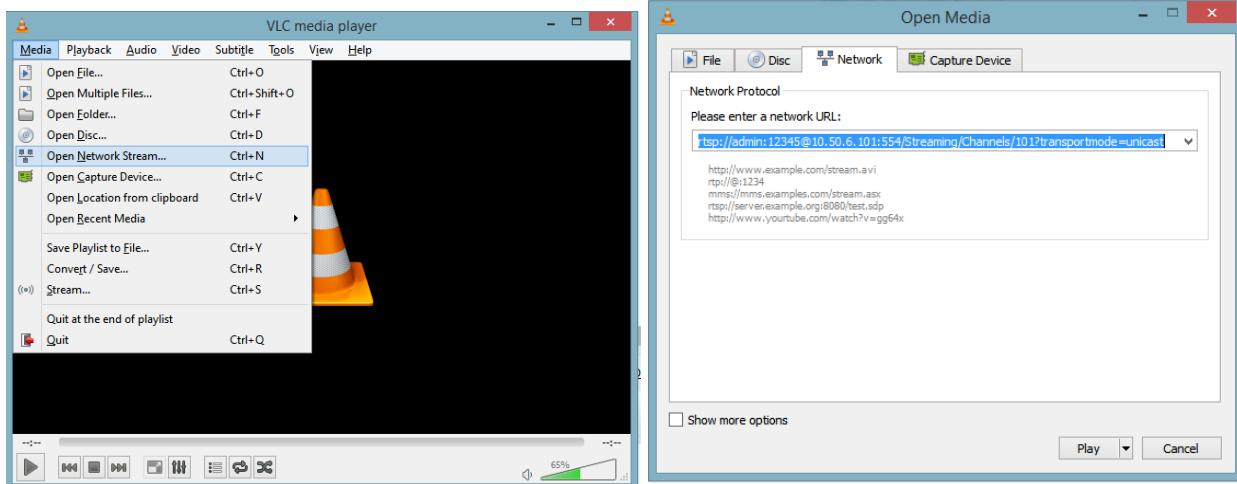
RTSP protokolu vasitəsi ilə VLC player-də hər hansı bir İP kamerasının görüntüsünə baxmaq

Windows maşınımıza **VLC player** yükleyirik və şəbəkisində girişimiz olduğumuz bir İP kamerasının sənədlərindən RTSP URL-lərinə baxırıq.

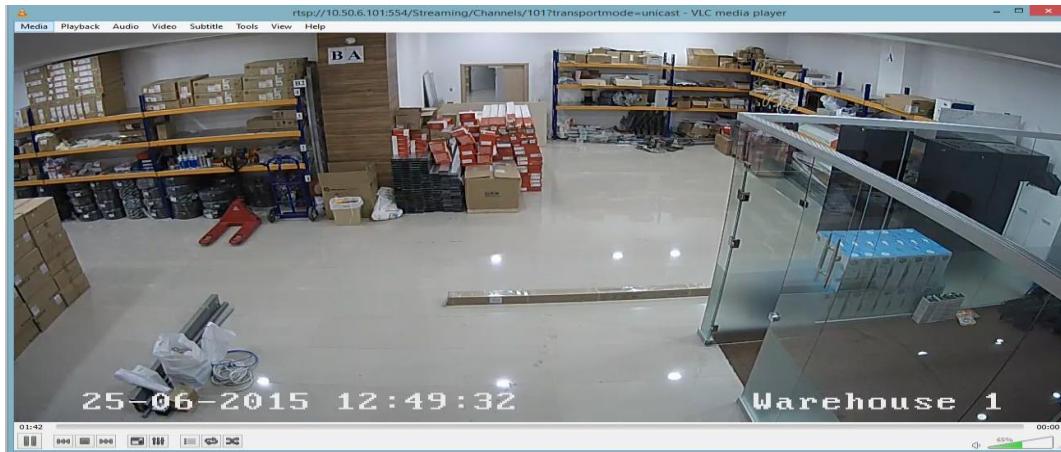
Misal üçün biz şəbəkəmizdə ip ünvanı "10.50.6.101", istifadəçi adı "admin" və şifrəsi "12345" olan bir Hikvision İP kamerasının RTSP ilə canlı görüntüsünə baxacayıq. Hikvision İP kameralarının rəsmi sənədindən təyin etdim ki, rtsp url aşağıdakı kimi olmalıdır.

rtsp://admin:12345@10.50.6.101:554/Streaming/Channels/101?transportmode=unicast

VLC media playeri açıb **Media->Open Network Stream** edib URL-ni daxil edib Play düyməsini sıxırıq.

Və nəticəni gördükdən sonra əmin oluruq ki, RTSP URL işləyir.

Sonra FREEBSD maşınımıza qayıdırırıq.

```
cd /usr/ports/net/liveMedia => qovluğa daxil oluruq
make install clean => OpenRTSP-ni (LiveMedia) portlardan
yükleyirik
rehash => Binar fayllarını yenileyirik
```

Sonra aşağıdakı əmrlə bu kamerasından 1 dəqiqəlik görüntünü .avi formatında freebsd maşınımıza yazaq:

```
openRTSP -v -t -d 60s
"rtsp://admin:12345@10.50.6.101:554/Streaming/Channels/101?transportmode=unicast" | ffmpeg -i - -y -r 20 -b 1000k -vcodec h264 -f avi test.avi
```

openRTSP

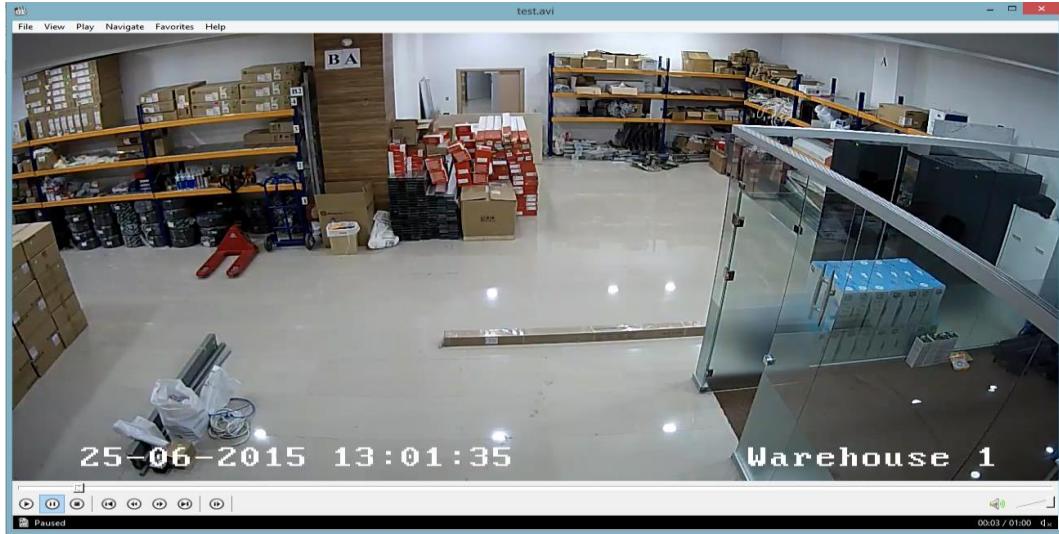
- v - Yalnız video yayımı oxut
- t - RTP/RSTP yayımını TCP üzərindən oxut (susmaya görə UDP olur)
- d - Yayımı oxutma müddəti təyin et

ffmpeg

- y - Çıxış faylinin soruşmadan üzərinə yaz
- vcodec - çıxış faylinin video kodekini təyin et

Kamera görüntüsünün yazılımı bitdikdən sonra "**winscp.exe**" vasitəsi ilə "**test.avi**" faylini windows maşınımıza atıb windows player-də oxudub test edə bilərik.

Aşağıdakı şəkildən bu nümunənin nəticəsini görə bilərsiniz.

FFserver vasitəsilə video fayllarının və kameraldan canlı yayımın web səhifəyə ötürülməsi

Sesli video faylin flv formatında web səhifəyə ötürülməsi

FFserver FFMPEG distributivinin bir hissəsi olduğu üçün FFmpeg paketi yüklenindikdə FFserver servisi də hazır vəziyyətdə olur.

```
cd /usr/local/etc/ => FFserver quraşdırma faylinin yerləşdiyi
 qovluğuna daxil oluruq
ee ffserver.conf => Quraşdırma faylini açıb aşağıdakı kimi
 dəyişikliklər edirik
```

```
Port 8090 # FFserver-in qulaq asdığını portu təyin edir
BindAddress 0.0.0.0 # Hansı interfeys ip-de qulaq asdığını təyin edir
MaxHTTPConnections 2000 # En çox ne qeder HTTP qoşulma ola bilər
MaxClients 1000 # En çox ne qədər istifadəçi qoşula bilər
MaxBandwidth 20480 # İstifadəçiyə video yayımı zamanı ən çox izin
 verdiyin #sürət (kbit/s)
CustomLog /var/log/ffserver.log # Jurnal faylinin ünvani

<Feed feed1 ffm> # Hər bir mənbə yayım üçün təyin olunmuş ana yayım
File /tmp/feed1 ffm # Ana yayımın yerləşdiyi ünvani
FileMaxSize 500M # Ana yayımın fayl ölçüsünə qoyulmuş limit
</Feed> # Ana yayımı sonlandırmaq üçün istifadə olunur

<Stream video.flv> # İstifadəçilərə nümayiş olunan son yayım
Format flv # son yayımın formatı
Feed feed1 ffm # Hansı ana yayıma aid olduğu qeyd olunur (mənbənin
 # təyini)
VideoCodec libx264 # Son video yayımın kodekini təyin edir
VideoFrameRate 30 # Son video yayımın bir saniyəsində olan kadrların sayı
VideoBitRate 800 # Son video yayımın bit reytini (kb/s) təyin edir
VideoSize 720x576 # Son video yayımın ekran ölçülərini təyin edir
```

```

aşağıdakı "AVoption" dəyişənləri birbaşa libavformat, libavdevice və
libavcodec kitabxanaları ilə əlaqəlidir və 2 cür mövcuddurlar,
Generic (hər bir kodek üçün istifadə oluna bilən) və Private (yalnız xas
olduqları kodek üçün istifadə oluna bilən).
AVOptionVideo crf 23
AVOptionVideo preset medium
AVOptionVideo me_range 16
AVOptionVideo qdiff 4
AVOptionVideo qmin 10
AVOptionVideo qmax 51
AVOptionVideo flags +global_header

AudioCodec aac # Ses kodekini təyin edir
Strict -2 # Eksperimental kodekləri məcbur işə
 # salmaq üçün istifadə olunur
AudioBitRate 128 # Səs kodekinin bit reytini (kb/s) təyin edir
AudioChannels 2 # Yayım zamanı səs kanallarının sayını təyin edir
AVOptionAudio flags +global_header

</Stream> # Yayımı sonlandırmaq üçün istifadə olunur

<Stream index.html> # Index səhifəsini təyin edir
Format status # Index səhifəsində bizi yayımlar barədə məlumat
verir # Yayımı sonlandırmaq üçün istifadə olunur

```

```

ee /etc/rc.conf => Startup faylına ffserverin avtomatik işə düşməsi
 üçün aşağıdakı sətiri əlavə edirik
ffserver_enable="YES"

```

```
service ffserver start => Ffserveri işə salırıq
```

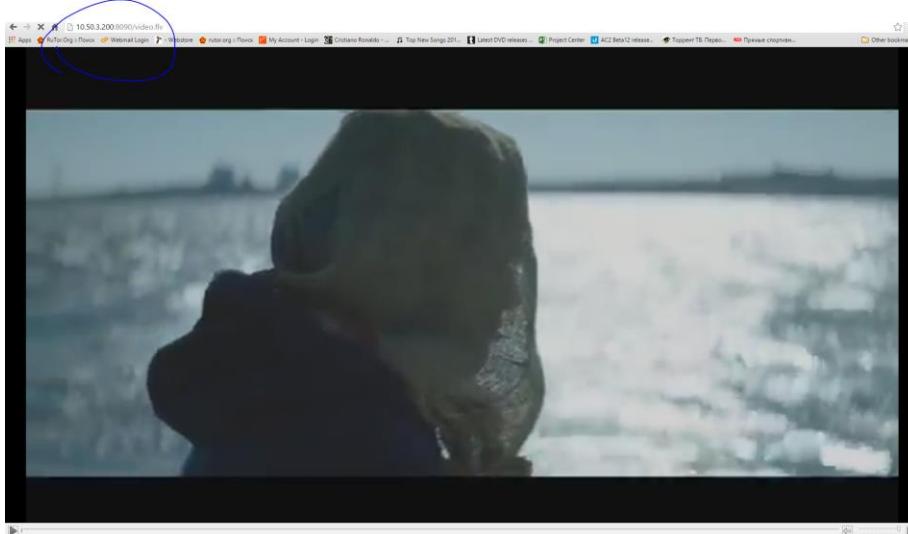
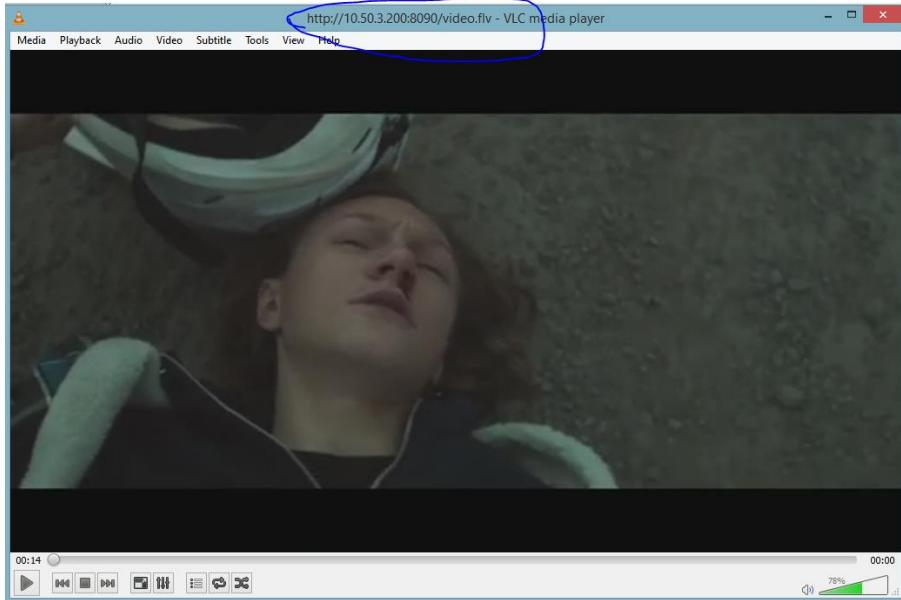
FFserverin jurnallarına quraşdırma faylında qeyd etdiyimiz
 "/var/log/ffserver.log" faylından baxa bilərsiniz.

```
root@live:~ # tail -f /var/log/ffserver.log
Mon Jun 29 15:22:39 2015 FFserver started.
```

İndi işə FFserver-ə bir video faylını ötürək

```
ffmpeg -i /root/test.video/team.mp4 http://localhost:8090/feed1 ffm
```

Sonra işə istər uyğun kodekiniz varsa web browser-imizdə, istərsə də VLC player-imizdə <http://ffserver.ip.add.ress:8090/video.flv> linkini yazıb videomuzun yayınına baxa bilərik.

Budur, hər şey işlək vəziyyətdədir. **ffserver.conf** quraşdırma faylimızın sonuna əlavə etdiyimiz hissə bizim üçün yayımlarımız barədə status indeks səhifəsi yaradır.

```
</Stream>
<Stream index.html>
Format status
</Stream>
```

Siz web səhifənizdən <http://ffserver.ip.add.ress:8090/> yığış daxil olsanız, aşağıdakı kimi bir səhifə görəcəksiniz. Yayımlarınıza burdan da daxil ola bilərsiniz.

← → C ⌂ 10.50.3.200:8090
 Apps RuTor.Org :: Пoиск Webmail Login - Webstore rutor.org :: Пoиск My Account - Login Cristiano Ronaldo - ...

ffserver Status

Available Streams

Path	Served	Format	Bit rate	Video	Audio	Feed	
	Conns	bytes	kbits/s	kbits/s	Codec	kbits/s	Codec
video.flv	4	372M	flv	928	800 libx264	128 libfdk_aac	feed1 ffm
index.html	3	3405	-	-	-	-	-

Feed feed1.ffm

Stream	type	kbits/s	codec	Parameters
0	audio	128	libfdk_aac	2 channel(s), 44100 Hz
1	video	800	libx264	720x576, q=10-51, fps=23

Connection Status

Number of connections: 1 / 1000
Bandwidth in use: 0k / 20480k
File IP Proto State Target bits/sec Actual bits/sec Bytes transferred
1 index.html 10.50.10.59 HTTP/1.1 HTTP_WAIT_REQUEST 0 0 0

Generated at Mon Jun 29 23:28:08 2015

İndi isə kamera yayımını **ffserver** serverinə ötürək. 2-ci bir "Feed" yaradaq, həm videomuzu, həm də kamera yayımımızı serverimizə ötürək.

Bunun üçün eyni quraşdırma faylinə aşağıdakı sətrləri **əlavə edirik**. Köhnə dəyişikliklərimiz olduğu kimi qalır.

```
ee /usr/local/etc/ffserver.conf
```

=> quraşdırma faylimizə daxil olub
Aşağıdakı **qırmızı** rəngli sətrləri
əlavə edirik.

```
Port 8090
BindAddress 0.0.0.0
MaxHTTPConnections 2000
MaxClients 1000
MaxBandwidth 20480
CustomLog /var/log/ffserver.log

<Feed feed1.ffm>
File /tmp/feed1.ffm
FileMaxSize 500M
</Feed>

<Stream video.flv>
Format flv
Feed feed1.ffm
VideoCodec libx264
```

```

VideoFrameRate 30
VideoBitRate 800
VideoSize 720x576
AVOptionVideo crf 23
AVOptionVideo preset medium
AVOptionVideo me_range 16
AVOptionVideo qdiff 4
AVOptionVideo qmin 10
AVOptionVideo qmax 51
AVOptionVideo flags +global_header
AudioCodec aac
Strict -2
AudioBitRate 128
AudioChannels 2
AudioSampleRate 44100
AVOptionAudio flags +global_header
</Stream>

İkinci bir ana yayım yaratırıq
<Feed feed2 ffm>
File /tmp/feed2 ffm
FileMaxSize 500M
</Feed>

Yeni bir yayım yaratırıq ve onu ikinci ana yayıma təyin edirik
<Stream camera.flv>
Format flv
Feed feed2 ffm
VideoCodec libx264
VideoFrameRate 25
VideoBitRate 800
VideoSize 1280x720
AVOptionVideo crf 23
AVOptionVideo preset medium
AVOptionVideo me_range 16
AVOptionVideo qdiff 4
AVOptionVideo qmin 10
AVOptionVideo qmax 51
AVOptionVideo flags +global_header
NoAudio
</Stream>

<Stream index.html>
Format status
</Stream>

```

service ffserver restart => Ffserver servisini yenidən işə salırıq

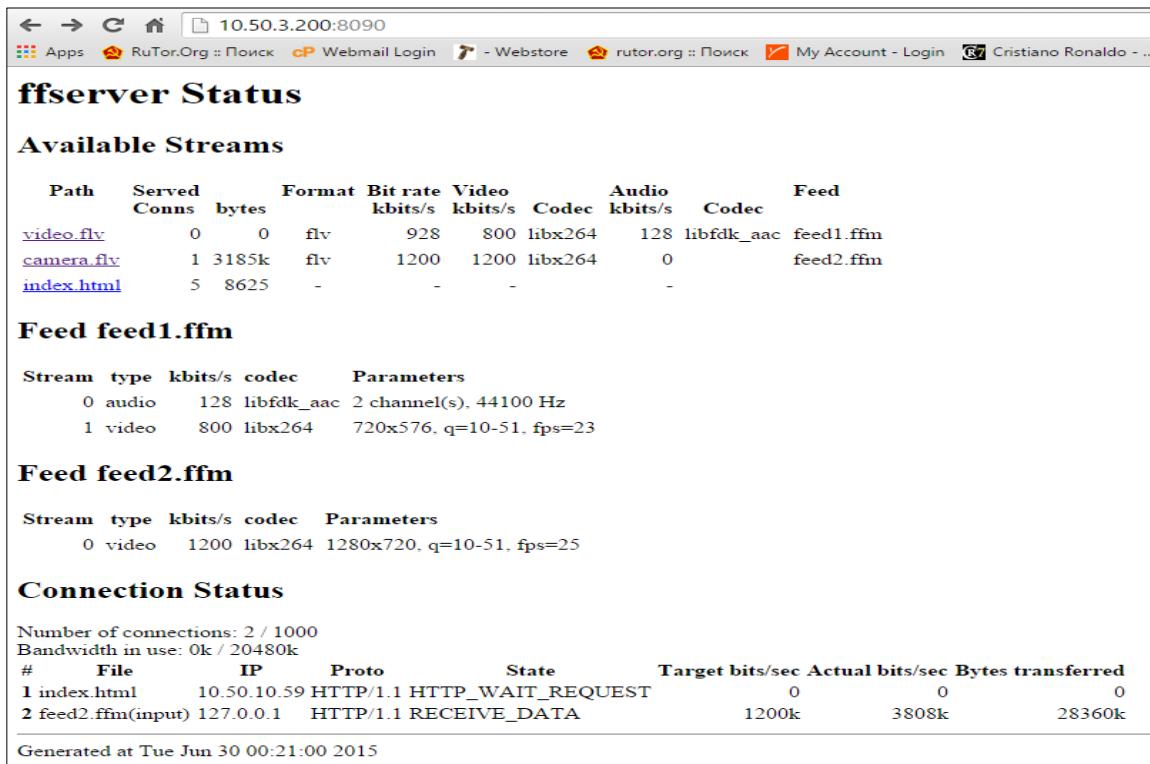
Sonra maşınımızda video faylını ötürmək üçün yenə də aşağıdakı əmri daxil edirik:

ffmpeg -i /root/test.video/team.mp4 <http://localhost:8090/feed1 ffm> -loglevel debug

Eyni zamanda da kamera yayımını ötürmək üçün isə aşağıdakı əmri daxil edirik:

```
ffmpeg -i
"rtsp://admin:12345@10.50.6.101:554/Streaming/Channels/101?transportmode=unicast"
http://localhost:8090/feed2 ffm -loglevel debug
```

Status səhifəmizə web browser-dən daxil olub yayımlarımıza baxırıq

ffserver Status

Available Streams

Path	Served Conns	Format	Bit rate kbytes/s	Video kbytes/s	Codec	Audio kbytes/s	Codec	Feed
video.flv	0	flv	928	800	libx264	128	libfdk_aac	feed1.ffm
camera.flv	1 3185k	flv	1200	1200	libx264	0		feed2.ffm
index.html	5 8625	-	-	-	-	-		

Feed feed1.ffm

Stream	Type	kbytes/s	codec	Parameters
0	audio	128	libfdk_aac	2 channel(s), 44100 Hz
1	video	800	libx264	720x576, q=10-51, fps=23

Feed feed2.ffm

Stream	Type	kbytes/s	codec	Parameters
0	video	1200	libx264	1280x720, q=10-51, fps=25

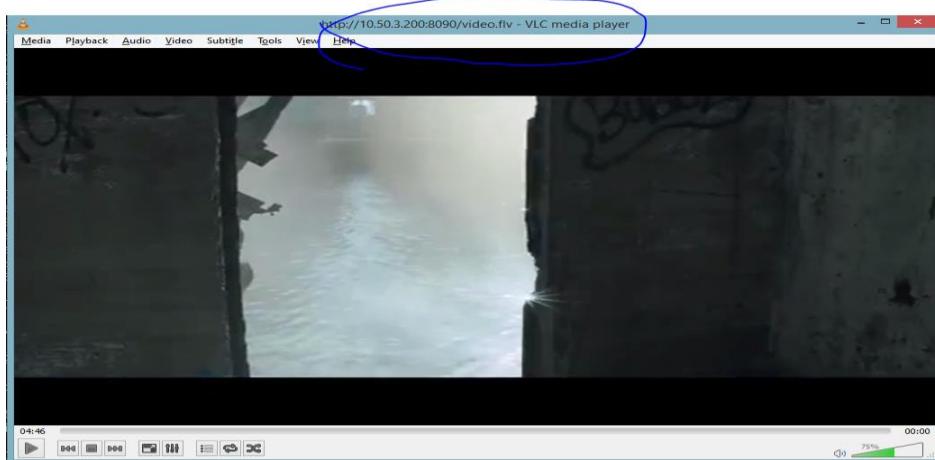
Connection Status

Number of connections: 2 / 1000
 Bandwidth in use: 0k / 20480k

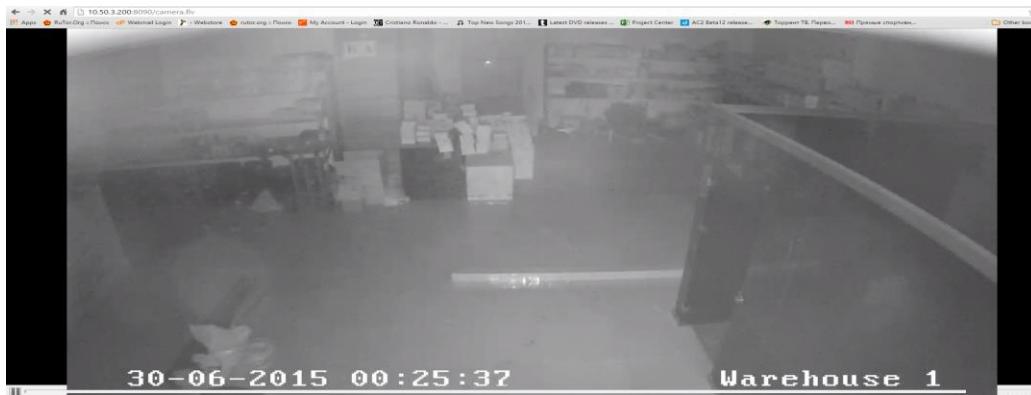
#	File	IP	Proto	State	Target bits/sec	Actual bits/sec	Bytes transferred
1	index.html	10.50.10.59	HTTP/1.1	HTTP_WAIT_REQUEST	0	0	0
2	feed2.ffm(input)	127.0.0.1	HTTP/1.1	RECEIVE_DATA	1200k	3808k	28360k

Generated at Tue Jun 30 00:21:00 2015

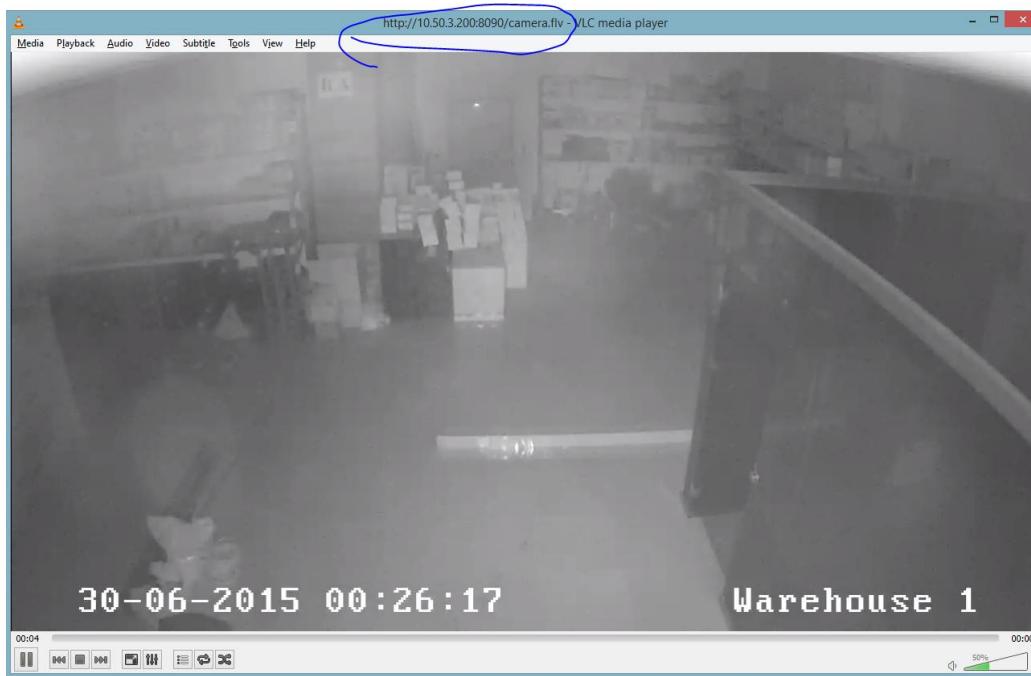
Yenə də **video.flv** yayımına daxil olsaq səsli videomuzu görəcəyik. VLC playerə də daxil edərək bunu əldə edə bilərik. Əvvəlki misalda bunu necə etdiyimizi qeyd etmişik.

Camera.flv yayımına daxil olsaq kameramızın canlı yayımını görəcəyik. FLV kodekini web browseriniz dəstəkləyirse aşağıdakı kimi nəticə əldə edəcəksiniz.

VLC player-də isə aşağıdakı kimi nəticə əldə edəcəksiniz.

Kamera yayımınızı FFserver işə düşdükdən sonra avtomatik olaraq ffserver-ə dartmağını istəyirsinizsə, **/usr/local/etc/ffserver.conf** quraşdırma faylında aşağıda göstərilən **qırmızı** rənglə olan dəyişiklikləri edirik:

```
Port 8090
BindAddress 0.0.0.0
MaxHTTPConnections 2000
MaxClients 1000
MaxBandwidth 20480
CustomLog /var/log/ffserver.log
```

```

<Feed feed1 ffm>
File /tmp/feed1 ffm
FileMaxSize 500M
</Feed>

<Stream video.flv>
 Format flv
 Feed feed1 ffm
 VideoCodec libx264
 VideoFrameRate 30
 VideoBitRate 800
 VideoSize 720x576
 AVOptionVideo crf 23
 AVOptionVideo preset medium
 AVOptionVideo me_range 16
 AVOptionVideo qdiff 4
 AVOptionVideo qmin 10
 AVOptionVideo qmax 51
 AVOptionVideo flags +global_header
 AudioCodec aac
 Strict -2
 AudioBitRate 128
 AudioChannels 2
 AudioSampleRate 44100
 AVOptionAudio flags +global_header
</Stream>

<Feed feed2 ffm>
File /tmp/feed2 ffm
FileMaxSize 500M

Aşağıdakı əmri FFserver işə düşdükdə avtomatik olaraq yerinə yetirərək
"feed2" ana yayımı üçün mənbəni kamieranın RTSP yayımından alır
Launch ffmpeg -i
"rtsp://admin:12345@10.50.6.101:554/Streaming/Channels/101?transportmode=unicast"
</Feed>

<Stream camera.flv>
 Format flv
 Feed feed2 ffm
 VideoCodec libx264
 VideoFrameRate 25
 VideoBitRate 800
 VideoSize 1280x720
 AVOptionVideo crf 23
 AVOptionVideo preset medium
 AVOptionVideo me_range 16
 AVOptionVideo qdiff 4
 AVOptionVideo qmin 10
 AVOptionVideo qmax 51

```

```
AVOptionVideo flags +global_header
NoAudio
</Stream>
```

```
<Stream index.html>
Format status
</Stream>
```

```
service ffserver restart => Ffserver servisini yenidən işə salırıq
```

```
tail -f /var/log/ffserver.log => Jurnal faylında görəcəksiniz ki,
 ffserver özü əmri işə salır
```

Tue Jun 30 00:31:02 2015 FFserver started.

Tue Jun 30 00:31:02 2015 Launch command line: /usr/local/bin/ffmpeg -i

*rtsp://admin:12345@10.50.6.101:554/Streaming/Channels/101?transportmode=unicast http://127.0.0.1:8090
feed2 ffm*

Yenə də VLC player-də <http://ffserver.ip.add.ress:8090/camera.flv> yayımına daxil olsaq hər şeyin işlədiyinin şahidi olacaqıq.

nGinx web server üzərində RTMP protokolu və FFmpeg vasitəsi ilə 2 ədəd kamerasının RTSP yayımına JWPLAYER web player-lə baxmaq, yayımın yaddaşa qeyd olunması və köhnə yayımlara baxmaq

```
cd /usr/ports/www/nginx => qovluğa daxil oluruq
make config => Standart olanlardan başqa aşağıdakı
modulları da seçirik
 [x] DEBUG Build with debugging support
 [x] REDIS2 3rd party redis module
 [x] RTMP 3rd party rtmp module
 [] HTTP_DAV Enable http_webdav module
 [x] HTTP_FLV Enable http_flv module
 [] HTTP_GEOIP Enable http_geoip module
```

```
make install clean -DBATCH => Nginx web server (versiya 1.8.0_2,2)
rehash => portlardan yükleniyor
cd /usr/local/etc/nginx/ => Binar fayllarını yeniliyor
ee nginx.conf => Nginx quraşdırma fayllarının olduğu
 qovluğa daxil olur
 => NGINX-in susmaya görə olan quraşdırma
 faylını açıb qırmızı ilə qeyd etdiyim
 sətrləri əlavə edirik

#user nobody;
worker_processes 1;

#error_log logs/error.log;
#error_log logs/error.log notice;
#error_log logs/error.log info;

Jurnal faylini və tam ünvanını təyin edirik
error_log /var/log/nginx/nginx-error.log debug;

#pid logs/nginx.pid;

events {
 worker_connections 1024;
}

http {
 include mime.types;
 default_type application/octet-stream;

 #log_format main '$remote_addr - $remote_user [$time_local] "$request"
 # '$status $body_bytes_sent "$http_referer" '
 # '"$http_user_agent" "$http_x_forwarded_for"';

 #access_log logs/access.log main;

 sendfile on;
 #tcp_nopush on;

 #keepalive_timeout 0;
 keepalive_timeout 65;

 #gzip on;
 # Virtual hostların quraşdırma fayllarının yerləşdiyi qovluqları daxil
```

```

edirik
include sites-enabled/*;
include sites-available/*;

server {
 listen 80;
 server_name localhost;

 #charset koi8-r;

 access_log logs/host.access.log main;

 location / {
 root /usr/local/www/nginx;
 index index.html index.htm;
 }

 error_page 404 /404.html;

 # redirect server error pages to the static page /50x.html
 #
 error_page 500 502 503 504 /50x.html;
 location = /50x.html {
 root /usr/local/www/nginx-dist;
 }
}

}

RTMP protokolünün quraşdırmasını edirik
rtmp {
 # Giriş jurnal faylını və tam ünvanını təyin edirik
 access_log /var/log/nginx/rtmp_access.log;
 server {
 listen 1935; # qulaq asdığı portu təyin edirik
 application live {
 live on; # 'Live' adında tətbiqetmə
yaradırıq

 # Aşağıdakı exec_static əmrləri vasitəsi ilə NGINX işə düşdüyü zaman
 # avtomatik olaraq "live" tətbiqetməsində "cameral" və "camera2" yayımlarına
 # hərəsinə fərqli bir kamera yayımı ötürəcək

 exec_static /usr/local/bin/ffmpeg -i rtsp://10.41.10.25:554/
-c copy -f flv rtmp://localhost/live/cameral;
 exec_static /usr/local/bin/ffmpeg -i rtsp://10.41.10.4:554/ -
c copy -f flv rtmp://localhost/live/camera2;

 record all; # Görüntünün yaddaşda saxlanmasını təmin edir
 record_path /var/videos; # saxlanılan videoların
ünvanı
}
}

```

```

record_suffix _%d-%b-%y-%T.flv; # hər saxlanılan .flv
 # videonun adına tarix və
 # vaxt möhrü vurur
record_interval 60m; # 60 deqiqəlik video fayllar
yadadir

}

}

```

```

mkdir /var/log/nginx/ => Jurnal faylı üçün qovluq yadadir
mkdir /usr/local/etc/nginx/sites-enabled => qovluğunu yadadir
mkdir /usr/local/etc/nginx/sites-available => qovluğunu yadadir
mkdir /var/videos => Videoların saxlanacağı qovluğu yadadir
chown www:www /var/videos/ => NGINX demonuna bu qovluğa kamera yayimini
 saxlamağa izin verilir
nginx -t => əmri ilə əsas quraşdırma faylimizi
yoxlayırıq

```

Bizə bu çıxarışı qaytarırsa, quraşdırma faylında sintaksis səhvi yoxdur.

```

root@live:/usr/local/etc/nginx # nginx -t
nginx: the configuration file /usr/local/etc/nginx/nginx.conf syntax is ok
nginx: configuration file /usr/local/etc/nginx/nginx.conf test is successful
root@live:/usr/local/etc/nginx #

```

```

cd /usr/local/etc/nginx/sites-enabled/ => Qovluğuna daxil oluruq
ee camera1.conf => "camera1.lan" virtual hostu üçün quraşdırma faylı
 yadadir və aşağıdakı vəziyyətə gətiririk

```

```

server {
 listen 80;
 server_name camera1.lan; # virtual hostun adını təyin edirik

 # Virtual hostun bütün fayllarının yerləşdiyi qovluğun ünvanını göstəririk və
 # index fayllarını təyin edirik
 location / {
 root /usr/local/www/camera1.lan;
 index index.php index.html index.htm;
 }
}

```

```

mkdir /usr/local/www/camera1.lan => camera1.lan virtual hostunun
 faylları üçün qovluğu yadadir
cd /usr/local/www/camera1.lan => Həmin qovluğa daxil oluruq

```

```

ee index.html => Indeks səhifəsi yadadir və aşağıdakı
 kimi əlavələr edirik

```

JWPLAYER-i <http://www.adrive.com/public/pN4j4w/jwplayer.zip> linkindən Windows maşinizi endirib, içindəkiləri **WINSCP.EXE** vasitəsi ilə Freebsd serverinizdə **/usr/local/www/camera1.lan** qovluğuna atırsınız.

```
ee index.html => İndeks faylı yaradırıq və quraşdırımızı edirik
```

```
Indeks səhifəsinə JWPLAYER-i daxil edirik
<script type="text/javascript" src="jwplayer.js"></script>

<div id="jwplayer.flash.swf">Loading the player ...</div>

<script type="text/javascript">

 jwplayer('jwplayer.flash.swf').setup({

Jwplayer üçün oxudacağı faylı təyin edirik. Burada Live tətbiqetməsi
altında yaratdığımız camera1 yayımı olacaq, hansı ki, buna NGINX-in əsas
quraşdırma faylında exec_static sintaksisin köməyi ilə yerinə yetirdiyimiz
#10.41.10.25 ünvanlı kamerasının RTSP yayımı olacaq. Yuxarıda NGINX web
#serverimizin əsas quraşdırma faylında bunu görə bilərsiniz.

aşağıdakı linkdə NGINX web serverimizin interfeys ip ünvanını yazırıq

 file: 'rtmp://10.50.3.200/live/camera1',

 # Jwplayer-in indeks səhifəsindəki ölçülər
 width: '1280',
 height: '720',
 aspectratio: '16:9'
});
</script>
```

```
cd /usr/local/etc/nginx/sites-enabled/ => qovluğuna daxil oluruq
cp camera1.conf camera2.conf => "camera2.lan" virtual hostunun
 quraşdırma faylini camera1.conf-dan
 nüsxələyirik
ee camera2.conf => Qırmızı ilə qeyd olunan dəyişiklikləri
edirik
```

```
server {
 listen 80;
 server_name camera2.lan; # virtual hostun adını təyin edirik

 # Virtual hostun bütün fayllarının yerləşdiyi qovluğun ünvanını göstəririk və
 # index fayllarını təyin edirik
 location / {
 root /usr/local/www/camera2.lan;
 index index.php index.html index.htm;
 }
}
```

```
cd /usr/local/www/ => Qovluğuna daxil oluruq
cp -r camera1.lan/ camera2.lan/ => camera1.lan qovluğunu bütün fayl
```

və alt-qovluqları ilə birgə
camera2.lan adı altında
nüsxələyirik.

```
cd camera2.lan/
ee index.html
Indeks səhifəsinə JWPLAYER-i daxil edirik
=> Nüsxələnmiş qovluğa daxil oluruq
=> İndeks səhifəsinin quraşdırma faylini açıb
aşağıda qırmızı ilə göstərilmiş dəyişiklikləri
edirik
```

```
<script type="text/javascript" src="jwplayer.js"></script>

<div id="jwplayer.flash.swf">Loading the player ...</div>

<script type="text/javascript">

 jwplayer('jwplayer.flash.swf').setup({

Jwplayer üçün oxudacağı faylı təyin edirik. Burada Live tətbiqetməsi
#altında yaratdığımız camera1 yayımı olacaq, hansı ki, buna NGINX-in əsas
#quraşdırma faylinda exec_static sintaksisin köməyi ilə yerinə yetirdiyimiz
#10.41.10.4 ünvanlı kameramızın RTSP yayımı olacaq. Yuxarıda NGINX web
#serverimizin əsas quraşdırma faylında bunu görə bilərsiniz.

aşağıdakı linkdə NGINX web serverimizin interfeys ip ünvanını yazırıq
file: 'rtmp://10.50.3.200/live/camera2',

 # Jwplayer-in indeks səhifəsindəki ölçülər
 width: '1280',
 height: '720',
 aspectratio: '16:9'
});
</script>
```

```
cd /usr/local/etc/nginx/sites-enabled/ => qovluğuna daxil oluruq
cp camera1.conf play.conf => Kameranın köhnə yazılarına baxmaq üçün
 yaratmaq istədiyimiz "play.lan" virtual
 hostunun quraşdırma faylini mövcud
 camera1.conf quraşdırma faylından
 nüsxələyirik
ee play.conf => Qırmızı ilə qeyd olunan dəyişiklikləri
edirik
```

```
server {
 listen 80;
 server_name play.lan; # virtual hostun adını təyin edirik

 # Virtual hostun bütün fayllarının yerləşdiyi qovlugun ünvanını göstəririk və
 # indeks fayllarını ləğv edib əvəzinə bir başqa qovluqda olan faylları indeks
 # olaraq göstərməyini tələb edirik
 location / {
 root /var/videos;
 autoindex on;
```

```

 #index index.php index.html index.htm;
 }
}

ee /etc/rc.conf =>Startup faylina NGINX-in avtomatik işə düşməsi
 üçün aşağıdakı sətiri əlavə edirik
nginx_enable="YES"

```

NGINX-i işə salırıq
`# service nginx start`

Jurnal faylını fərqli pəncərədə açırıq
`# tail -f /var/log/nginx/nginx-error.log`

```

2015/07/03 13:53:52 [notice] 3556#0: kernel statistics, built on 1001000
2015/07/03 13:53:52 [notice] 3556#0: hw.hcpu: 4
2015/07/03 13:53:52 [notice] 3556#0: net.inet.tcp.sendspace: 32768
2015/07/03 13:53:52 [notice] 3556#0: kern.ipc.somaxconn: 128
2015/07/03 13:53:52 [notice] 3556#0: getrlimit(RLIMIT_NOFILE): 117270/117270
2015/07/03 13:53:52 [notice] 3556#0: start worker processes
2015/07/03 13:53:52 [notice] 3556#0: start worker process 35568
2015/07/03 13:53:52 [info] 35568#0: exec: starting managed child '/usr/local/bin/ffmpeg'
2015/07/03 13:53:52 [info] 35568#0: exec: starting managed child '/usr/local/bin/ffmpeg'
2015/07/03 13:53:52 [info] 35568#0: *1 client connected '10.50.3.200'
2015/07/03 13:53:53 [info] 35568#0: *1 connect: app=live args='flashver=FMLE/3.0 (compatible, Lavf55.48' swf_url='rtmp://10.50.3.200:1935/live' page_url=''
a
odecs=0 vodecs=0 object_encoding=0, client: 10.50.3.200, server: 0.0.0.0:1935
2015/07/03 13:53:54 [info] 35568#0: *1 createStream, client: 10.50.3.200, server: 0.0.0.0:1935
2015/07/03 13:53:54 [info] 35568#0: *1 publish: name='cameral' args=' type=live silent=0, client: 10.50.3.200, server: 0.0.0.0:1935
2015/07/03 13:53:54 [info] 35568#0: *2 client connected '10.50.3.200'
2015/07/03 13:53:55 [info] 35568#0: *2 connect: app=live args=' flashver=FMLE/3.0 (compatible, Lavf55.48' swf_url='rtmp://10.50.3.200:1935/live' page_url=''
a
odecs=0 vodecs=0 object_encoding=0, client: 10.50.3.200, server: 0.0.0.0:1935
2015/07/03 13:53:55 [info] 35568#0: *2 createStream, client: 10.50.3.200, server: 0.0.0.0:1935
2015/07/03 13:53:55 [info] 35568#0: *2 publish: name='camera2' args=' type=live silent=0, client: 10.50.3.200, server: 0.0.0.0:1935

```

"Exec" əmrlərinin işə düşdüyünü və 2 ədəd (cameral və camera2) yayımın avtomatik yarandığını görə bilərik.

Yayımlara baxmaq üçün ilk önce Virtual Host məntiqinin işə düşməsi üçün windows maşinimizdə **C:\Windows\System32\drivers\etc\hosts** faylına aşağıdakı sətrləri əlavə etmək lazımdır.

```

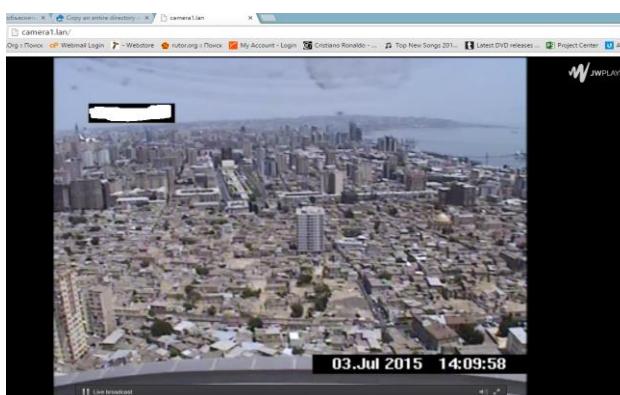
10.50.3.12 atiportai
10.50.3.219 qutqaslini.lan
10.50.3.219 atv.lan

#Nginx web serverimizin IP unvanı ve qarsısında her bir virtual hostun adı
10.50.3.200 cameral.lan
10.50.3.200 camera2.lan
10.50.3.200 play.lan

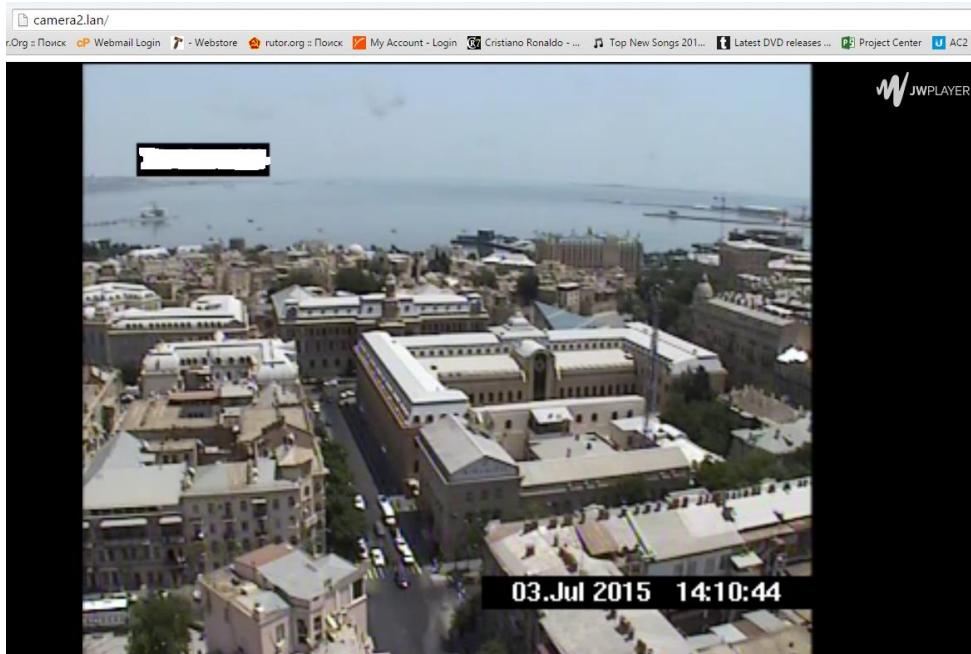
```

Dəyişiklikləri edib yadda saxladıqdan sonra, web browser-imizdə virtual hostlara daxil oluruq və Jwplayer-də **PLAY** düyməsini sıxırıq.

<http://cameral.lan/>

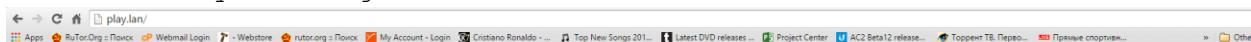

<http://camera2.lan/>

Gördüyüümüz kimi hər bir fərqli virtual host-da fərqli kameraların canlı yayımını görürük.

İndi isə Kamera yayımlarının köhnə video yazılarına baxaq web browser-imizdən <http://play.lan/> səhifəsini açırıq. Aşağıdakı kimi bir səhifə açılacaq və oradaq yayımımızın adları və tarix möhrü olan **1 saatlıq .flv** video fayllarını görəcəksiniz.

Index of /

..		
camera1_03-Jul-15-14:25:13.flv	03-Jul-2015 09:27	7862784
camera2_03-Jul-15-14:25:12.flv	03-Jul-2015 09:27	8235389

Bunlardan hansınınsa üzərinə sixsaq, web browser-iniz kodeki dəstəkləyirse əlavə səhifədə açacaq. Əgər, yoxdursa bu video faylini maşınınıza endirəcək.

Gördüyümüz kimi hər şey işləyir ☺

BÖLÜM 17

Sistem və şəbəkə resurslarının monitoringi

- FreeBSD Cacti yüklenməsi və qurulması
- Ubuntu üzərində Nagios server və client qurulması
- FreeBSD server üzərində NRPE agentin yüklenməsi

Hər bir müəssisənin daxilində şəbəkə və sistem resursları kifayət qədər böyüdükdə və onların **24/7** işləməsi tələbi olduqda, həmin sistem və şəbəkə avadanlıqlarının monitoringi tələbi mütləq sərt olacaq. Başlığımızda monitoring üçün açıq qaynaqlı Nagios program təminatından istifadə edəcəyik. Program təminatı şəbəkəni SNMP protokolu, serverləri isə spesifik agent vasitəsili monitoring edir və təyin edilən şərtlərə əsaslanaraq məktub və ya sms yollayır.

FreeBSD Cacti yüklənməsi və qurulması

CACTI – açıq qaynaqlı veb programdır hansı ki, RRDtool-un köməyi ilə qrafikləri qurmağa şərait yaradır. Cacti müəyyən edilmiş müvəqqəti intervallar üçün statistik məlumatları yığır və qrafik şəkildə onları əks etdirməyə icazə verir. Prosesorun yükleməsi, əməli yaddaşın ayrılması, işə salınmış proseslərin miqdarı, daxil olan/çıxan trafikdən istifadədə olan statistikanın təsviri üçün standart şablonlar istifadə olunur.

```
portsnap fetch extract update # Önce portları yenileyirik
```

Sistemi yeniləyək:

```
freebsd-update fetch
freebsd-update install
```

```
reboot # Restart edirik
ntpdate 0.asia.pool.ntp.org # Serverimizdə vaxtı dəqiq
alırıq (Mütləq edilməlidir)
```

Sistemə aid ola yeniliklərin yüklənməsi üçün siz crona bir sətir əlavə edə bilərsiniz, ancaq bu sətir yenilikləri dərtib saxlayır. Vacibliyin təyin edilməsi üçün, yükləməni isə siz root istifadəçisine gələn mailə baxdıqdan sonra etməlisiniz.

```
echo '@daily root freebsd-update cron' >> /etc/crontab
```

Lazımı paketləri yükləyək:

```
echo "NO_WARNING_PKG_INSTALL_EOL=yes" >> /etc/make.conf
```

```
cd /usr/ports/shells/bash # BASH shell portuna daxil oluruq
make WITHOUT="LIBSIGSEGV" install # Lazımı modulları seçirik
↳ [x] COLONBREAKWORDS Colons break words
↳ [x] DOCS Build and/or install documentation
↳ [x] HELP Enable builtin help
↳ [x] IMPLICITCD Use directory name alone to cd into it
↳ [x] NLS Native Language Support
↳ [] STATIC Build static executables and/or libraries
↳ [] SYSLOG Syslog logging support
< OK > <Cancel>
```

```
echo "fdesc /dev/fd fdescfs rw 0 0" >>
/etc/fstab
```

```
chsh -s bash # root istifadəçisi üçün shell-i bash edirik
```

Yeni sessiya ilə sistemə yenidən daxil oluruq ki, BASH shell işləsin.

NET-SNMP paketini yükləyirik:

```
cd /usr/ports/net-mgmt/net-snmp # Port ünvanına daxil oluruq
BATCH=yes make WITHOUT="IPV6" install # Yükləyirik
echo 'snmpd_enable="YES"' >> /etc/rc.conf # Startup-a əlavə edirik
```

```

SNMPD-ni quraşdırırıq:
cd /usr/local/etc
mkdir snmp
cd snmp/
ee snmpd.conf # snmpd.conf faylı yaradıb daxilinə aşağıdakı sətirləri
 əlavə edirik.
syslocation "Azerbaijan"
syscontact cacti
rwuser freebsd noauth
rocommunity freebsd # Router-lə danışmaqdə istifadə edilən pre-shared key
rwcommunity freebsd
trapsink localhost freebsd # Localhost üçün pre-shared key
trap2sink localhost freebsd
informsink localhost freebsd
trapcommunity freebsd
authtrapenable 2

/usr/local/etc/rc.d/snmpd start # İşə salırıq

```

RRDTool-u yükleyirik (Asılılığında çoxlu paketlər olduğuna görə uzun vaxt alacaq):

```

cd /usr/ports/databases/rrdtool # Port ünvanına daxil oluruq
BATCH=yes make WITHOUT="PERL_MODULE" install # Perl modulsuz yükleyirik
echo 'rrdcached_enable="YES"' >> /etc/rc.conf # Startup-a əlavə edirik

```

MySQL-i yükleyək:

```

cd /usr/ports/databases/mysql55-server # Port ünvanına daxil oluruq
BATCH=yes make -DWITH_OPENSSL install # Yükləyirik
echo 'mysql_enable="YES"' >> /etc/rc.conf # Startup-a əlavə edirik
/usr/local/etc/rc.d/mysql-server start # İşə salırıq

```

Cacti üçün baza istifadəçi və şifrə yaradırıq:

```
mysql -uroot -p # MySQL-ə qoşuluruq
```

```
mysql> CREATE DATABASE cacti;
Query OK, 1 row affected (0.01 sec)
```

```
mysql> GRANT ALL ON cacti.* TO cacti@localhost IDENTIFIED BY 'freebsd'; FLUSH
PRIVILEGES;
Query OK, 0 rows affected (0.00 sec)
Query OK, 0 rows affected (0.00 sec)
```

Bazamızın root istifadəçisine şifrə təyin edirik və şifrəsiz istifadəçiləri söndürürük:

```
mysql> use mysql
mysql> update user set password=password("freebsd") where user="root";
mysql> delete from user where user="";
mysql> FLUSH PRIVILEGES;
```

Apache-i yükleyirik:

```

echo "DEFAULT VERSIONS+=apache=2.2" >> /etc/make.conf
cd /usr/ports/www/apache22 # Port ünvanına daxil olurug
BATCH=yes make -DWITHOUT_IPV6 install # Yükleyirik
echo 'apache22_enable="YES"' >> /etc/rc.conf # Startup-a əlavə edirik

/usr/local/etc/apache22/httpd.conf - Aşağıdakı sətirləri əlavə edirik və
DirectoryIndex sətirinin qarşısını görünən kimi edirik:
DirectoryIndex index.php index.html
AddType application/x-httpd-php .php
AddHandler php5-script .php

/usr/local/etc/apache22/Includes/cacti.conf - Fayla aşağıdakı mətni əlavə
 edirik və yadda saxlayırıq
<Directory "/usr/local/share/cacti/">"
AllowOverride None
Options None
Order allow,deny
Allow from all
</Directory>
Alias /cacti "/usr/local/share/cacti/"

/usr/local/etc/rc.d/apache22 start # Apache-i işə salırıq

```

PHP5-i yükleyirik:

```

cd /usr/ports/lang/php53 # Port ünvanına daxil olurug
BATCH=yes lang_php53_UNSET=CGI lang_php53_UNSET=IPV6 lang_php53_SET=APACHE
make install # Yükleyirik

cp /usr/local/etc/php.ini-production /usr/local/etc/php.ini # Konfiq faylini
 nüsxələyirik

/usr/local/etc/php.ini - faylin içinde date.timezone sətirini aşağıdakı kimi
edirik:
[Date]
date.timezone = 'Asia/Baku'

cd /usr/ports/databases/php53-mysql # MySQL connect üçün istifadə edilir
BATCH=yes make install # Yükleyirik

cd /usr/ports/net-mgmt/php53-snmp # SNMP üçün tələb edilir
BATCH=yes make install # Yükleyirik

cd /usr/ports/lang/php53-extensions # PHP5 genişlənmələrini yükleyirik
BATCH=yes make install

cd /usr/ports/www/php53-session # Session-u yükleyirik
BATCH=yes make install

```

```

cd /usr/ports/net/php53-sockets # Socket-lərə üçün tələb edilir
BATCH=yes make install

cd /usr/ports/textproc/php53-xml # Reportlar üçün tələb edilə bilər
BATCH=yes make install

cd /usr/ports/graphics/php53-gd # Həmçinin lazımdır və yükləyirik
BATCH=yes make WITHOUT="X11" install

CACTI-ni yükləyək və config edək:
cd /usr/ports/net-mgmt/cacti # Portuna daxil olurug
BATCH=yes make install # Yükləyirik

cd /usr/ports/net-mgmt/cacti-spine # Sürəti artırmaq üçün istifadə edilir.
BATCH=yes make install

mysql -u cacti -pfreebsd cacti < /usr/local/share/cacti/cacti.sql
 # Bazanı import edirik

/usr/local/share/cacti/include/config.php - Faylda aşağıdakı sətirləri uyğun
olaraq quraşdırırıq:
$database_type = "mysql";
$database_default = "cacti";
$database_hostname = "localhost";
$database_username = "cacti";
$database_password = "freebsd";
$database_port = "3306";
$database_ssl = false;

/etc/crontab faylına aşağıdakı sətiri əlavə edirik ki, 5 dəqiqədən bir poller
işə düşsün:
Cacti Cron
*/5 * * * * root /usr/local/bin/php
/usr/local/share/cacti/poller.php >> /usr/local/share/cacti/log/poller.log
2>&1

Öz rahatçılığımız üçün CACTI qovluğuna symlink yaradırıq və ünvana daxil
olurug:
ln -s /usr/local/share/cacti/ /
cd /cacti
mkdir /usr/local/share/cacti/log/ # Jurnal qovluğu yaradırıq
touch /usr/local/share/cacti/log/poller.log # Poller jurnal faylı yaradırıq
mkdir /var/log/cacti/ # CACTI jurnal faylı üçün
 qovluq yaradırıq
touch /var/log/cacti/log # CACTI jurnal faylı yaradırıq
mkdir -p /var/db/cacti/rra/ # CACTI RRD bazası üçün qovluq yaradırıq
chown -R root:wheel /var/db/cacti/ # Bütün CACTi-e aid olan ünvanları root
 adından edirik(BUG)
chown -R /var/log/cacti/

```

Mütləq tələb edilməyən portları yalnız rahatçılığımız üçün yükleyirik:

```
cd /usr/ports/ftp/wget
BATCH=yes make WITHOUT="IDN IPV6 NLS" install

cd /usr/ports/sysutils/screen
BATCH=yes make WITHOUT="INFO NETHACK" install

cd /usr/ports/editors/vim-lite
BATCH=yes make install
```

Reboot edirik və prosesləri yoxlayırıq:

```
reboot
ps aux | egrep 'httpd|snmpd|mysqld|rrdcached|sshd'
root 989 0.0 0.1 46876 3868 ?? Is 10:10AM 0:00.00 /usr/sbin/sshd
mysql 14126 0.0 0.0 14536 1896 ?? Is 11:37AM 0:00.02 /bin/sh
/usr/local/bin/mysqld_safe --defaults-extra-file=/var/db/mysql/my.cnf --
user=mysql --datadir=/var/db/
mysql 14224 0.0 1.2 267504 51632 ?? I 11:37AM 0:02.07
/usr/local/libexec/mysqld --defaults-extra-file=/var/db/mysql/my.cnf --
basedir=/usr/local --datadir=/var/db/m
root 18540 0.0 0.3 106096 12248 ?? Is 12:57PM 0:00.00
/usr/local/bin/rrdcached -s www -l /var/run/rrdcached.sock -p
/var/run/rrdcached.pid
root 34290 0.0 0.2 64684 6512 ?? S 10:47AM 0:30.41
/usr/local/sbin/snmpd -p /var/run/net_snmpd.pid
root 63849 0.0 0.2 150580 9244 ?? Ss 12:09PM 0:00.16
/usr/local/sbin/httpd -DNOHTTPPACCEPT
www 63850 0.0 0.2 150580 9256 ?? S 12:09PM 0:00.01
/usr/local/sbin/httpd -DNOHTTPPACCEPT
www 63851 0.0 0.2 150580 9256 ?? I 12:09PM 0:00.00
/usr/local/sbin/httpd -DNOHTTPPACCEPT
www 63852 0.0 0.2 150580 9264 ?? I 12:09PM 0:00.00
/usr/local/sbin/httpd -DNOHTTPPACCEPT
www 63853 0.0 0.2 150580 9256 ?? I 12:09PM 0:00.00
/usr/local/sbin/httpd -DNOHTTPPACCEPT
www 63854 0.0 0.2 150580 9256 ?? I 12:09PM 0:00.00
/usr/local/sbin/httpd -DNOHTTPPACCEPT
root 95844 0.0 0.1 72136 4400 ?? Ss 10:34AM 0:07.40 sshd:
root@pts/1 (sshd)
root 18547 0.0 0.0 16312 1792 1 S+ 12:58PM 0:00.00 egrep
httpd|snmpd|mysqld|rrdcached|sshd
```

Artıq CACTi-yə webdən yetki ala bilərsiniz:

<http://server-ip-address/cacti> avtomatik olaraq

<http://10.99.3.197/cacti/install/> səhifəsinə yönləndirəcək:

Cacti Installation Guide

Thanks for taking the time to download and install cacti, the complete graphing solution for your network. Before you can start making cool graphs, there are a few pieces of data that cacti needs to know.

Make sure you have read and followed the required steps needed to install cacti before continuing. Install information can be found for [Unix](#) and [Win32](#)-based operating systems.

Also, if this is an upgrade, be sure to reading the [Upgrade](#) information file.

Cacti is licensed under the GNU General Public License, you must agree to its provisions before continuing:

This program is free software; you can redistribute it and/or modify it under the terms of the GNU General Public License as published by the Free Software Foundation; either version 2 of the License, or (at your option) any later version.

This program is distributed in the hope that it will be useful, but WITHOUT ANY WARRANTY; without even the implied warranty of MERCHANTABILITY or FITNESS FOR A PARTICULAR PURPOSE. See the GNU General Public License for more details.

[Next >>](#)

NEXT düyməsinə sıxırıq və aşağıdakı şəkil çap olunur:

Cacti Installation Guide

Please select the type of installation

The following information has been determined from Cacti's configuration file. If it is not correct, please edit 'include/config.php' before continuing.

Database User: cacti
 Database Hostname: localhost
 Database: cacti
 Server Operating System Type: unix

[Next >>](#)

New Install seçirik və **Next** düyməsinə sıxırıq(Aşağıdakı şəkil çap edilir, RRDTool və NET-SNMP-nib versiyasını düzgün seçib **Finish** düyməsinə sıxırıq):

Cacti Installation Guide

Make sure all of these values are correct before continuing.

[FOUND] RRDTool Binary Path: The path to the rrdtool binary.

[OK: FILE FOUND]

[FOUND] PHP Binary Path: The path to your PHP binary file (may require a php recompile to get this file).

[OK: FILE FOUND]

[FOUND] snmpwalk Binary Path: The path to your snmpwalk binary.

[OK: FILE FOUND]

[FOUND] snmpget Binary Path: The path to your snmpget binary.

[OK: FILE FOUND]

[FOUND] snmpbulkwalk Binary Path: The path to your snmpbulkwalk binary.

[OK: FILE FOUND]

[FOUND] snmpgetnext Binary Path: The path to your snmpgetnext binary.

[OK: FILE FOUND]

[FOUND] Cacti Log File Path: The path to your Cacti log file.

[OK: FILE FOUND]

SNMP Utility Version: The type of SNMP you have installed. Required if you are using SNMP v2c or don't have embedded SNMP support in PHP.

RRDTool Utility Version: The version of RRDTool that you have installed.

NOTE: Once you click "Finish", all of your settings will be saved and your database will be upgraded if this is an upgrade. You can change any of the settings on this screen at a later time by going to "Cacti Settings" from within Cacti.

Finish

Aşağıdakı səhifədə susyama görə olan istifadəçi adı və şifrə **admin**-dir:

Please enter your Cacti user name and password below:

User Name:

Password:

Login

Növbəti şəkildə göstərildiyi kimi şifrəni dəyişirik:

*** Forced Password Change ***

Please enter a new password for cacti:

Password: ······

Confirm: ······

Spine

Sürəti artırmaq üçün spine-i quraşdırırıq(**cmd.php** əvəzinə **spine** istifadə edirik):

```
cp /usr/local/etc/spine.conf.sample /usr/local/etc/spine.conf #
 Quraşdırma faylını
 nüsxələyirik
```

/usr/local/etc/spine.conf faylında aşağıdakı sətirləri uyğun olaraq quraşdırırıq.

DB_Host	localhost
DB_Database	cacti
DB_User	cacti
DB_Pass	freebsd
DB_Port	3306
DB_PreG	0

ICMP ilə yoxlanış eləmək üçün SETUID yetkisini spine-a veririk:
chmod +s /usr/local/bin/spine ; chown 0:0 /usr/local/bin/spine

Sonra Cacti interfeysində **Console -> Configuration -> Settings** bölümünə daxil oluruq:

Sonra **PATHS** TAB altında **Spine Poller File Path: /usr/local/bin/spine** edirik ve **SAVE** düyməsinə sıxırıq:

Cacti Settings (Paths)	
	Value
Required Tool Paths	
snmpwalk Binary Path	/usr/local/bin/snmpwalk [OK: FILE FOUND]
snmpget Binary Path	/usr/local/bin/snmpget [OK: FILE FOUND]
snmpbulkwalk Binary Path	/usr/local/bin/snmpbulkwalk [OK: FILE FOUND]
snmpgetnext Binary Path	/usr/local/bin/snmpgetnext [OK: FILE FOUND]
RRDTool Binary Path	/usr/local/bin/rrdtool [OK: FILE FOUND]
RRDTool Default Font	For RRDTool 1.2: the path to the True Type Font file. For RRDTool 1.0 and above, the font path is relative to the package naming convention. You can use the full Path syntax when selecting your font. The font name has the form "FAMILY-LIST" [STYLE-OPTIONS] [SIZE], where FAMILY-LIST is a comma-separated list of faces, optionally terminated by a comma, STYLE_OPTIONS is a whitespace separated list of words where each WORD describes one of style, variant, weight, stretch, or gravity, and SIZE is a decimal number (size in points) or optionally followed by the unit modifier "px" for absolute size. Any one of the options may be absent.
PHP Binary Path	/usr/local/bin/php [OK: FILE FOUND]
Logging	
Cacti Log File Path	/var/log/cacti/log [OK: FILE FOUND]
Alternate Poller Path	
Spine Poller File Path	/usr/local/bin/spine [OK: FILE FOUND]
Structured RRD Path (/host_id/local_data_id.rrd)	Use a separate subfolder for each hosts RRD files. ☐ Structured RRD Path (/host_id/local_data_id.rrd)

Save

Sonda **Poller** TAB-da **Poller Type-i spine** seçirik ve **Save**(şəkildəki kimi):

Cacti Settings (Poller)

General	Paths	Poller	Graph Export	Visual	Authentication
Cacti Settings (Poller)					
General					
Enabled If you want to stop the polling process, uncheck this box. Poller Type The poller type to use. This setting will take effect at next polling interval. Poller Interval The polling interval in use. This setting will affect how often rrd's are checked and updated. NOTE: If you change this value, you must re-populate the poller cache. Failure to do so, may result in lost data. Cron Interval The cron interval in use. You need to set this setting to the interval that your cron or scheduled task is currently running. Maximum Concurrent Poller Processes The number of concurrent processes to execute. Using a higher number when using cmd.php will improve performance. Performance improvements in spine are best resolved with the threads parameter Balance Process Load If you choose this option, Cacti will attempt to balance the load of each poller process by equally distributing poller items per process. Spine Specific Poller Parameters					
Maximize Threads Per Process The maximum threads allowed per process. Using a higher number when using Spine process. Settings between 1 and 10 are accepted. This parameter will help if you are running several threads and script server scripts. Number of PHP Script Servers The number of concurrent script servers processes to run per Spine process. Settings between 1 and 10 are accepted. This parameter will help if you are running several threads and script server scripts. Script Server Timeout (seconds) The maximum time that Cacti will wait on a script to complete. This timeout value is in seconds The Maximum SNMP OID's Per SNMP Get Request The maximum number of snmp get OID's to issue per snmpbulkwalk request. Increasing this value speeds poller performance over slow links. The maximum value is 100 OID's. Decreasing this value to 0 or 1 will disable snmpbulkwalk					
Host Availability Settings					
Downed Host Detection The type of host Cacti will use to determine if a host is available for polling. Note: It is recommended that, at a minimum, SNMP always be selected. Ping Type The type of ping packet to sent. Note: ICMP requires that the Cacti Service ID have root privileges in Unix. Ping Port When choosing either TCP or UDP Ping, which port should be checked for availability of the host prior to polling. Ping Timeout Value The timeout value to use for host ICMP and UDP pinging. This host SNMP timeout value applies for SNMP pings. Ping Retry Count The number of times Cacti will attempt to ping a host before failing. Host Up/Down Settings					
Failure Count The number of polling intervals a host must be down before logging an error and reporting host as down. Recovery Count The number of polling intervals a host must remain up before returning host to an up status and issuing a notice.					
<input type="button" value="Save"/>					

Poller cache-in yeniden toplanması:

cmd.php-dən spine-a keçdiğinden sonra qrafiklər yaranmaya bilər.

Bu problem həll etmək üçün isə CLI-dan **php**

```
/usr/local/share/cacti/cli/rebuild_poller_cache.php
```

Sonra **Console -> Utilities -> System Utilities -> Rebuild Poller Cache** və **Localhost - Processes** seçirik.

Ardınca isə **Turn On Data Source Debug Mode** düyməsini sıxırıq və ekranda Data Source Debug-da görünən əmrləri CLI-dan işə salırıq(aşağıdakı kimi):

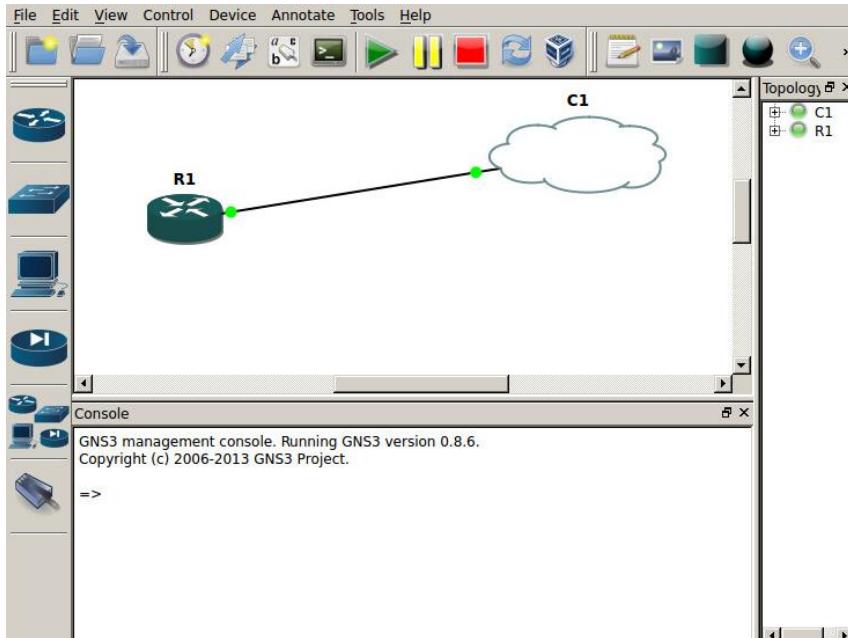
```
/usr/local/bin/rrdtool create \
/var/db/cacti/rra/localhost_proc_7.rrd \
--step 300 \
DS:proc:GAUGE:600:0:1000 \
RRA:AVERAGE:0.5:1:600 \
RRA:AVERAGE:0.5:6:700 \
RRA:AVERAGE:0.5:24:775 \
RRA:AVERAGE:0.5:288:797 \
RRA:MAX:0.5:1:600 \
RRA:MAX:0.5:6:700 \
RRA:MAX:0.5:24:775 \
RRA:MAX:0.5:288:797 \

```

Artıq 5 dəqiqədən sonra /var/db/cacti/rra qovluğunda aşağıdakı kimi **rrd** fayllar yaranacaq:

```
[root@cacti /var/db/cacti/rra]# ll
total 332
-rw-r--r-- 1 root wheel 46k Aug 27 00:25 localhost_users_6.rrd
-rw-r--r-- 1 root wheel 46k Aug 27 00:25 localhost_proc_7.rrd
-rw-r--r-- 1 root wheel 46k Aug 27 00:25 localhost_mem_swap_4.rrd
-rw-r--r-- 1 root wheel 46k Aug 27 00:25 localhost_mem_buffers_3.rrd
-rw-r--r-- 1 root wheel 138k Aug 27 00:25 localhost_load_1min_5.rrd
```

Indi isə GNS3-də olan Cisco Router ilə Cacti maşını qonşu olaraq quraşdırıraq və nəticələ alaq. GNS3 maşını Ubuntu Linux Desktop-da quraşdırılmışdır. Şəkildə görünən cloud avadanlığı Ubuntu Linux-un **eth0** şəbəkə kartı ilə bridge edilmişdir:

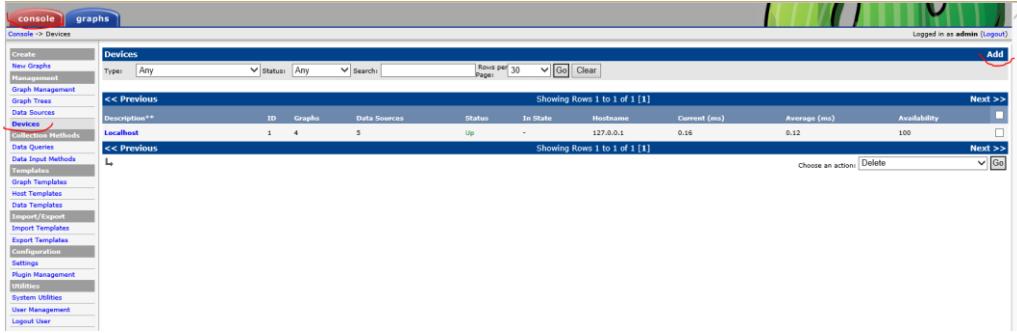
Router-imizin IP-si 10.99.3.212, Cacti maşın IP-si 10.99.3.197 və Ubuntu Desktop maşının IP-si 10.99.3.192-dir.

R1 routerimizin config-i aşağıdakı kimi olacaq:

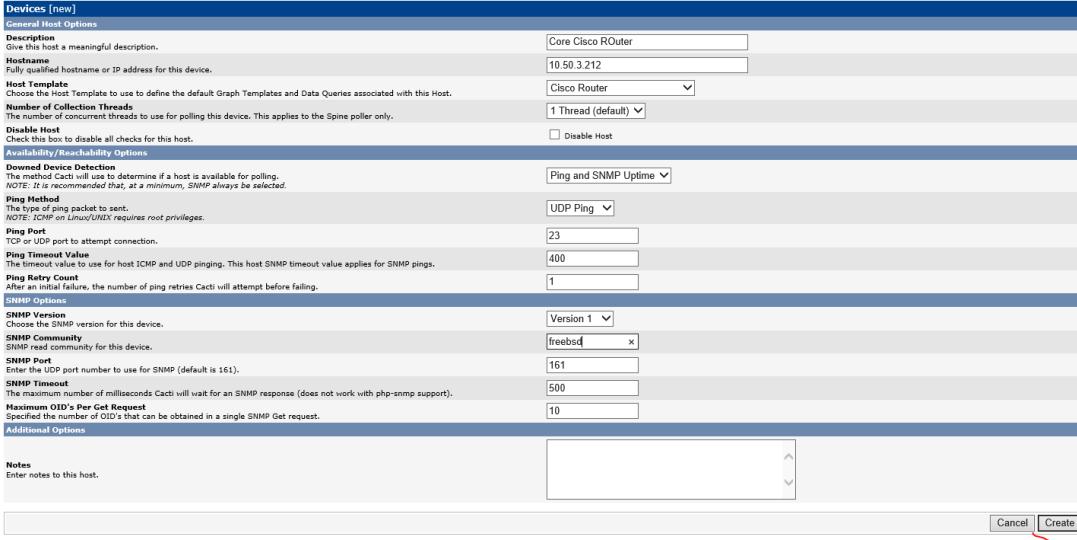
```
interface FastEthernet0/0
 ip address 10.99.3.212 255.255.255.0
 duplex auto
 speed auto
 ip default-gateway 10.99.3.1
 snmp-server community freebsd RO # SNMP serverimizin community-si ilə eyni
 # yazılıq yəni freebsd
 snmp-server host 10.99.3.197 freebsd
 ip name-server 10.99.3.2
 ip name-server 10.99.3.3
```

Indi isə CACTI maşını Cisco router üçün quraşdırıraq:

Console -> Devices -> Add

Sonra isə şəkildə göründüyü kimi quraşdırırıq və **Create** düyməsinə sıxırıq:

General Host Options

Description: Give this host a meaningful description.
Core Cisco ROuter

Hostname: Fully qualified hostname or IP address for this device.
10.50.3.212

Host Template: Choose the Host Template to use to define the default Graph Templates and Data Queries associated with this Host.
Cisco Router

Number of Collection Threads: The number of concurrent threads to use for polling this device. This applies to the Spine poller only.
1 Thread (default)

Disable Host: Check this box to disable all checks for this host.

Availability/Reachability Options

Downed Device Detection: The method Cacti will use to determine if a host is available for polling.
NOTE: It is recommended that, at a minimum, SNMP-Aways be selected.

Ping Method: The type of ping packet to sent.
NOTE: ICMP on Linux/UNIX requires root privileges.

Ping Port: TCP or UDP port to attempt connection.
23

Ping Timeout Value: The timeout value to use for host ICMP and UDP pinging. This host SNMP timeout value applies for SNMP pings.
400

Ping Retry Count: After an initial failure, the number of ping retries Cacti will attempt before failing.
1

SNMP Options

SNMP Version: Choose the SNMP version for this device.
Version 1

SNMP Community: SNMP read community for this device.
freebsd

SNMP Port: Enter the UDP port number to use for SNMP (default is 161).
161

SNMP Timeout: The maximum number of milliseconds Cacti will wait for an SNMP response (does not work with php-snmp support).
500

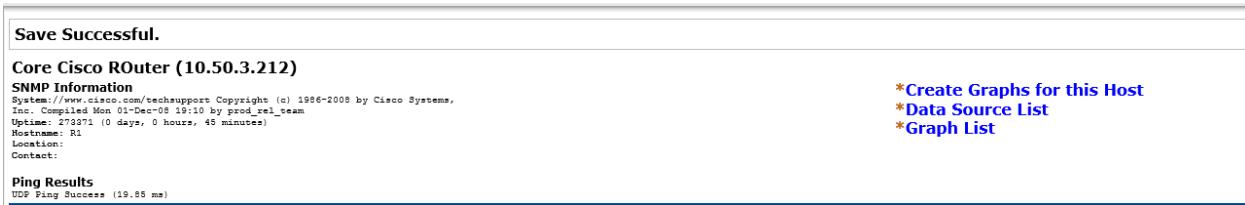
Maximum OID's Per Get Request: Specified the number of OIDs that can be obtained in a single SNMP Get request.
10

Additional Options

Notes: Enter notes to this host.

Create

Uqurlu nəticədə aşağıdakı şəkil çap edilməlidir (**Save** düyməsinə sıxırıq):

Save Successful.

Core Cisco ROuter (10.50.3.212)

SNMP Information

System://www.cisco.com/techsupport Copyright (c) 1996-2008 by Cisco Systems, Inc. Compiled Mon 01-Dec-08 19:10 by prod_rel_team
Uptime: 273271 (0 days, 0 hours, 45 minutes)
Hostname: RI
Location:
Contact:

Ping Results

UDP Ping Success (19.85 ms)

*Create Graphs for this Host
*Data Source List
*Graph List

Sonra isə şəkildə göründüyü kimi **Create Graphs for this Host** düyməsinə sıxırıq:

Core Cisco ROuter (10.50.3.212)

SNMP Information

```
System: www.cisco.com/testsupport Copyright (c) 1986-2008 by Cisco Systems, Inc.
Contacted Mon 01-Dec-01 19:10 by prod_rel_team
Uptime: 232242 (0 days, 0 hours, 48 minutes)
Hostname: R1
Location:
Contact:
```

Ping Results
Ping Success (20.19 ms)

Devices [edit: Core Cisco ROuter]

General Host Options

Description	Core Cisco ROuter
Hostname	10.50.3.212
Host Template	Cisco Router
Number of Collection Threads	1 Thread (default)
Disable Host	☐ Disable Host

Availability/Reachability Options

Default Device Detector	Ping and SNMP Uptime
Ping Method	UDP Ping
Ping Port	23
Ping Timeout Value	400
Ping Retry Count	1

SNMP Options

SNMP Version	Version 1
SNMP Community	freebsd
SNMP Port	161
SNMP Timeout	500
Maximum OID's Per Get Request	10

Additional Options

Şəkildə göründüyü kimi bütün interfeysləri seçirik və **Create** düyməsinə klikləşirik:

Core Cisco ROuter (10.50.3.212) Cisco Router

Host: Core Cisco ROuter (10.50.3.212) Graph Types: All

*Edit this Host *Create New Host

Graph Templates

Graph Template Name:

Create: Cisco - CPU Usage

Create: (Select a graph type to create)

Data Query [SNMP - Interface Statistics]

Index	Status	Description	Name (IF-MIB)	Alias (IF-MIB)	Type	Speed	High Speed	Hardware Address	IP Address
1	Up	FastEthernet0/0	Fa0/0	ethernetCsmacd(6)	10000000	100	CC:00:09:F0:00:00	10.50.3.212	☒
2	Down	FastEthernet0/1	Fa0/1	ethernetCsmacd(6)	10000000	100	CC:00:09:F0:00:01		☒
4	Up	Null0	Nu0	other(1)	4294967295	10000			☒

Select a graph type: In/Out Bytes with Total Bandwidth

Cancel Create

Sonra qrafikləri görmək üçün onları Cacti console-da aktivləşdiririk:
Console -> Graph Trees -> Add (Şəkildəki kimi)

Console > Graph Trees

console graphs

Logged in as admin (Logout)

Add

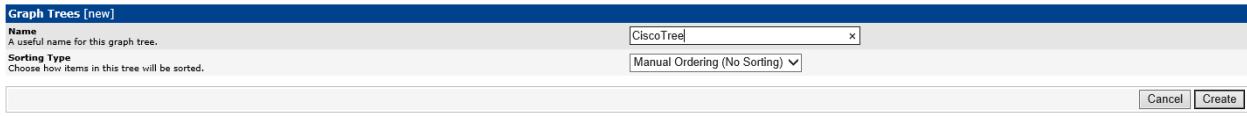
Graph Trees

Name: Default Tree

Graph Trees

New Graphs Management Graph Management **Graph Trees** Data Sources Devices Collection Methods Data Queries Data Input Methods Templates Graph Templates Host Templates Data Templates Import/Export Import Templates Export Templates Configuration Settings Plugin Management Utilities System Utilities User Management Logout User

Və **CiscoTree** adlı yenisini əlavə edib **Create** düyməsinə sıxırıq (Şəkildəki kimi):

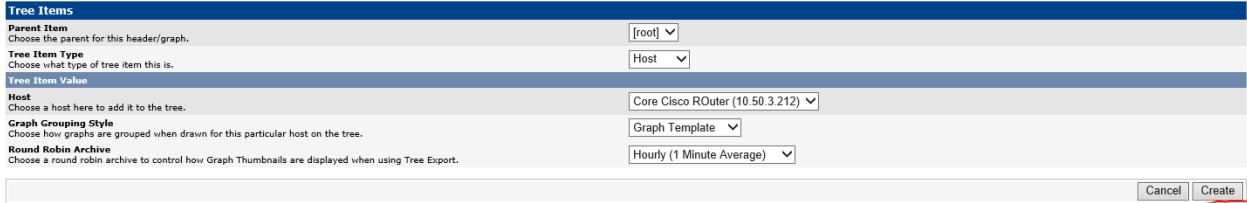

Graph Trees [new]

Name
A useful name for this graph tree.

Sorting Type
Choose how items in this tree will be sorted.

Sonra **Tree Items**-də **Add** düyməsini sıxırıq və **Tree Items Type: Host** seçirik. Sonda şəkildəki kimi **create** düyməsinə sıxırıq:

Tree Items

Parent Item
Choose the parent for this header/graph.

Tree Item Type
Choose what type of tree item this is.

Tree Item Value

Host
Choose a host here to add it to the tree.

Graph Grouping Style
Choose how graphs are grouped when drawn for this particular host on the tree.

Round Robin Archive
Choose a round robin archive to control how Graph Thumbnails are displayed when using Tree Export.

Ubuntu üzərində Nagios server və client qurulması

Nagios – kompüter sistemlərinin və şəbəkələrin monitorinqi üçün nəzərdə tutulmuş açıq kodlu program təminatıdır. Eynilə servislərin və daxili resursların monitorinqini aparır, təyin edilmiş şərtə əsaslanaraq email ya da sms-lə xəbərdarlıq etmək imkanına sahibdir.

Nagios əvvəlcə Netsaint adının altında Ethan Galstad tərəfindən yaradılmışdı. O bu gün sistemi komandası ilə birgə dəstəkləyir və inkişaf etdirir. Rəsmi həm də qeyri-rəsmi plaqinlərlə də məşğul olurlar.

Əvvəlcə Nagios Linux-un altında işləmək üçün hazırlanmışdı, amma o həmçinin Sun Solaris, FreeBSD, AIX və HP-UX kimi əməliyyat sistemlərində də stabil işləyir.

Öncə Ubuntu maşinimizə reposları və paketləri ən son statusa yeniləyirik.

```
apt-get update # Reposları yeniləyirik
apt-get dist-upgrade # Ən son paketlərə yeniləyirik
```

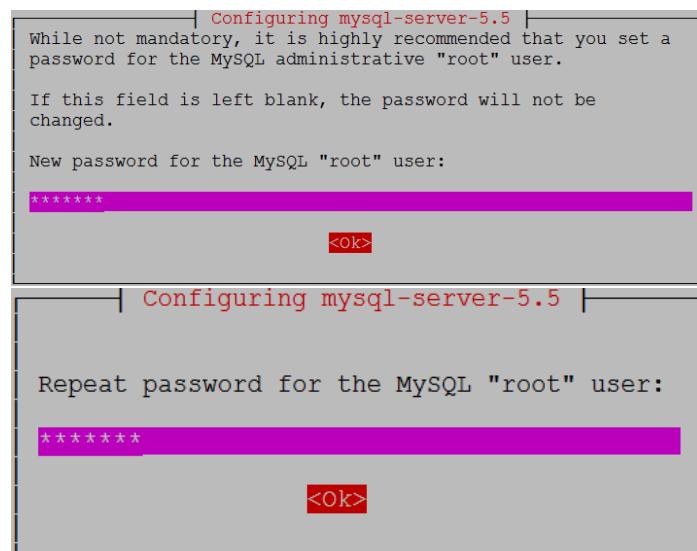
LAMP(Linux Apache MySQL PHP) serveri hazırlayaq.

```
apt-get install apache2 # Apache web serveri yükleyirik
ifconfig | grep "inet " | grep -v 127.0.0.1 | awk '{ print $2 }' | cut -f2 -
d":" # Əmrələ IP-ni əldə
edirik və broswerimizdə web
serveri yoxlayırıq.
```

<http://10.100.7.122/>

```
apt-get install mysql-server mysql-client
```

MySQL DB serveri
yükleyirik(Yüklənmə müddəti
aşağıdakı suallara cavab
veririk)


```
apt-get install php5 php5-mysql libapache2-mod-php5 # PHP5-i yükleyirik

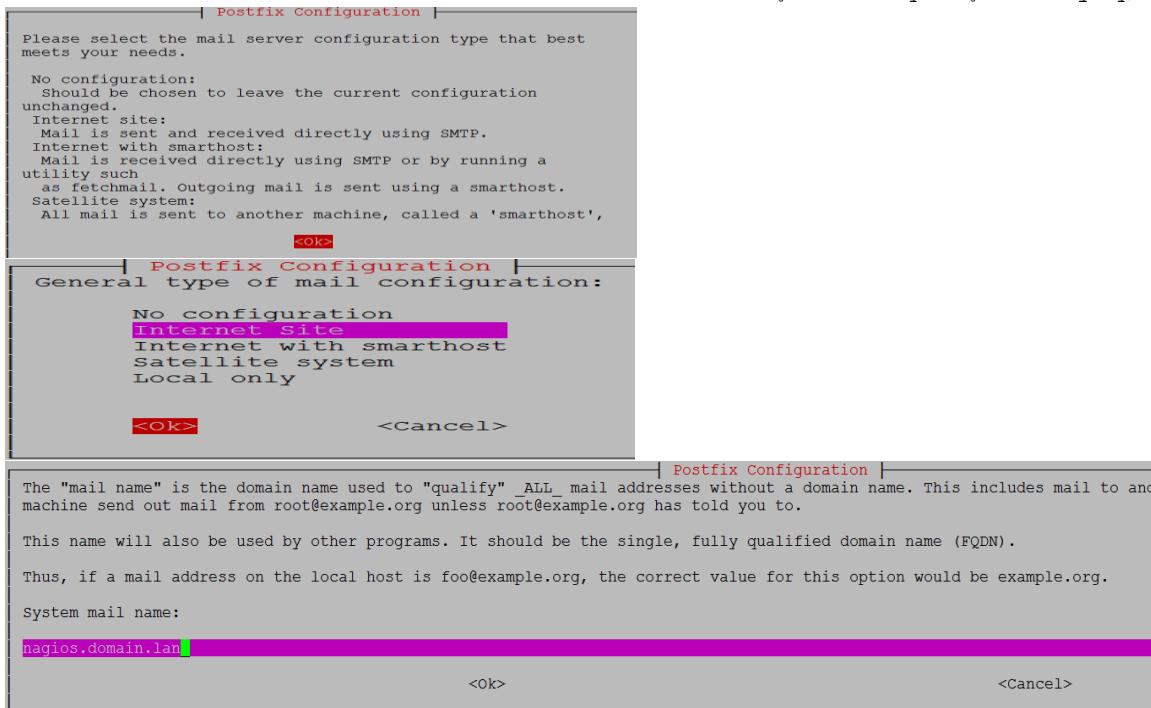
cat /var/www/html/index.php # PHP info səhifə yaradırıq ki, test edə bilək.
<?php
 phpinfo();
?>

service apache2 restart # Apache2-ni restart edirik

http://10.100.7.122/index.php # Səhifəyə müraciət etdikdə
 PHP dəyişənləri ekrana çap
 edilməlidir
```

Nagios-u yükleyək

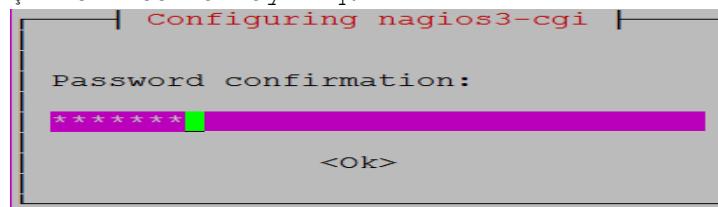
```
apt-get install nagios3 nagios-nrpe-plugin # Nagios və pluginlərini
 yükleyirik(Bu postfix-i
 yükleyəcək və onu aşağıdakı
 şəkildə quraşdıracaq)
```


Aşağıdakı şəkildə isə Nagis WEB Interfeys üçün admin şifrəsi təyin edirik(login: **nagiosadmin**)

Şifrəni təkrarlayırıq:


```
usermod -a -G nagios www-data # Nagios adlı istifadəçini www-data
 qrupuna əlavə edirik

chmod -R +x /var/lib/nagios3/ # Qovluğa yerinə yetirilmə yetkisi
 veririk

Susmaya görə Nagios kənar əmrləri qəbul eləmir. Ona görə
/etc/nagios3/nagios.cfg faylında check_external_commands=1 edirik.
Ümumiyyətlə /etc/nagios3/nagios.cfg faylı aşağıdakı kimi olacaq:
root@nagios:~# cat /etc/nagios3/nagios.cfg | grep -v "^\$" | grep -v "#"
log_file=/var/log/nagios3/nagios.log
cfg_file=/etc/nagios3/commands.cfg
cfg_dir=/etc/nagios-plugins/config
cfg_dir=/etc/nagios3/conf.d
object_cache_file=/var/cache/nagios3/objects.cache
precached_object_file=/var/lib/nagios3/objects.precache
resource_file=/etc/nagios3/resource.cfg
status_file=/var/cache/nagios3/status.dat
status_update_interval=10
nagios_user=nagios
nagios_group=nagios
check_external_commands=1
command_check_interval=-1
command_file=/var/lib/nagios3/rw/nagios.cmd
external_command_buffer_slots=4096
lock_file=/var/run/nagios3/nagios3.pid
temp_file=/var/cache/nagios3/nagios.tmp
temp_path=/tmp
event_broker_options=-1
log_rotation_method=d
log_archive_path=/var/log/nagios3/archives
use_syslog=1
log_notifications=1
log_service_retries=1
log_host_retries=1
log_event_handlers=1
log_initial_states=0
log_external_commands=1
log_passive_checks=1
service_inter_check_delay_method=s
max_service_check_spread=30
service_interleave_factor=s
host_inter_check_delay_method=s
max_host_check_spread=30
max_concurrent_checks=0
```

```

check_result_reaper_frequency=10
max_check_result_reaper_time=30
check_result_path=/var/lib/nagios3/spool/checkresults
max_check_result_file_age=3600
cached_host_check_horizon=15
cached_service_check_horizon=15
enable_predictive_host_dependency_checks=1
enable_predictive_service_dependency_checks=1
soft_state_dependencies=0
auto_reschedule_checks=0
auto_rescheduling_interval=30
auto_rescheduling_window=180
sleep_time=0.25
service_check_timeout=60
host_check_timeout=30
event_handler_timeout=30
notification_timeout=30
ocsp_timeout=5
perfdata_timeout=5
retain_state_information=1
state_retention_file=/var/lib/nagios3/retention.dat
retention_update_interval=60
use_retained_program_state=1
use_retained_scheduling_info=1
retained_host_attribute_mask=0
retained_service_attribute_mask=0
retained_process_host_attribute_mask=0
retained_process_service_attribute_mask=0
retained_contact_host_attribute_mask=0
retained_contact_service_attribute_mask=0
interval_length=60
check_for_updates=1
bare_update_check=0
use_aggressive_host_checking=0
execute_service_checks=1
accept_passive_service_checks=1
execute_host_checks=1
accept_passive_host_checks=1
enable_notifications=1
enable_event_handlers=1
process_performance_data=0
obsess_over_services=0
obsess_over_hosts=0
translate_passive_host_checks=0
passive_host_checks_are_soft=0
check_for_orphaned_services=1
check_for_orphaned_hosts=1
check_service_freshness=1
service_freshness_check_interval=60
service_check_timeout_state=c
check_host_freshness=0
host_freshness_check_interval=60
additional_freshness_latency=15

```

```

enable_flap_detection=1
low_service_flap_threshold=5.0
high_service_flap_threshold=20.0
low_host_flap_threshold=5.0
high_host_flap_threshold=20.0
date_format=iso8601
p1_file=/usr/lib/nagios3/p1.pl
enable_embedded_perl=1
use_embedded_perl_implicitly=1
illegal_object_name_chars=`~!$%^&*|'"<>?, ()=
illegal_macro_output_chars=`~$&|'"<>
use_regexp_matching=0
use_true-regexp_matching=0
admin_email=root@localhost
admin_pager=pageroot@localhost
daemon.dumps_core=0
use_large_installation_tweaks=0
enable_environment_macros=1
debug_level=0
debug_verbosity=1
debug_file=/var/log/nagios3/nagios.debug
max_debug_file_size=1000000

```

Bizim üçün yeni monitoring olunacaq host-un əlavə ediləcəyi quraşdırma ünvanı **/etc/nagios3/conf.d** qovluğudur.

Yeni client üçün quraşdırma edək(Monitoring ediləcək host - **10.100.7.57**).
root@nagios:/etc/nagios3/conf.d# cat /etc/nagios3/conf.d/appdevserv.cfg

```

define host{
 use generic-host
 host_name devapp
 alias devapp
 address 10.100.7.57
 max_check_attempts 5
 check_period 24x7
 notification_interval 30
 notification_period 24x7
}
define service {
 use generic-service
 host_name devapp
 service_description SSH
 check_command check_ssh
 notifications_enabled 0
}
define service{
 use generic-service
 host_name devapp
 service_description CPU Load
 check_command check_nrpe_1arg!check_load
}

```

```

define service{
 use
 host_name
 service_description
 check_command
}
define service{
 use
 host_name
 service_description
 check_command
}
define service{
 use
 host_name
 service_description
 check_command
}
define service{
 use
 host_name
 service_description
 check_command
}
define service{
 use
 host_name
 service_description
Space
 check_command
}
define service{
 use
 host_name
 service_description
Space
 check_command
}
define service{
 use
 host_name
 service_description
 check_command
}
define service{
 use
 host_name
 service_description
 check_command
}
define service{
 use
 host_name
 service_description
 check_command
}
define service{
 use
 host_name
 service_description
 check_command
}
define service{
 use
 host_name
 service_description
 check_command
}
define service{
 use
 host_name
 service_description
 check_command
}
define service{
 use
 host_name
 service_description
 check_command
}
define service{
 use
 host_name
 service_description
 check_command
}
define service{
 generic-service
 devapp
 Swap Usage
 check_nrpe_1arg!check_swap
}
define service{
 generic-service
 devapp
 Memory Usage
 check_nrpe_1arg!check_mem
}
define service{
 generic-service
 devapp
 Current Users
 check_nrpe_1arg!check_users
}
define service{
 generic-service
 devapp
 /dev/mapper/vg_developer-lv_root Free
}
define service{
 generic-service
 devapp
 /dev/mapper/vg_developer-lv_home Free
}
define service{
 generic-service
 devapp
 Total Processes
 check_nrpe_1arg!check_total_procs
}
define service{
 generic-service
 devapp
 Zombie Processes
 check_nrpe_1arg!check_zombie_procs
}

```

Ancaq bu yeni client işə salınmazdan önce biz **check_nrpe** haqqında biraz danışaq. Gördüğümüz kimi **check_nrpe** quraşdırma faylında **/usr/lib/nagios/plugins/check_nrpe** əmrinin ünvanı çap edilir və bizim istənilən NRPE yüklənmiş clientlər-ə göndərilən əmr kimi **check_nrpe_1arg** əmri istifadə edilir çünkü, clientlərə 1 argument ötürülür.

cat /etc/nagios-plugins/config/check_nrpe.cfg

```
this command runs a program $ARG1$ with arguments $ARG2$
define command {
 command_name check_nrpe
 command_line /usr/lib/nagios/plugins/check_nrpe -H $HOSTADDRESS$ -
c $ARG1$ -a $ARG2$
}

this command runs a program $ARG1$ with no arguments
define command {
 command_name check_nrpe_1arg
 command_line /usr/lib/nagios/plugins/check_nrpe -H $HOSTADDRESS$ -
c $ARG1$
```

Qeyd: Client özünə lazımi paketləri yüklədikdən və servisi işə saldıqdan sonra biz serverdən client-ə müraciət yollayıb test edə bilərik.
`-c(command)` və `/etc/nagios3/conf.d/appdevserv.cfg` faylında göstərilən `check_nrpe_1arg` ilə ötürürlən əmrlərdən birini daxil edirik

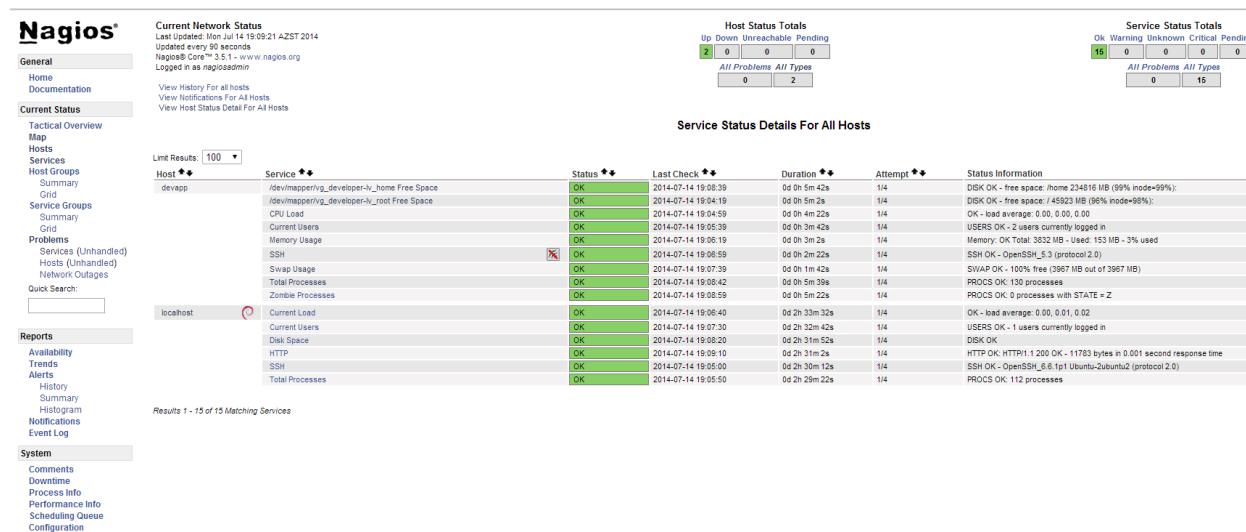
```
/usr/lib/nagios/plugins/check_nrpe -H 10.100.7.57 -c check_hdal
/usr/lib/nagios/plugins/check_nrpe -H 10.100.7.57 -c check_swap
/usr/lib/nagios/plugins/check_nrpe -H 10.100.7.57 -c check_mem
/usr/lib/nagios/plugins/check_nrpe -H 10.100.7.57 -c check_load
/usr/lib/nagios/plugins/check_nrpe -H 10.100.7.57 -c check_users
```

```
nagios3 -v /etc/nagios3/nagios.cfg # Serverin quraşdırmasını bu əmrlə yoxlanış edirsiniz
```

```
/etc/init.d/nagios3 start # Client-i quraşdırıldıqdan sonra işə restart edin
```

Sonda işə browserimizdə http://nagios_ip/nagios3/ daxil edirik

```
login: nagiosadmin
pass: yuklemede_olan_shifre
```


The screenshot shows the Nagios3 web interface with two main panels. On the left, the 'Host Status Totals' panel displays 2 hosts up, 0 down, 0 unreachable, and 0 pending. It also shows 2 critical problems and 0 warning problems. On the right, the 'Service Status Details For All Hosts' panel lists services for two hosts: 'devapp' and 'localhost'. For 'devapp', services include 'devapp_free_space', 'CPU Load', 'Current Users', 'Memory Usage', 'SSH', 'Swap Usage', 'Total Processes', and 'Zombie Processes'. For 'localhost', services include 'Current Load', 'Current Users', 'Disk Space', 'HTTP', 'SSH', and 'Total Processes'. Most services are marked as 'OK'. A tooltip for the 'SSH' service on 'localhost' provides detailed information about the OpenSSH protocol version 2.0.

Host Status Totals					
Up	Down	Unreachable	Pending	All Problems	All Types
2	0	0	0	0	2

Service Status Details For All Hosts					
Host	Service	Status	Last Check	Duration	Attempt
devapp	devapp_free_space	OK	2014-07-14 19:08:39	0d 0h 5m 42s	1/4
	CPU Load	OK	2014-07-14 19:04:19	0d 0h 5m 2s	1/4
	Current Users	OK	2014-07-14 19:04:59	0d 0h 4m 22s	1/4
	Memory Usage	OK	2014-07-14 19:05:39	0d 0h 3m 42s	1/4
	SSH	OK	2014-07-14 19:06:19	0d 0h 3m 2s	1/4
	Swap Usage	OK	2014-07-14 19:06:59	0d 0h 2m 22s	1/4
	Total Processes	OK	2014-07-14 19:08:42	0d 0h 5m 39s	1/4
localhost	Zombie Processes	OK	2014-07-14 19:08:59	0d 0h 5m 22s	1/4
	Current Load	OK	2014-07-14 19:06:40	0d 2h 33m 32s	1/4
	Current Users	OK	2014-07-14 19:07:30	0d 2h 32m 42s	1/4
	Disk Space	OK	2014-07-14 19:08:20	0d 2h 31m 52s	1/4
	HTTP	OK	2014-07-14 19:09:10	0d 2h 31m 2s	1/4
	SSH	OK	2014-07-14 19:05:05	0d 2h 30m 12s	1/4
	Total Processes	OK	2014-07-14 19:05:50	0d 2h 29m 22s	1/4

Ümumiyyətlə serverlə bağlı çıxan problemlərin hamisini `/var/log/nagios3/nagios.log` ünvanından axtarıb tapırıq.

Indi isə hansısa bir client üçün lazımı paketləri yükleyək və quraşdırıraq

```
yum install -y gcc glibc glibc-common gd gd-devel make net-snmp openssl-devel
yum -y install nrpe.x86_64 nagios-plugins-nrpe.x86_64
```

```
cat /root/nagiosplugins
nagios-plugins.x86_64
nagios-plugins-check-updates.x86_64
nagios-plugins-check_sip.x86_64
nagios-plugins-all.x86_64
nagios-plugins-bonding.x86_64
nagios-plugins-by_ssh.x86_64
nagios-plugins-cluster.x86_64
nagios-plugins-dhcp.x86_64
nagios-plugins-dig.x86_64
nagios-plugins-disk.x86_64
nagios-plugins-disk_smb.x86_64
nagios-plugins-dns.x86_64
nagios-plugins-fping.x86_64
nagios-plugins-http.x86_64
nagios-plugins-icmp.x86_64
nagios-plugins-ldap.x86_64
nagios-plugins-linux_raid.x86_64
nagios-plugins-load.x86_64
nagios-plugins-log.x86_64
nagios-plugins-mailq.x86_64
nagios-plugins-mrtg.x86_64
nagios-plugins-mrtgtraf.x86_64
nagios-plugins-mysql.x86_64
nagios-plugins-nagios.x86_64
nagios-plugins-nrpe.x86_64
nagios-plugins-nt.x86_64
nagios-plugins-ntp.x86_64
nagios-plugins-ntp-perl.x86_64
nagios-plugins-nwstat.x86_64
nagios-plugins-oracle.x86_64
nagios-plugins-perl.x86_64
nagios-plugins-ping.x86_64
nagios-plugins-procs.x86_64
nagios-plugins-radius.x86_64
nagios-plugins-smtp.x86_64
nagios-plugins-snmp.x86_64
nagios-plugins-ssh.x86_64
nagios-plugins-swap.x86_64
nagios-plugins-tcp.x86_64
nagios-plugins-time.x86_64
nagios-plugins-users.x86_64
```

```
yum -y install `cat /root/nagiosplugins`

cat /etc/nagios/nrpe.cfg # Client-in NRPE quraşdırması aşağıdaki kimi
 olacaq
log_facility=daemon
pid_file=/var/run/nrpe/nrpe.pid
server_port=5666
nrpe_user=nrpe
nrpe_group=nrpe
allowed_hosts=127.0.0.1, 10.100.7.122 # Nagios server-ə və localhost-a
 izin veririk
 # NRPE yoxlanışına izin veririk
dont_blame_nrpe=1
allow_bash_command_substitution=0
debug=0
command_timeout=60
connection_timeout=300
command[check_users]=/usr/lib64/nagios/plugins/check_users -w 5 -c 10
command[check_load]=/usr/lib64/nagios/plugins/check_load -w 15,10,5 -c
30,25,20
Client-mizin / disk
command[check_hda1]=/usr/lib64/nagios/plugins/check_disk -w 20% -c 10% -p
/dev/mapper/vg_developer-lv_root
Client-imizin /home
command[check_hda2]=/usr/lib64/nagios/plugins/check_disk -w 20% -c 10% -p
/dev/mapper/vg_developer-lv_home
command[check_zombie_procs]=/usr/lib64/nagios/plugins/check_procs -w 5 -c 10
-s Z
command[check_total_procs]=/usr/lib64/nagios/plugins/check_procs -w 150 -c
200
command[check_swap]=/usr/lib64/nagios/plugins/check_swap -w 20 -c 10
command[check_mem]=/usr/lib64/nagios/plugins/check_mem -w 80 -c 90
include_dir=/etc/nrpe.d/
```

Sonda ise özümüz əlavə etdiyimiz **check_mem** scriptini öz ünvanında aşağıda göstərildiyi kimi yerləşdiririk:

```
cat /usr/lib64/nagios/plugins/check_mem
#!/bin/bash

if ["$1" = "-w"] && ["$2" -gt "0"] && ["$3" = "-c"] && ["$4" -gt "0"
]; then

 memTotal_b=`free -b |grep Mem |awk '{print $2}'`
 memFree_b=`free -b |grep Mem |awk '{print $4}'`
 memBuffer_b=`free -b |grep Mem |awk '{print $6}'`
 memCache_b=`free -b |grep Mem |awk '{print $7}'`

 memTotal_m=`free -m |grep Mem |awk '{print $2}'`
 memFree_m=`free -m |grep Mem |awk '{print $4}'`
 memBuffer_m=`free -m |grep Mem |awk '{print $6}'`
 memCache_m=`free -m |grep Mem |awk '{print $7}'`
```

```

memUsed_b=$(($memTotal_b-$memFree_b-$memBuffer_b-$memCache_b))
memUsed_m=$(($memTotal_m-$memFree_m-$memBuffer_m-$memCache_m))

memUsedPrc=$((($memUsed_b*100)/$memTotal_b))

if ["$memUsedPrc" -ge "$4"]; then
 echo "Memory: CRITICAL Total: $memTotal_m MB - Used:
$memUsed_m MB - $memUsedPrc% used! |TOTAL=$memTotal_b;;;; USED=$memUsed_b;;;;;
CACHE=$memCache_b;;;; BUFFER=$memBuffer_b;;;;"
 $(exit 2)
elif ["$memUsedPrc" -ge "$2"]; then
 echo "Memory: WARNING Total: $memTotal_m MB - Used:
$memUsed_m MB - $memUsedPrc% used! |TOTAL=$memTotal_b;;;; USED=$memUsed_b;;;;;
CACHE=$memCache_b;;;; BUFFER=$memBuffer_b;;;;"
 $(exit 1)
else
 echo "Memory: OK Total: $memTotal_m MB - Used: $memUsed_m MB
- $memUsedPrc% used|TOTAL=$memTotal_b;;;; USED=$memUsed_b;;;;;
CACHE=$memCache_b;;;; BUFFER=$memBuffer_b;;;;"
 $(exit 0)
fi

else
 echo "check_mem v1.1"
 echo ""
 echo "Usage:"
 echo "check_mem.sh -w <warnlevel> -c <critlevel>"
 echo ""
 echo "warnlevel and critlevel is percentage value without %"
 echo ""
 echo "Copyright (C) 2012 Lukasz Gogolin (lukasz.gogolin@gmail.com)"
 exit
fi

chmod +x /usr/lib64/nagios/plugins/check_mem # yerine yetirən edirik

/etc/init.d/nrpe start # Client-də NRPE daemon-u işə salırıq
chkconfig --level 0123456 nrpe on # Servisi startup-a əlavə edirik

```

Əgər client Ubuntudursa **chkconfig** üçün aşağıdaki paketi yükleyirik

```

apt-get install sysv-rc-conf # Ubuntu 14.04-də artıq chkconfig əvəzinə istifadə ediləcək paket sysv-rc-conf-dir

sysv-rc-conf --list # Bütün daemon səviyyələrinə startup üçün bu əmrlə baxa bilərik

/usr/lib64/nagios/plugins/check_nrpe -H localhost # Client-in özünü özündə yoxlayırıq

```

NRPE v2.15

Əgər client Ubuntu olarsa, onda aşağıdakı paketləri yükləyirik
apt-get install nagios-nrpe-server nagios-plugins

Eynilə **check_mem** scriptini Ubuntu üçün uyğun qovluğa nüsxələyirik və yerinə yetirilmə yetkisi veririk.

```
chmod +x /usr/lib/nagios/plugins/check_mem
```

Uyğun olaraq **nrpe.cfg** faylı aşağıdakı kimi olacaq:

```
cat /etc/nagios/nrpe.cfg | grep -v "^\$" | grep -v "#"
log_facility=daemon
pid_file=/var/run/nagios/nrpe.pid
server_port=5666
nrpe_user=nagios
nrpe_group=nagios
allowed_hosts=127.0.0.1, 10.100.7.122
dont_blame_nrpe=1
allow_bash_command_substitution=0
debug=0
command_timeout=60
connection_timeout=300
command[check_users]=/usr/lib/nagios/plugins/check_users -w 5 -c 10
command[check_load]=/usr/lib/nagios/plugins/check_load -w 15,10,5 -c 30,25,20
command[check_hda1]=/usr/lib/nagios/plugins/check_disk -w 20% -c 10% -p
/dev/sda1
command[check_zombie_procs]=/usr/lib/nagios/plugins/check_procs -w 5 -c 10 -s
z
command[check_total_procs]=/usr/lib/nagios/plugins/check_procs -w 150 -c 200
command[check_swap]=/usr/lib/nagios/plugins/check_swap -w 20 -c 10
command[check_mem]= /usr/lib/nagios/plugins/check_mem -w 80 -c 90
include=/etc/nagios/nrpe_local.cfg
include_dir=/etc/nagios/nrpe.d/
```

```
/etc/init.d/nagios-nrpe-server restart # Sonda servisi restart edirik
```

Serverimizdə Ubuntu üçün quraşdırma aşağıdakı kimi olacaq:

```
cat /etc/nagios3/conf.d/tomcat7.cfg
define host{
 use generic-host
 host_name tomcat7
 alias tomcat7
 address 10.100.7.125
 max_check_attempts 5
 check_period 24x7
 notification_interval 30
 notification_period 24x7
}
define service {
```

```

use generic-service
host_name tomcat7
service_description SSH
check_command check_ssh
notifications_enabled 0

define service{
 use
 host_name
 service_description
 check_command
}

define service{
 use
 host_name
 service_description
 check_command
}

define service{
 use
 host_name
 service_description
 check_command
}

define service{
 use
 host_name
 service_description
 check_command
}

define service{
 use
 host_name
 service_description
 check_command
}

define service{
 use
 host_name
 service_description
 check_command
}

define service{
 use
 host_name
 service_description
 check_command
}

define service{
 use
 host_name
 service_description
 check_command
}

define service{
 use
 host_name
 service_description
 check_command
}

define service{
 use
 host_name
 service_description
 check_command
}

define service{
 use
 host_name
 service_description
 check_command
}

define service{
 use
 host_name
 service_description
 check_command
}

```

FreeBSD server üzərində NRPE agentin yüklənməsi

NRPE (Nagios Remote Plugin Executor) - Nagios agentdir uzaq maşınlarda olan scriptləri istifadə edərək onların monitoringinə şərait yaradır. Səyəsində disklərin yüklənməsini, hal-hazırda sistemdə olan istifadəçilərin siyahısını, prosessorun və ya ram-ın yüklənməsini monitoring eləmək olar. Nagios **check_nrpe** istifadə edərək, periodik olaraq uzaq maşında olan agent-dən məlumat alır. Nagios pluginlərinin uzaqdan digər Linux/UNIX maşınlarda yerinə yetirilməsinə NRPE şərait yaradır. **NRPE** kimi Windows agent isə **NSClient++** program təminatıdır.

```

allow_bash_command_substitution=0
debug=0
command_timeout=60
connection_timeout=300
command[check_users]=/usr/local/libexec/nagios/check_users -w 5 -c 10
command[check_load]=/usr/local/libexec/nagios/check_load -w 15,10,5 -c
30,25,20

Root Disk
command[check_root]=/usr/local/libexec/nagios/check_disk -w 20% -c 10% -p /

MySQL için ayrılan disk
command[check_myisqldisk]=/usr/local/libexec/nagios/check_disk -w 20% -c 10% -
p /var/db/mysql

command[check_zombie_procs]=/usr/local/libexec/nagios/check_procs -w 5 -c 10
-s Z
command[check_total_procs]=/usr/local/libexec/nagios/check_procs -w 150 -c
200
command[check_swap]=/usr/local/libexec/nagios/check_swap -w 20 -c 10
command[check_mem]=/usr/local/libexec/nagios/check_mem -w 85 -c 90

```

Oeyed: Öncədən Linux **free** və **BASH** sistemdə yüklenmiş olmalıdır.

```

ee /usr/local/libexec/nagios/check_mem # Fayla aşağıdakı məzmunu əlavə
 edirik.

#!/usr/local/bin/bash
#
Script to check memory usage on Linux. Ignores memory used by disk cache.
#
Requires the bc command
#
print_help() {
 echo "Usage:"
 echo "[-w] Warning level as a percentage"
 echo "[-c] Critical level as a percentage"
 exit 0
}

while test -n "$1"; do
 case "$1" in
 --help|-h)
 print_help
 exit 0
 ;;
 -w)
 warn_level=$2
 shift
 ;;
 -c)
 critical_level=$2
 esac
done

```

```

 shift
 ;;
 *)
 echo "Unknown Argument: $1"
 print_help
 exit 3
 ;;
esac
 shift
done

if ["$warn_level" == ""];
then
 echo "No Warning Level Specified"
 print_help
 exit 3;
fi

if ["$critical_level" == ""];
then
 echo "No Critical Level Specified"
 print_help
 exit 3;
fi

#free=`free -m | grep "buffers/cache" | awk '{print $4}'`
#used=` free -m | grep "buffers/cache" | awk '{print $3}'`

free=`/usr/local/bin/free | grep 'mem_avail:' | awk '{print $3}'`
used=`/usr/local/bin/free | grep 'mem_used:' | awk '{print $2}'`

total=$((free+used))

result=$(echo "$used / $total * 100" |bc -l|cut -c -2)

if ["$result" -lt "$warn_level"];
then
 echo "Memory OK. $result% used."
 exit 0;
elif ["$result" -ge "$warn_level"] && ["$result" -le "$critical_level"];
then
 echo "Memory WARNING. $result% used."
 exit 1;
elif ["$result" -gt "$critical_level"];
then
 echo "Memory CRITICAL. $result% used."
 exit 2;
fi

```

chmod 755 /usr/local/libexec/nagios/check_mem # 'nagios' istifadəçisi üçün oxuma, yazma və

yerinə yetirilmə
yetkisi veririk.

```
chown nagios:nagios /usr/local/libexec/nagios/check_mem #'check_mem'
scriptini 'nagios'
istifadəçi və qrupunun
üzvü edirik.
```

Linux **free**-ni FreeBSD maşınımıza yükleyək və quraşdırıq.

```
Bize lazım olan free paketini Internetdən dərtirir.
fetch http://www.cyberciti.biz/files/scripts/freebsd-memory.pl.txt
```

```
adını dəyişib "free" edirik və sistem PATH-i olan "/usr/local/bin"-ə
yerləşdiririk
mv freebsd-memory.pl.txt /usr/local/bin/free
```

```
chmod +x /usr/local/bin/free # Yerinə yetirən edirik ki, əmr kimi işləsin
```

```
/usr/local/etc/rc.d/nrpe2 start # NRPE Daemon-u işə salırıq.
```

```
/usr/local/libexec/nagios/check_nrpe2 -H localhost # Yoxlanış aşağıdakı
nəticəni verir
```

NRPE v2.14

```
/usr/local/libexec/nagios/check_nrpe2 -H localhost check_swap # Eynilə Swap
yoxlanılır FreeBSD-də.
```

NRPE v2.14

```
/usr/local/libexec/nagios/check_mem -w 85 -c 90 # RAM-ı yoxlayırıq. Nəticə
aşağıdakı kimidir.
```

Memory OK. 22% used.

Sonra isə Nagios serverdə yeni Clientin əlavə edilməsi procedurunu yerinə
yetiririk.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat siyahısı

1. <https://en.wikipedia.org/>
2. <http://openssl.org/>
3. <http://freeradius.org/>
4. <http://www.xwiki.org/>
5. <http://www.redmine.org/>
6. <https://www.owncloud.org/>
7. <https://pyd.io/>
8. <http://www.dolibarr.org/>
9. <https://www.odoo.com/>
10. <https://www.google.com/>
11. <http://www.squid-cache.org/>
12. <https://openvpn.net/>
13. <http://www.postfix.org/>
14. <https://www.centos.org/>
15. <https://www.centos.org/>
16. <http://www.apache.org/>
17. <http://nginx.org/ru/>
18. <http://www.ubuntu.com/>
19. <http://www.oracle.com/index.html>
20. <https://github.com/>
21. <https://www.mercurial-scm.org/>
22. <http://bigbluebutton.org/>
23. <http://openmeetings.apache.org/>
24. <http://www.asterisk.org/>
25. <https://freeswitch.org/>
26. <http://www.tacacs.net/>
27. <https://www.snort.org/>
28. <https://www.ffmpeg.org/>
29. <http://www.cacti.net/>
30. <https://www.nagios.com/>